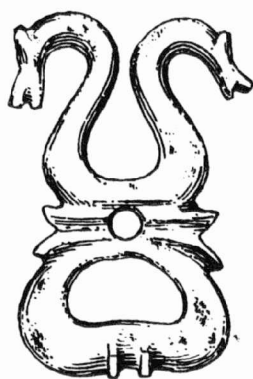

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976

BRNO 1978

PD 1520 / 1976 (1978.)

09989 / 79 p

B. Klíma :	Výzkum paleolitické stanice v Dolních Věstonicích /okr. Břeclav /.- Grabung der paläolithischen Station in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/.....	11
B. Klíma :	Nové paleolitické nálezy na Přerovsku /okr. Přerov /.- Neue paläolithische Funde um Přerov /Bez. Přerov /.....	11
B. Klíma :	Pokračování výzkumu v Přerově-Předmostí /okr. Přerov /.- Fortsetzung der Grabung in Přerov-Předmostí /Bez. Přerov /.....	12
M. Oliva :	Nová paleolitická stanice aurignacienu u Divák /okr. Břeclav /.- Neue paläolithische Aurignacienstation bei Diváky /Bez. Břeclav /.....	13
M. Oliva :	Nové paleolitické nálezy z jižní části Moravského Krasu /okr. Brno-venkov/. Neue paläolithische Funde aus dem südlichen Teil des Mährischen Karstes /Bez. Brno-venkov /.....	13
B. Klíma :	K poznání mladého pleistocénu v Bulharech /okr. Břeclav /.- Zur Erkenntnis des jungen Pleistozäns in Bulhary /Bez. Břeclav /.....	14
J. Pavelčík, E. Grepl :	Epipaleolitická stanice v Záblatí /okr. Karviná /.- Epipaläolithische Station in Záblatí /Bez. Karviná /.....	15
B. Klíma :	Paleolitická kamenná industrie ze Záblatí /okr. Karviná /.- Paläolithische Steinindustrie aus Záblatí /Bez. Karviná /.....	16
R. Snášil :	Kvartérní osteologické nálezy z Ostrožské Nové Vsi a Uherského Hradiště-Jarošova /okr. Uherské Hradiště /.- Osteologische Quartärfunde aus Ostrožská Nová Ves und Uherské Hradiště-Jarošov /Bez. Uherské Hradiště /.....	17
J. Pavelčík :	Další nálezy štípané industrie v okolí Bohumína /okr. Karviná /.- Weitere Funde der Spaltindustrie in der Umgebung von Bohumín /Bez. Karviná /.....	17
P. Košťuřík :	Neolitické nálezy z Luleče /okr. Vyškov /.- Neolithische Funde aus Luleč /Bez. Vyškov /.....	18
R. Snášil :	Siedlung der Volutenkultur bei Tupesy /Bez. Uherské Hradiště /.....	18
R. Snášil :	Siedlung der Volutenkultur in Míkovice /Bez. Uherské Hradiště /.....	18
O. Kos, P. Košťuřík :	Výzkum na hradisku u Kramolína v roce 1976 /okr. Třebíč/. Grabung des Burgwalles bei Kramolín im Jahre 1976 /Bez. Třebíč /.....	19
M. Šmíd :	Sídlištní objekt kultury s moravskou malovanou keramikou v Kostelci na Hané /okr. Prostějov /.- Siedlungsobjekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Kostelec na Hané /Bez. Prostějov /.....	20
I. Rakovský :	Sídlíště kultury s moravskou malovanou keramikou v Jezeřanech-Maršovicích /okr. Znojmo /.- Siedlung der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Jezeřany-Maršovice /Bez. Znojmo /.....	20
V. Dohnal :	Neolitické nálezy ve Vacanovicích /okr. Olomouc /.- Neolithische Funde in Vacanovice /Bez. Olomouc /.....	21
A. Prudká :	Výzkum baalberské mohyly na Ostichovci u Slatinek /okr. Prostějov /.- Grabung eines Baalberger Hügelgrabes in Ostichovec bei Slatinky /Bez. Prostějov/...	21
M. Stloukal :	Dětské baalberské kostry ze Slatinek /okr. Prostějov /.- Baalberger Kinderskelette aus Slatinky /Bez. Prostějov /.....	22
A. Prudká :	Baalberská pec v Kostelci na Hané /okr. Prostějov /.- Baalberger Herd in Kostelec na Hané /Bez. Prostějov /.....	23
J. Pavelčík :	Zehnte Grabungsetappe in Hlinsko bei Lipník /Bez. Přerov /.....	23
L. Šebela :	Kostrový šňůrový hrob z Kyjova-Nětčic /okr. Hodonín /.- Schnurkeramisches Skelettgrab aus Kyjov-Nětčice /Bez. Hodonín /.....	24

I.	P e š k a ř : Sídlištní jáma kultury zvoncovitých pohárů u Pustiměře /okr. Vyškov /.- Siedlungsgrube der Glockenbecherkultur bei Pustiměř /Bez. Vyškov /.....	25
J.	O n d r á č e k : Grabung eines Objektes der Glockenbecherkultur in Bořitov /Bez. Blansko /.....	26
P.	K o š t u ř í k : Další nález broušené kamenné industrie z Ketkovic /okr. Brno-venkov /.- Weiterer Fund geschliffener Steinindustrie aus Ketkovice /Bez. Brno-venkov /.....	26
R.	S n á š i l : Spuren einer neolithischen und äneolithischen Besiedlung bei Traplice /Bez. Uherské Hradiště /.....	27
J.	N e k v a s i l : Nová lokalita z Březí u Mikulova /okr. Břeclav /.- Eine neue Lokalität aus Březí bei Mikulov /Bez. Břeclav /.....	27
J.	P a v e l č í k : Neolitická štípaná industrie z Píště /okr. Opava /.- Neolithische Spaltindustrie aus Píšť /Bez. Opava /.....	27
J.	U n g e r : Protoúněticer Grab aus Velké Břlovice /Bez. Břeclav /.....	28
B.	K l í m a : Únětický pohřeb ve štěrkovně u Mušova /okr. Břeclav /.- Úněticer Bestattung in der Schottergrube bei Mušov /Bez. Břeclav /.....	28
S.	S t u c h l í k : Únětické sídliště a pohřebiště v Suchohrdlích u Miroslavi /okr. Znojmo /.- Úněticer Siedlung und Gräberfeld in Suchohrdly bei Miroslav /Bez. Znojmo /..	29
S.	S t u c h l í k : Záchranný výzkum únětického pohřebiště a dalších pravěkých objektů ve štěrkovně v Mušově /okr. Břeclav /.- Rettungsgrabung eines Úněticer Gräberfeldes und weiterer prähistorischer Objekte in der Schottergrube in Mušov /Bez. Břeclav /.....	29
S.	S t u c h l í k : Únětický hrob z Moravské Nové Vsi /okr. Břeclav /.- Úněticer Grab aus Moravská Nová Ves /Bez. Břeclav /.....	30
J.	N e k v a s i l : Únětický nález u Vranovic /okr. Prostějov /.- Úněticer Fund bei Vranovice /Bez. Prostějov /.....	31.
F.	K ů h n : Obilí z doby bronzové ze Šlapanic u Brna /okr. Brno-venkov /.- Getreide aus der Bronzezeit aus Šlapanice /Bez. Brno-venkov /.....	31
S.	S t u c h l í k : Výzkum mohylníku středodunajské mohylové kultury v Boroticích /okr. Znojmo /.- Grabung eines Hügelgräberfeldes der donauländischen Hügelgräberkultur in Borotice /Bez. Znojmo /.....	33
S.	S t u c h l í k : Sídlištní jáma z doby bronzové v Brně-Králově Poli /okr. Brno-město/.- Siedlungsgrube aus der Bronzezeit in Brno-Královo Pole /Bez. Brno-město/.....	34
J.	Ř í h o v s k ý : Druhý žárový hrob velatické kultury ze Šlapanic /okr. Brno-venkov/.- Das zweite Brandgrab der Velaticer Kultur aus Šlapanice /Bez. Brno-venkov/.....	35
J.	Ř í h o v s k ý : Sídlištní jáma velatické kultury v Brně-Lišni /okr. Brno-město/.- Siedlungsgrube der Velaticer Kultur in Brno-Lišen /Bez. Brno-město/.....	35
J.	Ř í h o v s k ý : S t o p y sídliště velatické a horákovské kultury v Blučině /okr. Brno-venkov /.- Spuren einer Siedlung der Velaticer und Horákovver Kultur in Blučina /Bez. Brno-venkov /.....	36
R.	S n á š i l : Weitere Funde von der Velaticer Siedlung bei Moravský Písek /Bez. Hodonín /.....	36
J.	N e k v a s i l : Sídliště kultury lužických popelnicových polí u Dobrochova /okr. Prostějov /.- Siedlung der Lausitzer Urnenfelderkultur bei Dobrochov /Bez. Prostějov/...	37
J.	N e k v a s i l : Sběry na Hradisku u Nové Hradečné /okr. Olomouc /.- Lesefunde auf Hradisko bei Nová Hradečná /Bez. Olomouc /.....	37
Z.	F i š e r : Nálezy z období popelnicových polí u Vážan /okr. Kroměříž/.- Funde aus dem Zeitabschnitt der Urnenfelderkultur bei Vážany /Bez. Kroměříž/.....	38

Z. F i š e r : Nález halštatského střepového materiálu v Blazicích /okr. Kroměříž / . - Fund hallstattzeitlichen Scherbenmaterials in Blazice /Bez. Kroměříž /	38
Z. F i š e r : Nálezy ze sídlištních objektů lužické kultury u Hulína /okr. Kroměříž / . - Funde aus Siedlungsobjekten der Lausitzer Kultur bei Hulín /Bez. Kroměříž /	38
Z. F i š e r : Nové nálezy z pohřebiště lužické kultury u Hulína /okr. Kroměříž / . - Neue Funde von dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur bei Hulín /Bez. Kroměříž /	39
S. S t u c h l í k : Záchranný výzkum na pravěkém sídlišti ve šterkovně u Betléma v Mušově /okr. Břeclav / . - Rettungsgrabung auf der prähistorischen Siedlung in der Schottergrube bei "Betlém" /Betlehem / in Mušov /Bez. Břeclav /	39
M. J a š k o v á : Bronzový depot z Přerovska /okr. Přerov / . - Bronzedepot aus der Umgebung von Přerov /Bez. Přerov /	40
S. S t u c h l í k : Halštatská keramika z Kyjovic /okr. Znojmo / . - Hallstattzeitliche Keramik aus Kyjovice /Bez. Znojmo /	41
J. Č i ž m á ř o v á : Nálezy horákovské kultury v Brně-Bohunicích /okr. Brno-město / . - Funde der Horákov-Kultur in Brno-Bohunice /Bez. Brno-město /	42
J. N e k v a s i l : Nově zjištěné sídliště v Brně-Řečkovických /okr. Brno-město / . - Neufestgestellte Siedlung in Brno-Řečkovice /Bez. Brno-město /	43
J. N e k v a s i l : Další záchranný výzkum ve Šlapanicích /okr. Brno-venkov / . - Weitere Rettungsgrabung in Šlapanice /Bez. Brno-venkov /	43
V. D o h n a l : Lužické a laténské sídlištní objekty v Unčovicích /okr. Olomouc / . - Lausitzer und latènezeitliche Siedlungsobjekte in Unčovice /Bez. Olomouc /	43
K. L u d i k o v s k ý : Keltské oppidum Hostýn, obec Chvalčov /okr. Kroměříž / . - Keltisches Oppidum Hostýn, Gemeinde Chvalčov /Bez. Kroměříž /	45
K. L u d i k o v s k ý : Keltská sídelní jáma ve Strachotíně /okr. Břeclav / . - Keltische Siedlungsgrube in Strachotín /Bez. Břeclav /	46
K. L u d i k o v s k ý : Nové laténské sídliště v Třeběticích /okr. Kroměříž / . - Neue latènezeitliche Siedlung in Třebětice /Bez. Kroměříž /	47
P. Č á p , I. R a k o v s k ý : Laténské sídliště u Loděnic /okr. Znojmo / . - Latènezeitliche Siedlung bei Loděnice /Bez. Znojmo /	47
J. P a v e l č í k : Pec z období římského imperia z Uherského Brodu - Rolnické ulice /okr. Uherské Hradiště / . - Ein Herd aus dem Zeitabschnitt des römischen Imperiums aus Uherský Brod - Rolnická Gasse /Bez. Uherské Hradiště /	48
J. T e j r a l : Nové výzkumy na římské stanici v Mušově /okr. Břeclav / . - Neue Grabungen auf der römischen Station in Mušov /Bez. Břeclav /	48
K. L u d i k o v s k ý : Druhá etapa výzkumu hutnického střediska z mladší doby římské v Sudicích /okr. Blansko / . - Zweite Grabungsetappe des Verhüttungszentrums aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Sudice /Bez. Blansko /	49
K. L u d i k o v s k ý : Sídlíště z mladší doby římské v Paměticích /okr. Blansko / . - Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Pamětice /Bez. Blansko /	50
J. B l á h a : Mladořímské sídliště v Olomouci-Neředíně /okr. Olomouc / . - Jungkaiserzeitliche Siedlung in Olomouc-Neředín /Bez. Olomouc /	51
J. N e k v a s i l : Nález pozdně římské nádoby v Brně-Řečkovických /okr. Brno-město / . - Fund eines spätkaiserzeitlichen Gefäßes in Brno-Řečkovice /Bez. Brno-město /	51
V. Š i k u l o v á : Hrnčířská pec z mladší doby římské v Holasovicích /okr. Opava / . - Töpferofen aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Holasovice /Bez. Opava /	51
Z. K l a n i c a : Předběžná zpráva o 23. sezóně výzkumu v Mikulčicích /okr. Hodonín / . - Vorläufiger Bericht über die 23. Grabungssaison in Mikulčice /Bez. Hodonín /	52

Z. K r a t o c h v í l : Übersicht des Tierknochenmaterials von den Grabungen auf dem Burgwall in Mikulčice aus den Jahren 1954-1967 /Bez. Hodonín /.....	54
Z. K l a n i c a : Předběžná zpráva o 2. sezóně v Nechvalíně /okr. Hodonín /.- Vorläufiger Bericht über die 2. Saison in Nechvalín /Bez. Hodonín /.....	59
Z. K l a n i c a : Předběžná zpráva o 2. sezóně výzkumu v Mutěnicích /okr. Hodonín /.- Vorläufiger Bericht über die 2. Grabungssaison in Mutěnice /Bez. Hodonín /.....	59
Z. K l a n i c a : Sídlištní objekt s časně slovanskou keramikou v Mušově /okr. Břeclav /.- Siedlungsobjekt mit frühslawischer Keramik in Mušov /Bez. Břeclav /.....	61
B. D o s t á l , J. V i g n a t i o v á , A. Š i k : Břeclav-Pohansko 1976 /okr. Břeclav /.- Břeclav-Pohansko 1976 /Bez. Břeclav /.....	62
Č. S t a ň a : Zbytky slovanské chaty v Blučině /okr. Brno-venkov /.- Überreste einer slawischen Hütte in Blučina /Bez. Brno-venkov /.....	66
Č. S t a ň a : Dokončení záchranného výzkumu na slovanském pohřebišti v Rajhradě /okr. Brno-venkov /.- Beendung der Rettungsgrabung auf dem slawischen Gräberfeld in Rajhrad /Bez. Brno-venkov /.....	66
M. S t l o u k a l : Kostry ze zachraňovacího výzkumu u sýpky v Rajhradcích /okr. Brno-venkov /.- Skelette aus der Rettungsgrabung beim Speicher in Rajhradice /Bez. Brno-venkov /.....	67
Z. M ě ř í n s k ý : Pohřebiště ze střední doby hradištní u Velkých Bílovic /okr. Břeclav /.- Gräberfeld aus der mittleren Burgwallzeit bei Velké Bílovice /Bez. Břeclav /.....	69
B. K l í m a : Staroslovanský objekt v Břeclavě /okr. Břeclav /.- Altslawisches Objekt in Břeclav /Bez. Břeclav /.....	70
B. K l í m a : Velkomoravský hrob v Dolních Věstonicích /okr. Břeclav /.- Grossmährisches Grab in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav /.....	70
R. S n á š i l : Velkomoravský hrob z Uherského Hradiště - Jarošova /okr. Uherské Hradiště /.- Grossmährisches Grab aus Uherské Hradiště - Jarošov /Bez. Uherské Hradiště /.....	71
R. S n á š i l : Velkomoravský hrob ze Sušice /okr. Uherské Hradiště /.- Grossmährisches Grab aus Sušice /Bez. Uherské Hradiště /.....	71
R. S n á š i l : Velkomoravské kostrové pohřebiště u Zlechova /okr. Uherské Hradiště /.- Grossmährisches Skelettgräberfeld bei Zlechov /Bez. Uherské Hradiště /.....	72
J. U n g e r : Siedlung aus der mittleren Burgwallzeit bei Morkůvky /Bez. Břeclav /.....	73
J. U n g e r : Weiteres mittelburgwallzeitliches Gräberfeld bei Velké Bílovice /Bez. Břeclav /.....	73
J. B l á h a : Záchranný výzkum v Olomouci - Pekárni ulice /okr. Olomouc /.- Rettungsgrabung in Olomouc - Pekárni Gasse /Bez. Olomouc /.....	73
M. K o s t e l n í k o v á : Výzkum hradiště Petrova louka u Strachotína /okr. Břeclav /.- Grabung des Burgwalles Petrova Louka bei Strachotín /Bez. Břeclav /.....	74
Z. M ě ř í n s k ý : Slovanské kostrové hroby u Nového Poddvorova /okr. Hodonín /.- Slawische Skelettgräber bei Nový Poddvorov /Bez. Hodonín /.....	75
V. G o š : Slovanské pohřebiště z 11. stol. v Lošticích /okr. Šumperk /.- Slawisches Gräberfeld aus dem 11. Jahrhundert in Loštice /Bez. Šumperk /.....	75
V. B u r i a n : Nález mladohradištní keramiky polského typu z Velkých Hostěrádek /okr. Břeclav /.- Fund von jungburgwallzeitlicher Keramik des polnischen Types aus Velké Hostěrádky /Bez. Břeclav /.....	76
R. S n á š i l : Nález mladohradištní láhve z Ostrožské Nové Vsi /okr. Uherské Hradiště /.- Fund einer jungburgwallzeitlichen Flasche aus Ostrožská Nová Ves /Bez. Uherské Hradiště /.....	77

Z. M ě ř í n s k ý : Archeologické nálezy z Letovic /okr. Blansko / . - Archäologische Funde aus Letovice /Bez. Blansko /	77
V. D o h n a l : Slovanská mohyla /? / v Hustopečích nad Bečvou /okr. Přerov / . - Slawisches Hügelgrab /? / in Hustopeče nad Bečvou /Bez. Přerov /	78
R. S n á š i l : Determination eines slawischen Skelettes aus Hluk / Bez. Uherské Hradiště /	79
R. S n á š i l : Záchranný výzkum v Uherském Hradišti-Starém Městě /okr. Uherské Hradiště / . - Rettungsgrabung in Uherské Hradiště-Staré Město /Bez. Uherské Hradiště /	79
D. C e j n k o v á : Pokračování výzkumu kláštera Na luhu v Brně-Komárově /okr. Brno-město / . - Fortsetzung der Grabung des Klosters "Na luhu" in Brno-Komárov /Bez. Brno-město /	81
Z. M ě ř í n s k ý , M. S o u k o p : Pokračování záchranných akcí v místech zaniklé středověké osady Studýň, obec Zbýšov /okr. Brno-venkov / . - Fortsetzung der Rettungsaktionen an der Stelle der mittelalterlichen Dorfwüstung Studýň, Gemeinde Zbýšov /Bez. Brno-venkov /	81
E. K o r d i o v s k ý : Neznámá zaniklá osada na katastru Klobouk u Brna /okr. Břeclav / . - Unbekannte Dorfwüstung im Kataster Klobouky bei Brno /Bez. Břeclav/	82
V. D o h n a l : Průzkum studny na rajském dvoře u olomouckého domu /okr. Olomouc/ . - Erforschung des Brunnens im Paradieshof beim Dom in Olomouc /Bez. Olomouc/	83
B. N o v o t n ý : Další nálezy ze středověkých jímek v historickém jádru města Jihlavy /okr. Jihlava / . - Weitere Funde aus mittelalterlichen brunnenartigen Abfallgruben im historischen Stadtkern von Jihlava /Bez. Jihlava /	84
B. N o v o t n ý : Kamenná plotna s nápisem z Lesonic /okr. Znojmo / . - Eine Steinplatte mit Inschrift aus Lesonice /Bez. Znojmo /	86
V. Š i k u l o v á : Pokračování výzkumu dominikánského kláštera v Opavě /okr. Opava/ . - Fortsetzung der Grabung des Dominikaner Klosters in Opava /Bez. Opava/	87
J. U n g e r : Beendung der Grabung von Kirchenfundamenten auf der Dorfwüstung Koválov bei Žabčice /Bez. Brno-venkov /	88
J. U n g e r : Funde mittelalterlicher Keramik aus Valtice /Bez. Břeclav /	89
J. U n g e r : Vierte Grabungssaison auf dem mittelalterlichen Hausberg "Kulatý kopec" bei Žabčice /Bez. Brno-venkov /	89
R. S n á š i l : Předběžné výsledky 8. a 9. výzkumné sezony Záblačan, obec Polešovice /okr. Uherské Hradiště / . - Vorläufige Ergebnisse der 8. und 9. Grabungssaison in Záblačany, Gemeinde Polešovice /Bez. Uherské Hradiště /	89
R. S n á š i l : Weitere Funde aus Osvětimany /Bez. Uherské Hradiště /	91
R. S n á š i l : Mittelalterliche Funde aus Uherské Hradiště /Bez. Uherské Hradiště/	91
R. S n á š i l : Lesefunde auf der Feste in Strání /Bez. Uherské Hradiště/	91
O. Š e d o : Středověké osídlení v Mušově /okr. Břeclav / . - Mittelalterliche Besiedlung in Mušov /Bez. Břeclav /	91
Z. H i m m e l o v á : Středověký výzkum v areálu starobrněnského kláštera /okr. Brno-město / . - Mittelalterliche Grabung im Areal des Klosters von Staré Brno /Bez. Brno-město/	92
J. N o v á k , J. K a r e l : Zaniklé středověké sídliště v Rýmařově /okr. Bruntál / . - Mittelalterliche Siedlungswüstung in Rýmařov /Bez. Bruntál /	93
J. N o v á k , J. K a r e l : Výzkum hrádku v Rýmařově /okr. Bruntál / . - Grabung des Hausberges in Rýmařov /Bez. Bruntál /	94

D. Jelínková :	Pokračování záchranného výzkumu feudálního sídla v Moravské Třebové-Udánkách /okr. Svitavy /.- Fortsetzung der Rettungsgrabung eines Feudalsitzes in Moravská Třebová-Udánky /Bez.Svitavy /.....	94
V. Burián :	Zánik středověké akropole hradiska Tepenec u Jívové /okr. Olomouc/.- Wüstung der mittelalterlichen Akropole des Burgwalles Tepenec bei Jívová / Bez. Olomouc /.....	95
Z. Měřínský :	Povrchový průzkum na zaniklé středověké osadě Štítky u Svojkovic /okr. Jihlava /.- Oberflächenuntersuchung auf der mittelalterlichen Dorfwüstung Štítky bei Svojkovice /Bez.Jihlava /.....	95
D. Šaurová :	Pokračování výzkumu v Konůvkách a na Kepkově, obec Nížkovice-Heršpice /okr. Vyškov /.- Fortsetzung der Grabung in Konůvky und auf Kepkov, Gemeinde Nížkovice-Heršpice /Bez. Vyškov /.....	96
M. Stloukal :	Kostry z pohřebiště v Konůvkách, obec Nížkovice-Heršpice /okr. Vyškov /.- Skelette von dem Gräberfeld in Konůvky, Gemeinde Nížkovice -Heršpice /Bez. Vyškov /.....	97
J. Pavelčík :	Středověké nálezy z Opavy - Masařské ulice /okr. Opava /.-Mittelalterliche Funde aus Opava - Masařská Gasse /Bez.Opava /.....	101
J. Pavelčík :	Pokračování zjišťovacího výzkumu v Albrechticích /okr.Karviná /.- Fortsetzung der Feststellungsgrabung in Albrechtice /Bez.Karviná /.....	102
R. Janošík :	Zbytky raně středověké církevní stavby ve Vysokém Poli /okr. Gottwaldov /.- Überreste eines frühmittelalterlichen Kirchenbaues in Vysoké Pole /Bez. Gottwaldov /.....	102
V. Goš :	Dokončení výzkumu "Vodní tvrze" v Jeseníku /okr. Šumperk /.- Beendigung der Grabung der "Wasserburg" in Jeseník /Bez.Šumperk /.....	103
Z. Měřínský :	Povrchové průzkumy a záchranné akce v okolí Velkých Bílovic v roce 1976 /okr. Břeclav /.- Oberflächenuntersuchungen und Rettungsaktionen in der Umgebung von Velké Bílovice im Jahre 1976 /Bez.Břeclav /.....	104
Z. Měřínský :	Zpráva o povrchových průzkumech a zaměrování středověkých hrádků a tvrzí na jihozápadní Moravě /okr. Jihlava, Třebíč /.- Bericht über Oberflächenuntersuchungen und Vermessungen von mittelalterlichen Hausbergen und Festen in Südwestmähren /Bez.Jihlava, Třebíč /.....	105
V. Burián :	První nálezy z bývalého mořického hřbitova v Olomouci /okr.Olomouc/.- Erste Funde von dem ehemaligen Mauric Friedhof in Olomouc /Bez.Olomouc/.....	106
P. J. Mičhna :	Archeologický průzkum staveniště Státní spořitelny v Olomouci, I.etapa /okr.Olomouc /.-Archäologische Untersuchung des Bauplatzes der Staatlichen Sparkasse in Olomouc, I. Etappe /Bez. Olomouc /.....	108
J. Bláha :	Záchranný výzkum v Olomouci - Školní ulici č. 2 /okr. Olomouc /.- Rettungsgrabung in Olomouc - Školní Gasse Nr. 2 /Bez.Olomouc /.....	109
J. Bláha :	Zjišťovací výzkum v Olomouci - náměstí Míru č. 25 /okr. Olomouc /.- Feststellungsgrabung in Olomouc - Náměstí Míru Nr. 25 /Bez. Olomouc /.....	109
J. Bláha :	Středověké nálezy z Olomouce - Školní ulice č. 6 /okr. Olomouc /.-Mittelalterliche Funde aus Olomouc - Školní Gasse Nr. 6 /Bez. Olomouc /.....	110
S. Bříza :	Záchranný výzkum Bruntál-Zámek 1976 /okr. Bruntál /.- Rettungsgrabung Bruntál - Schloss 1976 /Bez. Bruntál /.....	111
D. Jelínková :	Zachraňovací výzkum v katastru obce Mušova /okr. Břeclav /.- Rettungsgrabungen im Kataster der Gemeinde Mušov /Bez. Břeclav /.....	111
Z. Trnáčková :	Zachraňovací akce v Mušově /okr. Břeclav /.- Rettungsaktionen in Mušov /Bez. Břeclav /.....	113
O. Šedo :	Nálezy ze sídlišť na pravém břehu Dyje v katastru Mušova a Horních Věstonic /okr. Břeclav /.- Funde aus den Siedlungen am rechten Ufer der Dyje im Kataster Mušov und Horní Věstonice /Bez.Břeclav /.....	114

B. Klíma :	Nové nálezy v Bulharech /okr. Břeclav /.- Neue Funde in Bulhary /Bez. Břeclav /.....	115
B. Klíma ml. :	Nálezy u naftové věže v Dolních Věstonicích /okr. Břeclav /.- Funde bei einem Bohrturm in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav /.....	116
B. Klíma ml. :	Objevy ve staré štěrkovně u Dolních Věstonic /okr. Břeclav /.- Entdeckungen in der alten Schottergrube bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav /.....	117
R. Snášil :	Funde aus Babice /Bez. Uherské Hradiště /.....	118
Z. Měřínský :	Záchranný výzkum v nové štěrkovně n.p. Ingstav u Dolních Věstonic /okr. Břeclav /.- Rettungsgrabung in der neuen Schottergrube des VEB Ingstav bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav /.....	118
Z. Měřínský :	Ojedinelé nálezy z katastru Velkých Bílovic /okr. Břeclav /.- Einzel-funde aus dem Kataster Velké Bílovice /Bez. Břeclav /.....	119
J. Kovárník :	Další nálezy pravěkého osídlení regionu horního toku Rokytné /okr. Třebíč /.- Weitere Funde einer vorgeschichtlichen Besiedlung in der Region des oberen Laufes der Rokytná /Bez. Třebíč /.....	120
V. Dohnal :	Mohyla u obce Rouské /okr. Přerov /.- Hügelgrab bei der Gemeinde Rouské /Bez. Přerov /.....	121
J. Čížmářová :	Předběžná zpráva o záchranném výzkumu v Brně-Starém Lískovci /okr. Brno-město /.- Vorbericht über die Rettungsgrabung in Brno-Starý Lískovec /Bez. Brno-město /.....	122
J. Chochol :	Určení antropologického materiálu ze záchranného výzkumu v Brně-Starém Lískovci /okr. Brno-město /.- Bestimmung des anthropologischen Materiales aus der Rettungsgrabung in Brno-Starý Lískovec /Bez. Brno-město /.....	123
L. Peške :	Nález kostí z výzkumu ve Starém Lískovci /okr. Brno-město /.- Knochen-funde von der Grabung in Starý Lískovec /Bez. Brno-město /.....	124
J. Čížmářová :	Sběry na sídlištní ploše u Brněnských Ivanovic /okr. Brno-město /.- Lesefunde von der Siedlungsfläche bei Brněnské Ivanovice /Bez. Brno-město /.....	125
S. Stuchlík :	Kostrový hrob z cihelny v Nejdku /okr. Břeclav /.- Skelettgrab aus der Ziegelei in Nejde /Bez. Břeclav /.....	125
Z. Fišer :	Pravěké sídlištní nálezy z Kotojed u Kroměříže /okr. Kroměříž /.- Prä-historische Siedlungsfunde aus Kotojedy bei Kroměříž /Bez. Kroměříž /.....	126
J. Pavelčík :	Nové nálezy ze Sušic /okr. Přerov /.- Neue Funde aus Sušice /Bez. Přerov /.....	127
J. Pavelčík :	Nové pravěké osady u Lipníku nad Bečvou /okr. Přerov /.- Neue prä-historische Siedlungen bei Lipník nad Bečvou /Bez. Přerov /.....	127
J. Pavelčík :	Nově zjištěné lokality ve Velkých Hošticích /okr. Opava /.- Neu fest-gestellte Lokalitäten in Velké Hoštice /Bez. Opava /.....	128
J. Pavelčík :	Hradisko u Koberic /okr. Opava /.- Der Burgwall bei Koberice /Bez. Opava /.....	128
L. Págo :	Nové možnosti odstraňování stimulatorů koroze z archeologických železných nálezů. - Neue Entfernungsmöglichkeiten der Korrosionsstimulatoren von archäologi-schen Eisenfunden.....	129
L. Págo :	Význam použití antikoročních inhibitorů při konzervaci archeologických ko-vových nálezů. - Die Bedeutung der Verwendung antikorrosiver Inhibitoren bei der Kon-servierung archäologischer Metallfunde.....	132
E. Opravil :	Dřevo z báze povodňových uloženin řeky Moravy u Strážnice /okr. Ho-donín /.- Hölzer aus der Basis der Überschwemmungsablagerungen des Flusses Morava bei Strážnice /Bez. Hodonín /.....	135

K. L u d i k o v s k ý : Interdisciplinární racionalizační brigáda /IRB / - výsledky práce moravské skupiny za rok 1976. - Interdisziplinare Rationalisierungsbrigade /IRB/ - Arbeitsergebnisse der mährischen Gruppe für das Jahr 1976.....

136

V Ý Z K U M P A L E O L I T I C K É S T A N I C E V D O L N Í C H V Ě S T O N I C Í C H

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 1 /

Se zřetelem k tomu, že místní JZD nepřistoupilo pro velké množství obnažené vápencové sutě zatím k úpravě a k obdělávání omezené části areálu ve střední části paleolitické stanice u Dolních Věstonic, mohla zde být otevřena v roce 1976 v rámci pokračujícího výzkumu ještě další sonda. Byla orientována podél východního okraje výkopu z roku 1942 a odkryla v rozměrech 7,30x3 m v hloubce 4,5-5,2 m plochu 22 m². Kulturní vrstva zde vykazovala náleзовé okolnosti obdobné oněm v sousedních plochách i mírné porušení soliflukcí. Obsahovala jen nehojné doklady dočasněho osídlení rozptýlené bez výraznější koncentrace. Poněkud více nálezů leželo jen ve středním úseku výkopu. Zřejmě navazovaly na nakupení památek, které bylo sledováno v předchozích letech kolem ohnišť ve výkopech západním směrem. Patřily k nim především volně pohozené kosti lovné zvěře /mamut, kůn, vlk, sob, liška, zajíc a d./, převážně silně fragmentární, které jen v ojedinělých případech ležely vedle sebe podle anatomického pořádku. K význačnějším kostěným pozůstatkům mamuta patřil úplný atlas a velká stolička /M 2 /. Kulturní vrstva, v těchto místech více popelovitá, poskytla také četnější pracovní nástroje. Nálezový protokol zachytil celkem 267 předmětů, hlavně výrazných typů kamenné industrie /škrabadla, rydla, odštěpovače, pilečky, čepelky a d. / a schráněk třetihorních měkkýšů, opatřených otvory a používaných jako závěsky a součásti náhrdelníků /Obr. 1 /.

Další orientační sonda v horní části stanice až při okraji honu pod vysokou mezí zachytila v hloubce 180 cm slabý nálezový horizont, který nemohl být již sledován ve větším rozsahu. Ponechává však určité perspektivy dalšímu výzkumu. Pro stanovení jeho optimálních podmínek provedli členové komplexní racionalizační brigády z řad pracovníků n.p. Geofyzika měření, jehož cílem bylo především přesnější určení mocnosti pokryvných zemin a hlavně vymezení dislokací, způsobených postupnými sesuvnými pohyby pleistocenních sedimentů. Vyhodnocení těchto měření potvrdilo rámcové předpoklady, opřené o dřívější stratigrafická pozorování, a vylepšilo podstatně lokalizaci příštích sondáží.

Pro možnost trvalé prezentace naleziště, která bude řešena projektem "Aleje archeologických památek" v rámci tématických stezek a naučných chodníků v prostoru Pavlovských kopců v souvislosti s budováním systému vodních nádrží a celkovým urbanisticko krajinářským řešením celé oblasti, byly učiněny první kroky k očištění sprašového profilu s kulturní vrstvou v ohybu silnice ve spodní části stanice.

Grabung der paläolithischen Station in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. Im mittleren Teil der Station wurde eine weitere Fläche /22 m²/ untersucht, in deren Umfang die Kulturschicht analogische Fundumstände wie auf den benachbarten Flächen in Westrichtung aufwies. Sie gewährte auch eine nicht zahlreiche Steinindustrie, Knochen von Jagdwild und Schneckengehäuse mit durchbrochenen Öffnungen. Die zweite Sonde im oberen Teil der Station erfasste einen Fundhorizont, der bereits nicht mehr in einem grösseren Ausmasse verfolgt werden konnte, jedoch bestimmte Hoffnungen für eine weitere Grabung vorstellt. Schliesslich wurde im Rahmen des Projektes der sog. Lehrgesteige im Raume der Pollauer Berge und der urbanistisch räumlichen Lösung der Gegend der erste Teil des Lössprofiles mit der Kulturschicht im Einschnitt der Strasse in unteren Teil der Station verputzt. So wird auch die Basis für eine dauernde Präsentation des Fundortes gegeben.

NOVÉ P A L E O L I T I C K É N Á L E Z Y N A P Ř E R O V S K U

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 2 /

Systematický průzkum paleolitického osídlení, který provádí spolupracovník ústavu Dalibor Kolbinger cestou orientačních pochůzek a povrchových sběrů v prostoru Hulína a Přerova, přinesl v roce 1976 další pozoruhodné nálezy. Především se podařilo rozšířit dosavadní kolekci štípané kamenné industrie z trati Opálky nad obcí Přestavky, která představuje již zajímavý soubor s téměř 250 kusy a která 130 klasifikovatelnými artefakty nabízí již dostatečný základ pro spolehlivý typologický rozbor. Při zjišťování bližších nálezových okolností pracovníky ústavu byl vymezen také podrobně rozsah výskytu industrie a při tom zvednut i dokonalý, pečlivě po obou stranách plošně retušovaný hrot ve tvaru topolového listu, který má velmi blízké obdoby v řadě takových předmětů ze stanice Moravany-Dhá u Piešťan, ale i z Modřic, Ondratíc a ojedinele i z dalších míst. Nové nálezy ujednotily typologickou charakteristiku

souboru z Přestavlk, který přináležel aurignacienu pomoravského typu a který umožňuje lépe než dosud posuzovat obsahově nejednotné kamenné industrie z Přerova-Předmostí.

Zcela nové naleziště rozptýlené kamenné industrie objevil D. Kolbinger v trati "Šance" na nižším táhlém hřbetu u obce Horní Moštěnice. Sesbíral zde zatím nepříliš početné kamenné předměty/100kusů/, dokládající místní výrobu mladopaleolitických nástrojů. Zatím nelze také usuzovat na rozsah a význam naleziště, ležícího v blízkosti známých pramenů minerálních vod, ale již nyní je zřejmé, že rozptýlené artefakty tvoří jednoduše celek. Pozornost mezi nimi upoutají především větší kusy valounů, částečně upravované záměrným odštěpováním. Převážně jsou z hrubší suroviny hnědavé až zelenavě hnědé barvy, která vykazuje sice charakter rohovců, ale připomíná barevně pestré radiolarity. Předměty ze šedých rohovců a z baltických pazourků pokrývá zase silnější patina. Z vlastních nástrojů pak na sebe upozorňují hlavně vytríbené typy rydel /obr.2/. Další sběrové pochůzky jistě výrazně upřesní novými nálezy celkový charakter sbírky a přinesou i zřetelnější poznatky k nálezovým okolnostem, na jejichž základě bude možno posoudit význam této nové stanice.

K dalším, již jen ojedinělým stopám po paleolitickém osídlení kraje, patří zlomek bíle patinované čepelky od Zahnašovic, střední část útlé čepelky z trati Přední hony u Hulína, malý oboustranný odštěpovač od Kravína JZD v Hlinsku a čtyři zlomky silně okrově bíle patinovaných úštěpů z Holešova-Žilkova.

Neue paläolithische Funde um Přerov. Im Rahmen der systematischen Terrainbegehung gelang es die bisherige Sammlung von der Station Opálky oberhalb der Gemeinde Přestavlk zu erweitern, von wo auch eine vollendete Spitze in Pappelblattform hinzukam, und einen neuen Fundort verstreuter Steinindustrie in der Flur "Šance" bei Horní Moštěnice festzustellen. In der Reihe von Geräten macht sich vor allem eine Anzahl von Sticheln /Abb.2/ geltend. Vereinzelt weiss patinierte Steingegegenstände fand D. Kolbinger auch bei Zahnašovice, Hulín, Hlinsko und Holešov-Žilkov.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU V PŘEROVĚ - PŘEDMOSTÍ

/okr. Přerov/

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 3/

Výzkumné práce preventivního charakteru v Přerově-Předmostí rozšířily především šachtici III/1975, která při jižním okraji návrší v někdejší Chromečkové zahradě naproti hřbitovní zdi zachytila jednu ze sond dr. M. Kříže z r. 1895. V povrchových vrstvách se dobře rýsoval zásah až do hloubky 130 cm, kde byl pak dvěma samostatnými výkopy na ploše 6,5m² sledován přechod čisté spraše do sprašových zemin promíslených vápencovou sutí, sklánějících se ve směru přirozeného spádu pozvolna k jihozápadu. V této úrovni probíhal slabě znatelný horizont s rozptýlenými popelovitými součástkami a uhlíky bez průvodních nálezů kulturní vrstvy. Negativní výsledek provedených prací ukazuje, že v preventivním hloubení dalších sond není nutno již pokračovat. Nelze však pochybovat o tom, že bude přesto nutno pozorně sledovat odklíz celého návrší v souvislosti s plánovanou rozsáhlou výstavbou.

Příznivější výsledky přineslo propojení sond I a II/1972 ve svahu pod hřbitovní zdi v souvislý profilový pruh. Nálezový horizont zde nabýval podoby značně popelovité kulturní vrstvy s četnějšími mamutími kostmi a nasvědčoval existenci blízkého ohniště. Z poměrně malých ploch bylo získáno 33 kamených nástrojů, mezi nimiž jsou zastoupena hlavně škrabadla, rydla, čepelka s obitým bokem, hrubý pískovcový úštěp a velký buchar /obr. 3/. V profilu se rýsoval zřetelně mrazový klín, který rozvířil své ústí v šířce 95 cm v polovině mocnosti nejmladší spraše a zasahoval až do podloží kulturní vrstvy, kterou deformoval zřetelným rozštěpením a nápadným vzedmutím zemin. Tento charakteristický projev periglaciálního klimatu upřesňuje okolnosti již dříve zde pozorovaných takových formací. Výsledky posledních prací ve svahu pod hřbitovní zdi tedy ukazují, že by bylo žádoucí propojit jednotlivé zde již otevřené sondy v souvislé profilové defilé, odhalit tak ještě poslední zbytky kulturní vrstvy a zachránit i její obsah.

Fortsetzung der Grabung in Přerov-Předmostí /Bez. Přerov/. Die präventiven Arbeiten in Přerov-Předmostí erweiterten durch zwei selbstständige Grabungen den Schacht III/1975 beim Rand der Anhöhe im einstigen Garten Chromečeks, der eine Sonde von Dr. M. Kříž aus dem Jahre 1895 erfasste. Der schwach erkennbare aschige Horizont am Übergang des reinen Lösses in eine Schichtenfolge von Lösserden mit Kalksteinschutt gewährte weder Funde noch positive Beobachtungen. Im gegenüberliegenden Hang unter der Friedhofsmauer wurde zwischen den Schächten

I und II/1972 eine ziemlich aschige Kulturschicht mit zahlreicheren Mammutknochen verfolgt die auch eine Kollektion von Steinwerkzeugen gewährte. Im Profil hob sich ein Frostkeil ab, der die Kulturschicht durch eine breite Zerspaltung und Erhebung deformierte. Hier wäre es erforderlich die einzelnen Sonden in zusammenhängende Profildefiles zu verbinden und so noch die letzten Überreste der Kulturschicht abzudecken und ihren Inhalt zu bergen.

NOVÁ PALEOLITICKÁ STANICE AURIGNACIENU U DIVÁK

/okr. Břeclav/

Martin O l i v a, FF UJEP Brno

/Obr. 4:1-5/

Dne 27.3.1977 se nám s dr. K. Valochem při pochůzce terénem podařilo objevit novou paleolitickou stanicí. Lokalita se nachází západně od Divák v sedle návrší SZ od kóty 270; na severu je lemována lesem. První sběr na lokalitě přinesl kromě řady úštěpů, odpadu a zbytků jader též serii 15 klasifikovatelných typů, z toho 5 drasadel /obr. 4:5 v kombinaci s rydlem/, 1 rydlo, 1 aurignackou čepel /obr. 4:4/, 6 vysokých nebo vyčnělých škrabadel /obr. 4:1-3/ a 2 levalloiské úštěpy. Ze surovin převládá jurský rohovec z jihomoravských miocenních sedimentů, méně je jurského zonárního rohovce ze Stránské skály a křídového rohovce a zcela vzácně se objevuje radiolarit, menilitová břidlice /?/ a pazourek.

I když nálezový soubor je zatím chudý, přece můžeme na podkladě výskytu vysokých škrabadel zařadit stanicí do aurignacienu, s ohledem na výskyt drasadel a vzácná rydla pravděpodobně do 3. stupně Valochova dělení /1/, spolu s nedalekou stanicí u Křepic.

Z katastru Divák jsou již z dřívější doby známy ojedinělé paleolitické nálezy, objevující se podél cesty do Martinic.

P o z n á m k a :

1 K. Valoch, Das entwickelte Aurignacien von Tvarožná bei Brno. ČMM sc. soc. LXI, 1976, 7-30.

Neue paläolithische Aurignacienstation bei Diváky /Bez. Břeclav/. Die neue paläolithische Lokalität bei Diváky befindet sich westlich der Gemeinde im Sattel der Anhöhe nordwestlich der Kote 270. Die ersten Lesefunde brachten ausser Überresten von Kernen, Abfällen, nicht retuschierten Absplissen und Klängen auch eine Serie von 15 Werkzeugen mit überwiegenden hohen Kratzern und Schabern. Aufgrund des Vorkommens dieser Typen kann man die Station in das Aurignacien einreihen.

NOVÉ PALEOLITICKÉ NÁLEZY Z JIŽNÍ ČÁSTI MORAVSKÉHO KRASU

/okr. Brno-venkov/

Martin O l i v a, FF UJEP Brno

/Obr. 4:6-20/

Jeskyň Pekařna : V letech 1965-1971 jsem zde prováděl příležitostné sběry na haldách zeminy, pocházejících z předchozích výzkumů, zejména výkopů Martina Kříže a Karla Absolona. Přitom se mi podařilo najít asi 900 kusů štípané industrie, většinou na navážce vlevo před vchodem do jeskyně. Převážnou většinu těchto nálezů tvoří drobné úštěpky, zlomky a odpad /asi 500 kusů/. Druhou nejpočetnější kategorií jsou čepelky a jejich zlomky, jichž bylo asi 150. Jader je naproti tomu velmi málo, což lze vysvětlit tím, že pro svou relativní velikost neunikla pozornosti pracovníků výzkumu. Jsou to 4 jádra prizmatická /obr. 4:6/, z toho 1 z radiolaritu a 1 jádro nepravidelné.

Retušovaných nástrojů - typů se mně podařilo najít 135 kusů. Zvláštní typologická skladba této kolekce je určena absencí nebo řídkým výskytem škrabadel /6 kusů/, rydel /7 kusů/ a stíradel /1 kus,

obr. 4:7 / , tedy vesměs typů, jež pro svou velikost nebyly při výzkumu přehlédnuty.

Poměrně dobře jsou zastoupeny vrtáky /20 kusů, t.j. 14,81 % / , z nichž vyobrazujeme klasický exemplář s dlouhým krčkem /obr. 4:8 / , několikanásobný jemný vrtáček doplněný basálně rydlovitým úhozem /obr. 4:9 / , zobákovitý vrták /"zinken", obr. 4:11 / a jemný vrtáček se střídavou retuší /obr. 4:10 / , která je v našem prostředí méně obvyklá.

Nejpočetnější skupinu tvoří čepelky s otupeným bokem /typ 85, 86 - 52 kusů, t.j. 38,52 % / .

Soubor doplňuje 10 retušovaných čepelí, 9 čepelí se spodní retuší, 5 čepelových hrotů, 5 vrubů atd.

Tento náhodný a zcela nereprezentativní soubor artefaktů je přece poučný v tom smyslu, že ukazuje jak se mění typové spektrum v kolekci získané v přebrané zemině ze starších výkopů.

Jeskyně Hadí : Na haldě před vchodem do jeskyně jsem nasbíral 21 kusů štípané industrie, z toho 5 kusů odpadu, 9 neretušovaných čepelí a jejich zlomků /obr. 4:12, 15 / , 3 čepelky s otupeným bokem /obr. 4:16 / , 2 hrotité úštěpy /obr. 4:14 s retuší / , 1 kombinaci klínového rydla a vrtáku /obr. 4:13, basálně poškozeno / , a 1 jádro s rydlovitými úhozy /obr. 4:17 / . Kromě toho jsem zde našel 2 konské řezáky.

Jeskyně Adlerova : 1 zlomek čepelky a 1 úštěp z haldy.

Břeh cesty pod Ochozským žlíbkem : Při prohlídkách úvazové stěny cesty pod vyústěním Ochozského žlíbku do Hádeckého údolí, na levém břehu potoka jsem vyzvedl 1 zbytek jádra, 2 úštěpy, 7 zlomků čepelí, 1 hrotitou čepelku a 1 zlomek čepelky s otupeným bokem. Pátrání po zbytku intaktní nálezové vrstvy zůstalo bezvýsledné, stejně jako sondáže v okolí nejnižšího strmého úseku žlutě značené turistické stezky, vedoucí od autobusové stanice Říčky-rozcestí do údolí Říčky v blízkosti rekreačního střediska n.p. Klenoty /1 / .

Odtud mám 3 úštěpy, zlomek čepelky a čepelku s otupeným bokem.

Jeskyně Švédův stůl : Z haldy pochází mimo množství zubů pleistocenní fauny /hlavně medvěd jeskynní / 5 úštěpů, 2 čepelky, 1 vrták /obr. 4:19 / a hrot /vrták ? / se střídavou retuší /obr. 4:18 ; silně patinováno / .

Uvnitř v jeskyni jsem vytěžil v roce 1965 útržek nálezové vrstvy ve výklenku levé stěny hlavní /vstupní / prostory bezprostředně za vchodem do levé postranní sínky. Z neobyčejně bohatého faunistického materiálu /stovky zubů jeskynního medvěda, vlka, hyeny, lva, koně, nosorožce atd. / stojí za zmínku zejména velké kusy kostí s hyeními ohryzy, obě ramena spodní čelisti lva a hyení koprolit. Vrstvu lze podle sedimentu /žlutohnědá jeskynní hlína s hrubou zaoblenou sutí / datovat ve srovnání s dřívějšími poznatky /2 / do interstadiálu "Podhradem".

Na závěr se chci zmínit o nálezích nových artefaktů z Býčí skály. Po velké povodni, která tuto jeskyni postihla v létě roku 1971, jsem vyzvedl z rozvířených sedimentů v prostoru chodby mezi Severní a Jižní síní kromě několika staroaurignackých a magdalenských artefaktů 1 typický radiolaritový vrták /obr. 4:20 / , rydlo a provrtanou tercierní konchylí /Pirenella picta ? / .

P o z n á m k y :

1 Valoch K., 1960 ; Magdalenien na Moravě. - Anthropos 12, NS 4.

2 Klíma B., 1962 : Die archäologische Erforschung der Höhle Švédův stůl. - Anthropos 13, NS 5,7 - 96.

Neue paläolithische Funde aus dem südlichen Teil des Mährischen Karstes /Bez. Brno/. Der Artikel handelt von Funden der Spaltindustrie auf der Halde vor der Pekárna Höhle /Backofenhöhle /. Unter ca. 900 Stück Industrie überwiegend kleine Absplisse und Abfall. Werkzeuge /135 St. / sind vorwiegend durch Klängen mit abgestumpfter Seite und ihre Bruchstücke vertreten. Einige Werkzeuge fand man auch auf der Halde vor der Höhle Hadí /Schlangenhöhle / und Švédův stůl /Schwedentisch / , wo wir im Jahre 1963 auch den Abriss einer Fundschicht mit reicher Fauna des mittelwürmschen Interstadial gewannen. In den aufgewirbelten Sedimenten in der Höhle Býčí skála /Stierfelshöhle / barg ich im Jahre 1971 ausser anderem einen Magdalenien-Radiolaritbohrer und eine durchbohrte Tertiär-Konchylie.

K POZNÁNÍ MLADÉHO PLEISTOCÉNU V BULHARECH

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma , AÚ ČSAV Brno

Při kopání studny pro kuchyni JZD v Bulharech zachytili dělníci v červnu 1976 pevnou kost, kterou předložil k posouzení pracovníkům ústavu J. Benada spolu s nejstručnějším popisem profilu a s několika

vzorky zemin. Nálezové okolnosti nebylo možno již bezprostředně ověřit a je nutno proto přejmout přímo účinná pozorování. Pod povrchovou vrstvou černozemní půdy, znásobené v její mocnosti /1,5 m/ zřejmě splachy a snad i navážkami, procházelo hloubení studny čistou spráží /7,5 m/. Její basální poloha v mocnosti asi 100 cm, byla podle předložených vzorků zemin, zbarvena oranžově rezivými a světle šedými skvrnami oglejených poloh. Je při tom silně vápnatá a obsahuje hojně zlomky lastur měkkých. Pod touto vrstvou ležela sytě tmavá pohřbená černozemní půda o mocnosti 100 cm. V úrovni její hladiny byla zachráněna kost koně /Equus sp., Metacarpus/ a z basální polohy zase třísky a větší zlomky pevného, podle určení E. Opravila smrkového dřeva. Ještě níže byly zastíženy již jen jemnozrnné písky modravě šedé barvy. Nález je zajímavý zvláště proto, že doplňuje dříve zde ve stejné úrovni ve studnách zjišťovaný výskyt rašeliny a tím i stratigrafii mladopleistocenních sedimentů jižní Moravy.

Zur Erkenntnis des jüngeren Pleistozäns in Bulhary / Bez. Břelav /. Beim Aushub eines Brunnens der LPG in Bulhary wurde unter reinem Löss, im unteren vermutlich vergleiten Teil, in einer Tiefe von 10 m der Metacarpus eines Pferdes /Equus sp./ erfasst. Es lag am Niveau der begrabenen Schwarzerde, deren Basallage wiederum feste Splitter von Tannenholz enthielt. Den Fund ergänzt das Vorkommen von Torf, das in dem gleichen Niveau wiederholt in Brunnen beobachtet wurde, und die Stratigraphie des jungen Pleistozäns in Südmähren.

EPIPALEOLITICKÁ STANICE V ZÁBLATÍ

/okr. Karviná/

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Emanuel Grepl, Vlastivědný ústav Nový Jičín

V srpnu 1976 uskutečnil Vlastivědný ústav v Českém Těšíně zjišťovací výzkum v poloze "Na pískách" v Záblatí. Technickou část výzkumu vedl posluchač V. ročníku FF KU Praha Pavel Wodecki, odborným dozorem byla pověřena expozitura AÚ ČSAV v Opavě /J. Pavelčík/ a VÚ Nový Jičín /E. Grepl/. Sondy byly položeny na východním okraji parcely č.165, t.j. na první pravobřežní terase drobného potůčku a na parcele č.180/7, což bylo o 150 m výše po svahu.

Získané geologické profily posuzoval J. Macoun z ÚÚG Praha, který uvádí: "Ze stratigrafického hlediska tvoří basi výkopu pravděpodobně nejmladší sprašový pokryv viselského glaciálu /würmu/. V jeho nadloží je soliflukční poloha proměnlivé mocnosti, tvořené písčitými hlínami až hlinitými písky, pravděpodobně z pozdního würmu. Zdá se, že na jejím povrchu je zachován relikv subfosilního pseudogleje, což je zvláště dobře patrné v čelní stěně rýhy. Ze subfosilního pseudogleje je zachován B-horizont.

Nadložní souvrství, překrývající tuto subfosilní půdu, má mocnost cca 40 cm, je tvořeno ronem přemístěnou písčitou sprašovou hlinou. Z pedologického hlediska se skládá z ornice a A₁-horizontu. Vcelku lze konstatovat, že celý profil je přetvořen recentním půdotvorným procesem /pseudoglej/."

Nalezené sílex jsou vázány na B₁ - a A₁ - horizont. Objevují se i v ornici. To znamená, že stanice je vázána na hladinu poslední würmské spraše /W₃/, t.j. že vznikla v době po její sedimentaci. Vše nasvědčuje tomu, že lokalita byla osídlena ještě v chladném finiglaciálu, kdy docházelo k tvorbě periglaciálních jevů. Z polohy sílexů v profilu a z celkové stratigrafické situace vyplynulo, že vlastní stanice se nachází výše po svahu či až na temeni hřbetu a dosud zkoumané polohy jsou pouze sekundární polohy, kam byl materiál přemístěn soliflukcí.

Nalezená industrie vykazovala /podle E. Grepla/ několik typických artefaktů: klínová rydla / Klíma typ 30, 31/, vrub /KL 74/, kruhová úseč /KL 83/, šikmo retušovaná čepel /KL 61/, pravouhelník /KL 80/, čepel /KL 91/, mikročepel s mikrovrátkem /KL 26/, nevýrazný hrot typu Chatelperon /KL 47/, čepel s jednostrannou retuší /KL 65/, dlátka /KL 76 a/, zlomek mikročepel s otupěným bokem /KL 85/ atd. Z uvedeně tvarové skladby lze rovněž bezpečně usuzovat na epipaleolitické až časně mezolitické stáří industrie. Bohužel dosud získaný soubor sílexů není natolik početný, aby ho bylo možno použít pro statistické vyhodnocení, a tím i k zařazení industrie ze Záblatí do některého z epipaleolitických kulturních celků.

Epipaläolithische Station in Záblatí / Bez. Karviná /. Die Feststellungsgrabung auf der Station Bohumín - Záblatí / Bez. Karviná / in der Flur "Na pískách" bewies ihre Datierung in die kalte Phase nach der Bildung des letzten Lösses /W₃. In den Sonden wurden Silexe nur in sekundärer Lage erfasst - durch Solifluktion und Abschwemmungen versetzt. Die eigentliche Station erstreckt sich offensichtlich höher im Hang. Auch wenn eine Reihe von Artefakten gefunden wurde, die sich für eine typologische Klassifikation eignen, kann man von dem gesamten Komplex vorläufig nicht mehr sagen, als dass er epipaläolithischen Alters ist. Die kulturelle Einreihung wird erst nach Gewinnung eines grösseren Artefaktenkomplexes möglich sein.

/okr. Karviná/

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 5-7/

Když dr. J. Pavelčík, CSc. předložil před časem k posouzení kolekci kamenné štípané industrie, kterou shromáždil povrchovými sběry P. Wodecki u Záblatí, byl pořízen pro archiv ústavu její soupis a kresebná dokumentace typologicky hodnotných předmětů. Nálezy se mezitím rozrostly, k prvnímu nalezišti přibyla i další, P. Wodecki a J. Pavelčík o nich předložili Vlastivědnému ústavu v Č. Těšíně a AÚ ČSAV v Brně nálezové zprávy a samostatně o nich referovali. /1/ Ve spolupráci Vlastivědného ústavu a expositury byl pak proveden na nalezišti i výzkum, jehož stratigrafické výsledky posoudil J. Macoun a o němž zde referuje J. Pavelčík a E. Grepl. Se zřetelem k tomu, že industrie z hlavního naleziště v trati "Na pískách" u Blatic vešla tedy již ve známost odborného světa, ale bez podrobnějšího rozboru a ne vždy s jednoznačným a souhlasným zhodnocením, bude jistě vhodné k předchozím zprávám připojit již nyní její utříděný výběr i s vyobrazením, jak byl pořízen v ústavu /obr. 5-7/.

V nálezech se představují především škrabadla /obr. 5:1-5/. Jsou z čepelovitých forem a jen o jednoduché retuši, která v jediném případě přechází v souvislou úpravu boční hrany. Kromě jediného kusu jsou všechny defektní. Druhou kategorií představují vrtáčky /obr. 5:6-9/, z nichž vedle málo výrazného kusu v řadě zasluhují pozornosti hlavně exempláře na drobných odštěpech. Nejvýraznější kategorií nástrojů v kolekci představují rydla, především ta na zlomených čepelích /obr. 5:10-15/. Dvě hranová rydla přecházejí v plochu /obr. 5:16-17/, ojediněle zůstává klínové rydlo boční /obr. 6:18/, příčné rydlo /obr. 6:19/ a rydlo smíšené /obr. 6:20/. Vyjimečným typem je velké a v plochu přecházející rydlo, provázené rydlovitými úhozy ve spodní části a pečlivou postranní retuší /obr. 6:21/. Zajímavé jsou i typy dlát /obr. 6:22-24/ a skutečnost, že kolekce postrádá kromě jediného kusu /obr. 6:25/ typické nože. Čepelovité formy jsou drobnější a spíše útlé, zpravidla provázené jen místní retuší /obr. 7:26-33/. Některé prozrazují sklon ke zřejmé mikrolitisaci /obr. 7:34/ Nechybějí ovšem ani představitelé pravých drobnotvarých nástrojů. Patří sem čepelky s otupeným bokem /obr. 7:37/ a malý hrot s postranní jemnou retuší, který lze přiřadit k typům azilienských hrotů /obr. 7:38/. Průvodní kusy výroby zastupují silně sbíjená jádra /obr. 7:39-40/, dokonalý otloukač /obr. 7:41/ a oboustranný odštěpovač /obr. 7:42/.

Při celkovém hodnocení nelze přehlédnout skutečnost, že soustředěný materiál je silně poznamenán proveniencí. Některé jeho průvodní předměty připomínají kusy, které mohly vzniknout přirozenou cestou v souvkovém nebo později přemístovaném materiálu. Některé jsou dokonce silněji patinované, jiné nevykazují zase vůbec žádné stopy odumírání rohovcové či pazourkové suroviny a jsou i takové, které prodělaly částečný eolický obrus. Podstatná část je ovšem skutečně patinována, byť někdy jen ve slabší, mléčně zbarvený povrchový povlak anebo jen v modravě bělavý nádech. Z předložených 302 kusů bylo možno spolehlivě vyčlenit 72 patinovaných a svěžích předmětů štípané industrie mladších pravěkých období.

Podstatnou část sbírky tvořil tedy stavem zachování, celkovým dojmem a především tvarovým obsahem jednotný soubor, který se hlásí jednoznačně k pokročilým fázím mladého paleolitu a k těm nalezištím, která navazují na gravetoidní tradice a která jsou označována za pozdní paleolit. Taková naleziště jsou zatím známa spíše jen ojediněle a na Moravě k nim patří především Hranice a Tišnov. Typologický obsah jejich inventáře vykazuje silný sklon k drobnotvarosti, zatím se však vzájemně značně odlišuje. Proto není dosti vhodné ho ani srovnávat a pokoušet se, byť by to bylo jen předběžně, o jeho chronologické vazby.

P o z n á m k y :

1' P. Wodecki, Archeologické nálezy v Záblatí. Těšínsko 3/1976; týž, Paleolitické nálezy na Těšínsku. Těšínsko 4/1976.

Paläolithische Steinindustrie aus Záblatí /Bez. Karviná/. Die Funde der steinernen Spaltindustrien von P. Wodecki aus Záblatí werden vorläufig ohne eingehendere Analyse erwähnt /1/, doch sie verdienen es, dass bereits heute schon zu den vorhergehenden Berichten eine aussortierte Auswahl auch mit Abbildungen angeschlossen wird, wie sie beim Vorlegen der ersten Kollektion im Institut geschaffen wurde. Die Sammlung ist stark durch die Provenienz gezeichnet, sie enthält auch derartige Gegenstände, die an auf natürlichem Weg entstandene Stücke sowie nicht patinierte neolithische Gegenstände erinnern. Den wesentlichen Teil bildet jedoch ein Komplex, der sich zu den fortgeschrittenen Phasen des jungen Paläolithikums und zu jenen, vorläufig nur vereinzelt Fundorten bekennt, die als Spätpaläolithikum bezeichnet werden und an gravettoide Traditionen anknüpfen. Der typologische Inhalt ihres Inventares weist eine starke Neigung zu Kleinformen

auf, unterscheidet sich jedoch gegenseitig insofern, dass man ihn kaum vergleichen kann oder versuchen könnte seine chronologischen Beziehungen auszudrücken.

KVARTÉRNÍ OSTEOLÓGICKÉ NÁLEZY Z OSTROŽSKÉ NOVÉ VSI A UHERSKÉHO HRADIŠTĚ - JAROŠOVA

/okr. Uherské Hradiště/

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Ze známého naleziště na štěrkopísku u Ostrožské Nové Vsi byly určeny RNDr Gavandou, CSc , z ÚÚG Praha zlomky kostí diluviální zvěře. Nálezy byly vyzvednuty při bagrování a byly zaměstnanci štěrkovny, zejména J. Botkem a J. Ruthem zachráněny. Převážná část je nyní uložena ve Slovákém muzeu, menší část v ZDŠ v Ostrožské Nové Vsi.

Přehled druhů a nálezů :

1. Mamuthus primigenius /mamut/ : dva úlomky dlouhých kostí, dva juvenilní kly, krční obratel, horní levá třetí stolička , několik fragmentů druhé horní stoličky, horní čelist, ramenní kost juvenilního jedince.
2. Bos primigenius /tur/ : levá stehenní kost juvenilního jedince , stehenní kost, levá zadní záprstní kost zadní končetiny /metatarsus/, dva rohové násadce, pánevní kost.
3. Coelodonta antiquitatis /nosorožec/ : zlomky kostí nosorožce srstmatého /?/ z mladého pleistocénu, holenní kost /tibia/ juvenilního nosorožce, holocén.
4. Equus sp. /kůň/ : čtyři spodní stoličky, prstní člunek.
5. Rangifer tarandus /sob/ : úlomek parohu.

Ze štěrkopísku slepého ramene řeky Moravy "Kanada" v Jarošově pochází část lopatky mamuta. Nález je uložen ve Slovákém muzeu. Veškeré nálezy byly zpracovány v r. 1975.

Osteologische Quartärfunde aus Ostrožská Nová Ves und Uherské Hradiště - Jarošov /Bez. Uherské Hradiště/. Aus dem Schotter sand in Ostrožská Nová Ves hat man Knochen von pleistozänen und holozänen Tieren gewonnen. Es wurden folgende Gattungen festgestellt : Mamuthus primigenius, Bos primigenius, Coelodonta antiquitatis, Equus sp. und Rangifer tarandus. Aus der Schottergrube in Jarošov Mamuthus primigenius / Teil eines Schulterblattes /.

DALŠÍ NÁLEZY ŠTÍPANÉ INDUSTRIE V OKOLÍ BOHUMÍNA /okr. Karviná/

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

Ve spolupráci s VÚ Český Těšín a P. Wodeckim uskutečnila expozitura AÚ ČSAV v Opavě terénní průzkum v okolí města.

Doklady osídlení se podařilo zjistit :

Bohumín - Záblatí - poloha "Na úvoze"

Bohumín - pískovna "Kopyto"

Starý Bohumín - pískovna "Kalíšek"

Dětmarovice - pole u pískovny

Skřečoch - "Kočendovec"

Rychvald

Přesné kulturní zařazení nalezených industrií není zatím možné. Rámcově je můžeme datovat od mladšího paleolitu /patinované kusy/ až po neolit. Význam získaného souboru tkví zejména v tom, že poprvé přináší doklady o pravěkém osídlení oblasti, která až dosud byla považována za nevhodnou k osídlení pravěkým obyvatelstvem.

Weitere Funde der Spaltindustrie in der Umgebung von Bohumín /Bez. Karviná/. In der Umgebung der Stadt hat man bei Terrainbegehung auf sechs Lokalitäten Spaltindustrie gefunden, deren Datierung gegenwärtig nicht möglich ist.

NEOLITICKÉ NÁLEZY Z LULČE

/okr. Vyškov/

Pavel K o š t u ř í k , FF UJEP Brno

/obr. 8/

Při přestavbě domu č. 82 v Lulči a terénních úpravách dvora a jeho okolí byly nalezeny pravěké předměty, mimo jiné i hmotné prameny z období neolitu. Pravěké nálezy pečlivě shromáždil majitel usedlosti ing. A. Adamec a předal je pracovníkům Archeologického ústavu ČSAV v Brně, kteří také prohlédli nálezistě /l. Peškař, PV 1974, 40/. Neolitická kolekce obsahovala střepy kultury s lineární, vypíchanou a s moravskou malovanou keramikou. Kromě keramických fragmentů se získala neolitická štípaná industrie z rohovců a obsidiánů a dva broušené kamenné nástroje. Výběr archeologického materiálu zachycuje tabulka č. 1.

Archeologické nálezy z období neolitu pocházejí pouze z vrstvy, neboť nebyl nalezen žádný neolitický objekt. Nálezy kultury s lineární keramikou jsou zastoupeny charakteristickým materiálem ze staršího období /obr. 8:14-16/, keramické fragmenty kultury s vypíchanou keramikou představují mladší fáze zmíněné kultury /obr. 8:1,6,7/ a archeologický materiál kultury s MMK reprezentuje kolekce, která podle typické rýsované a malované výzdoby se řadí do fáze Ib /obr. 8:2-5, 8-10,13/. Archeologické prameny zmíněné fáze jsou v prostoru Vyškovska poměrně vzácné a kolekce z Lulče je prozatím nejčetnější.

Neolithische Funde aus Luleč /Bez. V y š k o v/. Beim Umbau des Hauses Nr. 82 in Luleč und bei Terrainherrichtungen im Hofe und seiner nahen Umgebung fand man vorgeschichtliche Gegenstände, unter anderem auch Materialquellen aus dem neolithischen Zeitabschnitt.

Die Funde der Kultur mit Linearbandkeramik sind durch das charakteristische Material aus dem älteren Zeitabschnitt vertreten. Keramikfragmente der Kultur mit Stichbandkeramik stellen die jüngere Phase der erwähnten Kultur vor und das archäologische Material der Kultur mit MBK repräsentiert eine Kollektion, die nach der typischen geritzten und bemalten Verzierung in Phase Ib gereiht wird. Archäologische Quellen der erwähnten Phase sind um Vyškov verhältnismässig selten und die Kollektion aus Luleč ist vorläufig am zahlreichsten.

SIEDLUNG DER VOLUTENKULTUR BEI TUPESY

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Bei einer Terrainbegehung im Kataster von Tupesy im Jahre 1974 wurde in der Feldflur "Tupeska" eine Siedlung der Volutenkultur entdeckt. Sie befindet sich in einem breiten in Nordsüdrichtung orientierten Tal, am rechten Ufer eines von Nový Dvůr fließenden Baches. Die Siedlung verfolgt mit der längeren Achse den Bachlauf. Spuren hat man in einer Länge von ca. 150 m und in einer Breite von 40 bis 50 m festgestellt. Aus Lesefunden gewann man Scherbenmaterial mit Ritzlinien verziert, grösstenteils aus fein geschlammtem, grau durchgebranntem Ton hergestellt.

SIEDLUNG DER VOLUTENKULTUR IN MÍKOVICE

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Beim Grundmaueraushub eines Hauses in der Flur "Dřly" wurden im Jahre 1974 Siedlungsobjekte gestört. Der Fund wurde dem Slováké muzeum gemeldet. Der Aushub durchschnitt insgesamt vier Grubenobjekte, die im Löss eingetieft waren, von denen funktionell nur eine Vorratsgrube bestimmt werden konnte. Aus allen Objektprofilen wurden Keramikproben abgenommen, die der erfassten Siedlungsteil in die Volutenkultur einreihen. Neolithische Siedlungen /Voluten und bemalte Keramik/sind aus der Flur "Dřly" bereits aus früheren Jahren bekannt.

Oldřich K o s , Západomoravské muzeum Třebíč

Pavel K o u t ů ř í k , FF UJEP Brno

V roce 1976 byl dokončen výzkum v jižní části vnitřního areálu hradiska, když byla prokopána plocha 100 m², která navazovala na sondy z let 1971 - 1973. V těsné blízkosti destrukce mladohradištního valu byly do zvětralého skalnatého podloží zahlobeny tři poměrně mělké nepravidelné jámy, které obsahovaly převážně materiál kultury s moravskou malovanou keramikou /obj. č. 338, 339, 340/. Na tomto místě bylo nalezeno i několik útržků původně větší mazanické kry, zřejmě hliněné podlahy sídelního objektu.

Záchranná práce na hradisku u Kramolína pokračovaly potom především odkryvem v severní části lokality. Nedaleko západního svahu ležela větší nepravidelná jáma /obj. č. 341/, která poskytla rovněž pěkný a početný materiál pozdní fáze kultury s moravskou malovanou keramikou. Ostatní sídelní objekty z tohoto prostoru nelze jednoznačně datovat, neboť v nich byly nálezy z několika kulturních období /obj. č. 337, 342, 344, 345/. Několik roztroušených kúlových jam nepřineslo zjevný půdorys nadzemního objektu.

Poněkud východněji, na prozkoumané ploše o rozloze 600 m², nebylo zachyceno tak intenzivní osídlení, jako na jiných místech hradiska, zejména v jeho jižní části. Značně slabá povrchová vrstva zde nasedala většinou přímo na skalnaté podloží. I zde je zastoupena především kultura s moravskou malovanou keramikou /obj. č. 352, 353, 356/. Vsměs se jedná o menší nepravidelné jámy, na jejichž profilu nebylo patrné zvrstvení. Na rozhraní sektorů I 9 a I 10 byly zjištěny zbytky silně rozrušené hrnčířské pece, kterou lze podle četných nálezů zařadit do horákovské kultury /obj. č. 354/.

V nevelké vzdálenosti od severního vstupu do hradiska, nedaleko destrukce valu, ležela na skalnatém podloží dosti blízko povrchu kostra ženy, nepravidelně obložená kameny /obj. č. 360/. Do mladohradištního období je možno ji datovat pouze na základě drobných kousků keramiky.

Východně kamenné šestiboké stavby byla provedena skrývka povrchové vrstvy a tento prostor byl přichystán pro výzkum v příštích letech. Podobně jako na jiných místech bylo v povrchové vrstvě nalezeno velké množství materiálu, počínaje koncem neolitu a konče dobou hradištní.

Poblíž severního okraje hradiska zachytila sonda zuhelnatělé trámce z mladohradištního období, které bude možno blíže interpretovat teprve po dalším odkryvu tohoto místa.

Vně vnitřního areálu, nad strmým severním svahem, byly opět zjištěny pozůstatky halštatských hrnčířských pecí. V mocné popelovité vrstvě, promíšené kusy mazanice a uhlíků, která leží přímo na skále, bylo nalezeno velké množství keramiky, často silně deformované žárem. Převahu tvoří keramické tvary kultury horákovské, často s malbou a vtuhováním.

V roce 1976 byl výzkum vnitřního areálu hradiska v podstatě ukončen. Přinesl množství cenných dokladů pro poznání jednotlivých fází osídlení. V další etapě bude zaměřen na sledování stratigrafie nad severním svahem hradiska a na konečný průzkum fortifikačního systému. Zajímavé bude sledovat i vztah laténského osídlení v blízkých Dalešicích - "Čalonicích" a na našem hradisku. Práce budou poněkud komplikovány tím, že lokalita, jež leží v oblasti právě dokončovaného vodního díla Dalešice, se zvolna zatápí a již dnes je z ní ostrov. Přesto však se bude až do úplného zatopení hradiska ve výzkumu pokračovat.

Grabung des Burgwalles bei Kramolín im Jahre 1976 /Bez. T ř e b í č /. Im Jahre 1976 wurde die archäologische Grabung im südlichen Teil des inneren Burgwallareales beendet, als eine Fläche von 100 m² durchgraben war, die an die Sonden aus den Jahren 1971 - 1973 anknüpfte.

Die weiteren Rettungsaktionen schritten dann im nördlichen Teil der Lokalität und teilweise auch im östlichen Raume fort, wo eine Fläche von 600 m² untersucht wurde. Östlich von dem sechskantigen Steinbau hat man die Oberflächenschicht abgenommen und dieser Raum wurde für die weitere Grabung in den nächsten Jahren vorbereitet.

Ausserhalb des Innenareales, oberhalb des steilen Nordhanges, wurden wiederum Überreste hallstattzeitlicher Keramikherde festgestellt. In der mächtigen aschigen Schicht, mit Lehmewurf- und Holzkohlestücken durchmengt, die direkt auf dem Felsen liegt, fand man eine grosse Keramikmenge, häufig stark durch Glut deformiert. Ebenfalls wurde hier eine grosse Anzahl verschiedener Getreidekörner festgestellt.

Von den archäologischen Objekten überwiegen Siedlungsgruben der Kultur mit mährischer bemalter Keramik und der Horákov Kultur aus dem Hallstattzeitabschnitt.

SÍDLIŠTNÍ OBJEKT KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU V KOSTELCI NA HANÉ

/okr. Prostějov/

Miroslav Šmíd, Muzeum Prostějovska Prostějov

/Obr. 9-11/

V měsíci červenci 1976 zaujal moji pozornost tmavý zásyp, rýsující se v severní stěně hliníku rolnické cihelny v Kostelci na Hané. Při bližším ohledání místa nálezu jsem zjistil, že došlo k narušení sídlíštního objektu kultury s moravskou malovanou keramikou. Záchranný archeologický výzkum provedený v průběhu příštích dnů nemohl být uskutečněn v plném rozsahu tak, jak by to význam lokality samotné vyžadoval. Objekt se nacházel mezi zemědělsky obdělávanou půdou a šestimetrovou sprašovou stěnou. Tento fakt znemožňoval urovnání terénu pro provedení výzkumu.

Rolnická cihelna v Kostelci na Hané je svými nálezy kultury s moravskou malovanou keramikou známa již přes 50 roků. Objevitel této významné mladoneolitické lokality Antonín Gottwald shromáždil za dobu své aktivní sběratelské činnosti množství cenného materiálu, na základě kterého vstoupila tato lokalita do povědomí archeologické veřejnosti. Své nálezy zveřejnil především ve svých základních pracích *Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku /1924/* a *Můj archeologický výzkum /1931/*. Od smrti Antonína Gottwalda v roce 1941 nebyla však výše jmenované lokalitě věnována náležitá pozornost.

Objekt samotný se nacházel v severní stěně hliníku rolnické cihelny. Jeho delší osa byla orientovaná přibližně ve směru VZ a její délka na úrovni podloží činila 430 cm. Odkrytá západní část objektu byla lichoběžníková s kolmými stěnami, široká 180 cm, východní strana zaoblená a k povrchu nálevkovitě rozšířená /obr. 9/. Směrem jižním vybíhala z objektu mazanicevá křa o rozměrech 190 x 110 cm, která byla v místě narušení těžbou spraše přerušena sprašovým blokem. Dno objektu bylo rovné, ve východní části oválně prohloubené /obr. 9/.

Výplň bylo možno rozdělit na základě strukturální skladby půdy a na základě získaného materiálu do dvou základních vrstev A a B. Horní vrstvu "A" o mocnosti 45 cm tvořila tmavá hutná hlína, promíchaná četnými zlomky mazanice a keramiky. Spodní vrstva "B" o mocnosti 50-80 cm, která byla šedohnědě zbarvená, obsahovala množství keramiky, uhlíků a osteologického materiálu. Mnoho keramiky bylo nalezeno i pod mazaniceovou krou. Většinou se jednalo o zlomky tlustostěnných nádob zdobených bílou pastózní malbou /obr. 10, 11/.

Siedlungsobjekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Kostelec na Hané /Bez. Prostějov/. Im Verlaufe des Monates Juli 1976 wurde eine archäologische Rettungsgrabung in der landwirtschaftlichen Ziegelei in Kostelec na Hané durchgeführt. Bei der Grabung deckte man ein Siedlungsobjekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik ab und gewann eine Menge an keramischem und osteologischem Material. Die Ausfüllung des Objektes konnte man aufgrund der strukturalen Bodenzusammensetzung und des gewonnenen Materiales in zwei Grundschichten einteilen ; Schichten A und B.

SÍDLIŠTĚ KULTURY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU V JEZEŘANECH - MARŠOVICÍCH

/okr. Znojmo/

Ivo Rakovský, JMM Mor. Krumlov

/Obr. 12, 13/

Při povrchové skrývce pro nový vinohrad porušili zemědělci JZD Jezeřany - Maršovice rozsáhlé pravěké sídliště. Lokalita leží asi 1 km severozápadně od obce v trati "Na kocourkách", na mírně k jihovýchodu skloněném hřbetu, který se táhne od úbočí Krumlovského lesa směrem k vesnici. Záchranný výzkum zde provádělo Jihomoravské muzeum prostřednictvím své pobočky v Mor. Krumlově. Na terénních pracích se významně podíleli posluchači katedry prehistorie v rámci svého závazku k XV. sjezdu KSČ.

Celkem jsme na čtyřhektarové ploše prozkoumali 127 pravěkých objektů : 116 sídlíštních objektů kultury s MMK, 8 sídlíštních objektů velatické kultury, hrob a další objekt kultury zvoncovitých pohárů. Podstatná část velatického sídliště, které na jižní straně navazovalo na neolitické, byla zničena pokračující skrývkou.

Převážná většina objektů s MMK představovala běžné sídlištní jámy. Nejzajímavější byly dva pravidelné objekty /čtvercový a obdélníkový / s kůlovou konstrukcí v rozích. Vzhledem k jejich extrémní hloubce /až 180cm / je nelze jednoznačně považovat za sídelní objekty.

Zkoumané sídliště přineslo bohatý archeologický materiál. Početná je kolekce keramiky zdobené malbou. Uplatňuje se především kombinace červené a žluté, méně často se vyskytuje bílá barva. Na několika fragmentech jsme zjistili i trichromní malování. Chronologicky je významná naprostá absence tzv. terry sigillaty. Keramický soubor MMK se hlásí k fázím I b a II a Palliardiho třídění a ve většině objektů se vyskytují tvary typické pro obě tato období. Obdobný charakter mají i četné nálezy antropomorfní plastiky /obr. 13:5-7 /. Inventář doplňuje množství kamenné a kostěné industrie, zajímavý je především velmi dobře zachovaný exemplář harpuny /obr. 13:2 /.

Podle předběžného hodnocení lze soudit, že maršovické sídliště reprezentuje přechodné období mezi oběma hlavními vývojovými stupni kultury s MMK. Komplexní zpracování výzkumu by mělo přispět k detailnější periodizaci tohoto období. V několika objektech jsme zjistili i materiál nejmladší fáze kultury s MMK - II b. Dvě jámy byly zapuštěny do hlínku patřícího staršímu osídlení jmenované kultury. Kvalitně vypracovaná keramika je často zdobena žlábkováním. Na několika střepech se vyskytuje bílá barva nanášená v silných vrstvách /obr. 12 : 1a, b /.

Z mladšího období je nejvýznamnějším objevem hrob kultury zvoncovitých pohárů. Čtvercovou hrobovou komoru obklopoval kruhový žlábek o průměru 5 m. Zemřelý ležel ve volně pokrčené poloze na levém boku, hlavou k severu. Milodary tvořily dva zvoncovité poháry, třináct kamenných šipek, nátepní destička, stříbrná náušnice, kostěné spinadlo s navrtávaným vzorem, kančí kel a oblázky. Podle výzdoby keramiky lze soudit, že hrob náleží do staršího období uvedené kultury.

Siedlung der Kultur mit mährischer bemalter Keramik in Jezeřany - Maršovice /Bez. Znojmo/. Die Rettungsgrabung auf der Siedlung mit MBK brachte reiches archäologisches Material. Die Keramik gehört den Phasen I b und II a nach der Gliederung von Palliardi an und in dem Grossteil der Objekte kommen für beide diese Zeitabschnitte typische Formen vor. Nach der vorläufigen Bewertung kann geschlossen werden, dass die Siedlung von Maršovice den Übergangszeitabschnitt zwischen den beiden Hauptentfaltungstufen der Kultur mit MBK repräsentiert. In einigen Objekten stellten wir auch Material der jüngsten Phase der angeführten Kultur - II b fest.

Aus dem jüngeren Zeitabschnitt untersuchten wir auch einige Siedlungsobjekte der Velaticer Kultur. Eine bedeutende Entdeckung ist ein Grab der Glockenbecherkultur mit Kreisgraben.

NEOLITICKÉ NÁLEZY VE VACANOVICÍCH

/okr. Olomouc /

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav Olomouc

Západně od evangelického hřbitova se v polní trati "Zápotočí" nedaleko od cesty do Svěsedlic dostaly při orbě na povrch střepy neolitické keramiky. Do olomouckého muzea byly odevzdány dva nezdobené střepy z dobře vypálených nádob střední velikosti, z nichž jeden pochází patrně z tenkostěnné mísy s hrdlem a je opatřen vodorovným pupíkem na ostrém lomu mezi hrdlem a spodní částí nádoby. Podle sdělení, že se střepy nacházely na větší ploše, šlo snad o sídlištní objekty.

Neolitische Funde in Vacanovice /Bez. Olomouc/. In der Feldflur "Zápotočí" unweit der Strasse nach Svěsedlice wurden bei der Ackerung offensichtlich Siedlungsobjekte gestört, von denen in das Olmützer Museum unverzierte Scherben neolithischer Keramik gelangten.

VÝZKUM BAALBERSKÉ MOHYLY NA OSTICHOVCI U SLATINEK

/okr. Prostějov /

Alena Prudková, Muzeum Prostějovska Prostějov

/Obr. 14 ; tab. 1-2 /

V červenci 1976 zahájilo Muzeum Prostějovska ve spolupráci s AÚ ČSAV v Brně archeologický výzkum jedné ze tří mohyl v trati Ostichovec v katastru obce Slatinky, okr. Prostějov, v bezprostřední

blízkosti eneolitického hradiska "u Varhan" na Kosíři /tab. 1:1,2 / . Zatím byla prokopána pouze polovina mohyly I.

Délka mohyly I. je 24 m, šířka 17 m. Mohyly však leží na mírném svahu a jejich povrch byl poněkud splaven. Ihned po odkrytí tenké vrstvy lesního humusu začal vystupovat kamenný plášť mohyly. Na několika místech bylo možno zachytit kamenný obvodový věnec, který respektoval kruh. Plášť mohyly tvořily větší kusy písčité a hrubozrnné droby, místy se vyskytl i vápenec. Dno mohyly bylo v hloubce 120 cm od nejvyššího bodu jejího povrchu. Do dna byly zahloubeny dva skříňkové hroby s dětskými kostrovými pohřby.

Hrob č. 1. Hrobová jáma o rozměrech 175 x 65 cm byla zahloubena 50 cm pod spodní úroveň mohyly, orientována byla ve směru SZ - JV. Jáma byla vyložena plochými kameny zespodu i po bocích, čímž byla vytvořena kamenná skříňka. Na jejím dně ležel dětský pohřeb, patrně skrčený, uložený na pravém boku a orientovaný ve směru SZ - JV, hlavou k SZ. Kromě lebky nebyla kostra dobře zachována. Těsně za hlavou dítěte ležela malá čtyřlůžková amforka a šálek; obě nádoby byly zcela neporušené / tab. 2:1 / . Pohřeb byl patrně překryt kameny, které skříňku uzavřely. Nad hrobem byl kamenný plášť mohyly poněkud propadlý. Situace působila dojmem, že pohřeb byl do mohyly zapuštěn druhotně.

Hrob č. 2. Obdélníková hrobová jáma o rozměrech 180 x 75 cm byla zahloubena 30 cm pod spodní úroveň mohyly, dno tedy leželo 150 cm od jejího povrchu. Zespodu i po bocích byla vyložena velkými plochými kameny, které tvořily skříňku. Na jejím dně byl opět uložen dětský kostrový pohřeb na pravém boku, orientovaný ve směru SZ - JV, hlavou k SZ. Lebka byla zachována částečně, ostatní kostra byla většinou zcela ztrávená. U předpokládaných nohou ležel rozsedlý džbáněk. / tab. 2:2 / .

Na základě keramiky /obr. 14:1-3 / a pohřebního řitu bylo možné nález předběžně zařadit do baalberské fáze kultury nálevkovitých pohárů. V roce 1977 bude výzkum mohyl pokračovat.

Grabung eines Baalberger Hügelgrabes in Ostichovec bei Slatinky /Bez. Prostějov/. Im Juli 1976 wurde die Grabung eines der drei Hügelgräber in der Flur Ostichovec im Kataster der Gemeinde Slatinky eingeleitet, in unmittelbarer Nähe des äneolithischen Burgwalles "u Varhan". Die Länge des Hügelgrabes beträgt 24 m, die Breite 17 m. Stellenweise konnte ein steinerner kreisförmiger Umfangskranz erfasst werden. Den Mantel des Hügelgrabes bildeten grössere Wackestücke, eventuell Kalkstein. Der Boden des Hügelgrabes war 120 cm tief; in dem Hügelgrab waren zwei Schreingräber mit Kinderbestattungen eingetieft. Die Skelette waren auf der rechten Seite beigesetzt, in NW-SO Richtung orientiert. Das erste Grab enthielt eine Tasse und eine vierhenkelige Amphore /Taf. 2:1/, im zweiten Grab war ein Krug /Taf. 2:2/. Im Jahre 1977 wird die Grabung fortsetzen.

D Ě T S K É B A A L B E R S K É K O S T R Y Z E S L A T I N E K

/okr. Prostějov /

Milan S t l o u k a l , Národní muzeum Praha

/Tab. 3 /

V hrobech s kamennými skříňkami zapuštěnými pod spodní úroveň mohyly ve Slatinkách byly výzkumem prostějovského muzea v r. 1976 nalezeny dvě dětské kostry. Obě kostry, datované do baalberské fáze kultury nálevkovitých pohárů, ležely na pravém boku, skrčené, orientované SZ-JV.

V hrobě č. 1 byla uložena poměrně dobře zachovaná, ale postmortálně silně deformovaná lebka dítěte, zemřelého asi ve věku 5 až 6 let. Věk mohl být určen podle stavu vývoje chrupu; v čelistech jsou mléčné zuby, první trvalé stoličky teprve prořezávají. Čelní kost lebky je rozdělena plně zachovaným čelním švem. Lebka mohla být zčásti proměřena:

Délka lebky /1/	176	Délka baze /5/	94 ?
Šířka lebky /8/	116 ?	Minimální šířka čela /9/	86
Maximální šířka čela /10/	101	Výška lebky /17/	135 ?
Čelní oblouk /26/	125	Temenní oblouk /27/	133
Čelní tětiva /29/	101	Temenní tětiva /30/	119
Šířka hor. obličeje /43/	86	Biorbitální šířka /43-1/	81
Bizygomatická šířka /45/	93 ?	Výška obličeje /47/	87
Výška horního obličeje /48/	53	Šířka očníce /51/	34
Výška očníce /52/	30	Šířka nosu /54/	24
Výška nosu /55/	37	Bigoniální šířka /60/	75
Výška brady /69/	24	Výška ramene mandibuly /70/	41
Šířka ramene mandibuly /71/	25	Hloubka frontální /10W-n/	17,7
Délkošířkový index /11/	65,9	Délkovýškový index /12/	76,7
Šířkovýškový index /13/	116,4	Frontoparietální index /13/	74,1
Obličejový index /138/	93,5	Index horního obličeje /139/	57,0

Index očnice /I 42/
Frontomandibulární index

88,2
87,2

Index nosu /I 48/

64,9

Podle indexových hodnot je lebka hyperdolichokranní, hypsikranní a akrokranní, eurymetopní a lepténní, hypsikonchní a hyperchamaerhinní, leptomandibulární.

Horní okraje obou očnic a zadní okraj týlního otvoru jsou porušeny; u očnic není sporu o tom, že jde o zásah drobných hlodavců, porušení na okraji týlního otvoru je sporného původu, i když je pravděpodobné, že jde také o stopy ohlodání, nelze zcela vyloučit ani arteficiální zásah /hovořil by pro něj zejména celkový tvar defektu /.

Z postkraniačního skeletu jsou zachovány diafýzy dlouhých kostí končetin, vesměs bez epifýz a proto neměřitelné.

V hrobě č. 2 se zachovaly z kostry dítěte jen zlomky pánevních a stehenních kostí, z lebky drobné fragmenty plochých kostí a zlomky korunek mléčných i trvalých zubů. Vše je velmi silně poškozeno, ale stačí k určení, že dítě zemřelo také ve věku mezi 5 a 6 lety.

Baalberger Kinderskelette aus Slatinky /Bez. Prostějov/.
Im Hügelgrab der Baalberger Phase der Trichterbecherkultur, das Angestellte des Museums in Prostějov im Jahre 1976 untersuchten, hat man zwei Gräber gefunden. In beiden waren Überreste von ungefähr gleichaltrigen Kindern beigesetzt, die im Alter zwischen 5 und 6 Jahren verstarben. Der Schädel aus Grab Nr. 1 war zwar postmortal deformiert worden, aber er konnte rekonstruiert und teilweise vermessen werden /die genauen Masse sind im Text angeführt/, von dem zweiten Skelett blieben nur Bruchstücke erhalten.

BAALBERSKÁ PEC V KOSTELCI N. H.

/okr. Prostějov /

Alena Prudká, Muzeum Prostějovska Prostějov

/Obr. 15 /

Při zemních pracech předcházejících stavbě mateřské školy na lokalitě Kozí brada v Kostelci na Hané, okr. Prostějov, bylo narušeno několik pravěkých objektů. V květnu 1976 zde pracovníci Muzea Prostějovska provedli záchranný výzkum eneolitické pece.

Pec se jevila jako soustava dvou oválných mísovitě zahloubených jam. Vlastní pec byla dlouhá 165 cm a široká 140 cm. Délka celé pece činila 250 cm. V předpecní jámě byly nalezeny dva větší střepy z nádob. Vlastní pec byla z větší části vyplněna destrukcí hliněné klenby a částečně popelovitou hlínou s uhlíky /obr. 15:1,2 /. Na základě dvou keramických zlomků bylo možno nález zařadit do staršího eneolitu, do baalberské fáze kultury nálevkovitých pohárů /obr. 15:3,4 /.

Baalberger Herd in Kostelec na Hané /Bez. Prostějov/.
Im Mai 1976 wurde auf der Lokalität Kozí brada in Kostelec na Hané die Rettungsgrabung eines äneolithischen Herdes durchgeführt. Er offenbarte sich als ein System von zwei ovalen schüsselförmig eingetieften Gruben; die Länge betrug 250 cm, die Breite 140 cm /Abb. 15:1,2 /. Aufgrund zweier Scherben aus der Ausfüllung wurde der Fund in die Baalberger Phase der Trichterbecherkultur eingereiht /Abb. 15:3,4 /.

ZEHNTE GRABUNGSETAPPE IN HLINSKO BEI LIPNÍK

/BEZ. Přerov /

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

Die Aufgaben, die wir im Rahmen der 10. Grabungssaison zu lösen versuchten, richteten sich vor allem auf:

1/ die Frage, ob und wie die Terrainherrichtungen des Zutrittsattels durchgeführt wurden, d.h. im Vorfeld des östlichen Eintrittes in die Niederlassung. Im westlichen Drittel durchschnitten wir den Sattel mit der Quersonde Nr. 41. Die Analyse der festgestellten stratigraphischen Situation gewährte keine Belege, die bestätigen würden, dass an diesen Stellen das Terrain hergerichtet worden wäre. Völlig unerwartet stießen wir hier jedoch auf vier Siedlungsobjekte, an den zweiten Siedlungshorizont /Boleraz Phase / gebunden, die sich im nördlichen Teil der Sonde konzentrierten.

Das verhältnismässig reiche Material ist besonders durch den reich verzierten "Thron" charakterisiert.

2/ versuchten wir die Frage des sog. nördlichen Eintrittes in die Niederlassung zu lösen. Sonde Nr. 46 lokalisierten wir auf das Plateau in der halben Länge des Rückens, der von der Nordecke des Plateaus in das Tal des Flusses Bečva abfällt. Das negative Ergebnis zeigte, dass sich die Fortifikation und der Eintritt, sofern sie hier existierten, näher zur Niederlassung befinden muss.

3/ Mit den Sonden Nr. 43 und 44 setzten wir in der Grabung der Siedlungsobjekte in der Nordecke der Niederlassung fort. Vor allem beendeten wir mit Sonde Nr. 44 die Grabung des Gräbchens Ž-1/75, den wir in einer Länge von 170 cm erfassten, so dass seine Gesamtlänge 460 cm beträgt. Damit wurde im vollen Ausmasse die These bestätigt, dass diese Gräbchen mit den Hüttenkonstruktionen zusammenhängen. In diesen war nämlich die Nordwand der Wohnbauten verankert, die im umgekehrten Falle bei Verschiebungen auf dem abfallenden Terrain beschädigt werden konnten. Das Gräbchen allein durchschnitten einen älteren Keller /Obj. 30 /, der in dem gewachsenen Felsliegenden eingetieft war. Seine Aufschüttung wurde zum Teil beseitigt und die Unterlage für das Gräbchen mit gestampftem Lehm gefestigt. In Sonde Nr. 43 erfassten wir den Gräbchenteil einer weiteren Hütte /Obj. 14 / und den Teil einer künstlichen Terrasse auf der eine weitere Hütte /Obj. 9 / mit Feuerstelle / Obj. 10 / errichtet war.

4/ Die Flächenabdeckung des mittleren und östlichen Sektors der Niederlassung setzte mit den Sonden Nr. 42 und Nr. 45 fort, durch die wir 18 Siedlungsobjekte erfassten. Von diesen können zwei als Getreidegruben interpretiert werden, drei waren grosse Lehmgruben, acht Keller und fünf kleinere Bau-Abfallgruben. Wir können sie in den ersten bis vierten /die Laborverarbeitung ist vorläufig nicht beendet / Siedlungshorizont der Niederlassung datieren. Von den Funden erweckt das Interesse die Kollektion keramischer Formen /besonders eine verzierte Dose - Topfdeckel /, ein Komplex von Steinwerkzeugen /Halbfabrikate; Finalprodukte, die nicht die Schneiden zu Ende geschliffen haben /; eine Feuersteinaxt /, eine Garnitur von Knochen- und Geweihindustrie, ein Zooidol, der grosse "Thron" und die Tonimitation eines scheibenförmigen Metallanhängers.

5/ Die stratigraphischen Verhältnisse beglaubigten wir auf der nordwestlichen Seite der Niederlassung im Raume den sog. "Dachslöcher". Absichtlich lokalisierten wir Sonde Nr. 47 derart, um der vorausgesetzten Fortifikation auszuweichen. Die festgestellten Lagerungsverhältnisse zeigten, dass sich hier eine bis 200 cm mächtige Anschwemmungsschichtenfolge befindet, angefüllt mit Tierknochen und Keramikbruchstücken. In Hangrichtung nimmt die Mächtigkeit der Schichtenfolge /120 cm / ab. Aus der Lagerung der Schichten geht jedoch hervor, dass sie tiefer am Hang auf irgendeinem Hindernis gestützt ist /Fortifikation ? /. Gleichzeitig erwies es sich, dass die Schichtenfolge ziemlich durch eine langdauernde intensive Tätigkeit von Füchsen und Dachsen /Erdlöcher / und in letzter Zeit auch von sog. "Amateursammlern" gestört ist.

KOSTROVÝ ŠŇŮROVÝ HROB Z KYJOVA - NĚTČIC

/okr. Hodonín /

Lubomír Š e b e l a , FF UJEP Brno

/Obr. 16 /

Při studiu materiálu moravské šňůrové kultury nalezl autor v depozitáři muzea v Kyjově inventář z kostrového hrobu, který nebyl doposud restaurován ani zpracován. Díky pochopení vedení kyjovského muzea a se svolením ředitelství Okresního muzea v Hodoníně mi byl k tomuto účelu inventář hrobu zapůjčen. Nádoby byly restaurovány v keramické laboratoři AÚ ČSAV Brno /1/.

Kostrový hrob byl objeven v trati "Stará Hora" panem Fr. Kůřilem dne 12.12.1955 při regulování vinohradu. Bližší nálezové okolnosti nejsou známy, je udána pouze hloubka hrobu 40 cm /2/.

Inventář hrobu tvoří džbán /1/, šňůrový pohár /2/, kamenná sekerka /3/, sekeromlat /4/, oboustranně retušovaná čepel /5/ a osteologický a antropologický materiál /6/.

1. Džbán z velké části doplněný sádrrou /obr.16:1 /, jehož okraj je zaoblený. Hrdlo je prohnuté a jsou na něm stopy, které signalizují, že nádoba měla širší ucho. Těsně pod okrajem hrdla je zdoben třemi pásy vodorovných linií napodobenin otisků šňůry. Na maximální výduti je opět zdoben třemi pásy vodorovných linií, které shora lemují výzdobu, kterou tvoří motiv přesýpacích hodin. Veškerá tato výzdoba je provedena touž technikou jako na hrdle pod okrajem. V - 23,5 cm.

2. Šňůrový pohár /obr. 16:2 / značně doplněný sádrrou, štlhlého tvaru, je na hrdle zdoben 14 řadami otisků šňůry. Tělo je kulovité, dno rovné. Barva povrchu je světlehnědá s černými skvrnami. Materiál je jemně hlinitý. V - 20,1 cm.

3. Kamenná sekerka jemně hlazená /obr. 16:3 / obdélníkového tvaru. Příčný průřez je též obdélníkový. D - 8,1 cm.

4. Kamenný sekeromlat /obr. 16:5 / se symetrickým ostrším, tylní část je mírně zahrocená. Příčný průřez je mírně oválný. D - 14,8 cm.

5. Oboustranně retušovaná rohovcová čepel /obr. 16:4 / . D - 7,6 cm.

6. Osteologický materiál tvoří pozůstatky prasete domácího /*Sus scrofa forma domestica* / , psa domácího /*Caius lupus forma familiaris* / a antropologický materiál představuje úlomek lebeční kosti. /3 /.

Daný nález kultury se šňurovou keramikou v daném regionu není zcela ojedinělým. Již dříve publikoval některé nálezy J. Ondráček /4 / . Všechny tyto nálezy plně dokazují, že i JV Morava byla osídlena lidem s moravskou šňurovou keramikou.

P o z n á m k y :

- 1 Za restaurování celého inventáře děkuji dr. J. Ondráčkovi, vědeckému pracovníkovi AÚ Brno a L. Švestkové, pracovníci keramické laboratoře.
- 2 Bližší informace o nálezu jsou přejaty z inventární knihy uložené v muzeu v Kyjově.
- 3 Za určení osteologického materiálu děkuji dr. Kratochvílovi z AÚ ČSAV Brno.
- 4 J. Ondráček, PV 1972, 22 - 23, tab. 8.

Schnurkeramisches Skelettgrab aus Kyjov - Nětčice / Bez. H o d o n í n / . Beim Studium des Materiales der mährischen Schnurbandkeramik fand der Autor das Inventar eines Grabes, das nachträglich im AÚ Brno restauriert wurde. Den Fundkomplex bilden ein Krug, ein Becher, eine Steinaxt, ein Beil, eine beiderseitig retuschierte Klinge und osteologisches Material. Aufmerksamkeit verdient der Krug mit einer aussergewöhnlichen Verzierung. Der Fund ist in dieser Region nicht vereinzelt, bereits früher wurden einige Funde z.B. von J. Ondráček /4 / publiziert.

SÍDLIŠTNÍ JÁMA KULTURY ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ U PUSTIMĚŘE

/okr. Vyškov /

Ivan Peškař, AÚ ČSAV Brno

/Tab. 4 /

V roce 1976 byl rýhovacím strojem vyhlouben 1 m široký průkop pro vodovodní potrubí, kladené v blízkosti jižního okraje bývalých Pustiměřských Prus, jež jsou dnes částí obce Pustiměře. V trati "Nivky" ve vzdálenosti 124 m na západ od silnice z Vyskova do Prostějova byla proříznuta pravěká jáma, jejíž profil, nepravidelně kónicky se zužující k mísovité zaoblenému dnu ve hloubce 130 cm pod povrchem, se vyrýsoval v severní stěně průkopu. Po odstranění 35-40 cm mocné vrstvy tmavohnědé ornice se na úrovni žluté sprase objevila tmavá výplň jámy, z níž bezmála polovina byla odryta a zničena průkopem. Zachovalá část nasvědčovala tomu, že půdorys měl původně přibližně elipsový tvar s delší, ve směru SV-JZ orientovanou osou asi 250 cm a kratší osou asi 160 cm dlouhou. Zásyp jámy nebyl homogenní. Pod nízkou, tvrdě ulehlou, hnědočerně zbarvenou splachovou vrstvičkou, navazující na ornici, se střídaly hlinité vrstvy, jednak hutnější, tmavošedé barvy, jednak kypřejší, světle hnědé, které překrývaly popelovitě šedou sypkou vrstvou, vyplňující spodek jámy, na jejímž dně s načervenalými stopami slabého vypálení ležela červenohnědě propálená popelovitá vrstvička. Ve zvrstvené výplni byly rozptýleny kousky mazanice, dřevěné uhlíky, zvířecí kosti a střepy keramiky, prozrazující příslušnost ke kultuře zvoncovitých pohárů. Kromě zlomků z několika červených, na vnější straně různými vzory bohatě zdobených zvoncovitých pohárů, z nichž se podařilo rekonstruovat jednu celou nádobu a část druhého exempláře, se v obsahu jámy vyskytly také zbytky vejčitých hrnců s lalokovitými nebo masivními hranolovitými výčnělky u okraje, polokulovité mísy s vodorovně rozšířeným okrajem, menší kónické, mírně klenuté mísy s plochým okrajem, střepy nádob s plastickou prsty důlkovanou páskou nebo s reliéfně provedenými kroužky kolem vypouklého středověkého hrbolku a množství typologicky neurčitelných nezdobených keramických fragmentů.

Uvedená sídlištní jáma doplňuje řadu objektů kultury zvoncovitých pohárů z pustiměřského katastru. Z dřívějších objevů nutno na prvním místě připomenout kostrový hrob, zjištěný r. 1967 v zahradě domu č. 32 zhruba 350 m na SZ od místa nynějšího nálezu /Ondráček 1968, 23 / , a dále asi 1 km vzdálené birituální pohřebiště, zachycené v r. 1961 v blízkosti cihelny východně od obce /Ludikovský 1962, 47, 48 /.

L i t e r a t u r a :

K. Ludikovský, 1962 ; Pohřebiště zvoncovitých pohárů v Pustiměřských Prusích u Vyškova, PV 1961, 47, 48.

J. Ondráček, 1968 ; Hrob kultury zvoncovitých pohárů z Pustiměře na Vyskovsku /okr. Vyškov /, PV 1967, 23.

Siedlungsgrube der Glockenbecherkultur bei Pustiměř /Bez. Vyškov/. Durch den Graben für eine Wasserleitung wurde in der Flur "Nivky" am südlichen Rand der Gemeinde Pustiměř eine 130 cm tiefe vorgeschichtliche Grube durchschnitten, in deren geschichteten Ausfüllung Lehmewurfstücke, Holzkohlestücke, Tierknochen und Keramikscherben der Glockenbecherkultur verstreut waren. Die festgestellte Siedlungsgrube ergänzt die Funde zahlreicher Gräber derselben Kultur, die im Kataster von Pustiměř entdeckt wurden /vergl. Ludikovský 1962, 47, 48 ; Ondráček 1968, 23 /.

GRABUNG EINES OBJEKTES DER GLOCKENBECHERKULTUR IN BOŘITOV

/Bez. Blansko /

Jaromír Ondráček, AÚ ČSAV Brno

Aufgrund der Lesefunde von A. Štof und Messungen, von Angestellten des VEB Geofyzika durchgeführt, wurde im August und September 1976 ein umfangreiches Objekt der Glockenbecherkultur untersucht. Der Fundort befindet sich nördlich des Dorfes auf einem mässigen Südhang in der Flur na Křibě. Das 30-40 cm unter der Ackerkrume verzeichnete Objekt hatte eine unregelmässige Form /10,3 x 7,9 / und bestand aus einer Reihe verschiedener, überwiegend ovaler Eintiefungen, die eine Tiefe bis 170 cm unter der Oberfläche erreichten. Die Mehrzahl der Funde war in der Ackerkrume und in den oberen Schichten der Aufschüttung konzentriert. In der grossen bisher laboratorisch nicht verarbeiteten Menge an Keramikmaterial sind Scherben aus braunroten verzierten Glockenbechern, Schüsseln mit erweitertem verziertem sowie unverziertem Rand, zweihenkeligen Amphoren, gröberen Töpfen mit Knubben am Rand, Töpfen mit Henkeln und tönerner Schöpfkellen vertreten. Ferner fand man Steingeräte, Lehmewurf und Holzkohlestückchen. Mit der Erforschung von Siedlungen der Glockenbecherkultur, von denen im Kataster der Gemeinde Bořitov mindestens fünf festgestellt wurden, wird in den nächsten Jahren fortgesetzt werden.

DALŠÍ NÁLEZ BROUŠENÉ KAMENNÉ INDUSTRIE Z KETKOVIC

/okr. Brno-venkov /

Pavel Košťurík, FF UJEP Brno

Na podzim roku 1976 našel autor tohoto příspěvku na zahradě domu čp. 100 v Ketkovicích malou kamennou sekerku ze zelené břidlice. Provedením se sekerka řadí do neolitu, ale bližší kulturní příslušnost je sporná. Předmět je nedbale proveden a hlazení téměř chybí.

Pravěké nálezy z uvedeného prostoru jsou vzácné a malá sekerka rozmnožuje řady kamenných nástrojů z této vesnice. Kamenné artefakty z Ketkovic dokládají pravěké osídlení území severně od řeky Oslavy / 1 /. O osídlení uvedeného regionu se zmiňoval nedávno zesnulý archeolog amatér V. Gross z Oslavan, který předpokládal neolitické sídliště nad říčkou Chvojnící.

Nález drobné kamenné sekerky opět potvrzuje přítomnost neolitického obyvatelstva v prostoru severně řeky Oslavy, v nadmořské výšce kolem 360 m.

P o z n á m k a :

1 Pavel Košťurík, Nové nálezy broušené kamenné industrie z okolí Ketkovic, okr. Brno-venkov, SPFFBU E 22-23 1977-1978, 274-277.

Weiterer Fund geschliffener Steinindustrie aus Ketkovic /Bez. Brno-venkov/. Im Herbst 1976 fand der Autor dieses Beitrages im Garten des Hauses

Nr. 100 in Ketkovice ein kleines Beil aus grünem Schieferstein. Durch die Durchführung gehört das Beil in das Neolithikum, aber eine nähere kulturelle Zugehörigkeit ist streitbar. Der Gegenstand ist nachlässig durchgeführt und eine Pollierung fehlt fast.

Der Fund des kleinen steinernen Beiles bestätigt die Anwesenheit der neolithischen Bevölkerung im Raume nördlich des Flusses Oslava, in der Seehöhe um 360 m.

SPUREN EINER NEOLITHISCHEN UND ANEOLITHISCHEN BESIEDLUNG BEI TRAPLICE

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l, Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Nordwestlich von Traplice in der Feldflur "Kopaniny" /ehemals "Bukáčov"/ auf der Parz. Nr. 1466 in der Nähe des Nivellierungszeichens mit der Seehöhe 317,8 m, wurden wiederholt im Jahre 1974 und 1975 bei der Zerackerung des Feldweges zwei Objekte gestört. Das archäologische Material barg der Agronom der LPG Ing. M. Hrdlička und meldete den Fund dem Slovákcké muzeum.

Bei der Terrainbegehung im Mai 1975 stellte man fest, dass sich Objekte in einer Tiefe von ca. 40 cm unter der heutigen Oberfläche befinden, unter der Ackerkrume, die überwiegend aus sauerem Böschungsmaterial gebildet ist, und in ein Liegendes eingetieft waren, das aus Löss und Mergel zusammengesetzt ist. Die Siedlungsobjekte gehören der Volutenkultur an: bei der Oberflächenuntersuchung stellte man insgesamt 5 Objekte dieser Kultur fest. Ein Objekt, am ehesten ein Brandgrab, gehört in das Aneolithikum. Eine nähere zeitliche Einreihung ist ohne Grabung des Objektes nicht möglich. Aus den Objekten und den Lesefunden stammen Keramikbruchstücke, Knochen und Feuersteinabsplisse.

NOVÁ LOKALITA Z BŘEZÍ U MIKULOVA

/okr. Břeclav /

Jindra N e k v a s i l, AÚ ČSAV Brno

V roce 1964 byly zalesňovány písčité terénní vlny jihovýchodně od Březí. Již tehdy si všimnul Jan Žďárský střepů, které byly vyhozeny z vykopaných jamek pro stromky. Nálezy nebyly však tehdy uchovány. V roce 1976 prošel ta místa znovu a s referentem našli další střepy, které toto dosud neznámé naleziště řadí do neolitu, případně do počátků eneolitu.

Eine neue Lokalität aus Březí bei Mikulov /Bez. Břeclav/hat man beim Anpflanzen eines Waldes südöstlich des Dorfes entdeckt. Sie ist durch Scherben in das Neolithikum und Aneolithikum datiert.

NEOLITICKÁ ŠTÍPANÁ INDUSTRIE Z PÍŠTĚ

/okr. Opava /

Jiří P a v e l č í k, AÚ ČSAV Brno

P. Wodecki z Bohumína předal pracovníkům expozitury v Opavě sběry, které získal na katastru obce Píšť /okr. Opava/. Lokalita se nachází jižně od obce v prostoru kóty 259,0 nedaleko lesa "Vlčáku". Materiál, který předal nálezce, i materiál, který získali pracovníci expozitury, pozůstává pouze ze silexů, které se svým charakterem hlásí do období neolitu. Blíží datování bude možné až po nález keramiky.

Neolithische Spaltindustrie aus Píšť /Bez. Opava/. P. Wodecki aus Bohumín fand südlich der Gemeinde einige Silexe, die wir verlässlich in das Neolithikum einreihen können.

PROTOÚNETICER GRAB AUS VELKÉ BÍLOVICE

/Bez. Břeclav /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Beim Grubenaushub für ein Wasserreservoir nordöstlich der Gemeinde am Orte der einstigen Ziegelei, wo sich heute die Winzergemeinschaft der LPG Velké Bílovice befindet, fand man im Jahre 1971 in einer Tiefe von ca. 1 m Menschenknochen, Scherben und ein steinernes Kriegsbeil.

Die Funde barg der Kellermeister Č. Riedel, der sie im Jahre 1976 der Sammlung des Museums in Mikulov übergab. Aus den Scherben konnte ein Topf mit Henkel /H. 16,0 cm /, ein bauchiger Topf mit Henkel mit plastischen Hufeisen unter der Henkelwurzel /H. 13,7 cm /, zwei kleine Töpfe mit Henkeln /H. 7,8 cm und 5,7 cm / und eine Schüssel mit S-förmig durchbogener Wand und vier blinden Henkeln in der Rille unter dem Rand /H. 6,4 cm / rekonstruiert werden. Nach der Fundsituation und den Funden handelt es sich um ein Grab der Protoúneticer Kultur. Interessant ist der Fund des steinernen Kriegsbeiles, das in der mährischen protoúneticer Kultur keine Analogien hat. /1/.

Anmerkung :

1 J. Ondráček, Moravská protoúnetická kultura, SIA XV-2, 1967, 389 - 446.

ÚNETICKÝ POHŘEB VE ŠTĚRKOVNĚ U MUŠOVA

/okr. Břeclav /

Bohuslav Kl í m a , AÚ ČSAV Brno

/obr. 17 /

Na základě telefonického požadavku navštívili pracovníci ústavu v Dol. Věstonicích 9.7.1976 závod n.p. Ingstav v Brodu n/Dyjí, při jehož akcích měly být zachyceny archeologické památky. Došlo k tomu při těžbě štěrkopísků v rozšiřovaném odkryvu na pravém břehu řeky Dyje na kat. území obce Mušov, kde již dříve a pak i později podobné objevy vyvolaly záchranové výzkumy. Nález, který dal bezprostřední podnět k zásahu byl vlastními objeviteli soustředěn již na dně štěrkovny k převzetí. Šlo o zbytky dvou lidských koster, bronzovou jehlici s ouškem, četnější fragmenty jemných vlasových ozdob bronzových a malou úplnou misku, zřejmě trosky únětického pohřbu, který byl při práci těžkých zemních strojů zachycen a velmi jednoduše vyzdvížen bez šetření nálezových okolností. Rozložená lebka se zelenými mědnatými povlaky na obou skalních kostech náležela zřejmě k hrobu a k úplněji zachované kostře mladší, gracilní, ale dospělé ženy. Informace o nálezových okolnostech nedokázal sdělit žádný z pracovníků Ingstavu. Menší zahloubení povrchové půdy do štěrkopískového podloží bezprostředně nad místem s nálezy a s ještě dalšími antropologickými pozůstatky v uvolněných zeminách na dně štěrkovny bylo však možno pokládat za sounáležitosti strženého hrobu. Zahloubení bylo proto otevřeno menší sondou, ze které pomohl bagr uvolnit větší vápencové kameny i zeminy záspy. Sondáž však nepřinesla žádný nález ani doklad o tom, že by stržený hrob měl ke zmíněnému zahloubení přímý vztah.

Při prohlídce jižní části štěrkovny, kde shrnoval buldozer povrchovou půdu pro pokračující těžbu, se podařilo prošetřit alespoň část dalšího únětického objektu. Rýsoval se popelovitou výplní se zlomky mazanice, fragmenty zvířecích kostí a ojedinělými střepy. Spolehlivější základ pro posouzení kulturní příslušnosti tvořily jen dva malé okrajové střepy z menší misky. Celý půdorys objektu však v daných podmínkách nebylo možno zjistit.

Úneticer Bestattung in der Schottergrube bei Mušov /Bez. Břeclav/. Aufgrund eines Telefonanrufes besuchten Angestellte des Institutes in Dolní Věstonice den Arbeitsplatz des VEB Ingstav in Brod n. Dyjí und dessen Schottergrube am rechten Ufer des

Flusses Dyje im Kat. Gebiet der Gemeinde Mušov, wo ein Úněticer Grab abgerissen wurde. Hier übernahmen sie bereits aufgesammelte Reste von zwei Skeletten, eine Bronzenadel, feine Bruchstücke von bronzenem Haarschmuck und eine kleine Schüssel. Bei der Untersuchung der Fundumstände wurde mit Hilfe eines Baggers eine mässig eingetiefte Grube in der Wand oberhalb der Fundstelle freigelegt, die jedoch keine Belege über die Beziehung zu dem zerstörten Grab gewährte. Im südlichen Teil der Schottergrube untersuchten dann die Angestellten des Institutes vor dem arbeitenden Bulldozer den Teil eines úněticer Objektes, aus dem nur eine begrenzte Zahl wenig typischer Scherben gewonnen wurde.

1.

ÚNĚTICKÉ SÍDLIŠTĚ A POHŘEBIŠTĚ V SUCHOHRDLÍCH U MIROSLAVI

/okr. Znojmo /

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

Na podzim 1976 se prováděla výstavba silnice Brno-Znojmo v úseku Branišovice-Suchohrdly u Miroslavi. Při bagrování hlíny byly porušeny pravěké objekty. Několik nádob a bronzových předmětů zachránil Ing. Karel Steinmetz. Další střepový materiál zachránili dr. J. Ondráček a dr. J. Říhovský z Archeologického ústavu ČSAV v Brně. Zbývající část střepového materiálu zachránil autor. Naleziště se nachází asi 1 km na východ od obce, na mírné terénní vlně v blízkosti místního potoka.

Nálezy zachráněné Ing. Steinmetzem pocházejí z jednoho, případně z několika porušených hrobů. Mezi materiálem byl zastoupen malý hrnek s uchem na prohnutém hrdle, malá miska s prohnutým hrdlem a hrníček s ulomeným a druhotně zabroušeným okrajem. Vedle keramiky zachránil i drobnou bronzovou spirálku a bronzovou záušnici z dvojitého drátu. Nálezy získané pracovníky Archeologického ústavu pocházejí patrně ze sídlištních jam. Jedná se o běžný keramický materiál sídlištního charakteru, z něhož pro datování mají význam střepy z nádoby s horizontálním uchem na výduti a střepy z hrnce se 2 uchy na kónickém hrdle.

Na základě keramiky i bronzů lze sídliště datovat do staršího období únětické kultury.

Úněticer Siedlung und Gräberfeld in Suchohrdly bei Miroslav / Bez. Znojmo /. Im Herbst 1976 wurden beim Strassenbau in der Nähe von Suchohrdly bei Miroslav Gräber und Siedlungsobjekte der Úněticer Kultur gestört. Ing. Karel Steinmetz barg eine Schüssel mit durchbogenem Hals, 2 Töpfe; von denen der eine einen abgebrochenen und sekundär hergerichteten Rand hat, eine bronzene Spirale und Schläfenringe aus doppeltem Draht. Weiteres Scherbenmaterial barg Dr. J. Ondráček CSc. und Dr. J. Říhovský CSc. vom Archäologischen Institut der ČSAV in Brno und der Autor. Das von Ing. Steinmetz geborgene Material stammt vermutlich aus einem oder einigen gestörten Gräbern, das übrige Material stammt aus Siedlungsobjekten. Aufgrund der Keramik sowie der Bronzen kann die Lokalität in den älteren Zeitabschnitt der Úněticer Kultur datiert werden.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM ÚNĚTICKÉHO POHŘEBIŠTĚ A DALŠÍCH PRAVĚKÝCH OBJEKTŮ VE ŠTĚRKOVNĚ V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav /

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

Při stavbě vodního díla u Nových Mlýnů na jižní Moravě byla porušena řada pravěkých lokalit. Jednou z těchto lokalit je i štěrkovna Státního statku v Mušově. Naleziště se nachází asi 2,5 km od Mušova na pravém břehu Dyje v blízkosti kóty 177. Menší záchranné výzkumy se zde prováděly již v minulých letech. I. Peškař odtud zachránil hrnek únětické kultury /1/ a K. Ludíkovský zde prozkoumal 5 chat z laténského období /2/. Laténské objekty však ve štěrkovně zjistil i J. Unger /3/. Obsah jednoho únětického hrobu zachránil v létě 1976 i B. Klíma /4/. Ve větší míře se přistoupilo k zachranovacím akcím od října 1976, kdy byla na poměrně velké ploše štěrkovny skryta ornice a bylo zachyceno množství objektů. Při těchto výzkumech, které probíhaly za neobyčejně těžkých povětrnostních podmínek, bylo zjištěno a prozkoumáno dalších 30 objektů.

Nejbohatěji byla na lokalitě zastoupena únětická kultura, do jejíž náplně patřilo 17 hrobů. Několik méně zahloubených hrobů na rozhraní ornice a štěrkového podloží bylo zničeno nebo porušeno buldozerm. Hloubka dalších hrobů kolísala a dosahovala až 200 cm pod ornici. Řada hrobů byla vykradena a ve

všech případech byl tento zásah veden na horní polovinu těla. V několika případech se podařilo zjistit i zbytky dřevěných rakví. Vybavení hrobů bylo celkem chudé. Bronzové předměty byly zastoupeny cyperskou jehlicí, drátěnými náramky a drátěnými záušnicemi. Mezi keramikou se objevily misky, hrnky, koflíky a další tvary. Materiál z pohřebiště není ještě zpracován a je možno jej jen předběžně datovat do klasického období únětické kultury.

Kromě pohřebiště ze starší doby bronzové bylo prozkoumáno ještě několik sídlištních objektů z různých období pravěku. Rámcově do eneolitu je možno datovat jednu jámu s nepočtým střepovým materiálem a štípanou industrií. Velatická kultura byla na lokalitě zastoupena jámou vakovitého tvaru s nebohatým keramickým obsahem. Do laténského období náleží mírně zahlobená chata, částečně porušená bagrováním a jedna jáma s několika střepy. Kromě těchto datovatelných objektů bylo zachyceno i několik kúlových jamek u nichž se nepodařilo zjistit žádný systém.

Výzkum celé odkryté plochy nemohl být pro nepříznivé povětrnostní podmínky dokončen a bude se v něm pokračovat v roce 1977.

P o z n á m k y :

- 1 I. Peškař, Nález keramiky únětické kultury u Mušova, PV 1975, v tisku.
- 2 K. Ludikovský, Keltské sídliště v Mušově /okr. Břeclav /, PV 1973, 44-45, tab. 48.
- 3 J. Unger, Laténské sídlištní objekty u Mušova /okr. Břeclav /, PV 1972, 47.
- 4 B. Klíma, Únětický pohřeb ve štěrkovně u Mušova, PV 1976.

Rettungsgrabung eines Úněticer Gräberfeldes und weiterer prähistorischer Objekte in der Schottergrube in Mušov /Bez. Břeclav/. Beim Bau des Wasserwerkes bei Nové Mlýny in Südmähren wurde ausser weiteren Fundorten auch eine prähistorische Siedlung und Gräberfeld in der Schottergrube des Staatsgutes in Mušov gestört. Die Lokalität ist bereits aus früheren Jahren bekannt, als hier einige latènezeitlichen Hütten untersucht und ein Topf gewonnen wurde, der offensichtlich aus einem Úněticer Grab stammt. Bei der Rettungsgrabung im Jahre 1976 hat man 30 prähistorische Objekte erfasst und untersucht. Am stärksten war auf dem Fundort die Úněticer Kultur vertreten, in deren Inhalt 17 Gräber gehören. In einigen konnte man sekundäre Eingriffe von der Grabausraubung, in einigen auch Reste von Holzärgen feststellen. Die Grabausstattung war ziemlich arm. Von Bronzegegenständen wurden Drahtarmbänder, Drahtschlāfenringe und eine zyprische Nadel festgestellt, die Keramik war durch Schüsseln, Töpfe, Tassen und weitere Formen vertreten. Das Gräberfeld kann vorläufig in den klassischen Zeitabschnitt der Úněticer Kultur datiert werden.

Ausser dem Gräberfeld wurden in der Schottergrube weitere prähistorische Objekte untersucht. Das Aneolithikum war durch 1 Siedlungsgrube, ähnlich wie die Velaticer Kultur, vertreten. In den latènezeitlichen Abschnitt gehörte eine mässig eingetiefte Hütte und eine Grube. Ferner kamen hier noch Pfostengruben und undatierbare Objekte vor. Die Grabung des Fundortes wird im Jahre 1977 fortgesetzt werden.

Ú N Ě T I C K Ý H R O B Z M O R A V S K É N O V É V S I

/okr. Břeclav /

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

V roce 1973 prováděli pracovníci Jihomoravských naftových dolů výkopové práce pro základy nové naftové věže. Rozrušili při tom kostrový hrob, z něhož zachránili nálezy. Lokalita se nachází na severozápadním okraji obce, západně od silnice Moravská Nová Ves - Prušánky, asi 200 m za posledními budovami. Na naleziště se dostavili O. Marek a R. Skopal z expedice Archeologického ústavu ČSAV v Mikulčicích, kteří zjistili, že hrob je již zcela zničen a získali z něho malý hrníček s prohnutým hrdlem, které je odsazeno od nízkého těla zdobeného 8 skupinami svislých rýh a jehlice s hlavicí roztepanou a svinutou v očko. Hrob je možno datovat do vyvinuté únětické kultury.

Úněticer Grab aus Moravská Nová Ves /Bez. Břeclav/. Im Jahre 1973 wurde bei Aushubarbeiten am nordwestlichen Rand von Moravská Nová Ves ein Skelettgrab zerstört. Das Skelett war vernichtet und man kann weder die Lage noch die Orientierung bestimmen. Aus dem Grab blieb ein Topf mit durchbogenem Hals und mit einer geritzten senkrechten Verzierung auf dem Bauch und eine Nadel mit gehämmertem Osenkopf erhalten. Aufgrund der Funde kann das Grab in die entwickelte Úněticer Kultur datiert werden.

ÚNĚTICKÝ NÁLEZ U VRANOVIC

/okr. Prostějov /

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

Při odebírání zeminy na trase nové silnice z Brna do Olomouce byly v trati "Nad rybníky" severovýchodně od Vranovic zachyceny dvě pravěké jámy. Jevíly se jako kruhy vyplněné černou hlínou a zuhelnatělým dřívím. Z drobných střípků zde sesbíraných je možno usoudit, že to byly nejspíše jámy únětické kultury. Jámy však byly zničeny buldozery aniž by je bylo možno prozkoumat.

Úněticer Fund bei Vranovice /Bez. Prostějov/. Beim Bau einer neuen Strasse wurden zwei Gruben festgestellt, die nach einigen kleinen Scherben vermutlich in die Úněticer Kultur gehörten.

OBILÍ Z DOBY BRONZOVÉ ZE ŠLAPANIC U BRNA

/okr. Brno-venkov /

František Kühn, Vysoká škola zemědělská Brno

/Obr. 18, 19 /

V lednu 1975 jsem odebral z výkopu pro stavbu panelového domu ve Šlapanicích v sídlišti směrem ke Slatině vzorek obsahující zuhelnatělé obilí. Vzorek pochází ze dna obilní jámy v druhé řadě budov severně silnice, z hloubky asi 2 m pod dnešním povrchem. Bylo odebráno asi 8 kg sazovité vrstvy kryjící dno jámy. Podle střepeš nádob určil nález St. Stuchlík jako únětický /předklasické období/. Jáma je součástí většího sídliště, které zkoumal St. Stuchlík /1975/. Vzorek byl po vyschnutí síty rozdělen na velikostní frakce nad 1 mm, frakce 0,6 - 1 mm byla vyplavena vodou. Materiál byl přebrán pod binokulární lupou. Vzorek obsahoval drobné zlomky mazanice /23,8 g/, drobné zlomky kůstek a ulit /0,3 g/, drobné zlomky zuhelnatělého dřeva a větévek s pupeny /6,7 g/, zčásti z dubu /Quercus/, drobné zlomky pěnovité zuhelnatělé hmoty, a níže uvedená semena. Povrch semen byl často špatně zachovalý, některá semena bylo nutno určovat podle anatomických znaků srovnáním se stavbou recentních semen. Zlomky osemení měly někdy na vnitřní straně bílý povlak. Číslo druhů v textu jsou shodná s čísly v tabulce. U údajů průměrné velikosti /délka, šířka, tloušťka/ je v závorce udán počet změřených semen.

Obilí :

1. Pšenice dvouzrnka /Triticum dicoccon/, 2,4 g, 244 obilek, 4,91 x 2,79 x 2,23 mm /11/ a alespoň 42 "vidliček" širokých až 4,7 mm. Stéblo těsně pod klasem bylo 1,5 mm silné. Kýl plevy je tupý, nekřídlatý, pleva bývá někdy dosti silná. Délka článku vřetena klasu byla např. 1,2-1,3 mm, jeho šířka nahoře 1,3 mm, dole 0,8 mm. Klíček měl rozměry 2,0-2,7 x 1,2-1,6 mm.
2. P. jednozrnka /T. monococcum/, 2,3 g, 286 obilek, 5,09 x 2,51 x 2,60 mm /11/, a alespoň 600 "vidliček" širokých většinou 1,7-1,8 mm, s články vřetena klasu 1,0-1,2 mm širokými. Klásky byly jednozrné. Bylo nalezeno 9 zubů plev 1,2-2,4 mm dlouhých.
3. P. obecná /T. aestivum/, 3 obilky, 5,05 x 3,2 x 2,45 mm /3/.
4. Žito /Secala cereale/, 1 obilka /bez špičky/, 6,5 - 6,7 x 2,0 x 1,8 mm.
5. Ječmen obecný /Hordeum vulgare conv. vulgare/, 1 drobná obilka víceřadého, asi pluchatého ječmene, několik zlomků obilek a pluch a vřetena klasu. 3,6 x 1,8 x 1,4 mm /2/.
6. Oves setý nebo hluchý /Avena sativa vel A. fistula/, 2 celé obilky a 11 zlomků. Dolní obilka 6,2 x 1,78 x 1,50 mm /3/, druhá obilka 4,8 x 1,9 x 1,3 mm /1/.
7. Zlomky obilních stébel silných /0,9/, 1,3 - 3,5 mm /8/, v 3 případech s kolénky /u recentní Triticum dicoccon je horní kolénko 360 mm pod klasem/.

Plevele /a rumištní rostliny / :

8. Černucha polní /Nigella arvensis/, 1 semeno 1,5 x 0,9 x 0,8 mm.
9. Stračka ostrožka /Delphinium consolida/, 4 semena 1,9 x 1,1 x 0,9 mm /3/.
10. Hlaváček letní /Adonis aestivalis/, 2 semena bez oplodí, 1,3 - 1,6 x 0,95 x 0,6 - 0,9 mm /2/.
11. Prýskyřník /Ranunculus sp. / 1 semeno bez oplodí 1,6 x 1,3 x 1,1 mm.
12. Rohatec růžkatý /Glaucium corniculatum/, 1 semeno 1,1 x 1,0 x 0,9 mm.
13. Zemědým Vaillantův /Fumaria vaillantii/, 1 nažka 2,3 x 2,0 x 2,0 mm.
14. Kopřiva dvoudomá /Urtica dioica/ 1 semeno bez oplodí 1,3 x 0,9 x 0,5 mm.
15. Chmerek roční /Scleranthus annuus/, 1 necelý plod, 1,3 x 0,9 x 0,9 mm.
16. Písečnice douškolistá /Arenaria serpyllifolia/, 2 semena 0,78 x 0,75 x 0,53 mm /2/.

17. Rožec obecný / *Cerastium holosteoides* / ?, 1 semeno 1,0 x 0,8 x 0,5 mm.
18. Silenkovitě / *Sileneae* / ?, 2 semena , 1,0 x 1,0 x 0,7 mm, 1,0 x 0,8 x 0,6 mm.
19. Koukol / *Agrostemma githago* / , 3 necelá semena, 1,7 x 1,8 x 1,5 mm /1/.
20. Merlík bílý / *Chenopodium album* / , 23 nažky, 1, 11 x 1,05 x 0,64 mm /12/.
21. Lebeda rozkladitá / *Atriplex patula* / , 1 necelá nažka, 1,6 x 1,0 x 1,0 mm.
22. Rdesno ptačí / *Polygonum aviculare* / , 1 nažka, 1,6 x 1,0 x 1,0 mm.
23. R. svlačcovité / *P. convolvulus* / , 9 nažek a 12 zlomků, 2,43 x 1,70 x 1,70 mm /6/.
24. Šťovík kadeřavý / *Rumex crispus* / , 1 nažka a 2 mozolky, 1,5 x 1,7 x 1,7 mm.
25. Rezeda žlutá / *Reseda lutea* / ?, 1 semeno 1,5 x 1,0 x 1,0 mm.
26. Sléz přehlížený / *Malva neglecta* / , 2 semena, 1,55 x 1,25 x 0,73 mm.
27. Bažanka roční / *Mercurialis annua* / ?, 1 semeno, 1,15 x 0,9 x 0,9 mm.
28. Mochna husí / *Potentilla anserina* / , 1 nažka, 1,2 x 0,8 x 0,7 mm.
29. Růžovité / *Rosaceae* / ?, 5 semen 1,5 - 2,0 x 0,9 - 1,1 x 0,6 - 0,8 mm.
30. Jetel plazivý / *Trifolium repens* / , 2 semena, 1,3 x 1,0 x 0,8 mm /2/.
31. Komonice lékařská / *Melilotus officinalis* / , 3 semena, 1,23 x 0,85 x 0,63 mm /3/.
32. Tolice jetelová / *Medicago lupulina* / , 2 semena, 1,3 x 0,95 x 0,75 mm /2/.
33. Motýlkovité / *Papilionaceae* / , 1 semeno, 1,4 x 1,0 x 0,8 mm.
34. Tořice japonská / *Torilis japonica* / 2 endospermy, 1,6 x 0,8 x 0,6 mm /2/.
35. T. polní / *T. arvensis* / 3 endospermy, 1,37 x 0,78 x 0,45 mm /3/.
36. Mrkvous / *Daucus carota* / 1 endosperm, 2,0 x 1,0 x 0,3 mm.
37. Tetlucha kozí pysk, / *Aethusa cynapium* / , 1 endosperm, 1,7 x 1,2 x 1,0 mm.
38. Okoličnatá / *Umbelliferae* / , 1 endosperm, 1,3 x 0,6 x 0,4 mm.
39. Svízel přítula / *Galium aparine* subsp. *aparine* / , 13 nažek, 1,42 x 1,29 x 1,12 mm /13/.
40. S. nepravý / *G. ap. subsp. spurium* / , 4 nažky, 1,1 x 1,03 x 0,8 mm /4/.
41. S. povázka / *G. mollugo* / 2 nažky, 1,3 x 1,1 x 0,9 mm /2/.
42. Svlačec polní / *Convolvulus arvensis* / 1 část osemení a klíček, klíček 2,2 x 1,5 x 1,6 mm.
43. Kamejka polní / *Lithospermum arvense* / 6 necelých tvrdek, 2,43 x 1,43 x 1,43 mm /3/ . Oplodí nejsou zcela zuhelnatělá.
44. Rozrazil břechtanolistý / *Veronica hederifolia* / , 2 semena, 2,1 x 1,8 x 1,45 mm /2/.
45. R. lesklý / *V. polita* / , 1 semeno, 1,1 x 0,9 x 0,2 mm.
46. R. Dillenův / *V. dillenii* / ?, 1 semeno, 1,0 x 0,9 x 0,2 mm.
47. Mléč polní / *Sonchus arvensis* / , 1 nažka a 1 zlomek, 3,0 x 1,2 x 0,6 mm.
48. Jestřábník / *Hieracium* / ?, 2 nažky, 2,3 x 0,9 x 0,9 mm /2/.
49. Rmen polní / *Anthemis arvensis* / , 1 nažka, 2,0 x 1,4 x 1,3 mm.
50. Pelyněk černobýl / *Artemisia vulgaris* / , 1 nažka 1,1 x 0,8 x 0,7 mm.
51. Starček obecný / *Senecio vulgaris* / , 1 až 3 / nažky, 2,3 x 0,9 x 0,9 mm.
52. Pcháč oset / *Cirsium arvense* / , 1 nažka, 2,5 x 1,1 x 0,9 mm.
53. Trojstět žlutavý / *Trisetum flavescens* / ?, 1 obilka a 1 zlomek, 2,0 x 1,0 x 0,5 mm.
54. Bojíněk luční / *Phleum pratense* / , 1 obilka, 2,1 x 1,3 x 1,0 mm.
55. Lipnice luční / *Poa pratensis* / , 2,1 x 1,4 x 1,1 mm.
56. Sveřep stoklasa / *Bromus secalinus* / , 2 zlomky, rozměry ? x 1,31 x 1,0 mm.
57. S. polní / *B. arvensis* / , 1 zlomek, rozměry ? x 1,1 x 0,6 mm.
58. Pýr plazivý / *Agropyrum repens* / , 13 obilek, 5,00 x 1,32 x 0,92 mm /9/.
59. Bér zelený / *Setaria viridis* / , 1 pluchatá obilka, 1,6 x 1,0 x 0,6 mm.
60. *Sclerotinia trifoliorum*, *Isklerotium*, 2 mm.

+ 36 neurčených semen.

Vzorek obsahuje asi stejný podíl obilek *Triticum dicoccon* a *T. monococcum* ; podle počtu obilek více *T. monococcum*, podle váhy více *T. dicoccon*. Počet "vidliček je u *T. dicoccon* podstatně menší než počet obilek, u *T. monococcum* více než dvakrát tolik co obilek. Je možno soudit, že v jámě byla naposled skladována směs *T. dicoccon* + *T. monococcum* se stejným podílem obou, a že část vzorku pochází z plev po vylouštění / ošpicování / vzorku s převahou *T. monococcum*. Klásky obou druhů pšeníc měly poměrně pevnou stavbu plev a u *T. monococcum* byly asi typu blízkého k plané pšenici jednozrné / *T. boeoticum* / , s velkým zubem plevy. Jako vzácná příměs se vyskytovaly *Hordeum vulgare*, *Secale cereale*, *Triticum aestivum* a oves ; nelze rozhodnout, zda pěstovaný / *Avena sativa* / , nebo planý / *A. fatua* / . Plevelná příměs obsahovala velký počet druhů. Velikost semen byla často podprůměrná. Vyskytovaly se jednak vysoké, typicky obilní plevele, které byly sklizeny zároveň s klasy obilí / *Agrostemma githago*, *Bromus secalinus* / , tak i nízké, přízemní rostliny, které rostly v okolí jámy / *Polygonum aviculare*, *Medicago lupulina*, *Veronica polita*, *Potentilla anserina*, *Anthemis arvensis* / a které zčásti měly dobu zralosti odlišnou od obilí / *Veronica hederifolia*, *Senecio vulgaris* / . Ve vzorku jsou zejména druhy, které rostou v okolí lokality i dnes / např. *Agropyrum repens*, *Veronica polita*, *Convolvulus arvensis* / - poslední dva uvedené druhy jsou typické zejména pro černozemní půdy. Zčásti vzorek obsahuje druhy, které se vlivem intenzivního obdělávání půdy dnes staly řídkými nebo byly vytlačeny na neplodné půdy / *Lithospermum arvense*, *Melilotus officinalis*, *Bromus arvensis*, též *Agrostemma githago*, *Bromus secalinus* a j. / . Nitrofilními rumištními druhy jsou *Urtica dioica*, *Malva neglecta* . Důležitým nálezem je *Glaucium corniculatum*, které je značně teplomilné a dnes se vyskytuje jen ojediněle na teplejších místech na jižní Moravě / Pouzdřany / . Podle výskytu *Glaucium corniculatum* lze usoudit na teplejší klima v starší době bronzové, než má lokalita dnes. Podobné závěry dovoluje i *Torilis arvensis*, avšak pro špatnou zachovalost jeho semen jen s výhradou.

St. Stuchlík, Záchraný výzkum únětického sídlisté ve Šlapanicích, Přehled výzkumů 1974, 18-19.

Getreide aus der Bronzezeit aus Šlapanice / Bez. Brno - venkov /. Im Boden einer Siedlungsgrube in Šlapanice aus dem vorklassischen Zeitabschnitt der Úněticer Kultur wurde eine russartige Schicht auf ihren Gehalt an verkohlten Samen untersucht. Hauptsächlich wurden Triticum monococcum und T. dicoccon gefunden. Von den Unkräutern zeigt besonders Glaucium corniculatum auf ein wahrscheinlich wärmeres Klima in der älteren Bronzezeit als heute. Im Fund wurden fast 60 Pflanzenarten bestimmt. Die Nummern im Text entsprechen den Nummern auf der Tafel.

VÝZKUM MOHYLNÍKU STŘEDODUNAJSKÉ MOHYLOVÉ KULTURY V BOROTICÍCH

/okr. Znojmo /

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 20 /

V roce 1976 přistoupil Archeologický ústav ČSAV v Brně v rámci průzkumu lokalit středodunajské mohylové kultury k výzkumu mohylového pohřebiště v Boroticích. Mohylník se nachází v menším akátovém lesíku na návrší těsně nad obcí. V roce 1850 zde objevil M. Trapp 17 mohyl a jednu z nich prozkoumal. Podle jeho zpráv zde byly vsedě pohřbené kostry a u nich bronzové náramky a malé kleště. /1/. Dnes jsou jeho nálezy ztraceny a ani se nedá zjistit, která mohyla byla M. Trappem zkoumána. Zhruba o 100 let později zde provedla výzkum katedra prehistorie FF UJEP v Brně pod vedením V. Podborského. Při tomto výzkumu byl mohylník zmapován a zkoumány byly mohyly 1,8,12 /2/.

Nálezy z výzkumu AÚ ČSAV nejsou zatím ještě kompletně zpracovány a lze tedy podat jen stručný přehled. Pozornost byla zaměřena na jižní část mohylníku a k výzkumu byly vybrány mohyly 9 a 15. Mohyla 9 měří v průměru 20 m a je vysoká 80 cm. Při výzkumu byla rozdělena na 4 části a uprostřed byl ponechán křížový kontrolní blok. V mohyle byly objeveny 3 hroby. Z prvního hrobu se zachovalo jen několik drobných kůstek, takže nebylo možno zjistit přesnou orientaci ani polohu kostry. V hrobě byly nalezeny 4 masivní bronzové náramky tvaru písmene C s bohatou rytou výzdobou, 2 bronzové jehlice s širokou plochou hřebíkovitou hlavicí a drobná bronzová apirálka. Podle uložení milodarů lze odhadnout, že kostra ležela v natažené poloze a byla orientována Z /hlava/ - V.

Další 2 hroby byly mladší a byly do zásypu mohyly zapuštěny druhotně. Druhý hrob obsahoval jednu kostru v natažené a jednu kostru ve skrčené poloze a obě kostry byly orientovány SZ/hlava/ -JV. Jediným milodarem v tomto hrobě bylo několik zlomků z kostěného hřebene, které ležely pod a nad pravou pažní kostí kostry v natažené poloze. Třetí hrob obsahoval pouze zbytky holeních kostí z jednoho jedince a dá se předpokládat, že kostra ležela v natažené poloze a byla orientována SZ/hlava/ -JV. Vedle holeních kostí ležely 2 nádoby.

Nízká miska s konickým, u kraje mírně vyhnutým hrdlem, které oble přechází ve výduť zaoblené spodní části bez vyznačené podstavy. Na největší výduti je pět svislých výrazných plastických žebříků. Povrch nádoby hnědošedý, glazovaný a nerovný. Výška 7 cm, průměr okraje 12,3 cm, průměr výduti 15 cm /Obr. 20 : 2 /.

Malá nádobka soudkovitého tvaru s prohnutým hrdlem a mírně ven vyhnutým okrajem. Povrch je hnědošedý, hrubě vyhlazený a nerovný. Výška 7,7 cm, průměr okraje 8,4 cm, průměr dna 5,7 cm /obr. 20 : 1 /.

Mohyla 15 má v průměru 12,5 m a je vysoká 60 cm. Rovněž tato mohyla byla rozdělena pro výzkum na 4 části, z nichž 3 byly prozkoumány a výzkum zbývajícího bloku bude dokončen v roce 1977. V této mohyle byly zatím zjištěny 3 hroby, u nichž byly pouze keramické milodary.

Obě mohyly je možno předběžně datovat do staršího období středodunajské mohylové kultury. Pouze druhý a třetí hrob z mohyly 9 patří do období stěhování národů. Nízká miska s pěti žebírky na výduti je na Moravě značně neobvyklým tvarem. Podobné nádoby pocházejí z kostrového hrobu v Oblekovicích /3/ a další 2 kusy z pohřebiště v Šakvicích. /4/ Stejná mísa však pochází i z hrobu 5 langobardského pohřebiště Vörs v Pannonii /5/. Poněkud častějším tvarem je malý soudkovitý hrnek, pro nějž analogie najdeme na Moravě /6/, v Čechách /7/ i v Pannonii /8/. Zlomky hřebenu z druhého hrobu jsou drobné a nelze zjistit přesnou konstrukci. Rovněž způsob pohřbu vybočuje z normálních zvyklostí. Orientace mrtvých je sice běžná, avšak poloha jedné kostry ve skrčené poloze a celkové uložení obou hrobů ve starší mohyle je značně neobvyklé. Na základě keramiky lze oba hroby datovat do první poloviny 6. století a je možno je přiřadit k langobardským pohřebištím, která se v tomto období objevují na jižní Moravě, v severní části Dolního Rakouska, ale i v Maďarsku a Slovinsku.

P o z n á m k y :

- 1 M. Trapp, Průvodce Františkovým museem v Brně, 1891, 340.
- 2 V. Podborský, Zpráva o počáteční fázi výzkumu mohylníku u Borotic /okr. Znojmo /, SPFFBU E 8, 1963, 125 - 128.
- 3 I. Peškař, Hrobové nálezy ze 6. století u Oblekovic /okr. Znojmo /, PV 1966, 39-40, tab.13:3; týž, Náhodné objevy z doby stěhování národů na Znojemsku, AR XX, 1968, 203, obr. 2:9.
- 4 B. Novotný, Objev pohřebiště z doby stěhování národů a pozdní doby hradištní u Šakvic, PV 1974, 42-43, tab. 33:4; J. Tejral, K langobardskému odkazu v archeologických památkách na území Československa, SIA XXIII, 1975, 393, tab. 6:6.
- 5 K. Sági, Das langobardische Gräberfeld von Vörs, Acta arch. Hubg. XVI, 1964, Taf. XXV:1, 364.
- 6 I. Peškař, op. cit., obr. 2; J. Tejral, op. cit.
- 7 B. Svoboda, Čechy v době stěhování národů, Praha 1965, 178, tab. XXXIV:5; J. Zeman, Pohřebiště z doby stěhování národů v Mochově, PA XLIX, 1968, obr. 22:3,6.
- 8 K. Sági, op. cit. Taf. XXVIII:8.

Grabung eines Hügelgräberfeldes der donauländischen Hügelgräberkultur in Borotice / Bez. Znojmo /. Im Jahre 1976 trat das Archäologische Institut der ČSAV in Brno an die Grabung des Hügelgräberfeldes in Borotice heran. Die Aufmerksamkeit richtete sich auf den südlichen Teil der Hügelgräbernekropole und zur Grabung wurde Hügelgrab 9 und 15 gewählt. Hügelgrab 9 beträgt im Durchmesser 20 m und ist 80 cm hoch; es befanden sich hier 3 Gräber. Das erste enthielt nur bescheidene Skelettüberreste und es waren hier 4 massive bronzene Armringe in Form des Buchstabens C mit reicher geritzter Verzierung, 2 Nadeln mit breitem nagelförmigem Kopf und eine kleine Spirale. Im zweiten Grab lag ein Skelett in Hockerlage und eines in Strecklage mit Bruchstücken eines beinernen Kammes. Im dritten Grab blieben nur die Schienbeine erhalten bei denen eine Schüssel mit 5 senkrechten Rippen auf dem Bauch und ein kleines Tonnengefäß lagen.

Hügelgrab 15 hat einen Durchmesser von 12,5 m und ist 60 cm hoch. Ebenfalls hier erfasste man 3 Gräber, in denen nur keramische Beigaben waren. Die Skelette blieben nicht erhalten.

Die Hügelgräber kann man aufgrund der Keramik und der Bronzen in den älteren Zeitabschnitt der donauländischen Hügelgräberkultur datieren. Nur das zweite und dritte Grab aus Hügelgrab 9 sind jünger und gehören in die 1. Hälfte des 6. Jahrhunderts. Sehr ungewöhnlich ist die Schüssel mit Rippen, für die wir Analogien in Oblekovic, Šakvice und in Pannonien auf dem langobardischen Gräberfeld Vörs finden. Unter langobardische Gräberfelder kann man auch die 2 Gräber aus Borotice einreihen.

S Í D L I Š T N Í J Á M A Z D O B Y B R O N Z O V É V B R N Ě - K R Á L O V Ě P O L I

/okr. Brno-město /

Stanislav S t u c h l í k , A Ú Č S A V Brno

Koncem roku 1975 byla upravována Kamanova ulice v Brně-Králově Poli a při bagrování byla částečně zničena pravěká jáma. Zbývající část jámy prozkoumal začátkem roku 1976 J. Hladký z AÚ ČSAV v Brně. Jáma měla na profilu lichoběžníkovitý tvar s mírně naznačeným válcovým hrdlem. Průměr ústí činil 100 cm, průměr dna 180 cm a zachovaná část měla hloubku 100 cm. Ve výplni objektu byly nalezeny dva drobné střepy /inv. č. 4602-01148-1/76 až 2/76 / a dva zlomky zvířecích kostí /inv. č. 4602 - 01148-3/76 až 4/76 / .Materiál je možno rámcově datovat do doby bronzové.

Siedlungsgrube aus der Bronzezeit in Brno-Královo Pole /Bez. Brno - město /. Zu Beginn des Jahres 1976 untersuchten Angestellte des Archäologischen Institutes der ČSAV in Brno eine trapezförmige Grube mit mässig angedeuteter zylinderförmigen Mündung in der Kamanova Gasse in Brno-Královo Pole. In der Grube fand man 2 Scherben und 2 Bruchstücke von Tierknochen. Die Funde kann man rahmenhaft in die Bronzezeit datieren.

DRUHÝ ŽÁROVÝ HROB VELATICKÉ KULTURY ZE ŠLAPANIC

/okr. Brno - venkov /

Jiří Říhovský, AÚ ČSAV Brno

Při stavbě školy v severovýchodní části obce, na svahu pod hřbitovem, zachránil v listopadu roku 1976 doc. Dr. F. Kühn z Vysoké školy zemědělské v Brně již druhý žárový hrob /1/. Nález předal Archeologickému ústavu ČSAV v Brně. Podle údajů nálezce byl hrob uložen asi 40 cm pod dnešním povrchem v hnědočerné humusovité vrstvě, takže se nedal zjistit tvar, ani rozměry hrobové jámy. Větší amforovitá popelnice, překrytá částí hrncovité nádoby, měla na dně menší množství spálených kústek, mezi nimiž ležela horní část jehlice s kyjovitou hlavičkou; spodní část této jehlice se našla v zásypu hrobu vedle popelnice. Při ústí popelnice stála v zásypu hrobové jámy drobná nádobka a okolo byly rozhozeny ojedinelé střepy dalších nádob. Nálezy nejsou dosud laboratorně zpracovány. Tvar amfory a její výzdoba /větší ploché důlky a širší šikmé žlábkování na horní výduť těla / umožňuje datování do vyspělého stupně mladší doby bronzové.

P o z n á m k a :

1 První našel v roce 1975 - viz Říhovský, Stopy velatického sídliště a pohřebiště ze Šlapanic/okr. Brno-venkov /, PV 1975, 24 - 26.

Das zweite Brandgrab der Velaticer Kultur aus Šlapanice /Bez. Brno - venkov /. Im Jahre 1976 fand man beim Bau einer Schule bereits das zweite Brandgrab der fortgeschritteneren Stufe der jüngeren Bronzezeit. Das erste Grab wurde bereits im Jahre 1975 gefunden /1/.

SÍDLIŠTNÍ JÁMA VELATICKÉ KULTURY V BRNĚ - LÍŠNI

/okr. Brno-město /

Jiří Říhovský, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 21 /

V zahrádkářské oblasti "Zadní kostelíček" narazil ing. Fr. Vymyslický v červenci roku 1976 při výkopových pracích na parc. čísle 3937 /díl číslo 88 / na pravěké střepy. Naleziště se nachází pod horní částí návrší klesající od "Kostelíčka" jihovýchodním směrem a končící prudším svahem nad Mariánským údolím. Záchranné akce, jíž se účastnila Dr. A. Medunová z AÚ ČSAV v Brně, odhalila menší jamku oválného půdorysu o rozměrech 80 a 110 cm, která se mísovité zahlubovala pouze 15 cm do sprašového podloží. V tmavohnědé výplni, obsahující drobné kousky mazanice, se našel větší počet střepů keramiky starší /velatické / fáze středodunajských popelnicových polí : amfory s válcovitým hrdlem a široce přehnutým okrajem, amfory s vyšším kuželovitým hrdlem, dvojkónických nádob s nepravidelným rýhováním spodní části a vyšších kónických šálků s uchem pod okrajem a s uchem vystupujícím nad okraj.

Siedlungsgrube der Velaticer Kultur in Brno - Líšeň /Bez. Brno - město /. In der Flur "Zadní kostelíček" fand man eine kleinere Siedlungsgrube, die Keramikscherben der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur enthielt.

STOPY SÍDLIŠTĚ VELATICKÉ A HORÁKOVSKÉ KULTURY V BLUČINĚ

/okr. Brno-venkov /

Jiří Říhovský, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 22 - 24 /

Při hloubení trasy vodovodu vedoucího z Blučiny do stavebního dvora stavby dálnice /umístěného na "Horních Kolberkách"/ se při severním okraji silnice na okraji vjezdu do areálu JZD u místního hřbitova našlo několik střepů horákovské kultury a v trati "Dolní Kolberky" bylo narušeno několik sídlištních jam a kulturní vrstva velatické fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí. Jedna menší jamka kruhovitěho půdorysu o průměru asi 60 cm a zahlubující se rovněž asi 60 cm pod úroveň dnešního povrchu obsahovala velký počet střepů. Z nich se dala sestavit velká zásobnice se štíhlejšími banatým tělem /na výduti plastická, prstem důlkovaná lišta přerušovaná několika menšími páskovými uchy / a lehce nálevkovitě rozevřeným hrdlem, ukončeným na vnější stranu vodorovně rozšířeným okrajem. V nálevkovém celku ji doprovázely části větších a hrubších hrncovitých nádob, část výdutě velké amfory s plochým výčnělkem v podhrdlí, část dvojkonické nádoby a část velké mísy s nízkým, banatým tělem a široce obloukovitě rozevřeným hrdlem. Všechny uvedené tvary mají starobylý velatický charakter, který nevylučuje zařazení do stupně Blučina-Kopčany. Toto datování podporují i další zachráněné střepy z ostatních narušených objektů a kulturní vrstvy. Jde zde zřejmě o větší sídliště, jehož existence v této trati blučínského katastru byla zjištěna již v roce 1957 záchranným výzkumem tří sídlištních jam /1/, a které bylo zhruba současné s opevněnou výšinnou osadou v trati "Cezavy" /2/.

P o z n á m k y :

- 1 J. Říhovský, Nové nálezy velatické kultury, Přehled výzkumů 1957, 106; týž, K poznání starší fáze kultury středodunajských popelnicových polí - velatické kultury, Sborník ČSSA 3 - 1963, 68, obr. 7, B.
- 2 J. Říhovský, Počátky velatické kultury na Moravě, Slovenská archeológia 9 - 1961, 107-154; týž, Sborník ČSSA 3 - 1963, 67, obr. 3-7.

Spuren einer Siedlung der Velaticer und Horákovser Kultur in Blučina /Bez. Brno-venkov/. In der Flur "Dolní Kolberky" wurde beim Aushub der Wasserleitungsstrasse eine Siedlung der Velaticer und Horákovser Kultur gestört. Das keramische Scherbenmaterial der älteren Siedlung erlaubt eine Eingliederung in die älteste Velaticer Stufe Blučina-Kopčany /1/. Sie ist ungefähr mit der befestigten Höhensiedlung in der Flur "Cezavy" /2/ gleichzeitig.

WEITERE FUNDE VON DER VELATICER SIEDLUNG BEI MORAVSKÝ PÍSEK

/Bez. Hodonín /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Von der bekannten Velaticer Siedlung, die an der Grenze der Kataster Polešovice /Bez. Uherské Hradiště / und Moravský Písek /Bez. Hodonín / liegt, von wo auch ein Keramikdepot stammt, wurden im Jahre 1975 weitere Bruchstücke von Siedlungskeramik gewonnen, die mit senkrechter Fingerkannelierung verziert ist.

SÍDLIŠTĚ KULTURY LUŽICKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ U DOBROCHOVA

/okr. Prostějov/

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

Severozápadně od Dobrochova se rozkládá velká sídlištní plocha známá již A. Gottwaldovi a označovaná za sídliště "Na úzkých" /1/. Západně od nynější státní silnice Brno-Olomouc byla tato narušena zemními pracemi při budování nové silnice. V nejnižším bodě svahu, tam kde trasa silnice vchází do úžlabiny táhnoucí se od dobrochovské čtvrti Fajfka k západu, byla patrna kulturní vrstva. Pod odstraněnou ornici se na jejím povrchujevily shluky mazanice a byly tu nasbírány střepy z halštatského období lužické kultury. Místo bylo však zaváženo zeminou a výzkum byl neproveditelný.

P o z n á m k a :

1 A. Gottwald, Můj archeologický výzkum, Prostějov 1931, 88; J. Říhovský, Několik průzkumných akcí na Moravě, PV 1959, Brno 1960, 142.

Siedlung der Lausitzer Urnenfeldkultur bei Dobrochov /Bez. Prostějov/. Beim Bau einer neuen Strasse wurden in Dobrochov aus der Kulturschicht Scherben aus dem hallstattzeitlichen Abschnitt der Lausitzer Kultur gesammelt. Es handelt sich um die bekannte Lokalität "Na úzkých". /1/.

SBĚRY NA HRADISKU U NOVÉ HRADEČNÉ

/okr. Olomouc/

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

V průběhu roku byl podniknut společně s vlastivědnými pracovníky povrchový průzkum na lokalitě "Hradisko" u obce Nová Hradečná, která se dříve nazývala Hradec. Lokalita je známa již od dvacátých let a vesměs byla považována za hradisko lužické kultury /1/. Poslední sběry prokázaly, že se jednalo o osídlení až z mladšího a pozdního stupně halštatského období lužické kultury. Toto sídliště mělo tedy vztah k takto datovaným lokalitám na Uničovsku /2/. Sama poloha naleziště a způsob opevnění jsou naprosto jiné, než je tomu u výšinných hradisek lužické kultury. Přítomnost středověkých střepů však nedovoluje bezpečně ztotožnit fortifikaci s lužickým osídlením.

P o z n á m k y :

- 1 V. Pinkava, Uničovský a rýmařovský okres, Vlastivěda moravská 1929, 10, 138; K. Schirmeisen, Verhandlungen NVB 1930, 121; Z. Trnáčková, AR 1963, 81.
- 2 J. Nekvasil, Die jüngere und späte Stufe des Hallstattabschnittes der Lausitzer Kultur in Mähren, in: Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa, Bratislava 1974, 253-310.

Lesefunde auf Hradisko bei Nová Hradečná /Bez. Olomouc/. Neue Lesefunde von Scherben auf Hradisko halfen die Datierung der Lokalität in die jüngere und späte Stufe des hallstattzeitlichen Abschnittes der Lausitzer Kultur zu präzisieren. Mit Rücksicht zu den mittelalterlichen Funden ist jedoch der Zusammenhang der Fortifikation zu dieser Besiedlung nicht gewiss /1/, /2/.

NÁLEZY Z OBDOBÍ POPELNICOVÝCH POLÍ U VÁŽAN

/okr. Kroměříž /

Zdeněk F i š e r , Okresní muzeum Kroměříž

Na pravé straně cesty z Vážan u Kroměříže do Jarohněvic v trati "Padělky od Jarohněvic" na rozhraní katastrů obou uvedených obcí se při bezejmenném potůčku na mírném jižním svahu nacházejí v nevelkém množství střepy. Jde o značně hrubou sídlištní keramiku, kterou lze rámcově zařadit do období popelnicových polí.

Funde aus dem Zeitabschnitt der Urnenfelderkultur bei V á ž a n y / B e z . K r o m ě ř í ž /. Auf der Grenze der Kataster der Gemeinden Vážany und Jarohněvice, in der Flur "Padělky od Jarohněvic", befinden sich Bruchstücke grober Siedlungskeramik, die rahmenhaft in die Urnenfelderkultur gereiht werden können.

NÁLEZ HALŠTATSKÉHO STŘEPOVÉHO MATERIÁLU V BLAZICÍCH

/okr. Kroměříž /

Zdeněk F i š e r , Okresní muzeum Kroměříž

Ze zahrady p. Jos. Janáska z Blazice u Bystřice p. Hostýnem pochází několik kusů střepového materiálu. Jde o hrubou keramiku, z vnější strany černošedé, z vnitřní žlutošedé barvy, kterou lze zařadit rámcově do halštatského období lužické kultury. Dle údajů nálezce pochází tyto střepy z několika nádob, které J. Janásek našel na zahradě při zemědělských pracích v hloubce asi 50 cm. Šlo tedy pravděpodobně o hrob. V Blazicích by to nebyl nález ojedinělý - již ve 20. letech našeho století prokopával bystřický učitel Otto Sova v trati "Za humny" /býv. Zabaníkovo pole/ rozsáhlé halštatské pohřebiště, jehož materiál /dnes uložený v Moravském muzeu v Brně / lze datovat do HC.

Fund hallstattzeitlichen Scherbenmaterialies in Blazice / B e z . K r o m ě ř í ž /. Aus dem Garten des Herrn Jos. Janásek aus Blazice stammt ein unausdruckvolles Scherbenmaterial, das man rahmenhaft in den hallstattzeitlichen Abschnitt der Lausitzer Kultur einreihen kann. Nach den Angaben des Finders stammen diese Scherben von mehreren Gefäßen, die Genannter in seinem Garten bei landwirtschaftlichen Arbeiten fand. Demnach handelt es sich wahrscheinlich um Überreste eines zerstörten Grabes.

NÁLEZY ZE SÍDLIŠTNÍCH OBJEKTŮ LUŽICKÉ KULTURY U HULÍNA

/okr. Kroměříž /

Zdeněk F i š e r , Okresní muzeum Kroměříž

Při stavbě těžní věže u Hulína /trať "U Isidorka", někdy též "Dlouhý lán" /, a s tím spojenými úpravami terénu, došlo v červenci 1975 k narušení sídlištních objektů ze středního /slezského / období lužické kultury. Lokalita leží na pravé straně silnice z Hulína do Břestu, na mírném svahu při nevelkém potůčku v nadm. výšce asi 200 m. Získaný materiál pochází jednak z povrchového sběru na buldozerem shrnuté hlíně, jednak z sídlištních jam. Obrysy této jámy však v okolní půdě /šlo o těžkou, / lze možno zachytit. Ze střepového materiálu je výraznějších jen několik s dobou linií, třásní a kanelací.

Funde aus Siedlungsobjekten der Lausitzer Kultur bei H u l í n / B e z . K r o m ě ř í ž /. Bei Terrainherrichtungen in der Flur "U Isidorka" im Kataster

der Gemeinde Hulín kam es im Juli 1975 zur Störung von Siedlungsobjekten aus dem mittleren /schlesischen / Zeitabschnitt der Lausitzer Kultur. Von dem gewonnenen Scherbenmaterial sind nur einige Bruchstücke graphitierter Keramik mit Linien - und Franzenverzierung sowie Kannelierung markanter.

NOVÉ NÁLEZY Z POHŘEBIŠTĚ LUŽICKÉ KULTURY U HULÍ- NA

/okr. Kroměříž /

Zdeněk F i š e r , Okresní muzeum Kroměříž

Na začátku roku 1975 přinesl D. Kolbinger z Hulína do Okresního muzea v Kroměříži střepový materiál, který získal již na jaře r. 1973. Materiál, který byl nasbírán ve vyhozené hlíně z výkopu pro kabel v trati "Přední odhučnice" v katastru obce Hulína, svědčí o tom, že v uvedené trati došlo k narušení rozsáhlejšího pohřebiště lužické kultury. Není to prvý nález v této trati /označovaný též jako "od Hučnice" /, neboť již v r. 1969 byla zde zjištěna kulturní vrstva se slezskými střepy /1 /.

Pokud se týče nových nálezů, jde celkem o pět rekonstruovaných nádob a pokličku. Za nejstarší z nich je možno považovat nevelké, žlutošedé osudíčko s mírně kónickým hrdlem a s výdutí vytaženou do čtyř dobře patrných vypulin. Výzdoba osudíčka sestává ze širších čar na dvou vypulinách a dolíků umístěných při ouškách. Jde o typ běžný na starolužických pohřebištích.

Ostatní získaná keramika patří již do středního /slezského / období lužické kultury. Jde zejména o část členěného šálku, zdobeného z vnější strany liniemi nad i pod lomem, které jsou doplněny skupinami třásní. Vnitřní výzdoba sestává pak z kruhové výzdoby u dna a u lomu a ze zavěšených svazků obloučků. Dále je to hrnek se slabě prohnutým hrdlem, který se ve středním /slezském / období objevuje velmi často. Konečně z pohřebiště pochází dvojice jednoduchých, polokulovitých šálků a hrubě provedená, masivní žlutohnědá poklička, zachovaná jen z části.

Nálezy v trati "Přední odhučnice" jen rozmnožují četné, doposud známé lužické nálezy z těsné blízkosti Hulína. Svědčí o mimořádné koncentraci lužického osídlení této lokality, a to od protolužických nálezů až po nálezy halštatské.

P o z n á m k a :

1 J. Ondráček, Nálezy slezské fáze kultury popelnicových polí u Hulína, PV 1969, Brno 1970, 16.

Neue Funde von dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur bei Hulín /Bez. Kroměříž /. Beim Kabelaushub in der Flur "Přední odhučnice" im Kataster der Gemeinde Hulín kam es zur Störung eines ausgedehnteren Gräberfeldes der Lausitzer Kultur. Bei der Terrainbegehung wurden einige Gefäße gewonnen und rekonstruiert, von denen ein Tonnengefäß mit vier Knubben am Bauch das älteste ist und man kann es in den altlausitzer Zeitabschnitt einreihen. Die übrige Keramik gehört in den mittleren /schlesischen / Zeitabschnitt der Lausitzer Kultur.

Z Á C H R A N N Ý V Ý Z K U M N A P R A V Ě K É M S Í D L I Š T I V E Š T Ě R - K O V N Ě U B E T L É M A V M U Š O V Ě

/okr. Břeclav /

Stanislav S t u c h l í k , AÚ ČSAV Brno

/Obr. 25 /

Jedním ze záchranných výzkumů AÚ ČSAV v Brně při výstavbě vodního díla v oblasti Nových Mlýnů byla akce ve šterkovně u Betléma na jaře 1976. Lokalita je známa již z dřívějších let a první záchranné výzkumy související se stavbou přehrady proběhly v roce 1975. Při výzkumu na jaře 1976 bylo prozkoumáno 5 objektů, další dva byly zaměřeny do plánu. Jejich výzkum již v důsledku pokračujícího bagrování šterku nemohl být proveden. Další záchranné akce proběhly ještě v průběhu roku a bude o nich referováno na jiných místech tohoto ročníku PV. Ve šterkovně byla skryta ornice a z objektů zůstaly většinou zachovány jen jejich spodní části.

Objekt 1.

Spodní část zahloubené chaty obdélníkového tvaru o rozměrech 380 x 300 cm. Jedna strana objektu byla zničena bagrováním ztěrku. Zásyp objektu tvořila černá humusovitá hlína, v níž byl nepočítaný střepový materiál /inv. č. 10040-1/76 až 13/76/. Z chronologického hlediska je významnější pouze střep z misky s rozšířeným okrajem a poněkud porušená hliněná naběračka s dutou tulejí /obr. 25:1/. Objekt patřil kultuře se zvoncovitými poháry.

Objekt 2.

Jen částečně zachovaný objekt byl tvořen 12 kúlovými jamkami, u nichž se nepodařilo zjistit spolehlivě celkový půdorys. Při začišťování objektu byly nalezeny 4 atypické střepy, ústěp křemene a rohovcové drobné škrabadlo /inv. č. 100040-14/76 až 19/76.

Objekt 3.

Spodní část objektu tvaru nepravidelného trojúhelníka se zaoblenými rohy, jež byla v severní části poněkud více zahloubena. Delší osy měly délku 340 a 380 cm. V jámě byl pouze střepový materiál a kousky mazanice /inv. č. 100040-20/76 až 50/76/. Mezi keramikou byly zastoupeny misky se zataženým okrajem, hrncovité nádoby, střepy ode dna velkých nádob a další. Některé střepy byly potuhovány. Poněkud cizím prvkem se zdá střep z mísy se široce rozevřenými stěnami, které jsou na vnitřní i vnější straně zdobeny trojicemi svislých rýh, mezi nimiž jsou vpichy. Povrch tohoto střepu je rovněž slabě potuhovaný. Celkově je možno objekt zařadit do horákovské kultury s tím, že se zde objevují ještě některé prvky podolské kultury.

Objekt 4.

Spodní část mírně zahloubeného objektu neurčitého tvaru s jednou kúlovou jamkou. Uvnitř objektu byl pouze střepový materiál /inv. č. 10040-51 až 71/76/. Mezi keramikou byly střepy z výdutě větších nádob, střepy z misek se zataženým okrajem, některé z nich mají i šikmé žlábkové okraje, střepy s plastickými výčnělky, střepy ode dna nádob a další. Poněkud neobvyklý je střep ode dna nádoby s nízkou nožkou /obr. 25:13/. Materiál z jámy lze zařadit do horákovské kultury avšak objevuje se v něm, stejně jako v objektu 3, ještě vlivy podolské kultury.

Objekt 5.

Spodní část oválného objektu jen mírně zahloubeného. V zásypu byly pouze 3 atypické střepy a ústěp křemene /inv. č. 10040-72/76 až 75/76/.

Rettungsgrabung auf der prähistorischen Siedlung in der Schottergrube bei "Betlém" in Mušov /Bez. Břeclav/. Beim Bau des Wasserwerkes im Raume von Nové Mlýny in Südmähren wurden weitere Objekte auf der prähistorischen Siedlung in der Schottergrube bei Betlehem in Mušov gestört. Auf dem Fundort wurde die Akkerkrume abgenommen und so der obere Teil der gesamten Objekte vernichtet. Bei der Rettungsgrabung untersuchten Angestellte des Archäologischen Institutes der ČSAV in Brno 5 Objekte. Objekt 1 war der untere Teil einer eingetieften Hütte und nach dem Scherbenmaterial kann man es der Glockenbecherkultur zuschreiben. Von Objekt 2 blieben nur 12 Pfostengruben erhalten und den gesamten Grundriss konnte man nicht feststellen. Die Objekte 3 und 4 waren nur in den unteren Teilen von nicht bestimmbareren Grundrissen erhalten und enthielten ein etwas zahlreicheres Material der Horákov Kultur, unter welchem noch Elemente der Podoler Kultur erschienen. Aus Objekt 5 war ebenfalls nur der mässig eingetiefte untere Teil erhalten und enthielt nur einige atypische Scherben.

BRONZOVÝ DEPOT Z PŘEROVSKA

/okr. Přerov /

Marie Jašková, Vlastivědný ústav Přerov

Podnik Státní rybářství Přerov buduje velký objekt husí farmy u rybníka Velká Choryň, který se nalézá na rozhraní katastrů Lešná-Poruba u Hustopečí n. Bečvou. Při ručním rozšiřování základové rýhy haly vykopali koncem července 1976 Ant. Kytlica a Ant. Pospíšil bronzový depot.

Podle vyprávění obou pracovníků se objevilo ve stěně výkopu v hloubce asi 60 cm několik silných zelených drátů. Když se je pokusili vytáhnout, vypadl shluk hlínou smíšených kruhů. Ant. Kytlica oznámil nález do Vlastivědného ústavu v Přerově. Pracovníci ústavu prohlédli místo nálezů, ale nenašli již další předměty, ani střepy z nádoby nebo zbytky jiné schránky.

Depot obsahuje 10 jednoduchých tyčinkových náramků, 2 celé náramky s růžicemi a 1 neúplný náramek, původně také asi s růžicemi. Tyčinkové náramky jsou zhotoveny z tyčinek okrouhlého nebo

lehce oválného průřezu, zužujících se směrem ke koncům. U pěti náramků jsou konce od sebe vzdáleny 2-3 mm, u jednoho se dotýkají, u jednoho činí vzdálenost 12 mm; 1 náramek má jeden konec odložený a 2 náramky jsou deformované. Velikost náramků se pohybuje od 90 x 85 po 105 x 98 mm. Všechny mají u konců příčné rýhování a po těle svazky příčných nebo šikmých rýh. Protože povrch je místy hluboce vyloupaný, není ornament dobře znatelný. U dvou náramků je před příčným rýhováním u konců vyryt ležatý křížek.

Náramky s růžicemi jsou zhotoveny z tyčinky půlkruhového průřezu ke koncům přecházející v kosočtverečný průřez, stočené nakonec v růžici. Uprostřed náramku je svazek příčných rýh, směrem ke koncům následují skupiny šikmých rýh a konečně krátké rýžky, které pokračují až na první závity růžic. Jeden růžicový náramek je čerstvě přelomen, u druhého chybí jedna růžice, z posledního je dochována pouze střední část těla!

Náramkový depot z Hustopečí n. Bečvou lze chronologicky zařadit do horizontu depotů z rozhraní mladší a pozdní doby bronzové.

Bronzedepot aus der Umgebung von Přerov /Bez. Přerov/. Im Juli 1976 fand man bei Bauarbeiten beim Teich Velká Choryň bei Hustopeče a.d. Bečva ein Bronzedepot. Es besteht aus 10 Stäbchenarmringen, mit einer Querritzung an den Enden und Bündeln quer oder schräger Ritzlinien am Umfang verziert, ferner aus 2 ganzen und 1 unkompletten Armband mit Rosetten. Auch diese Armbänder sind mit Bündeln von queren und schrägen Ritzlinien auf dem Körper und durch eine feine Kerbung auf den ersten Spiralen der Rosetten verziert. Das Depot gehört in den Horizont der Depots aus der Wende der jüngeren und späten Bronzezeit.

HALŠTATSKÁ KERAMIKA Z KYJOVIC

/okr. Znojmo /

Stanislav Stuchlík. AÚ ČSAV Brno

/Obr. 26 /

Při provádění výzkumu mohylníku ze střední doby bronzové v Boroticích u Znojma přinesl vedoucímu výzkumu p. Onderka z Borotic 2 nádoby, jež pocházejí z Kyjovic. Podle jeho údajů byly v roce 1973 nebo 1974 prováděny na západním okraji Kyjovic výkopové práce pro základy nového kravína. Při tom byl porušen hrob, z něhož si ponechal p. Onderka 2 nádoby a další pracovník si ponechal lebku.

Popis nálezů :

1. Menší nízká nádoba s mírně ven vyhnutým okrajem a kónickým hrdlem, které je odsazeno hranou od nízkého stlačeného těla. Na horní výduti jsou svislá výrazná plastická žebírka /celkem 19/. Prostor mezi nimi je zdoben jemným svislým rýhováním. Dno je mírně prohnuto dovnitř. Povrch je hnědošedý až hnědočerný, hlazený. Materiál tvoří hlína se silnou příměsí písku a drobných kamínků. \emptyset o. - 11,1 až 11,6 cm; \emptyset d. - 4,6 cm; v. - 8,6 cm. Inv. č. - 07855-1/76/obr.26:2/.
2. Malá nízká nádoba s kónickým širokým hrdlem, které je oble odsazeno od nízkého stlačeného těla. Na okraji je dvojice malých lalůček. Na horní výduti je 9 drobných svislých plastických žebírek, které začínají těsně pod hrdlem. Prostor mezi žebírky je zdoben jemným šikmým rýhováním. Dno je malé a prohnuto mírně dovnitř. Povrch je na hrdle a horní výduti vyhlazený, potuhovaný, na dolní výduti a z vnitřní strany je hnědočerný a zhruba vyhlazený. Materiál tvoří hlína s malou příměsí písku. \emptyset o. - 11 cm; \emptyset d. - 2,3 cm; v. - 5,6 cm. Inv. č. 07855-2/76. /Obr. 26:1 /.

Obě nádoby lze považovat za hrobový celek ze zničeného kostrového hrobu. Málo obvyklým tvarem je nádoba s výraznými žebírky, pro kterou lze na Moravě jen těžko hledat přesnou analogii. Určitou podobnost vykazuje keramika, kterou M. Šolle označil jako jaroměřicko-střelický horizont/1/. Velmi blízko k naší nádobce má právě amforka ze Střelice /2/. Další 2 nádoby s plastickou výzdobou uvádí i V. Podborský z nejmladšího stupně horákovské kultury /3/. Obdobné nálezy pocházejí z Křenic a J. Nekvasil je srovnává s jaroměřicko-střelickým horizontem /4/. Rovněž mezi keramickým materiálem z hromadného pohřbu v Býčí skále se najdou nádoby stejného charakteru /5/. Výskyt keramiky zdobené plastickými žebírky na horní části výdutí není na Moravě častý a tuto keramiku lze vždy datovat do závěrečného období horákovské kultury. Tento styl výzdoby je na našem území cizí a jeho původ lze hledat v oblasti kalenderberské kultury na Slovensku /6/ a v typech Gemeinlebern-Statzenorf, Bernhardsthal a Wies v Rakousku /7/. V této oblasti nalezneme i analogie pro naši druhou nádobu /8/.

P o z n á m k y :

- 1 M. Šolle, Jižní Morava v době halštatské, PA XLVI, 1955, 124; týž, Z problematiky doby halštatské, AR III, 1951, 350.
- 2 M. Šolle, PA XLVI, 1955, obr. 14:7.
- 3 V. Podborský, Die Stellung der südmährischen Horákov-er-Kultur im Rahmen des danubischen Hallstatt, Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa, Bratislava 1974, 402, Taf. IX:7,9.
- 4 J. Nekvasil, Pronikání horákovské kultury do oblasti lužických popelnicových polí, SbČSSA 2, 1962, 160, obr. 11:1,2,5.
- 5 Za informaci děkuji dr. J. Nekvasilovi.
- 6 M. Pichlerová, Nové Košariská, Bratislava 1969, tab. XLVII:3; J. Paulík, Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej, SIA IV, 1956, 190, tab. IV:1.
- 7 R. Pittioni, Urgeschichte des österreichischen Raumes, Wien 1954, Abb. 407, 428, 429, 430.
- 8 R. Pittioni e.c. Abb. 424:3.

Hallstattzeitliche Keramik aus Kyjovice /Bez. Znojmo/. Während der Grabung des Hügelgräberfeldes der donauländischen Hügelgräberkultur in Borotice bei Znojmo brachte H. Onderka aus Borotice dem Grabungsleiter zwei Gefässe, die aus einem zerstörten Skelettgrab in Kyjovice stammen. Das Gefäss mit konischem Hals, der durch eine Kante von dem niedrigen zusammengedrückten Körper mit 19 senkrechten Rippen auf dem Bauch abgesetzt ist /Abb. 26:2/, repräsentiert in Mähren eine ziemlich ungewöhnliche Form. Analogien für dieses finden wir in Funden aus dem späten Zeitabschnitt der Horákov-er-Kultur. Der Verzierungsstil ist in unserem Gebiet ein fremdes Element und seinen Ursprung kann man in der Region der Kalenderberger Kultur in der Slowakei und in den Typen Gemeinlebarn-Statzendorf, Bernhardsthal und Wies in Österreich suchen. In diesem Raum kann man auch Analogien für das Gefäss mit konischem Hals und verziertem Bauch finden /Abb. 26:1/.

N Á L E Z Y H O R Á K O V S K É K U L T U R Y V B R N Ě - B O H U N I C Í C H

/okr. Brno-město /

Jana Č i ž m á ř o v á , Muzeum města Brna

/Obr. 27 /

Při provádění záchranného výzkumu v Brně - Starém Lískovci předal pracovník Vodohospodářských staveb Brno Zd. Tejkl do Muzea města Brna malou kolekci keramiky, kterou sebral při počátečních zemních pracích /tj. skrývce ornice / na stavbě sídliště Československo-sovětského přátelství Bohunice-východ v květnu r. 1973. Místo nálezu nedokázal již zcela přesně určit, neboť situace se v důsledku zástavby podstatně změnila. Bezpečně lze pouze říci, že nálezy byly učiněny v prostoru trati "Dlouhý", mezi ulicí Havelkovou a pomologickou zahradou, na mírném jižním svahu /mapa 1:5000, list Moravský Krumlov 0-1 /.

Střepy pocházejí jednak z větších hrubších nádob s plastickou a rytou výzdobou, jednak z tuhovných mis, zdobených rytím na vnitřní straně. Rámcově lze soubor přiřadit horákovské kultuře.

Tyto doklady osídlení souvisí nepochybně s již dříve známou lokalitou /1/ v areálu pomologické zahrady, která se nachází na západním okraji zastavěné plochy.

P o z n á m k a :

- 1 V. Podborský, Jihomoravská halštatská sídliště II, SP FFBU XXI, 1972, E 17, 31.

Funde der Horákov-er-Kultur in Brno-Bohunice /Bez. Brno-město/. Bei den beginnenden Terrainarbeiten am Bau der Grosssiedlung sammelte man eine Scherbenkollektion, die der Horákov-er-Kultur angehört. Die Funde hängen offensichtlich mit der bereits früher bekannten Lokalität im Areal des pomologischen Gartens zusammen.

NOVĚ ZJIŠTĚNÉ SÍDLIŠTĚ V BRNĚ - ŘEČKOVICÍCH

/okr. Brno-město /

Jindra N e k v a s i l , AÚ ČSAV Brno

V roce 1976 byl budován úsek obchvatní silnice mezi Královým Polem a Řečkoviciemi. V těchto místech probíhá silnice již těsně nad údolím-Ponávky a před starými Řečkoviciemi přetíná návrší, které vbíhá do údolí Ponávky proti Hornímu mlýnu a končí nad bývalým rybníčkem na severovýchodě. Tohoto někdejšího břehu Ponávky, jakési výspy, bylo využito jako sídlištní plochy lidem středodunajských popelnicových polí i lidem horákovské kultury. Průkop trasy silnice tímto návrším a rozšiřování výkopu k západu pro odbočku silnice postupovalo velmi rychle, protože bylo prováděno těžkými stavebními stroji. Proto se podařilo prozkoumat pouze zbytky 8 sídlištních jam. Čtyři z nich byly menší, kuželovité, a patřily do podolské fáze středodunajské kultury popelnicových polí. Z období horákovské kultury pocházela větší obytná jáma čtvercového půdorysu a jiné menší odpadní jámy s kruhovým půdorysem. Sídlištní plocha byla již silně porušena zákopy z druhé světové války.

Neu festgestellte Siedlung in Brno - Řečkovice /Bez. Brno město -/. Bei einem Durchstich der Anhöhe oberhalb des Ponávka-flusses für eine neue Strasse wurde ein Teil einer Siedlung aus der Podoler Phase der donauländischen Urnenfelderkultur und der Horákov Kultur zerstört. Es gelang hier nur Überreste von 8 Gruben zu untersuchen.

DALŠÍ ZÁCHRANNÝ VÝZKUM VE ŠLAPANICÍCH

/okr. Brno-venkov /

Jindra N e k v a s i l , AÚ ČSAV Brno

Také v průběhu roku 1976 pokračovaly na staveništi nového sídliště "Nad zámkem" zemní práce /1/. Přestože jsme se snažili průběh prací sledovat, nebylo možno než zaregistrovat 13 pravěkých jam, které tu byly zachyceny a již silně porušeny kopáním základů pro domy. Většina jam pochází z období horákovské kultury, ale jedna kruhová jamka /č. 23 / byla datována ojedinělými střepy lengyelké kultury.

P o z n á m k a :

1 J. Nekvasil, Sídlíště horákovské kultury ve Šlapanicích, PV 1974, v tisku; týž, Pokračování záchranného výzkumu horákovského sídliště ve Šlapanicích, PV 1974, v tisku.

Weitere Rettungsgrabung in Šlapanice /Bez. Brno-venkov/. Bei fortsetzenden Erdarbeiten auf der Siedlung "Nad zámkem" konnten neue Gruben der Horákov Kultur und eine Grube der Lengyelkultur verzeichnet werden /1/.

LUŽICKÉ A LATÉNSKÉ SÍDLIŠTNÍ OBJEKTY V UNČOVICÍCH

/okr. Olomouc /

Vít D o h n a l , Vlastivědný ústav Olomouc

/Tab. 5-6 /

Mezi obcemi Unčovice a Mezice se přišlo při hlloubení velké silážní jámy /125 x 10 m / v trati

" Záhony " na poměrně dobře zachovanou lidskou lebku a pravěké střepy. Lokalita leží při okraji staré, asi 6 m vysoké pravobřežní terasy řeky Moravy, která sice následkem hospodářsko-technické úpravy pozemků v těchto místech už téměř zanikla, ale dobře se dá sledovat poněkud dále k jihovýchodu, mezi obcemi Mezicemi a Náklo. Silážní jáma je situována svojí delší osou zhruba ve směru SZ-JV a to tak, že severovýchodní okraj jámy sleduje někdejší okraj terasy, která v tomto místě tvořila jakýsi výběžek, vyčnívající do inundačního terénu. Jáma je asi 4 m hluboká a na jejích obou delších stěnách se při jihovýchodním konci jámy daly sledovat dvě dvojice pravěkých objektů zahlužených do spráše. V severovýchodním profilu to byly dva objekty s keramikou lužickou / jáma A, B / a na protější stěně bylo vidět výplně dvou objektů laténských / C, D /. Po odstranění ornice / 60 cm / se při záchraně výzkumu ukázalo, že laténské jámy byly značně poškozeny, a že se z pravoúhlých půdorysů zachovaly jen části 420 x 280 cm / jáma C / a 280 x 110 cm / jáma D /. Dno jámy C bylo 90 cm pod dnešním povrchem, jáma D byla 75 cm hluboká; plochá dna obou jam byla nerovná a zahlužovaly se do nich menší nevýrazné prohlubně. V obou případech byly objekty vyplněny hnědou hlínou, která se zřetelně odlišovala od okolní spráše. V jámě C se našel kromě mladoláténské keramiky také kus snad železné strusky, dále malý úlomek rotačního kamenného žernova a kus tuhy v přírodním stavu. Jáma D obsahovala střepy, úlomky zvířecích kostí a kus ořezaného parohu. Náhodně se tam dostaly i dva střepy slovanské / mladohradistní ? / tuhové keramiky a kus malé kónické misky eneolitického původu / šňůrová keramika ? /. Obě jámy byly od sebe vzdáleny 15 m.

Lužické objekty byly rovněž značně poškozeny a zachovaly se z nich jen části, vyčnívající z prostoru silážní jámy. Z velkého objektu B, který byl 380 cm široký zůstal zbytek 180 cm dlouhý, jehož horní okraj se začal rýsovat asi 60 cm pod dnešním povrchem. Dno jámy bylo 250 cm pod dnešní úrovní a pod ním se do spráše zahlužovala ještě další mísovitá jáma / 130 cm v průměru, hloubka 55 cm /, která byla od ostatního objektu oddělena tenkou vrstvičkou žlutky. Nehojné střepy, které byly rozptýleny ve výplni, datují jámu B do starší fáze kultury lužických popelnicových polí.

Asi 9 m dále k severovýchodu se ve stěně silážní jámy rýsoval zbytek jámy A. Už při prvním pohledu na půdní profil bylo zřejmé, že zde jde o objekt jiného typu než rozsáhlá jáma B, která při své prostornosti mohla dobře sloužit různým sídlištním účelům. Jáma A byla mnohem menší a dala se v ní rozlišit horní část / 220 x 100 cm / a část dolní, která se v hloubce 140 cm pod dnešním povrchem jako kotlovitá jáma / průměr 130 cm, hloubka 70 cm / napojovala na horní část. Horní část byla vyplněna tmavohnědou až černou hlínou s poměrně řídkými nálezy. Kotlovitou jámu vyplňovala poněkud světlejší zemina a těsně nade dnem se dalo v ní pozorovat několik asi 5 cm silných vrstviček bělavého popela. Nad popelem leželo hustě na sobě množství střepů a kusy mazanice. Stěny kotlovité jámy i stěny horní části objektu byly místy potaženy tenkým povlakem černé hlíny, která působila dojmem, jakoby stěny objektu byly začouzeny od ohně, hořícího na dně kotlovité jámy; o ohni ostatně svědčí i převážná část keramiky, která je místy až struskovitě spečená. Pokud se nálezů týká, podařilo se zachránit zajímavý soubor starolužické keramiky, jehož zhodnocení si ovšem ještě vyžádá podrobnějšího rozboru. I tak je vidět, že se zde mezi obvyklými typy starolužické keramiky / různé druhy osudí a zásobnic, z drobné keramiky džbánček zdobený orámovanými vypulínami a stříbřitě tuhované tenkostěnné šálky / objevil prvek lužické keramiky cizí. Jsou to výrazné kuželovité pupíky umístěné na horní části výdutě starolužického nízkého osudí, jejichž předlohy bude třeba hledat na jihovýchodě, v prostředí středobronzových kultur Karpat-ské kotliny. Osudí je poměrně tenkostěnné, černého stříbřitě vyleštěného povrchu a jeho široká výdut opatřená uchem je zdobena orámovanými vypulínami. Pozoruhodný je dále zlomek z hlíny vy-modelované vysoké boty / nártní část /. Podobné boty známe z antropomorfních nádobek v oblasti lužických i středodunajských popelnicových polí. Mezi střepy se našly nerekonstruovatelné zlomky větší hlíněné konstrukce, které upomínají na kusy válcovitého tělesa vyrobeného z hrncířské hlíny nalezené v jámě se starolužickou keramikou v Holešově / 1 /, kde tvořily součást jakéhosi zařízení, které patrně nesloužilo praktickým účelům.

Přítomnost antropomorfní nádoby v obsahu učovické jámy a také nález zmíněných mazanico-vých zlomků, jaké v sídlištních objektech nebývají, jakož i skutečnost, že většina keramiky je ožehnutá, spolu s faktem, že na dně jámy zřejmě několikrát po sobě hořel oheň naznačuje, že nejde o běžný sídlištní objekt, ale že je zde patrně místo užívané k zvláštním, snad kultovním účelům. Méně pravděpodobný je výklad, že jámy bylo druhotně využito jako skládky, kam se dostaly špatným vypálením znehodnocené výrobky hrncíře, jak by se mohlo zdát podle kusu v rukách uhnětené a vypálené hrncířské hlíny, na níž se zachovaly otisky prstů, a která se v obsahu jámy rovněž našla.

Pokud jde o část lidské lebky, která byla zachráněna při hloubení silážní jámy ve vzdálenosti asi 30 m od objektu A, výzkum nepřinesl žádné bližší zjištění, takže otázka případného vztahu lebky k ostatním objektům zůstává otevřená.

P o z n á m k a :

- 1 J. Doležel, Pecovitá jáma z Holešova, Zprávy oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově 1962, 36; V. Dohnal, Kultura lužických popelnicových polí na východní Moravě, Brno 1977, č. 169.

Lausitzer und latènezeitliche Siedlungsobjekte in Uničov /Bez. Olomouc/. Beim Aushub einer grossen Silagegrube kam es zur Störung von zwei junglatènezeitlichen und zwei altlausitzer Objekten, deren in der Grubenwand erhaltenen Überreste nachträglich untersucht wurden. Beide latènezeitlichen Gruben hatten flache Böden, seicht unter der heutigen Oberfläche /90 und 75 cm / und rechtwinkelige Grundrisse /420 x 280 und 280 x 110 cm /. Ausser ziemlich zahlreichen Scherben fand man in der einen Grube das Bruchstück einer steinernen Rotationsmühle, ein Stück Eisenschlacke /? / und ein Stück Graphit im natürlichen Zustand. Von den lausitzer Objekten konnte Siedlungszwecken die grosse Grube B dienen, von der ein 380 x 180 cm grosser Teil erhalten blieb, der 250 cm tief war und in dessen Boden noch eine schüsselförmige Eintiefung eingelassen ist /Durchmesser 130, Tiefe 55 cm /. Ungefähr 9 m von dieser grossen Grube war die zweite kleinere lausitzer Grube A, von der ein 220 x 100 cm Überrest erhalten blieb. Der Boden war 140 cm unter der heutigen Oberfläche und in diesem Niveau begann eine grosse kesselförmige Grube /Durchmesser 130 cm, Tiefe 70 cm /, die eine hellere Ausfüllung hatte und auf ihrem Boden lagen übereinander einige Aschenschichten. Die Wände der kesselförmigen Grube und teilweise auch des oberen Raumes waren wie vom Feuer rauchgeschwärzt. Oberhalb der aschigen Schichten lag eine Menge von Scherben, grösstenteils vom Feuer angesengt und Bruchstücke, eines aus Ton modellierten zylinderförmigen grossen Bottichs, der an ein ähnliches nur teilweise rekonstruierbares tönernes Objekt erinnert, das in einer altlausitzer Grube in Holesov gefunden wurde. In Grube A aus Uničov befand sich das Bruchstück eines aus Ton modellierten Schuhs, wie sie auf anthropomorphen Gefässen vorkommen. Die Keramik entspricht der altlausitzer Stufe mit der Verzierung umrahmter Buckel und es erschien auch eine breite niedrige Tonne mit Henkel am Bauch, mit eingerahmten Buckeln und markanten konischen am oberen Bauchteil angeklebten Knubben, die den Einfluss aus dem Karpatenbecken verraten. Die kleinen Objektausmasse, die Andeutungen, dass in der Grube einigemal hintereinander Feuer angefacht wurde, die angesengte Keramik sowie die Anwesenheit des anthropomorphen Gefässes deuten an, dass es sich nicht um ein übliches Siedlungsobjekt handelt, sondern eher um einen Ort, der vielleicht mit dem Kult verbunden war.

KELTSKÉ OPPIDUM HOSTÝN, OBEC CHVALČOV

/okr. Kroměříž /

Karel Ludikovsky, AÚ ČSAV Brno

Terénní výzkumné práce se v letošní sezoně soustředily především na fortifikační systém v obou rozpracovaných částech valového tělesa. Suché počasí umožnilo pokračovat v řezu tzv. "Rusavskou bránou" /tj. recentním průkopem východní větve valového tělesa /, kde navlhavost vrstev v zalesněném prostředí a tím i nebezpečí sesuvů a závalů po dvě sezony tyto práce vylučovala. Z očištěné severní stěny odebral ing. J. Kvasnička z Ústavu radiologické dozimetrie ČSAV v Praze vzorky a uložil sondy pro termoluminiscenční datování do jednotlivých vrstev. Poněvadž lze spolehlivě rozlišit ve výstavbě opevnění jednotlivé fáze, lze očekávat, že i výsledky absolutního datování, zvláště pokud se týká nejnižší, základové báze, vybudované ze silně propálených mazanicových ker, budou podstatným přínosem.

V západním křídle Slavkovské brány byl rozšířen a postupně snižován řez jeho vnitřní větví, který již dosáhl úrovně dřívější hladiny nyní vypuštěné vodní nádrže. Oboustranné kamenné zpevnění stěn valového tělesa je vyplněno dusanými jílovými hmotami, v nichž jsou častým nálezem fragmenty keramiky. Většina z nich náleží laténskému období; tato četnost ve vztahu k množství odebraných hmot /počet zlomků v poměru ke kubické jednotce / i poměr laténských zlomků k nálezům předchozí periody dává možnost k předpokladu, že s výstavbou vnitřních křídel bylo započato až po delším osídlení hradiště Kelty. Souběžně s dalším snižováním řezu valovým tělesem bude možno přikročit již v příští výzkumné sezoně k sledování obsahu vodní nádrže.

Úpravy a přestavby Sociálního ústavu pro mládež si vyžádaly i renovaci inženýrské sítě, při nichž narazili dělníci na základy starších /středověkých / staveb z lomového kamene vázaného maltou. Základová zeď z hrubě lícovaného kamene /I / narušila základy jiné starší stavby, odlišné po stránce materiálu, provedení i kvality malty /II /. Průběh zdíva zjistili dělníci i v jiných úsecích inženýrské sítě, avšak ve velmi úzkých průkopech, z nichž nebyl získán žádný průvodní materiál. Na základě starší dokumentace a literárních údajů lze s určitou mírou pravděpodobnosti spojit zdívo /I / s tzv. "školou"; otázku staršího zdíva II / mohou objasnit pouze objevy při dalších úpravách v areálu Sociálního ústavu pro mládež, které budou prováděny v r. 1977.

Keltisches Oppidum Hostýn Gemeinde Chvalčov /Bez. Kroměříž /. Die Terrainarbeiten in der heurigen Saison konzentrierten sich vor allem auf das Fortifikationssystem. Das trockene Wetter ermöglichte es in der sog. "Rusava Pforte" fortzusetzen, wo die Feuchtigkeit des Terrains und dadurch auch die Gefahr von Erdrutschen die Terrainarbeiten für zwei Saisonen ausschlossen. Aus der Nordwand entnahm Ing. J. Kvasnička vom Institut der Strahlungsdosimetrie der ČSAV in Praha Proben und legte Sonden für die Thermolumineszenz-Datierung in einzel-

ne Schichten. Man kann erwarten, dass die Ergebnisse der absoluten Datierung, besonders sofern es die Grundbasis des Walles betrifft, die aus stark durchbrannten Lehmewerkschichten aufgebaut ist, ein wesentlicher Beitrag sein werden.

Im Westflügel der "Slavkover Pforte" wurde der Schnitt seines inneren Zweiges bis zum Niveau des früheren Wasserspiegels des ausgelassenen Wasserbehälters erweitert und abgenommen. Ein häufiger Fund sind Fragmente latenezeitlicher Keramik, verhältnismässig oft im Inhalt der Ausfüllungsmassen des Wallkörpers sowie im Verhältnis zur älteren Keramik vertreten. Es scheint, dass mit dem Bau der Innenflügel erst nach einer längeren Besetzung des Burgwalles durch die Kelten begonnen wurde.

Die Neugestaltung des Sozialinstitutes für die Jugend erforderten eine Renovierung des Ingenieursnetzes, wobei Arbeiter auf Grundmauern älterer /mittelalterlicher / Bauten aus Bruchstein mit Mörtelverbund stiessen. Man kann ältere Grundmauern /II / durch jüngere /I / gestört, unterscheiden; begleitendes Datierungsmaterial konnte mit Rücksicht auf die sehr engen Sondageschnitte nicht gewonnen werden. Aufgrund der älteren /literarischen und graphischen / Dokumentation kann man mit gewisser Wahrscheinlichkeit das Gemäuer I mit der sog. "Schule" in Verbindung bringen; die Frage des älteren Gemäuers /II / können nur Entdeckungen bei weiteren geplanten Herrichtungen im Areal des Sozialinstitutes klären.

KELTSKÁ SÍDELNÍ JÁMA VE STRACHOTÍNĚ

/okr. Břeclav /

Karel Ludikovsky, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 28 /

Nížinné levobřežní povodí Dyje mezi Strachotínem a Šakvicemi prostupují rozbahnělé plochy a části ramene zaniklého meandru řeky. Několikametrové náplavy štěrků, překryté cca 0,35 m mocnou vrstvou písčité ornice, těžší východně od vsi nedaleko zbytku vodního ramene místní JZD. V prosinci r. 1976 zachytily a částečně narušily těžební stroje keltskou polozemnici, jejíž podstatnou část se však podařilo zachránit.

Dochovaná část jámy svědčí na obdélníkový tvar se zaoblenými rohy, orientovaný podélnou osou téměř ve směru východozápadním /azimut 100°/. Stěny, s výjimkou zbytku východní bočnice, se začaly kolmo do štěrkopísčitého podloží do hloubky 0,60 m; nadložní vrstvu ornice lze - vzhledem k jejímu odstranění buldozerem - pouze odhadnut na 0,20-0,30 m. Vstupní část, která je častým architektonickým článkem keltských chat, zpravidla připojeným k jižní podélné stěně, stavba postrádala; protilehlou stěnu odebral bagr. Relativně rovné dno, ve východní i západní části jámy poměrně pevné, se ve střední, neudusané ploše oproti celkové úrovni mísovité snižovalo o cca 0,10 m. Při západním okraji zmíněné sníženiny, zhruba na středové ose stavby, se nacházelo jílovými vrstvami vymazané a do šedého odstínu tvrdě vypálené ohniště. Stopy na opěrném systému nosníků krovů a j. konstrukčních prvcích stavba postrádala.

V obsahu popelovitých vrstev se nacházela keramika a zvířecí kosti. Z jemného zboží lze uvést misky s esovitou profilací stěn, misky se zataženým okrajem, zlomky nádob zdobených lištami, části tuhových i netuhových hřebenovaných situl a p. Předměty z kovu a j. materiálů se v obsahu dochované části jámy nevyskytly.

S přihlédnutím k celkovému charakteru souboru lze torzo obsahu polozemnice zařadit do LC.

Keltische Siedlungsgrube in Strachotín /Bez. Břeclav/. In der Schottergrube, die sich unweit des Mäanderüberrestes des Flusses Dyje östlich der Gemeinde befindet, stürzten im Dezember 1976 Förderungsmaschinen eine keltische Erdhütte. Der erhaltene Grubenteil zeugt von einer rechteckigen Form mit abgerundeten Ecken, in Ostwestrichtung orientiert /Azimut 100°/. Die Wände schnitten sich senkrecht 0,60 cm in das schotterartige Liegende ein; die im Hangenden durch den Buldozer beseitigte Schicht der sandigen Ackerkrume kann man auf 0,20 - 0,30 m abschätzen. Der nördliche Grubenteil wurde durch Baggern vernichtet. Der im östlichen und westlichen Hüttenteil verhältnismässig ebene Boden nahm in der mittleren ungestampften Fläche im Gegensatz zum Gesamtniveau um 0,10 m ab. Beim westlichen Rand der Niederung, ungefähr auf der Mittelachse, befand sich eine mit Mergel ausgeschmierte und zu einer grauen Schattierung ausgebrannte Feuerstelle. Spuren von anderen architektonischen Elementen fand man nicht.

Aus dem Inhalt der aschigen Schichten kann Keramik angeführt werden, und zwar "feine Ware" - Schüsselbruchstücke mit eingezogenem Rand, S-förmiger Profilierung der Wände, mit Leisten verzierte Gefässe u. ä. Zur üblichen Ware gehören Teile kammstrichverzierten Situlen aus Graphit-sowie aus graphit freiem Ton u. ä. Von weiteren Funden können Tierknochen angeführt werden; Metallgegenstände wurden nicht gefunden.

In Bezug zum Gesamtscharakter kann man den Torso des Hütteninhaltes in LC einreihen.

NOVÉ LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ V TŘEBĚTICÍCH

/okr. Kroměříž /

Karel Ludikovsky, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 29 /

Intenzivní laténské osídlení úrodných nížin pod Hostýnem /1 / je možno doplnit o další sídliště v Třebeticích, v trati "Zadní Probicka" na parcele č. 363. Rozkládá se na nízké terenní vlně, na svahu sklánějícím se jižním směrem k řečišti potoka Mojena. Nejvyšší vrstevnici zmíněné vyvýšení překračuje výskyt nálezů jen do vzdálenosti dvou či tří desítek metrů; spodní okraj tohoto malého sídliště zjistil D. Kolbinger až téměř v inundaci vodního toku.

Z nálezů lze uvést především okrajové části misek se zataženým okrajem, nádob zdobených plochými lištami, zlomky hřebenovaných situl s obloučky nehtových CCC z tuhového i písčitého materiálu ap.; k souboru náleží dále zlomek válcového pískovcového brousku. Celkový charakter dosud získané kolekce se nevymyká z kulturního obrazu nížinných sídlišť v okolí Hostýna v době jeho keltského osídlení.

Mimo nálezy ze slezské fáze popelnicových polí v téže trati je dále pozoruhodný nález zlomků keramiky z mladšího období římského, z nichž dva jsou zdobeny jemnou, mnohonásobnou vlnicí. Nejbližší dosud zjištěné sídliště z téhož období se nachází ve vzdálenosti asi 2 km od místa nálezů. Ojedinělým nálezem je hrot ze středověkého šípů.

P o z n á m k a :

1 K. Ludikovsky - D. Kolbinger, Laténská sídliště na katastru Hulína a okolí /okr. Kroměříž /, PV 1974, Brno 1975, 36, srv. tab. 23 a 25.

Neue latènezeitliche Siedlung in Třebětice /Bez. Kroměříž /. Die intensive latènezeitliche Besiedlung der fruchtbaren Ebenen unter dem Hostýn /1 /kann durch eine weitere Siedlung in Třebětice in der Flur "Zadní Probicka", Parzelle Nr. 363 ergänzt werden. Sie erstreckt sich auf dem Hang einer Terrainwelle, die in südlicher Richtung zum Flussbett des Baches Mojenka abfällt. Den unteren Rand dieser Siedlung stellte D. Kolbinger bis fast in der Inundation des Wasserlaufes fest.

Von den Funden können Bruchstücke an Feinkeramik, Teile von Kammstrichsitulen mit CCC Verzierung aus Graphitton sowie sandigem Material, das Fragment eines Sandsteinschleifsteines u. ä. angeführt werden. Der Gesamtcharakter der bisher gewonnenen Kollektion entzieht sich nicht dem Kulturbild der Siedlungen um Hostýn zur Zeit seiner keltischen Besiedlung.

Ausser Funden aus der schlesischen Phase der Urnenfelderkultur in derselben Flur ist ferner der Fund von Keramikbruchstücken aus der jüngeren römischen Kaiserzeit /bisher jedoch ohne Belege, die von einer Siedlung zeugen würden / und eine vereinzelt Spitze eines mittelalterlichen Pfeiles bemerkenswert.

LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ U LODĚNIC

/okr. Znojmo /

Pavel Čáp, FF UJEP Brno

Ivo Rakovský, JMM Moravský Krumlov

/Obr. 30 /

Na jaře 1976 provedli autoři povrchový sběr v místech zaniklé středověké vesnice Loděnice - Štandorf. Již dříve známá lokalita se nachází v prostoru jezeřanské křižovatky, po pravé straně silnice vedoucí z Loděnic do Jezeřan. Prvý z autorů ji sledoval delší dobu a získal zde početné zlomky keramiky z různých období.

Nejvýrazněji je zastoupena laténská keramika. Rámcově ji lze zařadit do staršího stupně-patrně LB /1 /. Věteřovské kultuře patří fragment soudkovitého hrnku /obr. 30:15 /. Málo početný je materiál kultury velatické, horákovské a římské.

P o z n á m k a :

1 Za konzultaci nad materiálem děkuji M. Čizmářovi.

Latènezeitliche Siedlung bei Loděnice /Bez. Znojmo/. Bei Lesefunden gewannen die Autoren auf der Lokalität eine Kollektion älterer latènezeitlicher Keramik. Vereinzelt kamen auch Scherben aus anderen Zeitabschnitten vor: Věteřover- und Velaticer Kultur, Hallstatt- und römische Kaiserzeit.

PEC Z OBDOBÍ ŘÍMSKÉHO IMPERIA Z UHERSKÉHO BRODU- ROLNICKÉ ULICE

/okr. Uherské Hradiště /

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

V západní části polní trati "Zběsné" zjistil Jan Pavelčík, že vodovodní rýha prořala sídlištní objekt. Poněvadž v těchto místech probíhá rozsáhlá nová zástavba /Rolnická ul. atd. / a v nejbližší době měly být provedeny další terénní úpravy, byla jáma ihned po zjištění /1. a 12. května 1976 / za účasti referenta prozkoumána. Objekt je součástí rozsáhlého sídliště z 1. až 3. století našeho letopočtu, které se rozkládá nad soutokem říčky Korečnice s Olšavou /trať "Zběsné" /. Na levobřežní terase Korečnice pokračuje osídlení v délce 3 - 4 km směrem na jih k obci Nivnice.

Vodovodní rýha protala západní polovinu jámy. Objekt se zprvu zahluboval válcovitě a od poloviny výšky se stěny mírně obloukovitě rozšiřovaly. Dno a stěny rozšiřující se části byly vymazány 10 cm mocnou propálenou vrstvou mazanice. Vrstva mazaniceových hrud v zásypu objektu ukazuje, že pocházela ze zřícené klenby, která se klenula do "válcovité" části jámy. Její existenci rovněž dokládaly zbytky kopule na vrcholech výmazů bočních stěn. Na základě zjištěné situace můžeme objekt považovat za zapuštěnou jednokomorovou pec. Doklady hmotné kultury se koncentrovaly do prostoru mezi dnem a vrstvou mazanice ze zřícené klenby.

Z nálezů zaujme terakotová hlavička muže v přilbě /? /, která zřejmě zdobila ohbí kolínkovitého ucha, hrnec se dvěma kolínkovitými uchy, zlomky provinciální keramiky /mísy, amfora /. Domácí produkce je zastoupena na kruhu robenou keramikou zdobenou kolky /tzv. "přesýpací hodiny", hvězdičky, kosočtverce /, polokulovitými mísami na nízké plné nožce a hrubou keramikou zdobenou rytými liniemi, kolky a otisky prstů. Celek datuje stříbrný denár císaře Domitiana /81 - 96 n.l. / na sklonek 1. - poč. 2. stol.

Ein Herd aus dem Zeitabschnitt des römischen Imperiums aus Uherský Brod - Rolnická Gasse /Bez. Uherské Hradiště /. Im westlichen Teil der Feldflur "Zběsné" wurde bei Bauarbeiten ein Einkammerherd gestört. Es gelang aus diesem provinziäl-römische Keramik /Schüsselbruchstücke, Amphoren /, das Terrakotaköpfchen eines Mannes mit Helm, helmische stempelverzierte Drehscheibenkeramik /"Sanduhr", Rosetten, Rhomboiden / und grobe handgemachte Keramik /zweihenkeliger Topf, halbkugelige Schüsseln auf niedrigem vollem Fuss usw. / zu gewinnen. Den Komplex datiert ein silberner Denar des Kaisers Domitianus in das Ende des 1. oder in den Beginn des 2. Jahrhunderts u. Z.

NOVÉ VÝZKUMY NA ŘÍMSKÉ STANICI V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav /

Jaroslav T e j r a l , AÚ ČSAV Brno

Na popud Krajského střediska Státní památkové péče a ochrany přírody byl na "Římském vrchu" /dříve Burgstall / v katastru obce Mušova započat v červenci 1976 revizní výzkum římských stavebních objektů. Cílem této akce bylo odkrýt půdorysy staveb zjištěných již v roce 1927 A. Gnrsem a uvést je do takového stavu, aby mohly být prezentovány veřejnosti jako součást kulturně vzdělávacích zařízení v oblasti Novomlýnské přehrady. Současně se zamýšlí prozkoumat i širší okolí římských budov, vysledovat skutečný průběh obvodové zdi a provést další odkryvy na "Římském vrchu", které by dále upřesnily význam zkoumaných stavebních zbytků.

Ve výzkumné sezoně roku 1976 se již první sondou podařilo zachytit východní část tzv. velitelského domu s přilehlým prefurniím a litou maltovou podlahou. Stav zachovalosti této části objektu je dosti žalostný, obvodové zdívo bylo rozebráno, jen na několika místech se uchovalo pouze v negativu. Z drobných nálezů vyniká provinciální peltoidní bronzová spona objevená v prostoru II tzv. velitelského domu a bronzové prolamované nákončí pochvy, které se našlo v okolí stavby.

Podrobnější zprávy o průběhu výzkumu a jeho hodnocení budou následovat až po odkryvu všech prostor tzv. velitelského domu v následujícím roce.

Neue Grabungen auf der römischen Station in Mušov /Bez. Břeclav/. Auf Anregung des Kreiszentrams der Staatlichen Denkmalpflege und Naturschutz wurde auf dem Burgstall im Kataster der Gemeinde Mušov im Juli 1976 eine Revisionsgrabung der römischen Bauobjekte begonnen.

Es gelang den östlichen Teil des sog. Kommandantenhauses mit anliegendem Prefurnium und gegossenem Mörtelfussboden zu erfassen. Der Erhaltungsstand dieses Objektteiles ist ziemlich tröstlos, das Umfangsgemäuer wurde abgenommen, nur an einigen Stellen blieb es im Negativ erhalten. Von Kleinfunder tritt eine provinzialrömische bronzene Fibel hervor, im Raume II des sog. Kommandantenhauses entdeckt, und ein bronzener durchbrochener Dolchortband, die man in der Umgebung des Baues fand.

DRUHÁ ETAPA VÝZKUMU HUTNICKÉHO STŘEDISKA Z MLADŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ V SUDICÍCH

/okr. Blansko /

Karel Ludíkovský, AÚ ČSAV Brno

Věra Součopová, Okresní muzeum Blansko

Vladimír Hašek, Geofyzika n.p. Brno

/Obr. 31 /

V návaznosti na výsledky terénních odkryvů v roce 1975 /1 / a na geofyzikálním průzkumem zjištěné další magnetické anomálie /2 / soustředily se výzkumné práce především na jižní svah naleziště. Ve vzdálenosti 22 m na jih od baterie pecí 1-1975 /detail A na obr. 31 / se nacházela vanovitá, do červena vypálená jáma, vyplněná popelovitě-hlinitým zásypem, který obsahoval velké množství dřevěného uhlí, fragmenty stěn železářských pecí atd. /detail B /. K výrobě dřevěného uhlí byl používán podle určení E. Opravila výhradně dub /Quercus sp. /.

Další magnetická anomálie byla zaměřena ve vzdálenosti 35 m od baterie pecí 1-1975 /detail C/. Pod 0,25 - 0,30 m mocnou vrstvou ornice se nacházelo 17 nístějí železářských pecí a drobná mísovité jáma /M / s pečlivě vyhlazeným dnem, na kterém ležely zlomky tenké, prstencovitě se rozpadající stěny, drobné zlomky železné pražené rudy ap. Plocha, na které byly zmíněné hutnické objekty soustředěny, měla rozsah pouze kolem 15 m čtv. Nístěje pecí odpovídaly rozměry i celkovým utvářením pecím z r. 1975.

V nejnižší, podmáčené části terénu a na protilehlém, zatravněném severním svahu zaměřil St. Majer protonovým magnetometrem dvě nové, rozsáhlé magnetické anomálie /D 1 a D 2 /. Ve svahové severní části odebral buldozer drn a hlinité vrstvy nad baterií železářských pecí detailu D 2, která bude archeologicky prozkoumána v r. 1977. Poslední zjištěná anomálie /D 1 / se nachází v nejnižší, podmáčené části terénu. Její výzkum bude možný až po příslušném drenážování a vysušení terénu.

Objekty v severním svahu a nejnižší části naleziště se nacházejí podle vyhodnocení geofyziků hlouběji pod úrovní dnešního povrchu než nístěje na jižním svahu a lze tedy očekávat, že budou získány podrobnější podklady pro rekonstrukci tavicích zařízení i bohatší soubor průvodních nálezů, souvisejících s provozem pecí.

II

Nedílným úkolem posouzení provozu hutnických zařízení je průzkum příslušných kutišť /dolů /. S lokalitou "U občin" sousedí asi ve vzdálenosti 150 m západní okraj lesní trati "Občiny". Nedaleko od tohoto rozhraní, severozápadním směrem od zkoumaných baterií, se rozkládá aglomerace nehlubokých jam, jejichž celkový charakter není nepodobný Reineckovu popisu keltských kutišť v jižním Bavorsku /3 /. Při orientačním průzkumu v letošním roce byl odebrán z jámy, nacházející se nejbližší zkoumaným hutnickým objektům, vzorek, který po rozříznutí obnažil bohaté vrstvy železné rudy. Podrobný terénní průzkum a zmapování celé oblasti stává se tak nedílnou součástí komplexního výzkumného úkolu příštích sezon.

Terenní konfigurace a nevelká vzdálenost od hutnických zařízení svědčí s velkou pravděpodobností pro kutiště železné rudy. Výskyt podobných objektu je však v našem prostředí jevem dosud ojedinelým; situace je navíc komplikována složitostí lokální problematiky, neboť není dosud objasněna povaha zdroje povrchového výskytu laténské keramiky v trati "U občin" a tím i možnost existence laténských železářských objektu, mimo další indicie na katastrech obcí Sudice a Paměťice.

Je tedy podrobný terenní výzkum nezbytnou podmínkou kritického posouzení těchto útvaru a vzájemných souvislostí. Chemické aj. přírodovědecké metody, i když analýzy vzorku z oblasti pecí a rud korespondují, nejsou - již s ohledem na zanedbatelnou vzdálenost a shodnou geologickou strukturu - zcela průkazné.

P o z n á m k y :

- 1 K. Ludikovský - V. Souchopová - V. Hašek, Hutnické středisko z mladší doby římské v Sudicích, okr. Blansko. PV 1975, v tisku.
- 2 K. Ludikovský - V. Hašek, Některé výsledky prací moravské sekce IRB v r. 1976, Sborník ze semináře "Aplikácia geofyzikálnych metód v archeologickom výskume" v Nových Vozokanech, v tisku.
- 3 P. Reinecke, Alte Eisengewinnung im südbayerischen Tertiärhügelland, Germania 1, 1917, 33-37 / aj. - Germania 10, 1926, 87 n., BRKG 1934/35, 128 n. /

Zweite Grabungsetappe des Verhüttungszentrums aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Sudice / Bez. Blansko /. Anknüpfend an die Ergebnisse der Terrainabdeckungen im Jahre 1975 / 1 / und die durch die geophysikalischen Untersuchungen weiter festgestellten magnetischen Anomalien / 2 /, konzentrierten sich die Grabungsarbeiten vor allem auf den Sühang des Fundortes. In einer Entfernung von 22 m südlich der Ofenbatterie 1-1975 / Detail A des Planes auf Abb. 31 / befand sich eine wannenförmige, rot ausgebrannte Grube, deren Ausfüllung aus einer grossen Menge Holzkohle, Wandbruchstücken der Verhüttungsöfen usw. bestand. / Detail B /. Zur Herstellung von Holzkohle wurde nach der Bestimmung von E. Opravil ausschliesslich Eiche / Quercus sp. / benützt.

Eine weitere magnetische Anomalie wurde in einer Entfernung von 35 m von der Ofenbatterie Nr. 1-1975 verzeichnet. Nach ihrer Untersuchung hat man 17 Ofen und eine kleine schüsselförmige Grube / M - / festgestellt, die Bruchstücke der sich ringförmig zerfallenden Ofenwand, Bruchstücke gebrannten Eisenerzes u. ä. enthielt.

An den tiefsten Stellen des versumpften Terrainteiles und auf dem gegenüberliegenden, vergrassten Nordhang wurden zwei ausgedehnte, magnetische Anomalien / D 1 und D 2 / festgestellt. Oberhalb der Anomalie des Details D 2 nahm der Bulldozer die Ackerkrume und die erdigen Schichten ab; die Batterie der Eisenverhüttungsöfen, die sich hier befindet, wird archäologisch im Jahre 1977 untersucht werden.

I I

Eine untrennbare Aufgabe der Beurteilung des Betriebes der Eisenverhüttungsöfen ist die Erforschung der dazugehörenden Schürffelder / Gruben /. An die Lokalität "U občin" grenzt in einer Entfernung von ca. 150 m die Flur "Občiny". Unweit dieser Grenze, nordwestlich von der Ofenbatterie erstreckt sich eine Agglomeration von seichten Gruben. Bei der Orientierungsuntersuchung im Jahre 1976 wurde aus einer Grube, die sich am nächsten von den untersuchten Verhüttungseinrichtungen befand, eine Probe abgenommen, die reiche Schichten an Eisenerz enthielt. Die Terrainkonfiguration und die nicht weite Entfernung von den Verhüttungseinrichtungen weist mit grosser Wahrscheinlichkeit auf ein Schürffeld von Eisenerz. Die funktionelle sowie chronologische Frage ist durch eine eingehende Terraingrabung zu entscheiden, ausser anderem auch schon mit Rücksicht auf das Vorkommen von Fragmenten latenezeitlicher Keramik auf dem Fundort und zahlreiche weitere Indizien auf dem Kataster von Sudice und Paměťice.

SÍDLIŠTĚ Z MLADŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ V PAMĚTICÍCH /okr. Blansko /

Karel L u d i k o v s k ý , AÚ ČSAV Brno

V rámci tématického terenního průzkumu prostředí železářských pecí v Sudicích /viz dále samostatnou zprávu / bylo zjištěno na katastru sousední obce Paměťice, na povlných jihovýchodních svazích trati "V čílech", sídliště z mladšího období římského. Drobné zlomky keramiky, jak v ruce, tak

i na kruhu vyráběné, rozptýlily intenzivní zemědělské práce na poměrně rozsáhlou plochu. Ojedinelý výskyt velkého struskovitého bloku z obsahu železářské pece doprovázely menší fragmenty téže hmoty v jeho širším okolí. Orientační magnetometrická měření, provedená V. Haškem z Geofyziky n.p. Brno, nedoložila v této části sídliště rozsáhlejší hutnickou výrobu.

Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in Pamětice /Bez. Blansko/. Im Rahmen der thematischen Terrainuntersuchung des Milieus der Eisenverhüttungsöfen in Sudice stellte man im Kataster der benachbarten Gemeinde Pamětice, auf den mässi- gen, südöstlichen Hängen der Flur "V dílech" eine Siedlung aus der jüngeren römischen Kaiserzeit fest. Das vereinzelte Vorkommen eines grossen Schlackenblockes aus dem Inhalt eines Verhüttungs- ofens begleiteten kleinere Fragmente derselben Masse in seiner Umgebung. Das magnetometrische Ori- entierungsvermessen, von V. Hašek aus dem VEB Geofyzika Brno durchgeführt, belegte in diesem Siedlungsteil keine umfangreichere Verhüttungsproduktion.

MLADOŘÍMSKÉ SÍDLIŠTĚ V OLOMOUCI - NEŘEDÍNĚ

/okr. Olomouc /

Josef Bláha, OSSPPOP Olomouc

V měsíci dubnu roku 1975 bylo na katastrálním území obce Neředína /nyní Olomouc / v trati "Dlouhé díly" /parc. č. 265/1 / zjištěno dosud neznámé mladořímské sídliště. Sběrem byl získán střepový materiál, ve kterém má značný podíl sedá, na kruhu vytáčená keramika. Ojedinelé zlomky pocházejí ze starší doby římské, okrajový střep pak náleží do laténského období.

Jungkaiserzeitliche Siedlung in Olomouc - Neředín /Bez. Olomouc /. Im Monat April des Jahres 1975 wurde auf dem Katastralgebiet Neředín /heute Olomouc /, in der Flur "Dlouhé díly" /Parz. Nr. 265/1 / eine bisher unbekannte jungkaiserzeitliche Siedlung festgestellt. Durch Terrainbegehung gewann man Scherbenmaterial, in dem einen be- trächtlichen Anteil graue Drehscheibenkeramik hat. Vereinzelte Bruchstücke stammen aus der älteren Kaiserzeit, ein Randscherben gehört dann in den latènezeitlichen Abschnitt.

NÁLEZ POZDNĚ ŘÍMSKÉ NÁDOBY V BRNĚ - ŘEČKOVICÍCH

/okr. Brno-město /

Jindra Nekvasil, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 32 /

Ve svahu terenního zářezu pro nově budovanou trasu silnice z Králova Pole do Řečkovic byly na- lezeny střepy z části nádoby. Nálezové okolnosti zůstaly nejasné; střepy ležely na povrchu temné skvr- ny v hlíně a je možné, že sem byly přesunuty odjinud při úpravě povrchu svahu.

Fund eines spätkaiserzeitlichen Gefässes in Brno - Řečkovi- ce /Bez. Brno - město /tätigte man auf dem Hang des Einschnittes für eine neue Strasse. Die Fundumstände blieben unklar und die Gefässcherben konnten an den Fundort sekundär gelangt sein.

HRNČÍŘSKÁ PEC Z MLADŠÍ DOBY ŘÍMSKÉ V HOLASOVICÍCH

/okr. Opava /

Vlasta Šikulová, Slezské muzeum Opava

V listopadu 1976 provádělo JZD Hraničář se sídlem v Loděnici technickou úpravu pozemku parc. č. 5/1 v jihovýchodním výběžku katastru obce Holasovic mezi silnicí č. 57 /Opava-Krnov a železniční

trati č. 31 /Opava-Olomouc /. Účelem úpravy bylo snížení okraje terénní vlny z důvodu snazšího obdělávání pozemku. Přitom byly porušeny buldozerem pozůstatky hrnčířské pece a předpeční jámy až po úroveň sesutých roštů. Díky včasnému hlášení a zastavení dalších prací jsem zde mohla provést v době od 4. listopadu do 12. prosince záchranný výzkum.

Topný prostor pece oválného půdorysu byl rozdělen podpěrným soklem, který sahal až do neporušeného tunelovitého kanálu, ústícího do předpeční jámy. Mezi zlomky roštů i pod nimi se zachovala torosa popraskaných nádob. Další střepový materiál byl v kanálu a v předpeční jámě. Mezi nádobami zhotovenými na kruhu jsou zastoupeny jednak žebřerkované nádoby z jemně plavené hlíny zdobené vleštovanými klikatkami, jednak nádoby s hrubým ostřivem, zdobené obvodovými žlábkami nebo rytými vlnicemi a rýhami.

V blízkosti prozkoumané plochy byly patrné ještě dva okruhy přepálené hlíny, jejichž ověření bude předmětem dalšího výzkumu. Protože naproti tomuto místu na protější straně silnice na katastru Neplachovic byla nalezena obdobná pec 1 /, je možno zde v mladší době římské předpokládat hrnčířskou kolonii.

P o z n á m k a :

1 V. Šikulová, Záchranné výzkumy na přestavbě státní silnice Opava-Krnov, Přehled výzkumů 1970, Brno 1971, 76, tab. 62.

Töpferofen aus der jüngeren römischen Kaiserzeit in H o l a s o v i c e / B e z . O p a v a /. Untersucht wurde ein Töpferofen, den man bis zum Niveau der eingestürzten Roste bei landwirtschaftlichen Terrainherrichtungen gestört hat. Grössere Menge an Torsen und Scherbenmaterial von Drehscheibenkeramik /Gefässe aus fein geschlemmtem Ton mit eingeglätteter Verzierung und Gefässe mit einer groben Quarzbeimengung, verziert mit Umfangsrillen und geritzten Ornamenten/.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O 23. SEZÓNĚ VÝZKUMU V MIKULČICÍCH

/okr. Hodonín /.

Zdeněk K l a n i c a , AÚ ČSAV Brno

Systematický výzkum rozsáhlého hradištního komplexu ze 6. až 10. století byl v roce 1976 rozčleněn do několika částí. V první řadě šlo o konečnou interpretaci plochy, odkryté v roce 1975 v trati Kostelec /I./, dále dokončení výzkumu na severním břehu říčního koryta v prostoru 1. a 2. kostela /II./ a záchranovací výzkum pohřebiště v trati Žabník /III./ . Zároveň jsme přikročili v rámci plánovaných úkolů k odkryvu části sídliště, které se na západní straně přimyká ke knížecímu hradu /IV./ a poprvé byla prosondována část knížecího hradu zvaná Dolní Valy /V./ . Na výzkumu se podíleli PhDr. Z. Klánica, CSc. /vedoucí výzkumu /, PhDr. A. Bartošková, PhDr. E. Bučková a technici O. Marek, R. Skopal a R. Rutar. Celkem byla prozkoumána plocha 1700 m².

- I. V roce 1976 byl dokončen výzkum zbytků dřevěné stavby a přilehlého pohřebiště v trati Kostelec, asi 300 m severovýchodně od základů dvouapsidové rotundy. Zbytky dřevěné stavby se rýsují v pískovém podloží jako hluboké žlábků. Na některých místech se v těchto žlábkách podařilo zachytit stopy po dřevěných kůlech, zasazených do písku asi 50 cm, těsně vedle sebe. Z kůlů se zachovaly obrysy zahrocené spodní části o průměru cca 15 cm. Stavba vymezená uvedeným způsobem měla šířku přibližně 11 m a délku asi 25 m. Žlábků jsou přesně respektovány nejstaršími kostrovými hroby, které obsahují typický inventář velkomoravský. Zároveň jsou na několika místech překryty mladším horizontem kostrových hrobů, které na tomto místě můžeme datovat do 11. a 12. století. Velmi zajímavá je skupina hrobů bojovníků se sekýrami /1370, 1371, 1372, 1390 /, které obklopovaly v lonském roce nalezený hrob bojovníka s mečem. V podložním písku byl zjištěn horizont neolitického osídlení a starší úštěpová industrie.
- II. V průběhu měsíce června byl dokončen výzkum kruhovitěho útvaru na severním břehu zaneseného říčního koryta, před 1. a 2. kostelem. Sondáž ve vrstvách, zasahujících pod horizont s kruhovitým tvarem znovu potvrdila poměrně pozdní /10. stol. / datování uvedeného útvaru, jehož interpretace bude záležitostí dalšího zpracování. Kromě vyspělé velkomoravské keramiky přinesla vrstva i celý tyglík vakovitěho tvaru, ve kterém se zachovaly zbytky zlata.

- III. V červenci byl podle požadavků lesního hospodářství zahájen záchranový výzkum pohřebiště a sídliště v trati Žabník. Byly prozkoumány sídlištní objekty 668, 669, 943 až 949, které na základě keramiky a železných předmětů můžeme rámcově datovat do středohradištního období. Kostrové hroby se špatně zachovanými kosterními pozůstatky /929, 1401 až 1420 / přinesly starobylou keramiku, dále nože a ve třech případech měděné náušnice. Byla sledována i otázka existence žárového pohřebiště, na které by mohly v trati Žabník ukazovat nálezy osamělých nádob v jamkách a hromádek přepálených kostí.
- IV. Při výzkumu části sídliště a opevnění, které se na západní straně přimyká ke knížecímu hradu, byly odkryty zbytky sedmi chat s dusanými podlahami. Ve čtvercích řady L a N /-18 až -21 / byly v souvislosti s uvedenými sídlištními objekty nalezeny lité bronzové ozdoby ze 7.-8.stol., kostěné předměty a značné množství železné strusky. Podařilo se odkrýt čelo kamenné hradby a s tím související zbytky dřevěné palisády. Odkrývání opevnění přineslo nové doklady komorových konstrukcí.
- V. Již v červenci jsme započali s rozsáhlou sondáží v trati Dolní Valy. K zajímavým výsledkům patří odkryté zbytky kamenných konstrukcí nejasného účelu. Jedna ze sond přinesla nález olověného křížku, který je významným dokladem kulturních styků Velké Moravy s východním Středomořím v 9. až 10. století.

Vorläufiger Bericht über die 23. Grabungssaison in Mikulčice /Bez. Hodonín/. Die systematische Grabung des umfangreichen Burgwallkomplexes aus dem 6. bis 10. Jahrhundert wurde im Jahre 1976 in einige Teile gegliedert. In erster Linie handelte es sich um die Schlussinterpretation der Fläche, die im Jahre 1975 in der Flur Kostelec abgedeckt wurde /I./, ferner um die Beendigung der Grabung am Nordufer des Flussbettes im Raume der 1. und 2. Kirche /II./ und um die Rettungsgrabung des Gräberfeldes in der Flur Žabník /III./. Im Rahmen der geplanten Aufgaben wurde die Abdeckung des Siedlungsteiles begonnen, der auf der Westseite an die Fürstenburg anknüpft /IV./ und der Teil der Fürstenburg, genannt Dolní Valy sondiert /V./. An der Grabung beteiligten sich PhDr. Z. Klanica CSc./Grabungsleiter /, PhDr. A. Bartošková, PhDr. E. Bučková und die Techniker O. Marek, R. Skopal und R. Rutar. Insgesamt hat man eine Fläche von 1700 m² untersucht.

- I. Im Jahre 1976 wurde die Grabung der Reste des Holzbaues und des angrenzenden Gräberfeldes in der Flur Kostelec, ca. 300 m in NNO-Richtung von den Grundmauern der zweiapsidigen Rundtende beendet. Die Reste des Holzbaues heben sich in dem sandigen Liegenden als tiefe Gräbchen ab. An einigen Stellen gelang es in diesen Gräbchen Spuren von Holzpfosten festzustellen, die ca. 50 cm knapp nebeneinander in den Sand eingetieft waren. Der Bau, der in der angeführten Art begrenzt war, hatte ungefähr die Breite von 11 m und die Länge von ca. 25 m. Die Gräbchen werden genau von den ältesten Körpergräbern respektiert, die typisches grossmährisches Inventar enthalten. Gleichzeitig sind sie an einigen Stellen durch den jüngeren Körpergräberhorizont überdeckt, den wir an dieser Stelle in das 11. und 12. Jahrhundert datieren können.
- II. Im Laufe des Monats Juni wurde die Grabung des kreisförmigen Gebildes am Nordufer des verschlammten Flussbettes, vor der 1. und 2. Kirche beendet. Die Sondage in den Schichten, die unter den Horizont mit dem kreisförmigen Gebilde reichen, bestätigt neuerdings eine verhältnismässig späte /10. Jahrhundert / Datierung des angeführten kreisförmigen Gebildes, dessen Interpretation Angelegenheit einer weiteren Bearbeitung sein wird. Ausser entwickelter grossmährischer Keramik brachte diese Schicht auch einen ganzen schlauchförmigen Tiegel, in dem Goldüberreste erhalten blieben.
- III. Im Juli wurde die Rettungsgrabung des Gräberfeldes und der Siedlung in der Flur Žabník eröffnet. Die Siedlungsobjekte können wir aufgrund der Keramik und Eisengegenstände rahmenhaft in den mittelburgwallzeitlichen-Abschnitt datieren. Die Skelettgräber mit schlecht erhaltenen Knochenüberresten brachten altertümliche Keramik, Messer und in drei Fällen kupferne Ohrgehänge.
- IV. Bei der Grabung des Siedlungsteiles und der Befestigung, die auf der Westseite an die Fürstenburg anknüpft, hat man Reste von sieben Hütten mit gestampften Fussböden abgedeckt. Von den Funden nennen wir gegossene bronzene Zierate aus dem 7.-8.Jahrhundert, beinerne Gegenstände und eine beträchtliche Menge an Eisenschlacke. Es gelang die Stirnwand des Steinwalles und die damit zusammenhängenden Reste der Holzpalisade freizulegen. Die Abdeckung der Befestigung brachte neue Belege von den Kammerkonstruktionen.
- V. Bei der Sondage in der Flur Dolní Valy wurden Reste von Steinkonstruktionen unklaren Zweckes abgedeckt. Eine der Sonden brachte den Fund eines Bleikreuzes, das ein bedeutender Beleg der kulturellen Beziehungen Grossmährens mit dem östlichen Mittelmeerraum im 9. bis 10. Jahrhundert ist.

ÜBERSICHT DES TIERKNOCHENMATERIALES VON DEN GRABUNGEN AUF DEM BURGWALL IN MIKULČICE AUS DEN JAHREN 1954 - 1967

/Bez. Hodonín /

Zdeněk Kratochvíl, AÚ ČSAV Brno

Die langjährige Grabung des grossmährischen Burgwalles in Mikulčice, deren Initiator und langjähriger Leiter Akademiker J. Poulík ist, brachte viele neue Einblicke in die slawische Archäologie. Sein Verdienst ist jedoch auch dies, dass eine grosse Menge an Funden von Fachleuten verschiedenartigster Hilfsdisziplinen der Archäologie bearbeitet wird. Dies ist auch der Fall des tierischen Knochenmaterials. Dieses Material wurde lange Grabungsjahre gesammelt, keineswegs jedoch bearbeitet, da es in dem Anfangsaufschwung der breit aufgefassten Grabung nicht anders sein konnte. Erst später, durch das Verdienst von Akademiker J. Poulík wurde eine selbstständige Stelle für einen Archäozoologen im Rahmen des Archäologischen Institutes der ČSAV in Brno geschaffen.

Dieser erste Bericht enthält das gewonnene Knochenmaterial von den Grabungen aus den Jahren 1954 - 1967, d.h. aus dem Zeitabschnitt, als der selbstständige Mitarbeiter, der sich dieser Problematik gewidmet hatte, noch nicht Mitglied des zahlreichen Grabungsteams war.

Das jahrelange gesammelte osteologische Material aus dem angeführten Zeitabschnitt wurde erst in den Jahren 1969 - 1971 verarbeitet. Die Ergebnisse aus den einzelnen Grabungssaisonen sind in den Fundberichten zusammengefasst /Kratochvíl 1971, 1973, 1975, 1975a /. Aus diesen Unterlagen und aufgrund der Karteimethode, in der das gesamte Material von dieser Grabung bearbeitet ist, wurde eine Übersicht geschaffen, die ich vorlege. Einige vorläufige Ergebnisse wurden im Verlaufe der Forschungsarbeiten bereits veröffentlicht und diskutiert /Kratochvíl 1974 /.

Das angeführte Material der Haus- und der freilebenden Tiere /Tab. 1 und 2 / stammt aus Küchenabfällen der damaligen Bewohner des grossmährischen Burgwalles in Mikulčice und zeugt davon, was den tierischen Nahrungsbestandteil unserer Vorfahren bildete. In diese Kollektion ist nicht das Knochenmaterial eingereiht, das verschiedene Artefakte bildet, am häufigsten in Form verschiedener Geräte. Das Knochenmaterial wurde nach Gattungen und anatomisch untersucht. Das Ergebnis ist Tabelle 1 und 2, wo die bestimmten einzelnen Haustiergattungen und die freilebenden Tiere aufgezählt sind und in der das Knochenmaterial auf einzelne Skelettbestandteile eingeteilt ist. Auch wenn der Erhaltungszustand des Skelettes in den Grabungen von vielen Faktoren abhängig ist, die man an dieser Stelle nicht eingehend erläutern kann, bringe ich hier trotzdem wenigstens eine sumare Übersicht der wichtigsten Teile des Skelettes der Brust- und Beckenextremität der Haus- und der freilebenden Gattungen /Diagramm 1 /. Aus diesem Diagramm ist ersichtlich, dass von der Brustextremität am meisten der Humerus, dann die Scapula, Radius und Metacarpus erhalten ist. In gleicher Reihenfolge ist dies sowohl bei Haus-, als auch bei freilebenden Tieren. Auf der Beckenextremität der Haustiere sind am häufigsten Knochenüberreste von Tibien, dann des Beckenknochens und in einem nicht grossen Unterschied folgen Femur und Metatarsus. Es ist allerdings nur ein kleiner Unterschied im Vorkommen der einzelnen Metapodien. Bei freilebenden Tieren ist dies rahmenhaft im allgemeinen ähnlich. Ebenfalls ist auch hier am zahlreichsten die Tibie und die Beckenknochen, dann der Metatarsus und schliesslich der Femur. Die Unterschiede sind hier jedoch kleiner, als dies bei den Haustieren der Fall ist.

Das Material, das von dieser Grabung stammt, wurde insgesamt aus 761 Quadraten gewonnen. Im Verlaufe der Verarbeitung wurden auch diese Umstände berücksichtigt und die Zahl von Knochenüberresten in den einzelnen Quadraten verfolgt. In diesem kurzen Materialbericht bringe ich eine Übersicht über das Vorkommen und die Anzahl der Knochenüberreste in den Quadraten beim Interwall 300 in der folgenden Tabelle :

Zahl der Quadrate	647	67	20	11	5	2	2	1	2	2	1	1
Klassengrenze	300	600	900	1 200	1 500	1 800	2 100	2 400	2 700	3 000	3 752	4 309
	1 -	301 -	601 -	901 -	1 201 -	1 501 -	1 801 -	2 101 -	2 401 -	2 701 -	3 752	4 309

Aus dieser Tabellenübersicht ist ersichtlich, dass die grösste Zahl der Quadrate /85% / eine Menge bis zu 300 Knochenüberresten enthält. Bei den weiteren Fällen nimmt die Menge der Knochenüberreste ziemlich heftig ab und es ist wahrscheinlich, dass die Quadrate mit der grössten Anzahl von Knochenfragmenten eher ein Ausnahmefall sind. Die grösste Anzahl von Knochenüberresten im Quadrat bestimmte ich bisher auf 3 752 und 4 309. Diese Schlussfolgerungen sind ohne Rücksicht auf die Anbringung der Quadrate auf der Grabungsfläche bestimmt, d.h. ob es sich um eine Burgwall-, Vorburg-, Sakralfläche u. ä. handelte. Nach den bisherigen Untersuchungen ist es wahrscheinlich, dass der Wohnfläche Quadrate mit der grössten Anzahl von Knochenüberresten angehören, während die kleine Anzahl von Knochenüberresten für die übrige Fläche bezeichnend ist. Für eine nähere Untersuchung ordnete ich die erste Gruppe so, d.h. die Quadrate mit dem Ausmass 1-300 Knochenüberreste, dass ich in ihr eine weitere Gliederung mit dem Interwall 100 durchführte, was der Inhalt der folgenden Tabelle ist :

Anzahl der Quadrate	466	123	58
Knochenüberreste in %	61,2	16,1	7,6
Klassengrenze	1-100	101-200	201-300

Die Untersuchung auf diese Art zeigte, dass die grösste Anzahl von diesen verfolgten Quadraten jene bilden, die bis zu hundert Knochenüberreste enthalten. Sie bilden 61,2 %.

In Tabelle 3 ist die Übersicht über das gewonnene Material für die einzelnen Gattungen und zwar in absoluten und relativen Werten /in %/. Zuerst müssen wir die Anzahl der Knochenüberreste beachten. Die grösste Anzahl gehört Haustieren, denn sie bilden 96,85 % der gesamten Knochenüberreste. Den freilebenden Gattungen gehören 3,15 % des Knochenmaterials. Diese Einteilung mit dem Übergewicht an Haustieren, bestätigen auch die durch die Bestimmung der Mindestindividuenzahl gewonnenen Ergebnisse. Auch hier ist eine annähernd gleiche prozentuale Vertretung. Von zehn Haustiergattungen dominiert das Hausschwein und dies sowohl in der Anzahl der Knochenüberreste /47,90 %/, als auch in der bestimmten minimalen Individuenzahl /53,10 %/. Das Rind ist mit 28,90 % der Knochenüberreste vertreten, in der Individuenzahl ist es jedoch an dritter Stelle /13,90 %/. Die kleinen Wiederkäuer, Schaf und Ziege, sind die dritte zahlreichste Gruppe, denn sie sind mit 18 % der Knochenüberreste vertreten und in der Individuenzahl sind sie vor dem Rind. Sie bilden 26,10 % der festgestellten minimalen Gesamtzahl der Individuen. Diese vier Haustiere, Schwein, Rind, Schaf und Ziege bilden zahlenmässig die Basis der Haustiere, denn sie stellen 94,80 % der Knochenüberreste und 93,20 % der Mindestindividuenzahl vor. Aus dieser Tatsache geht nicht nur das klare Übergewicht dieser Gattungen, sondern auch ihre wirtschaftliche Bedeutung für die Bewohner des grossmährischen Burgwalles in Mikulčice hervor. Die übrigen sechs Haustiergattungen im Gegensatz zu den angeführten Gattungen stellen nur einen geringen Teil des Knochenmaterials vor, was auch die Menge der Individuen bestätigt. Es ist ersichtlich, dass ihre wirtschaftliche Bedeutung eine andere war, als zum Decken des Nahrungsbedarfes. Aus dieser Erwägung müssen wir die Hausvögel ausschliessen: Haushuhn und Hausgans, die nur zur Ergänzung der Speisekarte dienten. Besonders das Haushuhn, das nach den bisherigen Funden ungefähr einmal so viel als die Hausgans vertreten war. Die bisherigen Funde der Pferdeknochenüberreste zeugen nicht für ihre grosse Verbreitung. Das Pferd wurde vermutlich nur für den Gebrauch der Militärgesellschaften gezüchtet. Der zweite Unpaarhufer, der Hauesel, ist ein Beleg für die Verbindung mit Südosteuropa und sein Vorkommen ist vermutlich ebenfalls mit dem Durchdringen des Christentums verbunden. Die Hausfleischfresser Hund und Hauskatze, sind ungefähr in dem Verhältnis vertreten, in dem sie auch heute gehalten werden.

Von freilebenden Gattungen sind zwölf Tiergattungen vertreten. Dazu kommen noch bisher nicht bestimmte Vogel- und Fischgattungen. Unter diesen dominieren durch ihre Menge das Wildschwein und der Hirsch, deren Knochenüberreste zusammen 2,6 % betragen und ungefähr den gleichen Prozentsatz bildet die Individuenmenge, was mehr ist, als die sechs letztgenannten Haustiere zusammen. Es ist daher wahrscheinlich, dass in der Zusammensetzung des tierischen Nahrungsbestandteiles der Bewohner diese Gattungen eine nicht belanglose Rolle spielten. Die Menge in der sie vorkamen zeugt von dem Reichtum des Naturmilieus in dem sich der Burgwall in Mikulčice befand. Ein weiterer Beleg dieser Tatsache ist auch die Anwesenheit von heute bereits ausgerotteten oder in diesem Milieu nicht mehr lebenden Gattungen, wie z. B. Auerochse, Bär, Wolf, Wildkatze, Elch. Wesentlich übergehen wir auch die bisher nicht bestimmbareren Fisch- und Vogelgattungen, unter denen die Anwesenheit der Gattungen wahrscheinlich ist, die an das ursprüngliche Milieu gebunden waren und heute schon selten oder ausgestorben sind.

L i t e r a t u r a :

- Kratochvíl, Z., 1971 : Zvířecí kostní materiál z Mikulčic /I./.
Fundbericht, pp 1 - 177. Archiv AÚ ČSAV Brno. Č.j. 143/71.
- Kratochvíl, Z., 1973 : Zvířecí kostní materiál z Mikulčic /II./.
Fundbericht, pp 1 - 651. Archiv AÚ ČSAV Brno. Č.j. 159/73.
- Kratochvíl, Z., 1975 : Zvířecí kostní materiál z Mikulčic /III./.
Fundbericht, pp 1 - 456. Archiv AÚ ČSAV Brno. Č.j. 2026/75.
- Kratochvíl, Z., 1975a : Zvířecí kostní materiál z Mikulčic /IV./.
Fundbericht, pp 1 - 345. Archiv AÚ ČSAV Brno. Č.j. 2026/75.
- Kratochvíl, Z., 1974 : Úroveň chovatelství jako indikátor vyspělosti obyvatel hradiště v Mikulčicích,
Symposium in Mikulčice in den Tagen vom 26.-29.8.1974.

Tab. 1. Übersicht der bestimmten Haustiergattungen und ihnen angehörenden Knochenüberreste an einzelne Skeletteile entfallend aus den Grabungsjahren 1954 - 1967 in Mikulčice

	Bos primigenius f. taurus	Sus scrofa f. domestica	Ovis - Capra	Equus ferus f. caballus	Asinus africanus f. domestica	Gallus gallus f. domestica	Anser anser f. domestica	Canis lupus f. familiaris	Felis lybica f. catus
Ossa cranii	2 131	8 660	1 137	11	-	2	5	21	3
Proc. cornualis	703	-	1 043	-	-	-	-	-	-
Maxilla	484	1 073	629	6	-	-	-	10	-
Mandibula	2 441	12 213	4 144	47	-	-	1	34	1
Dentes sup.	598	579	117	88	-	-	-	1	-
Dentes inf.	473	2 460	153	44	-	-	-	1	-
Atlas	521	1 341	374	4	-	-	-	5	-
Axis	376	401	389	6	-	-	-	8	-
Sacrum	233	58	49	3	-	37	11	4	-
Sternum	34	20	3	-	-	7	14	3	-
Scapula furcula coracoid	1 731	4 598	1 672	31	1	11	45	10	-
Humerus	2 134	4 705	1 701	41	1	94	91	27	3
Radius	2 390	2 631	2 195	103	-	12	46	20	1
Ulna	1 115	3 217	281	35	-	42	42	21	1
Ossa carpi	477	7	-	24	-	-	-	-	-
Metacarpus	1 944	1 570	1 327	76	2	4	18	16	-
Pelvis	2 581	3 715	1 585	46	-	13	2	17	3
Femur	2 148	2 024	564	59	1	120	22	17	9
Patella	222	19	1	10	-	-	-	-	-
Tibia	2 811	3 853	2 470	63	3	249	41	18	6
Fibula	-	594	-	-	-	-	-	2	-
Ossa tarsi	613	11	9	9	-	-	-	-	-
Talus	1 558	591	133	53	1	-	-	-	-
Calcaneus	1 557	1 011	223	44	1	-	-	1	-
Metatarsus	1 965	1 613	1 376	65	-	121	26	17	1
Ph. proximalis	2 155	511	92	68	1	-	-	9	-
Ph. media	869	91	2	36	-	-	-	-	-
Ph. distalis	483	41	3	28	-	-	-	2	-
Andere :	1 ^x	5 ⁺	-	-	-	-	-	-	-
Insgesamt	34 748	57 612	21 672	1 000	11	712	364	264	28

+/ os hyoideum

x/ os malleolare

Tab. 2. Übersicht der bestimmten Gattungen freilebender Tiere und ihnen angehörenden Knochen-
überreste an einzelne Skeletteile entfallend aus den Grabungsjahren 1954 - 1967
in Mikulčice

	Cervus elaphus	Sus scrofa	Capreolus capreolus	Lepus europaeus	Castor fiber	Bos primigenius	Meles meles	Ursus ursus	Vulpes vulpes	Canis lupus	Felis silvestris	Alces alces	Bison bonasus	Aves ^{o/}	Pisces ^{o/}
Ossa cranii	12	32	4	2	-	-	2	1	-	1	1	-	-	4	35
Proc. cornualis	112 ⁺	-	7 ⁺	-	-	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Maxilla	21	22	9	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Mandibula	31	49	24	4	8	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-
Dentes sup.	8	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dentes inf.	1	32	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Atlas	4	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Axis	1	8	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vertebra	-	6	-	4	8	3	17	1	-	-	-	-	-	-	14
Os sacrum	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Costae	-	-	-	-	-	1	11	-	-	-	-	-	-	-	7
Scapula, furcula coracoid	151	108	36	4	1	6	2	2	-	-	-	-	-	11	-
Humerus	195	176	25	12	9	9	1	3	-	-	-	-	-	37	-
Radius	121	125	25	16	-	3	2	2	1	-	-	-	-	4	-
Ulna	80	97	2	6	9	1	2	6	-	-	-	1	-	8	-
Ossa carpi	1	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Metacarpus	49	127	15	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	5	-
Pelvis	100	97	1	28	8	6	1	2	-	-	-	-	-	2	-
Femur	95	27	1	6	24	5	1	6	-	-	-	-	-	10	-
Patella	-	8	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tibia	65	125	1	28	10	3	2	1	2	1	-	-	-	17	-
Fibula	-	13	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Ossa tarsi	-	3	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Talus	150	83	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Calcaneus	118	79	2	2	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Os centrotarsale	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Metatarsus	70	107	19	8	1	-	-	4	-	-	-	1	-	7	-
Ph. proximalis	124	101	3	-	-	3	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Ph. media	69	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ph. distalis	3	17	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Andere	-	-	-	-	-	-	1 ^x	-	-	-	-	-	-	-	-
Insgesamt	1 596	1 504	175	121	81	57	52	33	5	4	1	3	1	105	56

+^f Geweih

x/ Os penis

o/ Nach Gattungen bisher nicht bestimmt

Tab. 3. Absolute und relative /in % / Zahl der auf einzelne Gattungen entfallenden Knochenüberreste /KR/ und festgesetzte Mindestindividuenzahl /MIZ /absolut und relativ /in % / ausgedrückt

	K R		M I Z			
	abs.	in %	abs.	in %		
<i>Bos primigenius f. taurus</i>	34 748	28,91	1 018	13,98	} 96,85	} 96,50
<i>Sus scrofa f. domestica</i>	57 612	47,93	3 868	53,12		
<i>Ovis - Capra</i>	21 672	18,03	1 904	26,14		
<i>Equus ferus f. caballus</i>	1 000	} 0,84	42	} 0,62		
<i>Asinus africanus f. domestica</i>	11		3			
<i>Gallus gallus f. domestica</i>	712	0,59	120	1,65		
<i>Anser anser f. domestica</i>	364	0,31	44	0,61		
<i>Canis lupus f. familiaris</i>	264	} 0,24	23	} 0,38		
<i>Felis lybica f. catus</i>	28		5			
<i>Cervus elaphus</i>	1 596	1,33	105	1,44		
<i>Sus scrofa</i>	1 504	1,25	86	1,18		
<i>Capreolus capreolus</i>	175	0,15	17	0,24		
<i>Lepus europaeus</i>	121	0,10	14	0,19		
<i>Castor fiber</i>	81	0,07	15	0,21		
<i>Bos primigenius</i>	57	0,04	5	0,07		
<i>Meles meles</i>	52	0,04	2	0,03		
<i>Ursus arctos</i>	33	0,03	4	0,05		
<i>Vulpes vulpes</i>	5	} 0,01	2	} 0,09		
<i>Canis lupus</i>	4		2			
<i>Felis silvestris</i>	1		1			
<i>Alces alces</i>	3	} 0,13	1	} 0,09		
<i>Bison bonasus ?</i>	1		1			
<i>Aves +/</i>	105		-			
<i>Pisces +/</i>	56		-			
Insgesamt	120 205	100,00	100,00	7 282	100,00	100,00
Unbestimmbar	51 582					
Insgesamt	171 787					

+/ nach Gattungen bisher nicht bestimmt

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O 2. SEZÓNĚ V NECHVALÍNĚ

/okr. Hodonín /

Zdeněk Klanica, AÚ ČSAV Brno

Po široce pojatém terénním průzkumu v souvislosti s požadavky n.p. Agroprojekt se přikročilo 26.4.1976 k dokončení zachraňovacího výzkumu slovanského a laténského pohřebiště v trati Klenčí. Na výzkumu spolupracovala PhDr. E. Bučíková a technici P. Ondráček a A. Schovanec.

Hrobové jámy, jejichž obrysy byly stanoveny po skrývce horní vrstvy ornice buldozerem již v zimním období, byly na jaře fixovány a zaměřeny. Zároveň buldozer odkryl další půdorysy sídlištních objektů a hrobů.

Pozoruhodnou skupinu tvoří slovanské hroby velmožů s meči. Bojovník pohřbený v hrobě č. 124 byl vybaven kromě meče, dýky, sekyry a zavíracího nože ještě ostruhami, v ústech byly nalezeny 2 zlaté plíšky a na dně hrobové jámy stálo věderko se železným okutím. Hrob 126 obsahoval meč, dlouhé železné kopí, sekeru, dále ostruhy a věderko. V hrobě 125 ležel meč, zavírací nůž, nůžky a ostruhy.

Na pohřebišti bylo nalezeno několik zlatých a stříbrných náušnic. V dalších hrobech ze slovanského období se objevily ostruhy, sekyry a řada jiných nálezů. Celkový počet prozkoumaných hrobů na pohřebišti v Nechvalíně dosáhl 179. V tomto počtu jsou i pohřby, které řadíme do období laténského /129, 148, 149, 152 a další /. Skupina hrobů ve východní části pohřebiště neobsahovala žádné nálezy. Objev esovitě záušnice a bronzového prstenu v hrobě 135 i další hroby s esovitými záušnicemi /159, 166 / naznačují kontinuitu slovanského pohřebiště až do doby, kdy v Nechvalíně vznikají společensko-ekonomické podmínky, umožňující stavbu pozdně středověkého hrádku.

Vorläufiger Bericht über die 2. Saison in Nechvalín /Bez. Hodonín /. Nach einer breit aufgefassten Terrainuntersuchung im Zusammenhang mit den Anforderungen des VEB Agroprojekt trat man am 26.4.1976 zur Beendigung der Rettungsgrabung des slawischen und latenezeitlichen Gräberfeldes in der Flur Klenčí heran. An der Grabnahmen PhDr. E. Bučíková und die Techniker P. Ondráček und A. Schovanec teil.

Eine bemerkenswerte Gruppe bildeten in dieser Saison slawische Fürstengräber mit Schwertern. Der in Grab 124 bestattete Krieger war ausser einem Schwert, Dolch, Axt und Klappmesser noch mit Sporen ausgestattet und im Munde hatte er zwei kleine goldene Blechstücke; am Boden der Grabgrube stand ein Eimer mit Eisenbeschlag. Grab 126 enthielt ein Schwert, eine lange eiserne Lanze, eine Axt, ferner Sporen und einen Eimer. In Grab 125 lag ein Schwert, ein Klappmesser, eine Schere und Sporen.

Auf dem Gräberfeld fand man einige goldene und silberne Ohrgehänge. In den weiteren Gräbern aus dem slawischen Zeitabschnitt kamen Sporen, Axte und eine Reihe anderer Funde vor. Die Gesamtzahl der untersuchten Gräber auf dem Gräberfeld in Nechvalín erreichte 179. In dieser Zahl sind auch Bestattungen, die wir in den latenezeitlichen Abschnitt reihen /129, 148, 149, 152 und weitere /. Die Grabgruppe im östlichen Teil des Gräberfeldes enthielt keine Funde. Die Entdeckung eines S-förmigen Schläfenringes und eines bronzernen Fingerringes in Grab 135 sowie weitere Gräber mit S-förmigen Schläfenringen /159, 166 / deuten die Kontinuität des slawischen Gräberfeldes bis in die Zeit an, als in Nechvalín gesellschaftlich-ökonomische Bedingungen entstehen, die den Bau der spätmittelalterlichen Motte ermöglichten.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O 2. SEZÓNĚ VÝZKUMU V MUTĚNÍČICÍCH

/okr. Hodonín /

Zdeněk Klanica, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 33, 34 /

V rámci studia širšího zázemí velkomoravského centra v Mikulčicích pokračoval v době od 21.IV. do 5.X. 1976 výzkum pravěkého a raně středověkého sídliště, vzdáleného devět kilometrů vzdušnou čarou od knížecího hradu mikulčické aglomerace. Sídlíště leží na pravém břehu řeky Kyjovky, v trati Zbrod v katastru obce Mutěnice. Během dvou sezon výzkumu v Mutěnicích byla prozkoumána plocha 3 500 m² a nalezeno více než 100 sídlištních objektů. Při výzkumu spolupracovali technici O. Marek a J. Marková.

V návaznosti na plochy, odkryté v roce 1975 se po skrytí dvacetcentimetrové vrstvy pomocí buldozeru přikročilo k odstranění zbývající 20 až 25 cm silné vrstvy ornice nad podloží. Na nejstarší poměrně nevýrazné osídlení lidu s kulturou zvoncovitých pohárů navazuje na tomto místě sídlisté laténské. K poslední jmenovanému období lze zařadit zemnice, označené jako objekty 79, 81, 100, 101. S laténskou fází sídlisté souvisí i dva kostrové hroby, nalezené v bezprostřední blízkosti chat.

Nejstarší fáze slovanského osídlení je často zastoupena nevelkými zásobnicovými jámami, které obsahují poměrně málo materiálu. U některých je jejich časové zařazení z těchto důvodů značně ztíženo. Zajímavý obsah přinesla jáma č. 108, umístěná mezi zemnicemi 96 a 92. Byl zde nalezen oboustranný kostěný hřeben, který se často vyskytuje v hrobových celcích první poloviny 6. stol. v Podunají. Uvedený předmět doprovázela ve výplni obj. 108 nezdobená časně slovanská keramika. Bohaté nálezové celky s časně slovanskou keramikou byly získány také z jam č. 74, 90, 97, 108 a dalších. Do podloží zahloubená obydlí kvadratického půdorysu s pecí umístěnou v rohu, obsahující nezdobenou časně slovanskou keramikou představují objekty 80, 84, 92 a 96. V obj. 80 nás v nálezoovém materiálu zaujal korálek a zlomek nádoby, která velmi silně připomíná keramiku, jakou známe z kostrových hrobů například v Holáškách. Ve stejném objektu byl i střep s kolkovanou výzdobou. Zlomek kostěného hřebínku pochází ze zahloubeného obydlí č. 84. Jedním z nejvýznamnějších nálezů je obydlí č. 92, kde byly objeveny doklady místní výroby kostěných předmětů v podobě rozpracovaných kostí, polotovárů a částí kostěných ozdob, doprovázené nezdobenou časně slovanskou keramikou starobylých tvarů. Je to jeden z prvních dokladů specialisované výroby v prostředí nejstarší slovanské kultury.

Vedle chat zahloubených do podloží jsou v nejstarší fázi slovanského osídlení v Mutěnicích zastoupeny i objekty nezahlobené, nadpodloží. V kulturní vrstvě se v některých případech vylénují výrazně tmavším zbarvením. Taková je i vrstva nadpodložího objektu č. 75 se zbytky kamenné konstrukce ohniště, bohatě prostoupená nezdobenou časně slovanskou keramikou starobylých časně slovanských tvarů. Podobným případem je obj. 95, pozoruhodný tím, že zde byla spolu s nezdobenou časně slovanskou keramikou a se zlomkem ploché misky nalezena bronzová přezka "byzantského" tvaru. Období k tomuto zajímavému nálezu najdeme v řeckém Korintu. Přesné datování je zatím obtížné, předběžně lze hovořit o počátku 7. století.

Vedle časně slovanských objektů s nezdobenou keramikou můžeme z výzkumné sezony r. 1976 uvést i objekty se starobylou keramikou zdobenou vlnicemi, rytými do povrchu nikoliv rotující, ale stojící nádoby. Sem patří objekty 66, 67, 93, hluboké jámy kruhového půdorysu a kotlovitého či hruskovitého průřezu. Materiál z uvedených objektů má některé společné rysy a nálezy, které známe z nejstarších vrstev mikulčického hradiska.

Velkomoravské vrstvě v Mikulčicích odpovídají nálezy ze skupiny mutěnických objektů, ve které jsou zastoupeny kromě jam převážně odpadového typu /obj. 69, 87, 88, 89 / i zemnice č. 72, 82 a 91. Výrazný materiál přinesl zejména obj. 72. Mimo keramiku s ostře profilovanými okraji, opatřenými žlábkami pro pokličku, byly zde nalezeny tři ostruhy s ploténkami. Uvedený materiál pochází ze zbytků obydlí o rozměrech 3 x 4 m, zahloubeného do podloží 60 cm, s dnem 115 cm pod úrovní dnešního povrchu. Chata měla kamennou pec v severovýchodním rohu a po jednom kůlu uprostřed dvou kratších stěn. Sídlíšní objekty tohoto typu dosud neznáme na hradisku v Mikulčicích, kde převládají nadzemní obydlí. Nálezy ostruh v uvedeném objektu jsou příspěvkem pro další posuzování sociálně-ekonomického charakteru velkomoravské společnosti.

Vorläufiger Bericht über die 2. Grabungssaison in Mutěnice /Bez. Hodonín/. Im Rahmen des Studiums des breiteren Hinterlandes des grossmährischen Zentrums in Mikulčice setzte in der Zeit vom 21. IV. bis 5. X. 1976 die Grabung der prähistorischen und frühmittelalterlichen Siedlung im Kataster der Gemeinde Mutěnice am rechten Ufer des Flusses Kyjovka, in einer Entfernung von neun Kilometer in Luftlinie von der Fürstenburg der Mikulčiger Agglomeration, fort. Im Laufe von zwei Saisonen in Mutěnice wurde eine Fläche von 3 500 m² mit mehr als hundert Objekten untersucht. An der Grabung nahmen die Techniker O. Marek und J. Marková teil.

An die älteste verhältnismässig unausdrucksvolle Besiedlung der Glockenbecherkultur knüpft an dieser Stelle eine latenezeitliche Siedlung an. Zum letztgenannten Zeitabschnitt kann man die Erdhütten einreihen, die als 79, 81, 100, 101 bezeichnet sind. Mit der latenezeitlichen Siedlungsphase hängen auch zwei Skelettgräber zusammen, die in unmittelbarer Nähe der Hütten gefunden wurden.

Die älteste Phase der slawischen Besiedlung ist häufig durch kleinere Vorratsgruben vertreten, die verhältnismässig wenig Material enthielten. Einen interessanten Inhalt brachte Grube Nr. 108, zwischen den Erdhütten 96 und 92 angebracht. Hier fand man einen zweiseitigen beinernen Kamm, der häufig in den Grabkomplexen der ersten Hälfte des 6. Jahrhunderts im Donauraum vorkommt. Den angeführten Gegenstand begleitete in der Ausfüllung des Objektes 108 unverzierte slawische Keramik. Reiche Fundkomplexe mit frühslawischer Keramik wurden auch aus den Gruben Nr. 74, 90, 97, 108 usw. gewonnen. Die in das Liegende eingetieften Wohnbauten von quadratischem Grundriss mit einem in der Ecke angebrachten Herd, die unverzierte frühslawische Keramik enthielten, stellen Objekte 80, 84, 92 und 96 vor. In Objekt 80 nahm in dem gefundenen Material eine Perle und ein Gefässbruchstück unser Interesse ein, das sehr stark an Keramik erinnert, wie wir sie aus Skelettgräbern zum Beispiel in Holásky kennen. In demselben Objekt war auch ein Scherben mit Stempelverzierung. Das Bruchstück eines beinernen Kamms stammt aus dem eingetieften Wohnbau Nr. 84. Einer der bedeutendsten ist Wohnbau Nr. 92, wo man Belege einer lokalen Produktion von beinernen Gegenständen in Form vorgearbeiteter Knochen, Halbfabrikaten und

Teilen von beinernen Zieraten fand, begleitet von unverzierter frühslawischer Keramik altertümlicher Formen. Neben den in das Liegende eingetieften Hütten sind in der ältesten Phase der slawischen Besiedlung in Mutěnice auch nicht eingetieft oberirdische Objekte vertreten. Es ist dies zum Beispiel die dunkle Schicht des oberirdischen Objektes Nr. 75 mit Resten einer Steinkonstruktion der Feuerstelle, reich mit unverzierter Keramik von altertümlichen frühslawischen Formen durchsetzt. Ein ähnlicher Fall ist Objekt 95, bemerkenswert dadurch, dass hier gemeinsam mit unverzierter frühslawischer Keramik und dem Bruchstück einer flachen Schüssel, eine bronzene Spange von "byzantinischer" Form gefunden wurde. Analogien zu diesem interessanten Fund finden wir im griechischen Korinth. Eine genaue Datierung ist bisher schwierig, vorläufig kann man von dem Beginn des 7. Jahrhunderts sprechen.

Ausser den frühslawischen Objekten mit unverzierter Keramik können wir aus der Grabungssaison des Jahres 1976 auch Objekte mit altertümlicher Keramik anführen, mit Wellenlinien verziert, die in die Oberfläche eines stehenden, also nicht rotierenden Gefässes geritzt sind. Hierher gehören Objekte 66, 67, 93. Es handelt sich um tiefe Gruben von kreisförmigem Grundriss und kessel- oder birnenförmigem Querschnitt. Das Material aus den angeführten Objekten hat einige gemeinsame Züge mit Funden, die wir aus den ältesten Schichten des Mikulčicer Burgwalles kennen.

Der grossmährischen Schicht in Mikulčice entsprechen Funde aus der Gruppe von Mutěnicer Objekten, in denen ausser Gruben /Obj. 69, 87, 88, 89 / überwiegend von Abfalltypen, auch die Erdhütten Nr. 72, 82 und 91 vertreten sind. Ein markantes Material brachte besonders Objekt 72. Ausser Drehscheibenkeramik mit scharf profilierten Rändern, mit Rillen für den Topfdeckel versehen, wurden hier drei Sporen mit Nietplatten gefunden. Das angeführte Material stammt aus Überresten einer Hütte im Ausmasse von 3 x 4 m, in das Liegende 60 cm eingetieft, mit dem Boden 115 cm unter dem Niveau der heutigen Oberfläche. Der steinerne Herd war in der Hütte in der nordöstlichen Ecke angebracht, in der Mitte der beiden kürzeren Wände war je ein Pfosten. Siedlungsobjekte dieses Types kennen wir bisher auf dem Burgwall in Mikulčice nicht, wo oberirdische Wohnbauten überwiegen.

SÍDLIŠTNÍ OBJEKT S ČASNĚ SLOVANSKOU KERAMIKOU V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav /

Zdeněk Klanička, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 35 /

V rámci rozsáhlých akcí, prováděných v souvislosti se stavbou Novomlýnské vodní nádrže, byl uskutečněn výzkum na návrší, které se zvedá z inundačního území severně od obce Mušov, v trati zvané Betlém. Na výzkumu se podíleli technici P. Ondráček a L. Rozbroj.-

Při bagrování štěrkopísku byl částečně narušen sídlištní objekt téměř čtvercového půdorysu o zachovaných stranách 300 x 240 cm. Vyrýsoval se tmavým zásypem ve světle hnědém štěrkopískovém podloží. Dno objektu bylo ve východní části 60 až 70 cm pod povrchem, západní část v místech předpokládaného rohu chaty jen 45 cm. V jihovýchodním rohu se narazilo na nakupeninu střepeů a zvířecích kostí, zbytky ohniště nebyly zjištěny.

Nalezená keramika je hrubá, slabě vypálená, s množstvím ostřiva v mase. Větší část tvoří nezdobené nádoby, pouze dva střepey jsou s výzdobou. Jde výhradně o jednoduché profilace, dna jsou masivní. Kromě keramiky byly nalezeny přepálené ohlazené kameny a zvířecí kosti.

Nález sídlištního objektu s časně slovanskou keramikou, kterou lze datovat do 6. až 7. stol. má v Mušově svůj význam. Svědčí o starobylosti slovanského osídlení v této pohraniční oblasti. Vzhledem k důležitosti lokality se dalšího výzkumu na tomto místě ujala PhDr. Zora Trnáčková, ČSČ.

Siedlungsobjekt mit frühslawischer Keramik in Mušov /Bez. Břeclav/. Beim Schottersandbaggern wurde teilweise ein Siedlungsobjekt von fast viereckigem Grundriss gestört, die erhaltenen Seiten betragen 300 x 240 cm. Es hob sich durch eine dunkle Aufschüttung in dem hellbraunen schottersandigen Liegenden ab. Der Boden des Objektes war im Ostteil 60 bis 70 cm unter der Oberfläche, der Westteil an der Stelle der vorausgesetzten Hüttenecke nur 45 cm. In der südöstlichen Ecke stiess man auf eine Scherben- und Tierknochenanhäufung, Reste einer Feuerstelle wurden nicht festgestellt.

Die gefundene Keramik ist grob, schwach gebrannt, mit einer Menge von Quarzbeimischung in der Masse. Den grösseren Teil bildet unverziertes Geschirr, nur zwei Scherben haben eine Verzierung. Es handelt sich ausschliesslich um einfache Profilierungen, die Böden sind massiv. Ausser Keramik fand man durchglühete geglättete Steine und Tierknochen.

Den Fund des Siedlungsobjektes mit frühslawischer Keramik kann man in das 6. bis 7. Jahrhundert datieren.

Bořivoj Dostál, Jana Vignatiová, Augustin Šik, FF UJEP Brno

/Obr. 36-41 ; tab. 7-9 /

Archeologický výzkum v Břeclavi-Pohansku prováděný katedrou prehistorie FF UJEP v Brně se v průběhu šesté pětiletky soustředí jednak na plnění úkolu státního plánu, tj. na řešení vztahu sídlištní aglomerace v severovýchodní části hradiska /v tzv. lesní školce / k osídlení severovýchodního předhradí a v souvislosti s tím i na otázku chronologie opevnění, zejména však na zabezpečení terénních záchranných prací na jihozápadním předhradí, kde má být vodohospodářskými úpravami zasažena plocha 12 ha. Tímto programem byla poznamenána již výzkumná sezóna v roce 1976.

Výzkum státního plánu se prováděl ve značně omezeném rozsahu. Sídlíštní komplex v lesní školce se zkoumal jen na ploše 325 m². V návaznosti na něj byl proveden čtyřmetrový řez valem /plocha 92 m²/, čímž jsme získali 25 m široký souvisle prozkoumaný úsek valu mezi sídlištem v lesní školce /uvnitř hradiska / a na severovýchodním předhradí, kde se v roce 1976 prokopalo jen asi 100 m². Tak byly vytvořeny předpoklady pro zhodnocení chronologických, ekonomických a sociálních vztahů mezi osídlením na hradišti a na severovýchodním předhradí a byly získány podklady pro dataci valu. Aby se však mohlo dospět k přesvědčivým závěrům, bude třeba prozkoumat ještě větší část sídliště jak v lesní školce, tak zejména na severovýchodním předhradí.

Výzkum sídliště v lesní školce byl v úseku podél valu doveden v sezóně 1976 až k okraji zalesněné plochy hradiska. Bylo při něm zjištěno vedle recentních zásahů /2 žlábků, 1 kruhová jáma, 24 obdélníkových kůlových jam / sedm zahloubených sídlištních objektů /č. 80, 82 - 85 /, tři kostrové hroby /č. 19 - 21 / a šest kruhových kůlových jamek z období raného středověku /obr. 36 /. Dva sídlištní objekty byly v půdorysu kruhové /80, 83a /, ostatní byly obdélníkovité až oválné, včetně obj. 1, odkrytého již v r. 1968 a jehož část zasahovala do severozápadního rohu čtverce B 64-73. Mezi nimi si zaslouží pozornosti zejména obj. 82 a 83a.

Obj. 82 /tab. 7:1 /, který se jevil v úrovni podloží jako obdélník naznačující rozměry nadzemní stavby /580 x 320 cm /, se po částečném vybrání zasypu rozpadl na dvě oválné jámy /cca 300 x 200 cm, hl. 55 - 70 cm /, z nichž v jedné se zachovala destrukce hliněné kopulovité pece kombinované v horní části s obdélníkovitou pražnicí. Ve výplni objektu bylo vedle zvířecích kostí značné množství železné strusky a střepů, z nichž se podařilo rekonstruovat devět celých nádob středohradištního rázu, železná asymetrická radlice s navařovaným ostrím a s odlomenými týlními laloky, dva kostěné proplétáčky, zlomek žerнову a olovené hřivny /obr. 37 : 1-8 /. Fragmenty olovených hřiven se našly i v oválném zahloubeném objektu 83b. Jde o první nálezy tohoto druhu na Pohansku, známé dosud jen z Mikulčic /1 /. Jsou dalším neklamným dokladem kovolitecké šperkařské výroby přímo na Pohansku.

Dalším pozoruhodným objevem - prvním svého druhu na Pohansku - je studna /obj. 83a /. Šlo o válcovitou jámu o průměru 180 cm a celkové hloubce 290 cm. V horní části výplně se jevily čokovité prohnuté destrukční vrstvy, ve spodní polovině se na řezu rýsoval zúžený válec o průměru 125-130 cm, obložený oboustranně asi 25 cm širokou vrstvou světlého jílu. Stěny studny byly patrně pletené a ve spodní části se před jejím zasypáním nezhroutily; později však při poklesu hladiny spodní vody shnily. Dno studny zasahovalo do vodonosné šterkovité vrstvy, z níž i ve velmi suchém létě 1976 prýštila voda. O velkomoravském stáří studny svědčí nejen střepy z její výplně, ale zejména skutečnost, že výplň byla svou strukturou a zbarvením shodná s výplní oválného objektu 83b, s nímž její zásyp v horní části splýval, a který obsahoval typický středohradištní inventář. Naopak recentní obdélníkovité kůlové jámy, které výplň obou objektů narušovaly, se od ní barevně výrazně odlišovaly. Studna zřejmě souvisela s výrobní činností soustředěnou v této části hradiska a vyžadující zvýšenou potřebu vody.

Tři objevené kostrové hroby ležely v řadě vzdáleny od sebe navzájem asi metr /tab. 7:2 /. Všechny byly orientovány lebkami k ZJZ. Kostry byly v natažené poloze. Dvě byly ženské, jedna /hr. 21 / mužská /2 /. Je zajímavé, že právě u mužské kostry se našel velký dvoudílný korál z tmavomodré pasty /obr. 37:9 /, který alespoň přibližně naznačuje středohradištní stáří hrobů; ostatní jsou bez milodarů.

Zajímavé nálezy pocházejí též z kulturní vrstvy sídliště. Patří k nim trojdílné železné udidlo s torďovanými rameny a s dvojicemi postranních kroužků /obr. 37:12 /, pro něž bychom našli vzdálené analogie z 10. století v sovětském Pobaltí a ve středním Rusku /3 /. Z doby laténské pochází masivní lučfk bronzové jednodílné spony zdobené příčným plastickým vývalkem a rýhami a zbytkem drátěného úchyty protáhlé patky obrácené zpět k lučfku /obr. 37:13 / jak je běžné u spon středoláténské konstrukce. Uvedený fragment je blízký sponám tzv. švýcarského nebo mötschwilského typu, které se už nevyskytují ani v nejmladším horizontu keltských pohřebišť na Moravě a jsou známy jen ze sídlištních a ojedinelých nálezů; patří tedy až do laténského stupně C 2 /4 /.

Val byl proříznut sondou č. XV, dlouhou 29 m a širokou 4 m; šestimetrový úsek na vnější straně valu byl však ponechán nedotčen, aby byl uchráněn rostoucí tam strom /obr. 38 /. Konstrukce

hradby byla stejná jako v řezu XIV z roku 1975 /5/; uvnitř násypu hradby jsme však zachytili úsek, jímž probíhaly dřevěné kleštiny spojující čelní a vnitřní stěnu hradby /obr. 38:11/. V zánikovém horizontu opevnění byly zjištěny pozůstatky povrchové stavby s omazanými proutěnými stěnami /obj. 28/, v níž se nacházela nad vymazaným ohništěm /?/ poskožená pražnice /d 104 cm/, v jejímž okolí bylo rozhozeno 6 rozdrčených hrnců, 2 ostruhy, vrták a skoba /obr. 39:1-8/; pod pražnicí byly ještě dvě nádoby. Výrazně se tak rozšířil počet nádob ze zánikového horizontu opevnění, které umožní upřesnit cestou srovnávací dataci keramiky z areálu Pohanska. S uvedenou stavbou souvisel i drobný kruhový pekáč. V podloží pod valem bylo objeveno pět zahloubených objektů /č. 3, 23, 26, 29 - obr. 38:IV/, z nichž dva souvisely bezpečně s objekty zachycenými již v roce 1975 /obj. 3 a 23/ a u obj. 27 se dá s jistou pravděpodobností předpokládat souvislost s obj. 4. Dva ze zahloubených objektů jsou bezpečně časně slovanské /obj. 23 a 27/, ostatní jsou středohradištní. Dále se kromě 32 kúlových jamek koncentrujících se vesměs pod vlastní hradbou a na její vnitřní straně a souvisejících zčásti s její konstrukcí podařilo objevit jeden porušený dětský kostrový hrob /č. 8/ náležející ke skupině hrobů zjištěných v řezu valem z roku 1975.

Na severovýchodním předhradí byly v návaznosti na výzkum valu otevřeny čtyři čtverce /100 m²/, v nichž byla zjištěna kamenná destrukce související patrně zčásti s opevněním předhradí, zčásti s recentní stavbou s kúlovou konstrukcí stěn. Kromě toho byly zachyceny tři zahloubené hradištní objekty. Výzkum nemohl být na tomto místě dokončen a bude v něm pokračováno v příštím roce.

Terénní práce na jihozápadním předhradí Pohanska probíhaly v roce 1976 osm měsíců, aby byl udržen časový předstih výzkumu před zahájením vodohospodářských úprav. Během podzimu 1975 a jara 1976 byla odlesněna a skryta buldozerem svrchní humusovitá vrstva /do hloubky 40 cm/ v úseku bývalého "prutníku". Převážná část odkryté plochy o rozsahu 21.850 m² byla ručně začistěna a bylo na ní zjištěno a prozkoumáno 62 kostrových hrobů, 135 sídlištních objektů a část palisádového žlábků. Dalšíh 15 sídlištních objektů bylo v terénu označeno a pro pokročilou roční dobu ponecháno k prozkoumání na jaro 1977.

Kostrové hroby. Celkový počet kostrových hrobů na jihozápadním předhradí /včetně hrobů prozkoumaných v roce 1961-62/ činí 95; již dnes je patrné, že část je kumulována do dvou menších pohřebišť - v severní a východní části zkoumané plochy - zbytek tvoří menší skupinky nebo jednotlivé hroby, rozptýlené mezi sídlištními objekty. Asi 30% hrobů zkoumaných v roce 1976 je vybaveno milodary, vesměs jednoduchými předměty denní potřeby - keramikou /tab. 8:1/, drobnými nástroji a prostými šperky; tři hroby - 38, 42, 49 /tab. 8:2/ - však obsahovaly výstroj jízdních bojovníků. Úprava hrobových jam a způsob uložení mrtvých nevybočují z běžných mezí; kromě několika silně skrčených koster jsou zajímavé dva případy uložení mrtvého v obrácené poloze - na břicho. Podrobnější výzkum a zhodnocení budou vyžadovat hroby, situované v bezprostřední blízkosti obytných chat a respektující stavbu; těchto případů bylo prozatím zjištěno pět.

Z předběžného rozboru milodarů v hrobech je možno již dnes usuzovat, že obě pohřebišťe nejsou současné a že k nejstarším hrobům na jihozápadním předhradí zatím patří hroby rozptýlené mezi sídlištními objekty, datované ostruhami typu I A k první polovině 9. století.

Sídlištní objekty. 135 prozkoumaných objektů ze sídliště je možno rozčlenit podle jejich funkce a typu do několika skupin.

Nejčastějším druhem obytného domu jsou čtvercové polozemnice s kamennými podkovovitými pecemi umístěnými zpravidla ve východním rohu /tab. 8:3/. V těchto chatách se poměrně dobře dochovaly doklady kúlové konstrukce střechy a vzácněji také pozůstatky roubených či pletených stěn. Ve výplni polozemnic se objevovaly nálezy jen sporadicky; zato na podlahách - podél stěn a u pecí - zůstaly téměř pravidelně zachovány součásti inventáře obydlí - keramické nádoby, zbytky dřevěných vědérek, výrobní i zemědělské nástroje a části výzbroje nebo výstroje.

Další skupinu obytných objektů představují oválné zahloubené příbytky s doklady kúlové konstrukce a s kruhovými hliněnými pecemi, umístěnými nejčastěji ve výklenku u kratší stěny objektu ve výšce 30-40 cm nad dnem obydlí. V některých oválných objektech tohoto typu byla zřejmě místo hliněné pece pec kamenná; po kamenných otopných zařízeních však zůstaly na podlahách jen skvrny přepálené hlíny a drobnější kameny ve výplni objektu. Zdá se, že kameny z pecí byly vybírány a druhotně použity při budování pecí v novějších objektech. Ve výplni těchto oválných zahloubených objektů bývá značný počet střepů a zvířecích kostí; pokud zde byly nalezeny jednotlivé předměty, šlo zpravidla o věci poškozené a nepoužitelné.

Vzhledem k tomu, že na celé zkoumané ploše byla buldozerem stažena svrchní vrstva do hloubky 40-50 cm, nebyly dosud na sídlišti zjištěny prokazatelné doklady nadzemních objektů; jejich existenci však naznačují nálezy několika samostatných hliněných či kamenných pecí s předpečními jámami na úrovni podloží i kumulace nálezu na rozhraní humusovité vrstvy a podloží.

Mezi stavby, které měly charakter výrobních zařízení, je možno zařadit zahloubené oválné či pravouhlé objekty, v nichž se zachovaly části výrobního náčiní - kamenné rotační mlýny, pece i nástroje související s jednotlivými výrobními odvětvími.

Rozvinuté zemědělství dokládají vedle obilních jam zejména tři objekty s kompletními žernovovými mlýny, velmi početné zlomky a části žernovů použité druhotně při stavbě kamenných pecí, nálezy železných radlic a srpů, i objekt se třemi hliněnými pecemi a soupravou žernovů /tab. 9:1/.

Se zpracováním dřeva souvisejí nálezy seker, železných pořízů, tesel /obr. 41:4/, lžičkovitých vrtáků, bednářských škrabek, klínů; o železářství a kovářství svědčí častý výskyt strusky a lupy. Vyspělou textilní výrobu je možno předpokládat z nálezu - dosud jinde ojedinělých - železných vohlí /obr. 41:1/ na česání textilních vláken i z častého výskytu hliněných přeslenů/6/. Také některá další výrobní odvětví - šperkařství, zpracování kosti, kůže, kamene, hlíny můžeme vyvozovat

prozatím spíše z nálezů nástrojů či výrobků, než z objevů výrobních zařízení.

Výrobní prostory zřejmě představují obdélníkové či oválné zahlužené objekty s pozůstatky dřevěné a kamenné konstrukce / tab. 9:2 / bez otopného zařízení / vyskytlo se jen v jediném případě /; dosud pro ně nejsou z našeho prostředí známy spolehlivé analogie a jejich interpretace bude záviset na podrobnějším vyhodnocení terénní situace i nálezových celků.

D e p o t y . Vedle poměrně početných souborů součástí vybavení domácností získaných z polozemnic / s převahou nálezů celých nádob a jednotlivých dalších užitkových předmětů / byly na jihozápadním předhradí odkryty tři objekty, jejichž obsah je možno charakterizovat jako depot.

V polozemnici č. 14 se nálezový soubor skládal ze 3 celých nádob, 12 vědérek, 3 srpů / obr. 41:2 /, 2 třmenů různých typů / obr. 40:7, 13 /, pořizu, sekery, 2 nožů, brousku a zlomků dalších železných předmětů. Všechny nálezy byly rozloženy na podlaze chaty a soustředěny převážně v její jihovýchodní polovině.

Méně početný, zato stejnorodější byl depot nálezů v polozemnici č. 69; v severním rohu objektu leželo na hromádce 6 ostruh / obr. 41:8, 9 /, z nichž jen dvě tvořily pár a ostatní čtyři se navzájem lišily, nedaleko od nich dvě masivní železné objímky / obr. 41:10 / a u kamenné pece opět dvě celé nádoby.

Třetí depot, v objektu 77, byl patrně uložen v blízkosti pece či předpecní jámy nadzemního objektu, z něhož zůstala po skrývce buldozerem zachována jen propálená mazanicevá kra, kameny a část svorového žernovu, použitého jako stavební materiál pece. Depot tvořily tři celé nádoby; v jedné z nich / obr. 41:11 / byly zřejmě uloženy řemeslnické nástroje - lžičkovitý vrták, železný hrot, železný klínek, brousek a drobný hliněný tyglík / obr. 41:5 /; další část depotu - pár železných třmenů / obr. 40:9 /, dvě masivní přezky / obr. 40:8 /, ostruha, obroučky z vědérek, ocílka / obr. 41:7 / a nůž ležely nedaleko sebe u zbývajících dvou nádob.

První etapa záchranných archeologických prací podstatně modifikovala závěry o charakteru osídlení jihozápadního předhradí, vzniklé na základě zjišťovacího výzkumu v letech 1961-62 / 7 /. Tehdejší nálezy a terénní pozorování naznačovala, že na jihozápadním předhradí existoval menší sídlištní komplex s nevelkým pohřebištěm, založený neprivilegovanou složkou obyvatelstva, žijící v dosahu velmožského sídla na Pohansku. Sídliště na jihozápadním předhradí mělo převážně zemědělský charakter, kombinovaný s omezenou produkcí dřevozpracující výroby a představovalo jednu z ekonomických opor centrálního sídliště na hradisku. Datování této zemědělsko-výrobní sídlištní enklávy bylo založeno převážně na nálezech ze severního pohřebiště a kladlo celý sídlištní celek do druhé poloviny 9. století s možností přežívání v první polovině 10. století / 8 /.

Kvantitativně značně rozsáhlejší archeologický pramenový materiál z let 1975-76 i systematicky průzkum podstatně větší plochy ukázal, že výzkum z let 1961-62 postihl jen malou a chronologicky zřejmě omezenou část celé osídlené plochy předhradí. Zatímco uvedený severní úsek sídliště vykazoval v nálezech nejmladší prvky, ostatní zkoumané části sídliště naznačují, že se celá aglomerace vyvíjela a rostla během několika generací a její počátky je možno - prozatím předběžně - klást již do období předvelkomoravského. O tom svědčí zejména nlezy součástí jezdecké výstroje - třmenů, z nichž některé typy jsou zařazovány k počátku a do průběhu 8. století / 9 /. Pro časnější datování také mluví nálezy dalších železných předmětů - seker / 10 /, ostruh / 11 / a vědérek / 12 /. Ojedinelý nález železného nákončí zdobeného oboustranně plastickým zoomorfním motivem čtvernožce s dlouhými ušima nebo rohy a s krátkým ohonem / obr. 40:12 / se řadí svými celkovými proporcemi, vroubkovaným okrajem a plasticitou výzdoby k okruhu karolinských prvků v kováních blatnicko-mikulčické- ho stylu. / 13 /. Motiv čtvernožce se uplatnil několikrát ve výzdobě různých předmětů z Mikulčic - na parohovém terčíku z hrobu 251 u trojlodní baziliky, na výzdobě gombíku z hr. 64/IV od 4. kostela a na gemmě vsazené do stříbrného nákončí z hr. 390 u trojlodní baziliky. / 14 /.

Rovněž sociální složení obyvatelstva nemělo tak jednotný ráz, jak se jevílo na základě výzkumu 1961-62; doklady existence řady výrobních odvětví ukazují na diferencovaný vývoj výroby od podomáckého způsobu až k řemeslné specializaci některých druhů produkce. Depoty železných výrobků, v nichž jsou zastoupeny také části jezdecké výstroje / obr. 40:10, 11 / a hroby jízdních bojovníků / obr. 40:1-6 / dovolují usuzovat, že na jihozápadním předhradí žila také privilegovaná vrstva velkomoravské společnosti, příslušníci velmožské družiny.

Zajímavým dokladem staršího osídlení v okolí Pohanska je kromě zlomku laténského skleněného náramku nález římské železné trubkovité spony, zdobené stříbrnou tautzí / obr. 41:12 /; podle analogie ze žárového hrobu v Mikulově / 15 / patří do poloviny 2. století.

Výrazný posun v hodnocení charakteru a funkce jihozápadního předhradí Pohanska, který přinesla již předběžná analýza pramenového materiálu z počátečního stadia záchranných prací v tomto úseku, bude nepochybně prohlouben a rozšířen dalšími výzkumy celého areálu. Již dnes je však možno předpokládat, že výzkum celého předhradí bude znamenat podstatný přínos ke zpřesnění a rozšíření dosavadních znalostí o ekonomické a sociální struktuře slovanské společnosti na sklonku 8. a v průběhu 9. století.

P o z n á m k y :

- 1 Z. Klanica, Práce klenotníků na slovanských hradištích, Praha 1974, 56, 80, tab. VI., obr. 25.
- 2 Antropologické určení provedla doc. dr. A. Lorencová, CSc.
- 3 B. v. z. Mühlen, Die Kultur der Wikinger in Ostpreussen, Bonner Hefte zur Vorgeschichte 9, 1975,

- Taf. 22, 31-34, 54-55; A. N. Kirpičnikov, Snarjaženije vsadnika i vërchovogo konja na Rusi IX-XIII vv., Leningrad 1973, tab. II:4.
- 4 J. Meduna, Das keltische Oppidum Staré Hradisko in Mähren, Germania 48, 1970, 57-58; M. Čižmář, Zur relativ-chronologischen Stellung des jüngsten Horizontes keltischer Gräberfelder in Mähren, AR 22, 1970, 569-571.
 - 5 B. Dostál - J. Vignatiová - A. Šik, Výzkumy v Břeclavi-Pohansku v roce 1975, Přehledy výzkumů AÚ ČSAV 1975 Brno, 1977, 56-58.
 - 6 J. Vignatiová, Nález železné vohle z Pohanska /okr. Břeclav /, Umění a řemesla 1977, 9 strojop. str., 8 obr. - v tisku.
 - 7 B. Dostál, Velkomoravské hradisko Břeclav-Pohansko, 10 let archeologických výzkumů, Vlastivědný věstník moravský 1970, XXII, 1-29; F. Kalousek, Výsledky archeologického výzkumu velkomoravského hradiště Břeclav-Pohansko v letech 1959-1962, Sborník AÚ ČSAV II, Brno, 1963, 87-89.
 - 8 J. Vignatiová, Kostrové hroby z jihozápadního předhradí Pohanska u Břeclavi /výzkum 1960-62 /, SPFFBU E 22, 22/23, 1977/78, 135-154.
 - 9 R. Turek, Prachovské skály na úsvitě dějin, Praha 1946, 72 a n.; F. Stein, Adelsgräber des achten Jahrhunderts in Deutschland, Berlin 1967, 85 a n., 380-381, tab. 66:2,3.
 - 10 J. Poulík, Staroslovanská Morava, Praha 1948, 33 a n.; V. Hrubý, Staré Město, velkomoravské pohřebiště Na valách, Praha 1955, 170 a n.; B. Dostál, Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě, Praha 1966, 70 a n.
 - 11 V. Hrubý 1.c.; B. Dostál 1.c.
 - 12 J. Kudrnáč, Klučov, staroslovanské hradiště ve středních Čechách, Praha 1970, 117 a n.; týž, Příspěvek k datování závěsných uch a držadel vědérek ze starší doby hradištní, SbNM v Praze, XXIV, 1970, 119-121.
 - 13 K. Benda, Das grossmährische Kunsthandwerk, Grossmähren, Wien 1966, 59-65.
 - 14 J. Poulík, Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských, Praha 1975, tab. 89; 60:1;48:3.
 - 15 I. Peškař, Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren, Praha 1972, 85, tab. 13:10.

Břeclav - Pohansko 1976. Der Lehrstuhl für Prähistorie der FF UJEP in Brno führte im Jahre 1976 archäologische Terraingrabungen auf Pohansko in zwei Abschnitten durch; im Rahmen des Staatsplanes wurde die Fortifikation des Burgwalles und das auf sie anschließende Siedlungsareal in der "Baumschule" untersucht; umfangreichere Grabungen verliefen auf der südwestlichen Vorbürg des Burgwalles, wo eine Rettungsgrabung der dortigen Siedlungsagglomeration vor dem Ausbauder wasserwirtschaftlichen Herrichtungen des Flusses Dyje durchgeführt wird.

Die Grabung des Siedlungskomplexes in der Baumschule /auf einer Fläche von 325 m²/ wurde im Jahre 1976 um einen viermeter breiten Wallschnitt /Fläche von 92 m²/ erweitert, womit ein 25 m breiter zusammenhängend untersuchter Wallabschnitt zwischen der Siedlung in der Baumschule /im Inneren des Burgwalles /und der Besiedlung auf der nordöstlichen Vorbürg gewonnen wurde, auf der heuer eine Fläche von etwa 100 m² geöffnet wurde. So hat man Voraussetzungen für die Bewertung der chronologischen, ökonomischen und sozialen Beziehungen zwischen der Besiedlung auf dem Burgwall und auf der Vorbürg und gleichfalls Unterlagen für die Datierung des Walles gebildet. Bei der Grabung des Walles wurden weitere Konstruktionsdetails präzisiert, zahlreiche stratifizierte Funde /2 Lehmwanne mit dem Komplex von 8 Gefässen, 2 Sporen, einem Bohrer, einer Ahle u.a./ gewonnen, 6 Siedlungsobjekte, /davon 2 altburgwallzeitliche direkt unter der ursprünglichen Befestigung, die übrigen sind grossmährisch/, ein gestörtes Körpergrab /mittelburgwallzeitlich / und Pfostengruben entdeckt, die teilweise mit der Wallkonstruktion zusammenhängen.

In der Baumschule stellte man 6 eingetiefte Siedlungsobjekte /Nr. 80, 82-86/ und drei Körpergräber /Nr. 19-21/ fest. Zum erstenmale wurde im Verlaufe der Grabung auf Pohansko ein Brunnen entdeckt und Bleibarren gefunden. Einmalig war auch die Entdeckung eines tönernen kuppelförmigen Ofens, mit einer Lehmwanne kombiniert in einem Objekt, von dem 9 ganze Gefässe, ein Bleibarren, eine Pflugschar u.a. erhalten blieb. Auf der nordöstlichen Vorbürg wurden im Anschluss auf die Grabung des Walles 4 Quadrate /100 m²/ geöffnet, in denen eine Steindestruktion festgestellt wurde, die vermutlich teilweise mit der Befestigung der Vorbürg zusammenhängt; ferner wurden hier drei eingetiefte burgwallzeitliche Objekte abgedeckt.

Auf der südwestlichen Vorbürg wurde mit dem Bulldozer eine Fläche von 21.850 m² abgedeckt und entwaldet und überwiegend manuell verputzt. Auf dieser hat man 62 Körpergräber untersucht, die einerseits auf dem westlichen Teil der Fläche ein kleineres selbstständiges Gräberfeld bilden, andererseits sind sie einzeln oder in kleineren Gruppen zwischen den Siedlungsobjekten verstreut. Mehr als 30% der Gräber enthielten Beigaben, überwiegend kleine Gegenstände für den täglichen Gebrauch, einfachen Schmuck und Keramik; in einigen Gräbern war die Ausrüstung von Reiterkämpfern. Die 135 untersuchten Siedlungsobjekte kann man in einige Gruppen gliedern: in Wohnhütten - halbeingetiefte Erdhütten mit Steinherden, ovale eingetiefte Wohnbauten mit Pfostenkonstruktion und in der Regel mit einem tönernen kreisförmigen Herd. In die Gruppe der Produktionseinrichtungen gehören vermutlich rechteckige eingetiefte Gruben mit Überresten einer Stein- und Holzkonstruktion ohne Heizeinrichtung, zwei eingetiefte Objekte mit einer kompletten Mahlsteinmühle und kleinere sowie grössere Gruben mit Funden von Produktionsgeräten. Die entwickelte Landwirtschaft belegen zahlreiche Funde von Mahlsteinen sowie Getreidegruben. Eine besondere Gruppe stellen Siedlungsobjekte mit Depots von

Reiterausrüstung und Produktionsgeräten /Sporen, Zäune, Eimer, Axte, Sichel, Schnittmesser, Bohrer, Keile, Tiegel, Messer u.a./ vor. Die Funde sowie Terrainbeobachtungen auf der südwestlichen Vorburg deuten bereits heute an, dass es sich um einen Siedlungskomplex handelt, der im Verlaufe mehrerer Generationen entstand und existierte, dass die soziale Zusammensetzung seiner Bevölkerung nicht einheitlich war und dass man seine Anfänge möglicherweise bereits in den vorgrossmährischen Zeitabschnitt legen kann.

ZBYTKY SLOVANSKÉ CHATY V BLUČINĚ

/okr. Brno-venkov /

Čeněk S t a ň a , AÚ ČSAV Brno

V polovině května 1976 byly při průzkumu výkopu pro vodovodní potrubí z Blučiny na stavenišťe dálnice, asi 750 m východně od severovýchodního okraje obce, v trati "Dolní Kolberky", objeveny kromě pravěkých nálezů i slovanské střepy. Při záchranném výzkumu dne 18.5.1976 odkryli pracovníci Archeologického ústavu v Brně zbytky slovanské jámy, jež se pod ornici asi 40 cm mocnou zahlubovala poněkud nepravidelně až 20 cm do tmavě hnědé, rozplavené pravěké vrstvy na ploše cca 150 x 200 cm /jáma byla uříznuta průkopem, takže mohla být původně čtvercovitá /. Výplň jámy byla popelovitě sedá. Kromě slovanské keramiky poskytla jáma jen několik zlomků zvířecích kostí a drobné uhlíky.

Keramikou představuje nevelký, celkovým rázem jednolitý sídlištní soubor. Má starobylé znaky : jasně hnědé a šedohnědé barevné tony, hlínu s pískem s četnými kaménky, v některých případech málo promíšený materiál, lehce a mírně vyhnuté, zaoblené okraje, výzdobu bez výjimky provedenou vícezubyým rydlem nad největší výdutí, excentricky položené důlky ve dně. Jednu nádobku bylo možno celou rekonstruovat při doplnění chybějících částí sádrou /inv. č. 00580-44/76 /. Nad nízko položenou max. výdutí měla výzdobu sestávající ze čtyř střídavě skloněných řad vícenásobných vrypů, vícenásobné vlnice a pásu rýh. Po stránce tvarové jsou zastoupeny široké, nízké nádoby - okrajová část inv. č. 00580-45/76 s krátkým, nepatrně vyhnutým okrajem nad náhle staženým širokým tělem, zdobená při okraji drobnou, dvojtout vlnicí, okrajová část inv. č. 00580-50/76 zdobená třemi vícenásobnými vlnicemi a pásem rýh, soudkovité nádoby - okrajová část inv. č. 00580-56/76 zdobená třemi střídavě skloněnými řadami šikmých, vícenásobných vrypů a pásem rýh, a větší nádoby s poměrně plochou výdutí - především zlomky inv. č. 00580-52,a/76 z nádoby zhotovené z hrubšího materiálu, slabě vypáleného, s okrajem kuželovitě seříznutým, střídavě šikmo přesekávaným, zdobené nejméně třemi řadami šikmých vícenásobných vrypů, a okrajová část inv. č. 00580-51/76 s dlouze vyhnutým, zaobleným okrajem, zdobená slabě rytým vzorem a to několika pásy rýh, dvěma vícenásobnými vlnicemi a dalším pásem rýh, jejíž zrnitý materiál byl dobře mísen. Uvedené nálezy je možno v rámci vývoje blučinské oblasti zařadit do pokročilého předvelkomoravského období, při absolutním datování pravděpodobně do 8. století.

Überreste einer slawischen Hütte in Blučina /Bez. Brno-venkov/. Bei Terrainarbeiten in Blučina, Bez. Brno-venkov, ungefähr 750 m östlich vom Rande der Gemeinde, wurde eine slawische Grube erfasst. Aus dieser barg man altertümliche Keramik, die man rahmenhaft ungefähr in das 8. Jahrhundert datieren kann.

DOKONČENÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU NA SLOVANSKÉM POHŘEBIŠTI V RAJHRADĚ

/okr. Brno-venkov /

Čeněk S t a ň a , AÚ ČSAV Brno

Ve dnech 19.5. až 25.8.1976 byl dokončen záchranný výzkum v Rajhradě, okr. Brno-venkov, v poloze "Stráně nad Habřinou" /1 / a to odkrytím 69 slovanských kostrových hrobů /č. 497-564 a LVI /, stanovením přibližné jižní hranice pohřebiště a prozkoumáním 12 kúlových jam a 8 sídlištních objektů horákovské kultury. Výzkum 1976 navázal plošným odkryvem na jižní okraj plochy prozkoumané v roce 1972; jižní úsek terasy nad inundačním terénem byl prosondován, stejně jako plocha jižně od pohřebiště, kde se původní terén prudce svažoval. Jihozápadní roh pohřebiště dosahoval téměř k hraně terasy. Některý z nejjihnějších hrobů mohl zůstat pod betonovou plochou asi 5 m širokou a 30 m v západovýchodním směru dlouhou, kterou nebylo možno odstranit.

V 69 hrobech leželo 71 koster, z toho 31 dětských. Téměř dvě třetiny hrobů neměly nálezy. Z 24 hrobů pochází 8 nádob, 12 železných nožů a jedna břitva, jedna železná sekerka, 9 bronzových a 3 stří-

brné náušnice, drobný bronzový kroužek, jedna souprava korálků ze sklovité hmoty a jedna mušlička. Chronologické rozpětí nálezů patrně nepřesahuje 9. století.

V letech 1972 - 1976 bylo na slovanském pohřebišti v Rajhradcích odkryto celkem 564 a LVI hrobů, které představují podstatnou část původního pohřebiště. Jeho podrobné vyhodnocení a konfrontace s druhým obdobným celkem z katastrálního území obce Rajhradice u Rebešovic /2/, jež tvoří 243 velkomoravských kostrových hrobů, přinese závažné závěry pro vykreslení historického vývoje na území Dyjskosvrateckého úvalu v 9. - 10. století.

P o z n á m k y :

- 1 Viz zprávy o výzkumu v jednotlivých letech v Přehledu výzkumů 1972, 1973, 1974 a 1975.
- 2 J. Nekvasil, Výzkum v Rebešovicích na Moravě, AR VI 1954, 433-437. Č. Stana, Slovanská pohřebiště v Rajhradě a v Rajhradcích u Rebešovic /okr. Brno-venkov /, Přehled výzkumů 1975.

Beendung der Rettungsgrabung auf dem slawischen Gräberfeld in Rajhrad /Bez. Brno-venkov/. Im Jahre 1976 wurde die Rettungsgrabung in Rajhrad, Bez. Brno-venkov beendet, die seit dem Jahre 1972 verlief. In der letzten Grabungssaison entdeckte man 69 slawische Skelettgräber, 12 Pfostengruben und 8 Siedlungsobjekte der Horákovcer Kultur und es konnte der südliche Rand des Gräberfeldes festgesetzt werden, auf dem insgesamt 564 + LVI Gräber abgedeckt wurden. Eine eingehende Bewertung der Funde und ihre Konfrontation mit dem unweiten Gräberfeld bei Rebešovice /243 Gräber / wird schwerwiegende Schlussfolgerungen zur historischen Entwicklung des Thaya-Schwarzawa Talgrundes im 9. - 10. Jahrhundert bringen.

KOSTRY ZE ZACHRAŇOVACÍHO VÝZKUMU U SÝPKY V RAJHRADICÍCH

/okr. Brno-venkov /

Milan Stloukal, Národní muzeum Praha

/Tab. 10, 11 /

Při výzkumu Č. Stani v Rajhradcích bylo v létě roku 1975 odkryto v poloze "U sýpky" 7 velkomoravských kostrových hrobů; vedoucí výzkumu podal o této akci zprávu v Přehledu výzkumů 1975. Antropologický materiál byl laboratorně i odborně zpracován v antropologickém oddělení Národního muzea v Praze.

V hrobě č. 1 byla nalezena klenba robustní mozkovny a silně poškozený postkranialní skelet muže, zemřelého ve věku mezi 30 a 40 lety. Mozkovna je v absolutních mírách velmi dlouhá a úzká, v indexu hyperdolichokranii, má klenuté čelo s plochými nadočnicovými oblouky a plochou glabelou, horní okraje očí jsou tlusté. Lebeční švy jsou otevřené, v lambdovém švu jsou četné vsuté kůstky. Na zlomku pánevní kosti je patrná úzká incisura ischiadica major, sulcus praeauricularis není vytvořen. Výška postavy byla vypočítána na základě délky holenních a lýtkových kostí na 173 cm /výška /.

Hrob č. 2 obsahoval kostru dítěte, zemřelého ve věku 7-8 let. Mozkovna je ortokranii, obličej euryprosopní a euryenní, mesokonch a mesorhin, ortognát.

Hrob č. 3 - zlomky lebky a postkranialního skeletu nedospělého člověka, zemřelého ve věku 14 let.

Hrob č. 4 - poměrně dobře zachovaná kostra dítěte, zemřelého ve věku 9-10 let. Lebka je dolichokranii, chamaekranii a metriokranii, hypsikonch a mesorhin, mesognát. Je zde plně zachován čelní šev /metopismus /. Kongenitální synostosa 3. a 4. hrudního obratle v oblouku.

Hrob č. 5 - silně poškozená, ale zčásti měřitelná kostra muže, zemřelého ve věku 40 až 50 let. Lebka je v absolutních mírách středně dlouhá a úzká, má úzký a středně vysoký obličej a nízký horní obličej, v indexech je mesokranii, stenometopní, leptoprosopní a mesenní, chamaekonchní a mesorhinii, eurymandibulární. Švy jsou na lamina interna lebečních kostí už srostlé, na lamina externa začínají srůstat. V obou čelistech jsou všechna zubní lůžka s výjimkou horních dvou zhojena po intravitálních ztrátách; levostranný druhý premolár a první molár jsou v čelisti a bez kazu. Výška postavy zemřelého byla vypočítána na 165,2 cm /střední /. Pánevní kosti mají úzkou incisura ischiadica major a není na nich vytvořen sulcus praeauricularis. Na přední stěně levého femoru je asi 10 cm od horního konce plochá, 50 x 25 mm velká periostální apozice, pravděpodobně stopa po zhojeném zranění.

Hrob č. 6 - zachovala se poškozená mozkovna, obě čelisti, krční obratle a pravá lopatka nedospělého člověka. Stáří nelze určit blíže, než je rozmezí mezi 16 a 20 lety; v čelistech

je plně vyvinutý a slabě obroušený trvalý chrup, pouze třetí stoličky ještě neprořezaly. Mozkovna je podle indexů mesokranní, hypsikranní a akrokranní, má plně zachovaný čelní šev.

Hrob č. 7 - zachovalo se jen několik zlomků lebky i postkraniálního skeletu dospělého člověka, pravděpodobně ženy, zemřelé ve věku mezi 30 a 40 lety. Na fragmentech lebky je patrná plochá glabella a ploché nadočnicové oblouky, horní okraje oční jsou středně silné. Všechny zachované svy jsou plně otevřené. V levé polovině těla dolní čelisti jsou zcelená lůžka po dvou premolárech a dvou stoličkách, zachovaná 3. stolička je středně abradována. Dolní čelist je celkově velmi gracilní. Zloměk levostranné pánevní kosti má dosti širokou incisura ischiadica major a slabý sulcus praeauricularis. V celku je z dlouhých kostí zachována jen pravostranná vřetenní kost, délka 217 mm odpovídá výšce postavy 158,5 cm /nadstřední /.

V sedmi hrobech v poloze "U sýpky" v Rajhradcích tedy byly nalezeny pozůstatky sedmi osob, tři dospělých a čtyř nedospělých; z dospělých byli dva muži a jedna žena. U nedospělých koster nelze určit pohlaví zemřelého, ale nálezy náušnic v hrobech č. 3 a 4 svědčí jasně pro to, že šlo o pohřby dívek. Pět z prozkoumaných lebek /tři nedospělých osob a dvou mužů / bylo možno aspoň zčásti proměřit a míry jsou uvedeny podrobně v připojené tabulce.

Míry a indexy lebek z pohřebiště v Rajhradcích "U sýpky"

Lebka č. :	1	2	4	5	6
Pohlaví :	muž	?	?	muž	?
Stáří :	30-40	7-8	9-10	40-50	16-20
Délka lebky / 1 /	196	170	179	182	178
Délka baze / 5 /	-	85	93	-	98
Šířka lebky / 8 /	133 ?	-	130 ?	138	135 ?
Nejmenší šířka čela / 9 /	-	92	-	91	-
Největší šířka čela / 10 /	-	-	-	117	-
Aurikulární šířka / 11 /	-	102	115 ?	115	-
Asteriální šířka / 12 /	-	103	105	-	-
Výška lebky / 17 /	-	128	124	-	138
Nadušní výška / 20 /	-	-	-	-	-
Obvod lebky / 23 /	-	-	-	515	-
Příčný oblouk / 24 /	-	-	-	387	-
Podélný oblouk / 25 /	-	357	363	374	369
Čelní oblouk / 26 /	132	125	127	138	132
Temenní oblouk / 27 /	120	122	118	124	130
Týlní oblouk / 28 /	-	110	118	112	107
Čelní tětiva / 29 /	114	104	107	118	109
Temenní tětiva / 30 /	110	110	107	112	117
Týlní tětiva / 31 /	-	89	96	85	90
Kapacita lebky / 38 /	-	-	1 196	-	1 359
Délka obličeje / 40 /	-	79	95	-	-
Šířka horního obličeje / 43 /	-	-	-	97	-
Šířka biorbitální / 43-1 /	-	-	90	91	-
Bizygomatická šířka / 45 /	-	115 ?	-	127 ?	-
Šířka středního obličeje / 46 /	-	-	86	-	-
Výška obličeje / 47 /	-	93	102	118	-
Výška horního obličeje / 48 /	-	54	62	65	-
Interorbitální šířka / 50 /	-	-	-	-	-
Šířka očnice / 51 /	-	37	35	40	-
Výška očnice / 52 /	-	30	31	30	-
Šířka nosu / 54 /	-	19	23	25 ?	-
Výška nosu / 55 /	-	39	47	53 ?	-
Minimální šířka nosu / 57 /	-	-	-	-	-
Šířka kondylů mandibuly / 65 /	-	-	-	126	-
Bigoniální šířka / 66 /	-	-	97	101	-
Výška brady / 69 /	-	22	28	32 ?	-
Výška ramene mandibuly / 70 /	-	-	53	-	-
Šířka ramene mandibuly / 71 /	-	-	27	-	-
Hloubka frontální / IOW-n /	-	-	17,3	19,6	-
Hloubka maxily / GB-ss /	-	-	19,2	-	-
Hloubka kořene nosu / SS-n /	-	-	-	-	-
Indexy :					
Délkošířkový / I 1 /	67,9	-	72,6	75,8	75,8 ?
Délkovýškový / I 2 /	-	75,3	69,3	-	77,5
Šířkovýškový / I 3 /	-	-	95,4	-	102,2 ?
Transv. frontoparietální / I 13 /	-	-	-	65,9	-
Obličejový / I 38 /	-	80,9	-	92,9 ?	-
Horního obličeje / I 39 /	-	47,0	-	51,2 ?	-
Očnice / I 42 /	-	81,1	88,6	75,0	-

Lebka č. :	1	2	4	5	6
Indexy :					
Nosu /I 48 /	-	48,7	48,9	47,2	-
Alveolární /I 60 /	-	92,9	102,2	-	-
Frontomandibulární /Škerlj /	-	-	-	111,0	-
Výška postavy	173,0	-	-	165,2	-

Skelette aus der Rettungsgrabung beim Speicher in Rajhradice /Bez. Brno-venkov/. Bei der Grabung von Č. Stana wurden im Sommer 1975 in Rajhradice in der Flur "U sýpky" /"Beim Speicher" / 7 grossmährische Skelettgräber abgedeckt. Man fand in diesen Überreste von sieben Personen, drei Erwachsenen und vier Kindern; von den Erwachsenen waren zwei Männer und eine Frau. Bei den Kindern kann das Geschlecht des Verstorbenen nicht bestimmt werden, aber die Funde von Ohrringen in den Gräbern Nr. 3 und 4 zeugen dafür, dass es sich um Mädchenbestattungen handelte. Fünf von den untersuchten Schädeln /drei nicht erwachsene Personen und zwei Männer / konnten wenigstens teilweise vermessen werden und die Masse sind in der beigelegten Tabelle angeführt.

POHŘEBIŠTĚ ZE STŘEDNÍ DOBY HRADIŠTNÍ U VELKÝCH BÍLOVIC

/okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Tab. 12-14 /

Na sklonku roku 1975 došlo v trati "Úlehly" asi 2,5 km severně od Velkých Bílovic k narušení kostrových hrobů. Na místo byl přivolán dr. J. Unger z Regionálního muzea v Mikulově, který provedl výzkum dvou hrobů /H 2 a H 3 /. Koncem prosince prozkoumali další hrob /H 4 / pracovníci expedice AÚ ČSAV v Mikulčicích. Vzhledem k tomu, že v prostoru pohřebiště mělo dojít k rozsáhlým úpravám terénu, byl na pohřebišti zahájen 1. dubna 1976 záchranný výzkum, jehož cílem bylo prozkoumat celou nekropoli. Díky pochopení JZD ve Velkých Bílovicích byly pozemní práce na lokalitě po dobu výzkumu přerušeny. Záchranné archeologické akce tak mohly nerušeně probíhat až do 31. října 1976. Během celé výzkumné sezóny bylo na ploše o výměře přes 3 300 m² odkryto celkem 73 kostrových hrobů, zbytky kúlové stavby a 6 zahloubených objektů. Pohřebiště se nacházelo na vyvýšeném místě vysunutém do inundace na pravém břehu bezejmenného potoka. Leželo nedaleko od středověkého hrádku v poloze "Hradištěk". Pohřebiště se rozprostíralo na táhlém hřbetu vyvýšeniny zhruba ve směru JZ - SV a plocha s tvořila zhruba ovál o rozměrech 60 x 35 m /tab. 12:12 /. Po stranách byly v některých místech zachyceny kúlové jamky, snad stopy po ohrazení hřbitova. Kostry v hrobových jámách byly vesměs orientovány Z - V, objevily se však odchylky orientované S - J či V - Z. Hloubka hrobových jam kolísala od uložení na úrovni podloží až 140 cm pod úroveň začištěného podloží. Také rozměry jam byly různé a některé dosahovaly až délky 280 cm a šířky 120 cm. Ze zvláštních druhů hrobové úpravy se podařilo vypreparovat 9 pohřbů ve výklencích a jednu hrobovou jámu s kúlovou konstrukcí. Ve 32 případech byly zjištěny stopy po rakvích či jiných dřevěných úpravách hrobové jámy. Jedna z koster byla uložena na břiše /H 51 /.

Přes 70% hrobů bylo s nálezy. Nejčastěji se objevovala keramika. Celkem jsme z hrobů získali 33 nádob / z toho dvě tzv. antických tradic / a fragmenty dalších čtyř hrnců pocházejí z pohřbů narušených na podzim 1975. Ze železných předmětů náležely k hrobové výbavě sekery, kopí, nože, vědra, šipky, přezky, zavírky, šídla a ocílky. V ženských a dětských hrobech bylo nalezeno kolem 25 kusů stříbrných, bronzových, bronzových pozlacených a železných náušnic. Poměrně hojně se v hrobech nacházely pazourky. Z výjimečných předmětů je nutno jmenovat dva křížky a tři trubičky z olova nalezené v hrobě H 68, dva zlomky skel římského původu používaných druhotně slovanským obyvatelstvem, štítkový prsten a vyřezávaný kostěný jehelníček.

Věrské představy starých Slovanů od Velkých Bílovic dokládají nálezy zvířecích kostí a vaječných skořápek v hrobových jámách, dno nádoby s uhlíky z hrobu H 64 a především dva studnovité útvary v severním rohu a na severovýchodním okraji pohřebiště /obj. 5, 6 /. Objekt 5, hluboký přes 3 m obsahoval vhozenou lidskou kostru /H 71 /. Je pravděpodobné, že tyto objekty souvisely s kultovními praktikami staroslovanského obyvatelstva. Podobného charakteru byl snad i objekt č. 3, jehož zbytky v podobě jam po kúlové konstrukci stěn byly výzkumem odkryty při východním okraji nekropole /tab. 13:1 /. Dobu existence pohřebiště lze předběžně ohraničit poč. 9. až koncem 9. či počátkem 10. století.

Gräberfeld aus der mittleren Burgwallzeit bei Velké Bílovice /Bez. Břeclav/. Vom 1. April bis zum 31. Oktober 1976 verlief die Rettungs-

grabung auf dem slawischen Gräberfeld in der Flur "Úlehly" ca. 2,5 km nördlich von Velké Bílovice. Auf einer Fläche von über 3.300 m² wurden insgesamt 73 Skelettgräber, Reste eines Pfostenbaues /obj. 3 / und 6 eingetiefte Objekte abgedeckt. Über 70% der Gräber war mit Funden. Am häufigsten kam Keramik vor. Insgesamt hat man aus den Gräbern 33 Gefässe gewonnen und Fragmente von weiteren vier stammen aus Gräbern, die im Herbst 1975 gestört worden waren. Von eisernen Gegenständen gehörten zur Grabausstattung Äxte, Lanzen, Messer, Schnallen, Eimer, Pfeilspitzen, Klappmesser, Ahlen und Wetzstahle. In Frauen- und Kindergräbern fand man an 25 Stück silberne, bronzene, bronzene vergoldete und eiserne Ohrgehänge. Verhältnismässig zahlreich kamen in den Gräbern Feuersteine vor. Von aussergewöhnlichen Gegenständen seien zwei kleine Kreuze und drei Röhrrchen aus Blei genannt, die in Grab H 68 gefunden wurden. Die Zeit der Existenz des Gräberfeldes kann man aufgrund der Funde vorläufig mit dem Beginn des 9. bis Ende des 9. oder dem Beginn des 10. Jahrhunderts begrenzen.

STAROSLOVANSKÝ OBJEKT V BŘECLAVĚ

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma jr., PF UJEP Brno

/Obr. 42:2 /

Žák 6. b třídy ZDŠ Dukelská v Břeclavě Petr Otáhal donesl s. učitelce J. Macháčkové menší staroslovanskou nádobku, kterou pak později i ona předložila k posouzení na katedře dějepisu pedagogické fakulty UJEP v Brně.

Jde o štíhlou nádobku s výdutí v polovině výšky těla, se značně prožlabeným hrdlem a nálevkovitě vydutým okrajem. Ten je na konci mírně zduřelý a kuželovitě seříznutý. Dno je mírně klenuté. Pestrou výzdobu tvoří tři pásy čtyřnásobných vlnic. V podhrdlí je to nízká a mírně nepravidelná vlnice. Stejný pás probíhá pod výdutí. Nad výdutí jsou úseky vlnice přerušovány rovnoběžnými horizontálními rýhami /obr. 42:2 /. Charakter šedohnědého, hrubšího a dobře vypáleného keramického materiálu s příměsí písku nasvědčuje tomu, že nález pochází z rozrušeného velkomoravského objektu, případně i hrobu.

Teprve dodatečně, s určitým časovým zpožděním zaviněným uchováváním nádobky u nálezce a později i na ZDŠ, se nakonec přece jen podařilo zjistit hlavní informace o náleзовých okolnostech. Na nádobku narazil otec Petra Otáhala v letních měsících roku 1975 při práci ve vinici u břeclavského letiště. Spolu s ní vyzvedl z tmavé výplně jámy další zlomky keramiky a také kosti.

Nález patrně navazuje na některé dřívější podobné slovanské objevy v prostoru severní periferie města.

Altslawisches Objekt in Břeclav /Bez. Břeclav/. Durch Vermittlung der G. Lehrerin J. Macháčková gelangte auf den Lehrstuhl für Historie der Pädagogischen Fakultät UJEP ein slawisches Gefäss aus Stará Břeclav, das ihr der Schüler Petr Otáhal brachte, dessen Vater es bei Arbeiten im Weingarten am Flugplatz von Břeclav fand. Gemeinsam mit diesem barg er aus der dunklen Grubenaufschüttung weitere Keramikbruchstücke und auch Knochen. Der Fund stammt aus einem gestörten grossmährischen Objekt, vielleicht auch aus einem Grab und knüpft an einige frühere Entdeckungen im Raume der nördlichen Stadtperipherie.

VELKOMORAVSKÝ HROB V DOLNÍCH VĚSTONICÍCH

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 42:1 /

Při kopání nové studny zachytil Štěpán Potoma na jaře 1976 na dvoře své usedlosti v Dolních Věstonicích čp. 44 v hloubce asi 150 cm malou staroslovanskou nádobku, kterou odevzdal pracovníkům ústavu. Bližší náleзовé okolnosti nebylo možno již přesněji stanovit a ani podrobná prohlídka místa a odklizených zemin o nich mnoho nepověděla. Nádobka ležela zřejmě ještě v povrchové půdě, která je zde v její mocnosti znásobena navážkami a která obsahovala více středověkých střepů, částí železných předmětů a zlomků zvířecích kostí. Materiálem, formováním, celkovým tvarem a charakterem výzdoby se hlásí jednoznačně ke starším typům staroslovanské keramiky a lze ji spolehlivě zařadit do IX. stol. V podhrdlí je zdobena jednoduchou vlnicí nepravidelného průběhu, pod níž jsou pa-

trné ještě slabě ryté linie další vlnovky. Ty jsou narušené systémem horizontálních rýh, který pokrývá výduť a zasahuje do spodní části nádoby. Výzdoba je však na některých místech v hrubém povrchu špatně patrná. Čerstvé lomy výmluvně napovídají tomu, že nádoba byla původně úplná a že nebyla dokonale vypálena. Oba tyto znaky přesvědčivě naznačují, že Š. Potoma zachytil zřejmě hrob, nejpravděpodobněji jen jeho část. Uvážíme-li polohu hrobu v bezprostředním sousedství dolnověstonického kostela, vyvstává nutně i otázka, byl-li hrob izolován či nebyl-li snad součástí druhého velkomoravského pohřebiště v přímém dosahu obce, z jehož tradic vzešla pak později lokalizace středověkého osídlení právě do těchto míst, spojená i s vybudováním gotické církevní stavby.

Grossmährisches Grab in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. Š. Potoma übergab Institutsangestellten ein kleines slawisches Gefäß, das er beim Brunnen-aushub im Hofe seines Anwesens in Dolní Věstonice Nr. 44 entdeckte. Vermutlich erfasste er ein Grab aus dem IX. Jahrhundert, das durch seine Lage in unmittelbarer Nähe der Kirche die Frage aufwirft, ob es sich nicht um den Teil eines Gräberfeldes handelt, aus dessen Traditionen auch die Lokalisierung der mittelalterlichen Besiedlung gerade an diesen Stellen hervorging.

VELKOMORAVSKÝ HROB Z UH. HRADIŠTĚ - JAROŠOVA

/okr. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Při hloubení základů přístavby školy v Jarošově v trati "Trávníky" narazili dělníci v květnu 1974 ve sprašovém podloží na kostru. Nález ohlásili VB v Uherském Hradišti, jejíž příslušníci po ohledání místa a fotodokumentaci přizvali na místo nálezu referujícího.

Z části již vypreparovaná kostra orientovaná Z-V ležela v hl. 160 cm nznak, s lebkou v týlové poloze, kostmi paží podél kostry trupu a nataženými kostmi nohou. Hrobová jáma nebyla již patrná. Nálezy - dvě ostruhy a nůž - nebyly již uloženy na původních místech. Podle svědectví dělníků byl nůž uložen původně mezi horní hlavicí pravého femuru a ulnou pravé paže. Ostruhy se nacházely v blízkosti patních kostí. Na základě nálezů bylo zřejmé, že se jedná o kostru muže. Předpoklad byl upřesněn antropologickou determinací, kterou vypracoval RN Dr Jan Pavelčík, CSc : pozůstatky kostry náleží muži starému kolem 50 let, vysokému 167,3 cm, s masivním obličejem paleoeuropidního typu.

Popis nálezů :

1. Nůž, př.č. 57/75 : část čepele železného nože s rovným hřbetem souběžným s ostřím, se shora skoseným hrotem a krevní rýhou umístěnou těsně pod hřbetem po levé straně čepele. Průřez čepele je trojúhelníkovitý. Část čepele a řap chybí. D - 11,5 cm, v - 1,7 cm, síla hřbetu - 0,3 cm.

2. Ostruhy, př. č. 56/75 a, b : dvě železné parabolické ostruhy se široce rozevřenými rameny, delšími rombickými bodci čtyřhranného průřezu a čtvercovými úchytnými ploténkami. K ploténkám jsou třemi nýty přichyceny z vnější strany vertikálně plechové proužky ze žlutého kovu. Průřez rameny - D. U ostruhy b chybí část jednoho ramene. Celková d - 12,7 cm, d bodce - 3 cm, rozpětí plotének - 10,4 cm.

Náhodně objevený hrob náleží k rozsáhlejšímu pohřebišti, jehož některé hroby byly objeveny a publikovány dříve. Rozptýl hrobů může dokládat existenci mohylového pohřebiště.

Grossmährisches Grab aus Uherské Hradiště - Jarošov /Bez. Uherské Hradiště/. In Uherské Hradiště-Jarošov in der Flur "Trávníky" entdeckte man zufällig ein grossmährisches Skelettgrab eines Kriegers im Alter um 50 Jahre, das mit einem Messer und Sporen ausgestattet war. Das Grab ist vielleicht ein Bestandteil eines Hügelgräberfeldes.

VELKOMORAVSKÝ HROB ZE SUŠIC

/okr. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Při bagrování základů na staveništi J. Botka v Sušicích v trati "Sušicko" /v těsné blízkosti katastrální hranice Sušice-Babice /, nalezl v roce 1974 Josef Joch z Kudlovic kostrový hrob obsahující nůž, zlomky dalších kostí a 23 keramických úlomků. Nález byl ohlášen a materiály předány Slovákckému

muzeu. Po ohledání naleziště referujícím bylo zjištěno, že kostra orientovaná Z-V byla uložena v hloubce 60-70 cm pod úroveň dnešního terénu a původní hrobová jáma byla zapuštěna do spráše. Při bagrování bylo zničeno více kostrových hrobů. Keramické zlomky pocházejí nejméně ze sedmi různých nádob.

Kostra z hrobu č. 1 náležela muži starému 30-40 let /pravděpodobně nordik, dlouholebý s úzkým obličejem/. Antropologickou determinaci vypracoval RNDr Jan Pavelčík, CSc.

Popis nálezů :

1. Nůž, hr. č. 1, př.č. 38/76 : železný nůž s rovným, ke hrotu mírně prohnutým hřbetem. Čepel má trojúhelníkový průřez. Řap je zachován částečně, od hřbetu i ostří je odsazen, průřez je obdélníkový. Nůž byl sváren v podélné ose : ostří a spodní část řapu a horní část čepele /hřbet/ je z tmavého materiálu, střední část čepele a horní část řapu je ze světlejšího materiálu. Celková d - 12,7 cm, max. v - 1,8 cm, síla hřbetu - 0,3 cm.

2. Střepy /23 ks /, sběr z výhozů, př.č. 37/76 : zlomky minimálně sedmi nádob s vně vyhnutými vodorovnými okraji, výdutěmi zdobenými vlnicemi, obvodovými rýhami a vrypy. Materiál je hlinitopísčítý, dobře vypálený. Barva povrchu je tmavošedá, hnědých odstínů a červená. Některé zlomky dokládají, že nádoby, jejichž byly součástí, byly zhotoveny na kruhu.

Nově registrované velkomoravské pohřebiště je dosud druhým soudobým pohřebištěm nacházejícím se na katastru Sušic.

Grossmährisches Grab aus Sušice /Bez. Uherské Hradiště/. Beim Baggern der Fundamente für ein Haus in Sušice in der Flur Sušicko wurde der Teil eines grossmährischen Skelettgräberfeldes zerstört, von dem es gelang ein Männergrab mit Messer und Keramikbruchstücke aus weiteren Gräbern zu bergen.

VELKOMORAVSKÉ KOSTROVÉ POHŘEBIŠTĚ U ZLECHOVA /okr. Uherské Hradiště /

Robert Š n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Při hloubení rýhy pro vodovodní potrubí byly na katastru Zlechova v polní trati "Díly", p.č. 830 porušeny kostrové hroby, které byly objeveny 19.3.1975 p.g. P. Havlíčkem z ÚÚG ČSAV Praha při geologickém průzkumu. Jmenovaný okamžitě nález hlásil Slovákému muzeu. Po rekognoskaci terénu a reliktu je zřejmé, že rýhou bylo v délce 55 m protato kostrové pohřebiště, z něhož byl zachráněn jeden hrob, v němž byla pohřbena žena ve stáří kolem 60 let, dále do jámy pohozená část kostry dospělého muže, z dalšího hrobu pocházející zub mladého jedince nezjistitelného pohlaví a konečně zbytky kostry náležející robustnímu muži. /Antropologickou determinaci vypracoval RNDr Jan Pavelčík, CSc. /hroby se nacházejí v hloubce 120 cm. Po geologické stránce náleží orniční vrstva i podloží kvartéru. Z pedologického hlediska tvoří horní vrstvu do hloubky asi 100 cm přemístěné odvápněné svahové hlíny hnědočervené barvy, od 100 cm níže je uložena písčítá mírně slídnatá spraš žluté barvy. /geologicko-pedologický posudek vypracoval p.g. Pavel Havlíček /.

U kostry ženy ani u zbytků dalších rozrušených koster nebyly nalezeny žádné předměty. Proto bylo možno na základě hloubek hrobů a orientace koster, stejně jako na základě celé topografické situace pouze usuzovat, že se jedná o slovanské nebo poněkud ještě starší pohřebiště. Pro upřesnění datování byly vzorky kostí zaslány k rozboru C^{14} , který provedla ^{14}C - a 3H -Laboratorium, Niedersächsisches Landesamt für Bodenforschung, 3 Hannover 23, Alfred-Bentz-Haus. Absolutní stáří bylo určeno na 905 ± 60 l.n.l., tedy do středohradištní doby. Pohřebiště by mohlo náležet soudobému sídlišti, nacházejícímu se asi 750 m jihozápadně v trati "Slíny".

Příspěvek dokumentuje užitečnost spolupráce několika vědních odvětví, příbuzných oborů - archeologie, geologie, antropologie a geochronologie.

Grossmährisches Skelettgräberfeld bei Zlechov /Bez. Uherské Hradiště/. Im Kataster Zlechov in der Flur "Díly" entdeckte man zufällig ein Skelettgräberfeld, aus dem bisher Skelettüberreste von vier Individuen geborgen wurden. Das absolute Alter des Knochenmaterials wurde durch die Methode C^{14} auf 905 ± 60 Jahre u.Z. bestimmt. An der Auswertung nahm die Archäologie, Geologie, Anthropologie und Geochronologie teil.

SIEDLUNG AUS DER MITTLEREN BURGWALLZEIT BEI MORKŮVKY

/Bez. Břeclav /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Bei der Tiefackerung in der Flur "Přestavlky" westlich von Morkůvky wurden im Oktober 1975 ungefähr 9 Objekte gestört, die sich als unregelmässige Flecke aschiger Erde abhoben. Fr. Kincl aus Morkůvky gewann aus den Objekten Keramikscherben, Tierknochen, Lehmewurf, einen eisernen Gegenstand /Klappmesser ? /, eine beinerne Ahle, Schlackestücke und Gesteinproben, die er dem Museum in Mikulov übergab. Die Funde kann man nach der Keramik in die mittlere Burgwallzeit datieren.

WEITERES MITTELBURGWALLZEITLICHES GRÄBERFELD BEI VELKÉ BÍLOVICE

/Bez. Břeclav /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Beim Aushub eines Kanales für Bewässerungsrohre in der Flur "Od Čejkovska" auf einer mäsigen Anhöhe nordöstlich von Velké Bílovice wurden im November 1976 einige Skelettgräber gestört. Auf den Hinweis von M. Lebloch aus Velké Bílovice wurde die Lokalität untersucht, wobei man feststellte, dass durch den im breiten Kanal ungefähr 8 Gräber gestört worden waren, deren Grabgruben in das sandmergelige Liegende eingetieft waren. Das Gräberfeld wurde in einer Länge von 30 m erfasst. Bei dem Schädel aus einem der Gräber barg M. Lebloch ein kleines Bleikreuz und Bleiperlen.

Z ÁCHRANNÝ VÝZKUM V OLOMOUCI - PEKÁRNÍ ULICI

/okr. Olomouc /

Josef B l á h a , OSSPPOP Olomouc

/Obr. 43, 44, tab. 15 /

V lednu roku 1976 bylo při výkopu pro plynovod v Pekární ulici /v areálu olomouckého Předhradí / narušeno na několika místech středověké zdivo zaniklého augustiniánského kláštera Všech svatých /křížová chodba, studna na rajském dvorku, pohřby mnichů /, vystavěného na poč.16. století. Odkryty byly i zdi původního kostela Všech svatých, který je doložen písemně od 14. století. Klášter, včetně kostela, byl rozbořen na počátku 19. století. Zevrubnějším průzkumem a dokumentací obnažených půdních profilů byly získány i další doklady k nejstarším dějinám olomouckého Předhradí. Prozkoumány byly objekty, dokládající v těchto místech existenci pravěkých sídlišť počínaje eneolitem. Nejdůležitější byl však objev neporušených vrstev ze slovanského období /nejpozději od 10. do 12. století / s bohatými nálezy keramiky, kostí, výrobních nástrojů /proplétáčky, nože / a ozdob /skleněné korálky a stříbrná náušnice /. Mladší vrstvy nalezeny nebyly - byly strženy v souvislosti s rozsáhlou přestavbou v minulém století. Dokumentovány byly i zbytky městské hradby, stojící na okraji skalnatého srázu, dlažba středověké cesty vedoucí podél hradby k zaniklé bráně Všech svatých atd. Ke starším slovanským dějinám je nutno připomenout, že i zde /podobně jako při starších výkopech v prostoru dnešního Vlastivědného ústavu / bylo možno doložit ve skále tesanou, podél pozdějších hradeb se táhnoucí prohluben. Jedná se patrně o součást staršího /slovanského ? / fortifikačního systému, který pak byl zahrnut do středověkého opevněného areálu. Výsledky osteologického rozboru ukázaly, že se ve slovanské vrstvě nacházejí ojedinělé lidské kosti. Vzhledem ke zmíněným starším nálezům z prostoru Vlastivědného ústavu se nabízí možný výklad, že nálezy korálků a snad i další předměty ukazují na existenci rozrušeného slovanského pohřebiště v těchto místech. Osteologický materiál z Pekární ulice určil dr. Z. Kratochvíl.

Rettingsgrabung in Olomouc - Pekárni Gasse /Bez. Olomouc. Beim Aushub der Gasleitung im Jahre 1976 wurde das Gemäuer der Augustianer-Klosterwüstung der Allerheiligen aus dem Beginn des 16. Jahrhunderts gestört. Auch die Mauern der ursprünglichen Kirche der Allerheiligen, die in den schriftlichen Quellen im 14. Jahrhundert erinnert wird, wurden abgedeckt. Man hat prähistorische Siedlungsschichten und Objekte /Neolithikum, Bronzezeit / und reiche ungestörte slawische Schichten /10.-12. Jahrhundert / untersucht. Dokumentiert wurden Überreste der Stadtmauern und gleichfalls die Plasterung eines mittelalterlichen Weges längs dieser. Festgestellt wurde eine in den Felsen gemeisselte und im Inneren längs der mittelalterlichen Wälle verlaufende Eintiefung. Es handelt sich vermutlich um den Bestandteil eines älteren /slawischen ? / Fortifikationssystemes, das dann in das mittelalterliche befestigte Areal einbezogen wurde. Einige Funde aus slawischen Schichten weisen vermutlich auf die Existenz eines gestörten slawischen Gräberfeldes an diesem Ort.

VÝZKUM HRADIŠTĚ PETROVA LOUKA U STRACHOTÍNA /okr. Břeclav /

Marie Kostelníková, AÚ ČSAV Brno

V roce 1976 byl prováděn další zjišťovací výzkum slovanského hradiště Petrova louka u Strachotína. Zatímco v roce 1975 jsme se zabývali odkryvem plochy v severní části hradiště s nálezy převážně z 11. a 12. století, zahájili jsme v tomto roce výzkum na jihozápadní straně. V blízkosti valu jsme položili dvě sondy. První z nich S I-76 byla v místech, kde se terén nepatrně prohýbal do jazykovitého výběžku sníženiny ve středu jižní části hradiště. Sonda ukázala, že hladina podložního písku zde zůstává v jedné rovině, sníženina vznikla jen na povrchu v náplavových hlínách.

Druhou sondu S II-76 jsme počali odkrývat ve vzdálenosti asi 15 m od valu v místech, kde se terén začíná snižovat k zmíněné depresi, a kde rostlinný pokryv /stejně jako u sondy S I-76 / ukazoval, že jde o půdu většinou podmáčenou. Využili jsme neobvyklého sucha roku 1976, protože se v těchto místech za normálních podmínek stále udržuje vlhkost a výzkum je tím ztěženo.

Sonda S II-76 byla dlouhá 15 m a široká 5 m. Tvrdá tmavá hlína s nálezy slovanské keramiky a zlomky železných předmětů zde byla 80-100 cm mocná. Teprve v hloubce 80 cm se přišlo ve čtverci S II/1-76 na zbytky stavení s hliněnou pecí. Jeho dno bylo v hloubce 130 cm pod úrovní dnešního terénu. V této hloubce byla ještě ve čtverci S II/3-76 tmavá hlína /snad objekt - jáma /.

Výzkum v roce 1976 nebyl uspokojivě dokončen jednak proto, že hlína byla suchem ztvrdlá, takže odkryv si vyžádal nejméně dvojnásobnou námahu a čas, jednak se počala zvedat hladina spodní vody. I takto však bylo možno zjistit další skutečnosti o hradišti Petrova louka.

Nález pece v hloubce 80 cm pod dnešním terénem a dno objektu v hloubce 130 cm dokazují zcela jasně silně změněný vodní režim. Tam, kde je dnes po většinu roku podmáčená hlína, byla stavěna stavení s pecemi. Stavba a vrstvy nad ní jsou datovány jednak keramikou, jednak železnou ostruhou, která se našla ve čtverci S II/3-76 v hloubce 80 cm. Ostruha má prohnutá ramena a vidlici / na níž bylo původně upevněno ozubené kolečko /. Podle datování Z. Hilczerówny /1 / se tyto ostruhy objevují nejdříve na přelomu XIII/XIV. století, jejich výskyt můžeme tedy zde předpokládat ve XIV. století. Ke ramický materiál, zastoupený světle šedými tvrdě pálenými střepy, střepy tenkostěnnými, černavými, zdobenými pásy rytými radýlkem, zlomky několika pokliček a uch, ukazuje na XIII. a XIV. století. Dvě kostry, nalezené u paty valu, byly bez nálezů a nepomáhají datování.

Hradiště Petrova louka u Strachotína bylo osídleno poměrně dlouho. Zatím se nám podařilo odkrýt jen malou plochu. Zdá se, že hlavní opevnění se vztahuje na dobu Břetislavovu, 11. století, ani později však, alespoň jeho část nezůstává opuštěna, osídlení je tedy možno doložit ještě v XIII. a XIV. století.

Literatura:

Z. Hilczerówna, Ostrogi polskie z X - XIII wieku, Poznań 1956.

Grabung des Burgwalles Petrova Louka bei Strachotín /Bez. Břeclav /. Im Jahre 1976 wurde die Grabung im südwestlichen Teil des Burgwalles, an jenen Stellen durchgeführt, die durch das Grundwasser durchnässt werden. In diesem trockenen Jahr war es möglich, bis über 1m tief zu graben. In dieser Tiefe fand man ein eingetieftes Objekt mit Ofen. Die Funde, ob nun schon Keramik oder ein Sporn mit Bügel zum Befestigen des Zahnrädchens, datieren diesen Teil des Burgwalles in das 13. und 14. Jahrhundert.

SLOVANSKÉ KOSTROVÉ HROBY U NOVÉHO Poddvorova

/okr. Hodonín /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 45:4 /

Při prohlídce rýhy pro kladení druhé větve tranzitního plynovodu zjistil u Nového Poddvorova technik AÚ ČSAV R. Skopal, že rýha narušuje kostrové hroby. Při prohlídce terénu provedené dne 17. VIII. 1976 bylo zjištěno, že pohřebiště leží v trati "Podkovné" asi 600 m východně od obce, na táhlém pozvolném svahu, jenž spadá severozápadním směrem k bezejmennému potoku. Rýha plynovodu prořízla celkem čtyři kostrové hroby, které se v ní rýsovaly velmi nezřetelným žlutohnědým jílovitým zásypem a narušenými kosterními pozůstatky v jihovýchodní stěně výkopu. Byly očíslovány směrem od jihozápadu k severovýchodu. Vzdálenost mezi nimi byla 6, 2 a 6 m, hloubka jednotlivých hrobů 160, 185, 200 a 140 cm /v pořadí od H 1 do H 4 / . Dodatečně byla získána nádoba pocházející údajně z hrobu č. 4 /obr. 45:4 / .

Nádoba z hrobu č. 4 v trati "Podkovné" se svým provedením hlásí do doby středohradištní a lze ji datovat do 9. století. V této trati bylo odkryto 13 kostrových hrobů již v roce 1972. Ty však bylo možno dle nalezených mincí a esovitých záušnic vročit do období 2. poloviny XI. století /1 / . To znamená, že u Nového Poddvorova buď leží blízko sebe dvě pohřebiště z časově následujících epoch, anebo se jedná o jeden souvislý hřbitov, na němž se pohřbívalo od velkomoravského období až do 11.-12. století a není vyloučeno, že i déle, neboť v bezprostřední blízkosti je i místo, kde stával středověký kostel, jehož základy byly ještě v 18. století dobře viditelné /2 / . Mladohradištní hřbitov patrně souvisí se zaniklým středověkým městečkem Potvorovice. Tato osada patřila k významnějším sídlištím - opevněným tržním městečkům. Význam lokality dokládá především existence kostela, hrádka a opevnění sídliště. Některé nálezy keramiky z povrchového sběru a mladohradištní hřbitov dokládají osídlení Potvorovic od XI. století /3 / . Nově zjištěné středohradištní pohřebiště připouští možnost, že se někde v blízkém okolí, anebo přímo v místech zaniklých Potvorovic, nacházela i velkomoravská osada.

P o z n á m k y :

- 1 Klanica Z., Mladohradištní pohřebiště v Novém Poddvorově /okr. Hodonín /, PV 1972, Brno 1973, 64-65, tab. 46.
- 2 Hlavinka K. - Noháč J., Vlastivěda moravská, Hodonský okres, Brno 1926, 222.
- 3 Srov. Měřínský Z., Průzkum v místech zaniklé středověké osady Potvorovice /okr. Hodonín/, PV 1975, Brno 1976, 70-71. Tam uvedeny i stručné dějiny zaniklého městečka a středověkého hrádka.

Slawische Skelettgräber bei Nový Poddvorov /Bez. Hodonín / . Beim Rinnenaushub für den zweiten Zweig der Transitgasleitung wurden in der Flur "Podkovné" ca. 600 m östlich der Gemeinde Nový Poddvorov vier Skelettgräber gestört, die in einer Tiefe von 140-200 cm beigesetzt waren. Aus Grab H 4 wurde nachträglich ein Gefäß gewonnen, das erlaubt, das Gräberfeld in das 9. Jahrhundert zu datieren. Bereits im Jahre 1972 wurde in der Flur "Podkovné" ein jungburgwallzeitliches Gräberfeld aus dem 11. Jahrhundert festgestellt und in der Nähe, zwischen dem Gräberfeld und der heutigen Gemeinde, lag die mittelalterliche Städtchenwüstung Potvorovice.

SLOVANSKÉ POHŘEBIŠTĚ Z 11. STOL. V LOŠTICÍCH

/okr. Šumperk /

Vladimír Goš, Vlastivědný ústav Šumperk

V září 1976 narazili pracovníci n.p. Silnice Šumperk při stavbě silničního obchvatu okolo Loštic na neznámé slovanské pohřebiště. Je situováno jižně od obce v blízkosti Palonína a při rychlém postupu zemních prací se nepodařilo všechny hroby řádně prozkoumat. U šesti nebožtíků se našly milodary, dále bylo zničeno asi 15-20 hrobů. Stavba silnice narušila východní okraj nekropole a hroby se pravděpodobně táhnou dále západním směrem. Nebožtíci leželi v natažené poloze s rukama podél těla, uloženi zhruba 60 cm pod dnešním povrchem.

V hrobě č. 1 se u lebky našly čtyři esovité záušnice o průměru 15-18 mm, zhotovené z měděného drátu a postříbřené. V těsné blízkosti záušnic se zachovaly zbytky organických látek, vlasů a tkaniny. V hrobě č. 2 byla pouze jedna záušnice o průměru 21 mm, zhotovená z měděného drátu.

hrob č. 3 obsahoval dvě stříbrné záušnice o průměru 13 mm a z hrobu č. 4 se zachovala pouze část nádoby, zhotovené z písčité hlíny s tuhou, tmavěšedé barvy. Tělo nádoby je vejčité / v 13,8 cm /, hrdlo dovnitř prohnuté a okraj ven vykloněný je zakulacený. Dno je rovné, patrný zbytek značky. Z hrobu č. 5 pochází stříbrná esovitá záušnice o průměru 15 mm a z hrobu č. 6 zbytky pravděpodobně olovené záušnice.

Pohřebiště lze rámcově datovat do 11. stol. a je v současné době nejstarší známou slovanskou nekropolí na Mohelnicku.

Slawisches Gräberfeld aus dem 11. Jahrhundert in Loštice /Bez. Šumperk/. Im September 1976 stiessen Arbeiter des VEB Silnice Šumperk beim Autobahnbau um Loštice auf ein unbekanntes slawisches Gräberfeld. Es ist südlich der Gemeinde situiert und bei dem schnellen Verlauf der Terrainarbeiten gelang es nur Beigaben aus sechs Gräbern zu bergen; offensichtlich wurden weitere 15-20 Gräber zerstört. Die Verstorbenen waren in Strecklage mit den Armen längs des Körpers, ungefähr 60 cm unter der heutigen Oberfläche beigesetzt.

In fünf Gräbern fand man S-förmige Schläfenringe im Durchmesser von 15-20 mm, aus versilbertem Kupferdraht oder aus Silber angefertigt. In Grab Nr. 5 war ein kleines eiförmiges Gefäß mit nach aussen gebogenem Rand. Das Gräberfeld können wir rahmenhaft in das 11. Jahrhundert datieren und es ist zur Zeit die älteste bekannte slawische Nekropole um Mohelnice.

NÁLEZ MLADOHRADIŠTNÍ KERAMIKY POLSKÉHO TYPU Z VELKÝCH HOSTĚRÁDEK

/okr. Břeclav/

Václav Burian, Vlastivědný ústav Olomouc

V katastru Velkých Hostěrádek na Hustopečsku v trati Ostré byla v období od května do června 1976 připravována polní parcela pro výsadbu vinohradu. Asi z hloubky 70 cm vynesl rigolační pluh keramické střepy s lidskými kostmi. Z materiálu, nalezeného Miloslavem Musilem, zachránil část typických kusů profesor dějepisu Josef Huták ze sousedních Bohumilic.

Sebraný materiál je vesměs mladohradištního charakteru. Zvláště pozoruhodný je okrajový střep mírně kuželovitého hrdla, nasazeného na žlábkované výdutí, na ústí lehce prožlabený, Ø 15 cm. V materiálu je příměs písku, povrch zbarvený šedohnědě, lom šedě. Podle struktury materiálu náležely k téže nádobě ještě střepy výdutě a rovného dna. Tato keramická forma se hojně vyskytuje v Polsku s datováním od konce 10. do 13. století. Poměrně vzácný výskyt na Moravě je často kladen do souvislosti s polskou okupací Moravy v první polovině 11. století. /1/ Podrobněji se zabýval touto keramikou Pavel J. Michna /2/ při hodnocení nálezů z Hradčan na Tišnovsku. Nálezy jsou známy i z hrobového prostředí. Podobnou situaci ve Velkých Hostěrádkách by potvrzoval i současný výskyt lidských kostí.

Poznámky:

- 1 Kosmova kronika česká, vyd. K. Hrdina, Praha 1947, 70.
- 2 P. Michna, Příspěvek k mladohradištnímu osídlení Tišnovska, VVM XX 1968, 260-261 /zde viz i další literaturu/. - Týž, Původ a význam raně středověkého závaží z Melic, AR XXVIII 1976, 393.

Fund von jungburgwallzeitlicher Keramik des polnischen Types aus Velké Hostěrádky /Bez. Břeclav/. Keramik mit mässig kegelförmigem Hals, deren Typ polnischen Ursprunges ist und nach Mähren in der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts übertragen wurde. Der Zusammenhang mit einem Grabmilieu ist nicht ausgeschlossen.

NÁLEZ MLADOHRADIŠTNÍ LÁHVE Z OSTROŽSKÉ NOVÉ VSI
/okr. Uherské Hradiště /

Robert S n á s i l, Slovácké muzeum Uherské Hradiště

Při bagrování na štěrkopísku v Ostrožské Nové Vsi v polní trati "Nová" zachránil dne 17.10.1975 J. Kozumplík tzv. českou láhev, vyzdviženou z rozhraní štěrkopísku a proplástek jílu z hloubky asi 5m pod dnešním povrchem. Láhev ležela v druhotném uložení, kam se sesula z kulturní sídlištní vrstvy, nacházející se v podorniční vrstvě. Nález byl předán Slováckému muzeu.

Popis nálezu :

1. Láhev, př.č. 68/75 : dvojkónická láhev s mírně dovnitř nakloněným zaobleně zakončeným vyšším okrajem. Hrdlo je nižší žlábkovité a dosti ostře přechází odsazením v dvojkónickou výdut s maximálním průměrem v dolní třetině výšky. Horní část těla je zdobena sedminásobnou horizontální brázděnou šroubovicí, ukončenou ještě nad maximální výduti. Dno je kruhové a jeho podstava nese jednak negativní otisky povrchu hrnčířské desky kruhu, jednak tzv. hrnčířskou značku v podobě excentricky umístěného čtverce s úhlopříčkami. Materiál je hlinitopísčítý, dobře vypálený. Barva celého povrchu je šedá. Nádoba byla zhotovena ze dvou částí /dno až maximální výdut, maximální výdut až okraj / a potom sesazena. Byla zhotovena nálepem a potom obtáčena. V - 14,3 cm, v okraje - 0,8 cm, pr. o. - 6,3 cm, pr. max. výduti - 11 cm / v 5 cm, pr. dna - 7,3 x 8 cm.

Podle všech znaků je možné láhev datovat do 2. pol. 12. století. Nález signalizuje v prostoru štěrkopísku existenci další, již jedenácté sídlištní mladohradištní lokality.

Fund einer jungburgwallzeitlichen Flasche aus Ostrožská Nová Ves /Bez. Uherské Hradiště/. Aus dem Schottersand in Ostrožská Nová Ves in der Feldflur "Nová" wurde eine sog. böhmische Flasche geborgen, die in die 2. Hälfte des 12. Jahrhunderts datiert ist. Ihr Fund signalisiert die Existenz einer jungburgwallzeitlichen Siedlungslokalität.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY Z LETOVIC

/okr. Blansko /

Zdeněk M ě ř í n s k ý , AÚ ČSAV Brno

/Tab. 16 /

V březnu 1976 ohlásil s. Hensel z n.p. Letostroj Letovice, že při stavbě sdružené výtopny tohoto podniku byly v hloubce asi 4 m objeveny zbytky dřev a přeražený žernov. Dne 24.III. 1976 vykonal referent obhlídku lokality. Staveniště sdružené výtopny se nacházelo na severním okraji Letovic mezi nádražím a benzinovou pumpou. Při hloubení odpadní kalové jímky narazili dělníci po propokání mocné vrstvy navážek a náplav v hloubce asi 4 m na vrstvu drobných naplavených klacíků, větviček a dřev. Z té byly údajně vyzdviženy výše uvedené nálezy. Dodatečně byla AÚ ČSAV v Brně odevzdána ještě velká bronzová esovitá záušnice, nalezená dle kopáčů v téže vrstvě. /1 /.

Záušnice má v průměru 6,5 cm, drát je silný 1,8 mm. Jeden její konec je roztepán a svinut v esovité ukončení, druhý konec je zploštěn a opatřen dírkou /tab. 16:1 / . Dva zlomky dřev pravděpodobně pocházejí z pilotů zapuštěných do bahnitého terénu. Větší z nich je zašpičatělý, obdélníkového průřezu o maximálních rozměrech 13 x 8,5 a délce 60 cm. Jedná se vlastně pouze o odlomenou špici kůlu. Menší fragment dřeva má rozměry 22,5 x 12,5 cm /tab. 16:3,4 / . U dřev byl nalezen i přelomený masivní mlýnský kámen z rotačního ručního mlýnku /tab. 16:2,2a / . Jedna jeho strana je ohlazená, v průměru měří 43 cm a silný je 15 cm. Ve středu jsou z obou stran vyhloubeny otvory o průměru 7,5 cm. Ty však nebyly nikdy propojeny a patrně se tedy jedná o výrobek, který před dohotovením praskl a byl odhozen. Jestliže esovitá záušnice tvoří s ostatními předměty jeden celek, což bohužel nelze bezpečně prokázat, bylo by možno celý soubor nálezů datovat do konce 12. až 1. poloviny 13. století.

P o z n á m k a :

1 Inv. č. AÚ ČSAV v Brně 4601-08071-1/76 až 4/76.

Archäologische Funde aus Letovice /Bez. Blansko/. Beim Eintiefen einer Schlamfanggrube für das vereinigte Heizhaus des VEB Letostroj in Letovice am nördlichen Stadtrand im Raume zwischen dem Bahnhof und der Tankstelle barg man aus einer Tiefe von 4 m zwei Holzbruchstücke, nach der Zuspitzung des einen handelt es sich vielleicht um Piloten, einen zerbrochenen Mahlstein aus einer Rotationshandmühle und einen S-förmigen Schläfenring. Sofern der S-förmige Schläfenring mit den übrigen Gegenständen einen Komplex bildet, was leider nicht verlässlich zu beweisen ist, könnte man den gesamten Fundkomplex in das Ende des 12. bis in die 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts datieren.

SLOVANSKÁ MOHYLA V HUSTOPEČÍCH NAD BEČVOU

/okr. Přerov /

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav Olomouc

/Tab. 17 /

Jihovýchodně od obce Hustopeče nad Bečvou je v polích nápadná vyvýšenina, kterou je ze státní silnice Hranice - Val. Meziříčí už zdaleka vidět jakožto malý pahrbek porostlý starými lipami. Vyvýšenina se nachází asi 50 m severně od silničního tělesa; v půdorysu je přibližně oválná s delší osou /zhruba ve směru S-J / 34 m a s kratší osou 25 m dlouhou. Vrchol vyvýšeniny je nad okolím převýšený asi o 2 m. Vyvýšenina vznikla uměle, jak je na první pohled zřejmé, neboť v širším okolí je terén zcela rovný. Hlinitý povrch vyvýšeniny je pokrytý drnem, pod nímž tu a tam se rýsuje ojedinelý kámen. S výjimkou staršího mělkého výkopu /120 x 80 x 25 cm / na jižní straně násypu se objekt zdá nepoškozený.

Vyvýšenina se nachází v místě, kde odedávna býval jeden z největších rybníků na Hustopečsku /1 /, nad jehož hladinu násyp vyčníval a tvořil jakýsi ostrůvek. K ostrůvku nazývanému "Ostrůvek lásky" se vztahuje vyprávění o vodní žínce /2 / a podle lidové tradice tam také měli být "pochovaní vojáci" /3 /. Násyp uprostřed vysušeného rybníka je nepochybně tedy velmi starého původu a jeho existenci bude asi sotva možno vysvětlit funkčním vztahem k rybníku. Spíše se zdá, že půjde o dosud nepovšimnutou velikou mohylu, jejíž vrchol, kdysi podivuhodně vyčnívající z vody a z praktického hlediska nevysvětlitelný, se v lidové představivosti stal dějištěm tajemných událostí. K této myšlence o mohylovém násypu přivádějí dvě skutečnosti. Jednak to, že se mi při prohlídce terénu podařilo najít na jižním okraji násypu na rozoraném poli jeden větší a dva malé střepy v ruce robené slovanské keramiky, a dále pak určitá vnější podobnost s některými slovanskými mohylami na Gottwaldovsku

Pokud jde o střepy, všechny pocházejí asi z jedné nádoby, která byla střední velikosti, nezdobeného světlého hnědošedého povrchu s poněkud červenavým lomem. Nádoba byla vyrobena z jemné hlíny se značným množstvím přimísené drobné ostrohranné křemité drti. Střepy jsou na povrchu značně zvětřelé a nápadně upomínají na střepový materiál, který byl v posledních letech získán ze slovanských mohyl u Slavičina /4 / a v Kostelci-Štípe /5 / na Gottwaldovsku. Střepy sice pocházejí z povrchové nálezu, ale jejich přítomnost na úpatí násypu není patrně náhodná, neboť nikde v okolí se neobjevily nejmenší stopy ani po starých rozoraných objektech, ani náznaky, že by se tam střepy dostaly nějakým způsobem druhotně.

Druhá okolnost, která dovoluje v této souvislosti uvažovat o mohyle slovanského původu je to, že s existencí podobných mohyl v této oblasti je třeba počítat, jak naznačují výsledky výzkumů, které provedlo gottwaldovské muzeum v letech 1964-1966 v lesích u obcí Lipová a Nevsová /okr. Gottwaldov /. V Lipové bylo zjištěno /6 /, že hlinitý násyp mohutné mohyly /delší osa 19 m, kratší 14 m, převýšení nad terénem 175 cm / obsahuje řadu malých jamek vyplněných tmavou hlínou s uhlíky, hrudkami přepálené hlíny a ojedinelými zcela drobnými úlomky spálených kostí, a že tyto jamky, které je možno interpretovat jako chudé jámové hroby, se nacházejí v různých úrovních a na různých místech mohylového násypu. Další podobné jamky byly zahloubeny do původního terénu pod násypem a v téže úrovni bylo dokonce i vlastní kremační místo, které se zachovalo v podobě jakéhosi žlabu ve tvaru lidského těla se silně propálenými hlinitými stěnami. Časové určení mohyly, v níž se nenašel ani jeden datovatelný předmět, umožnila hluboká jáma zcela jiného rázu než ostatní jamky, která byla zřejmě druhotně zapuštěna do vrcholu násypu, a která obsahovala střepy z keramiky druhé poloviny 11. stol. Jiná velká mohyla /kruhový půdorys o průměru 12 m, převýšení 100 cm / se nacházela v lesích u obce Nevsová a to v blízkosti dalších dvou menších mohyl /průměr 7 m, výška cca 50 cm /, z nichž jednu jsme rovněž prozkoumali. Také v ní se objevila malá oválná jámka vyplněná tmavší hlínou s uhlíky, hrudkami spálené hlíny a s úlomky docela spálených kostí, ale bez keramiky /7 /. Mohylový násyp byl v tomto případě sice bez dalších jamek, ale nálezořá situace byla podobná jako v mohyle u Slavičina /8 /, kde se našly střepy materiálem zcela shodné se střepy nalezenými v Hustopečích. Zdá se tedy, že i v Hustopečích by mohlo jít o mohylu podobného typu a nelze vyloučit, že další podobný objekt se zachoval i nedaleko odtud, v lesích u obce Rouské /9 /.

P o z n á m k y :

- 1 Rybníkářství doložené v Hustopečích už v 17. stol. bylo sice později značně omezené, ale ve 30-tých letech minulého století byly tam kromě šesti menších ještě i tři velké rybníky /Wolný Ř., Die Markgrafschaft Mähren I, Brno 1835, 191 /, z nichž jeden obklopoval právě onu vyvýšeninu u nynějšího silničního násypu /Pivoda O., Hustopeče n.B. 1349-1952, Sborník měs- tečka vydaný k otevření nové devítileté školy, Val. Meziříčí 1952, 38-39/.
- 2 Pivoda O., op.c. 42-43.
- 3 Ústní sdělení O. Pivody.
- 4 Dohnal V., Slovanský mohylník u Slavičina, okr. Gottwaldov, Sborník II. Františku Vildomcovi k pětaosmdesátinám, AÚ ČSAV Brno 1963, 67-69.
- 5 Stuchlík S., Slovanské mohyly v Kostelci-Štípe /okr. Gottwaldov /, PV 1971, Brno 1972, 97.
- 6 Dohnal V., Nálezová zpráva č.j. 722/72 uložená v archivu AÚ Brno.
- 7 Týž, Nálezová zpráva č.j. 265/71 uložená v archivu AÚ Brno.
- 8 Srv. pozn. 4.
- 9 Týž, Mohyla u obce Rouské /okr. Přerov /, PV 1976, Brno 1977, v tisku.

Slawisches Hügelgrab in Hustopeče nad Bečvou / Bez. P ř e r o v /. Bei der Staatsstrasse von Hranice nach Val. Meziříčí erhebt sich in einem ebenen Feld ein Hügel /die längere Achse in N-S Richtung beträgt 34 m, die kürzere 25 m, die Überhöhung oberhalb des Terrains 2 m /, der mit alten Linden bewachsen ist. Am Fusse des Hügels fand man auf dem umgeackerten Feld zwei unverzierte verwitterte Scherben, die an das in den letzten Jahren aus slawischen Hügelgräbern in Ostmähren gewonnene Material erinnern /4-5 /. Auch die Grösse der Aufschüttung entspricht den slawischen Hügelgräbern /6-7 /, die in den letzten Jahren in der Umgebung von Gottwaldov untersucht wurden. Die Aufschüttung bei der Strasse hat eine erdige Oberfläche und ist an einer Stelle leicht durch einen seichten Graben beschädigt. Die Aufschüttung befindet sich an einer Stelle, wo noch im vorigen Jahrhundert ein grosser Teich war /1/, ober dessen Spiegel die Aufschüttung emporragte und eine kleine Insel bildete, von der in der lokalen Volkstradition erzählt wird.

DETERMINATION EINES SLAWISCHEN SKELETTES AUS HLUK

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slovácké muzeum Uherské Hradiště

Im Jahre 1971 entdeckte man im Kataster von Hluk als Bestandteil eines mittelburgwallzeitlichen Gräberfeldes ein Skelettgrab mit Keramikausstattung /1 /. Im Jahre 1975 wurde der osteologische Fund anthropologisch bearbeitet : das Skelett gehörte einer 162,3 cm hohen Frau im Alter von ungefähr 30 Jahren /2 /.

A n m e r k u n g e n :

- 1 Snášil R., Slovanský kostrový hrob z Hluku, PV, 1971, 93-94.
- 2 Bestimmte RNDr. Jan Pavelčík, CSc.

Z Á C H R A N N Ý V Ý Z K U M V U H E R S K É M H R A D I Š T Ě S T A R É M M Ě Š T Ě

/okr. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slovácké muzeum Uherské Hradiště

Potřeba záchranného výzkumu v Uherském Hradišti-Starém Městě, v blízkosti Hřbitovní ulice /"Na kostelíku" / byla vyvolána plánovanou výstavbou bytových jednotek. Zájmová plocha o rozloze ca 1,5 ha se nachází v prostoru bývalých zahrad mezi ulicemi Hřbitovní /východní část /, Klukovou /jižní část /, Svatovítskou /severní část /. Západní okraj je dosud omezen oplocením zahrad domů

náležících k Velehradské ulici. Plocha zaujímá zhruba obdélníkový prostor orientovaný V-Z, o stranách asi 170 x 80 m. Nadmořská výška se pohybuje kolem 177 m. Místopisně se lokalita nachází při východní části Starého Města, na pravobřeží Jalubského potoka, vlevajícím se opět z pravé strany do řeky Moravy, v inundaci, vytvořené až v průběhu středověku. Severovýchodně od plochy ve vzdálenosti asi 25-30 m stával kostel sv. Víta, jižně, ve vzdálenosti asi 300 m se nachází kostel sv. Michala.

Výzkumem, zahájeným Slováckým muzeem 9.4. a ukončeným 11.11.1976, bylo prozkoumáno sondážními a plošnými odkryvy 3 000 m², na nichž bylo zjištěno celkem 70 objektů ze středohradištního, mlado-až pozdněhradištního období a středověku a získáno přes 30 000 předmětů a jejich zlomků, mezi nimi i šest mincí ze 13. až 17. století /determinaci vypracoval doc. dr. Jiří Sejbal, CSc. /

Podkladem pro rekonstrukci geologicko-pedologických a hydrologických poměrů lokality se staly výsledky inženýrsko-geologického průzkumu /Agroprojekt, pracoviště Uherské Hradiště, ing. K. Čevela /, průzkum p.g. P. Havlíčka /ÚÚG ČSAV Praha / a pozorování při samotném archeologickém výzkumu Slováckého muzea. Kvartérní sedimenty aluviální nivy řeky Moravy jsou na povrchu tvořeny povodňovými kaly, které spočívají na šterkopískovém souvrství. V území se vyskytuje v současné době mělký typ vody vázané hlavně na šterkopísčité souvrství aluviální nivy. Podzemní vody se nacházejí v hloubce 2,2 až 2,3 m pod povrchem terénu, kde vyplňují souvrství šterků a písků a bazální polohy prachových písků. Zájmová plocha v době středohradištní a mladohradištní, snad ještě pozdněhradištní /do pol. 13. století / byla mimo dosah inundace a tedy i mimo dosah záplav. Původní terén byl v porovnání s dnešním poněkud níže, zvláště ve východní části, a mírně zvlněn. V podstatě se svažoval od západu k východu a zároveň od jihu k severu, takže vytvářel velmi mělkou, širokou a plochou vkleslinu. Ke změně hydrologického režimu tu došlo až v průběhu 13. století, kdy docházelo k prvním výraznějším povodním, zcela evidentně se projevujících v ukládání sedimentů i ve výplních některých středověkých objektů. Zachyceny byly minimálně 3 fáze velkých povodní, datovaných do rozmezí 13. až 1. pol. 15. století. V tomto časovém rozmezí byly zbytky středověkých objektů a vrstev uměle planýrovány, terén srovnáván a fáze osídlení obnovovány. Vedle recentních záplav prezentovaných hnědými až žlutohnědými zhlíněnými přeplavenými sprašemi jsou poslední vrstvy povodňových hlín datovány archeologicky prostřednictvím mincí do 16. a 17. století.

Středohradištní osídlení, kde byly zjištěny dvě časové fáze, náleželo 12 až 13 objektů, z toho 5 hrobů, z nichž se zachoval v neporušeném stavu pouze hrob s kosterou 13 až 14 let starého jedince neurčitelného pohlaví /determinaci vypracoval RNDr Jan Pavelčík, CSc. / . Ostatní hroby byly zcela zničeny a vybrány buď ještě v průběhu středohradištního osídlení /3 hroby / nebo v průběhu středověkého osídlení. Z původní výbavy hrobů se dochovala větší nádoby, zlomky keramiky antického charakteru, přeslen, skleněný korálek, železný nůž. Ostatní objekty náležely k objektům sídlištním: zemnice, příkopovité žlaby, udírna ?, sídlištní jámy a pod. Intenzita hustoty středohradištních sídlištních objektů narůstá ve směru od jihovýchodu k severozápadu.

K mlado- a pozdněhradištnímu osídlení náleželo 12 až 15 sídlištních objektů datovaných do průběhu 12. století / respektive do jeho druhé poloviny / až do 1. pol. 13. století. Z funkčního hlediska jsou objekty zastoupeny zemnicemi, obilními jámami, předpeční jámou, vyhříváčkou ?, chlebovými pecemi, hrnčířskou pecí /mimo jiné 5 totožných tzv. hrnčířských značek /, různými jámami a pod. Stopy sídliště tohoto období se soustřeďují v jihovýchodní části plochy. Objekty, které by náležely časově mezi 2. pol. 10. století až 12. století, nebyly zjištěny. Mezi ukončením středohradištního osídlení a závěrem mladohradištní doby je tedy časový hiát.

Na pozdněhradištní osídlení navazuje osídlení středověké, trvající až do poloviny 15. století. Z období mezi pol. 13. a pol. 15. století bylo prozkoumáno zbývajících 44 až 46 sídlištních objektů, reprezentovaných zemnicemi s obytnými a dílenskými funkcemi /např. kovářská a kovolitecká dílna /, ohništi, jámou na hašení vápna, zásobními jámami, skladem zlomků železných, převážně zemědělských předmětů /paket /, chlebovými pecemi, hrnčířskou pecí, zásobníkem na hrnčířskou hlínu, cisternou, lochem, odpadovými jámami a střepovištěm, kotcem, žlaby, příkopovitým, patrně parcelačním žlabem, studnou a pod. Středověké několikafázové osídlení se soustředilo ve východní části plochy, směrem západním objektů ubývá.

Mladohradištní až středověké osídlení náleželo k trhové vsi Velehradu a historickému Starému Městu. Příčinou zániku sídliště v těchto místech byly nevhodné, zhoršující se hydrologické podmínky, způsobující rozšiřování inundačního území. Proto, když bylo v pol. 15. století zničeno moravskými husity zároveň s devastací kostela sv. Víta, nebylo již na rozdíl od kostela obnoveno.

Rettingsgrabung in Uherské Hradiště - Staré Město /Bez. Uherské Hradiště /. Bei der Rettungsgrabung in Uherské Hradiště-Staré Město /Flur "Na kostelíku" / wurden auf einer Fläche von 3 000 m² insgesamt 70 Objekte untersucht. Eine kleinere Zahl gehört in den mittelburgwallzeitlichen Abschnitt / hier wurden auch zum Grossteil zerstörte Skelettgräber festgestellt / und in die 2. Hälfte des 12. bis 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Auf die spätburgwallzeitliche Besiedlung knüpft eine mittelalterliche, die einige Entwicklungsphasen hatte. Die Siedlungswüstung - Teil des Marktdorfes Velehrad und schliesslich des historischen Staré Město war einesteils durch sich wiederholende Überschwemmungen, andererseits durch die definitive Liquidation durch die mährischen Hussiten in der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts verursacht.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU KLÁŠTERA NA LUHU V BRNĚ - KOMÁROVĚ

/okr. Brno - město /

Dana C e j n k o v á , Muzeum města Brna

Výzkum v roce 1976 navázal na výsledky předchozí sezony. Pokračoval odkryv základů jižní stěny kostela sv. Jiljí v prostoru dnešní farní zahrady směrem k západnímu uzávěru kostela.

Zajímavé zjištění přineslo dobírání loňské sondy v prostoru ohraničeném masivní gotickou zdí. Objevily se zde základy zdi tvořené drobným lomovým kamenem síkmo kladeným a spojovaným pouze hlínou. Části obdobně zděných základů byly objeveny již v minulých sezonách přímo v základech nynějšího kostela nebo na ně přímo navazovaly. Podobu stavby, jíž tyto základy náležely, nelze za nynějšího stavu výzkumu stanovit. Poněvadž část základů tvoří segmentová apsida, dá se předpokládat, že se jedná o základy složitější sakrální stavby, která zasahuje svou severní částí pod dnešní budovu kostela.

Rekonstrukce konečné podoby stavby bude velmi obtížná. Základy zdi jsou velmi porušeny a místy zcela zničeny četnými hrobovými jamami. Hřbitov, založený zde po zrušení kláštera, byl užíván až do pol. 19. stol. Tato pro nás nepříznivá okolnost způsobila též téměř úplné zničení ostatního archeologického materiálu. V celém odkrytém prostoru bylo nalezeno pouze několik zlomků keramiky, datovatelných do 14. stol. Ze zásypů hrobů byla získána zatím jediná drobná mince, parvus Karla IV.

Prodloužení sondy západním směrem umožnilo prozkoumat základy kolem románského portálu. Jedná se o zdivo z větších hrubě opracovaných kvádrů, kladené na základ z rozměrných kusů lomo-
vého kamene. Toto zdivo tvoří jádro dnešního kostela sv. Jiljí a vzniklo nepochybně až po příchodu benediktinů. Datovat je lze těsně po roce 1200.

Fortsetzung der Grabung des Klosters "Na luhu" in Brno Komárov /Bez. Brno - město/. Die Grabung im Jahre 1976 knüpfte an die Ergebnisse der vorherigen Saison. Es setzte die Abdeckung der Südwand der Kirche des Hl. Agidius fort und der Suchgraben aus dem vorigen Jahre wurde vertieft. Es wurden Grundmauern eines komplizierten sakralen Baues mit einer Apside entdeckt, aus kleinen schräg gelegten Steinen gebildet. Die Verlängerung des Suchgrabens in Westrichtung ermöglichte, die Grundmauern rund um das romanische Portal zu untersuchen, die aus grob bearbeiteten Quadern gemauert waren. Man kann sie knapp nach dem Jahre 1200 datieren.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÝCH AKCÍ V MÍSTĚCH ZANIKLÉ OSADY STUDÝŇ, OBEC ZBÝŠOV

/okr. Brno-venkov /

Zdeněk M ě ř í n s k ý , AÚ ČSAV Brno

Miloš S o u k o p , Zbýšov u Brna

/Tab. 18 /

V roce 1976 pokračovaly úpravy terénu v místech zaniklé středověké osady Studýň /1/, zahájené v roce 1975. Při snižování terénu ve východní části úseku 3 povrchového sběru na lokalitě /horní část travnatého svahu k Neslovickému potoku /2/, byla v podzimních měsících roku 1976 narušena pec. Proto jsme zde dne 19. ledna 1976 provedli menší záchranný výzkum. Bylo při něm odkryto dno oválné pece /obj. č. 7/, jež měla na jedné polovině zchovalý mazanícový výmaz přes ploché kameny, tvořící dno pece. Na bocích se asi původně zdvíhalo kopulovité zaklenutí, které bylo místy ještě dochováno do výše 9 cm. Rozměry pece byly 160 x 130 cm. Čeluseně směřovala na sever, byla široká 35 cm a ústila do obj. č. 8 /předpeční jáma či nějaký starší objekt //Tab. 18:1,2/. Mezi objekty 3, 5 a 6 zkoumanými v roce 1975 a objektem 8 byly zjištěny zbytky dalšího objektu označeného jako č. 9. Pochází z něj fragmenty přepálené nádoby. Objekty zkoumané v roce 1976 je možno předběžně datovat do 13. století. Na jaře 1976 byla na lokalitě provedena hluboká orba při níž byly narušeny další objekty. Povrchový průzkum celé rozorané plochy přinesl množství zlomků keramiky, kterou lze rámcově datovat do 10.-13. století.

P o z n á m k y :

- 1 Srov. bibliografii o lokalitě. Měřínský Zd., Dohled a záchranný výzkum při pozemních úpravách v místech zaniklé středověké osady Studýň u Zbýšova /okr. Brno-venkov /, PV 1975, v tisku.
- 2 Srov. nál. zprávu za rok 1975, uloženou v archivu AÚ ČSAV v Brně, čj. 1190/76 a Měřínský Zd., op. cit., PV 1975, 67-68 .

Fortsetzung der Rettungsaktionen an der Stelle der mittelalterlichen Dorfwüstung Studýň, Gemeinde Zbýšov / Bez. Brno-venkov/. Bei Rettungsaktionen an der Stelle der mittelalterlichen Dorfwüstung Studýň, wo seit dem Jahre 1975 ausgedehnte Erdherrichtungen, verbunden mit der Rekultivierung des Ackerbodens verliefen, wurden bei einer Rettungsgrabung im Jänner 1976 Überreste eines kuppelförmigen ovalen Herdes im Ausmasse von 160 x 130 cm abgedeckt. Seine Mündung war nach Norden gerichtet /Obj. 7/. Ferner hat man Obj. Nr. 8 und 9 registriert und vermessen. Nach der Keramik können alle diese Objekte in das 13. Jahrhundert datiert werden. Bei der Tiefackerung im Frühjahr 1976 konnten weitere archäologische Artefakte /überwiegend Keramik / gewonnen werden, die in das 10.-13. Jahrhundert datierbar sind.

NEZNÁMÁ ZANIKLÁ OSADA NA KATASTRU KLOBOUK

U BRNA

/okr. Břeclav /

Emil K o r d i o v s k ý , Břeclav

V srpnu 1976 na základě upozornění Jaroslava Nováčka z Velkých Hostěrádek byl proveden povrchový sběr na pozemcích JZD Klobouky u Brna v trati Ostrá /1/. Po regulaci na vinohrad byla zde zjištěna kumulace keramických střepů a kostí.

Lokalita se nachází ve svahu nad levým břehem severního pramene Kašnického potoka pod lesem Časkovec. Údolí se rozevírá směrem jihovýchodním a je ze tří stran uzavřeno táhlými svahy převyšujícími úzkou údolní nivu asi o 50 m. Ve sprašovitém až slínovitém podloží se rýsovaly velké tmavé plochy, na nichž byly nacházeny úlomky keramiky. Plocha se střepy se táhla podél potoka v délce 150 - 200 m od severozápadního rohu oplocení vinohradu a do svahu do 100 m od potoka.

Keramický materiál pocházel ze dvou časových horizontů. Pravěké střepy únětické kultury byly ve vyšších polohách nad potokem a nemísily se s keramikou mladší. V této souvislosti lze uvést, že v roce 1937 v sousední trati Mezi bařiny /2/ bylo rozoráno únětické pohřebiště, které leželo na pozemku parc. č. 4531 /3/. V roce 1960 rovněž v trati Ostré bylo dřívější regulací na vinohrad rozoráno sídliště únětické kultury /4/, které je od nově zjištěné lokality vzdáleno asi 700 m vzdušnou čarou.

Mladší časový horizont byl zastoupen střepy středověkými. Zjištěné keramické úlomky jsou silně narušeny orbou a vzhledem k nepříznivému počasí /dlouho trvající sucho / jich bylo posbíráno malé množství, takže nelze z tak malého souboru střepů /kolem 20 okrajových zlomků / dělat přesnější závěry. Materiál je písčitý a téměř polovina střepů obsahuje vysoké procento tuhy. Ve výzdobě je zastoupena vícenásobná vlnice, rýha a žlábek. Nebyly dosud zjištěny střepy s radélkem. Okraje jsou převážně ven vykloněné a 4 ks jsou vzhůru válcovitě vytažené s mírnou zaoblenou hranou přecházející v hrdlo. Materiál je shodný /až na zmíněnou absenci radélka / s keramikou z nedaleké zaniklé osady v trati Ouzké za Močilky, která leží jihozápadně u prostředního pramene Kašnického potoka vzdušnou čarou vzdálena asi 1 000 m. Tato zaniklá osada byla předběžně ztotožněna s osadou Jezero /?/, uváděnou ve falzu zakládací listiny premonstrátského kláštera v Zábrdovicích k r.1210 /5/ a v listině pravé z roku 1237 /6/. Datování osídlení bylo stanoveno od konce 11. do 1. poloviny 13. století /7/. Podobný materiál byl nalezen rovněž na ZSO Topolany u Morkůvek /okr. Břeclav /, kde byla datována horní hranice osídlení rovněž do pol. 13. stol. /8/.

I když nelze datování osídlení na nově zjištěné lokalitě považovat při současném stavu za definitivní, můžeme mít za prokázáno, že zde byla zjištěna další středověká osada dosud neznámého jména, která doplňuje sídlištní hustotu na Kloboucku, jež bylo do 1. čtvrtiny 13. stol. v držení premonstrátského kláštera v Zábrdovicích. Vzhledem k silnému narušení orbou a k nové výsadbě vinohradu není zde sondážní výzkum možný a další průzkum přichází v úvahu pouze povrchovým sběrem.

P o z n á m k y :

- 1 Mapa M - 33 - 106 - D , 1 : 50 000, čtverec 36/32.
- 2 Mapa M - 33 - 106 - D , 1 : 50 000, čtverec 36/31 .

- 3 Skutil J., Pravěké nálezy na Kloboucku, Klobouky 1939, 51 ;
Kordiovský E., Slovanské osídlení na Kloboucku v době hradištní, rkp. dipl. pr., PF UJEP
Brno, 1971, 156, č. na mapě pravěkých nálezů 149.
- 4 Archiv AÚ ČSAV Brno, Klobouky u Brna, 1910/60 ; Kordiovský E., rkp. dipl. pr. 156,
č. na mapě pravěkých nálezů 150.
- 5 CDM II, 56.
- 6 CDB III, 167.
- 7 Kordiovský E., Nově zjištěná zaniklá osada na Kloboucku /okr. Břeclav / I, Jižní Morava 1972,
Brno 1972, 59-62; Týž, II, Jižní Morava 1973, 188-189.
- 8 Kordiovský E., Příspěvek k datování osídlení na zaniklé osadě Topolany v katastru obce Morkův-
ky /okr. Břeclav /, Slovácko 1972-1973, Uherské Hradiště 1973, 84-90.

Unbekannte Dorf wüstung im Kataster Klobouky bei Brno / Bez. Břeclav /. In der Flur Ostrá auf den Grundstücken der LPG Klobouky bei Brno im Hang ober dem linken Ufer der nördlichen Quelle des Kašnický Baches unter dem Wald Časkovec wurden im August 1976 Lesefunde durchgeführt. Das keramische Material aus höheren Lagen oberhalb des Baches gehörte der Úněticer Kultur an, die übrigen Funde waren mittelalterlich, ähnlich wie das Material aus der nahen Dorf wüstung Ouzké hinter Močičky, die vom Ende des 11. bis in die 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts besiedelt war. Das neue Fundmaterial belegt die Existenz einer weiteren mittelalterlichen Niederlassung bisher unbekanntem Namens im Kataster von Klobouky.

PRŮZKUM STUDNY NA RAJSKÉM DVOŘE U OLOMOUCKÉHO DÓMU

Vít Dohnal, Vlastivědný ústav Olomouc

/Tab. 19 /

O prázdninách 1976 provedlo archeologické oddělení olomouckého VÚ průzkum studny na Rajs-kém dvoře mezi kostelem sv. Václava a tzv. Přemyslovským palácem severně od kostela. Studna se nachází přesně uprostřed zmíněného dvora a je tedy zřejmě, že funkčně i časově souvisí s go-tickým ambitem, jímž je dvůr obklopen. Průzkum studny byl poslední fází výzkumu dvora, který byl v souvislosti s památkovou aktivací Národní kulturní památky Přemyslovský palác proveden v letech 1974-1975 / 1 /.

Před průzkumem byla studna zaplněna vodou, po jejímž vyčerpání se ukázalo, že asi 2 m pod její hladinou, tedy v hloubce cca 16 m / 2 / začínají novodobé nánosy. Nánosy byly velmi různorodé / železné trubky, úlomky dřev, cihly, kamení, lahve, zlomky železného nářadí, úlomky soch, něko-lik dobře zachovaných okovů na vodu, ale hlavně písek, drobné úlomky cihel a střešní krytiny / a už podle toho, že neobsahovaly středověkou keramiku se dalo usoudit, že jsou poměrně mladého původu. Potvrdilo to i několik kovových předmětů / dva prstny, bronzové pečetidlo, drobné kovové součástky patrně kněžských rouch, datovaný amulet / a hlavně mince, které se našly v různých ú-rovních studňových nánosů. Šlo celkem o sedm drobných značně korodovaných mincí, z nichž nej-starší, tereziánský krejcar patrně z r. 1762, ležel téměř na samém dně studny. Nánosy nejsou starší než asi z poloviny 18. stol. a lze se domnívat, že v té době byla studna nejenom vyčištěna, ale patrně i prohloubena a znovu vyzděna. Studna je 21,3 m hluboká, válcovitého tvaru a do hloubky 13,7 m je vyzděna lomovým kamenem. Níže pokračuje pravidelně vytesaná a vodou ohlazená jáma, která teprve v nejnižším úseku, asi 3-4 m nade dnem se mění v jámu mírně oválnou / kratší osa 110 cm, delší osa 160 cm / s ostřejšími skalními stěnami. Dno je mísovité a prýští z něho dva vy-datné prameny. Rozhraní mezi vyzděnou horní a tesanou dolní částí studny tvoří kamenný prstenec, sestávající z několika segmentů / výška prstence asi 40 cm /, na němž jako na základu je uložena horní vyzdívka. Menší dutiny a spáry pod prstencem jsou vyplněny naskládaným kamením, tak aby prstenec ležel skutečně ve vodorovné poloze. V jednom z těchto výklenků je kámen přitesaný do kvádry na jehož přední straně je vytesaný asi 5 cm veliký rovnostranný, patrně konsekrační kříž.

Průzkumem studny byl kromě novověké keramiky získán také menší úlomek zdobeného kamenic-kého článku, který pocházel z pozdně románského Přemyslovského paláce. Pozoruhodné jsou rov-něž úlomky kameninových nádob, zcela shodné s nálezy získanými loni v severní části dvora, které umožňují časově zařadit i dosti silnou horní vrstvu půdního profilu na Rajs-kém dvoře, kterou jinak by nebylo možno přesněji datovat.

P o z n á m k y :

- 1 Dohnal V., Výzkum Rajs-kého dvora u olomouckého dómu, PV 1974, Brno 1975, 67;
týž, Dokončení výzkumu Rajs-kého dvora u olomouckého dómu, PV 1975, Brno 1976, v tisku.
- 2 Všechny hloubky jsou měřeny od horního okraje ochranné kamenné obruby / skruž /, která vyční-
vá 107 cm nad dnešní povrch dvora.

Erforschung des Brunnens im Paradieshof beim Dom in Olomouc. Als letzte Etappe der Grabung des Paradieshofes zwischen der Kirche des Hl. Wenzels und dem spätromanischen Palast /Nationale Kulturdenkmalstätte - Přemysliden Palast /, die in den Jahren 1974-1975 durchgeführt worden war /1 /, wurde die Erforschung des Brunnens im Paradieshof verwirklicht. Der Brunnen befindet sich in der Mitte des Hofes und hängt funktionell sowie zeitlich mit dem gotischen Kreuzgang zusammen, der den Hof umgibt, und der in den Überrest der romanischen Palastwüstung eingebaut wurde. Nach dem Auspumpen des Wassers und der Förderung einer ca. 5 m hohen Anschwemmungsschicht stellte man fest, dass der Brunnen bis zu einer Tiefe von 13,7m/2/ gemauert ist und weiter dann als eine zylinderförmige in den Felsen ausgehauene Grube fortsetzt. Der Brunnenboden liegt 21,3 m tief. An der Grenze zwischen dem gemauerten und dem ausgehauenen Brunnenteil befindet sich in waagrechter Lage ein Steinring, aus einigen Segmenten bestehend, der die Basis des gemauerten Teiles bildet. Knapp unter dem Ring ist ein Steinprisma eingesetzt, auf dessen vorderer Seite ein ca. 5 cm hohes Kreuz eingemeißelt ist /Konsekrationskreuz /. Die Anschwemmungen enthielten nur neuzeitige Funde /Scherben, eine bronzene Petschaft, Fingerringe, kleine metallene Bestandteile, offenbar von Priestergewändern, Wassereimer... /. Nach den Münzen /insgesamt sieben Stück / begannen die Anschwemmungen ungefähr in der Mitte des 18. Jahrhunderts zu entstehen /den ältesten Theresianischen Kreuzer vermutlich aus dem Jahre 1762 fand man fast am alleinigen Boden /. Damals wurde der Brunnen zum letzten Mal gereinigt und wahrscheinlich vertieft und von neuem gemauert.

DALŠÍ NÁLEZY ZE STŘEDOVĚKÝCH JÍMEK V HISTORICKÉM JÁDRU MĚSTA JIHLAVY

/okr. Jihlava /

Boris Novotný, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 46-49 ; tab. 20 /

V průběhu roku 1976 pokračoval záchranný výzkum středověkých, dřevem pažených požárních jímek, které byly zjištěny již v předešlém roce a středověkých vrstev, odkrytých při stavební činnosti v historickém jádru města Jihlavy /1 /.

Z jímků č. 1 pochází množství keramického materiálu, z něhož vybírám typické a charakteristické tvary.

1/ Větší část džbánů bez okraje, s částí páskového ucha s prožlábnutím. Nádoba má amforovitý tvar s mírně dovnitř vydutým odříznutým dnem. V podhrdlí je širší vodorovná rýha. Materiál je jemně drsný, šedý, velmi dobře vypálený až zakuřovaný, s přídavkem slídy. Zachovaná výška = 29 cm, průměr dna = 14 cm /Obr. 46:1 /.

2/ Spodní část džbánů se zlomkem dolní báze nasazení ucha. Výduť navazuje na dno kolmým odsazením. Dno je směrem dovnitř slabě prohnuto. Uprostřed je zřetelný otisk značky kříže, ohraničeného kolmicemi v kruhu. Průměr dna = 13 cm, průměr značky = 4,5 cm. /Obr. 46:2 / . Nádoba se zachovala do výšky 15 cm. Střep je velmi dobře vypálen.

3/ Poklička zploštělého tvaru. Na horní straně odříznutého knoflíku je vyryta hrnčířská značka ve tvaru X a krátkých kolmic v kruhu. Materiál je dobře vypálený, jemně drsný, šedý. Výška = 5 cm, průměr 11 cm /Obr. 46:4 /.

4/ Poklička strmějšího terčovitého tvaru. Horní plocha odříznutého knoflíku nese značku kříže v kruhu. Materiál je jemný, povrch jemně drsný, barva šedá /Obr. 46:3 /.

5/ Kresebná rekonstrukce nádoby s největší výduť v horní čtvrtině výšky. Ovalený okraj, zkolmené hrdlo. Na podhrdlí je výzdoba dvojnásobné drobné vlnovky a čtyřnásobných horizontálních rýh. Tenkostěnný střep je ze slídnatého materiálu. Dno je dovnitř slabě prohnuté a je na něm dochována část značky přibližně tvaru čtverce podélně a příčně nepravidelně děleného. Výška = 22 cm, největší výduť = 20,5 cm ve výšce 15 cm nade dnem, průměr ústí = 16,5 cm. Průměr rekonstruované značky = 3,7 x 3,7 cm /Obr. 47:4 /.

6/ Část hliněného "korbele" kónického tvaru s plastickými sešikmeně kolmými žebry. Ucho má oválný průřez. Kolmo vytažený, nahoře zaoblený okraj má v pohledu shora zvlněný tvar do pětínásobné "růžice". Dno je ploché. Materiál je dobře vypálený, jemně drsný, tuhovaný povrch s příměsí slídy. Průměr dna = 9 cm, průměr ústí = 11 cm, výška = 11 cm. Jímka č. 5 /Tab. 47:3 /.

7/ Spodní část nádoby, na jejímž dně je otisk značky tvaru podkovy. Průměr dna = 8,5 cm. Rozměry značky = 4 x 3,5 cm /Obr. 47:2 /.

8/ Spodní část nádoby s částí dna. Uprostřed je opět otisk značky ve tvaru podkovy. Průměr dna = 10,5 cm, rozměry značky = 4 x 3,5 cm /Obr. 47:1 /.

9/ Část dřevěného talíře nebo mísy se slabě odsazeným okrouhlým dnem s průměrem 12,5 cm. Mírně vypouklá výduť se zvedá slabým zalomením k neúplnému okraji o průměru 27 cm. Talíř je vysoustružen z jednoho kusu dřeva a po vnější i vnitřní straně vyhlazen. Další zlomky z téhož předmětu, některé jsou deformované /Jímka č. 5 / Obr. 48:1 /.

10/ Ze dřeva vysoustružená cívka se stejnoramennými, ke konci se zahrocujícími výběžky a krátkou zaoblenou střední částí k navítní niti a pod. Délka = 8,1 cm, délka hrotů = 3 až 3,3 cm, délka střední části = 1,7 cm. Největší výška = 1,9 cm. Jímka č. 5 / Tab. 48:2 /.

11/ Podélný vakovitý kožený výrobek, patrně pozůstatek pochvy nože nebo dýky. Po obou stranách jsou stejné, krátké vodorovné průřezy, zřejmě součást výzdoby. Pochvovitý výrobek je ve střední části porušen. Ze spodní strany jsou viditelné stopy po sešití, kůže je vyschnutím deformována. Rozměry 12 cm x max. 4 cm. Jímka č. 8 / Obr. 48:3 /.

12/ Z části porušený přívěsek z železného pobronzovaného plechu. V horní části je očko k zavěšení, střední část je listovitě oboustranně rozšířena v ozdobné výběžky. Na jedné straně výběžku a u dolního okraje jsou dochovány nýtky. Délka = 35 mm. Jímka č. 8 / Obr. 48:4 /.

13/ Zlomek horní části drobné, skleněné, tzv. košťálové číšky s mírně rozevřeným hladkým ústím, odděleným od těla natavenou nití. Počátek výdutě nese na povrchu elipsovité nálepy s nahoru vztyčenými bradavkami / průměr 8 mm /. Průměr ústí = 4,2 cm, zachovaná výška zlomku = 3,4 cm. Čiré sklo místy s bělavým povlakem je napadeno lístkovou korozí. Jímka č. 8 / Obr. 48:5 /.

14/ Střep z výdutě skleněné číše. V horní části je natavena horizontální nit s oválnými nálepy se vzhůru vztyčenými bradavkami. Rozměry střepu = 4,7 x 4 cm, čiré sklo s bílým povlakem. Jímka č. 8 / Obr. 48:6 /.

15/ Zlomek nožky drobné košťálové číšky s dovnitř do zaobleného hrotu vydutým dnem, s nataveným štípaným páskem na obvodu a jedním zachovaným bradavkovitým nálepem. Sklo je čiré, s bělavým povlakem. Průměr dna = 3,4 cm, výška zlomku = 1,8 cm. Jímka č. 8 / Obr. 48:7 /.

16/ Rekonstruovaná část skleněného pohárku, zřejmě tzv. "krautstrunky - košťálové číše". 1,8 cm široké ústí je prohnutím mírně rozevřené, kraj je zaoblen a oddělen od těla natavenou horizontální nití. Tělo poháru je mírně prohnuté a směrem dolů slabě konické a pokryté osminásobnou řadou kruhových až oválných nálepů se šikmo vzhůru vztyčenými bradavkami / průměr okolo 1 cm /. Celková výška rekonstruovaného poháru = 11 cm, průměr ústí = 9 cm, průměr dna asi 7,5 cm. Síla střepu = 0,7 cm. Čiré sklo s ojedinělými bublinkami, místy s bělavým povlakem a jemnou krakelurou povrchu. Jímka č. 8 / Tab. 20:1 /.

17/ Rekonstruovaná skleněná číška / košťálová číše - krautstrunk /. Hladké, mírně rozevřené ústí / výška 1 cm / se zaobleným krajem je odděleno od slabě klenutého těla horizontální natavenou nití. Tělo je pokryto sedminásobnými řadami kruhových až oválných nálepů s vodorovnými nebo vzhůru orientovanými bradavkami / průměr 0,8 cm /. Vypíchnuté dno má po obvodě opěrnou nožku ve formě štípaného pásku. Celková výška = 7,7 cm, průměr ústí = 6 cm, průměr dna = 5,7 cm. Vyrobeno z čirého skla s bublinkami. Rozesklívající lístková koroze vytváří mapy. Jímka č. 8 / Tab. 20:2 /.

18/ Část hrnku s uchem a trojúhelníkovým ústím, které je zaoblené. Tělo je mírně vyduté, soudkovité, dno je kulaté. Ucho elipsovitého průřezu je umístěno v polovině výšky nádoby. Materiál je velmi jemný, drsný, dobře vypálený do šedočerna. Zachovaná výška = 11,5 cm, délka strany trojúhelníka okraje = 10 cm, síla stěny = 0,5 cm / Obr. 49:1 / . Jímka č. 5.

19/ Kyjovitě rozšířený, zaoblený, směrem dovnitř zesílený okraj zásobnicové nádoby o průměru zhruba 35 cm. Hrdlo je zdobeno zvlněním vícenásobných širších horizontál. Zhotoveno ze středně hrubé, hlinítopísčité hmoty s příměsí tuhy, střep je tvrdě vypálen do středně šedé barvy. Vrstva I c. / Obr. 49:2 /.

20/ Část dna s plastickou značkou děleného štítku v kruhu. Materiál hrubý, povrch drsný, barva šedá. Vrstva III b / Obr. 49:3 /.

21 / Dno s částí výdutě, mírně prohnuté s reliéfní značkou, /kruh dělený úsečkami na osmynapřípadně znázorňuje kolo od vozu a 8 loukotí /. Materiál je jemný se slabou příměsí slídy a hůř vypálený. Průměr dna = 11 cm. Středověký horizont v Brožkové ul. / Obr. 49:4 /.

22/ Zlomky pokličky / a zároveň misky ? /. Neúplný zlomek s puklicovitou výdutí a zesíleným plochým okrajem, který je na spodní straně zdoben dvojnásobnou vlnovkou s mělkými výkyvy. Malá poklička měla průměr 14 cm / průměr okraje = 3 cm /, dochovaná výška = 5,5 cm. Vrstva I / Obr. 49:5 /.

23/ Spodní část nádoby - hliněného poháru nebo korbely původně s oválným uchem. Na rovném dně s lištou je bohatá rytá výzdoba. V pásech soustředných kružnic jsou vpichy, vlnice, opět pás vpichů, opět vlnice, rytý kruh a zubatá vlnice. Průměr dna = 9 cm, dochovaná výška = 6 cm. Jímka č. 5 / Obr. 49:6 /.

V dosavadních nálezech z jihlavských středověkých protipožárních jímek a středověkých vrstev převažují přirozeně, tak jako jinde, keramické nádoby, které tam spadly při nabírání vody nebo se tam dostaly druhotně. Hrnčíři sídlili původně ještě ve 14. století v Hrnčířské ulici / Platea Figulorum / v jihovýchodní II. městské čtvrti. Patřili převážně do skupiny chudších řemeslníků, bydlících především v malých domcích, a z hlediska poplatníků náleželi do skupiny tzv. hospodářů / 2 /. Mezi léty 1425 až 1442 bylo v Jihlavě činných celkem 42 hrnčířů - hospodářů, žádný ve vrstvě podruhů. Naše nálezy mají značné procento nádob se značkami a možno do jisté míry uvažovat o tom, zda snad nebyly v tomto výrobně již pokročile organizovaném prostředí s řemeslně specializovanou výrobou zhotovovány původně pro příslušníky určitých řemesel / ku př. nádoby se značkami podkov pro podkováře, se značkou kola pro koláře, se značkou osnovy pro příslušníky soukenického cechu, se značkami křížů pro kněžstvo, případně příslušníky kněžských řádů atp. /. Nádobka / tab. 4:1/ - napodobující tyglík připomíná, že město v raném středověku vděčilo na svůj rychlý rozkvět vysoké produkci stříbra / ve 13. století ještě před Kutnou Horou /. Nalezené výrobky ze dřeva vyráběli opět specializovaní řemeslníci jako lžičníci, kterých bylo v první polovině 15. století známo v Jihlavě devět, a specializovaní bednáři. Objevená, již druhá kožená pochva svědčí o výrobní činnosti pošváře, který v uváděném období byl znám jako poplatník jeden. Krásné výrobky tzv. košťálového skla mohou

být importem pro bohaté měšťany, ale není vyloučeno, že sklenice zhotovil některý z místních sklenářů /jako poplatníci byli v Jihlavě činní tři /.

S přibývajícím množstvím nálezů se již lépe ukazuje jejich časové rozvrstvení s hlavním těžištěm ve 14. století /a počátkem 15./století a některé výrobky možno datovat ještě i ke sklonku 13. století. Při současné intenzivní výstavbě v bývalé III. a IV. středověké čtvrti /Pl. B. V. Mariae a Pl. Judaeorum /, ale i jinde ve středověkém jádru města budou pokračovat i záchranné archeologické akce, které mohou přinést opět nové závažné nálezy a tím i nové poznatky ve výrobních vztazích a i pro rozvrstvení společnosti městské německé kolonizace.

P o z n á m k y :

- 1 B. Novotný, Záchranný výzkum středověkých objektů v historickém jádru města Jihlavy, Přehled výzkumů 1975, v tisku.
- 2 F. Hoffman, Jihlava v husitské revoluci, Havlíčkův Brod 1961.

Weitere Funde aus mittelalterlichen brunnenartigen Abfallgruben im historischen Stadtkern von Jihlava. Ebenfalls im Verlaufe des Jahres 1976 setzte die Rettungsgrabung der bereits im vorherigen Jahr festgestellten mittelalterlichen holzverschalteten Wassergruben im historischen Stadtkern von Jihlava fort /1/. Die Erzeugnisse der Töpfer, die noch im 14. Jahrhundert in der Töpfergasse /Platea Figulorum /im südöstlichen II. Stadtteil siedelten und es waren in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts als Steuerträger 42 bekannt /2/, zeigen, dass man ihre Tätigkeit nach den bisherigen Funden hauptsächlich schon seit der Wende des 13. Jahrhunderts und in das 14. Jahrhundert datieren kann. Die Zeichen auf den Gefässböden lassen die Vermutung zu, ob bestimmte Gefäße nicht ursprünglich für spezialisierte Handwerker und für den Klerus hergestellt wurden /Gefäße mit dem Hufeisenzeichen für Hufschmiede, mit dem Radzeichen für die Wagner, mit dem Kettfadenzeichen für Angehörige der Tuchmacherzunft, mit dem Kreuzzeichen für Angehörige des Priesterstandes, für Priester usw. /. Das einen Tiegel nachahmende Gefäss erinnert daran, dass die Stadt für ihren Aufstieg der hohen Silberproduktion verdankt. Bemerkenswert sind Funde von Gläsern und Bruchstücken sog. Krautstrünke, die entweder ein Import für reiche Stadtbürger waren, oder bereits von einem der drei bekannten heimischen Glasmachern hergestellt wurden. Während des gleichzeitigen intensiven Aufbaues in dem ehemaligen III. und IV. mittelalterlichen Viertel /Platea Beatae Virginis Mariae und Platea Judaeorum / werden die archäologischen Rettungsarbeiten fortsetzen, die wiederum neue schwerwiegende Erkenntnisse und Funde damit auch neue Feststellungen über die Produktionsbeziehungen und die Differenzierung der Gesellschaft der deutschen Stadtkolonisierung bringen können.

K A M E N N Á P L O T N A S N Á P I S E M Z L E S O N I C

/okr. Znojmo /

Boris N o v o t n ý , A Ú Č S A V B r n o

/Tab. 21-24 /

Místní kronikář J. Hrabánek z obce Lesonic na Moravskokrumlovsku ve Znojmském okrese ohlásil, že při snižování terénu v okolí staré zvonice byly nalezeny opracované stavební články, kamenná deska s nápisem, kamenný kotouč a keramické zlomky.

Jelikož od doby nálezů uplynula delší doba /terén v okolí opravené zvonice byl již urovnán a zarostlý travou /, bylo tam možno spatřit pouze tři ležící objemné zlomky architektury z pískovce, které podle způsobu opracování mohly být součástí staré architektury /Tab. 23:2 ; 24:1,2 /. V místech jejich nálezů stávala totiž kdysi tvrz. Obec Lesonic, která leží 5 km jižně od Moravského Krumlova a připomíná se poprvé k roku 1314 /1 / "... de Lessonycz " CDM VI, 76 /. Dále k roku 1369 /" und Lissenicz, ZDM V, 249 /. Wolný G. uvádí, že dřívější název vesnice byl Lysenice. Tradice sděluje, že zde již od roku 1349 stával panský dvorec /2 /. Zbytky této tvrze, později bezpochyby přestavované, se vyskytují v bezprostřední blízkosti zvonice, která je rustikální stavbou z hrázděného kamene do dřevěné konstrukce. Tato stavba bude zřejmě mladšího původu a vznikla druhotně na troskách tvrze, z níž mohou pocházet rovněž nalezené architektonické články. Existence tvrze ve 14. století mohou rovněž dokládat keramické střepy ode dna a z výdutí, odlomená ucha a poškozená poklička nádoby. Kronikář Hrabánek má u sebe kamennou plotnu z jemnozrnného světle šedého pískovce, která podle jeho slov měla být údajně nalezena při úpravě terénu v okolí zvonice. Je to plotna s poněkud olámanými rohy a i na svrchní a dolní straně poněkud poškozená, o rozměrech 39 cm x 23,5 cm x 4,5 cm, beze stopy přimaltování.

Na jemněji uhlazené straně, nicméně poškozené, je ve dvou řádcích patrný staroslovanský nápis psaný kulatou glagolicí: o t / j e r / č e n a š / j e r / i ž e e s i n a n e b e i i / neboli začátek otčenáše "otče náš, jenž jsi na nebesích.."/3/. Přitom je předposlední písmeno obráceno, takže místo "nebesi" vznikla zkomolenina "nebeii". Písmena jsou mělce rytá /výška 2,5 až 3 cm/.

Dalším nálezem, který rovněž nebylo možno zjistit in situ, je plochý kamenný kotouč z načervenalého, jakoby přepáleného pískovce, rozpadlý na dvě části plochým odštěpem zezadu /o průměru 10 cm/, který má ostrým rydlem neuměle vyrytý kříž s rozšířenými konci /tzv. maltézský kříž / uprosřed hladší strany /kříž má rozměry 4 cm x 3,5 cm/.

Bez bližšího archeologického průzkumu údajné plochy výše popisovaných nálezů / k dispozici byla plocha asi 20 x 5 m², přičemž by bylo nutno respektovat základy zvonice /, nelze se ani o stáří ani o původu popisovaných nálezů vyjádřit. Zlomky kamenné architektury, i když nemají výrazné rysy, by snad bylo možno uvádět do souvislosti s nalezenými keramickými střepy, které lze předběžně klást do průběhu 14., případně počátku 15. století.

P o z n á m k y :

- 1 Hosák L. Šrámek R., Místní jména na Moravě a ve Slezsku I, /A - L /, 501, Praha 1970.
- 2 Vlastivěda moravská, Moravskokrumlovský okres, Brno 1923, 236.
- 3 V souvislosti s výše popisovanými nálezy je možno se ještě zmínit o tom, že v moravskokrumlovském museu jsou uloženy střepy z nádob střední doby hradištní, nalezené v trati "Močidla". Ta leží v trojúhelníku silnice a polní cesty vedoucí k Miroslavským Knínicím /dříve Německé Knínice /, tedy v bezprostřední blízkosti Lesonic. H. Freising poznamenává, že sídlištní objekt s těmito nálezy nebyl zbytkem germánského osídlení, jak omylem uváděl J. Skutil /Moravské prehistorické výkopy a nálezy 1931, Obzor. prehist. IX, 1930-35, 159 /, ale že to byla jáma se slovanskými nálezy z doby hradištní.

Eine Steinplatte mit Inschrift aus Lesonice /Bez. Znojmo/. Beim Abnehmen der Humusschicht in der Umgebung des reparierten Glockenturmes in der Gemeinde Lesonice bei Mor. Krumlov /Bez. Znojmo / fand man an der Stelle der gewüsteten Feste /die Gemeinde wird zum erstenmal in schriftlichen Quellen im Jahre 1314 genannt und die Feste wird im Jahre 1349 erinnert /Architekturbruchstücke aus Sandstein und Keramikfragmente aus dem 14. Jahrhundert. Nach dem Gemeindechronist J. Hrabánek fand man hier auch eine Sandsteinplatte mit einer altslawischen Inschrift, geritzt in runder Glagolica "Ot/jer/če naš/jer/ iže esi nanebeii / der vorletzte Buchstabe ist umgedreht und so entstand anstatt nebesi nebeii, der Beginn des Vaterunser : Otče náš, jenž jsi na nebesích - Vater unser, der Du im Himmel bist - /.

Ausser diesem fand man angeblich auch eine rundliche Steinplatte mit eingeritztem einfachem "Maltesser Kreuz". Da man keine näheren Fundumstände feststellen kann, wäre es notwendig in der Umgebung des Glockenturmes und in den Grundmauern der Feste eine Feststellungsgrabung vorzunehmen.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU DOMINIKÁNSKÉHO KLÁŠTERA

V O P A V Ě

/okr. Opava /

Vlasta Š i k u l o v á , Slezské muzeum Opava

Na základě výsledků stavebního průzkumu a zjišťovací sondáže z roku 1972 /1 / byl v roce 1975 zahájen výzkum kaple na jižní straně presbytáře kostela sv. Václava. Z písemných pramenů vyplývá, že koncem 16. století byla tato kaple rozdělena na dvě části, z nichž východní sloužila jako sakristie a západní byla přestavěna na pohřební kapli, v níž vybudovali svoji kryptu a oltář Mošovští z Moravčina /2/.

Sonda rozměrů 3 x 2 m byla situována podél jižní zdi, východně od základů cihlové dělicí příčky. V těchto místech byl ve zdi kaple zjištěn stavebním průzkumem krb. Byla odkryta dlažba, komponovaná již do prostoru ohraničeného dělicí příčkou. Dlažba překrývala zásyp výkopu, do něhož byla osazena patka cihlové klenby, nesoucí zdivo příčky. V pískovém násypu pro dlažbu byly nalezeny mince, které umožňují spojovat vyzdění příčky i položení dlažby s přestavbou z konce 16. století.

Pod pískovým násypem se střídaly slabé vrstvy starších násypů s vrstvičkami nášlapků obsahujícími uhlíky, které se koncentrovaly v blízkosti krbu. Podle sedmi opavských a ratibořských haléřů, datujících tyto vrstvy, možno soudit, že krb byl v provozu již v 15. století a že tedy kaple sloužila jako sakristie snad již v této době. Starší vrstvy zde zatím ještě nejsou prozkoumány. Z nálezů

upozorní zvláště na mince, jichž bylo z této sondy zatím získáno celkem 22 kusů.

Současně probíhal výzkum krypty v západní části kaple. Nejhořejší vrstvu nad kryptou tvořila světlehnědá písčité navážka, nasypaná sem po zřícení cihlové klenby krypty. Kromě nálezů, charakterisujících barokní období kláštera /součásti stavby, devocionalie, 14 mincí /, obsahovala i zcela recentní materiál z doby po zrušení kláštera, kdy zde bylo vojenské skladiště. Tato navážka byla dobře odlišitelná od tmavěsedé hlíny, ležící bezprostředně nad cihlami klenby. Byla to hlína ze starších vrstev, rozrušených při kopání prostoru pro kryptu, nasypaná nad klenbu před položením dlažby. Obsahovala i zlomky z charakteristických vrstev nášlapků stejného vzhledu jako byly v sondě. Obsah starších vrstev, k nimž se ještě v sondě nedospělo, je zde zastoupen keramikou ze 13. století a odpadem ze zpracovávání kostí. Na existenci požární vrstvy ukazují předměty, které prodělaly požár /např. přesná polovina blíže neurčitelné brakteátové mince, ohořelé lískové ořechy /.

Na vnitřní straně vchodu do krypty u západní zdi kaple byl pod spadenou klenbou ještě násypový kužel navážky se silnou příměsí malty z doby po zrušení kláštera, kdy byl obdobným způsobem zasypan i vchod do krypty v moravské kapli /3 /. Započato odkrývání koster, o němž bude referováno po dokončení této etapy výzkumu, plánovaném na rok 1977. V říjnu 1976 proveden ještě záchranný výzkum u východní zdi barokní budovy kláštera, kde se budovala příjezdni rampa. Výkop zachytil vrstvy z předklášterního období, jejichž obsah potvrzuje, že ve 2. polovině 13. století zde byl požár, jehož doklady byly zjištěny i na jiných místech klášterního areálu /4 /.

P o z n á m k y :

- 1 V. Šikulová, Záchranné akce v areálu středověké Opavy, Přehled výzkumů 1972, Brno 1973, 90.
- 2 G. Kürschner, Das Buch der Stiftungen zum ehemaligen Dominikaner-Kloster in Troppau, Opava 1903, 24-25, 82.
- 3 V. Šikulová, Krypta v moravské kapli kostela sv. Václava v Opavě, Přehled výzkumů 1968, Brno 1970, 67.
- 4 V. Šikulová, Záchranné akce v areálu středověké Opavy, Přehled výzkumů 1971, Brno 1972, 121.

Fortsetzung der Grabung des Dominikaner Klosters in Opava /Bez. Opava/. In der Kapelle auf der Südseite des Presbyteriums der Kirche des Hl. Wenzels wurde eine Sonde in der Nähe des Kamins gelegt, der bei bauwirtschaftlichen Untersuchungen der Südwand der Kapelle festgestellt worden war. Es wurde die Pflasterung abgedeckt, die sich zur Ziegelquerwand bezieht, durch die die Kapelle am Ende des 16. Jahrhunderts in eine Sakristei und in die Bestattungskapelle der Familie Mošovský aus Moravčín abgeteilt wurde. Die älteren Aufschüttungsschichten und der eingetretene Boden mit Holzkohlestückchen um den Kamin konzentriert und durch Troppauer sowie Ratiboř-Heller datiert belegen, dass der Kamin bereits im 15. Jahrhundert in Betrieb war und somit also die Kapelle als Sakristei vielleicht bereits zu dieser Zeit diente. Insgesamt fand man in dieser Sonde 22 Kleinmünzen. Die älteren Schichten sind noch nicht untersucht worden.

Oberhalb der Familiengruft der Mošovský's förderte man die jüngste Aufschüttung, durch die die Gruft nach dem Einsturz des Gewölbes zugeschüttet wurde, ferner die Aufschüttung, mit der der Eingang in die Gruft nach dem Auflösen des Klosters zugeschüttet wurde sowie die Aufschüttung aus der Bauzeit der Gruft, aus Erden von älteren Schichten stammend, die beim Graben des Raumes für die Gruft gefördert worden waren. Auf der Ostseite des Klostergebäudes hat man eine Rettungsgrabung beim Erdaushub für eine Rampe durchgeführt. Der Inhalt der Schichten aus dem vor-klosterlichen Zeitabschnitt bestätigte, dass in der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts diesen Ort ein Brand heimsuchte, dessen Belege man auch an anderen Stellen des Klosterareales festgestellt hat.

BEENDUNG DER GRABUNG VON KIRCHENFUNDAMENTEN AUF DER DORFWÜSTUNG KOVÁLOV BEI ŽABČICE

/Bez. Brno-venkov /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Im Juli und August 1976 hat man die Grabung der im Jahre 1975 auf der Dorfwüstung Koválov entdeckten Kirche beendet. Die Grabung konzentrierte sich auf die Untersuchung der Gräber im Inneren der Kirche. Es wurde festgestellt, dass einige Gräber durch den Kirchenbau gestört worden waren, woraus zu schliessen ist, dass man an diesem Orte bereits vor dem Aufbau der Kirche bestattete, die zum erstenmale in schriftlichen Quellen des Jahres 1269 angeführt wird /CDM IV, 31 /. Bei dem Schädel in einem Grab ausserhalb der Kirche hat man eine bisher nicht bestimmte Münze entdeckt. Nach der Dokumentation und der Abnahme von Baumaterialproben wurden die Kirchengrundrisse verschüttet, um den Anbau eines Weingartens zu ermöglichen.

FUNDE MITTELALTERLICHER KERAMIK AUS VALTICE

/Bez. Břeclav /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Beim Bau einer neuen Siedlung in der Lázeňská Gasse in Valtice kam es beim Fundamentaushub zur Störung von Schichten mit einer grösseren Keramikmenge aus dem 13. - 15. Jahrhundert. Die Fundproben barg J. Hromada aus Valtice, der den Fund dem Museum in Mikulov mitteilte. Mit Rücksicht auf den Bau konnte keine weitere Grabung auf der Lokalität durchgeführt werden. Die gefundenen Scherben stammen von Töpfen, Schüsseln, Krügen, glockenförmigen sowie flachen Topfdeckeln, einem Vorratsgefäss, einer Schöpfkelle mit Bügelhenkeln, Bechern und Trichtern. Bemerkenswert sind zwei identische Zeichen, die an den Rändern zweier Scherben angebracht sind, vermutlich von einem Gefäss stammend, ferner das Zeichen in Form einer Querfurche am Rande eines weiteren Gefässes, der Schüsselrand mit Zeichen auf der Innenwand knapp unter dem Rand und ein flacher Topfdeckel, dessen beschädigte Handhabe ursprünglich die Form eines Tierköpfchens hatte.

VIERTE GRABUNGSSAISON AUF DEM MITTELALTERLICHEN HAUSBERG "KULATÝ KOPEC" BEI ŽABČICE

/Bez. Brno-venkov /

Josef U n g e r , Regionální muzeum Mikulov

Die Grabung des Hausberges vom Typ "Motte" bei der Dorfwüstung Koválov schritt im Jahre 1976 derart fort, dass die Flächenabdeckung des kreisförmigen Plateaus am Scheitel des Berges beendet wurde. Zur schwerwiegendsten Feststellung gehört die Präzisierung der Stratigraphie, durch Münzen datiert. Im letzten abgedeckten Quadrat war in der ersten Besiedlungsphase ein mächtig eingetieftes Gebäude errichtet worden, dessen Wände eine mit Lehm verschmierte Holzkonstruktion hatten. Die Aufschüttung dieses Objektes bildete durchgebrannter Lehmewurf mit einer Menge von keramischen Scherben, die vor allem von Töpfen mit flachen Topfdeckeln stammen. In der Aufschüttung wurde auch eine grössere Menge an verkohltem Getreide und ein kleiner Denar vom Pfennigtypus mährischer Provenienz gefunden, der an das Ende der 60. und in die 70. Jahre des 13. Jahrhunderts datiert ist /1/. Ferner entdeckte man Pfostengruben, deren Zugehörigkeit zu den einzelnen Besiedlungsphasen unsicher ist. Begonnen wurde mit der Abdeckung einer kleinen Anhöhe, die sich zwischen dem äusseren und inneren Graben auf der südöstlichen Seite des Hausberges befindet. Hier entdeckte man einen steinernen Herd und eine komplizierte Fundsituation, die man erst in der folgenden Grabungssaison wird lösen können.

Anmerkung:

1 Für die Bestimmung danke ich Herrn Doz. Dr. J. Sejbal, CSc.

PŘEDBĚŽNÉ VÝSLEDKY 8. A 9. VÝZKUMOVÉ SEZÓNY Z ÁBLACAN, OBEC POLEŠOVICE

/okr. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Systematický výzkum v trati "Nivy" parc. č. 1850 na lokalitě u Polešovic pokračoval v roce 1974 odkryvem plochy H /553 m²/ v prostoru farmy JZD Polešovice a odkryvem plochy J / 568 m² / situované za jižním oplocením farmy. Celkem bylo prozkoumáno 36 sídlištních objektů.

Na ploše H byla zachycena 25 až 50 cm silná černá humosní-sídlištní vrstva moravské malované kultury, z níž byly získány vzorky materiálu z devíti sond. Vrstva obsahovala zlomky keramiky, mazanice a roztroušené drobné kameny. K téže kultuře náležel jediný objekt, sídlištní jáma kruhového tvaru s oválným nástupním prostorem, vyplněná kompaktní tmavohnědou hlínou, obsahující zlomky

keramiky a mazanice, kost, kameny a dva pazourkové úštěpy.

Zbývajících 35 objektů bylo zkoumáno na ploše J. Z nich 33 včetně několika kúlových jam náleželo kultuře velatické a dva /zemnice a kúlová jáma / latěnu.

Zachycená část velatického sídliště je charakterizována jámovými objekty. Z desíti rozptýlených kúlových jam není možné rekonstruovat žádnou obytnou stavbu. O jejich někdejší existenci by snad svědčily zbytky otevřených ohnišť. Četné jsou zásobní jámy se zúženými hrdly a charakteristickými dutinami čočkovitých, hruškovitých a kuželovitých tvarů. Jedna z nich obsahovala zuhelnatělé plody jabloně /určil RN Dr E. Opravil, CSc /, jiná velkou zásobní nádobu. K výrobním objektům náležela malá jámová kovolitecká pícka a patrně i zahloubená dvojprostorová pec s vnitřní přepážkou. Z ostatních druhů objektů se vyskytly sídlištní jámy různých tvarů, u nichž nebylo možno stanovit jejich původní funkci. V nálezech převládají zlomky keramiky. Dále byla získána kamenná drtidla, zvířecí kosti, brousky, přesleny, opracované kosti, ulity, pazourkové úštěpy, kousky grafitu, železné strusky, bronzové struskovité slitky, zlomek bronzového plechu a zlomek bronzové náušnice. Zachycená část sídliště vykazuje zemědělský charakter /zásobní jámy / se stopami řemeslné výroby, především kovolitecké.

K latěnskému sídlišti náležela asi z poloviny prozkoumaná zemnice s krbem a vchodem umístěným ve štítové stěně sedlové střechy. Část objektu zasahuje pod polní cestu. Vedle četných zlomků keramiky obsahovala šedá popelovitá výplň kosti, přesleny, železnou strusku, sklovitou hmotu, grafit, brousek, železný lopatkovitý předmět, zlomek žernovu, pazourkový úštěp a pod.

Výzkum v roce 1974 potvrdil dřívější předpoklad, že vnitřní část ostrožny nebyla v hradištním a raně středověkém období osídlena. Slovanské osídlení sledovalo nárazové inundační břehy. Velatické sídliště náleží k nejsevernějším moravským sídlištím této kultury a je nejspíše současné s osídlením na sousedním katastru Moravského Písku /okr. Hodonín /. Objev latěnské zemnice dokumentuje, že halštatskolatěnské osídlení lokality bylo nejen časově, ale i prostorově značně rozsáhlé.

Výzkum v následujícím roce 1975 se soustředil do polní trati "Torštot", parc. č. 1792, na jihozápadní část dvojlaločné ostrožny, do míst, kde v roce 1964 byl sondou č. 1 zachycen v délce 20 m příkopovitý žlab. V blízkosti příkopu byla odkryta plocha K /240 m²/, na níž bylo prozkoumáno celkem 52 sídlištních objektů, z nichž 3 náležely kultuře volutové, 44 eneolitické fázi osídlení /nejmladší zvoncovité poháry /, 2 halštatskému osídlení /1 zemnice /, 1 latěnskému /zemnice s kúlovou konstrukcí/ a 2 pozdněhradištnímu /jámy /.

Kromě stop pravěkého osídlení byly zjištěny relikty nejmladší vývojové fáze ZSV Záblačan z 1. pol. 13. století. Z nich je nejvýznamnější právě příkop, jehož celý průběh byl ověřen 11 sondami a který přetíná ve směru Z-V šíjí výběžku jihozápadní části ostrožny od jednoho inundačního břehu k druhému. Jeho prostřednictvím byl vyčleněn trojúhelníkovitý sídelní prostor o stranách 150 m /příkop/ x 185 x 205 m /inundační břehy / a o ploše 1 ha 33 arů od zemědělského zázemí. Příkop byl přerušen vchody situovanými rovněž v blízkosti břehů : východní byl zachycen, západní se na základě několika indicí odůvodněně předpokládá. V jeho blízkosti a těsně při vnitřní hraně příkopu byla odkryta maximálně 1 m zahloubená část původně celodřevěné, nejspíše věžovité dvojpodlažní stavby s přístěnnou nosnou kúlovou konstrukcí, krytým závětrím vchodu a valbovou střechou. Zahloubená část, členěná do dvou prostor, je obdélníkové dispozice o stranách 2,5 x 1,85 m, poměr stran je 3:4 a plocha 4,6m². Stěny jsou deštěné, a rovněž dno objektu, do něhož byly zapuštěny čtyři podlahové polštáře, kryla deštěná podlaha. Jako stavebního materiálu bylo použito jedlového dřeva /určil RN Dr E. Opravil, CSc./, které bylo získáno pravděpodobně ze submontánních poloh Chřibů. Stavba byla vybudována ve stavebním systému s délkovým, šířkovým a patrně i výškovým modulem pohybujícím se mezi 62 až 63 cm. Základní mírou byl nejspíše loket. Vzhledem k nálezné situaci neplnila trvale obytnou funkci, ale spíše funkci strážního, případně obranného bodu.

Z dosavadních devíti výzkumových sezon vyplývá, že Záblačany tvořilo otevřené sídliště, nacházející se na jihovýchodním výběžku ostrožny a hrozený dvorec, situovaný na jihozápadním výběžku. Dvorec přetrval až do poloviny 13. století. Situace je odrazem diferencovaných sociálních a nejspíše i společenských vztahů, dovršených v rámci této konkrétní vesnické pospolitosti nejpozději na přelomu 12. a 13. století.

Vorläufige Ergebnisse der 8. und 9. Grabungssaison in Záblačany /Bez. Uherské Hradiště/. Im Jahre 1974 und 1975 wurden im Kataster von Polešovice in den Fluren Nivy und Torštot drei selbständige Flächen /H, J, K / mit Siedlungsobjekten der Voluten- und mährischen bemalten Kultur, ferner aus dem äneolithischen Zeitabschnitt /die jüngsten Objekte gehören der Glockenbecherkultur an /, der Velaticer Kultur, aus der Hallstatt- und Latènezeit untersucht. Zu den frühmittelalterlichen Objekten der Dorfwüstung Záblačany gehören Gruben und vor allem ein 150 m langer Graben, der die Siedlungsfläche eines Gehöftes begrenzt. An den Graben knüpfte ein zweistöckiger und zweiräumiger turmartiger Wach- oder Wehrbau an. Zur Wüstung des Gehöftes kam es in der Mitte des 13. Jahrhunderts.

WEITERE FUNDE AUS OSVĚTIMANY

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Bei einem Brunnaushub im Jahre 1974 in einem Gebäude, das sich im Zentrum der Gemeinde befindet, wurden aus den Oberflächenschichten Bruchstücke jungburgwallzeitlicher Keramik aus der 2. Hälfte des 12. Jahrhunderts geborgen. Auf dem Kataster Osvětimany ist dies bereits die sechste jungburgwallzeitliche Lokalität.

Beim Pflanzen von Obstbäumen in der Flur "Díly" gewann man im Mai 1975 zahlreiche Scherben aus dem 14. Jahrhundert. Spuren dieser mittelalterlichen Besiedlung gehören am ehesten der mittelalterlichen Dorfwüstung Jenišovice an, die in der Flur "Janšovské" stand. Beide Fluren - "Díly" und "Janšovské" - sind gemeinsam benachbart.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS UHERSKÉ HRADIŠTĚ

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

Beim Grundmaueraushub für das Rechenzentrum im Jahre 1974, wurden in der Otakar Gasse in einer Tiefe um 2 m zerschwenkte mittelalterliche Siedlungsschichten aus dem Ende des 13. bis 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts gestört. In den Funden überwiegt Keramik /ein ganzer eiförmiger Topf, Bruchstücke von Topfdeckeln, Schüsseln, Bechern u. ä. /. Interessant ist der Fund eines Bruchstückes von einem topfartigen Gefäß mit zylindrischen Rand /Ende des 13. Jahrhunderts / . Zahlreich kamen auch Tierknochen einschliesslich Hörner vor, von denen manche Schnitzspuren und Spuren von absichtlichen Zerschlagen tragen.

LESEFUNDE AUF DER FESTE IN STRÁNÍ

/Bez. Uherské Hradiště /

Robert S n á š i l , Slováké muzeum Uherské Hradiště

In dem bebauten Teil von Strání, in der Flur mit der lokalen Benennung "Kopec", befindet sich die bekannte Feste mit dem erhaltenen Teil eines Grabens, die heute von einer Kirche und Friedhof überdeckt ist. Im Jahre 1974 unternahm man auf dem Friedhof eine Oberflächensammlung, wobei kleinere Bruchstücke mittelalterlicher Keramik gewonnen wurden, die aus der 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts stammt.

STŘEDOVĚKÉ OSÍDLNÍ V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav /

Ondrej Š e d o , Žilina

V blízkosti jižní části Mušova /okr. Břeclav/, vpravo od silnice Brno-Mikulov, byly zjištěny stopy středověkého osídlení. Nacházejí se na nevysokém výběžku, obklopeném bažinami a slepými rameny Dyje. Výběžek spojuje se současnou komunikací jen úzká nezatapěná šíje.

Sběrem na větší ploše byla získána středověká keramika vyrobená z hlíny, která v některých případech obsahuje slídu a tuhu. Menší množství střepů pochází z nádob vyrobených na pomalu rotujícím hrnčířském kruhu. Rámcově můžeme datovat keramiku ze sídliště do 12. - 15. století.

Nálezy jsou uloženy v Regionálním muzeu v Mikulově.

Mittelalterliche Besiedlung in Mušov /Bez. Břeclov/. In dem sumpfigen Terrain bei der Gemeinde Mušov stellte man Spuren einer mittelalterlichen Besiedlung fest, die in das 12. - 15. Jahrhundert datiert werden kann.

VÝZKUM V AREÁLU STAROBRNĚNSKÉHO KLÁŠTERA

/okr. Brno-město /

Zdenka Himmlová, Muzeum města Brna

/Obr. 50 /

V roce 1976 byl zahájen výzkum plochy 1. nádvoří bývalého augustiniánského kláštera na Starém Brně, Mendlovo nám. 1. Lokalita byla vybrána se záměrem identifikovat polohu a podobu raně středověkého kostelíka P. Marie, který je zde doložen listinami zábrdovického kláštera kolem roku 1240. Kostel, pravděpodobně zeměpanského založení, byl spolu s kaplí sv. Prokopa určitelem farního práva pro Staré Brno a některé další osady. Po několikeré změně majitele jej posléze r. 1323 vykoupil Jan Lucemburský pro Elišku Rejčku, která na tomto místě založila klášter cisterciáček /1/. Po dokončení stavby nového klášterního chrámu Nanebevzetí P. Marie původní kostelík sloužil dále jako špitální kostel; patrně koncem 14. stol. byl zasvěcen sv. Anně. Existoval ještě koncem 18. stol., kdy do kláštera přišli augustiniáni od sv. Tomáše. V důsledku rozsáhlých stavebních úprav, prováděných novými majiteli, došlo k jeho zbourání /2/.

V průběhu první výzkumné sezony byla odkryta plocha cca 55 m² v severozápadním rohu 1. nádvoří. Těsně pod dnešním povrchem v hloubce 10 cm byly zachyceny zbytky obvodového zdiva kněžiště a východní části lodi kostelní stavby orientované Z-V. Západní část lodi se nachází v základech stojícího západního křídla klášterního objektu, takže je výzkumu nepřístupná. Zachovaná část půdorysu svědčí o podobě malého jednolodního kostelíka s pravouhloú lodí a protáhlým raně gotickým chórem, ukončeným polygonálním závěrem s opěrnými pilíři. Celková délka odkryté části půdorysu činí 15,8 m, z toho délka chóru 12 m; šířka lodi je 13 m, šířka chóru 8 m. Síla zdiva lodi 100-110 cm, síla zdiva chóru pouze 80 cm. Stavebním materiálem je lomový kámen /červený slepenec/, spojovaný maltou.

Uvnitř stavby byly zjištěny 3 vrstvy maltové podlahy, z nichž nejspodnější v úrovni 50 cm pod povrchem nese negativní otisky diagonálně kladených dlaždic rozměru 16 x 16 cm. Podle zachovaných zlomků se jednalo o keramické, do červena vypálené dlaždice o síle 4 cm. Výplň mezi jednotlivými vrstvami podlahy tvořila stavební ssut, obsahující zlomky keramiky a skleněných okenních terčů.

Prostor severně od presbyteria vyplňovala odpadová vrstva mocná 50 cm, jejíž bází tvořila částečně zachovaná cihlová dlažka. Tmavá hlína této vrstvy byla bohatě promíšena zlomky keramiky, úlomky zvířecích kostí, rozdrčenými vaječnými skořápkami, uhlíky a zlomky kovových předmětů.

Převážnou část nálezů tvořil střepový keramický materiál; kuchyňská keramika je zastoupena hrnci, džbány, trojnožkami, poklicemi, talíři s poháry. Nádoby jsou až na výjimky vytáčeny na kruhu a odřezávány. Materiál je černý tuhový s příměsí slídy nebo šedý s tmavším povrchem a světlejším lomem; častý je také červeně vypálený materiál s hnědou nebo zelenou polevou na vnitřní straně střepu, přesahující přes okraj nádoby. Ojedinele se vyskytují střepy bílé s fialovou polevou. Velmi kvalitní jsou zlomky brněnských pohárů a miniaturních misek - střepy z jemné plavené hlíny, na lomu červené, povrch potažen tmavě šedou vrstvičkou s kovovým leskem. Výzdoba je tvořena rytou šroubovicí na výduti, výjimečně jednoduchou rytou vlnicí. V několika případech se objevila výzdoba tzv. gotických písmen. Plastická výzdoba se omezila na zvlněné okraje nádob, zvláštností je zvlněný okraj nožky pohárku. Zlomky loštických pohárů nejsou příliš časté.

Početnou skupinou nálezů jsou zlomky kachlů dvou typů - jednak nádobkových miskovitých, jednak komorových s reliéfní výzdobou čelní stěny. Materiál je u obou typů shodný, byly vyráběny z písčité, do červena vypálené hmoty se štrpčivým slídovým povlakem. Čelní stěna komorových kachlů byla v některých případech zeleně polévána.

Zlomky skla pocházejí ze dvou nádobek s vysoko vypíchnutým kuželovitým dnem a z neurčitého počtu okenních terčů.

Ze zásypu bylo vybráno několik zlomků ostění a žeber z hrubozrného pískovce.

Dosavadní výsledky výzkumu potvrdily předpokládanou existenci starší kostelní stavby v bezprostřední blízkosti klášterního chrámu. Výzkum prozatím zachytil raně gotickou stavební fázi této stavby s doklady mladších úprav. Získaný keramický materiál reprezentuje poměrně široký časový horizont s těžištěm ve 2. pol. 15. stol.

P o z r á m k y :

1 Dějiny města Brna I, Brno 1969, 38, 74-75.

2 R. Hurt, O poloze starého kostela P. Marie na Starém Brně, ČMM LVIII, 1972, 221.

Mittelalterliche Grabung im Areal des Klosters von Staré Brno. Die Grabung zielte auf die Erfassung der Lage und Form einer der ältesten sakralen Bauten auf dem Territorium von Brno - der Kirche der Jungfrau Maria, die schriftlich zum erstenmal um das Jahr 1240 belegt ist. Die bisherigen Grabungsergebnisse bestätigen die vorausgesetzte Existenz eines älteren Kirchenbaues in unmittelbarer Nähe der Klosterkirche. Die Grabung erfasste eine frühgotische Bauphase dieses Baues mit Belegen jüngerer Herrichtungen. Das gewonnene keramische Material repräsentiert einen verhältnismässig breiten zeitlichen Horizont mit dem Schwerpunkt in der 2. Hälfte des 15. Jahrhunderts.

ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ SÍDLIŠTĚ V RÝMAŘOVĚ

/okr. Bruntál /

Jaromír Novák, Jiří Karel, Vlastivědný ústav Bruntál

Při doplňujícím odkryvu ploch přilehlých základní výzkumné ploše, prozkoumané v letech 1973 - 1975, jsme provedli sondu 4 x 8 m východně od Vrchlického ulice /ve vzdálenosti 30 m od základní plochy/. Po odstranění zásypů mocnosti 70 cm jsme odkryli objekt č. II. Zjištěná část má délku min. 5 m, šířku 1,9 až 2,3 m a zahloubení jen v severní části 0,27 cm. Východní i západní stěna byla lomená, tvořila výklenky. Zdivo /max. 0,3 m / bylo jednak z dusané hlíny, místy ji nahradila prkna. Stavba sloužila jako hospodářský objekt vesnice vnější kolonizace /III. horizont /.

Pod podložími splachy mocnosti 0,4 m se ve spraších vyrýsoval objekt č. LI, pozůstatek mírně zahloubené chaty se zaoblenými rohy. Má rozměry 4,4 x 2,7 m, max. zahloubení 0,5 m v severní části, v jižní jen 0,3 m. Původní svah terénu se mírně skláněl k jihu, kde byl asi vybudován vchod do chaty. V severovýchodním rohu bylo pravděpodobně ohniště. Při SZ rohu byly v západní stěně dva svislé kůly o průměru 30 a 38 cm vedle sebe, jejich konce se zahlubovaly 20 cm pod dno objektu. Prostor mezi kůly a vlastním objektem byl zachován, zůstalo zde sprašové žebro. Všechny stěny tvořila pěchovaná hlína, ztužená kameny šířky max. 0,3 m /v základech /. Zčásti byly asi stěny proutěné a omazané hlínou. Předpokládáme šikmou střechu, skloněnou k východu.

V podobné superpozici se nacházejí i objekty č. I až IV /1971 /, které jsou však zahloubeny do spraší jen svými spodními částmi, jsou tedy relativně mladší, přesto však přísluší I. horizontu /sídlíště vnitřní kolonizace datované kolem r. 1250 /.

Po opuštění objektu č. LI bylo jámy využito pro rýžování zlata. Uloženy výplně odpovídají vrstevnatostí a petrografickou povahou odpadům vznikajícím při rýžování zlata. Těmi byla vyplněna jáma rozměrů 3,5 x 2,3 m a max. hloubky 0,7 m, část materiálu tvořilo haldu. Vlastnímu zařízení, plavicímu zařízení /nebo stoupě /, pravděpodobně příslušela kúlová jamka ve vzdálenosti 2,9 m, ve které byl zapuštěn svislý kůl, o nějž se opíral šikmý kůl směřující k odpadové jámě.

Ve výplni objektu /č. L / jsme našli také doklady železářské výroby /zhotovování železné rudy /.

Objekt č. L je datován také do horizontu I. vejčítým hrncem. Má vzhůru vytažený okraj /v = 2,8 cm / a ostře prožlabené hrdlo. Je zdoben na okraji podhrdlí a na max. výduti svazky vodorovných rýh.

Ve hmotě převažuje granulovaná tuha, vně i uvnitř je hnědá engoba. Na části hrnce vznikly typické bradavčité nárůstky druhotným pálením.

Také odpadní mělká jáma /objekt č. LIII / a jamka /č. LIV / se dle výplní a keramického materiálu řadí do I. horizontu /zlomky zásobnic charakterizované nižším kyjovitým okrajem s vysokým obsahem velkých tuhových granul /.

Objekty I. horizontu jsou dnes známy na ploše cca 70 x 30 m a byly zjištěny v počtu patnácti. Celkový rozsah sídlíště však dosud neznáme.

Mittelalterliche Siedlungswüstung in Rýmařov /Bez.

Bruntál / . In der 4 x 8 m breiten Sonde, die östlich der im Jahre 1973-1975 untersuchten Fläche liegt, deckten wir auch dem I. Horizont angehörende Objekte ab /Siedlung der inneren Kolonisation - um das Jahr 1250 /. Die mässig eingetiefe Hütte mit abgerundeten Ecken hat Ausmasse von 4,4 x 2,7 m. In der NW Ecke waren zwei Pfosten nebeneinander /30 und 38 cm /, von dem eigentlichen Objekt durch eine Lössrippe abgeteilt. Der Eingang in die Hütte war auf der Südseite. Die Wände bildeten gestampfter Lehm / max. 0,3 m /. Nach der Hüttenwüstung wurde die Eintiefung als Abfallgrube bei der Goldwäscherei verwendet. Die Objekte datieren: ein eiförmiger Topf mit nach oben gezogenem Rand und scharf durchdeltem Hals sowie Bruchstücke von Vorratsgefässen.

Objekte des I. Horizontes sind heute auf der Fläche von ca. 70 x 30 m bekannt, es wurden deren fünfzehn festgestellt. Der gesamte Umfang der Siedlung ist bisher nicht bekannt.

Jaromír Novák, Jiří Karel, Vlastivědný ústav Bruntál

Po třiletém přerušení výzkumu jsme pokračovali ve východním sektoru odkrýváním III. horizontu /1/. V jižní části jsou šikmo vrstvené polohy, ve kterých se střídají zásypy hlín bez nálezů s polohami obsahujícími velké množství železářské strusky /odpad z malých pecí/. Zlomky keramiky přísluší často oxidačně pálené keramice, u okrajů převažují vyvinuté, vzhůru vytažené typy, vně vykloněné a nižší límcovité okraje s velkou škálou variací.

V severní části východního sektoru převažují zásypy, které zde byly uloženy při hloubení městského příkopu, který oddělil hrádek od města. Vytvořením příkopu byla severní část hrádku zničena. Povrch II. horizontu se mírně sklání k jihu a rýsují se v něm kamenné základy větší stavby.

P o z n á m k a :

1 Přehled výzkumů za rok 1972.

Grabung des Hausberges in Rýmařov /Bez. Bruntál/. Nach einer Unterbrechung der Grabung setzten die Arbeiten im östlichen Sektor fort. Im südlichen Teil des III. Horizontes sind bemerkenswerte schräg geschichtete Lagen mit Eisenverhüttungsabfällen. Im nördlichen Teil überwiegen Aufschüttungen aus dem Stadtgraben, durch den ein Teil des Hausberges vernichtet wurde. Die Oberfläche des II. Horizontes neigt sich mässig nach Süden und in diesem heben sich Grundmauern eines grösseren Baues ab.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÉHO VÝZKUMU FEUDÁLNÍHO SÍDLA V MOR. TŘEBOVÉ - UDÁNKÁCH

/okr. Svitavy /

Dagmar Jelínková, AÚ ČSAV Brno

V srpnu r. 1976 pokračoval záchranný archeologický výzkum na lokalitě v Mor. Třebové - Udánkách.

Byla prohloubena sonda č. 1 a kolmo na ni ve směru V-Z byla vedena sonda č. 2, široká 4 m a 7 m dlouhá. Na sondu č. 1 navazovala na dvacátém metru od počátku sondy. Rovněž v ní se podařilo zachytit kamenné zdivo, které překrývalo soustavu kúlových jamek, jejichž půdorysné uspořádání je možno za daného stavu výzkumu jen stěží rekonstruovat. Ve střední části sondy č. 1, v místě valu, byla zachycena zeď, která evidentně souvisí s centrální stavbou, ale byla zapuštěna do tělesa valu a představuje tudíž mladší zástavbu. V místech koruny valu se tato zeď pravoúhle lomí západním směrem, jedná se tedy o místnost pozdějšího kamenného stavení.

Keramika, která byla výzkumem získána, reprezentuje hrnčířské výrobky datovatelné hlavně do 14. a 15. stol., několik keramických zlomků lze datovat do 2. poloviny 13. stol. Bylo získáno také větší množství železných předmětů.

Při hodnocení situace na udánecké lokalitě dospíváme k závěru, že zde jde nejméně o dvě stavební fáze. Se starší fází - mottou - souvisí val, narušený zdívkou a soustava kúlových jamek na jeho vrcholu i pod zdívkou v sondě č. 2 a snad také požárová vrstva, zachycená v obou sondách. Mladší fáze je představována zděnou stavbou - tvrzkou, jejíž půdorysná dispozice je zatím známa jen útržkovitě, ale jistě již nerespektovala plochu ohraničenou valem.

Fortsetzung der Rettungsgrabung eines Feudalsitzes in Mor. Třebová - Udánky /Bez. Svitavy/. Im August 1976 setzte die Rettungsgrabung auf der Lokalität in Moravská Třebová - Udánky fort. In Ost-Westrichtung wurde zur Mitte des Objektes Sonde Nr. 2 geführt /Länge 7 m, Breite 4 m/. Es gelang in ihr ein Steingemäuer zu erfassen, das ein System von Pfostengruben überdeckte, deren Grundrissgestaltung unter dem gegebenen Grabungsstand nur schwer zu rekonstruieren war. Beim Eintiefen von Sonde Nr. 1, an der Stelle des Walles, hat man eine Mauer festgestellt, die evident mit dem Zentralbau zusammenhängt, jedoch in den Wallkörper eingelassen wurde und somit eine jüngere Verbauung vorstellt. An den Stellen der Wallkrone ist diese Mauer rechtwinkelig in Westrichtung gebrochen. Die Keramik, die man bei der Grabung

gewann, kann hauptsächlich in das 14. und 15. Jahrhundert datiert werden, einige keramische Bruchstücke bereits in die 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Auch eiserne Gegenstände wurden erfasst. Bei der Bewertung der Situation gelangen wir zu der Schlussfolgerung, dass es sich hier um mindestens zwei Bauphasen handelt; die ältere, Motte, die durch den Wall und das Pfostengrubensystem auf seinem Scheitel und unter dem Gemäuer in Sonde Nr. 2 und vielleicht auch durch die Brandschicht repräsentiert ist, die in beiden Sonden erfasst wurde. Die jüngere Phase wird durch einen gemauerten Bau, eine Feste vorgestellt, deren Grundrissdisposition vorläufig nur fragmentarisch bekannt ist, aber bereits die durch den Wall begrenzte Fläche nicht mehr respektiert.

ZÁNİK STŘEDOVĚKÉ AKROPOLE TEPENEC U JÍVOVÉ

/okr. Olomouc /

Václav B u r i a n , Vlastivědný ústav Olomouc

Podle ročních postupů plánu těžby kamenolomu Bělkovice /Štěrkovny a pískovny Olomouc, n.p., ředitelství v Olomouci / byla komorovým odstřelem v horní etáži devastována poslední část středověkého hradiska Tepenec. Z původního rozsáhlého systému mohl být při rekognoskaci dne 29. srpna 1976 zjištěn ještě v původním stavu jihozápadní výběžek skalní stěny, v minulých desetiletích známý pověstnou prohloubeninou "podkovy". /1 / Ze středověkého opevnění zůstal nedotčen pouze jižní úsek hradby, lomící se k západu v délce 7 m, k severovýchodu asi 18 m. Západně od čtverce LXX byl nalezen v porušeném terénu železný klínc, porůznu hroudy strusky, pocházející pravděpodobně z kovářské dílny, která byla v minulém výzkumu lokalizována do oblasti čtverce XCVII /2 /.

P o z n á m k y :

- 1 Posledně byl tento útes vyobrazen ve článku Třetí archeologická kampaň na hradě Tepenci /Jívová, okres Olomouc /, Zprávy VÚO 1971, č. 150, 4. Literatura k této pověsti je citována v poznámkách úvodní zprávy Historickoarcheologický výzkum hradu Tepence /Jívová, okres Olomouc / v letech 1968-1969, tamt. 1970, č. 147, 10.
- 2 Historickoarcheologický výzkum hradu Tepence roku 1971, tamt. 1972, č. 156, 7.

Wüstung, der mittelalterlichen Akropole des Burgwalles Tepenec bei Jívová /Bez. Olomouc /. Beim Fortschreiten der Steinbruchförderung wurde im Jahre 1976 der letzte Teil der Akropole devastiert. Zur Zeit blieb eine Felsenklippe, zu der eine volkstümliche Sage gebunden ist, und der Abschnitt des Aussenwalles erhalten. In dem devastierten Raum, der archäologisch in den Jahren 1968-1971 untersucht wurde, hat man weitere Spuren der Tätigkeit einer Schmiedewerkstätte festgestellt.

POVRCHOVÝ PRŮZKUM NA ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ OSADĚ ŠTÍTKY U SVOJKOVIC

/okr. Jihlava /

Zdeněk M ě ř í n s k ý , AÚ ČSAV Brno

Při dokumentaci a zaměřování středověkého hrádku na zaniklé středověké osadě Štítka, který se nachází na okraji lesa asi 950 m jihovýchodně od samoty "U Anděla" nedaleko obce Svojkovice /okr. Jihlava /, byl proveden i povrchový průzkum čerstvě rozorané odvodněné louky v mělkém údolí, jež se táhne mezi dvěma lesíky směrem Z-V. Údolím protéká bezjmenný potok, vlévající se o několik set metrů východněji do Želetavky. Přímo u prameniště potoka na jeho levém břehu se nachází středověký hrádek. Již při první návštěvě lokality v roce 1965 jsem došel k závěru, že vlastní sídliště stávalo patrně ve výše popisovaném, tehdy značně zamokřeném údolí, v místech prameniště bezjmenného potoka. Napovídalo tomu i několik drobných zlomků středověké keramiky, vyplavených potokem /1 /.

Povrchový průzkum čerstvě rozorané louky tento předpoklad potvrdil. V údolí, a to do vzdálenosti asi 300-350 m směrem východně od hrádku, bylo možno pozorovat ojedinělé shluky kamenů z rozrušených objektů i skvrny tmavěji zabarvené zeminy. Narušené objekty se soustřeďovaly hlavně v 100 m dlouhé části údolí, přiléhající těsně k hrádku. Odtud také pochází většina fragmentů středověké keramiky.

Jedná se o dva zlomky vně vyhnutých, svisle seříznutých manžetovitých okrajů, tři zlomky ode dna, větší výduť a dva fragmenty z velkých silnostěnných zásobnic. Všechna dna mají stopy po podsýpce, tuhá hmota zlomků výduť z zásobnic je na povrchu opatřena hnědou hliněnou glazurou. Tuha je převažující součástí hmoty všech nalezených zlomků /2/. Soubor keramiky je příliš malý na to, aby jej bylo možno přesněji časově zařadit. Rámcově náleží nalezené úlomky keramiky snad do 14. století.

Ves Štítky se v pramenech poprvé připomíná k roku 1257 /3/. Listiny z roku 1345 dokládají u Štítek těžbu zlata. Nákladnictví měli v rukou jemničtí měšťané /4/. Jako osedlá se ves uvádí roku 1417 /5/ a snad i 1451 /6/. Roku 1519 pravděpodobně již osada neexistovala, neboť v listině Adama z Hradce se hovoří o louce ve Štítkách, na které si má Želetavská obec zřídit rybník /7/.

Půdorysně asi zaniklé Štítky představovaly krátkou lesní lánovou ves, táhnoucí se ve směru Z - V po obou březích bezejmenného potoka. Na západním okraji byla ves uzavřena hrádkem který stál na konci levobřežní řady usedlostí. Pro Českomoravskou vrchovinu je typická i poloha Štítek v prameništi drobného vodního toku.

P o z n á m k y :

- 1 Měřínský Zd., Průzkum zaniklých středověkých osad na moravské straně Českomoravské vrchoviny v letech 1962-1970, AR XXVIII, 1976, 414.
- 2 Materiál je uložen v AÚ ČSAV v Brně, i.č. 4 607 - 16 123 - 1/76 až 8/76.
- 3 CDB II, 275 č. 281.
- 4 CDM VII, 443 č. 607, 444 č. 609.
- 5 ZDB I, 309 č. 334.
- 6 AČ IX, 292-293 č. 58.
- 7 Tiray J., Vlastivěda moravská, Telecký okres, Brno 1913, 415.

Oberflächenuntersuchung auf der mittelalterlichen Dorf-
wüstung Štítky bei Svojkovice /Bez. Jihlava/. Beim Vermessen des mittelalterlichen Hausberges auf der Dorf wüstung Štítky wurde eine Oberflächenuntersuchung der anliegenden frisch geackerten Wiese im flachen Tal mit namenlosem Bach durchgeführt, der in östlicher Richtung in den Fluss Želetavka fließt. Auf dem Ackerboden waren Steinanhäufungen aus gestörten Objekten eines mittelalterlichen Dorfes sichtbar. Die durch Lesefunde gewonnene Keramik kann rahmenhaft in das 14. Jahrhundert datiert werden. Das Dorf Štítky wird in Quellen erstmalig zum Jahre 1257 erinnert. Es wurde offensichtlich im Laufe des 15. Jahrhunderts gewüstet.

POKRAČOVÁNÍ VÝZKUMU V KONŮVKÁCH A NA KEPKOVĚ /KAT. OBEC NÍŽKOVICE - HERŠPICE, DŘ. HERŠPICE U SLAVKOVA/ /okr. Vyškov/

Dagmar Š a u r o v á , Historické muzeum Slavkov u Brna
/Obr. 51, 52/

V areálu zaniklé vesnice byl dokončen odkryv půdorysů č. 26 a č. 27 v jižním cípu lokality. Půdorysy jsou opět tříprostorové /srv. zprávy v předchozích ročnících PV/ v sestavě do tvaru písmene L, s pecí při vnitřní stěně jižní místnosti, nikoli v rohu. V obou případech je zachováno úplné štětování dna pece. Mezi štětováním z drobných plochých pískovců se vyskytly i výplně silnějších keramických zlomků. Základy domu byly vytvořeny obvyklým kamenným podložením srubové stavby; u půdorysu č. 27 je toto podložení poměrně řídké, protože domek stál prakticky zcela na rovině a nebylo tudíž nutno terén příliš vyrovnávat, jako tomu bylo u některých ostatních domků.

V každém z těchto půdorysů bylo nalezeno na 100 železných předmětů, nejpodstatnější z nich jsou srpy, nože /také vinařské/, přezky, podkovy, různá železná kování, ocílka a různé typy hřebů. Střeptý materiál v počtu přes 2 000 zlomků z každého půdorysu odpovídá časovému rozpětí od poč. 13. do poč. druhé půle 15. stol. Výjimkou je nález jedné tuhané vejčité nádoby, zdobené vlnicemi, s dvojkónickým okrajem, jaký datujeme v určitých regionech již do 11. stol. V našich objektech, až dosud odkrytých, však nebyl dosud zjištěn podklad pro tak časné osídlení.

Podrobnější hodnocení keramiky prozatím neprovádíme, bylo by předčasné a spíše by mátl, protože dosud nemohl být proveden úplný rozbor nálezů ze všech objektů ve vesnici.

V půdorysu č. 27 byl nalezen plochý, mírně oválný kámen, o osách 32 x 38 cm a tloušťce 8 cm, pravděpodobně drtící. Na jedné své ploše je zcela rovný, na druhé mírně prohlouben dvěma podlouhlými, 8 cm širokými rýhami.

V rámci hodnocení kovových předmětů z výzkumu byly až dosud zpracovány závěsné zámky a jejich zasouvací klíče. Některé z nich se zachovaly v úplnosti, jiné ve fragmentech, na kterých právě proto, že šlo o zlomky - mohla být detailně vysledována vnitřní konstrukce zámku, až dosud neznámá, a tím i systém odemykání zámku. Závažné je zjištění, že všechny typy středověkých závěsných zámků bez výjimky byly hotoveny v kombinaci dvou kovů, železa a mědi, případně mosazi, při čemž mědi bylo použito i k vykrývání téměř celého povrchu závěsného zámku a nikoli jen na spojovací hrany, jak jsme předpokládali až doposud.

V areálu hřbitova, který se nachází na svahu a zcela na jižním okraji lokality, byl postupným a opakovaným prohlubováním plosného odkryvu zjištěn dosud postrádaný východní uzávěr svatyně a upřesněny poznatky o její statické. Severozápadní roh budovy, který je při svahu, byl zapuštěn 60 cm pod horizont našeho předchozího odkryvu, což znamená nejméně 1 metr pod úroveň původního terénu, na kterém se stavělo. V těchto místech zůstal kamenný základ zcela neporušen a má šíři 110 cm. V místech, kde terén poklesal méně /na severovýchodním rohu / a v místech na rovině /na obou jižních rozích kostela / byly základy mělčí a kámen z nich byl dost nešetrně druhotně vytěžen, takže se zachovaly převahou pouze v negativu, avšak ve stejné plné šíři 110 cm.

Kostel byl polygonální, s trojbokým, poněkud nepravidelným presbytářem. Jeho regionálně nejbližší analogií je gotický kostelík v nedalekých Uhřetěších, jehož dnešní presbytář je původní svatyně, k níž byla později poněkud excentricky přistavěna obdélná loď. Nejstarším prototypem obou bude pravděpodobně kostelík na Klimentku u Osvětiman, který se konůveckému blíží nápadně i svými rozměry.

Okolo kostelíka se prostírají hroby v typicky středověkém tzn. nepravidelném a neladném uspořádání, v různém zahlobení, z větší části ve směru ZV, méně často SJ s menšími odchylkami, v jednom případě VZ, kdy hlava spočívala těsně při zdi kostela a obličej hleděl k západu. Kostry ve svrchní vrstvě byly značně rozrušeny druhotnými zásahy, jak o tom již byla podána zpráva /Přehled výzkumů 1973, str. 93 - 98 /. Ve spodní vrstvě však zůstávají skelety poměrně dobře zachovány /viz antropologické hodnocení M. Stloukala v tomto čísle /. U většiny hrobů bylo zachyceno kamené obložení kostry.

V areálu hrádku Kepkova, který je vzdálen od Konůvek přibližně 800 metrů a je nazýván Konůveckým hradem, byl započat systematický výzkum odkryvem vrcholové plošiny, o jejímž proměření byla již podána zpráva /Přehled výzkumů 1975 str. 73 /. Její jižní polovina je zcela rovná, v severní polovině byla před odkryvem patrná zřetelná proláklina, a to v místech přesně proti trojúhelníkovému předhradí, které je o 8 metrů nižší než hrádek. Místní tradice kladla do těchto míst hradní studnu, náš výzkum však zjistil pouze snížený, kameny řídko ohraničený prostor s úlomky mazanice a mocnou vrstvou keramických zlomků.

Předpokládáme, prozatím hypoteticky, že sem, do tohoto sníženého prostoru zaústovalo přemostění od bývalé věžovité, pravděpodobně dřevěné stavby na předhradí. Nálezová situace totiž nedovoluje jinak si představit spojení hrádku s předhradím.

Na ostatní vrcholové ploše hrádku odkrýváme řady kamenů v pravouhlých konfiguracích, a proto soudíme - prozatím předběžně vzhledem ke krátkosti výzkumu - že na Kepkově byla uplatněna stejná stavební technika jako v Konůvkách, totiž mělké kamenné podkládání srubových, hlinou omítnutých domů.

Mezi nálezovými předměty převažuje keramika, nejstarší zlomky lze klást předběžně na přelom 12. a 13. stol., nejvíce zlomků náleží stol. 14. a 15. Mezi kovovými předměty upoutává bronzový kotouček, který může být kováním ze štítu, úplný nůž s oběma zachovalými stěnkami zdobenými soustřednými kroužky, závěsný háček, přezky, srp a šipky. Výzkum Kepkova pokračuje.

Fortsetzung der Grabung in Konůvky und auf Kepkov / Gemeinde Nížkovice - Heršpice, Bez. Vyškov /. Im Areal des mittelalterlichen Dorfes wurde im Jahre 1976 die Abdeckung der Grundrisse Nr. 26 und Nr. 27 vom "L" Typ beendet, der archäologisch zum erstenmal gerade in Konůvky festgestellt worden war. Im Areal des Friedhofes hat man weitere Gräber abgedeckt und es gelang den Kirchengrundriss mit dreiseitigem Presbyterium zu präsentieren. Das anthropologische Gutachten bringt M. Stloukal. Im Areal des Burgwalles Kepkov begann eine systematische Grabung auf dem Gipfelplateau. Vorläufig wurden Steinunterlagen der Blockbauten festgestellt, ähnlich dem Bautyp in Konůvky. Die Horizonte des südlichen und nördlichen Teiles des Gipfelplateaus unterscheiden sich in ihrer Höhe voneinander. Die Grabung setzt im Jahre 1977 fort.

KOSTRY Z POHŘEBIŠTĚ V KONŮVKÁCH, OBEC NÍŽKOVICE - HERŠPICE

/okr. Vyškov /

Milan Stloukal, Národní muzeum Praha

/Tab 25 - 28 /

Výzkum pohřebiště u zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku začal v roce 1973; tehdy bylo odkryto 14 kostrových hrobů a kromě toho větší množství rozlámaných lidských kostí ve vrstvě nad hroby, v nichž bylo možno rozlišit pozůstatky nejméně 88 dospělých a 34 nedospělých osob / M. Stloukal, Antropologický materiál z výzkumu v Konůvkách, obec Heršpice, Přehled výzkumů 1973, 94-98/.

V roce 1976 bylo výzkumem D. Šaurové zachyceno dalších 34 hrobů, ovšem 10 z nich nebylo do konce výzkumné sezóny vyzvednuto; jsou to kostry č. 15 až 20, 39, 42, 43 a 45, takže k antropologickému rozboru byl dodán materiál z 24 hrobů.

Základní charakteristika jednotlivých pohřbů.

Hrob č. 21 obsahoval silně poškozenou, ale zčásti měřitelnou kostru dítěte, zemřelého ve věku dvou let. Mozkovna je podle indexové hodnoty hyperbrachykranní, ve stropě levé očné jsou cribra orbitalia.

Hrob č. 22 - zlomky lebky a lépe zachovaný, zčásti měřitelný postkranialní skelet velmi malého dítěte, pravděpodobně novorozence. K pohřbu je přimíšena část postkranialního skeletu dalšího, o něco staršího dítěte.

Hrob č. 23 - zlomky lebky a zčásti měřitelný postkranialní skelet pětiletého dítěte. U kostry zcela chybí kosti levé horní končetiny, ale nález na pletenci nedovoluje usuzovat na jakýkoli intravitální zásah.

Hrob č. 24 - zlomky lebky a zčásti měřitelný postkranialní skelet dvouletého dítěte. Ve stropěch obou očí jsou vytvořena cribra orbitalia.

Hrob č. 25 - zlomky lebky a zčásti měřitelný postkranialní skelet dospělého člověka; určení pohlaví zemřelého není na základě nalezených kostí možné, výšku postavy lze odhadnout na 167 až 168 cm. Nelze vyloučit, že mezi zlomky lebky jsou přimíšeny i fragmenty mozkovny druhé osoby.

Hrob č. 26 - zlomky postkranialního skeletu muže, zemřelého ve věku mezi 20-30 lety. Pohlaví zemřelého mohlo být určeno na základě znaků na fragmentech pánevních kostí, v celku jsou zachovány pouze obě stehenní kosti a na jejich základě byla vypočítána tělesná výška 167 cm /nadstřední /.

Hrob č. 27 - zlomky lebky a silně poškozený postkranialní skelet plodu nebo novorozence.

Hrob č. 28 - téměř nepoškozená kostra muže, zemřelého ve věku mezi 40 a 50 lety. Mozkovna je v absolutních mírách dlouhá, středně široká a vysoká, má středně široký obličej, krátký obličej i horní obličej; v indexech je brachykranní, hypsi- a metriokranní, metriometopní, euryprosopní a euryénní, mesokonchní a mesorhinní, ortognátní a eurymandibulární, aristencefální. Lebka má strmé čelo, středně silné nadočnicové oblouky, glabelu III. stupně a silný horní okraj očí, protuberantia occipitalis externa je II. stupně, týl klenutý, velké bradavkové výběžky; v pteriu je vlevo sutura sphenoparietalis, vpravo sutura frontotemporalis, fossa canina je středně hluboká, na dolním okraji apertura piriformis je vytvořen slabý sulcus praenasalis, obrys dolní čelisti tvoří zdola oblouk, úhly jsou evertované. Je vytvořeno os bregmaticum velikosti 3 x 1 cm, věncového švu se pouze dotýká svou úzkou stranou, je vloženo mezi obě temenní kosti. Chrup je silně obroušen, 13 zubních lůžek je zhojeno po intravitální ztrátě zubu /10 molárů a 3 premoláry /, horní levá sedmička je zcela destrukována kazem.

Výška postavy zemřelého byla vypočítána na 178,5 cm /velká /, pánev je podle morfologických i metrických znaků jasně mužského tvaru. Je vytvořeno 13 hrudních obratlů /při plném počtu pěti bederních /, na hrudní páteři spondylosa 2. stupně, na krční a bederní 3. stupně /mezi L 3 a 4 přemostění = 4. stupeň /. Chybí dolní epifyzy obou holenních i lýtkových kostí a kosti nohou, ale lomné plochy mají na obou stranách různý charakter; zatímco na levostranných kostech jsou plochy hladké a protínají přímým řezem kompaktu i spongiosu, takže je zcela jasné, že jde o sekundární zásah, vpravo jsou lomné plochy nerovné a nevylučují možnost intravitální amputace, ale bez stopy hojení.

Hrob č. 29 - téměř nepoškozená kostra muže, zemřelého ve věku mezi 40 a 50 lety. Mozkovna je v absolutních mírách středně dlouhá, úzká a středně vysoká, má středně široký a středně vysoký obličej a vysoký horní obličej; v indexech je brachykranní, hypsi- a metriokranní, metriometopní, leptoprosopní a lepténní, hypsikonchní a leptorhinní, ortognát a eurymandibulár, euencefál. Lebka má klenuté čelo, středně silné nadočnicové oblouky a středně tlustý horní okraj očí, glabela je III. stupně, týl je klenutý a protuberantia occipitalis externa II. stupně, bradavkové výběžky jsou velké, fossa canina hluboká, tvar brady zdola obloukovitý, úhly evertované.

Výška postavy byla vypočítána na 172 cm /vysoká /, pánevní kosti jsou podle metrických i morfologických znaků výrazně mužského tvaru. Na 1. krčním obratli je vpravo vytvořeno neuzavřené foramen arcuale, na bederní páteři spondylosa 2. stupně. Chrup je silně obroušen, alveoly po třech horních stoličkách jsou zaceleny po intravitální ztrátě, dvě dolní stoličky jsou destrukovány kazem, u kořenů čtyř stoliček jsou ostitická ložiska.

Hrob č. 30 - zlomky lebky a zčásti měřitelný postkranialní skelet novorozence.

Hrob č. 31 - v tomto hrobě byly nalezeny především zlomky postkranialního skeletu nejméně tří dospělých osob /mj. byly nalezeny tři pravostranné hlezenné kosti a zlomky lýtkových kostí dvou osob /, vesměs však jen jednotlivé kosti nebo fragmenty. Kromě toho zde byly nalezeny drobné zlomečky lebky i postkranialního skeletu malého dítěte; věk zemřelého nelze určit.

Hrob č. 32 - téměř nepoškozená kostra muže, zemřelého ve věku asi 60 let. Mozkovna je v absolutních mírách středně dlouhá, úzká a středně vysoká, má úzký a nízký obličej a středně vysoký horní obličej; v indexech je lebka mesokranní, ortokranní a metriokranní, stenometopní, mesoprosopní a lepténní, hypsikonchní a mesorhinní, ortognátní a eurymandibulární, oligencefální. Lebka má klenuté čelo se středními nadočnicovými oblouky, glabelou II. stupně a středně tlustým horním okrajem očí, týl je klenutý s protuberantia occipitalis externa II. stupně, je zde mírná bathrocefalie, bradavkové výběžky jsou středně velké, fossa canina mělká, úhly dolní čelisti jsou evertované, v obrysu dolní čelisti je patrná úzká hrana, je vytvořen slabý torus palatinus. Chrup je velmi silně obroušen, lůžka všech horních a tří dolních stoliček jsou zhojena po intravitální ztrátě zubu.

Výška postavy zemřelého byla vypočítána na 168,5 cm /nadstřední /, pánevní kosti jsou podle metrických i morfologických znaků mužského tvaru. Na 1. krčním obratli je vpravo foramen arcuale,

mezi C 3 a C 4 je na pravé straně intervertebrální artrosa, na 6. a 7. krčním obratli spondylosa 4. stupně, celá hrudní páteř má spondylosu 2. stupně, na L 2 až 5 spondylosa 3. stupně.

Hrob č. 33 - z tohoto hrobu byly dodány k antropologickému rozboru drobné zlomky lebek i postkraniaálních skeletů dvou malých dětí; určení stáří zemřelých dětí není možné.

Hrob č. 34 - z tohoto hrobu se zachovala obličejová část lebky nedospělého člověka, zemřelého ve stáří asi 13 let, kromě toho však části postkraniaálních skeletů nejméně tří dospělých osob.

Hrob č. 35 - z tohoto hrobu se zachovaly zlomky lebky /čelní kost a pravá polovina dolní čelisti / dospělého člověka a fragmenty postkraniaálního skeletu, který může patřit k lebce. Kromě toho zde však byly nalezeny i zlomky dětské kostry /věk zemřelého dítěte nelze určit /.

Hrob č. 36 - silně poškozená lebka a téměř nepoškozená kostra muže, zemřelého ve stáří mezi 40 a 50 lety. Mozkovna je v absolutních mírách středně dlouhá, široká a vysoká, v indexech hyperbrachykranní, hypsikranní a tapeinokranní, aristencefální. Čelo je strmé se silně vytvořenými nadočnicovými oblouky, glabelou IV. stupně a tlustým horním okrajem očnic, bradavkové výběžky jsou středně velké. Na levé straně je vytvořeno tuberculum marginale a je zde duplicitní foramen zygomaticofaciale, úhly dolní čelisti jsou evertované, brada má zdola obloukovitý obrys.

Výška postavy byla vypočítána na 169 cm /nadstřední /, pánevní kosti jsou spíše mužského tvaru. Perforatio corpus sterni. Těla 2. a 3. bederního obratle jsou na levé straně srostlá, je zde osteofytické přemostění, které na první pohled připomíná spondylosu. Na rtg snímku však je patrná destrukce krycích plotének; tento obraz je doplněn nálezem výrazných usur na přední straně těl 3. a 4. bederního obratle. Tyto změny na bederních obratlech jsou způsobeny bezpochyby zánětlivým procesem, velmi pravděpodobně jde o spondylitidu brucelosis etiologie, přesněji o Bangovu chorobu. Brucelosa patří k nejčastějším infekčním onemocněním dobytka, které však postihuje poměrně často i lidi. Její výskyt u populace z Konůvek je proto snadno možný, i když brucelosa dosud nebyla /pokud vím / na našem paleopatologickém materiálu diagnostikována a nález na kostře z Konůvek není doprovázen dalšími charakteristickými změnami, např. sakroileitidou. Za rtg určení děkuji Dr. Z. Šúnovi.

Hrob č. 37 - silně poškozená, jen z malé části měřitelná lebka a postkraniaální skelet dítěte, zemřelého ve stáří jednoho roku.

Hrob č. 38 - neměřitelná, postmortálně deformovaná mozkovna a silně poškozený postkraniaální skelet pětiletého dítěte. Horní 1. a 2. pravostranné řezáky jsou srostlé.

Hrob č. 40 - mírně poškozená lebka i postkraniaální skelet ženy, zemřelé ve věku mezi 40 a 50 lety. Mozkovna je v absolutních mírách krátká, úzká a středně vysoká, má úzký obličej a středně vysoký obličej i horní obličej; v indexech je brachykranní, hypsikranní a metriokranní, eurymetopní, leptoprosopní a lepténní, mesokonchní a mesorhinní, leptomandibulární, oligeñcefální. Čelo je strmé s plochými nadočnicovými oblouky, glabelou I. stupně a tenkým horním okrajem očnic, týl je klenutý s protuberantia occipitalis externa I. stupně, bradavkové výběžky jsou středně velké, úhly dolní čelisti jsou rovné, obrys mandibuly při pohledu zdola špičatý. Na pravostranné temenní kosti je 4 cm dlouhá zhojená jizva; je umístěna zhruba uprostřed kosti, její průběh se jen mírně odchyľuje od spojnice bregma - asterion, od jejího laterálního okraje se táhne jemná fisura směrem k lambdovému švu, lamina interna temenní kosti je zcela bez nálezu. Jde bezpochyby o staré zhojené zranění ostrým předmětem. V zachovaných třech kvadrantech lůžkových výběžků čelistí /chybí levá polovina maxily / je osm lůžek zaceleno po intravitální ztrátě zubu, chrup je silně obroušen.

Výška postavy zemřelé byla vypočítána na 158,5 cm /nadstřední /. Široká incisura ischiadica major ukazuje na to, že jde o ženskou pánev. V úsecích C 4 až 7, Th 3 až 4 a Th 11 až L 4 je spondylosa 2. stupně, mezi Th 5 až 8 a L 5 a S 1 spondylosa 3. stupně a mezi Th 9 a 10 je přemostění /4. stupen /.

Hrob č. 41 - nepatrně poškozená lebka i postkraniaální skelet muže, zemřelého ve věku mezi 30 a 40 lety. Lebka je v absolutních mírách středně dlouhá, široká a nízká, má široký a nízký obličej a nízký horní obličej; v indexech je hyperbrachykranní, chamaekranní a tapeinokranní, stenometopní, hypereuryprosopní a hypereuryénní, mesokonchní a chamaerhinní, ortognátní a mesomandibulární, aristencefální. Čelo je klenuté se slabě vytvořenými nadočnicovými oblouky a glabelou IV. stupně, týl je klenutý s protuberantia occipitalis externa II. stupně, bradavkové výběžky jsou velké. V pteriu je na levé straně sutura sphenoparietalis, vpravo jsou dvě ossa epipterica, ale vedle nich dosahuje výběžek klínové kosti až ke kosti temenní. Fossa canina je plochá, úhel dolní čelisti je na levé straně vytočen do strany, vpravo je rovný. V lambdovém švu jsou 4 vsuté kůstky. Chrup je slabě obroušen, bez intravitálních ztrát, tři zuby v horní čelisti mají kazy /dva premoláry a jedna stolička /.

Výška postavy byla vypočítána na 170,5 cm /vysoká /, metrické i morfologické znaky na pánevních kostech jasně ukazují, že jde o pozůstatky muže. Na 1. krčním obratli je oboustranné foramen arcuale, na pravé straně však neuzavřené.

Hrob č. 44 - slabě poškozená lebka i postkraniaální skelet ženy, zemřelé ve věku 40 až 50 let. Lebka je v absolutních mírách dlouhá, středně široká a středně vysoká, má široký a nízký obličej a nízký horní obličej; v indexech je brachykranní, hypsikranní a metriokranní, eurymetopní, euryprosopní a euryénní, mesokonchní, aristencefální. Má strmé čelo s plochými nadočnicovými oblouky a glabelou I. stupně, horní okraj očnic je středně silný, týl klenutý, protuberantia occipitalis externa 2. stupně, bradavkové výběžky malé, fossa canina velmi mělká, tubercula marginalia nejsou vytvořena, brada je špičatá, úhly dolní čelisti jsou rovné. Na čelní kosti je otevřená sutura metopica, v lambdovém švu jsou četné vsuté kosti. Celá mozkovna je silně asymetrická. V čelistech je 8 lůžek zhojeno po intravitální ztrátě zubu / odlomena jsou však lůžka horních špičáků a řezáků /, chrup je silně obroušen.

Výška postavy byla vypočítána na 162 cm / vysoká /, metrické i morfologické znaky na pánvi jasně ukazují na to, že jde o pozůstatky ženy. Kostře chybí kosti nohou, ale není zde žádného důkazu pro arteficiální zásah.

Hroby č. 46 a 47 byly rozrušeny. Při antropologickém rozboru zde byly nalezeny pozůstatky nejméně dvou dospělých osob /nalezeny dva 2. krční obratle / a jednoho většího dítěte.

Hrob č. 48 - mírně poškozená kostra muže, zemřelého ve stáří 50 až 60 let. Lebka je v absolutních mírách dlouhá, široká a středně vysoká, má široký a středně vysoký obličej a vysoký horní obličej; v indexech je brachykranní, ortokranní a tapeinokranní, stenometopní, euryprosopní a mesénní, mesokonchní a chamaerhinní, prognátní, eurymandibulární a aristencefální. Má klenuté čelo, středně silné nadočnicové oblouky, glabelu III. stupně a tlustý horní okraj očnice, týl je klenutý s protuberantia occipitalis externa IV. stupně, bradavkové výběžky jsou velmi velké, středně hluboká fossa canina, oboustranně je vytvořeno tuberculum marginale, úhly dolní čelisti jsou silně evertovány, brada má zdola obloukovitý obrys. Chrup je silně obroušen, 7 zubních lůžek je zhojeno po intravitální ztrátě, 6 zubů v horní čelisti má kaz. Je vytvořen slabý torus maxillaris.

Výška postavy byla vypočítána na 176 cm / vysoká /, morfologické i metrické znaky na pánvi jasně hovoří pro muže. Na páteři je spondylosa 2. stupně mezi C 5 až 7, Th 5 až 11 a L 4 až 6, mezi 8. a 9. obratlem hrudní páteře je přemostění /4. stupeň spondylosy /. Úplná oboustranná lumbalizace S 1, výrazná asymetrie křížové kosti /sacrum je na pravé straně o 1 cm nižší než vlevo / se vyrovnává výraznou skoliosou bederního úseku páteře. Sakrální kanál je otevřen v úseku S 3 až 5, sakroiliakální synostosa vlevo. Na zadní ploše levostranné pažní kosti je 4 cm pod okrajem caput humeri velká exostosa /za rtg vyšetření děkuji dr. Z. Šunovi/.

Závěr

V antropologickém materiálu ze 24 hrobů z Konůvek byly rozeznány pozůstatky celkem 34 osob. V sedmácti intaktních hrobech byly nalezeny vždy jen pozůstatky jediné osoby, v sedmi rozrušených hrobech byly rozlišeny zlomky koster více osob : v hrobě č. 22 a č. 33 dvě děti, v hrobě č. 35 dítě a dospělý člověk, v hrobech č. 46 a 47 dohromady dítě a dvě dospělé osoby a v hrobech č. 31 a č. 34 vždy dítě a tři dospělí. Celkově tedy byly v této části pohřebiště zjištěny pozůstatky 15 dětí /vesměs mladších 14 let / a 19 dospělých osob. Z těchto 19 bylo 7 mužů a 2 ženy, u zbývajících 10 dospělých osob nebylo pro fragmentárnost nálezů možno určit ani pohlaví ani přesnější stáří zemřelého; obě ženy zemřely ve věku mezi 40 a 50 lety, muži pak v různém stáří od 20 do 60 let. Z rozrušených hrobů se zachovaly jen zlomky koster, ale kostry z neporušených hrobů byly zachovány většinou velmi dobře, v připojených tabulkách jsou uvedeny podrobně míry a indexy jednotlivých lebek. Populace z Konůvek byla výrazně brachyomorfní, zhruba z poloviny s úzkými a z poloviny se širokými obličejí. Podrobný rozbor tohoto souboru považujeme za předčasný, protože výzkum bude ještě v příštích letech pokračovat a přinese jistě další antropologický materiál. Proto se také nezabývám zatím rozbohem paleodemografickým a z paleopatologických nálezů zde na závěr upozorňuji jen na zajímavý nález bruseloslí spondylitidy u kostry muže z hrobu č. 36.

Míry a indexy lebek z pohřebiště v Konůvkách

Lebka č. :	21	28	29	32	34	36	40	41	44	48
Pohlaví :	?	muž	muž	muž	?	muž	žena	muž	žena	muž
Stáří :	2	40-50	40-50	60	13	40-50	40-50	30-40	40-50	50-60
Délka lebky /1 /	143	183	175	178	-	180	164	179	176	192
Délka baze /5 /	-	99	101	99	-	99	99	92	96	101 ?
Šířka lebky /8 /	126	150	140	137	-	154	134	160	144	160
Min. šířka čela /9 /	-	99	95	90	98	101	95	102	101	103
Max. šířka čela /10 /	-	122	116	117	120	129	116	131	130	135
Aurikulární š. /11 /	-	116	121	112	-	114	110	125	115	133
Asteriální š. /12 /	-	108	104	111	-	109	106	119	115	120
Výška lebky /17 /	-	139	133	128	-	139	130	123	134	135
Nadušní výška /20 /	-	-	111	110	-	115	108	115	114	119
Obvod lebky /23 /	-	525	508	505	-	520	481	540	515	562
Příčný obl. /24 /	-	331	306	308	-	335	300	328	321	335
Podélný obl. /25 /	-	384	353	361	-	373	340	360	367	-
Čelní obl. /26 /	117	128	119	132	115	140	118	125	123	-
Temenní obl. /27 /	117	138	131	118	-	121	124	112	126	127
Týlní obl. /28 /	-	118	103	111	-	112	97	122	119	120
Čelní tětíva /29 /	96	111	104	115	98	118	102	108	103	-
Temenní tětíva /30 /	101 ?	124	116	105	-	110	110	103	116	116
Týlní tětíva /31 /	-	92	90	92	-	92	83	91	96	92
Kapacita /38 /	-	1590	1370	1285	-	1629	1199	1516	1423	1742
Délka obličeje /40 /	-	96	96	93	-	-	-	86	-	106
Šířka hor. oblič. /43 /	-	108	103	96	105	-	101	110	104	117
Šířka biorbit. /43-1 /	-	100	98	90	96	-	92	101	96	106
Bizygomat. šířka /45 /	-	134	134?	127	-	-	117?	139	126	143
Šířka stř. obličeje /46 /	-	98	87	97	97	-	-	95	93	108
Výška obličeje /47 /	-	112?	122	109	-	-	109?	105	105	118?
Výška hor. oblič. /48 /	-	66	76	70	61	-	68?	62	61?	77?

Míry a indexy lebek z pohřebiště v Konůvkách / pokr. /

Lebka č.:	21	28	29	32	34	36	40	41	44	48
Interorb. šířka /50/	-	26	22,6	20	-	-	-	-	-	-
Šířka očnice /51/	-	39	41P	41	38	-	39?	42?	42	43
Výška očnice /52/	-	33	37P	35	34	-	32?	33	32	33
Šířka nosu /54/	-	24	23	24	23	-	24?	28	-	29
Výška nosu /55/	-	51	55	51	45	-	48?	49	-	54?
Min. šířka nosu /57/	-	13,2	10,7	8,8	-	-	-	8,9	-	-
Šířka kond. mand. /65/	-	-	124	119	-	130	107	126	116	133
Bigon. šířka /66/	67	109	102	104	-	104	87	104	97	116
Výška brady /69/	20	33	34	29	-	31	29	30	28	33
Výška ramene /70/	37	-	72	65	-	64	62	56	71	75P
Šířka ramene /71/	22	-	32	30	-	33	29	31	31	39P
Hloubka front./IOW-n/	-	18,7	16,5	18,0	15,6	-	-	13,9	18,3	-
H. maxily /GB-ss/	-	22,0	18,0	20,8	20,5	-	-	15,3	-	22,3
H kořene nosu /SS-n/	-	4,3	4,6	5,5	-	-	-	4,7	-	-
Indexy :										
Délkošířkový /1 1/	88,1	82,0	80,0	77,0	-	85,6	81,7	89,4	81,8	83,3
Délkovýškový /1 2/	-	76,0	76,0	71,9	-	77,2	79,3	68,7	76,1	70,3
Šířkovýškový /1 3/	-	92,7	95,0	93,4	-	90,3	97,0	76,9	93,1	84,4
Frontopar. /I 13/	-	66,0	67,9	65,7	-	-	70,9	63,8	70,1	64,4
Obličejový /1 38/	-	83,6?	91,0?	85,8	-	-	93,2?	75,5	83,3	82,5?
Horního oblič. /I 39/	-	49,3	56,7?	55,1	-	-	58,1?	44,6	48,4?	53,8?
Očnice /I 42/	-	84,6	90,2	85,4	89,5	-	82,1?	78,6?	76,2	77,6
Nosu /I 48/	-	47,1	41,8	47,1	51,1	-	50,0?	57,1	-	53,7
Alveolární /I 60/	-	97,0	95,1	93,9	-	-	-	93,5	-	105,0
Frontomandibulární	-	110,1	107,4	115,6	-	-	91,6	102,0	-	112,6

Skelette von dem Gräberfeld in Konůvky, Gemeinde Nížkovice - Heršpice /Bez. Vyškov/. Die Grabung des Gräberfeldes bei dem mittelalterlichen Dorf Konůvky begann im Jahre 1973, als 14 Gräber und ausser den eine grössere Menge zerbrochener Menschenknochen in der Schicht, die Überreste von mindestens 88 erwachsenen und 34 nicht erwachsenen Personen enthielt, abgedeckt wurden. Im Jahre 1976 wurden bei der Grabung von D. Šaurová weitere 34 Gräber erfasst, aber 10 von diesen blieben bis zum Ende der Grabungssaison nicht ausgehoben. Im Material von den übrigen 24 Gräbern konnten Überreste von 34 Personen unterschieden werden. In siebzehn Gräbern fand man Knochen nur von einer Person, in sieben weiteren wurden Überreste von zwei bis vier Personen festgestellt /in diesen Fällen handelte es sich im allgemeinen um zerstörte Gräber/. Insgesamt wurden in diesem Teil des Gräberfeldes Überreste von 15 Kindern und 19 erwachsenen Personen ermittelt, davon waren 7 Männer und 2 Frauen, bei den übrigen 10 erwachsenen Personen war es wegen des fragmentarischen Zustandes nicht möglich, weder das Geschlecht, noch das genauere Alter des Verstorbenen zu bestimmen. In den beigefügten Tabellen sind die Masse und Indexe aller vermessbaren Schädel angeführt. Die Population in Konůvky war markant brachymorph, ungefähr die eine Hälfte mit schmalen und die andere mit breiten Gesichtern. Eine eingehende Analyse dieses Komplexes betrachten wir als vorzeitig, denn die Grabung noch in den nächsten Jahren fortsetzen und gewiss weiteres anthropologisches Material bringen wird.

STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z OPAVY - MASAŘSKÉ ULICE

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V podzimních měsících roku 1976 došlo k výkopům základů pro přístavbu budovy n.p. Agroprojekt na rohu třídy Vítězného února a Masařské ulice v Opavě. Při pozemních pracích zachránili pracovníci expozitury šest objektů ze 14. - 16. stol. Tři z nich lze považovat za odpadní jámky. Jedna studna byla roubena z keramických tvárnic ve tvaru výseče mezikružní a druhá studna /?/ měla stěny vyloženy bedněním lejty. Poslední z objektů tvořila soustava modřínových kúlů sestavených do půlkruhu. Vrcholy pilotů byly ohořelé. Z objektů jsme získali keramiku, mísovité kachle, dřevěné výrobky a množství odřezků kůže a části bot. Můžeme se proto právem domnívat, že v těchto místech pracoval v průběhu 14. - 15. století švec. Mimo archeologický materiál získalo archeobotanické oddělení velké množství rostlinných zbytků, jejichž výzkum nebyl dosud dokončen.

Mittelalterliche Funde aus Opava - Masařská Gasse. Beim Anbau des Gebäudes des VEB Agroprojekt wurden sechs Objekte aus dem 14. - 16. Jahrhundert untersucht.

POKRAČOVÁNÍ ZJIŠŤOVACÍHO VÝZKUMU V ALBRECHTICÍCH

/okr. Karviná /

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

Vlastivědný ústav okr. Karviná v Českém Těšíně uskutečnil za spolupráce AÚ ČSAV Brno - expozitury v Opavě v pořadí již třetí etapu záchraného a zjišťovacího výzkumu v Albrechticích - Zámostí. Vedením výzkumu byl pověřen externí pracovník VÚ Č. Valošek. Výkopové práce se soustředily na lokalitu "Pod Filipcem", kde nad levým břehem říčky Stonávky bylo třemi sondami zachyceno mohutné /125 cm / souvrství, obsahující keramiku ze 14. - 15. století.

V podzemních měsících byly sledovány meliorační práce v prostoru "Dulský", kde byly zachyceny dvě hrnčířské pece patrně z XI. století. Jejich výzkum musel být pro vytrvalé deště a nástup mrazů odložen na příští sezónu.

Při kopání vodovodní rýhy východně od usedlosti č.p. 1 v severní části obce byla mimo novověký keramický materiál nalezena krátká, oboustranně klenutá sekerka se šikmo ubíhajícím ostřím z okrového kvarcitu. Datovat ji můžeme do eneolitu.

Na katastru sousední obce Stonava byly sledovány výkopové práce v trati "Smolkovec". Z vrstev zde byla získána keramika z 13. - 15. století. Část nádoby, kterou můžeme bezpečně datovat do 9. - 10. století, má přesné analogie v keramice z nedalekého slovanského hradiska v Chotěbuzi.

Fortsetzung der Feststellungsgrabung in Albrechtice /Bez. Karviná/. In Albrechtice setzte die Feststellungsgrabung fort, deren Aufgabe es ist, den eigentlichen Siedlungskern der mittelalterlichen Niederlassung festzustellen. In der Flur "Pod Filipcem" erfasste man Schichten aus dem 14. - 15. Jahrhundert. Töpferöfen vermutlich aus dem 11. Jahrhundert wurden bei Meliorationsarbeiten in der Flur "Dulski" erfasst. Bei dem Gut Nr. 1 fand man einen äneolithischen Beil aus Quarzit. Im benachbarten Stonava hat man in der Schicht unter mittelalterlicher Keramik aus dem 13. - 15. Jahrhundert den Teil eines slawischen Gefäßes aus dem 9. - 10. Jahrhundert gefunden.

ZBYTKY RANĚ STŘEDOVĚKÉ CÍRKEVNÍ STAVBY VE VYSOKÉM POLI

/okr. Gottwaldov /

Rostislav J a n o š í k , Ostravské muzeum Ostrava

V rámci sídelněhistorického výzkumu na Gottwaldovsku byla dne 17. dubna 1976 ve spolupráci s L. Loučkou, studentem gymnázia ve Val. Kloboukách, provedena prohlídka katastru obce Vysoké Pole, kde některá pomístní jména /Božnovy, Čertoryje, Jámy, Klášťov, Kosteliště, Kruhy, Slopová, Stráže, Strážná, Újezdeček, Vžirově, Zámčisko, Zažirovy / vykazují známky staršího osídlení. Při této prohlídce byla pozornost věnována poloze "Kosteliště", na jejíž souvislost se středověkou církevní stavbou poukázal již L. Hosák /1/.

Poloha "Kosteliště" se nachází jižně od středu obce. Její součástí je kromě polních parcel také nevelký pahorek s destrukcí kamenné stavby. Bližším průzkumem se podařilo zjistit, že se jedná pravděpodobně o destrukci církevní stavby. Samotné místo destrukce leží na vrcholku návrší a je viditelné ze tří světových stran. Jeho středisková poloha mezi obcemi s prokazatelným osídlením v době hradištní /Vlachovice, Haluzice, Újezd, Mirošov /2/ i popis sídlištní situace ve 2. pol. 13. stol. ve falzu tzv. zakládací listiny cisterciáckého kláštera Smilheim v Vizovicích, hlásícím se k r. 1261 /3/, naznačují, že jde zřejmě o církevní stavbu velkomoravského původu.

Destrukce kamenné stavby je poměrně dobře zachována, neboť je porostlá stromy a křovinami a není narušována orbou. Proto je u ní možno sledovat původní půdorys, charakteristický pro longitudinalní kostely s půlkruhovou apsidou na východní straně. Na západním i východním okraji pahorku je destrukce kamenné stavby od okolního terénu oddělena zbytky rozvalené kamenné zdi. Nálezy ma-zanice a keramických zlomků z 15. - 16. stol., získané při povrchovém průzkumu na sousedním poli ukazují, že právě v těchto místech ležela původní kolonizační ves Vysoké Pole / v listině z r. 1261 nazývaná Byssokapoli /, jejíž místní jméno je odvozeno od typických terasovitých polí, dodnes patrných právě v poloze "Kosteliště".

I když již koncem 19. stol. spojoval amatérský archeolog J. Kučera pozůstatky údajné církevní stavby v katastru Vysokého Pole se zaniklou středověkou vesnicí "Újezdec", existující písemné prameny oprávněnosti takových kombinací nijak nenavštěvují /4/. Proto může otázku funkce i časového

zařazení destrukce kamenné stavby v poloze "Kosteliště" u Vysokého Pole plně objasnit teprve archeologický výzkum.

P o z n á m k y :

- 1 Podle L. Hosáka, Místní a pomístní jméno na Gottwaldovsku jako historický pramen, Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, 1963, str. 82 dokládají pomístní jména Kosteliště, Kněžší vrch a Mešné v katastru Vysokého Pole existenci farního kostela.
- 2 I. L. Červinka, Slované na Moravě a říše Velkomoravská, Brno 1928, str. 148; J. Mana, Z dávných dob Valašskokloboucka, Jubilejní čítanka o Valašskokloboucku, Val. Klobouky 1956, str. 45-47.
- 3 Text listiny otištěn v CDM III, str. 313, č. 324; srv. J. Šebánek - S. Dušková, Kritický komentář k Moravskému diplomatáři, Praha 1952, str. 286-289; J. Šebánek, Vizovická listina Smila ze Střelk z r. 1261 jako historický pramen především k otázce osídlení na Valašsku, Valašsko VIII, 1959-1961, str. 29-39.
- 4 J. Kučera, Zaniklé osady bývalého panství brumovského na mor. Slovensku, ČVMSO VI, 1889, str. 39; V. Nekuda, Zaniklé osady na Moravě v období feudalismu, Brno 1961, str. 136.

Überreste eines frühmittelalterlichen Kirchenbaues in Vysoké Pole /Bez. Gottwaldov/. Am 17.4.1976 wurde in der Flur "Kosteliště" bei Vysoké Pole eine Untersuchung vorgenommen, wo nach volkstümlicher Tradition sowie nach älteren heimatkundlichen Arbeiten eine Kirche stand. Es wurde hier die Destruktion eines Steinbaues festgestellt, den man in Übereinstimmung mit mittelalterlichen schriftlichen Quellen für diesen Raum zeitlich in den grossmährischen Zeitabschnitt einreihen kann. Die Frage der Funktion sowie der Datierung dieses Baues wird erst eine archäologische Grabung entscheiden können.

DOKONČENÍ VÝZKUMU "VODNÍ TVRZE" V JESENÍKU

/okr. Šumperk /

Vladimír G o š , Vlastivědný ústav Šumperk

:

V roce 1976 pokračovala druhá a závěrečná etapa výzkumu tvrze v Jeseníku. Po zjištění mohutné kamenné zdi na dnešním nádvoří v minulém roce se výkopové práce zaměřily na zjištění situace mezi stávající budovou a dnešním příkopem. Na východní a jižní straně byly položeny sondy, široké 2 m a dlouhé 8 a 10 m, které dosáhly až na kulturní vrstvu v hloubce 230 cm. Východní sondou se také podařilo zachytit okraj původního příkopu, vzdáleného 800 cm od dnešní zdi. Je zajímavé, že mezi příkopem a stavbou nebyla žádná obranná zeď a fortifikací byl z největší pravděpodobnosti potok Bělá, který původně protékal okolo tvrze. Nad kulturní vrstvou 14. - 15. stol. se nalézala jemná vrstva písku, silná 60 cm, pocházející z povodňových náplav. Dále se v roce 1976 zkoumal ve sklepě východního křídla průběh starší zdi. Je patrné, že zeď zabíhá až pod vnější obvodovou zeď, která se k ní pouze připíná. Výzkum vodní tvrze byl v roce 1976 ukončen, i když se plně nepodařilo prozkoumat zejména vnitřní dispoziční staršího objektu.

Na základě dvouletých výzkumů můžeme říci, že tvrz v Jeseníku tvořila ve 14. stol. věž o rozměrech 15 x 17 m se zdi silnými 190 cm. Původní terén byl o 300 cm níže než je dnešní nádvoří. Vchod do věže se nalézal na severní straně a byl zvýšený o 120 cm nad původní terén. Celkovou výšku věže není možné stanovit, horní patra byla pravděpodobně ze dřeva, jak je patrné z velkého množství železných hřebů v destrukční vrstvě. Věž obklopoval příkop, vzdálený 8 m od objektu.

Starší fáze tvrze v Jeseníku se podobá tvrzi v nedalekých Adolfovicích /1/, jejíž věžovitá stavba měla vnější rozměry 16 x 9,7 m. Sílila zdi dosahovala 2,9 m a skládala se ze dvou prostor, mezi nimiž byly schody do vyššího patra.

P o z n á m k a :

- 1 H. Weinelt, Probleme schlesischen Burgenkunde an den Burgen des Freiwaldauer Bezirkes gezeigt, Breslau 1936.

Beendigung der Grabung der "Wasserburg" in Jeseník /Bez. Šumperk/. Im Jahre 1976 setzte die zweite und Schlussgrabungsetappe der Feste in Jeseník fort. Die Ausgrabungsarbeiten sollten die Situation zwischen dem bestehenden Gebäude und dem heutigen Graben festlegen. In zwei Sonden gelang es eine Kulturschicht aus dem 14.-15. Jahrhundert zu er-

fassen, ober dieser waren die Hochwasseranschwemmungen ungefähr 60 cm mächtig. Mit der östlichen Sonde erfasste man den Rand des ursprünglichen Grabens.

Die Feste in Jeseník bildete im 14. Jahrhundert ein Turm im Ausmasse von 15 x 17 m, mit 190 cm starken Mauern. Das ursprüngliche Terrain lag um 300 cm tiefer als der heutige Burghof. Der Eintritt in den Turm befand sich auf der Nordseite und war um 120 cm oberhalb des ursprünglichen Terrains erhöht. Die Gesamthöhe des Turmes kann man nicht bestimmen. Den Turm umgab ein vom Objekt 8 m entfernter Graben.

Die ältere Phase der Feste in Jeseník ähnelt der Feste im unweiten Adolovice /Adelsburg/, deren turmförmiger Bau Aussenausmasse von 16 x 9,7 m hatte. Die Stärke der Wände erreichte 2,9 m und bestand aus zwei Räumen.

POVRCHOVÉ PRŮZKUMY A ZÁCHRANNÉ AKCE V OKOLÍ VELKÝCH BÍLOVIC V ROCE 1976

/okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Tab 29 /

Během výzkumu velkomoravského pohřebiště u Velkých Bílovic byla provedena řada povrchových sběrů a záchranných výzkumů v okolí lokality. Již v dubnu 1976 byl proveden průzkum v poloze "Hradištěk" severovýchodně od středohradištního pohřebiště v trati "Úlehly". O hrádku ležícím ve výšinné ostrožné poloze nad údolím bezejmenného potoka se předpokládalo, že pochází ze středověku. Tato domněnka však nebyla potvrzena žádnými nálezy /1/. Při povrchovém průzkumu opevnění bylo získáno několik fragmentů keramiky, které jednoznačně datují existenci fortifikace do středověkého období, snad do 14.-15. století. Vzhledem k poloze hrádka je možno uvažovat o tom, že v jeho blízkosti stávala i středověká osada. Podobnou situaci známe z řady jiných lokalit, a tento typ středověkého hrádka bývá ve většině případů úzce vázán na sídliště v bezprostředním okolí /maximálně do okruhu 1-1,5 km /2/. Zaniklá středověká vesnice však není v písemných pramenech doložena a neprojevuje se ani ve tvaru katastru dnešních Velkých Bílovic. Osadu pod jménem "Novosady" klade však do blízkosti hrádka lidová tradice, a to přímo do míst, kde probíhal archeologický výzkum středohradištního pohřebiště. Dle zkušeností, získaných při průzkumu a lokalizaci zaniklých osad, mívá lidová tradice v určení polohy sídliště pravdu /3/.

Při sledování rozsáhlých rekultivačních prací severně a severovýchodně od pohřebiště v trati "Úlehly" nebyly získány žádné přesvědčivé doklady středověkého osídlení. Na svahu proti "Hradištku" byly sice odkryty dva zahloubené kruhové objekty, ale kromě zlomků zvířecích kostí, mazanice a kostry psa nepřinesly žádné nálezy. Jediný nalezený střep ode dna nádoby lze datovat od střední doby hradištní až do středověku. Podobně i povrchovým průzkumem v prostoru západně od pohřebiště bylo získáno pouze několik zlomků středověké keramiky, jež se asi do pole dostala náhodně.

Doklady středověkého osídlení nepřineslo ani vyčištění tzv. Novosádké studny, která stávala v rohu nynějšího broskvového sadu u bývalé cesty z Velkých Bílovic k Vrbici. V srpnu a září 1976 byla tato studna spojeným úsilím Vlastivědného kroužku při OB a JZD ve Velkých Bílovicích vyčištěna. Byly z ní získány pouze předměty datovatelné do 2. poloviny 19. až počátku 20. století. I tak jsou tyto nálezy dobrou ukázkou hrnčířské a džbánkařské produkce z minulého století. Charakteristické jsou v kolekci zejména výrobky šaštínské a zakuřované, vleštováním zdobené nádoby z Modré u Velehradu /tab. 29:3/. U dalších nádob nelze podle našich dosavadních znalostí provenienci zjistit. Zajímavá je značka kříže na uchu jednoho hrnku /tab. 29:3/, jež dokládá přežívání některých, původně snad s lidovou vírou spojených představ ochranného charakteru ze středověku až do nedávné minulosti /4/. Podle sdělení starých pamětníků se v dnešním broskvovém sadu, na svahu údolí potoka, vyorávaly kameny. Je možné, že předpokládaná osada stávala v těchto místech. Celý terén v okolí "Hradištku" prošel však takovými úpravami, že v současné době je možnost objevení sídliště v těchto místech téměř zcela vyloučena.

Při úpravách terénu byly též zachyceny poslední zbytky slovanského sídliště z 9. století. Byly to dvě pece s předpečními jámami, které byly vyplněny zlomky mazanice a několika fragmenty keramiky, datovatelné do střední doby hradištní. Dle polohy pecí asi 400 m severně od pohřebiště v trati "Úlehly" lze vyslovit domněnku, že právě k tomuto sídlišti nekropole náležela. Odpovídá tomu i vzdálenost a umístění pohřebiště.

P o z n á m k y :

- 1 Popis hrádka srov. Unger J., Archeologický výzkum středověkých hrádků na jižní Moravě se zvláštním zřetelem na výsledky výzkumu v Popicích pod Palavou, VVM XXII, 1970, 45.
- 2 Srov. Měřínský Zd., Středověké hrádky a tvrze na jihozápadní Moravě /Jihlavsko a Telečsko /,

- 3 Srov. Měřínský Z., Zaniklé osady na Moravě v lidovém vyprávění, nepubl. ročníková práce na odd. etnografie FF UJEP v Brně, Brno 1971, 1 n.
- 4 Scheufler V., Lidové hrnčířství v českých zemích, Praha 1972, 55.

Oberflächenuntersuchungen und Rettungsaktionen in der Umgebung von Velké Bílovice /Bez. Břeclav/, im Jahre 1976. Während der Grabung des grossmährischen Gräberfeldes bei Velké Bílovice wurde eine Reihe von Terrainbegehungen in der Umgebung der Lokalität vorgenommen. Im April 1976 führte man eine Oberflächenuntersuchung in der Flur "Hradištěk" nordöstlich von dem mittelburgwallzeitlichen Gräberfeld in der Flur "Úlehly" durch. Der Hausberg, der in einer Sporenhöhenlage liegt, ist nach den Keramikfunden mittelalterlich. Ferner stellte man einige näher nicht datierbare Objekte am Hang gegenüber der Anhöhe mit der Motte fest, also nördlich und nordöstlich des Gräberfeldes. Die Volkstradition legt an diesen Ort die mittelalterliche Dorfwüstung "Novosady". Überzeugende Beweise von dessen Existenz brachten die Lesefunde und Rettungsaktionen nicht und nicht einmal beim Reinigen des sog. Novosader Brunnens wurden ältere Funde als aus der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts gefunden. Bei Terrainherrichtungen hat man auch die letzten Reste der slawischen Siedlung aus dem 9. Jahrhundert erfasst. Es handelte sich um zwei Ofen mit Vorherdgruben. Sie lagen ca. 400 m nordwestlich von dem Gräberfeld.

ZPRÁVA O POVRCHOVÝCH PRŮZKUMECH A ZAMĚŘOVÁNÍ STŘEDOVĚKÝCH HRÁDKU A TVRZÍ NA JIHOZÁPADNÍ MORAVĚ

/okr. Jihlava, Třebíč /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Tab. 30,31 /

V letním období roku 1976 byl započat systematický povrchový průzkum a mapování drobných středověkých fortifikací na Jihlavsku a Telečsku s cílem komplexního monografického zpracování hrádků a tvrzí v této oblasti. Ve dnech 12. - 13. června 1976 byl zaměřen hrádek na zaniklé středověké osadě Čížov u Staré Říše /okr. Jihlava /. Dne 12. června byl proveden též povrchový průzkum na zaniklé středověké osadě Střenč u Jestřebí /okr. Jihlava /. V období od poslední návštěvy lokality v roce 1971 se zřítíla část dochovalé kamenné zdi, která je podle lidové tradice pozůstatkem po tvrzi /1 /. Téhož dne byla navštívena i lokalita v poloze Hirschbühel v jižní části Stonařova /okr. Jihlava / /tab. 30:2 / a obec Přímělkov /okr. Jihlava /, kde stávala tvrz, přeměněná během 17. - 18. století na sýpku. Dne 11. června byla prohlédnuta poloha "na Spádech" na ostrožně nad soutokem Jihlavy a Brtničky u Přímělkova. Zde se dochovalo na ostrožně, přetnuté dvěma příkopem, výšinné opevnění a základy dvojdílné kamenné stavby. 13. června 1976 byl zdokumentován hrádek na zaniklé středověké osadě Štítky u Svojkovic /okr. Jihlava /.

Druhá akce, spojená s mapováním a zaměřováním středověkých fortifikací na Českomoravské vrchovině, byla provedena ve dnech 12. - 15. VIII. 1976. Byl zaměřen hrádek na levém břehu řeky Jihlavy naproti Bransouzům /okr. Třebíč / /tab. 30:1 /, hrádek Střelíště u Radonína /okr. Třebíč / a tvrz na zaniklé středověké osadě Dašovice u Lesné /okr. Třebíč /. Kromě toho byl navštíven zámek v Heralticích /okr. Třebíč / /tab. 31:2 /, jež vznikl na místě středověké tvrze a prohlédnuty pozůstatky kamenných zdí v místech vodní tvrze ve Štěměchách /okr. Třebíč / /tab. 31:1 /. Dne 28. VIII. 1976 byla zdokumentována průjezdní kamenná věž opevněného mlýna u Černíče /okr. Jihlava /.

V budoucnu bude nutno zdokumentovat další lokality v regionu /Kostelec, Bezděkov, Bílkov atd./, věnovat pozornost archeologickým pramenům i historii jednotlivých lokalit. Předběžně byly některé získané poznatky zobecněny a teoreticky zhodnoceny na konferenci o středověkých hrádcích a tvrzích, jež se konala na podzim roku 1976 v Mikulově /2 /.

P o z n á m k y :

- 1 Srov. vyobrazení pozůstatků zdiva. Měřínský Z., Průzkum zaniklých středověkých osad na moravské straně Českomoravské vrchoviny v letech 1962-1970, AR XXVIII, 1976, tab. 1, 2 na str. 479. Na str. 405-417 je popis dalších hrádků na ZSO /Čížov, Dašovice, Střenč, Štítky /.
- 2 Měřínský Z., Středověké hrádky a tvrze na jihozápadní Moravě /Jihlavsko a Telečsko /. Teze referátů a sdělení Celostátního semináře archeologů středověku. Mikulov 1976 "Odras feudalismu v hmotné kultuře vesnice 13. - 15. století", 19-20. Týž, Středověké hrádky a tvrze na jihozápadní Moravě /Jihlavsko a Telečsko /, Archaeologia historica II, 1977, 37-44.

Bericht über Oberflächenuntersuchungen und Vermessungen von mittelalterlichen Hausbergen und Festen in Südwestmähren /Bez. Jihlava, Třebíč/. In den Sommermonaten 1976 verwirklichte sich Oberflächenuntersuchungen, Foto- und Vermessungsdokumentation der mittelalterlichen Fortifikationen im Raume um Jihlava und Telč. Man hat die Hausberge auf den mittelalterlichen Dorfwüstungen Čížov und Střenč, die Befestigung Hirschbühel bei Stonařov, die Fortifikation bei Přímělkov/alles Bez. Jihlava / und den Hausberg auf der Dorfwüstung Šítky /Bez. Jihlava / vermessen. Ferner wurden die Hausberge bei Bransouzy, in der Flur Střelště bei Radonín, auf der mittelalterlichen Dorfwüstung Dašovice bei Lesná und in Štěměchy /alles Bez. Třebíč / vermessen. Aufmerksamkeit wurde ebenfalls dem Schloss in Heraldice /Bez. Třebíč /, an dessen Stelle eine Feste stand und der befestigten Mühle bei Černíč /Bez. Jihlava/gewidmet.

PRVNÍ NÁLEZY Z BÝVALÉHO MOŘICKÉHO HŘBITOVA V OLOMOUCI

/okr. Olomouc /

Václav Burian, Vlastivědný ústav Olomouc

/Obr. 53 /

Do popředí zájmu historické archeologie v areálu olomoucké památkové rezervace se dostala v roce 1973 oblast západně od kostela sv. Mořice. Zde zahájilo rozsáhlý výzkum Okresní středisko památkové péče a ochrany přírody /dr. Josef Bláha /. Účelem následující zprávy je uvést ve známost nálezy ze zaniklého hřbitova, který je součástí zkoumané plochy; tyto nálezy jsou sice starého data, je však nutno na ně upozornit, protože tvoří celek sice méně významný, ale rozhodně integrující s množstvím dokladů, získaných posledními výzkumy.

Josefinskými reformami - byly to především dvorní dekrety z 23. srpna a 13. září 1784 /1 / - měla být veškerá pohřebiště v osídlených areálech zrušena a současně se nařizovalo jejich přemístění do přiměřené vzdálenosti od sídliště. Směrnice byly respektovány především ve městech, kde rostoucí koncentrace obyvatelstva a nežádoucí hygienické podmínky si podobné zákroky vynucovaly již v dřívějších dobách. Tímto zásahem se naráz vytvořila mimořádně příznivá situace pro budoucí historickou archeologii, pokud ovšem se půda takto zaniklých pohřebišť nedostala do pohybu z jiných, obvykle technických příčin. Příkladem takového pohřebištního areálu je bývalý hřbitov v těsném okruhu kostela sv. Mořice v Olomouci, jehož počátky sahají hluboko do středověku /2 /.

Jak je zřejmé z půdorysné situace mořického hřbitova z roku 1742 /3 / /obr. 53:1 /, tvořilo jeho území nepravidelný čtyřúhelník, ohraničený od východu a jihu domovní zástavbou, od uličních komunikací na severní a jižní straně byl oddělen ohradou, jejíž směr respektoval půdorys kostela. Vcelku souhlasně s plánem popisuje situaci hřbitova kronikář Josef Leitmetzer /1757-1833 / /4 /, jehož popis nezná pouze vstupní branku z býv. ulice Kostelní. Do kroniky výstižně zapsal, že kostel "byl kdysi oběhán pevnou zdí, která po jedné straně lemovala ulici od Běhlidel na Horní náměstí, tvoříc naproti proboštství ostrý roh. Na kostelní nádvoří a zdejší hřbitov vedly dvě brány, z nich jedna u domu čp. 473, druhá pak u domu čp. 364, navíc ještě malá branka od proboštství přímo ke kostelu. Roku 1786 byla zeď zbořena, hřbitov zrušen a pozůstatky nebožtíků pohřbeny pod Terezkou branou, načež celé prostranství bylo vydlážděno." Potud Leitmetzerova zpráva, kterou nutno doplnit v tom smyslu, že na hřbitov před Terezkou branou /yní součást Smetanových sadů / byly nepochybně přeneseny hroby, o něž pečovali pozůstalí, kdežto hlavní masa pohřbů zůstala na místě, jak se ostatně ukazuje při různých terénních zásazích. Jedinou příležitostí k řádnému prozkoumání alespoň západního terénu hřbitova poskytuje zmíněná akce, zahájená r. 1973 na staveništi obchodního domu Prior /5 /.

Oživená stavební činnost po zrušení olomoucké pevnosti i existence historického muzea vyvolala od osmdesátých let minulého století zvýšený zájem o zachraňování památek, objevených v průběhu pozemních prací. Předměty, které se dostaly do muzejních sbírek z mořického pohřebiště, mají převážně devocionální charakter barokního původu. Podrobnější nálezořádková dokumentace byla ovšem omezena na velmi stručnou formu.

V roce 1884 byla snížena úroveň dlažby na jižní straně Mořického náměstí do té míry, že došlo i k odstranění schodů, po nichž se sestupovalo k západnímu portálu kostela /6 /. Při této příležitosti došlo k nálezům několika drobných plastik, uložených buď v hrobech nebo druhotně přemístěných do vyšších horizontů zásypů hrobových jam. Historické muzeum tehdy získalo celkem pět předmětů. Tvarově zajímavý mosazný korpus /7 / bez křížku, dutý, vysoký 76,4 mm, ruce vzpažené vzhůru v ostrém úhlu mají rozpětí 18 mm /obr. 53:5 /. /Analogický korpus /8 / je v souboru nálezů téhož druhu, který v roce 1882 odevzdal bez bližších nálezových údajů nejmenovaný hospodářský správce /9 /. Druhý korpus /10 /, rovněž litý z mosazi, dutý, běžné formy, dlouhý 61,8 mm, šíře na koncích rukou rozepjatých do tupého úhlu je 46,1 mm /obr. 53:4 /. Třetím nálezem získaným v uvedené akvizi je loretská medaile /11 / /obr. 53:2 / z mosazi, rozměry oválu 24,6 x 26,6 mm, s příčným závěsným očkem, oboustranně lemovaná úzkým obvodkem. Na aversu je zobrazen nazaretský domek neseny

dvěma anděly, v horní části jsou oblaka a opis SAN/CASA. Rubní strana nese poloviční postavu sv. Josefa hledící vpravo, na ruce držící dítě. Barokní medaile je zřejmě italského původu /12/. Nelze říci, že by nějak souvisela s loretskou kaplí při kostele sv. Mořice /13/, jde o běžný import, který byl snad po léta nošen a provázel majitelku do hrobu. To lze říci také o posledních dvou medailonech z této kolekce, které jsou doloženy pouze katalogovým popisem. Byly to oválné mosazné medailony s oušky, první /14/ rozměrů 20 x 15 mm s podobou sv. Tomáše z Villannovy a jiného světce /15/, druhý se sv. Janem Nepomuckým /16/, rozměrů 26 x 24 mm.

Mezi akvizicemi, které získalo Městské historické muzeum roku 1889, je z mořického hřbitova stříbrný křížek /17/ rozměrů 52,7 x 34,6 mm, plochý, s jetelovým zakončením, korpus je značně otřelý, páska má majuskulní litery INRI, u paty kůlu jsou vyryty tři hřeby. Křížek má šperkovou adjustaci: na horních stranách ramen jsou závěsná ouška s řetízky po sedmi oválných člancích, rovněž kůl má na obou koncích ouška, horní je zčásti odlomeno /obr. 53:3/. Pochází velmi pravděpodobně z ženského hrobu a nese stopy dlouhého nošení.

Téhož roku získalo zmíněné muzeum z tohoto prostoru Armádní /nazývaný také Dělový/ kříž z roku 1814 /18/, velmi rozšířené vyznamenání účastníků závěrečných bojů proti Napoleonovi /19/. Nález ovšem nepochází z hrobového prostředí s ohledem na okolnost, že hřbitov byl zrušen plných třicet roků /20/ před zavedením vyznamenání. Stopy po dlouhém nošení tuto časovou odlehlost ještě posunují. Kříž chybí oválný závěsný prsteneček, což je důkazem, že byl nejspíše ztracen. Jeho nositel mohl mít vztah k blízké tzv. mořické kasárně, případně ke skladisti, které vzniklo ze zrušené cyrilometodějské kaple /21/.

Jediný dosud registrovaný mincovní nález z mořického hřbitova umožňuje dosti přesné stanovení doby pohřbení jedince, pod jehož lebkou byl /údajně v hrobce/ objeven při kladení plynového potrubí roku 1889. Podle popisu Františka Douchy /22/ čítal tento dosti nezvykle uložený soubor pět ražeb Ferdinanda II. /1619-1638/ z roku 1622, a to patnáctník z pražské mincovny, dva čtyřřadvacetníky a dva patnáctíkrejčary z mincovny v Olomouci. Je pozoruhodné, že hrob nebyl porušen v době, kdy se hovořilo o přeplnění hřbitova.

P o z n á m k y :

- 1 Jos. Ges. S. VI, 564-565. - P.K. Jaksch, Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions- und Toleranzfache, wie auch in Güter-, Stiftungs-, Studien- und Zensursachen für das Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800, I, Prag 1828, 237-239. - J. Matzke, Das kirchliche Friedhofs- und Begräbniswesen, I, Lobning 1937, 22.
- 2 V. Richter, Raněstředověká Olomouc, Spisy university v Brně - filosofická fakulta č. 63, Praha-Brno 1959, 134.
- 3 J. Kšíř, Petrášova hrobka u sv. Mořice v Olomouci, Zprávy VÚO 1973, č. 160, plánek na str.23.
- 4 Leitmetzerova olomoucká kronika z let 1778-1829 /vyd. J. Prucek/, Olomouc 1976, 16.
- 5 J. Bláha, Historická archeologie k dějinám městské školy u sv. Mořice v Olomouci, Okresní archiv v Olomouci 1973, 29-38.
- 6 Statistisches Jahrbuch der königlichen Hauptstadt Olmütz I, Olmütz 1888, 32.
- 7 Inv. číslo staré 1413, nové 0-2292.
- 8 Inv. číslo staré 1279, nové 0-2291.
- 9 Část předmětů této akvizice byla publikována ve sdělení Olomoucké analogie amuletů ze slavkovského bojiště, Sborník SLUKO B I 1951-1953, 179, obr. 1, 2. Zde nutno dodat, že takto zveřejněná řada téměř shodných amuletů představuje křížky špitálského řádu sv. Ducha; na některých zůstaly v patině zachyceny útržky textilu, což svědčí rovněž pro hrobové prostředí /nelze ovšem tyto nálezy lokalizovat s jistotou na mořický hřbitov, snad pravděpodobněji na území nynějšího náměstí Republiky, kde byl rovněž zrušen hřbitov u kostela P. Marie na Předhradí/. Kromě zmíněné akvizice se dostalo do olomouckých muzejních sbírek několik dalších kusů těchto řádových křížků i jinými cestami /např. přes Vlastenecký spolek muzejní ap./, dosud celkem 11, /inv. čísla 0-2279 až 0-2289/.
- 10 Inv. číslo staré 1415, nové 0-2294.
- 11 Inv. číslo staré 1416, nové 0-2298.
- 12 Svátostku s loretskou tematikou zná Přibilův soupis pouze ve třech variantách z Jílového /B. Přibil, Soupis československých svátostek, katolických medailí a žetonů, Numismatický časopis československý VII 1931, 30, č. 108-110 / a v blíže neurčeném exempláři /tam. XIII-XIV 1937-1938, 88, č. 793a/.
- 13 Srv. pozn. 3.
- 14 Inv. číslo staré 1414.
- 15 Popis sice nesouhlasí s exempláři uváděnými Přibilem /NČČ XIII-XIV 1937-1938, 31, č.473,474/, ale analogicky lze soudit, že na druhé straně svátostky byl zobrazen sv. Augustin.
- 16 Inv. číslo 1417.
- 17 Inv. číslo staré 1856, nové 0-2295.
- 18 Inv. číslo staré 1857, nové V-1673.

- 19 Bližší popis viz studii V. Měříčky, Stopadesáté výročí Dělového kříže, Numismatické listy XXII 1967, 158-165.
- 20 V. Nešpor, Průvodce po ústředním hřbitově v Olomouci, Olomouc 1929, 17.
- 21 B. Zlámal, Dějiny kostela sv. Mořice v Olomouci, Olomouc 1939, 19.
- 22 F. Doucha, Nálezy mincí v Olomouci a okolí, ČVSMO XLVIII 1935, 79. Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II, Praha 1957, 71, č. 3239.

Erste Funde von dem ehemaligen Mauric Friedhof in Olomouc /Bez. Olomouc/. Im Raume des Friedhofes bei der Kirche des hl. Mauric in Olomouc, der aufgrund von Hofdekreten aus dem Jahre 1784 aufgelöst wurde, kam es bei Terrainarbeiten am Ende des 19. Jahrhunderts zu einer Reihe von Funden devotionalen und numismatischen Charakters. Die Gegenstände, damals in den Sammlungen des historischen Museums deponiert und bisher allgemein unpubliziert, sind im Grunde die erste Kollektion, die dem Umkreis der umfangreichen archäologischen Grabung gehört, die im Jahre 1973 vom Kreiszentrum für Denkmalpflege und Naturschutz in Olomouc auf dem Bau eines Warenhauses eröffnet wurde.

ARCHEOLOGICKÝ PRŮZKUM STAVENIŠTĚ STÁTNI SPOŘITELNY V OLOMOUCI, I. ETAPA

/okr. Olomouc/

Pavel J. Michna, OSSPPOP Olomouc

Na jaře roku 1976 byla provedena demolice historicky nehodnotných domů v ulicích Barvířské /č. o. 6,8,10/, Leninově /č. o. 24-26/, včetně příslušného vnitrobloku náležejícího zadním trak-
tům domů ulice Riegrovy /č. o. 11,13,15,17/. Uvolněné parcely budou využity pro novostavbu Čes-
ké státní spořitelny, pob. Olomouc.

Zajištěním záchraného archeologického průzkumu bylo pověřeno Okresní středisko státní pa-
mátkové péče a ochrany přírody v Olomouci /oddělení historickoarcheologického průzkumu/.

Nejstarším objektem na zkoumané lokalitě je okrouhlý pravěký objekt, patrně kulevá jáma. Dal-
ším svědectvím pobytu člověka jsou až nálezy ze 13. století. Jedná se o prosté, 150 cm do země /pod
dnešní povrch / zahloubené zemnice obdélného půdorysu s délkou stran až 4 m. Jejich stěny zpevno-
valy svislé trámy v rozích a středech jednotlivých stran. Důležitou skutečností pro chronologii zem-
nic je, že v podstatě respektují současnou uliční síť i stavební čáru. Současně se vznikem zahlouben-
ých obydlí byl povrch orniční vrstvy pokryt planýrkou zelenožlutého jílu, který se stal lůžkem pro
vrstvu ostrohranného štětu. Tuto úpravu třeba vysvětlovat jako zpevnění terénu mezi zemnicemi
a v přilehlém okolí.

Do stejného časového horizontu patří i rozhraničení městišť mezi domy Riegrova č. o. 15 a 17,
tvořené plotem, z něhož se dodnes dochovaly stopy čtyř mocných kůlů. Na takto vymezeném dvorku
domu č. o. 17 byly zjištěny zbytky kotce pro vepře s mocnou vrstvou pevně udusané chlévské mrvy
/lesní "hrabanky" /, promíšené žaludy. Místo bylo ohrazeno plůtkem do země zatlučených kolíků,
propletených proutím.

Nepříliš mladší jsou dvě bedněné odpadní jámy, přiléhající k parcelní hranici.

Zánik tohoto časového horizontu pravděpodobně souvisí s požárem roku 1398, kdy celé město
lehlo popelem do základů. Tehdy vznikla 20-60 cm mocná vrstva spáleniště, tvořená úlomky vypálené
mazanice s otisky kulatiny, prutů etc. Nezdá se však, že při této katastrofě zanikly zmíněné zemnice.
Patrně byly zasypány již dříve. Tento požár také přinesl zásadní změnu v zástavbě lokality.

Tehdy došlo k první kamenné zástavbě a jednotný charakter zdíva nasvědčuje tomu, že se tak
stalo zhruba ve stejnou dobu. Podle některých známků se zdá, že to byl počátek 15. století, kdy zde
byly budovány jednoduché a přízemní kamenné domky. Z hlediska technického je zajímavé, že domy by-
ly budovány "studňováním" základů. Ještě během 15. století došlo k rozšiřování domovních půdorysů.
Na dvorcích těchto domků byly zjištěny studny, jež zanikly v 16., zejména však v 17. a 18. století.
Poslední odpadní jámy zanikly patrně v polovině 18. století, kdy bylo město regulováno v souvislosti
se stavbou pevnosti.

Archäologische Untersuchung des Bauplatzes der Staat-
lichen Sparkasse in Olomouc, I. Etappe /Bez. Olomouc/. Im Jahre
1976 wurde die Demolierung einiger Häuser in der Barvířská, Leninova und Riegrova Gasse durch-
geführt, wo die Staatliche Sparkasse errichtet werden soll. Die Untersuchung brachte Überreste
eingetiefter Wohngruben, die das jetzige Strassennetz respektieren. Nach den Keramikfunden han-
delt es sich um Erdhütten aus dem 13. Jahrhundert. Aus dieser Zeit stammen auch Abfallfanggruben

mit Keramik. Die Parzellen waren bereits damals durch Zäune abgeteilt, von denen Teile erhalten blieben. Diese Verbauung wurde wahrscheinlich durch einen Brand zerstört; darauf folgte eine Steinverbauung - am ehestens zu Beginn des 15. Jahrhunderts.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V OLOMOUCI - ŠKOLNÍ ULICI č. 2

/okr. Olomouc /

Josef Bláha, OSSPPOP Olomouc

Ve dvorním traktu domu č. 2 ve Školní ulici v Olomouci proběhl v měsíci červenci a srpnu r. 1976 záchranný výzkum a to v předstihu před chystanými terénními úpravami. Výzkum se omezil na dokumentaci a maximální vytěžení nálezů z více než 3 metry mocného souvrství. Na skalnatém podloží byly zjištěny útržky sídlištních vrstev, obsahující keramiku a zvířecí kosti z mladohradistního období /11. - 12. století/. Překvapivě mocná a na nálezy bohatá byla vrstva ze 13. století - z období po založení města. Mj. byly zachráněny části dřevěného nádobí, zlomky obuvi a další předměty z organických hmot. Vzácný byl nález drobných skleněných kroužků a nároží srubové stavby s podlahou, vyloženou plochými kameny. Do vrstvy 13. století pak byla zapuštěna fosnami roubená odpadní jáma z přelomu 13. a 14. století, obsahující celé nádoby a zlomky, vykazující jak domácí slovanské tradice, tak i keramiku kolonizační. Tato jáma byla v 16. století porušena další, tentokrát kamením obezděnou odpadní jímku. Z množství nálezů je možno jmenovat italskou majoliku, kterou představuje drobná nádobka, dále pak zlomek porýnské kameniny.

Rettungsgrabung in Olomouc - Školní Gasse Nr. 2 / Bez. Olomouc /. Im Jahre 1976 verlief im Hoftrakt des Hauses Nr. 2 in der Školní Gasse in Olomouc eine Rettungsgrabung. Es wurden Funde aus einer mehr als 3 Meter mächtigen Schichtenfolge gewonnen. Es wurden Abrisse von Siedlungsschichten aus dem 11. und 12. Jahrhundert festgestellt. Überraschend mächtig und fundreich war die Schicht aus dem Zeitabschnitt knapp nach der Entstehung der Stadt - also aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Ausser einer Menge von Funden aus organischen Stoffen fand man kleine gläserne Ringe und die Ecke eines Blockhauses. Eine Keramikmenge gewann man aus zwei Abfallgruben. Die erste war aus der Wende des 13. und 14. Jahrhunderts, die zweite dann aus dem 16. Jahrhundert. Von Funden kann italische Majolika und das Bruchstück rheinländischen Steingutes genannt werden.

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM V OLOMOUCI - NÁMĚSTÍ MÍRU č. 25

/okr. Olomouc /

Josef Bláha, OSSPPOP, Olomouc

V měsíci červenci r. 1976 proběhl v prostorách domu č. 25 na Náměstí Míru v Olomouci /dřívější Petrášův palác / zjišťovací výzkum. Sonda 1/76 byla položena uprostřed dvora. V hloubce 265 cm byla zjištěna pravěká kulturní vrstva /ornice?/, obsahující drobné úlomky keramiky, rámcově datované do doby bronzové. Přímo na této vrstvě spočívala poměrně dobře zachovalá spodní část lehké budovy z trámů - zřejmě hospodářského přístavku z období kolem poloviny 13. století. Nadložní požárovou vrstvou je možno datovat na přelom 13. a 14. století. Důležitý je poznatek, že v těchto místech nebylo zjištěno předlokační osídlení. Sonda 2/76 v prostoru přízemní chodby potvrdila shora uvedené pozorování. Nejstarší stavební fázi domu bylo možno datovat rámcově do 14. - 15. století.

V rámci stavebního průzkumu v 1. poschodí byl sledován zásyp kleneb pod podlahou chodby. Nalezeny byly zlomky rezných, barevně i zeleně glazovaných reliéfně zdobených renesančních kachlů, na nichž byly znázorněny výjevy ze Starého i Nového zákona. Kachle je možno datovat do 2. poloviny 16. a na počátek 17. století.

Feststellungsgrabung in Olomouc - Náměstí Míru Nr. 25 /Bez. Olomouc /. Im Jahre 1976 verlief in den Räumen des Hauses Nr. 25 auf dem Friedensplatz - Náměstí Míru /ehemals Petráš - Palast / in Olomouc eine Feststellungsgrabung. Die erste Sonde inmitten des Hofes stiess in einer Tiefe von 265 cm auf eine prähistorische Kulturschicht /Ackerkrume? / aus der Bronzezeit. Auf dieser ruhte der gut erhaltene Unterteil eines leichten Gebäudes aus Balken - vermutlich von einem landwirtschaftlichen Anbau aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts. Die Brandschicht im Hangenden kann man in die Wende des 13. und 14. Jahrhunderts datieren. Die Vorlokationsbesiedlung konnte in diesem Raum nicht fest-

gestellt werden. Die zweite Sonde im Erdgeschossgang bestätigte die oben angeführten Beobachtungen. Im 1. Stockwerk wurde die Aufschüttung des Gewölbes unter dem Fussboden des Ganges verfolgt. Man fand Bruchstücke von ziegelrot gebrannten nicht glasierten sowie grünlich und farbig glasierten Kacheln, mit biblischen Reliefmotiven verziert. Die Kacheln können in die 2. Hälfte des 16. und zu Beginn des 17. Jahrhunderts datiert werden.

STŘEDOVĚKÉ NÁLEZY Z OLOMOUCE - ŠKOLNÍ ULICE č. 6

/okr. Olomouc /

Josef Bláha, OSSPPOP Olomouc

V rámci rekonstrukce a předběžného stavebněhistorického průzkumu domu č. 6 ve Školní ulici v Olomouci bylo v měsíci květnu r. 1975 a dále pak v dubnu a květnu r. 1976 přikročeno k archeologickým výkopům, s cílem časově zařadit nejstarší stavební fáze domu, resp. přinést i další doklady, které by mohly osvětlit širší problematiku osídlení Michalského vrchu. Výzkum proběhl v přízemí tohoto domu a to v jeho severním traktu /celkem 4 sondy /. Výsledky výzkumu :

- 1/ Sondy zatím neprokázaly intenzivnější osídlení z doby před 13. stoletím /zjištěno jen několik mladohradištních a pravěkých zlomků keramiky v druhotném uložení /.
- 2/ Na zkoumaném místě nelze předpokládat před koncem 14. století kamennou stavbu. Podnětem pro zbudování kamenného domu byla asi až všeobecná výstavba města po zhoubných požárech na přelomu 14. a 15. století. Nejstarší části domu pocházejí zřejmě nejpozději z prvních desetiletí 15. století, neboť za husitských válek již existovaly /srv. nálezy mincí /. Již v této době byly části domu stavěny z cihel, krytinu tvořily již asi prejzy. Domu se citelně dotkly další dva požáry: 1453 a 1492, o čemž svědčí dvě nadložní požárové vrstvy.
- 3/ Pro chronologii středověké keramiky na střední Moravě jsou svrchovaně důležité nálezy mincí v původním uložení. Ze sondy S 1/75 /150 x 250 cm / pochází 7 mincí /z toho 3 padělky /, převážně z období vlády Albrechta Rakouského. Další mince pak pochází i z dalších sond. Ke vzácnějším ražbám patří 2 peníze Václava IV., ražené do r. 1384 /určení dr. J. Šmerdy z Moravského muzea v Brně/.
- 4/ Závažným zjištěním jsou bohaté nálezy ze zde pracující renesanční kovolitecké dílny /zlomky forem, tyglíky, bronzové slitky /.
- 5/ Rovněž ve sklepech téhož domu byl proveden zjišťovací průzkum. Odkryta byla kruhová, kamením obezděná a 50 cm hluboká jámka, ve které se ihned na skalním podloží začala hromadit voda. Dle zlomků keramiky v zásyvu funkce "studánky" zřejmě nepřetržovala 15. století.
- 6/ Péčí stavebních dělníků OSSPPOP, zvl. V. Gračky, bylo zachráněno i několik nálezů ze zásyvu klenby stropu v 1. patře. Kromě několika podstav pozdněgotických číší byly nalezeny i zlomky pestře glazovaného džbánů s reliéfní výzdobou /Adam a Eva / a s nápisovým štítkem. Tento nálezy lze datovat na počátek 17. století a to dle analogií z výzkumu na Prioru r. 1973, čímž je stanoveno i datum post quem zmíněné klenby.

Mittelalterliche Funde aus Olomouc - Školní Gasse Nr. 6 /Bez. Olomouc /. Im Rahmen der Rekonstruktion des Hauses Nr. 6 in der Školní Gasse in Olomouc wurde im Jahre 1975 und 1976 eine Rettungsgrabung vorgenommen. Die Untersuchung verlief im Erdgeschoss des Nordtraktes /4 Sonden /. Es konnte keine intensivere Besiedlung aus der Zeit vor dem 13. Jahrhundert festgestellt werden. Die älteste Bauphase des Hauses stammt aus den ersten Jahrzehnten des 15. Jahrhunderts /benutzt wurden Ziegel, als Dachdeckung dienten vermutlich Holzziegel /. Für die Chronologie der mittelalterlichen Keramik Mittelmährens sind die Funde von 7 Münzen, überwiegend aus der Regierungszeit Albrechts von Osterreich, sehr wichtig, zwei Münzen wurden unter König Václav IV. vor dem Jahre 1384 geprägt. Untersucht hat man ebenfalls eine Abfallgrube der hier zur Zeit der Renaissance arbeitenden Metallwerkstätte /Formenbruchstücke, Tiegel, bronzene Gußstücke /. Aus der Aufschüttung des Gewölbes im 1. Stockwerk stammen Untersätze spätgotischer Kelche und ein bunt glasierter Krug mit Reliefverzierung /Adam und Eva / aus dem Beginn des 17. Jahrhunderts.

Z ÁCHRANNÝ VÝZKUM BRUNTÁL - ZÁMEK 1976

/okr. Bruntál /

Svatopluk B ř í z a , VÚ Bruntál

/Obr. 54, 55 /

Roku 1976 proběhl na státním zámku Bruntál záchranný výzkum, vyvolaný generální rekonstrukcí elektroinstalace zámku a dalšími pracemi, vyžadujícími zásahy pod úroveň stávajícího terénu.

Průběh výzkumu je možno kvalitativně rozčlenit na tři fáze, jež se časově prolínaly: A-výkopy prováděné archeologickým způsobem /sondy 1, 2a, 3, 4, 7 /; B-výkopy průběžně archeologicky sledované a dokumentované /sondy 5, 15, krátký úsek sondy 13 /; C-zbylé výkopy byly pouze prohlédnuty, zajištěn případný náleзовý materiál, kresebná dokumentace profilů nebyla prováděna /Obr. 54 /. Náleзовá situace téměř všech sond byla velmi silně narušena dřívě kladeným odpadovým a vodovodním potrubím, elektrickým vedením a uzemněními bleskosvodů.

Stručný popis jednotlivých sond:

Sondy 1b, 2a, 3, 4 - zachycena velká zahlobenina nezjištěného tvaru o max. hloubce 2,50 m. Nejstarší keramický materiál spadá do 15. stol., část zásypu tvoří mohutná stavební destrukce patrně z 16. - 17. stol.

Sonda 1c - v hloubce 0,55 - 0,65 m, pod mladšími vrstvami souvislá vrstva zetlelého dřeva a hnědé humusovité půdy o tloušťce 0,05 m, v níž ležel hrot kopí /Obr. 55:2 /. Vrstva není starší 15. stol. /těsně pod ní střep loštické keramiky /. Z hloubky 0,10 - 0,60 m pod vrstvou s kopím pocházejí nejstarší doposud zjištěné nálezy keramiky z bruntálského zámku /Obr. 55:3-6 /.

Sonda 2b - hloubena mělce, starší vrstvy nezjištěny. Bez náleзу.

Sonda 5 - v hloubce 1,80 m pod 1,50 m mocnou vrstvou žluté jílovité půdy bez náleзу se nachází 0,70 m silná vrstva šedé jílovité půdy se zbytky dřevěných uhlíků. Do vzdálenosti 0,50 m ode zdi zámku se až po horní hranici šedé jílovité půdy skladba profilu mění. V hloubce 1,20 - 1,70 m vrstva černé půdy s hojným obsahem spáleného dřeva a keramiky 15. - 16. stol.

Sonda 6 - silný déšť v době hloubení výkopu znehodnotil profil tak, že nemohl být zdokumentován. Ojedinelé keramické nálezy nejsou starší 16. stol.

Sonda 7 - v hloubce 0,30 - 0,60 m vrstva černé půdy a spáleného dřeva, u zdi mocná 0,30 m, směrem do dvora vyklínuje až na 0,03 m. Obsahuje keramiku 15. - 16. stol. V podloží žluté jílovité vrstvě nálezy přibližně stejného stáří. Pro úzký rozměr sondy nebylo dosaženo podloží.

Sonda 8 - v prostoru průjezdu ze dvora zachycena stará zděná kanalisace. V jejím zásypu fragmenty tufitové architektiky.

Sonda 9 - hloubena pouze v zásypu vodovodního potrubí.

Sonda 10 - zachytila rozšířené podezdívky opěráků. V jejich okolí rovněž fragmenty tufitové architektiky.

Sonda 11 - v hloubce 0,60 m vrstva malty, úlomků cihel a jiného stavebního materiálu o síle 0,50 m. Bohaté nálezy keramiky nejsou starší 18. stol.

Sonda 12 - bez náleзу. Sklon vrstev nevylučuje existenci zasypaného příkopu.

Sonda 13 - v nejzajímavější části u nárožní věže situace zcela zničena výkopy kanalisací.

Sonda 14 - pod úrovní terénu byly zachyceny základy městské hradby. Sklon vrstev kolem ní nevylučuje existenci zasypaného příkopu.

Sonda 15 - pod úrovní dnešní podlahy nalezena starší z říčních valounů. Keramické nálezy 18. - 20. stol.

U všech sond nelze s určitostí prohlásit, že bylo dosaženo intaktního podloží /žlutá jílovitá půda/, neboť stejná půda se vyskytuje bez průvodních náleзу i v zásypových vrstvách /viz sondu 5/. Pozůstatky základového zdiva starších budov nebyly zjištěny, nejstarší keramické nálezy /sonda 1c / datujeme do 13. stol.

Rettenungsgrabung Bruntál - Schloss 1976 /Bez. Bruntál/. Bei Renovationen des staatlichen Schlosses Bruntál wurde gleichzeitig eine Rettungsgrabung durchgeführt. Überreste älterer Bauten wurden nicht festgestellt, die ältesten keramischen Funde reihen wir in das 13. Jahrhundert ein.

ZACHRAŇOVACÍ VÝZKUMY V KATASTRU OBCE MUŠOVA

/okr. Břeclav /

Dagmar Jelínková, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 56-59; tab. 32 /

V průběhu roku 1976 prováděl AÚ ČSAV v Brně zachraňovací výzkumy v rámci vodního díla Nové Mlýny. V katastru obce Mušova byly zatím zaznamenány archeologické nálezy v místech, která jsou

tamními občany nazývána "Betlém", "U sv. Jana", "U mlýna" a "Areál snů". Další objevy byly učiněny ve šterkovně státního statku a mezi mlýnem a šterkovnou.

V místě zvaném "Betlém", v blízkosti kravína, bylo při těžení šterku získáno větší množství archeologických nálezů z více období. Chronologicky nejstarší památky pocházejí z povrchového sběru. Jsou reprezentovány keramickými zlomky kultury volutové. Již počátkem roku 1976 zde byl prováděn archeologický výzkum, který přinesl nálezy kultury zvoncovitých pohárů a materiál z halštatského období /zprávu o této akci podává S. Stuchlík /. Pozdější období jsou zastoupena nečetnými keramickými zlomky laténskými a zbytkem zahloubené chaty s keramikou pražského typu. Pozdně laténský střepový materiál předvádí fragmenty soudkovitých nádob s ovalným okrajem, tvrdě vypálených do šedavé barvy a vyhotovených na kruhu z drsně písčitého materiálu. Dále se našly okrajové úlomky oblých misek s mírně vyhnutým okrajem, na povrchu tmavě šedé až černé barvy, jejichž vnitřní stěny jsou zdobené vleštovanými vlnicovými vzory /o keramice pražského typu informuje Z. Klanica /.

V místě zvaném "U sv. Jana" nebo také "U svatojanských jezírka" jižně od obce Mušova na pravém břehu Dyje bylo v červnu až červenci 1976 zjištěno rozsáhlé sídliště z doby římské. Podle nálezevého inventáře lze jeho trvání klást do časového úseku mezi 2. a 4. stoletím. V sídlištní vrstvě místy mocné až 90 cm se nepodařilo vysledovat stopy obytných objektů. Teprve po její skrývce se vyrýsovaly ojedinělé, hlouběji zapuštěné jámy oválného tvaru, z nichž několik bylo prozkoumáno. Největší množství nálezů pochází ze sběrů. Podstatnou část keramického materiálu tvořilo v ruce hnětené barbarské zboží. Vedle zlomků jemných hlazených a leštěných nádob zdobených rytým dekorem se vyskytlo velké množství hrncovitých tvarů se stěnami pokrytými nehtovými vrypy, mřížováním, zavěšenými trojúhelníky atd., dále fragmenty mis se zataženým okrajem, situlovité tvary zdobené radélkem atd. Mezi nejvýznamnější keramické kusy patří úlomky mis terry sigillaty se zachyceným výzdobným polem, zlomky železných předmětů atd. Kromě bohatých sídlištních nálezů z doby římské byly na této ploše učiněny též nálezy z jiných období. Ke chronologicky nejstarším patří zlomek bílomodrozltého korálku z matného skla, který pochází patrně z doby halštatské. Dále byly zjištěny ojedinělé zlomky hradištní keramiky a fragmentární antropologický materiál /o nálezech z doby hradištní informuje Z. Trnáčková /.

Další sídliště z doby římské bylo vysledováno povrchovým průzkumem v místě označovaném "U mlýna". Při odebírání šterku zde byl narušen objekt z tohoto období. Ze sběrů pochází početný střepový materiál, předvádějící jednak zlomky hrubších hrncovitých nádob zdobených nehtovými vrypy, fragmenty nezdobených leštěných mis se zataženým okrajem i části terinovitých nádob s odsazeným hrdlem a rýhou v podhrdlí, z nichž některé byly zdobeny několikanásobnými rytými oblouky. Nechyběl ani zlomek misky se stěnami pokrytými přeskávanými lištami. Provinciální keramikou zastupovaly zlomky oranžových džbánů a spodní část mísy, provedené v technice terra sigillata. Příznačný materiál umožňuje datovat toto sídliště do 2. století, což potvrzuje i nález bronzového asu císaře Hadriána, raženého podle určení J. Beneše mezi lety 134 až 138.

Při hloubení kanalizační sítě v místě zvaném "Areál snů", na východním svahu Římského kopce /Zeiselberg / byla narušena slovanská jáma, ve které byly zlomky keramiky a zvířecí kosti /zpracovává M. Kostelníková /.

Ve šterkovně státního statku, v jižní části katastru obce narušila těžba materiálu objekt velatické kultury a několik zahloubených jam. Jedna z nich obsahovala keramické zlomky z období eneolitu a další dvě laténskou keramiku /informuje o ní K. Ludikovský /. Systematicky bylo zkoumáno únětické pohřebiště /zprávu podá B. Klíma a S. Stuchlík /.

Ojedinělý objekt z doby římské byl zjištěn při zemních pracích mezi mlýnem a šterkovnou. Materiálovou náplň, kromě oboustranného železného šídla čtyřhranného průřezu, tvořily keramické zlomky. Mezi keramikou hotovou ve volné ruce vynikaly zbytky esovité profilované terinovité nádoby na nízké nožce, kterou se podařilo doplnit. Má mírně vyhnutý okraj a její výduť zdobí řada kruhovitých kolků s křížovitým otiskem. Nechyběly ani zlomky nečleněných mis se zataženým okrajem, fragmenty hrubě zpracovaných hrnců se stěnami zpestřenými nehtovými vrypy, nepravidelným mřížováním, střepy s dekorem vstřícně šrafovaných trojúhelníků atd. Z provinciálního zboží stojí za zmínku horní část oranžové nádoby s plochým, lištami členěným držadlem a vysokým římsovitým okrajem. Nálezový celek, zvláště esovité profilovaná terina a některé výzdobné prvky na ostatních keramických zlomcích, by nevyklučovaly dataci do první poloviny 3. století. Z objektu oválného půdorysu, nedaleko od místa nálezu z doby římské, byl získán fragmentární keramický materiál, ze kterého se podařilo zrekonstruovat dva nálevkovité poháry ze starší fáze kultury nálevkovitých pohárů.

Výzkumné práce na ploše rozsáhlého staveniště vodního díla u Nových Mlýnů pokračují i v letošním roce a lze předpokládat, že budou učiněny další závažné archeologické nálezy, jejichž konečné zhodnocení bude možno provést až po dokončení komplexního průzkumu okolí obce Mušova.

Rettingsgrabungen im Kataster der Gemeinde Mušov /Bez. Břeclav /. Im Verlaufe des Jahres 1976 führte das AÚ ČSAV in Brno Rettungsgrabungen im Rahmen des Wasserwerkes Nové Mlýny durch. Im Kataster der Gemeinde Mušov wurden bisher archäologische Funde an Stellen verzeichnet, die von den dortigen Bewohnern als "Betlém", "U sv. Jana", "U mlýna" und "Areal snů" benannt werden. Weitere Entdeckungen tätigte man in der Schottergrube des Staatsgutes und zwischen der Mühle und der Schottergrube.

Am Orte des sog. "Betlém" in der Nähe des LPG Kuhstalles wurde bei der Schotterförderung archäologisches Material der Volutenkultur, der Glockenbecherkultur und aus der Hallstattzeit, ferner spätlatenezeitliche Keramik und Funde mit Keramik des Prager Types gewonnen.

Am Orte "U sv. Jana" südlich von Mušov stellte man im Juni bis Juli 1976 eine umfangreiche Siedlung aus der römischen Kaiserzeit mit zahlreichem keramischem Material fest, das in das 2. bis 4. Jahrhundert datierbar ist ; von hier stammen vereinzelte Bruchstücke von Burgwallkeramik und eine Perle, vermutlich aus der Hallstattzeit.

Die weitere Siedlung aus der römischen Kaiserzeit wurde in der Flur "U mlýna" /"Bei der Mühle"/ geortet. Aus Lesefunden stammt wiederum keramisches Material für das 2. Jahrhundert bezeichnend und ein Hadrianus Bronzeas.

Am Osthang des Zeiselberges am Orte des sog. "Areál snů" wurde eine slawische Grube gestört. In der Schottergrube des Staatsgutes stiess man bei der Materialförderung auf ein Objekt der Velaticer Kultur und auf Gruben aus dem äneolithischen und latènezeitlichen Abschnitt.

Zwischen der Mühle und der Schottergrube stellte man ein vereinzeltes Objekt aus der römischen Kaiserzeit fest, das nach dem keramischem Material in das 3. Jahrhundert fällt. Unweit dieses Objektes hat man keramisches Material gewonnen, von dem zwei Trichterbecher der älteren Phase der Trichterbecherkultur rekonstruiert werden konnten.

Die Forschungsarbeiten auf der Fläche des umfangreichen Bauplatzes des Wasserwerkes bei Nové Mlýny werden auch im Jahre 1977 fortgesetzt und man kann voraussetzen, dass weitere schwerwiegende archäologische Funde getätigt werden, deren Schlussbewertung erst nach Beendigung der komplexen Untersuchung der Umgebung der Gemeinde Mušov möglich sein wird.

ZACHRAŇOVACÍ AKCE V MUŠOVĚ

/okr. Břeclav /

Zora Trnáčková, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 60-62 /

V průběhu r. 1976 byl v trati "Betlém" západně od silnice z Musova do Ivaně i nadále odebírán štěrk pro stavbu vodní nádrže na Dyji. Již dříve byly v těchto místech prozkoumány pravěké objekty; kromě nálezů z doby bronzové a laténské byl nalezen i objekt s keramikou pražského typu.

Na podzim r. 1976 byl v západní stěně štěrkovny odkryt další objekt nepravidelně čtvercového tvaru, zahloubený asi 100 cm od dnešního povrchu, z toho max. 40 cm do podložního žlutého štěrku /obr. 60/. Jáma byla vyplněna převážně tmavou štěrkovitou hlínou; asi uprostřed půdorysu se na úrovni 30-50 cm nade dnem rýsovala okrouhlá skvrna tmavošedé jílovité hlíny. Směrem ke dnu se tato vrstva, v profilu čočkovitá, postupně vytrácela, pod její střední částí se však ukázala menší čočka šedé jílovité hlíny, dosahující až ke dnu. Podle profilu je možno soudit, že okrouhlá skvrna jílovité hlíny i menší čočka pod ní vznikly při zaplavování jámy; zvláštní strukturu čočky nade dnem, která byla i po silném dešti poměrně suchá a drobná, je možno vysvětlit okolností, že větší vrstva jílovité hlíny nad ní málo propouštěla vodu. - Popsaný objekt není možno datovat. V jeho výplni bylo jen několik drobných střípků, z toho jeden okrajový /obr. 61:2/, jeden s hrubším a jeden s užším rýhováním /obr. 61:3-4/ byly nalezeny v povrchové části výplně jámy a patří pravděpodobně do doby bronzové. Jiný hrubý střepek ode dna je ze silně tuhé hlíny /volutová? laténská?/.

Při dalších průzkumech bylo zjištěno, že v západní až severní stěně štěrkovny je mírně zvlněná kulturní vrstva s ojedinělými střepy. Mezi nimi je např. drobný okrajový střepek tenkostěnné nádoby /volutová keramika - obr. 61:5/, větší střepek z hrubého hrnce se slabě vyhnutým okrajem /doba bronzová? - obr. 61:6/, podobný drobný okrajový střepek /obr. 61:7/, střepek s povrchovým drsněním /obr. 61:8/ a střepek ze silně tuhé hlíny /volutová? laténská?/. Jiná kulturní vrstva byla zachycena v okrajové části štěrkovny těsně při silnici. Tam nalezené střepy /obr. 61:9-12/ patří kultuře s keramikou volutovou.

Štěrkovna v trati "Betlém" poskytla tedy doklady o osídlení v několika pravěkých obdobích. Jde však zřejmě jen o osídlení sporadické, jen ojediněle jde o zahloubené objekty. Na větších plochách byla prokázána nevýrazná kulturní vrstva. V dalším období bude nutno sledovat především část štěrkovny při silnici, kde se snad podaří zachytit osídlení z období kultury s keramikou volutovou.

V jiné části katastru Mušova, a to západně při státní silnici do Mikulova za mostem přes Dyji /trať "U sv. Jana" /, byly při zemních pracích rovněž narušeny pravěké vrstvy; mezi různými nálezy bylo možno vytržít několik slovanských střepů sídlištního charakteru. Mezi nimi je např. střepek z výdutě s dochovanými třemi pásy vícenásobné strmé vlnice /obr. 62:14/, jiný střepek z výdutě, zdobený dvěma horizontálními pásy rýh s vlnicí pod nimi /obr. 62:15/ a tři malé střepy z nádoby, zdobené pásy málo výrazné vlnice /obr. 62:16/. K této poměrně hrubé keramice patří dále dva střepy ode dna, oba poměrně masivní /obr. 62:17-18/, a střepek ze spodní části hrubší nádoby. Tato keramika byla vyrobena v ruce ze zrnité až písčité hnědošedé hlíny. Jiného charakteru je menší střepek z výdutě obtáčené nádoby, vyrobené z poměrně jemného šedočerného materiálu a zdobené vodorovným pásem rýh a vícenásobnou vlnicí /obr. 62:19/. - Popsaná keramika je kromě jednoho střepu převážně hrubšího rázu, beze stop obtáčení a s nepravidelně provedenou výzdobou. Podle běžných analogií bylo by možno datovat ji na konec 8. století. Odlišný střepek /obr. 62:19/ patří až mladšímu slovanskému horizontu.

Rettungsaktionen in Mušov /Bez. Břeclav/. Im Herbst des Jahres 1976 wurden Erdarbeiten in der Schottergrube in der Flur "Betlem" /"Betlehem" / westlich von der Strasse nach Ivan / verfolgt, wo bereits früher Objekte aus der Bronzezeit, Latènezeit und dem slawischen Zeitabschnitt abgedeckt wurden. Ein weiteres festgestelltes Objekt von unregelmässiger viereckiger Form /Abb. 60 / konnte nicht datiert werden ; nur im oberen Teil der Ausfüllung fand man kleine Scherben /Abb. 61:2-4 / . In der gesamten westlichen bis nördlichen Wand der Schottergrube wurde eine dünne Kulturschicht festgestellt, aus der Scherben aus der Bronzezeit und ein Randscherben eines neolithischen Gefässes geborgen wurden /Abb. 61:5 / . Eine andere Kulturschicht mit neolithischen Scherben /Kultur mit Volutenkeramik / hat man auf der Fläche der Schottergrube knapp bei der Strasse erfasst /Abb. 61:9-12 / . Auf einem anderen Fundort unweit von Mušov, und zwar westlich bei der Staatsstrasse nach Mikulov hinter der Brücke über die Dyje /Flur "U sv. Jana" / fand man nach dem Baggern verschiedene Scherben, darunter einige aus slawischen Gefässen, ungefähr aus dem Ende des 8. Jahrhunderts /Abb. 62:13-18 / und einen Scherben jüngeren Charakters / Abb. 62:19 / .

NÁLEZY ZE SÍDLIŠŤ NA PRAVÉM BŘEHU DYJE
V KATASTRU MUŠOVA A HORNÍCH VĚSTONIC
/okr. Břeclav /

Ondrej Š e d o , Žilina

V r. 1976 převzalo Regionální muzeum v Mikulově od pisatele článku větší množství nálezů, které byly získány sběrem v prostorech postupně ničených při úpravách terénu v okolí budoucích vodních nádrží. Sledovaná sídliště /známá už dříve / se nacházejí na nízké terase na pravém břehu Dyje /v katastru Mušova a Horních Věstonic, okr. Břeclav / . Vytvářejí pás široký místy až 150 m, přičemž se nálezy soustřeďují na několika plochách navzájem oddělených neosídlenými úseky.

1. Plocha ve vzdálenosti 300-500 m od mostu, proti proudu Dyje.

Osídlený prostor je vymezen potokem, tokem Dyje a rozsáhlou bažinou. Laténské osídlení je tu nevýrazné. Většina keramiky patří do starší doby římské. Poměrně četné jsou střepy importovaných nádob, mezi nimiž jsou dva nevýrazné zlomky mortárií. Unikátní je část ucha bronzové nádoby a zlomek římské cihly. Nevýrazné jsou stopy osídlení z mladší doby římské /střepy z nádob, vytáčených na hrncířském kruhu / a osídlení středověkého. Na celé ploše byla r. 1976 shrnuta ornice s částí kulturní vrstvy.

2. Plocha na břehu Dyje, vzdálená 150-600 m od mostu po proudu.

Našlo se zde několik neolitických a laténských střepů. Nejvýrazněji je zastoupeno osídlení ze starší doby římské. Většina nálezů pochází z malé plochy /20 x 40 m / , kde bylo kromě barbarské keramiky mnoho zlomků misek s prstencem, panonské keramiky s červeným povlakem, několik střepů terry sigillaty /Archeologické rozhledy, XXVI, 1974, s. 276 / a struska bochníkovitého tvaru. Z mladší doby římské je střep z nádoby, vyrobené na hrncířském kruhu s výzdobou vícenásobnou vlnicí. Výrazné velkomoravské a středověké osídlení bylo zjištěno na celé ploše. Jižní okraj sídliště zasáhla nová komunikace, vedoucí paralelně s řekou.

3. Plocha naproti vtoku Svratky do Dyje.

Zde byly zachyceny stopy neolitického a halštatského osídlení. Výrazně je tu zastoupeno osídlení laténské, ke kterému patří i zlomek skleněného náramku modré barvy s vtačenými vlnkami z barevných skleněných nití. Nejčastější jsou opět nálezy ze starší doby římské s četnými importy. Několik střepů z nádob vytáčených na hrncířském kruhu je z mladší doby římské. Menší počet okrajů může patřit do okruhu staré slovanské keramiky. Hojná je i mladohradištní keramika. Plocha je částečně porušena několika výkopy.

Značná část osídlené plochy je nebo bude v blízké době zničena. Dosavadní sběry naznačují velkou bohatost nálezů na plochách, určených k zaplavení a záchranný výzkum v těchto místech může přinést řadu závažných poznatků.

Funde aus den Siedlungen am rechten Ufer der Dyje im Kataster Mušov und Horní Věstonice /Bez. Břeclav / . Im Kataster der Gemeinden Mušov und Horní Věstonice befinden sich am rechten Ufer der Dyje früher bekannte, in mehreren Zeitabschnitten besiedelte Siedlungen. Durch Lesefunde im Verlaufe der letzten Jahre wurde eine grosse Menge an Material gewonnen. Am markantesten ist die Besiedlung aus der älteren römischen Kaiserzeit, mit zahlreichen Importen provinzialer Keramik vertreten.

NOVÉ NÁLEZY V BULHARECH

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 63-65 /

Zvýšená stavební činnost, která se projevuje na jižní Moravě zvláště také budováním nových rodinných domů, přináší i nahodilé objevy pravěkých památek, o nichž se dovídají pracovníci ústavu zpravidla až dodatečně, když již nemohou uskutečnit zachraňovací akci ani zjistit ty nejpotřebnější nálezy okolnosti. Svědčí o tom i další objevy v Bulharech, na které upozornil ing. T. Dočkal. Tam, kde pak nejsou tak nadšení zájemci a spolupracovníci ústavu, zůstávají zřejmě podobné nálezy bez povšimnutí nebo bez ohlášení a evidence o nich uniká.

Ing. T. Dočkalovi samotnému se podařilo zachránit ze zřícené severozápadní stěny ve štěrkovně severně obce velkou zásobnici horákovské kultury. Je to 60 cm vysoká, kulovitá nádoba s přehnutým okrajem, opatřená pod výdutí horizontálními výčnělky /obr. 63/. Ležela původně rozpadlá do větších zlomků na dně jámy, která se rýsovala výrazně v profilu. Zahloubený objekt se od úzko hrdla rozšiřoval k rovnému dnu v hloubce 120 cm pod povrchem, po sesutí stěny zůstal však zachován jen v nepatrném zbytku. Kromě zásobnice a popelovité polohy na dně neobsahoval však žádné jiné nálezy. Jáma přísluší zřejmě k halštatským objektům, které byly ve štěrkovně častěji zachraňovány v minulých letech.

Při kopání úzkého průkopu pro položení vodovodu objevil Zd. Jablonický na dvorku svého budovaného domu v nové ulici u východního okraje obce v hloubce 80-100 cm dvě nádoby. Větší vakovitou nádobu s rozevřeným okrajem, rovným dnem a plastickými pupíky, které patří k starobylejším produktům keramické neolitickej výroby, uvolnil z profilu a zachoval s jen malým porušením celou /obr. 64:3/. Druhou, menší nádobku zničil bez záměru při práci krumpáčem. Dle popisovaných zlomků byla to tenkostěnná nádobka rovněž s plastickou výzdobou. Nálezce z ní však nezachoval ani jediný fragment.

V téže ulici blíže k řece Dyji narazil Václav Bešták rovněž při výstavbě nového rodinného domu v prostoru snižovaného vjezdu do garáže na menší laténskou nádobku a malý lignitový kruh o průměru 5,5 cm /obr. 64:1,2/. Zřejmě zde rozrušil dětský keltský hrob ze 2. stol. n.l.

Další nálezy učinil Pavel Lebloch při výstavbě nové bytovky v zadní ulici obce blíže kostela. Z prostoru jámy na vápno v areálu dvorku získal nejprve v hloubce 130 cm silnostěnný střep s rozděleným pupkem. V průběhu pokračujících prací věnoval pak podobným nálezům větší pozornost a zachránil z bezprostřední blízkosti ještě několik dalších střepů kultury s volutovou keramikou.

Konečně Bohumil Šebesta objevil při budování lisovny a nového vřhodu do vinného sklepa ve správném břehu naproti svého rodinného domu čís. p. 207 středně veliký džbánek a menší nádobu a při úpravě šíje pak další džbánek. K této tenkostěnné keramice s částečnou vnitřní zelenou polevou z pokročilého 15. stol. se přidružilo z týchž míst ještě několik dalších podobných keramických zbytků, mezi nimi i zlomky menší nádoby z velkomoravského období /obr. 65:3/. Ve východní stěně štěrkovny severně obce zachránil pak ze zahloubeného halštatského objektu hrubší střepy dvou odlišných zásobnic a zlomky tenkostěnné kulovité nádoby s uchem při okraji, nepřiliš typické zbytky keramiky halštatského období /obr. 65:1,2/.

Nadšení místní zájemci o pravěké i novodobé dějiny obce hodlají zdejších častěji objevovaných památek použít pro zřízení síně revolučních tradic.

Neue Funde in Bulhary /Bez. Břeclav/. Auf neue Entdeckungen in Bulhary machte Ing. T. Dočkal aufmerksam. Aus einer eingetieften Grube in der eingestürzten Wand der Schottergrube nördlich der Gemeinde gelang es ihm ein grosses kugeliges Vorratsgefäss mit umgebogenem Rand zu bergen, das sich den früheren hallstattzeitlichen Funden von denselben Stellen anschliesst. Bruchstücke von weiteren Gefässen aus demselben Zeitabschnitt gewann hier bei der Sandabnahme in der östlichen Wand auch B. Šebesta. Beim Aufbau neuer Familienhäuser am östlichen Rand der Gemeinde entdeckte V. Bešták ein latenezeitliches Kindergrab, das ein kleines Gefäss und ein Lignitarband enthielt, und Zd. Jablonický zwei neolithische Gefässe mit plastischer Verzierung, von welchen er das grössere ungestört barg. Bei einem Neubau, näher der Kirche, in der hinteren Gasse der Gemeinde barg P. Lebloch Gefässbruchstücke, die ebenfalls der Kultur mit Volutenkeramik angehören. Schliesslich fand B. Šebesta beim Aufbau eines Presshauses im Hange gegenüber seines Hauses zwei Krüge, ein Gefäss und weitere Keramikbruchstücke aus dem 15. Jahrhundert, unter denen sich auch der Teil eines grossmährischen Gefässes befindet.

Bohuslav Klíma jr., PF UJEP Brno

/Obr. 66,67 /

Koncem června a začátkem července upravovali pracovníci Moravských naftových dolů terén pro postavení vrtné soupravy těsně při západním okraji nové silnice a přímo naproti staré štěrkovny u Dolních Věstonic. Po odkrytí svrchní části půdy byla celá plocha podrobně prohlédnuta, ale kromě drobných atypických střepů nevykazovala žádné další stopy po pravěkých objektech. Ty se nepodařilo zjistit zřejmě již také proto, že buldozer neprovedl skrývku čistě a dostatečně hluboko pod vlastní ornici. K hlubším zásahům, až do podloží půdy, které zde tvoří slabší poloha spraše a pak souvrství štěrkopísků, došlo jen v místě vlastního vrtu, při hloubení kaliště, odpadní jámy a v místech patek kotevních lan, kde byly narušeny také pravěké objekty.

V rohu východnější z dvojice šachtic, připravovaných pro železobetonovou kotvu severovýchodních lan vrtné soupravy, se ve štěrkopísčích zřetelně rýsovala tmavá výplň sídlištní jámy. Pracovníci Moravských naftových dolů nemohli povolit plošný odkryv, který by byl v daných podmínkách nejvhodnější pro provedení záchranovacího výzkumu. Souhlasili jen s prošetřením zachycené výplně jámy a s otevřením menší orientační sondy v sousedství, ale při zachování neporušených stěnových profilů šachtice. Práce musely proběhnout bezprostředně, neboť celá pracovní plocha v blízkosti vrtné soupravy byla současně pokrývána pískem a osazována betonovými panely.

I za ztížených podmínek se podařilo prozkoumat téměř celou výplň vakovité jámy kruhovitěho půdorysu, jejíž hrdlo dosahovalo průměru 100 cm. Pod hrdlem se jáma rozšiřovala do průměru 140 cm a zvolna přecházela v mísovité dno v hloubce 155 cm od původního povrchu. Zásyp tvořily také velké a silné kusy mazanice, které kolem klenutých stěn nabývaly podoby souvislých ker. Z výplně jámy pod mazanicí bylo ve zlomcích vyzdvíženo více keramického materiálu, zvláště pak části dvou velkých nádob /obr. 67:1,2 / a dokonce čtyři úplně celé a neporušené nádoby, které tvoří uzavřenou a materiálově jednotnou soupravu /obr. 67:3-7 /. Na povrchu mazanice děláte destrukce ležel jen kónický šálek s uchem pod okrajem /obr. 67:8 /. V něm se nacházela polovina spodní čelisti psa. Kromě dalších keramických zlomků a volně rozptýlených zvířecích kostí poskytla výplň jámy i malou kamennou broušennou sekerku. Soubor nálezů se rámcově hlásí k velatické kultuře a je pozoruhodný zvláště jako keramický celek. Z jednotlivých předmětů je nutno vyzvednout především malou amforku, která ještě prozrazuje vlivy mohylové kultury a jejíž poklička s otvorem uprostřed je ojedinělým vzácným nálezem.

V místě odpadní jámy byl dále zachycen zřejmě sídlištní objekt z období mladšího neolitu, který ovšem buldozer zcela zničil. Na vyhrnuté hromadě zemin o tom svědčilo více kusů mazanice, zlomek malé misky, tenkostěnné střepy dvou hrnků zdobených vypnulínou, několik střepů z vysokého hrdla tenkostěnné amforky, fragment malé a masivní naběračky s krátkou tulejí a rohovcové škrabadlo /obr. 66:5,6 /. Všechny tyto předměty lze přisoudit jako celek kultuře s moravskou malovanou keramikou.

V prostorné jámě, vybagrované pro odtok odpadních vod /kaliště /, se údajně, podle výpovědi pracovníků Naftových dolů, na žlutém písčitém podloží nacházelo více tmavých skvrn. Šlo patrně o dna objektů, spíše však hrobů. Zjištěné rozptýlené zbytky lidských kostí tuto domněnku mohou potvrdit. Patrně zde byl tedy opravdu rozrušen jeden, možná i několik pravěkých kostrových hrobů /objektů /, o jejichž přesnějším stáří a bližších nálezových okolnostech se však nepodařilo zjistit již nic určitějšího.

Funde bei einem Bohrturm in Dolní Věstonice /Bez. Břeclav /. Am westlichen Rand der neuen Strasse und gegenüber der alten Schottergrube bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav / stürzten Arbeiter des Betriebes Moravské naftové doly bei der Terrainherichtung für eine Bohrgarnitur einige vorgeschichtliche Objekte. Einer von den Schächten für den Eisenbetonanker zum Befestigen der Turmseile stiess auf eine schlauchförmig eingetieftete Velaticer Grube. In ihrer Ausfüllung nahmen zuerst grosse Lehmwurfstücke die Aufmerksamkeit gefangen. Unter diesen befand sich ein keramischer Komplex von fünf ganzen und zwei unkompletten Gefässen /Abb. 67: 1-8 /. Von den einzelnen Gegenständen muss vor allem eine kleine Amphore hervorgehoben werden, die noch Einflüsse der Hügelgräberkultur verrät und deren Topfdeckel mit einer Öffnung in der Mitte ein einmaliger Fund ist.

Am Orte einer Abfallgrube erfasste man ferner ein Siedlungsobjekt aus dem Zeitabschnitt des jüngeren Neolithikums. Das Scherbenmaterial, das von hier gewonnen wurde, bekennt sich zur Kultur mit mährischer bemalter Keramik /Abb. 66:1-5 /.

Schliesslich befanden sich in einer geräumigen Grube für den Abfluss der Abfallwässer angeblich einige Reste vorgeschichtlicher Objekte oder Gräber. Bruchstücke von Menschenknochen könnten diese Annahme bestätigen. Die Objekte waren jedoch durch den Bulldozer gänzlich zerstört worden und über ihr Alter und die näheren Fundumstände gelang es nicht etwas bestimmteres festzustellen.

/okr. Břeclav /

Bohuslav Klíma jr., PF UJEP Brno

/Obr. 68,69 /

Ve staré štěrkovně na břehu Dyje západně od Dolních Věstonic byla sledována po dobu celého léta a podzimu 1976 těžba štěrkopísků, kterou prováděly nárazově kromě n. p. Ingstav i jiné závody. Pravidelné i přfležitostné obhlídky nepřinesly však pozitivní výsledky. Povrchová půda zde dosahovala značné mocnosti a kromě ojedinělých a volně rozptýlených střepů a zvířecích kostí na některých místech nebyla pozorována žádná výraznější změna v jejím vývoji, ani druhotný zásah do podloží. V některých fázích při rychlé těžbě však došlo přece jen k rozrušení pravěkých objektů, z nichž byly některé nálezy zachráněny.

Jedním z nich je soubor tří menších hrníčků s uchem spolu s větší miskou, která nese vypichovanou výzdobu v pěti oddělených polích na povrchu širší okrajové lišty /obr. 68:1-4 / . Soubor zachránili bagristé n. p. Ingstav při těžbě v západní stěně štěrkovny. Jednotlivé předměty byly jen mírně porušeny a bylo je možno snadno rekonstruovat. Představují zajímavý celek, který se jednoznačně hlásí ke kultuře se zvoncovitými poháry. Zřejmě zde došlo k rozrušení hrobu, který měl patrně přímý vztah k pohřebišti, které bylo zkoumáno v pokročilém podzemním období na druhé straně silnice.

Jiným takovým nálezem, k němuž nebylo možno rovněž ani dodatečně nebo rekonstrukčně zjistit podrobnější nálezové okolnosti, je pohár na duté a kuželovité se rozšiřující nožce /obr. 69 / . Jeho vysoké válcovité hrdlo má na vnější straně zesílený okraj, oddělený mělkým žlábkem. Stejně žlábků vymezují po obou stranách i zaoblenou horizontální lištu uprostřed hrdla a jeho přechod do výdutě. Pohár, který patří k častějším podobným nálezům z římského období na jižní Moravě, je temně šedavě černé barvy, na povrchu leštěný a poněkud nepravidelně tvarovaný. Zachránil ho školák M. Kugler, když sledoval práci bagru ve východní stěně štěrkoviště.

V listopadu byla zachycena při těžbě západním směrem v severní stěně skřívky další mírně zahloubená staroslovanská polozemnice. Její zbytek mohl být však prozkoumán jen částečně. Při této zachranovací akci se podařilo odhalit dvě zřetelné kúlové jamky ve středové ose při okraji zahloubené dna a pak v severovýchodním rohu obvyklého čtvercového půdorysu nápadnější mísovitě zahloubení s popelovitou výplní. Kromě několika ojedinělých střepů hradištní keramiky, fragmentů zvířecích kostí a drobných uhlíků po dřevu neobsahoval však zásyp objektu žádné jiné nálezy.

Konečně v závěru prosince narazil bagr rovněž v severní stěně, ale při těžbě východním směrem, na další slovanský objekt. V profilu skřívky se rýsovalo zřetelně zahloubené a rovné dno se dvěma jamkami po kúlech a v očištěné ploše pak v severovýchodním rohu čtvercového půdorysu větší seskupení vápenců, které představovaly destrukci krbu. Při postupném zkoumání v teplejších fázích měsíce ledna 1977 byl pak odhalen celý půdorys polozemnice a z její výplně získáno více fragmentů keramického materiálu, z nichž bude možno rekonstruovat několik výrazných nádob středohradištního období. V prostoru krbu, na jehož krytu se podílely i části žernovů, byly pozorovány nápadné polohy popela a seskupení uhlíků po dřevu. Objevy staroslovanských polozemnic v tomto prostoru, jak byly zachycovány v posledních letech, dokládají již zřejmě existenci samostatného sídliště.

L i t e r a t u r a :

Klíma B. jr., 1974 : Slovanská polozemnice z Dolních Věstonic. Přehled výzkumů 1973, Brno 1974, 69-70.

Entdeckungen in der alten Schottergrube bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. In der alten Schottergrube bei Dolní Věstonice verliefen während des ganzen Jahres ab und zu kleinere Förderungsarbeiten. Weder die regelmässigen noch die zufälligen Untersuchungen brachten jedoch positive Ergebnisse. In einigen Fällen, als die Arbeiten in einem grösseren Ausmasse und schneller verliefen, kam es aber doch zur Störung prähistorischer Objekte und Bergung von Funden.

Einer von diesen ist die Kollektion von drei kleinen Töpfen und einer grösseren Schüssel mit verzierter Randleiste /Abb. 68:1-4 / . Sie reiht sich zur Glockenbecherkultur und stammt vermutlich aus einem Grab, das somit eine bestimmte Beziehung zu dem im Herbst auf der anderen Strassenseite untersuchten Gräberfeld haben könnte.

Ein weiterer Gegenstand aus dem Raum dieser Lokalität, zu dem man ebenfalls keine Fundumstände gewinnen konnte, ist ein kaiserzeitlicher Fussbecher /Abb. 69 / , den der Schüler M. Kugler barg.

Im November war im Laufe der Förderung eine fundarme altslawische Erdhütte erfasst worden, die man nur teilweise erforschen konnte.

Schliesslich stiess Ende Dezember ein Bagger auf ein weiteres slawisches Objekt, in dessen Nordostecke sich Überreste eines Herdes befanden. Aus der Objektausfüllung wurde zahlreiches keramisches Scherbenmaterial gewonnen. Die Entdeckungen altslawischer Erdhütten in diesem Raum, wie sie hier in den letzten Jahren erfasst wurden, belegen offensichtlich die Existenz einer selbständigen Siedlung.

Robert S n á š i l , Slovákcké muzeum Uherské Hradiště

Beim Schotterbaggern im toten Arm des Flusses Morava im Kataster Babice wurden im Jahre 1976 aus Flußsedimenten in einer Tiefe von ca. 7 m von Z. Škách und J. Valuch quartäre osteologische Bruchstücke /Mammut, Ren, u. ä. /, Bruchstücke vorgeschichtlicher, mittelalterlicher sowie rezenter Keramik geborgen. Die Gegenstände wurden an diese Stellen vor der Flussregulierung angeschwemmt.

Z ÁCHRANNÝ VÝZKUM V NOVÉ ŠTĚRKOVNĚ N. P. INGSTAV U DOLNÍCH VĚSTONIC

/okr. Břeclav /

Zdeněk M ě ř í n s k ý , AÚ ČSAV Brno

Rozsáhlé odkryvy a přesuny zemin, vyvolané stavbou vodního díla Nové Mlýny, se staly podnětem k široce pojatému archeologickému průzkumu celé oblasti. Největší záchranná akce se rozběhla v nové štěrkovně n.p. Ingstav, která byla otevřena západně od Dolních Věstonic při nové silnici, jež spojuje obec Dolní Věstonice s Mušovem. Plánovaná plocha štěrkovny vytvoří po ukončení těžby nepravidelný čtyřúhelník o rozměrech 500 x 100-200 m. Štěrkovna se nachází na pravém břehu řeky Dyje, nedaleko pod jejím soutokem se Svratkou, v prostoru vyvýšeném asi 3 m nad okolní terén.

Výzkum zde byl započat v letním období roku 1976, kdy doc. dr. B. Klíma a dr. B. Klíma jr. spolu s technikem AÚ ČSAV J. Šlosarem zachránili a zdokumentovali řadu objektů v jihozápadním rohu štěrkovny i ve střední části, v prostoru u silnice. V této části štěrkovny byl pak v podzimních měsících roku proveden záchranovací výzkum větších rozměrů, který skončil prakticky až 31. prosince. Za mnohdy velmi svízelných podmínek se zde střídaly brigády z různých úseků a oddělení ústavu a studenti prehistorie FF UJEP v Brně. Větší komplexy, náležející určitým pravěkým a protohistorickým kulturám sledovali na místě specialisté na tato jednotlivá období. Zejména to platí o výzkumu památek z pozdního eneolitu a starší doby bronzové, které řídil dr. J. Ondráček.

Terasa na pravém břehu Dyje patří k místům, která byla pravěkým člověkem často vyhledávána. Dokládá to i přes sto archeologických objektů, zjištěných a prozkoumaných ve štěrkovně. Jedná se o hroby, pece, chaty, zásobní jámy a různé další sídlištní objekty, náležející různým pravěkým a protohistorickým kulturám. Vzhledem k tomu, že výzkum probíhal až do konce roku 1976 a bude pokračovat i v roce 1977, není archeologický materiál dosud ani předběžně vyhodnocen, a proto je možno pouze rámcově uvést zastoupení jednotlivých archeologických kultur. Nejstarší památky, jež náležejí kultuře s volutovou keramikou, zjistil doc. dr. B. Klíma těsně vedle severovýchodního rohu štěrkovny Ingstavu, v tzv. staré štěrkovně. Jednalo se o několik zlomků keramiky. Eneolit je na lokalitě zastoupen jedním objektem kultury s kanelovanou keramikou /obj. č. 17 / a hroby kultury se zvoncovitými poháry. Mezi nejzajímavější zjištění patří dva hroby této kultury, obklopené žlábků po kúlové ohradě či konstrukci /obj. č. 44, 45, 73, 79 / a další prosté hroby ve skrčené poloze /č. 74, 94 /. V superpozici nad hrobkami kultury se zvoncovitými poháry i v jejich okolí se nacházely hroby únětické kultury. Rýsovaly se většinou velmi špatně patrnými čtvercovými či obdélnými humusem vyplněnými zásypy po druhotném otevření hrobů - vyloupení. Proto se v nich kromě náramků z hrobu č. 62, záušnic z hrobu č. 41 a jehlic z hrobů č. 65 a 102 nenalezly bronzové předměty a hrobový inventář tvořila téměř výlučně keramika. Některé hrobové jámy dosahovaly hloubky přes 250 cm pod úroveň povrchu původního terénu a byly zavaleny obrovskými vápencovými balvany, snad rozvalenými kamenými hrobkami /č. 41, 95, 108 /.

Další pravěký vývoj dokumentuje na lokalitě kultura věteřovská. Sídlištní objekty této kultury se nacházely hlavně v jihozápadní části skrývané plochy štěrkovny. Mezi nejbohatší jámy patřil například obj. č. 28, z něhož pochází několik nádob a mnoho dalších fragmentů keramiky. V místě nynější štěrkovny existovalo sídliště i v mladší době bronzové, což dokumentují jámy kultury velatické. Velatická sídliště pod Pavlovskými vrchy tvořila přirozené zázemí hradišť této kultury na vrcholech Dívína, Kotle a Stolové hory.

Na lokalitě byly též nalezeny zajímavé doklady o osídlení z období římského. Byly to tři typické chaty, umístěné v pravidelných vzdálenostech na terase podél toku Dyje. Mělce zahloubené popelovité výplně těchto sídelních objektů obsahovaly charakteristickou keramiku, kosti, uhlíky a mazanice. Pokračování sídliště z doby římské bylo zjištěno i o několik stovek metrů dále proti proudu Dyje, na jejím pravém břehu, v místech soutoku se Svratkou. Římsko-barbarské osídlení na pravobřežní terase Dyje západně od Dolních Věstonic doplňuje naše znalosti o koncentraci germánských sídlišť, táhnoucích se podél Dyje až k Pasohlávkám a soustřeďujících se hlavně kolem římské stanice na mušovském "Burgstallu".

I slovanské obyvatelstvo zanechalo ve štěrkovně stopy po svém pobytu. Kromě pozůstatků chaty /obj. č. 39 / a jámy /obj. č. 80 /, ve které byl nalezen hrnec blučinského typu, byla dr. B. Klímou jr. prozkoumána další polozemnice ve staré štěrkovně. Tam byl podobný objekt zachycen v letech 1972 - 1973 /1 /. Celkem již známe z tohoto prostoru tři sídelní objekty a lze se domnívat, že ve středohradištním období zde stávala slovanská osada.

Výzkumy u Dolních Věstonic v roce 1976 upřesnily naše poznatky o osídlení tohoto mikroregionu, o celkové struktuře a vývoji pravěkého a raně historického osídlení a přinesly řadu dalších závažných nových zjištění o jednotlivých archeologických kulturách. Záchraná akce v nové štěrkovně n.p. Ingstav bude pokračovat v roce 1977.

P o z n á m k a :

1 Klíma B., jr., Slovanská polozemnice z Dolních Věstonic /okr. Břeclav /, PV 1973, Brno 1974, 69-70, tab. 74-75.

Rettungsgrabung in der neuen Schottergrube des VEB Ingstav bei Dolní Věstonice /Bez. Břeclav/. Die umfangreichen Abdekungen und Erdmassenverlagerungen, die durch den Bau des Wasserwerkes Nové Mlýny hervorgerufen worden waren, führten zu einer breit aufgefassten archäologischen Grabung des gesamten Raumes. Die grösste Rettungsaktion entfaltete sich in der neu geöffneten Schottergrube des VEB Ingstav westlich von Dolní Věstonice bei der neuen Strasse, die die Gemeinde Dolní Věstonice mit Mušov verbindet. Die Schottergrube befindet sich am rechten Ufer des Flusses Dyje, unweit unter seinem Zusammenfluss mit der Svratka, im Raume, der ungefähr 3 m das umliegende Terrain überragt. Die Grabung wurde hier in der Sommerzeit des Jahres 1976 begonnen und dauerte bis zum 31. Dezember.

Die Terrasse am rechten Ufer der Dyje gehört zu jenen Stellen, die vom prähistorischen Menschen häufig aufgesucht wurden. Dies belegen auch über hundert archäologische Objekte die in der Schottergrube festgestellt und untersucht wurden. Es handelt sich um Gräber, Ofen, Hütten, Vorratsgruben und um weitere Siedlungsobjekte, die verschiedenen prähistorischen und protohistorischen Kulturen angehören. Man fand vereinzelte Bruchstücke der Volutenkeramik, ein Objekt der Kultur mit kannelierter Keramik, ein Gräberfeld der Glockenbecher- und der Úněticer Kultur. Ferner wurde eine Reihe von Siedlungsobjekten der Věteřover- und der Velaticer Kultur, drei Hütten aus dem kaiserzeitlichen Abschnitt und zwei Erdhütten untersucht, die in die mittlere Burgwallzeit datiert sind.

Die Grabungen bei Dolní Věstonice im Jahre 1976 präzisierten unsere Erkenntnisse über die Besiedlung dieser Mikroregion, über die Gesamtstruktur und Entwicklung der prähistorischen und der frühhistorischen Besiedlung und brachten eine Reihe schwerwiegender neuer Erkenntnisse von den einzelnen archäologischen Kulturen. Die Rettungsaktion in der neuen Schottergrube wird auch im Jahre 1977 fortsetzen.

OJEDINĚLÉ NÁLEZY Z KATASTRU VELKÝCH BÍLOVIC

/okr. Břeclav /

Zdeněk Měřínský, AÚ ČSAV Brno

/Obr. 45:1-3 /

Ve sbírce Vlastivědného kroužku při OB ve Velkých Bílovicích je uloženo několik zajímavých nádob, nalezených na katastru obce. Jedná se o náhodné nálezy, uskutečněné při různých zemních pracích, a je důležité alespoň zběžně je registrovat.

Při rekultivaci zemědělské půdy a rušení vinohradů v trati "Zimarky" severně od Velkých Bílovic v roce 1975 byly nalezeny dvě nádoby. Jedna z nich je pohárek kultury s moravskou malovanou keramikou /obr. 45:2 /. Jeho dochovaná výška činí 9,2 cm, dno chybí. Průměr okraje nádoby je 8 cm, v místech maximální výdutě, která má průměr 9 cm, je umístěna výzdoba pravidelně rozvržených čtyř bradavkovitých výčnělků. Povrch pohárku je hlazený a má žlutohnědou barvu, lom je černošedý. Materiál je tvrdě vypálen a tvoří jej hlína ostřená jemným plaveným pískem. Ve stejné trati byl nalezen i menší nálevkovitý pohár /obr. 45:1 / vysoký 10 cm. Má průměr okraje 10 cm, maximální průměr výdutě se pohybuje kolem 9 cm a dno měří v průměru 5 cm. Povrch v ruce vyrobené nádoby je hlazen a nestejně vypálen do různých odstínů hnědé, v jednom místě až černé barvy. Lom je černý, materiál tvoří hlína ostřená jemnějším pískem.

Výšinné sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou bylo v trati "Zimarky" známo již z předchozích výzkumů. V roce 1969 zde Regionální muzeum Mikulov pod vedením J. Ungera provedlo menší sondážní výzkum. V sondě o rozměrech 140 x 90 cm bylo nalezeno množství keramiky a kostí, z nichž se podařilo rekonstruovat lžiči, kruhové závaží a dvě nádoby /1 /. Podle bílé malby na střepech /2 / i tvaru popisovaného pohárku náleželo osídlení mladší fázi kultury s moravskou malovanou

keramikou. Výšinná poloha "Zimarky" byla osídlena i ve starším eneolitu, o čemž svědčí pohár, patřící kultuře s nálevkovitými poháry. Typologicky snad náleží starší fázi této kultury.

Poslední ze tří nádobek byla nalezena při přestavbě domu čp. 310 na severovýchodním okraji Velkých Bílovic /3/. Jedná se o lahvovitou nádobku /obr. 45:3/, vysokou 11,5 cm, o maximální šířce výdutě 10 cm, průměru okraje 4,6 cm a o průměru dna 6 cm. Okraj je opatřen otevřenou výlevkou, tělo má výzdobu provedenu jednoduchou žlábkovanou šroubovicí. Na nádobě jsou stopy po vytáčení na kruhu, dno je podsypáno. Povrch nádoby nese stopy nepravidelného vypálení do hnědošedého až černého odstínu, lom má hnědou barvu. Materiál tvoří hlína se středně zrnitým až hrubším pískem a se stopami slídy. Typologicky lze tuto lahvovitou nádobku datovat do 2. poloviny 13. až 14. století.

P o z n á m k y :

- 1 Unger J., Sídliště lidu s moravskou malovanou keramikou u Velkých Bílovic /okr. Břeclav/, PV 1969, Brno 1971, 6; též, Archeologické výzkumy mikulovského muzea v roce 1969 a 1970, Jižní Morava 7, 1971, 221. Nálezy jsou uloženy v RM Mikulov pod i.č. A 1790-1807. Srov. Unger J., Pomoc dobrovolných spolupracovníků archeologickému oddělení Regionálního muzea v Mikulově v letech 1967-1973. In: Unger J. - Kordiovský E., V. seminář pro zájemce o archeologii, Mikulov 1974, 25.
- 2 Srov. Unger J., Výšinné sídliště lidu s moravskou malovanou keramikou u Velkých Bílovic, okr. Břeclav, AR XXIV, 1972, 432-435.
- 3 Nádobku získal Vlastivědný kroužek od Anežky Brůčkové z Velkých Bílovic. Za zapůjčení nálezů děkuji manželům Leblochovým.

Einzelfunde aus dem Kataster Velké Bílovice /Bez. Břeclav/. In der Sammlung des Heimatkundlichen Zirkels in Velké Bílovice sind drei Gefäße aus verschiedenen Zeitabschnitten der prähistorischen Entwicklung aufbewahrt. Der Becher der Kultur mit mährischer bemalter Keramik und der Becher der Trichterbecherkultur beweisen die Besiedlung der Höhenlage "Zimarky" nördlich der Gemeinde an der Neige des Neolithikums und dem Beginn des Äneolithikums. Das flaschenförmige Gefäß mit geöffnetem Ausguß, das beim Umbau des Hauses Nr. 310 in Velké Bílovice gefunden wurde, stammt aus der 2. Hälfte des 13. oder aus dem 14. Jahrhundert.

DALŠÍ NÁLEZY PRAVĚKÉHO OSÍDLENÍ REGIONU HORNÍHO TOKU ROKYTNÉ

/okr. Třebíč/

Jaromír Kovárník, FF UJEP Brno

/Obr. 70/

V průběhu roku 1976 jsem dále sledoval povodí horního toku řeky Rokytné. Povrchovými sběry jsem shromáždil další průkazný materiál, svědčící o hustém osídlení uvedené oblasti v pravěku.

Blatnice III /okr. Třebíč/

Lokalita se nachází asi 1 km východně od obce, v blízkosti lesa Špitálský. Svažuje se jižním a východním směrem k potoku Nedveka. Povrchovým sběrem od r. 1976 byl zde získán fragmentární keramický materiál, který lze přiřadit kultuře zvoncovitých pohárů /obr. 70:1/. Povrch keramiky je silně zvětralý. Nálezový inventář obsahuje zlomky okrajů hrncovitých a mísovitých tvarů, přeslepy a štípanou industrii.

Hostim VII /okr. Znojmo/

Přibližně 1 km severovýchodně od obce byla zachycena lokalita s laténským materiálem. Keramika je většinou nezdobena a povrch je tmavě monochromní. Jeden zlomek má typicky ovalený okraj a je zdoben rýhováním. Hřebenovaná výzdoba je charakteristická pro pozdní laténské období, čímž je uvedený nález rámcově datován.

Jaroměřice n/Rok. V /okr. Třebíč/

Sídliště kultury s MMK se nachází východně města v trati Kopanina. Jde o menší plošinu ve svahu, která je situována ve výši 455 m nad mořem a která východním směrem přechází v mírně zvládněnou planinu s maximální výškou 475 m. Jižně a jihozápadně je táhlý svah do údolí řeky Rokytné. Nálezový materiál plně odpovídá náplni kultury MMK /obr. 70:7,8/. Kromě zlomků typické keramiky se zde vyskytly četné nálezy štípané industrie. Na srpových čepelkách je zřetelný charakteristický lesk. Ojedinele byl tu nalezen patinovaný paleolitický artefakt.

Jaroměřice n/Rok. VI /okr. Třebíč /

Asi 1 km východně od lokality Jaroměřice Vna vrcholku kopce Žabík ve výšce 475 m bylo zjištěno další sídliště svým rozsahem většího charakteru. Rovněž v tomto případě jde o polohu na náhorní planině s mírným jižním sklonem k řece Rokytné.

Kromě atypického střepového materiálu byla zde zjištěna štípaná industrie a fragment hlazeného kamenného nástroje.

Příštpo III /okr. Třebíč /

V poloze Zamrzlák /někdy uváděn tratový název Kamenná / asi 800 m od lokality Jaroměřice n/R VI se nalézá sídliště lidu MMK. Podzimní orbou zde byl silně narušen objekt výše uvedené kultury, ze kterého pochází fragmenty s polychromně provedenou malbou. Na základě malované a plastické výzdoby získaného materiálu lze jej klasifikovat do stupně I fáze b podle třídění Palliardiho /obr. 70:9-14/. Dále je třeba se zmínit o nálezu broušené industrie, který byl učiněn již v r. 1974.

Zvláštností celé lokality je poměrně velká nadmořská výška /kolem 470 m / a dosti značná vzdálenost od vodního toku - řeka Rokytná protéká asi 1,5 km jižně od uvedeného sídliště.

Moravské Budějovice /okr. Třebíč /

V těsné blízkosti města ve směru severovýchodním protíná silnice vedoucí do Jaroměřic n/R neolitické sídliště. Jde o jižní až jihozápadní svah, jehož podloží je tvořeno sprašovými sedimenty. Obsahem povrchového sběru je materiál kultury s MMK. Nálezový inventář tvoří zlomky keramiky a nepočtená štípaná industrie /obr. 70:3 /.

Lesůňky IV /okr. Třebíč /

V soutoku Rokytné a Bolíkovského potoka severně až severozápadně od obce byla zjištěna další z řady lokalit kultury MMK. Nálezový materiál typického provedení zahrnuje zlomky různých keramických tvarů tenkostěnného a hrubého užitkového zboží. Také štípaná a hlazená kamenná industrie je hojně zastoupena.

Lesůňky VI /okr. Třebíč /

Vlevo silnice vedoucí do Popovic, asi 1 km východně od obce se nachází v mírně jižně se svažující poloze další lokalita MMK. Také zde došlo podzimní orbou k narušení jednoho z objektů. Sběrem byly zachráněny zlomky tenkostěnné i užitkové sídlištní keramiky, úštěp křišťálu a rohovcový odpad /obr. 70:4-6 /.

Zvěrkovice /okr. Třebíč /

V trati zvané u Telátka, exponované v jižním svahu nad bývalým rybníkem, byly zachyceny zbytky pravěkého osídlení. Keramický materiál, získaný povrchovým sběrem, nese známky narušení povrchové vrstvy. Z tohoto sídliště vyjma zlomků keramiky pochází rohovcová šipka, retušované škrabadélko a další štípaná industrie. Profilace okrajů misek dovoluje předběžně zařadit sídliště ke kultuře lidu zvoncovitých pohárů /obr. 70:2 /.

Weitere Funde einer vorgeschichtlichen Besiedlung in der Region des oberen Laufes der Rokytná /Bez. Třebíč /. Im Verlaufe des Jahres 1976 setzte der Autor in der Untersuchung entlang des oberen Laufes des Flusses Rokytná fort. Bei einer Terrainbegehung barg er weiteres Beweismaterial, das von einer dichten prähistorischen Besiedlung in der untersuchten Region zeugt. In dem angeführten Raum wurde besonders eine Konzentration von neolithischen Siedlungen festgestellt. Gleichfalls hat man äneolithische Lokalitäten und auch eine Lokalität erfasst, die durch ihr Material dem latenezeitlichen Abschnitt angehört.

MOHYLA U OBCE ROUSKÉ

/okr. Přerov /

Vít D o h n a l , Vlastivědný ústav Olomouc

/Tab. 33 /

Mezi obcemi Malhostice a Rouské se ve značně členitém terénu rozprostírá větší les, jehož severní část zvaná "Lišky" je známa jako naleziště mohyl s keramikou zvoncovitých pohárů /1 /. Eneolitické mohyly byly zjištěny při silnici z Kelče do Hranic, která v těch místech tvoří severní okraj zmíněného lesa. Identifikace jednotlivých mohyl je však nyní už značně obtížná, neboť mohylové násypy nejsou nikterak výrazné.

Společně s prom. hist. M. Jaškovou z přerovského muzea a V. Příkrylem, učitelem v Hustopečích, jsme navštívili jižní část lesa, abychom ověřili údaje o existenci dalších dosud neznámé mohyly. Asi 200 m od jižního okraje lesa /les končí na svahu pod kravínem na severním okraji Rouského / se na mírném, k severu a západu skloněném svahu nachází mohutný násyp zřejmě umělého původu, který působí dojmem neobvykle veliké mohyly. Násyp je v řídkém mladém lese, takže je ze všech stran dobře viditelný, a má tvar širokého kužele, který na všech stranách plynule přechází do okolního terénu, jen na východě, snad vlivem

lesní cesty, která tudy prochází, je úbočí násypu strmější. Svrchní vrstva násypu je hlinitá, bez viditelných stop po druhotném poškození. V půdorysu má násyp mírně oválný tvar, s delší osou ve směru Z-V asi 32 m a kratší osou 28 m dlouhou. Převýšení nad okolním terénem je kolem 2,5 m. Bližší zařazení objektu je za současného stavu nejasné, neboť ani na násypu samotném ani nikde v okolí se nám nepodařilo získat žádné nálezy. Pokud jde o případný vztah k eneolitickým mohylám v severní části lesa, je nápadná dosti značná vzdálenost od této lokality /vzdušnou čarou asi 1,5 km / a také to, že eneolitické mohyly tam byly mnohem menší než násyp v jižním dílu lesa.

P o z n á m k a :

1 Prikryl Fr., Dopisy, ČVSMO 12 1895, 73; Očenášek J., Historie starobylého města Kelče, Olomouc 1948, 4, Tab. XI, XXXIII

Hügelgrab bei der Gemeinde Rouské /Bez. Přerov/. Im Südteil des Waldes "Lišky" zwischen den Gemeinden Malhotice und Rouské befindet sich auf einem mässigen Hang eine mächtige Aufschüttung künstlichen Ursprunges, die den Eindruck eines ungewöhnlich grossen Hügelgrabes hervorruft. Die Aufschüttung hat die Form eines breiten Kegels, der auf allen Seiten laufend in das umliegende Terrain übergeht und nur auf der Ostseite, wo der Waldweg führt, ist der Hang der Aufschüttung etwas steiler. Die Oberfläche der Aufschüttung ist erdig, unbeschädigt. Im Grundriss ist die Aufschüttung mässig oval, mit der längeren Achse in W-O Richtung ca. 32 m und der kürzeren Achse 28 m lang. Die Erhebung überragt das Terrain um 2,5 m.

Im nördlichen Teil desselben Waldes hat man vor Jahren Hügelgräber mit Keramik der Glockenbecherkultur festgestellt, allerdings waren diese äneolithischen Hügelgräber viel kleiner und heute schon schwer feststellbar. Die Entfernung zwischen den beiden Lokalitäten beträgt ungefähr 1,5 km. Das neu festgestellte grosse Hügelgrab ist bei dem heutigen Stand nicht datierbar.

PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA O ZÁCHRANNÉM VÝZKUMU V BRNĚ - STARÉM LÍSKOVCI

/okr. Brno-město /

Jana Čižmářová, Muzeum města Brna

/Obr. 71-74 ; tab. 34,35 /

V dubnu r. 1976 oznámil V. Soukup ze Starého Lískovce, že na staveništi sídliště Československo-sovětského přátelství Bohunice-západ se vyskytují četné archeologické nálezy. Staveniště se nachází na katastru Starého Lískovce, v prostoru vymezeném na jihu dálnicí Praha-Bratislava, na severozápadě dálničním přivaděčem a na východě zástavbou Starého Lískovce. Jde o mírný svah, obrácený k jihu, na levém břehu toku Leskavy.

Terénním průzkumem lokality se zjistilo, že jde o velmi bohaté naleziště a bylo započato se záchranným výzkumem, který probíhal od počátku května do konce srpna. Během výzkumu se podařilo prozkoumat plochu o rozměrech asi 180 x 50 m, kde byla největší koncentrace archeologických nálezů. Tento prostor je na podkladové mapě 1:50 000 list 24-34 Ivančice určen bodem vzdáleným 157 mm od východní sekční čáry a 62 mm od severní sekční čáry. Mimo souvisle zkoumanou plochu byly registrovány narušené archeologické objekty ve výkopech inženýrských sítí a základů domovních bloků. Výzkumem, který proběhl za plného porozumění a pomoci pracovníků VHS Brno, bylo zjištěno a prozkoumáno 177 archeologických objektů, náležejících pozdní době kamenné, starší a mladší době bronzové, době římské a době hradištní.

Sprašové podloží bylo překryto původně asi 50-60 cm mocnou vrstvou ornice. Po skrývce ornice, kterou provedly VHS, se mocnost nadložní vrstvy snížila na cca 30 cm. Na zkoumané ploše bylo těchto 30 cm nadložní vrstvy skryto buldozerem v pásích širokých asi 4 m /tj. na šířku radlice buldozeru /, s mezibrázdami asi 1 m širokými. Pokud byl v mezibrázdách patrný objekt, byl dodatečně vybrán, menší objekty však pochopitelně unikaly.

1. Nejstarší skupinu nálezů na lokalitě představují čtyři hroby kultury šňůrové, Šlo o jeden hrob dospělého jedince /obj. č. 36 /, dva hroby dětské /obj. č. 42 a 70 / a hrob, v němž se nepodařilo zjistit bezpečně pozůstatky pohřbu /obj. č. 79 /. Objekt č. 36 měl téměř čtvercový půdorys /270x260cm/ a orientaci delší osy ve směru VSV-ZJZ, kostra ve skrčené poloze na pravém boku byla orientována hlavou k západu. Hrobová výbava sestávala ze čtyř nádob, kamenného sekeromlatu a sekerky, pazourkové čepele a tří kostěných nástrojů. Objekt č. 42 byl předcházejícími zemními pracemi narušen natolik, že se podařilo zachránit pouze špatně dochované zbytky kostry a značně destruovanou keramiku. Obdobné nálezy byly učiněny u objektu č. 70. Objekt č. 79 byla oválná jáma o rozměrech 120 x 100 cm, hloubce 55 cm a orientaci S-J. Nebyly v ní zjištěny pozůstatky pohřbu, nalezená keramika však bezpečně dokládá hrobový charakter objektu.

II. Další eneolitické kultuře - kultuře zvoncovitých pohárů - náležel velký v podstatě oválný objekt o rozměrech cca 11 x 6 m a maximální hloubce 140 cm. Z časových a technických důvodů nemohl být objekt prokropán celý, byly jím však položeny dva příčné řezy. V obou byla zjištěna keramika a téměř na dně objektu pak velké množství zvířecích kostí.

III. Pět sídlištních objektů ze starší doby bronzové se nacházelo pouze mimo souvisle zkoumanou plochu, a to asi 50-100 m severněji. Byly zjištěny při hloubení základů a z jejich většinou lichoběžníkových profilů mohly být vybrány pouze vzorky materiálu.

IV. Největší počet objektů /asi 55 / náleží kultuře velatické. Byly to převážně kruhové jámy s podebranými stěnami a rovným dnem různých rozměrů. V jednom případě byla také zjištěna jáma obdélníkového tvaru, některé jámy pak měly tvar velmi nepravidelný. Nálezy sestávají především z keramiky, zvířecích kostí a mažanice, bronzové předměty byly zjištěny pouze ve třech případech; zajímavý je nález dětské lebky. V několika objektech bylo zjištěno větší množství celých nádob, pravděpodobně v původním uložení /objekt č. 72 - 12 nádob, objekt č. 96 - 5 nádob, objekt č. 161 - 5 nádob /.

V. Další osídlení lokality pochází z doby římské. Byly prozkoumány čtyři zahluobené chaty /objekt č. 10, 13, 44 a 71 /, orientované delší osou ve směru VJV-ZSZ. Měly obdélníkový tvar se zaoblenými rohy, o rozměrech asi 5 x 4 m, se šestiúhelníkovým schématem rozmístění kulových jam a mělkou kruhovou nebo oválnou jámou u jižní delší stěny s vchodovým výklenkem. Objekty obsahovaly velké množství jak keramického, tak osteologického materiálu. Kromě běžné barbarské keramiky byla nalezena mimo jiné šedá tzv. jiříkovičká keramika, dále provinciální keramika, mezi níž vyniká několik zlomků terry sigillaty. Z drobných nálezů je nejzajímavější nález trojdielného hřebene a zlomků dalších a nález drobného kousku skla. Ve dvou chatách /objekt č. 13 a 44 / byly zjištěny kostry psů v anatomickém uložení uprostřed chaty. Zajímavé je také uložení konské lebky v jámě před vchodovým výklenkem v objektu č. 10 a celé velké nádoby na tomtéž místě v objektu č. 13. Kromě chat bylo zjištěno 15 jam.

Materiál datuje osadu rámcově do mladší doby římské. Je velmi pravděpodobné, že se výzkumem podařilo zachytit podstatnou část osady z tohoto období.

VI. Době hradištní náležejí tři polozahluobené chaty /objekt 38, 40 a 108 /. Všechny měly téměř čtvercový půdorys se zaoblenými rohy, o rozměrech asi 3 x 3 m a s orientací odpovídající světovým stranám. V jednom ze severních rohů byl kamenný krb, byly zjištěny i kulové jamky, zahluobené buď v rozích, nebo ve středu některé stěny. Kromě chat bylo zjištěno asi 25 zásobních jam o hloubce 120-180 cm pod úrovní podloží, s uzším hrdlem a zahroceným nebo mísovitým dnem, a několik nepravidelných objektů. Na základě předběžného rozboru keramiky lze tyto objekty zařadit do starší doby hradištní.

Kromě popsaných objektů bylo během výzkumu vybráno asi 50 kulových jamek, které většinou nelze s jistotou kulturně určit. Dalším na základě archeologického materiálu nezařaditelným nálezem je objekt č. 9 - dětský hrob, který kromě kostry neobsahoval žádné nálezy. Kostra ležela na zádech, paže skřížené na prsou, nohy silně pokrčené, lebka chyběla. Podle antropologického rozboru vykazuje kostra shodné znaky s kosternými pozůstatky ze čtyř hrobů kultury šňurové na lokalitě.

Lokalita bude sledována i v dalších sezonách, neboť lze očekávat možnost dalších doplňujících údajů o osídlení v tomto prostoru.

Na zhodnocení výsledků se podílejí J. Chochol, AÚ ČSAV Praha - rozbor antropologického materiálu, F. Kühn, VŠZ Brno - zbytky kulturních rostlin a plevelů, J. Kyncl, Botanický ústav ČSAV Brno - rozbor zuhelnatělých zbytků dřev, J. Malina, PF UJEP Brno - petrografický rozbor, L. Peške, AÚ ČSAV Praha - rozbor zvířecích kostí.

Vorbericht über die Rettungsgrabung in Brno-Starý Lískovec /Bez. Brno-město/. Beim Bau der Siedlung der Tschechoslowakisch - Sowjetischen Freundschaft in Bohunice-West in Starý Lískovec wurden archäologische Objekte gestört. Das Museum der Stadt Brno führte hier in den Monaten Mai bis August eine Rettungsgrabung durch, in deren Verlaufe man 177 Objekte aus verschiedenen prähistorischen Zeitabschnitten und aus der frühen historischen Zeit untersuchen konnte. Es wurden 5 der Schnurkeramik angehörende Gräber, ein grosses Objekt der Glockenbecherkultur und 5 Gruben aus der älteren Bronzezeit festgestellt; ferner untersuchte man vier eingetieft Hütten aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, 3 eingetieft Hütten und ungefähr 25 Vorratsgruben aus der Burgwallzeit. Die meisten Objekte - ca. 55 - gehörten der Velaticer Kultur an.

Die Lokalität wird auch in den weiteren Saisonen verfolgt werden, denn man kann eine Menge ergänzender Angaben über die Besiedlung in diesem Raum erwarten.

URČENÍ ANTROPOLOGICKÉHO MATERIÁLU ZE ZÁCHRAN - NÉHO VÝZKUMU V BRNĚ - STARÉM LÍSKOVCI

/okr. Brno-město /

Jaromír Chochol, AÚ ČSAV Praha

K antropologickému zpracování kosterných pozůstatků ze záchranného výzkumu v Brně-Starém Lískovci byly předloženy zbytky koster ze čtyř hrobů /objekty č. 9, 36, 42 a 70 - kultura šňurová / a jednoho sídlištního objektu /objekt č. 156 - kultura velatická /.

Objekt č. 9 - nedatovaný. Dochovány defektní až fragmentární pozůstatky většiny hlavních kostí postkranialního skeletu. Kostí jsou gracilní, ale již s výrazně vytvořeným reliéfem svalových úponů. Absolutní velikosti, i délkové, jsou malé. U některých obratlů nebyl dokončen srůst oblouků s těly, všechny okřský kostnatění dlouhých i ostatních kostí byly dosud volné. Na pažních kostech jsou výrazně vytvořeny hrany velkých hrbolků, na loketních kostech crista supinatoria, na stehenních kostech crista lateralis. Femury jsou aspektivně hyperplatymérické.

Závěr : Pozůstatky kostry dítěte /věkový stupeň infans III, 5-6 r. / . Podle některých indicií lze soudit, že šlo spíše o chlapce ; nutno předpokládat vyšší a všestranné funkční zatížení.

Poznámka : Celkový vzhled, stupeň zachovalosti i povrchové korose odpovídá zařazení nálezu do okruhu kultury se šňurovou keramikou /např. materiál z objektu č. 42 / ; zásadně se liší od velatické lebky z objektu č. 156.

Objekt č. 36 - kultura šňurová. Dochována část mozkovny a defektní až fragmentární části většiny hlavních kostí skeletu.

Mozkovna postmortálně deformována, původní obrys v normě vertikalis pravděpodobně protáhlý pentagonoides, v normě okcipitalis vyšší oblouk se sbíhavými stěnami a jednoduše klenutou basí. V normě lateralis hluboký kořen nosu, výrazně vyklenutá glabella a arcus superciliares, význačně ubíhavé čelo, ploché temeno, pravděpodobně protažený týl. Lebeční švy plně synostovány, místy obliterovány. S velkou pravděpodobností byla lebka hyperdolichokrání.

Postkranialní skelet středně robustní, s výrazně vytvořeným reliéfem svalových úponů a asi středně velkými anatomickými částmi. Na pažních kostech značně vytvořena tuberositas deltoidea ; stehenní kosti pravděpodobně výrazně stočeny a v horní části oploštěny /aspektivně hyperplatymérické /. Rovněž holenní kosti značně oploštěny /platy- nebo hyperplatymérické /.

Všechny pozůstatky zřejmě byly vystaveny velmi nepříznivým vlivům půdního prostředí, které navíc obsahovalo přebytek vápníku. Povrch kostí je nepravidelně a hluboce korodován, některé části nesou silný sintrový povlak. V některých oblastech kostry došlo k vytváření vápnicových kostních brekcií.

Závěr : Značně defektní pozůstatky staršího muže /věkový stupeň maturus II / asi středně robustní, výrazně svalovité postavy. Tělesná výška /podle odhadu délek dlouhých kostí / kolem 165 cm, střední.

Objekt č. 42 - kultura šňurová. Dochovány pouze části těl obou stehenních a holenních kostí, silně povrchově narušené kořnkovou erozí.

Podle velikosti a utváření jde o pozůstatky nedospělého jedince, malého dítěte. Kostí byly krátké, gracilní, s mírně vyznačeným reliéfem svalových úponů /naznačena již crista lateralis na obou femurech, tendence k výraznému platymérickému oploštění /.

Závěr : Části stehenních a holenních kostí malého dítěte /věkový stupeň infans II, 2-3 r. / štíhlé a drobné tělesné stavby.

Objekt č. 70 - kultura šňurová. Dochováno několik drobných fragmentů značně povrchově narušených kůstek.

Mezi fragmenty lze identifikovat části mozkovny, dolní čelisti, žeber, pažní a snad lýtkové kosti. Okřsky kostnatění lebeční base byly volné, pravděpodobně nebyl také uzavřen zevní zvukod. V dolní čelisti nebyly prořezány ani zuby mléčného chrupu. Celkový charakter pozůstatků je výrazně infantilní.

Závěr : Několik fragmentů lebky a kostry velmi malého dítěte, zemědělského pravděpodobně krátce po narození /věkový stupeň infans I /.

Objekt č. 156 - kultura velatická. Dochována pouze značně defektní a postmortálně deformovaná lebka bez dolní čelisti, místy pokrytá slabým a nepravidelným vápnicovým povlakem ; povrchové narušení je poměrně slabé.

Velmi gracilní a jemně modelovaná mozkovna je mesokrání /75, 8? / s velmi úzkým čelem /steno-metopní 59, 4? / , ve vertikálním obrysu protáhle pentagonoidní. Okcipitální obrys tvoří nízký oblouk lebeční klenby s prakticky rovnoběžnými stěnami a jednou klenutou basí. V laterální normě je čelo dobře klenuté, temeno ploché, týl v horní části oploštělý, v dolní partii výrazně vyklenutý ; basální oblast týlní kosti je dlouhá a jen mírně skloněná. Lebeční švy jsou plně otevřené, jejich zoubkování bylo vyvinuté v jednoduché formě. Horní obličej je vzhledem k věku střední /mesénní, 53, 3? / , mírně dopředu vysunutý /mesognathní / , s vyšší okrouhlou očnicí /indexově však mesokonchní, 80, 0? / a s relativně širokýmnosem /chamaerhinní, 57, 6? / . V horní čelisti byl původně prořezán kompletní mléčný chrup ; funkční ořnění několika dochovaných zubů je nepatrné.

Závěr : Značně poškozená lebka dítěte, zemědělského ve věku asi čtyř až pěti let /věkový stupeň infans II / . Projevují se již některé základní rysy mediterranoideálního antropologického typu.

Poznámka : Na lebce nebyly zjištěny žádné průkazné stopy eventuálních násilných zásahů ; lomné plochy jsou novodobého původu.

Bestimmung des anthropologischen Materialien aus der Rettungsgrabung in Brno - Starý Lískovec /Bez. Brno - město/. Zur anthropologischen Bearbeitung von der Rettungsgrabung in Brno-Starý Lískovec wurden Knochenüberreste aus vier Gräbern /Objekte Nr. 9, 36, 42 und 70 - Schnurbandkeramik / und aus einem Siedlungsobjekt /Objekt Nr. 156 - Velaticer Kultur / vorgelegt.

Objekt Nr. 9 - undatiert. Knochenüberreste eines Kindes /Alterstufe infans III, 5-6 Jahre / . Nach einigen Indizien kann geurteilt werden, dass es sich eher um einen Knaben handelte ; es ist eine höhere und vielseitige Funktionsbelastung vorauszusetzen. Das Gesamtaussehen, die Erhaltungsstufe

sowie der Stand der Oberflächenkorosion entsprechen der Eingliederung des Fundes in den Kulturumkreis der Schnurbandkeramik /z. B. das Material aus Objekt Nr. 42 /; grundsätzlich unterscheidet es sich von dem Velaticer Schädel aus Objekt Nr. 156.

Objekt Nr. 36 - Schnurbandkeramik. Knochenüberreste eines älteren Mannes /Altersstufe maturus II / ungefähr mittelrobust markant muskulöse Gestalt. Körperhöhe /nach Abschätzung der Masse langer Knochen / um 165 cm, mittelgross.

Objekt Nr. 42 - Schnurbandkeramik. Teile von Waden- und Schienbeinknochen eines kleinen Kindes /Altersstufe infans II, 2-3 Jahre / von schlankem und grazilem Körperbau.

Objekt Nr. 70 - Schnurbandkeramik. Einige Schädel- und Skelettfragmente eines eher kleinen Kindes, offensichtlich kurz nach der Geburt verstorben /Altersstufe infans I /.

Objekt Nr. 156 - Velaticer Kultur. Ziemlich beschädigter Kinderschädel, Kind im Alter von ungefähr vier bis fünf Jahren verstorben / Altersstufe infans II / . Es äussern sich bereits einige Grundzüge des mediterranen anthropologischen Typus.

NÁLEZY KOSTÍ Z VÝZKUMU VE STARÉM LÍSKOVCI

/okr. Brno-město /

Lubomír Pešek, AÚ ČSAV Praha

Při výzkumu ve Starém Lískovci byl odkryt bohatý osteologický materiál z různých období. V první fázi byly zpracovány nálezy z objektů kultury šňůrové, zvoncovitých pohárů a římské. Do římského období náleží objekty č. 10, 13, 44, 71. Z nich pochází osteologický materiál, tvořený 354 určenými fragmenty zvířecích kostí z celkového množství 816 zlomků. /Tab. 1 /

Tur domácí tvoří maximum - 38,7 % určených zlomků. Na dalším místě v četnosti je prase domácí - 24,0 % a pes domácí - 22,0 %. Ostatní druhy jsou zastoupeny jen řídce. Kůň domácí a malí přežvýkavci /ovce a koza / po 5,1 %. Pouze ojedinelé byly nalezeny zlomky kostí nebo parohů jelena evropského a a dále medvěda hnědého, zajíce polního, křečka polního a bobra evropského / 4 kosti z minimálně 2 jedinců / . I když soubor z tohoto období není příliš rozsáhlý, je patrné malé množství malých domácích přežvýkavců a naopak vysoké procento nálezů psa domácího. Uvedený fakt je způsoben u posledně jmenovaného druhu tím, že v 3 objektech ze 4 byly nalezeny zbytky celého skeletu adultního jedince a další ojedinelé kosti. Odkryté nálezy kostí a lebek psů ukazují na kohoutkovou výšku téměř 60 cm / u jednotlivých jedinců : 59,1, 56,6 a 59,2 cm / . V obj. č. 10 byla z nalezených zlomků rekonstruována lebka koně /maximální délka 558 mm, kondylobazální 540 mm, zygomatická šířka 222 mm / . Podle V.O.Vitta /1 / odpovídá její velikost kohoutkové výšce 144 - 152 cm.

Tabulka druhů

Objekt	10	13	44	71	Celkem	%
Bos primigenius f. taurus	13	38	56	30	137	38,7
Equus przewalskii f. caballus	6	9	3	-	18	5,1
Sus scrofa f. domestica	5	43	32	5	85	24,0
Sus scrofa scrofa	1?	1	-	-	2	0,6
Ovis / Capra	1	8	4	5	18	5,1
Cervus elaphus	1	1	3	2	7	2,0
Canis lupus f. familiaris	-	23	32	23	78	22,0
Ursus arctos	-	1*	-	-	1	0,3
Bos primigenius	-	-	1?	-	1?	0,3
Lepus europaeus	-	-	1	-	1	0,3
Cricetus cricetus	-	-	2	-	2	0,6
Castor fiber	-	-	4	-	4	1,1
určeno	27	124	138	65	354	100,1
neurčeno	-	193	162	107	462	
celkem					816	

P o z n á m k a :

1 V.O.Vitt, Lošadi Pazyrykskich kurganov, Sovetskaja archeologija XVI, 1952.

Knochenfunde von der Grabung in Starý Lískovec /Bez. Brno - město/. Die osteologischen Funde gehören mehreren Kulturzeitschnitten an. Zuerst wurden die Knochen aus den Objekten der Schnurbandkeramik, Glockenbecherkultur und der römischen Kaiserzeit verarbeitet. In den Objekten der römischen Kaiserzeit /10,13,44,71/ fand man 354 bestimmbare Bruchstücke in der verhältnismässigen Vertretung, wie dies auf der Tabelle angeführt ist. In den Objekten waren drei Skelette von adulten Hunden, deren Widerristhöhe ungefähr 60 cm betrug. Die Widerristhöhe eines Pferdes /Schädel aus Objekt 10/ bestimmte man auf 144-152 cm nach Vitt.

S B Ě R Y N A S Í D L I Š T N Í P L O Š E U B R N Ě N S K Ý C H I V A N O V I C

/okr. Brno-město/

Jana Čižmářová, Muzeum města Brna

/Obr. 75/

Při terénním průzkumu na katastru Brněnských Ivanovic byly zjištěny stopy poměrně intenzivního pravěkého osídlení v poloze "Panský lán", na podkladové mapě 1:50 000 24-34, list Ivaňčice určené bodem vzdáleným 20 mm od východní sekční čáry a 100 mm od severní sekční čáry. V kolekci nasbíraných střepů jsou zastoupeny kultura s moravskou malovanou keramikou, rámcově kultura popelnicových polí, kultura laténská a středověk.

Lesefunde von der Siedlungsfläche bei Brněnské Ivanovice /Bez. Brno - město/. Bei der Terrainuntersuchung in der Flur "Panský lán" stellte man Besiedlungsspuren der Kultur mit mährischer bemalter Keramik, der Velaticer-, der latenezeitlichen Kultur und einer mittelalterlichen Besiedlung fest.

K O S T R O V Ý H R O B Z C I H E L N Y V N E J D K U

/okr. Břeclav/

Stanislav Stuchlík, AÚ ČSAV Brno

Na základě hlášení L. Straky z Gottwaldova provedli pracovníci AÚ ČSAV v Brně záchranný výzkum kostrového hrobu ve starém hliníku zrušené cihelny v Nejdku, která se nachází na východ od obce a asi 250 m na sever od silnice Bulhary-Lednice. Hrobová jáma se téměř neodlišovala od okolní spraše a její hloubka činila 120 cm, šířka 70 cm a zachovaná délka byla 110 cm. Na dně ležela kostra ve skrčené poloze na pravém boku a její orientace byla JZZ-SVV, hlavou k JZZ. Lebka vyčnívala z profilu a byla poněkud porušena. Ruce ležely před hrudí, avšak jejich přesnou polohu nebylo možno určit. Pravá noha byla mírně pokrčena a levá byla přitažena až před hrudí. Milodary u kostry nebyly a proto není možno určit kulturní příslušnost hrobu.

Skelettgrab aus der Ziegelei in Nejdek /Bez. Břeclav/. In der alten Lehmgrube der aufgehobenen Ziegelei in Nejdek wurde ein gestörtes Skelettgrab untersucht. Die Grabgrube war 120 cm tief, 70 cm breit und 110 cm lang. Auf dem Boden lag ein Skelett in Hockerlage auf der rechten Seite und seine Orientierung war SWW /Kopf/ - NOO. Der Schädel ragte aus dem Wandprofil und war gleich wie die Arme gestört. Der rechte Fuss war mässig angehockt und der linke bis zum Brustkorb angezogen. In dem Grab waren keine Gegenstände und man kann also die kulturelle Zuständigkeit des Skelettes nicht bestimmen.

PRAVĚKÉ SÍDLIŠTNÍ NÁLEZY Z KOTOJED U KROMĚŘÍŽE
/okr. Kroměříž /

Zdeněk F i š e r , Okresní muzeum Kroměříž

V dubnu 1974 došlo při stavebních úpravách terénu v prostoru u nádraží v Kotojedech /obec je dnes součástí města Kroměříže / k narušení řady pravěkých objektů. Není to však poprvé, co zde byly nalezeny stopy dřívějšího osídlení - tento prostor je totiž známý svými nálezy již od 80. let minulého století, kdy zde pracovala tzv. Zajíčkova cihelna, která svými hliníky téměř zničila sídliště lidu popelnicových polí. /1 / Po ohlášení nálezu provedl na staveništi sběr J. Coufalík, okresní konzervátor přírody, a získal tak především střeponý, kulturně značně různorodý materiál.

Z těchto nových nálezů, zjištěných po odkrývce ornice provedené buldozerm, je možno uvést o-jedinělý střepon kultury volutové a dále střepon kultury zvoncovitých pohárů. Nejvíce střeponého materiálu je možno přiřadit k různým obdobím lužických popelnicových polí. Zvláštní pozornost pak zasluhuje střepon nádoby s červeným povrchem, na nějž byla nanesaena patrně černá malba, dnes setřená. Tento nález, patřící malované halštatské keramice, je vůbec prvním nálezem tohoto druhu na Kroměřížsku.

P o z n á m k a :

1 K. Biefel, Z Kroměříže, ČVSMO IV 1887, 119.

Prähistorische Siedlungsfunde aus Kotojedy bei Kroměříž /Bez. Kroměříž /. Im April 1974 kam es bei Bauherrrichtungen des Terrains im Raume beim Bahnhof in Kotojedy bei Kroměříž zur Störung prähistorischer Siedlungsobjekte. Aus dem gewonnenen Scherbenmaterial gehört ein vereinzelter Scherben der Volutenkultur und ferner der Glockenbecherkultur an. Der überwiegende Materialteil stammt jedoch aus dem Zeitabschnitt der Lausitzer Urnenfeldkultur. Besondere Aufmerksamkeit aus dieser Kollektion verdient dann ein vereinzelter Scherben der hallstattzeitlichen bemalten Keramik, der erste seiner Art in der Umgebung von Kroměříž.

NOVÉ NÁLEZY ZE SUŠIC

/okr. Přerov /

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

Terénní průzkum širšího okolí výšinné osady ve Hlinsku se v roce 1976 soustředil na katastr Sušic. Doklady eneolitického osídlení jsme zjistili v polních tratích "Škařinec" a "Olbramsko". Na pravém břehu říčky Libuše, přibližně 1 km západně od samoty Kudlov, našel spolupracovník expozitury AÚ ČSAV v Opavě St. Šromota v melioračních rýhách střepony, které zřejmě náležejí do období lidu popelnicových polí.

Neue Funde aus Sušice /B.e.z. Přerov /. Bei einer Terrainuntersuchung fand man in den Feldfluren "Škařinec" und "Olbramsko" Belege einer äneolithischen Besiedlung und 1 km westlich von der Einöde Kudlov Spuren von einer Niederlassung /? / der Urnenfeldkultur.

NOVÉ PRAVĚKÉ OSADY U LIPNÍKU NAD BEČVOU

/okr. Přerov /

Jiří P a v e l č í k , AÚ ČSAV Brno

Jindřich Tomáš z Lipníku nad Bečvou upozornil pracovníky opavské expozitury AÚ ČSAV v Brně, že hlubokou orbou pod nově zakládanou chmelnicí bylo v poloze "Haškovec" narušeno rozsáhlé sídliště.

Lokalita, jak bylo při průzkumu zjištěno, je svým jihozápadním okrajem 250 m vzdálena od sídliště v prostoru "Nové chmelnice" na kótě 229,0 /viz PV 1974, Brno 1975, s 11 /.

Nově zjištěný sídelní komplex se nachází jižně od polní cesty z Lipníku do Oseku /přes kótu 229,0 /, která je pokračováním lipenské ulice B. Němcové. První objekty jsou od cesty vzdáleny 80 - 100 m a jsou reprezentovány tmavými obdélníkovými skvrnami bez povrchových nálezů, takže je můžeme interpretovat jako hrobové jámy. Největší koncentrace narušených objektů zaujímá 50 m široký pruh, který v délce 250 - 300 m /v době průzkumu nebylo možno sledovat východní okraj /lemuje první, pravobřežní terasu Bečvy. Západní okraj tvoří stromořadí a vysoké vedení do osady Nové Dvory. Celkem se nám podařilo rozpoznat kolem sta objektů, které lze na základě nalezeného materiálu datovat do období lineární keramiky, lengyelské kultury, kanelované keramiky, starší doby bronzové /? /, lidu popelnicových polí a slovanské /8. - 9. století /.

Současně byl proveden i sběr na sídlišti lidu s lineární keramikou v prostoru "Nové chmelnice", který doplnil kolekci silexů a keramiky zdobené "notovými hlavičkami". Další osadu lidu s lineární keramikou a z období popelnicových polí nalezl J. Tomáš na pravém břehu potoka Trnávkvy jižně od zmíněné již polní cesty Lipník - Osek.

Neue prähistorische Siedlungen bei Lipník nad Bečvou /Bez. Přerov/. In der Feldflur "Haškovec" wurde bei Tiefackerung unter dem neuen Hopfengarten ein Siedlungskomplex gestört, der mit der Besiedlung der Träger mit Linearbandkeramik beginnt und einer slawischen Niederlassung aus dem 8. - 9. Jahrhundert endet.

NOVĚ ZJIŠTĚNÉ LOKALITY VE VELKÝCH HOŠTICÍCH

/okr. Opava /

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

R. Jatzek z Velkých Hoštic upozornil pracovníky AÚ ČSAV - expozitury v Opavě na výskyt pravěkých předmětů v prostoru obce. Nálezy se koncentrují do dvou oblastí. První z nich zaujímá jihovýchodní sektor obce a je vymezen ulicemi Mírovou, Opavskou a Mlýnskou, dále mlýnským náhonem a cestou vedoucí východně od místního hřbitova. Povrchovými sběry se nám podařilo prokázat osídlení z období lineární keramiky, popelnicových polí a ze 14. - 16. století.

Druhá lokalita leží západně od obce v poloze "U rozvodny", jihovýchodně od křižovatky okresní silnice Opava - V. Hoštice - Hlučín se železniční tratí Opava - Hlučín. V získaném materiálu se nám podařilo rozeznat zlomky keramiky lidu s nálevkovitými poháry, dobrodžiněckou skupinu /poč. 5. stol. n.l. / a nálezy z období slovanského /8. - 9. stol. /. Posledně jmenovaný nález je mimořádně důležitý, neboť prokazuje druhou /mimo kostrový hrob z Hněvošic / slovanskou lokalitu na Hlučínsku.

Neu festgestellte Lokalitäten in Velké Hoštice /Bez. Opava /. Im Raume der Gemeinde und in der Feldflur "U rozvodny" wurden neue Lokalitäten aus dem Zeitabschnitt der Linearbandkeramik, Trichterbecherkeramik, Urnenfelderkultur, Guttentaggruppe, slawischen Kultur und dem 14. - 16. Jahrhundert festgestellt.

HRADISKO U KOBEŘIC

/okr. Opava /

Jiří Pavelčík, AÚ ČSAV Brno

V rámci ústavního úkolu, jímž byla pověřena expozitura v Opavě, který spočívá ve sledování a doplnění nálezového katastru Severomoravského kraje, uskutečnila expozitura na jaře 1976 tři výzkumné lety na Opavsku a Hlučínsku. Při nich se podařilo zachytit řadu nových lokalit. Bohužel nepřítel počasí /sucho / nám nedovolila ve větším rozsahu uskutečnit pozemní ověření leteckých pozorování, a tak jedinou oblastí, kde jsme mohli konfrontovat výsledky získané při letech, byla oblast severně od Koberžic.

Zde se nám podařilo v prostoru kóty 273,3 východně od sádrovcových dolů a 150 m od polské státní hranice zjistit mohutnou fortifikaci /val a příkop /, která přetíná širokou šíjí ostrožny bezejmenného potůčku tekoucího do říčky Troje. Pro vzrostlou vegetaci se nám nepodařilo na vnitřní ploše hradiska získat materiál, který by je datoval. Pouze na valu jsme našli stípanou industrii a zlomky keramiky, které na základě důlkovaných lisén a římsovitých okrajů můžeme rámcově datovat

do období eneolitu. Nález pochází zřejmě z objektů poškozených při budování fortifikace a jsou pro ni terminem ante quem.

Další lokality jsme ověřovali na jižním a severním svahu kóty 260,9 na katastru Sudic. Nalezené silexy a keramika kladou jižní stanici do období eneolitu. Severní naleziště datují nádoby s orámovanými prsovitými vypnuliny do období lužické keramiky a typická, na kruhu robená keramika do časného středověku /10. - 11. stol. /.

Der Burgwall bei Kobeřice /Bez. Opava/. Nördlich von Kobeřice /Bez. Opava / stellten Angestellte des AÚ ČSAV Brno - Expositur Opava eine mächtige Fortifikation fest, die die Sporenlage mit der Kote 273,3 durchschneidet; die Datierung des Burgwalles war vorläufig nicht möglich.

NOVÉ MOŽNOSTI ODSTRAŇOVÁNÍ STIMULÁTORŮ KOROZE Z ARCHEOLOGICKÝCH ŽELEZNÝCH NÁLEZŮ

Ladislav Págo, AÚ ČSAV Brno

1. Úvod

Archeologické železné předměty, které tvoří rozsáhlou materiálovou skupinu, jsou nejčastěji napadány a rozrušovány především chloridovou korozi. Tento typ stimulátorů koroze se vyskytuje u většiny archeologických želez a v nepříznivých podmínkách uložení může vlivem jejich působení dojít k rychlému poškození nebo dokonce i rozpadu materiálu.

Dosavadní způsoby zneškodňování agresivních složek /Čupr-Págo 1974 / nebo jejich odstraňování /Čupr-Págo 1975 /, které se v konzervátorské praxi plně osvědčily, lze rozšířit o další metodu, snadno a s výhodou realizovatelnou na každém konzervátorském pracovišti. Nová metoda /Bresle 1976/ se týká možnosti nanášení nátěrových hmot na zrezivělý povrch železa po odstranění nebezpečných stimulátorů z vrstev rzi. Pro archeologická železa se zde jeví další možnost jejich úpravy nanášením konzervačních, případně jiných obvyklých hmot na stabilizovanou rez. V podstatě jde o dokonalou přípravu povrchu před jeho pokrýváním nátěrovými hmotami, tedy konzervačními prostředky. Některé stabilizační úpravy, například deionizace /Págo 1977 /, jsou oproti uváděné metodě poměrně složitější, náročnější, příp. i nákladnější.

Teoretická základna nové popisované metody spočívá v některých náležitostech, které je možno shrnout stručně do několika bodů :

- a/ Před nanášením nátěrových, případně konzervačních hmot na povrchy železných kovů je třeba provést jejich pečlivé očištění, aby mohl být uskutečněn permanentní protikorozní povlak.
- b/ Z důvodů požadované dlouhodobé životnosti provedených úprav je nutné dokonalé a úplné odstranění vrstev rzi a okují s povrchu upravovaných předmětů. To úzce souvisí s otázkou výběru jednoduchých, nenákladných a účinných postupů odstranění rzi, od použití železných kartáčů až k odrezovacím přípravkům.
- c/ Všechny uvedené i další postupy v uskutečňované ochraně kovových předmětů jsou poměrně časově náročné, proto je přirozenou snahou najít takový postup, jímž by se odstraňování rzi docílilo méně obtížnými cestami.

2. Funkce přeměňovačů a stabilizátorů rzi

Upravovací prostředky tohoto typu přeměňují kysličníky železa na nižší kysličník typu magnetitu. Tím se tvoří ochranná pasivační vrstva magnetitu v blízkosti povrchu železa, která se stává velmi dobrým základem pro nanášení antikoročních nátěrů a prostředků.

Plně vyvinutá rez však nemůže být přeměněna v homogenní a celistvou vrstvu nižšího kysličníku, jež by dokonale ulpívala ke kovovému základu. Použitím přeměňovačů resp. stabilizátorů rzi nejsou však z korozní vrstvy odstraňovány nebezpečné korozní urychlovače, např. chloridy, siřičitany, sírany a podobně. Tyto sloučeniny zůstávají ve rzi a urychlují korozní podrezávání v blízkosti vrstvy použitého ochranného povlaku.

Přeměna normální rzi v ochrannou vrstvu jiných kysličníků není však jediným řešením. Čistá a v určitém rozsahu i celistvá rez, zbavená přítomných solí, může být dobrým základem pro nanášení nátěrových nebo konzervačních systémů. Předpokládá se tedy účinné odstranění všech nečistot, jakými jsou např. soli, různé usazeniny, mastnota, voda a další.

Je známo, že většina rozpustných solí je ze rzi odstraňována nejjednodušším způsobem, např. omýváním nebo vyluhováním v destilované vodě. Avšak na druhé straně se do upravované rzi vnáší voda, která podporuje korozi. Přesto však zkoušky ukázaly, že nátěry na rzi zbavené solí při čišťení destilovanou vodou jsou trvanlivější, než např. na předmětech, které se tomuto čištění nepodrobily. Jde tedy o zásadu, že při mytí rzi se musí odstranit zbytky solí přítomné ve rzi, resp. v hraniční vrstvě mezi kovovým jádrem a rzi, případně i v důlcích rzi.

3. Podstata nové metody

Aby byla odstraněna možnost podpory koroze použitím vody při vymývání vrstvy rzi, je snahou zvolit takový mycí prostředek, který by vedl k lepším výsledkům. Přitom zvolená kapalina musí vykazovat požadavek dobré rozpustnosti mastnot, dále mísitelnost s vodou, rozpustnost menších množství chloridů a kysličníku siřičitého resp. kyseliny siřičité nebo siřičitanů, případně jejich oxidačních zplodin. Dalším požadavkem je, aby kapalina pokud možno poskytla dočasnou ochranu upravovaného předmětu.

Některé prostředky jsou v tomto směru známy, jako např. použití přísady olovnatých mýdel k přípravkům pro dočasnou ochranu železných předmětů. Při použití takových prostředků, zabranujících korozi železných kovů, vytváří kation olova z mýdla s chloridovými ionty ve vodě rozpustnými chlorid olovnatý / $PbCl_2$ /, který je velmi dobře rozpustný v daném prostředí. Tímto způsobem jsou chloridy urychlující korozi vypuzovány nebo odstranovány z povrchu ošetřovaných železných předmětů a jejich koroze se sníží nebo dokonce zastaví. Se zřetelem na obsah vody nejsou však prostředky uvedeného složení obecně použitelné.

4. Eliminátor chloridů

A. Bresle nahradil dosud používané prostředky eliminátorem chloridů, kterým je v podstatě roztok hydroxidu lítného /LiOH/ v organickém rozpouštědle, kde podstatnou úlohu zaujímají nižší alkoholy. Ukazuje se, že takový prostředek plně splňuje požadované vlastnosti.

Výsledky zkoušek se zkorodovanými vzorky, které byly podrobeny různé úpravě, odstraňující stimulatory koroze, nasvědčují tomu, že největšího pozitivního účinku bylo dosaženo při použití 0,2% roztoku hydroxidu lítného v metylalkoholu. Etylalkohol a další vyšší alkoholy vykazují podstatně menší rozpustnost lítných solí.

Při srovnání s výluhy v destilované vodě má chloridový eliminátor /t.j. LiOH rozpuštěný v metylalkoholu/ dvojnásobný účinek odolnosti proti korozi. Ukazuje se, že i v konzervátorské praxi, zejména železných archeologických a muzejních předmětů, bude mít tato metoda své oprávněné místo. Další možnosti použití popisované metody se jeví např. v ochraně proti korozním následkům otisků prstů na upravovaném materiálu, k odstranění zbytků nebo stop kyselin po pájení nebo moření železa, i v jiných případech.

5. Reakční mechanismus uvažované úpravy rzi

V práci A. Bresleho není však uvedeno teoretické zdůvodnění metody ani docílených výsledků. Z teoretických úvah o reakčních mechanismech stabilizace rzi při uvažované úpravě rzi před usku- tečněním konzervačních systémů vyplývá, že chloridy jsou odstranovány především ve formě oxichloridu resp. hydroxichloridu železitého, např. ve sloučeninách typu :

a podobně. Uvedené sloučeniny působením hydroxidu lítného, jako velmi silné zásady, podléhají hydrolytické reakci :

Vzniklý chlorid lítný je snadno rozpustná sůl a dá se lehce odstranit promýváním sledovaného systému. V případě, že by se použilo místo hydroxidu lítného roztoku hydroxidu sodného /NaOH/, vznikal by za jinak stejných podmínek chlorid sodný /NaCl/, který by se však ve srovnání s hydroxidem lítným ze rzi mnohem obtížněji odstraňoval.

Výhoda použitých nízkých alkoholů spočívá v tom, že povrchy předmětů, tedy i rez, jsou dokonale smáčeny, zvláště jsou-li použity jako přísada k vodě. Přitom rovněž připouštějí disociaci resp. existenci hydroxilových iontů podle následující rovnice :

6. Další možnosti úpravy po eliminaci stimulatorů koroze

Jak bylo uvedeno, slouží metoda chloridového eliminátoru především pro přípravu zrezivělého železného povrchu před nanášením nátěrových hmot. Uvedená metoda se jeví jako nový a cenný příspěvek pro konzervaci a ochranu archeologických a muzejních předmětů. Na základě těchto získaných poznatků byly i naše pokusy a výzkumy zaměřeny k prohloubení této metody a k vyhledávání dalších možností úpravy, po použití uvažovaného eliminátoru korozních složek.

Po úpravě vzorků nebo předmětů, t.j. jejich máčení po dobu 10 minut v alkoholickém roztoku obsahujícím 0,2% LiOH, mohlo by se s úspěchem zařadit např. tanátování rzi /Págo 1977a/, případně uvažovat i o použití kombinovaných lázní /Págo 1977b/, kdy vedle tanátu železa by se vytvořila i vrstva fosfátová. Taková úprava by jistě vedla ke zvýšení stability upravovaného systému. Počítá se samozřejmě i se závěrečným ochranným protikorozním nátěrem, nejlépe s přípravkem obsahujícím inhibitor, který trvanlivost a kvalitu upraveného povrchu může ještě znásobit. V uváděném případě by byl vhodný např. antikorozní lak s přísadou velmi účinného inhibitoru koroze Konkor 500, který lze na vhodnou konzistenci zředit technickým benzinem nebo xylénem, podle toho, zda je úprava

prováděna nátěrem, nástřikem nebo máčením. Dále je možno použít mikrokrytalického vosku KRNB nebo i konzervačního vosku Revax a podobně.

Je zřejmé, že takovéto úpravy nebude možno aplikovat na všechny zpracovávané a ošetřované předměty. Individuálně bude třeba přihlídnout především ke stavu předmětu a stupni jeho zachování, k funkčnímu smyslu a estetickému hledisku předmětu, k podmínkám jeho uložení a dalším.

K uvažované stabilizační úpravě rzi možno uvést, že předběžné zkoušky vzorků a předmětů, provedené na našem pracovišti, vykazovaly velmi dobrou odolnost vůči agresivním podmínkám, které byly vytvořeny v prostředí kondenzační komory KK 260. Další ověřování, úprava a aplikace metody chloridového eliminátoru s dalšími stabilizačními metodami na archeologických železných předmětech bude i v dalším období předmětem výzkumu. Již v současné době se však jeví první dosavadní výsledky této konzervační metody jako výhodné, prakticky snadno použitelné a účinné.

L i t e r a t u r a :

- Čupr V. - Págo L. 1974 : Zneškodňování rzi v konzervačních úpravách železných kovů, AR XXVI, č. 2, 167 - 186.
- Čupr V. - Págo L. 1975 : Deionizace vrstev rzi na archeologických nálezích, AR XXVII, č. 5, 560 - 578.
- Bresle A. 1976 : Painting Rusty Steel Surfaces, A new - Look at an old probleme, Metal Finishing 74, No. 7, July, 38 - 40.
- Págo L. 1977 : K některým problémům metody elektrolytické deionizace archeologických železných předmětů, AR XXIX, č. 1, 293-302.
- Págo L. 1977a : Význam tanátových úprav v ošetřování železných archeologických nálezů, Přehled výzkumů 1975, AÚ ČSAV, Brno 1977, 104-107.
- Págo L. 1977b : Některé novější poznatky z konzervace archeologických a muzejních železných předmětů, Múzeum, časopis SNM, Bratislava, roč. XXII, č. 3, 27-32.

Neue Entfernungsmöglichkeiten der Korrosionsstimulatore von archäologischen Eisengegenständen. Die archäologischen Eisengegenstände sind am häufigsten von der Chloridkorrosion angefallen und zerstört. Die bisherigen Arten des Unschädlichmachens aggressiver Bestandteile eventuell ihre Entfernung können um eine weitere auf Konservatorenarbeitsstellen leicht realisierbare Methode erweitert werden. Die Methode bezieht sich auf das Auftragen von Anstrich- oder Konservierungsmitteln auf die verrostete Eisenfläche nach der Entfernung der Korrosionsstimulatore aus den Rostschichten.

Durch die Verwendung von Umwandlern resp. Roststabilisatoren gelingt es meistens nicht aus der Korrosionsschicht die gefährlichen Korrosionsstimulatore, z. B. Chloride, Sulphate u.ä. zu entfernen. Das Umwandeln des normalen Rostes zu einer Schutzschicht anderer Oxyde ist jedoch nicht die einzige Lösung. Eine gute Grundlage für die Auftragung von Konservierungssystemen kann auch ein reiner und im gewissen Ausmasse unversehrter Rost sein, der von den sorbierten Salzen und weiteren Unreinigkeiten entledigt wurde, z. B. Fettigkeiten, verschiedene Ansätze, Wasser u.ä.

Die Mehrzahl der löslichen Salze, die im Rost enthalten sind, kann z. B. durch Abwaschen oder Auslagen in destilliertem Wasser entfernt werden, andererseits wird jedoch in den hergerichteten Rost Wasser eingebracht, das die Korrosion unterstützt. Daher ist es wünschenswert ein solches Waschmittel zu finden, dass die Möglichkeit des Mischens mit Wasser, des Auflörens von Fettigkeiten, kleineren Chlorid-, Sulphatmengen u.ä., eventuell ihrer Oxydationsprodukte aufweisen würde.

Der schwedische Autor A. Bresle benützte zur Chloridentfernung einen Eliminator, der im Grunde eine Lösung des Lithiumhydroxydes /LiOH/ in einem organischen Lösemittel ist. Die wesentliche Aufgabe nehmen vor allem niedrige Alkohole ein. Bei Proben mit korrodierten Mustern erreichte man die besten Ergebnisse bei der Anwendung von 0,2% LiOH - Lösung in Methylalkohol auf die Dauer von zehn Minuten. Die Korrosionswiderstandsfähigkeit gegenüber Proben, die nur im destillierten Wasser ausgelagert wurden war mit der angeführten Lösung doppelt.

In dieser Arbeit sind jedoch nicht die theoretische Begründung der Methode und die erzielten Ergebnisse angeführt. Aus den theoretischen Erwägungen über die Reaktionsmechanismen der Roststabilisierung bei der erwogenen Rostherichtung vor der Verwirklichung der Konservierungssysteme geht hervor, dass die Chloride vor allem in Form des Oxychlorides resp. Eisenhydroxychlorides entfernt werden. Die angeführten Zusammensetzungen unterliegen durch die Einwirkung des LiOH als starke Base einer hydrolytischen Reaktion, wobei man das entstandene Lithiumchlorid /LiCl/ als Lösesalz leicht durch das Schwemmen des verfolgten Systems entfernen kann.

Würde man anstatt der LiOH-Lösung eine Natriumhydroxydlösung /NaOH/ benützen, entstände Natriumchlorid /NaCl/, das man jedoch aus dem Rost viel schwieriger entfernen könnte. Der Vorteil der Verwendung von Lösungen niederer Alkohole ist eine vollkommene Rostbenetzung und die Möglichkeit einer Dissotiation oder die Entstehung von Hydroxyllionen.

Aufgrund dieser Erkenntnisse zielten auch unsere Versuche und Untersuchungen zur Vertiefung dieser Methode und zum Suchen von weiteren Applikationsmöglichkeiten. Selbstverständlich wird abschliessend mit einem Antikorrosionsschutzanstrich, am besten mit einem geeigneten Inhibitor gerechnet.

Zu der erwogenen Stabilisierungsrostherrichtung kann angeführt werden, dass die vorläufigen Proben bei ausgewählten Stücken und Mustern auf unserem Arbeitsplatz eine gute Widerstandsfähigkeit gegenüber aggressiven Bedingungen aufwiesen, die im Milieu der Kondensationskammer KK 260 gebildet wurden. Bereits die ersten bisherigen Ergebnisse deuten an, dass sich die Methode des Chlorideliminators für die Konservierung und den Schutz des archäologischen und musealen Materiales als günstig, verhältnismässig einfach und wirkungsvoll zeigt. Die Beglaubigung dieser Methode eventuell ihre Applikation mit weiteren Stabilisierungsmethoden wird auch in Zukunft Gegenstand unserer Forschung sein.

V Ý Z N A M P O U Ž I T Í A N T I K O R O Z N Í C H I N H I B I T O R Ů P Ř I K O N Z E R V A C I A R C H E O L O G I C K Ý C H K O V O V Ý C H N Á L E Z Ů

Ladislav P á g o , A Ú Č S A V B r n o

1. Úvod

Používání antikoročních inhibitorů na ochranu kovů lze v literatuře sledovat již od 2. pol. 19. století / Marangoni-Stephanelli 1872 /. Výzkum v této oblasti představuje až do současné doby stálý proces zkoušek při hledání nových a účinnějších inhibitorů. Rozsáhlejší studie, týkající se antikoročních inhibitorů a činitelů, které řídí jejich činnost, se vyskytují zejména v posledních desetiletích / Gatos 1956 /. Použití inhibitorů se postupně rozšiřuje i do jiných oborů studia kovových povrchů, s nemalým významem i při konzervaci archeologických a muzejních předmětů.

Inhibitory jsou přípravky, které v dnešní době zaujímají v mnoha odvětvích národního hospodářství významnou úlohu. Jde především o jejich použití do mořicích a odrezovacích lázní, kdy dochází ke zpomalení nebo zamezení rozpouštění kovu kyselinou, při čemž není ovlivněna rychlost rozpouštění vrstvy rzi. Při práci s inhibitory nedochází ke snížení jakosti přemořením zpracovávaného materiálu vlivem uvolňovaného vodíku. Vnikáním atomárního vodíku do mřížky kovu se zhoršují mechanické vlastnosti materiálu. Tyto přípravky jsou výhodné nejen tím, že šetří kovy, ale snižují i spotřebu použitých lázní, výskyt nežádoucích solí železa a docílí se lepších povrchů upravovaných předmětů. Vlastní význam inhibitorů v odrezovacích lázních spočívá tedy vedle důvodů ekonomických i ve zlepšování výsledcích praktických, především zmenšení úbytku kovu nebo jeho napadání, což je pro zpracování archeologického materiálu zásadním požadavkem.

V minulých letech byly zkoušeny i různé inhibitory anorganického původu, např. soli arsenu nebo rtuti. Pro jejich jedovatost byly však postupně nahrazovány jinými sloučeninami. Tuto zásadu je nutno respektovat i v konzervátorské praxi. Během výzkumu používání inhibitorů bylo prokázáno, že většina přísad nezabránovala vnikání vodíku do kovu a dokonce některé látky tuto vlastnost podporovaly, např. sloučeniny arsenu.

Vývoj inhibitorů, které z počátku představovaly nejrůznější přísady čistých chemických látek i odpadních zplodin, směřoval k novým a účinnějším látkám, většinou organické povahy. Tyto látky obsahovaly např. dusík /aminy, nitrity, heterocyklické sloučeniny/, síru /sulfidy, merkaptany/, nebo se používaly odpad při výrobě kluhu, antracénový olej a další. Dříve používané inhibitory nezaručovaly většinou trvalé inhibiční vlastnosti.

Dnes se dává přednost inhibitorům stálého složení, především látkám chemicky čistým. Nejčastěji se používá inhibitorů typu DBS /dibenzylsulfoxid/, např. DBS 0, které jsou u nás známy pod obchodním názvem Ryphalgan /A, C a j. / /Jaroš 1957, Pelikán 1962/. Inhibitor DBS a jeho obměny zabránují vývoji vodíku až na 99,4 % /Roneš-Trojánek 1959/. Jeho výhodou také je používání poměrně malých množství do odrezovacích lázní /0,2 - 1 g/litr/. Přesné množství inhibitoru v lázních je velmi důležité, neboť nadměrné množství způsobuje prodloužení odrezovací doby, menší pak méně výrazný inhibiční účinek. U čerstvě připravované odrezovací lázně se inhibiční účinek zvyšuje asi až po 24 hodinách. Dalším používaným inhibitorem je Resistin-K, roztok tmavohnědé barvy, přidávaný do odrezovacích lázní v množství 0,5 g na 1 litr lázně /dodává se asi 50 % vodný roztok/. Těmito inhibitory je postupně nahrazována dosud používaná thiomocovina, přidávaná v množství 4-5 gramů na 1 litr odrezovacího roztoku.

2. Rozdělení antikoročních inhibitorů

K bližšímu poznání účinku a významu inhibitorů je vhodné uvést několik teoretických poznámek. Koroze kovů v elektrolyticky vodivých kapalných prostředích je elektrochemické povahy. Bývá urychlována zejména v kyselinách, např. přítomnými nečistotami prostřednictvím tvorby lokálních článků. Vlastní kov slouží jako anoda, nečistoty tvoří pak katodu, čímž dochází k elektrolytickému rozpouštění kovu. Lokální článek vytvářejí i dva různé kovy v elektrolytickém kontaktu ponořené do vodivého roztoku, přičemž méně vzácný kov se stává anodou a koroduje, druhý je katodou a je proto chráněn.

Nečistoty nejsou však nezbytným důvodem k elektrochemickému působení koroze kovů. Koroduje-li např. jediný kov nebo slitina, pak jsou na jeho povrchu v činnosti lokální články. Některé části kovového povrchu slouží jako anody, jiné jako katody. To závisí na některých činitelích, jako jsou např. energetické poměry různých částí povrchu při nedokonalosti krystalické mřížky, deformace, rozdělení nečistujících látek na povrchu, podmínky okolí, přístup vzduchu, různých plynů a pod.

Podle způsobu provedení lze inhibici rozdělit na anodickou, katodickou a smíšenou. Inhibitory způsobující anodickou polarizaci se nazývají anodické. Nazývají se tak proto, že zmenšují obnažený povrch anody. Mezi anodické inhibitory patří např. soli alkalických kovů chromanů, fosforečnanů, uhličitanů, křemičitanů a další.

Většina korozních systémů je však řízena katodicky. Katodické inhibitory snižují korozní rychlost tím, že zmenšují plochu katody. Ta se zmenšuje, jakmile se na katodických místech tvoří nerozpustné sloučeniny, oslabující jejich činnost. Katodické plochy nejsou v průběhu koroze napadány, neboť kov sám se chemicky nezúčastňuje katodických reakcí. Z katodických inhibitorů možno uvést např. $ZnSO_4$, $Ca/HCO_3/2$, soli arsenu, některé sloučeniny niklu a četné sloučeniny hořčíku. Jsou-li v roztoku přítomny tyto látky, mohou se na katodických místech tvořit nerozpustné sloučeniny, izolující katodu od roztoku, a tím se plocha katody zmenší. Katodické inhibitory jsou někdy označovány jako bezpečné inhibitory, neboť jejich přítomnost v malém i velkém množství způsobuje vždy zmenšení koroze, což není obvyklé u inhibitorů anodických /Akimov 1953 /.

Třetí skupinu inhibitorů tvoří inhibitory všeobecné. Některé látky inhibují korozi kovů narušováním anodické i katodické reakce a vyvolávají současně anodickou i katodickou polarizaci. Do této skupiny spadají některé organické koloidy, tedy látky o vysoké molekulové váze, které jsou účinné hlavně v kyselých roztocích. Patří k nim např. želatina, sulfonovaný kliš, agar-agar, deriváty chinolinu, mnohé alkaloidy a jiné. Koncentrují se patrně na rozhraní mezi kovem a kapalinou. Vysokou viskozitou způsobují snižování difuzních rychlostí korozivních látek směrem ke kovovému povrchu a tím vytvářejí ochranné povlaky pro kov. Tyto inhibitory projevují velkou ochrannou vlastnost, i když jsou přidány do roztoku v malých množstvích, obvykle v setinách až desetínách procenta.

Pokusnými studii bylo zjištěno, že organické sloučeniny s obsahem dusíku /aminy, aniliny, pyridiny a j. /, které inhibují korozi železa /oceli /, představují katodické polarizátory. Uváděné i některé další otázky specifického působení některých korozních inhibitorů ukázaly, že inhibitory všeobecné inhibují korozi tím, že vyvolávají anodickou, katodickou nebo smíšenou polarizaci lokálních článků, jejichž činnost je příčinou koroze.

3. Působení inhibitorů při korozi

Z hlediska mechanismu působení inhibitorů lze na základě chemické povahy rozdělit inhibitory na anorganické a organické. Anorganické inhibitory mohou být jak anodické, tak katodické. Inhibitory anodické zpomalují nebo zastavují anodické reakce korodujícího kovu. Při jejich použití se uvažuje buď o tvorbě ochranných nerozpustných filmů na kovech nebo o adsorpci nebo chemisorpci inhibitorů na kovovém povrchu. V případě tvorby ochranných filmů působí většina sodných nebo draselných solí, které obsahují anionty tvořící málo rozpustnou sůl s uvažovaným kovem, jako anodické inhibitory. Někteří autoři zastávají názor, že inhibice chromany nebo jinými oxidačními inhibitory je podmíněna především fyzikální a aktivovanou adsorpcí - chemisorpcí, s použitím valenčních sil povrchových kovových atomů. Chemisorpce vede ke tvorbě povrchových sloučenin, kdy povrchové kovové atomy zůstávají ve svých příslušných kovových mřížkách. Část chromanů je přidržována na kovovém povrchu fyzikální adsorpcí a může být propíráním vodou snadno odstraněna, část je pak poutána chemisorpcí. Oba uvažované případy jsou závislé na korozním prostředí i na experimentálních podmínkách.

Jak je patrné z těchto několika úvah, existují jisté problémy mezi teorií ochranného filmu a adsorpcí. Je to způsobeno tím, že koroze kovů a inhibice koroze jsou velmi komplikované procesy, které jsou dosud mimo rozsah experimentálních technik a možností.

Katodické inhibitory zpomalují nebo zastavují katodické reakce při korozi kovů, tj. redukci vodíkových iontů na volný vodík v kyselých roztocích a redukci volného kyslíku na hydroxyl v prostředí neutrálním a alkalickém. V neutrálních roztocích jsou takovými inhibitory pro železo např. již zmíněné soli zinku, niklu, manganu a chromu, v kyselém prostředí soli arsenu, antimonu a rtuti. Kovový antimon resp. arsen se usazují na katodických plochách a snižují vývoj vodíku.

Organické inhibitory mají oproti inhibitorům anorganickým jistou přednost, neboť obvykle neprodělávají během inhibice chemické změny. Jako korozní inhibitorů se používá různých organických sloučenin o nižší molekulové váze s polárními molekulami, obsahujícími prvky V. a VI. skupiny periodické tabulky. Z neznámějších možno uvést opět sloučeniny obsahující dusík /aminy, pyridiny, chinoliny a j. /, kyslík /aldehydy, ketony a d. / a síru /merkaptany a j. / Organické inhibitory rostlinného i živočišného původu o vysoké molekulové váze /želatina, vaječný bílek, dextrin, agar-agar a j. / byly použity jako korozní inhibitory v kyselých i neutrálních prostředích. Jejich působení je závislé na koncentraci nebo koagulaci na rozhraní mezi kovem a kapalinou, čímž se vytváří ochranná vrstva pro kovový povrch.

4. Další možnosti inhibice archeologických kovů

V předcházejícím textu bylo uvedeno použití korozních inhibitorů v mořicích nebo odrezovacích lázních od nejstarších přípravků až k současným inhibitorům, se zaměřením především na archeologické nebo muzejní předměty. Kromě toho lze zesílit ochranu povrchu odrezovaných předmětů např. chemickou pasivací /fosfatizací, chromátováním a pod. /. Dále však je možno korozní odolnost zvyšovat resp. chránit povrch proti další korozi použitím inhibitorů v základním nátěru. Při práci s konzervačními hmotami je snaha využít příznivých chemických a elektrochemických účinků protikorozních přísad, jež působí inhibičně na povrchu kovu nebo stabilizují rez zbylou na něm, po mechanických úpravách, za současného zpomalení nebo potlačení všech korozních a jiných nežádoucích reakcí.

Do základního nátěru se někdy přidávají také inhibiční pigmenty, které svou pasivační schopností chrání kovový povrch proti korozi /Čupr-Pleva 1975, Lincke 1975 /. Do této kategorie patří

např. suřík / Pb_3O_4 / , suboxida olova / Pb_2O / , některé chromany, sloučeniny zinku a další. Úprava uvedenými přípravky může přicházet v úvahu např. pro rozměrnější předměty, umístěné v podmínkách působení přímých atmosférických vlivů, které nelze dostatečně chemicky odrezit, příp. použít chemicky nebo elektrochemicky působícího stabilizátoru. Pracovní postup bude spočívat v mechanickém způsobu odstranění korozních zplodin až na zbytky rzi spojené s kovovým základem, na něž se pak s výhodou nanese základní miniový nátěr.

Jinou možností je úprava protikorozními nátěrovými prostředky s vhodným inhibítorem. Jejich inhibiční účinek způsobuje, že povrch předmětu bude lépe chráněn proti korozi a zmenší se nebezpečí šíření koroze pod nátěrem při event. lokálním poškození povlaku nebo při pronikání elektrolytu povlakem kovu. Z osvědčených přípravků možno uvést konzervační vosk KRNB, kde základními složkami jsou mikrokrytalický vosk a kovové mýdlo nafténových kyselin, působících jako inhibitor koroze. Další konzervační látkou je Silivosk, v podstatě směs parafinu, ceresinu a polyetylénu s přísadou stearanu hlinitého, který zastává úlohu inhibítora přilnavosti ke kovovému základu. Na něm se pak nemůže uplatnit chemisorpce vody, kdyby přece jen pronikla nosnou vrstvou parafinu a ceresinu. Silivosk má výrazné protikorozní vlastnosti. Podobné vlastnosti mají i další konzervační prostředky s filmovou a inhibiční složkou, např. Kortam PK.

Dosavadní zkušenosti ukazují, že dobré konzervační oleje příp. vazeliny rovněž zastávají v některých případech úlohu dočasné ochrany upravených kovových povrchů. Z našich výrobků splňuje uvedený požadavek např. konzervační olej Konkor s inhibiční přísadou derivátů imidazolu a imidazolinu. Pro některé druhy předmětů, např. s nekovovými částmi, nelze použít běžných upravovacích prostředků. V takových případech se mohou uplatnit vypařovací inhibitory, neboť při nich není třeba pracovat s roztoky, které by byly škodlivé pro nekovové části /Čupr-Págo 1977 /.

5. Závěr

Od vhodného inhibítora je možné očekávat potlačení rzi nebo zabránění nové korozi, neboť jeho účinkem se omezí především chemisorpce molekul vody na obnažené kovové mřížce. Při nesprávném použití inhibitorů může dojít k vyvolání nebo dokonce i ke zrychlení koroze. Proto je vhodné provádět v tomto směru zkoušky nejen u známých korozních systémů, ale hlavně u systémů neznámých. Tento požadavek se znásobuje zejména u inhibitorů anodických. Důkladný průzkum charakteru neinhibované koroze lze provádět např. pomocí měření korozní rychlosti a makro- i mikroskopického vyšetřování korodovaných povrchů. Laboratorní podmínky se volí tak, aby se co nejvíce přibližovaly skutečným provozním podmínkám.

Při zkoušení antikoročních inhibitorů je třeba věnovat pozornost zejména složení roztoku, změně teploty, podmínkám proudění, poměru povrchové plochy vzorku k objemu roztoku, době zkoušení, koncentraci kyslíku i jiných plynů a podobně. Existuje několik metod, jimiž lze zjistit významné informace o inhibítorech, z nichž však většina je jen obtížně dostupná běžným konzervátorským pracovištím, kromě uvažované spolupráce s některými výzkumnými ústavu, ústavu ČSAV a SAV, vysokými školami i dalšími institucemi.

V tomto sdělení je uvedeno teoretické zdůvodnění používání i praktický význam protikorozních inhibitorů, především s přihlédnutím k úpravě a ochraně archeologických kovových nálezů. V dílčích záchranných úkonech, např. při odrezování železných předmětů se zachovalým kovovým jádrem nebo při pasivaci povrchu kovů fosfatizací nebo chromátováním i při závěrečných konzervačních úpravách je žádoucí, aby lázeň, inhibiční přípravky a pracovní postupy byly zvoleny s přihlédnutím ke stavu zachování předmětů i způsobu jejich dalšího uložení. Konečný cíl však musí směřovat k účinné a dokonalé ochraně archeologických předmětů, s minimálními ztrátami upraveného materiálu, maximální účinností a spolehlivostí použité konzervační metody i zvolených přípravků.

L i t e r á t u r a :

- Marangoni C. - Stephanelli P. 1872 : J. Chem. Soc., 25, 116.
Akimov G.V. 1953 : Theorie a zkušební metody koroze kovů, SNTL, Praha 142 - 144.
Gatos H.C. 1956 : Inhibition of metallic corrosion in aqueous media, Corrosion 12, č. 1, 23 - 32.
Jaroš M. 1957 : Nová úsporná mořící přísada DBS, Hutnické listy, 138.
Roneš J. - Trojáněk F. 1959 : Příprava kovového povrchu pod nátěry, SNTL, Praha, 106 - 107.
Pelikán J.B. 1962 : Nový inhibitor pro odrezovací lázně, Metodický list 1, Kabinet muzejní a vlastivědné práce při NM v Praze, 1-9.
Čupr V. - Pleva M. 1975 : Wirkung der Bleimennige in Beschichtungsstoffen, Defazet, Deutsche Farbenzeitschrift, J. 29, 4, 153 - 158.
Lincke G. 1975 : Wirkung der Bleimennige in Beschichtungsstoffen, Defazet, Deutsche Farbenzeitschrift, J. 29, 7, 286 - 288.
Čupr V. - Págo L. 1977 : Záchranné úpravy kovových archeologických nálezů, Studie Archeologického ústavu ČSAV v Brně, roč. V, svazek 1.

Die Bedeutung der Verwendung antikorrosiver Inhibitore bei der Konservierung archäologischer Metallfunde. Die Inhibitore sind Präparate, die in vielen Zweigen mit Vorteil verwendet werden und auch bei der Herrichtung archäologischer und musealer Metallgegenstände eine ziemlich grosse Bedeutung haben. In Beitz- oder Entrostungsbädern verursachen sie nämlich die Verlangsamung oder Verhütung der Metallauflösung durch die Säure und verhindern ebenfalls das Eindringen des atomaren Wasserstoffes in das Metallgitter, wodurch sich die mechanischen Eigenschaften des präparierten Materiales verschlechtern würden.

Die früher angewandten Inhibitore verhinderten meist nicht das Eindringen des Wasserstoffes in das Metallgitter. Die Inhibitorenentwicklung zielte von anorganischen Zusammensetzungen, z. B. Arsen- und Quecksilbersalzen zu wirkungsvolleren organischen Stoffen, die z. B. Stickstoff, Schwefel u. ä. enthielten. Heute begegnen wir in Entrostungsbädern am häufigsten wirkungsvolleren Inhibitoren des Types DBS, bei uns unter der Bezeichnung Ryphalgan bekannt. Ihr Vorzug besteht in einer sehr guten Wirkungskraft bei einer verhältnismässig kleinen Menge an verwendetem Präparat /0,2g/L/. Von weiteren kann Resistin - K /0,5g/L/ und der allmählich ersetzte Thioharnstoff /4-5g/L/angeführt werden.

Um näher die Wirkung und die Bedeutung der Verwendung antikorrosiver Inhibitore kennenzulernen seien einige theoretische Anmerkungen angebracht. Die Inhibition kann nach der Durchführungsart auf die anodische, kathodische und gemischte geteilt werden. Die anodischen Inhibitore verlangsamen oder halten die anodischen Reaktionen des korrodierenden Metalles auf. Es wird entweder über die Entstehung von unlöslichen Schutzfilmen auf den Metallen oder von der Absorption oder Chemisorption der Inhibitore auf der Metalloberfläche erwogen. Ähnlich verlangsamen oder bringen die kathodischen Inhibitore zum Stillstand die kathodischen Reaktionen bei der Korrosion. Diese Aufgabe können verschiedene anorganische sowie organische Substanzen versehen.

Ausser der Anwendung antikorrosiver Inhibitore in Entrostungsbädern kann der Schutz der Metalloberfläche durch Passivierung /Phosphattisierung, Chromatisierung u. ä./ verstärkt werden. Ferner kann man jedoch die Korrosions-Widerstandsfähigkeit durch Inhibitore erhöhen, die im Grundanstrich enthalten sind. Dem Grundanstrich werden manchmal Inhibitionspigmente beigefügt mit einer Passivierungsfähigkeit die Metalloberfläche gegen Korrosion zu schützen /z. B. Pb_3O_4 , Pb_2O , einige Chromate u. ä./ . Die Appretur ist vor allem für grössere Gegenstände anwendbar, die der direkten atmosphärischen Wirkung ausgestellt sind und die man nicht ausreichend entrostet kann.

Eine andere Möglichkeit sind antikorrosive Anstrichmittel mit geeignetem Inhibitor. Von bewährten Präparaten können das mikrokristallische Konservierungswachs KRNB, ferner Silivosk, das ausser Konservierungsstoffen auch einen Zusatz des Aluminiumstearan als Inhibitor enthält, Kortam PK u. a. angeführt werden. Von Konservierungsölen mit Inhibitionszusatz ist es z. B. Konkor mit guten Antikorrosionseigenschaften. Für einige Arten von Metallgegenständen mit nichtmetallischen Bestandteilen bewähren sich besser Verdunstinhibitore.

Abschliessend kann man konstatieren, dass das Studium dieser Problematik und ihre Applikation auf archäologische sowie museale Metallgegenstände zu einem wirksamen, vollendetem, langdauernden Schutz zielt, mit minimalen Verlusten des behandelten Materiales.

DŘEVA Z BÁZE POVODŇOVÝCH ULOŽENIN ŘEKY MORAVY U STRÁŽNICE

/okr. Hodonín /

Emanuel Opravil, AÚ ČSAV Brno

V souvislosti s rekonstrukcí vývoje vegetace údolní nivy řeky Moravy ve druhé polovině 1. tisíciletí n.l. zaznamenávám veškeré výchozy vrstev s rostlinnými fosiliemi. Na neregulovaném úseku řeky Moravy u Strážnice máme ještě vzácnou příležitost sledovat vrstevní profil povodňových uloženin v přirozených odkryvech nárazových břehů. Na bázi povodňových uloženin na povrchu podložních štěrkopísků nezřídka nalézáme rostlinné zbytky - nejčastěji kmeny a klády. Ing. Z. Prudič z VÚLHM Uher-ské Hradiště sledoval v r. 1976 při mimořádně nízkém vodním stavu bázi povodňových uloženin v uvedeném úseku a odebral 41 vzorků dřev, která předal k paleobotanické analýze. Vzorky pocházely z větví a kmenů většinou horizontálně uložených v hloubce cca 4-5 m. V jednom případě byl odebrán vzorek ze zašpičatělého kůlu, s největší pravděpodobností příplaveného; ostatní kulatina pochází z vývrátů více méně in situ uložených. Nasvědčuje tomu stejná orientace vývrátů a několik obnažených pařezů rovněž zcela in situ. Vyjma jednoho pařezu z hloubky 180 cm pochází ostatní dřeva z hloubky okolo 4 m; mocnost povodňových uloženin je tedy značná. Protože nálezy od Strážnice neprovází žádný jiný materiál, který by usnadnil datování, musíme se opírat o analogické nálezy z jiných míst v povodí: u Olomouce byly zaznamenány z doby bronzové /Otruba 1927/28 / a u Kvasic z 1. tisíciletí př. n.l. /Opravil 1976/. Nález od Strážnice bude asi obdobný kvasickému - můžeme předpokládat z doby okolo přelomu letopočtu nebo mladší. Pařez z vyšší polohy je pochopitelně nejmladší, z období s nižší intenzitou ukládání povodňových kalů.

Xylotomická analýza dřev od Strážnice přinesla tyto výsledky: dub /*Quercus* sp./ - 30 vzorků, jasan /*Fraxinus excelsior* s.l./ - 9 vzorků, topol /*Populus* sp./ - 1 vzorek, trnka /*Prunus spinosa*/ - 1 vzorek. Porovnáme-li je s dosavadními výsledky z Mikulčic pak si povšimneme nedostatku jilmu; v době předvelkomoravské i velkomoravské tvořily stromové patro tyto hlavní dřeviny - dub, jilm a jasan, provázené habrem. Proto jilmové doubravy, nepostihované pravidelnými záplavami, předpokládáme za hlavní součást lesních porostů v nivě Moravy ve 2. pol. 1. tisíciletí. V nálezích od Strážnice převládají dub s jasanem, prozrazujícím blízkost vodního toku, vyšší hladinu spodní vody, případně občasně záplavy. To by odpovídalo poloze nálezů, lemujících původní koryto řeky, v jehož bezprostřední blízkosti se projevovalo kolísání hladiny, podmíněné např. jarním táním. Nálezy od Strážnice znovu dokazují odlišný charakter nivy řeky Moravy v ranném středověku na rozdíl od pozdního, kdy docházelo k častým pravidelným záplavám, zabahnování tvrdého luhu a jeho přeměně v měkký luh.

L i t e r a t u r a :

- E. Opravil, 1976; Stáří povodňových sedimentů v jižní části Hornomoravského úvalu /Kvasice, okres Kroměříž/, Sborník geol. věd Antropozoikum 11.
J. Otruba, 1927-28: Příspěvek k poznání quartérní květeny v okolí Olomouce, ČMM 25, 237-250.

Hölzer aus der Basis der Überschwemmungsablagerungen des Flusses Morava bei Strážnice /Bez. Hodonín/. Während des extrem niedrigen Wasserstandes im Jahre 1976 wurde die Basis der Überschwemmungsablagerungen auf dem nicht regulierten Abschnitt des Flusses Morava bei Strážnice entblösst. Auf der Basis dieser Ablagerungen kommt eine Menge fossiler Windbrüche - Klötze, Stämme mit Ästen - und ganzer Baumstrünke in ursprünglicher Lage in situ erhalten vor. Ihre Gattungszusammensetzung ist folgend: Eiche /*Quercus* sp./ 30 Proben, Esche /*Fraxinus excelsior* s.l./ 9, Pappel /*Populus* sp./ 1, Schlehe /*Prunus spinosa*/ 1. Da es zur erhöhten Sedimentation der Überschwemmungsablagerungen erst seit dem 11. - 12. Jahrhundert kam, nehmen wir an, dass es zur Ablagerung der Windbrüche bei Strážnice im früher Mittelalter kam. Die Abwesenheit der Ulme in den Proben von Strážnice deutet an, dass es sich um Überreste einer eschenartigen Eichenaue handelt, die einst den Flusslauf der Morava säumte. Dieser Holzbestand war nur zeitweise in unmittelbarer Nähe des Flusses überschwemmt; der übrige Teil der Aue, wie die Grabungen in Mikulčice beweisen, war mit Ulmen-Eichenwäldern bewachsen, völlig ausserhalb des Bereiches der Überschwemmungen. Die Funde aus Strážnice bestätigen, dass im frühen Mittelalter in dem Gefilde des Flusses Morava eine harte Aue überwog und dass es zu ihrer Umwandlung in eine weiche Aue erst im späteren Mittelalter kam.

INTERDISCIPLINÁRNÍ RACIONALIZAČNÍ BRIGÁDA /IRB/ - VÝSLEDKY PRÁCE MORAVSKÉ SKUPINY ZA ROK 1976

Karel L u d i k o v s k ý , AÚ ČSAV Brno

Vladimír H a š e k , Geofyzika n.p. Brno

Cílem práce týmu vědeckých a technických pracovníků AÚ ČSAV, GEOFYZIKY n.p. Brno a specialistů z dalších ústavů ČSAV, ČSUP, VŠB ap. je aplikace geofyzikálních aj. přírodovědeckých metod v archeologii. Organizačně se IRB skládá ze dvou sekcí, respektujících historicky vzniklá pole působnosti - Čechy a Moravu. Patronace zastoupená zakládajícími složkami - AÚ ČSAV, Geofyzikou n.p. Brno a KU v Praze v čele s akademikem J. Poulíkem spolu s politickou, odborářskou a odbornou záštitou tvoří její opěrný a kontrolní systém. Praktickou činnost zajišťují operativní řídicí skupiny, jmenované ze specialistů příslušných pracovišť. Podpisem smluvních dokumentů zahájila IRB dnem 1.1.1976 svou činnost, která je považována za dlouhodobou.

Práce moravské skupiny se rozvíjí ve dvou hlavních směrech :

1. Terénní archeologická prospekce se zabývá metodicko-výzkumnými pracemi aplikovaného výzkumu všemi dostupnými a použitelnými metodami. Cílem je zjistit polohu a vypracovat geofyzikální schéma objektů a tím poskytnout archeologovi maximum informací před započatím vlastních odkrytí, a z dosažených výsledků vyvozovat metodické závěry pro řešení analogických úkolů terénní prospekce. Sleduje tedy nejen servisní, ale současně i výzkumnou stránku tohoto úkolu. Z dílčích složek této skupiny lze uvést metodicko-výzkumnou skupinu, měřičskou skupinu, fotogrametrii, kvarterní geologii atd.
2. Laboratorní sekce zahrnuje pomocná měření, rozborů, dokumentační metody atd. Vyhodnocuje nejen naměřená data, ale i získané nálezy a jiné informace. Z dílčích úseků lze uvést geochemii, speciální analýzy atd. a především v současné době intenzivně budovanou skupinu pro absolutní datování.

Skupina pro matematické metody a výpočetní techniku /samočinný počítač / a experimentální výzkum se podílí na vyhodnocování a ověřování výsledků obou shora uvedených odvětví.

Na úseku terénní prospekce pracovala metodicko-výzkumná skupina metodami : geoelektrickou /E /, magnetometrickou /M / a seismickou /S /. Měření byla provedena na těchto lokalitách :

Bořitov, o. Blansko /sídl., zvonc. poháry, M /; Dol. Věstonice, "Na pískách", o. Břeclav /sídl., slovan., E,M /; Křepice, o. Břeclav /pohřebiště, latén, M /; Mušov, o. Břeclav /řím.stanice, E,M /; Pavlov, o. Břeclav /paleolit. stanice, E,S /; Pohansko, o. Břeclav /hradiště, slovan., M /; Pobodim, o. Trenčín /hradiště, slovan., M /; Polešovice, o. Uher. Hradiště /sídl., latén, středov., M /; Sudice, o. Blansko /železář. pece, ml.d.řím., M /; Strachotín "Petrova louka", o. Břeclav /hradiště, slovan., M /; Vel. Bílovice, o. Břeclav /pohřebiště, slovan., M /; Židlochovice, o. Brno-v./hrobka, M /.

Laboratorní sekce vypracovala geochemické analýzy strusek a vzorků rud ze Sudic, vlastnosti hornin z Pobodimi; měřičská skupina vyhotovila plán Sudic; skupina pro abs. datování položila TL sondy na Hostýně a připravuje měření vzorků paleomagnetickou metodou na pracovištích v Brně a Ostravě. Počítačem byla vyhodnocena a graficky dvoj- a tříjrozměrně zobrazena první baterie pecí v Sudicích.

Výsledný vědecko-ekonomický efekt poskytl orientaci v terénu a tím vytvořil podmínky pro racionální využití pracovních kapacit, finanční a časové úspory atp. Laboratorní metody umožnily upřesnit geologicko-fyzikální model naleziště před výzkumem. Úloha počítače v oblasti časových úspor je obecně známá; jako příklad uvádíme automatické vyhodnocení naměřených dat, spojené se strojovým grafickým zobrazením ve dvou- a třírozměrné projekci, které je v posledním případě bez použití počítače vyloučeno. Význam speciálních chemických a přírodovědeckých analýz je obecně znám a stává se v současné době samozřejmou a nedílnou součástí interpretace.

Výsledky činnosti IRB byly předneseny členy řídicí skupiny na semináři o aplikaci geofyziky v archeologii v Nových Vozokanech, která pověřila organizací příští konference s mezinárodní účastí moravskou skupinu IRB. V rámci úzké spolupráce s AÚ SAV v Nitře provedou členové moravské skupiny některá měření i na Slovensku.

Závěrem lze konstatovat, že při řešení úkolu výzkumného charakteru dochází k týmové spolupráci odborníků různých profesí. Tímto úzkým kontaktem je zaručena mj. komplexnost řešení dané problematiky, efektivnost jednotlivých operací, využití strojového parku a tím i dosažení finančních úspor.

Poněvadž činnost IRB je nutné koordinovat s plánem a možnostmi jednotlivých zastoupených pracovišť, obrácí se operativní řídicí skupina na zájemce /především terénních měření / s žádostí, aby své požadavky na příští rok podali nejpozději do listopadu běžného kalendářního roku.

L i t e r a t u r a :

Interdisciplinární racionalizační brigáda pro uplatnění geofyzikálních metod v archeologii, Brno 1976, /ustavující dokumenty IRB jsou uloženy v AÚ ČSAV v Praze a v Brně, na Karlově universitě v Praze a v Geofyzice n.p. v Brně /.

K.Ludikovský-V.Hašek: Některé výsledky prací moravské sekce IRB v r. 1976, Sborník o geofyzikálních metodách v archeologii ze semináře ve Velkých Vozokanech /v tisku /.

tíž : Interdisciplinární racionalizační brigáda, vyšší stupeň mezioborové spolupráce v geofyzikálním a archeologickém výzkumu, Geologický průzkum /v tisku /.

tíž : Výroční zpráva úkolu "Aplikace geofyzikálních metod v archeologii", etapa 1976 /uloženo : AÚ ČSAV Brno, Geofyzika n.p. Brno /.

Ludikovský-Hašek-Souchopová-Fr.Obr aj. : Sudice, železářské centrum z mladší doby železné: PV 1975, 1976; Geologický průzkum, Hutnické listy, Sborník OM Blansko 1975, 1976 /v tisku / - metodika GF výzkumu, archeologické výsledky, chemické rozborů atd.

Interdisziplinäre Rationalisierungsbrigade /IRB/ - Arbeitsergebnisse der mährischen Gruppe für das Jahr 1976. Arbeitsziel des Teams wissenschaftlicher und technischer Angestellten des AÚ ČSAV, des VEB Geofyzika Brno und Spezialisten aus weiteren Instituten der ČSAV, ČSUP, VŠB u.w. ist die Applikation geophysikaler und anderer naturwissenschaftlicher Methoden in der Archäologie. Organisatorisch besteht die IRB aus zwei Sektionen, der böhmischen und der mährischen. Die Patronanz durch die gründenden Bestandteile vertreten - AÚ ČSAV, VEB Geofyzika Brno und Karlsuniversität in Praha an der Spitze mit AKM J. Poulík, gemeinsam mit der politischen, gewerkschaftlichen und fachmännischen Schirmherrschaft bilden ihre Stütz- und Kontrollsystem. Die praktische Tätigkeit sichern operative Leitungsgruppen aus Spezialisten der zuständigen Arbeitsstellen bestehend. Ihre Tätigkeit eröffnete die IRB am 1.1.1976.

Die Arbeit der mährischen Gruppe entfaltet sich in zwei Richtungen :

1. Die archäologische Terrainprospektion befasst sich mit methodischen Forschungsarbeiten der applizierten Grabung, deren Ziel darin besteht, das geophysikale Schema der archäologischen Objekte

auszuarbeiten und so dem Archäologen das Maximum an Informationen vor Beginn der Abdeckungen zu gewähren, und rückwirkend aus den erzielten Ergebnissen methodische Schlussfolgerungen zur Lösung analogischer Aufgaben der Terrainprospektion zu folgern. Sie verfolgt also nicht nur den Service-, sondern gleichzeitig auch den Forschungsstandpunkt der Aufgabe.

2. Die laboratorische Sektion schliesst Hilfsmessungen, Analysen, Dokumentationsmethoden usw. ein. Sie wertet die vermessenen Daten, aber auch die gewonnenen Funde und andere Informationen /Geochemie, Analysen; aufgebaut wird die Gruppe für die absolute Datierung / aus. Die Gruppe für mathematische Methoden und für Rechnerstechnik / selbsttätiger Zähler / und experimentale Grabung beteiligt sich an der Auswertung und Beglaubigung der Ergebnisse der oben angeführten Zweige.

Auf dem Gebiet der Terrainprospektion arbeitete die methodische Forschungsgruppe mit der geoelektrischen /E /, magnetometrischen /M / und seismischen /S / Methode und nahm Messungen auf diesen Lokalitäten vor : Bořitov, Bez. Blansko /Siedlung der Glockenbecherkultur, M /; Dolní Věstonice, "Na pískách", Bez. Břeclav /slawische Siedlung, E,M /; Křepice, Bez. Břeclav /latènezeitliches Gräberfeld, M /; Mušov, Bez. Břeclav /römische Station, E,M /; Pavlov, Bez. Břeclav /paläolithische Station, E,S /; Pohansko, Bez. Břeclav /slawischer Burgwall, M /; Pobedim, Bez. Trenčín /slawischer Burgwall, M /; Polešovice, Bez. Uh. Hradiště /Siedlung, latènezeitlich, mittelalterlich, M /; Sudice, Bez. Blansko /Eisenverhüttungsöfen, jüngere römische Kaiserzeit, M /; Strachotín "Petrova louka", Bez. Břeclav /slawischer Burgwall, M /; Vel. Bílovice, Bez. Břeclav /slawisches Gräberfeld, M /; Židlochovice, Bez. Brno-venkov /Gruft, Mittelalter, M /.

Die laboratorische Sektion arbeitet geochemische Analysen von Schlacken und Erzen aus Sudice, Gesteineigenschaften aus Pobedim aus; die Gruppe für die absolute Datierung legte TL Sonden auf Hostýn und bereitet eine Messung von Proben durch die paläomagnetische Methode auf den Arbeitsplätzen in Brno und Ostrava vor. Mit dem Zähler wurden die ersten Ofenbatterien in Sudice bewertet und graphisch zwei- sowie dreidimensional wiedergegeben.

Die Tätigkeitsergebnisse der IRB wurden von den Mitgliedern der Leitungsgruppe am Seminar über die Applikation der Geophysik in der Archäologie in Nové Vozokany vorgetragen. Mit der Organisation der nächsten Konferenz mit ausländischer Beteiligung wurde die mährische Gruppe der IRB beauftragt. Im Rahmen der engen Zusammenarbeit mit dem AÚ SAV in Nitra werden Mitglieder der mährischen Gruppe einige Messungen auch in der Slowakei vornehmen.

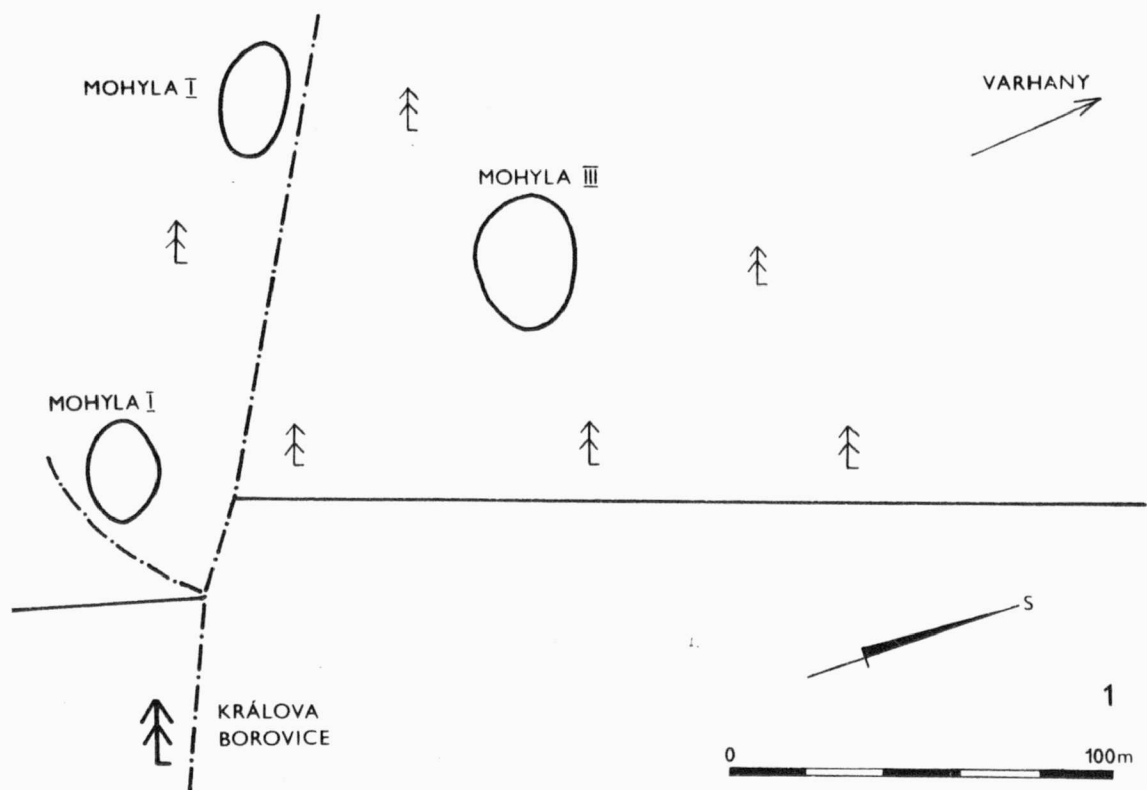
Abschliessend kann festgestellt werden, dass es bei der Lösung von Forschungsaufgaben zu einer Teamzusammenarbeit von Fachmännern verschiedener Professionen kommt; durch diesen engen Kontakt ist ausser anderem die komplexe Lösung der gegebenen Problematik, die Effektivität der einzelnen Operationen, die Ausnützung des Maschinenparkes und somit auch die Erzielung von zeitlichen und finanziellen Ersparnissen gewährleistet.

V Ý Z K U M Y A Z Á C H R A N N É A K C E N A M O R A V Ě V R O C E 1 9 7 6

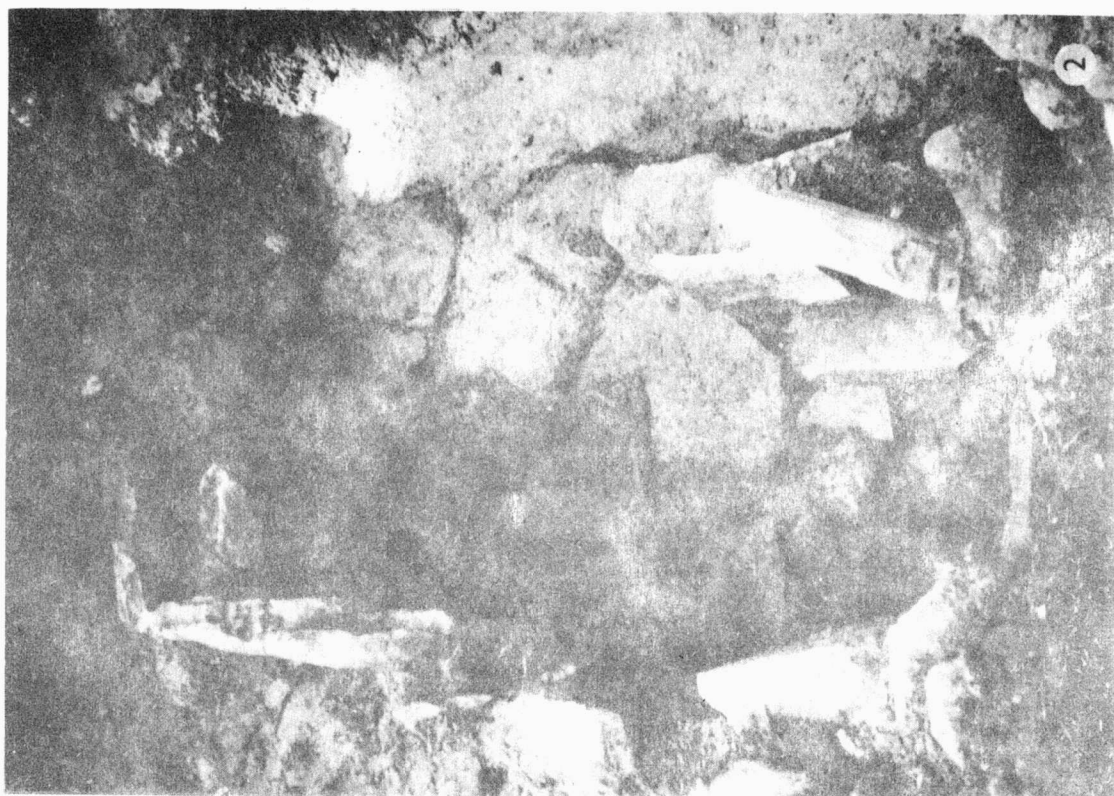
1. Albrechtice /okr. Karviná /: středověk
2. Babice /okr. Uherské Hradiště /: středověk
3. Blatnice /okr. Třebíč /: kultura zvoncovitých pohárů
4. Blazice /okr. Kroměříž /: doba halštatská
5. Blučina /okr. Brno-venkov /: kultura velatická, horákovská, slovanská
6. Borotice /okr. Znojmo /: kultura středodunajská mohylová
7. Bořitov /okr. Blansko /: kultura zvoncovitých pohárů
8. Brno /okr. Brno-město /: středověk
9. Brno-Bohunice /okr. Brno-město /: kultura horákovská
10. Brno-Brněnské Ivanovice /okr. Brno-město /: kultura moravská malovaná, popelnicových polí, doba laténská, středověk
11. Brno-Komárov /okr. Brno-město /: středověk
12. Brno-Královo Pole /okr. Brno-město /: doba bronzová
13. Brno-Lišeň /okr. Brno-město /: kultura velatická
14. Brno-Řečkovice /okr. Brno-město /: kultura podolská, horákovská, doba římská
15. Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město /: kultura šňurová, zvoncovitých pohárů, starší doba bronzová, kultura velatická, doba římská, kultura slovanská
16. Bruntál /okr. Bruntál /: středověk
17. Břeclav /okr. Břeclav /: kultura slovanská
18. Březí u Mikulova /okr. Břeclav /: neolit
19. Bulhary /okr. Břeclav /: paleolit, neolit, kultura horákovská, doba laténská, středověk
20. Dětmarovice /okr. Karviná /: paleolit
21. Diváky /okr. Břeclav /: paleolit
22. Dobrochov /okr. Prostějov /: kultura lužických popelnicových polí
23. Dolní Věstonice /okr. Břeclav /: paleolit, kultura moravská malovaná, kanelovaná, zvoncovitých pohárů, únětická, věteřovská, velatická, doba římská, kultura slovanská
24. Hlinsko /okr. Přerov /: paleolit, kultura kanelovaná
25. Hluk /okr. Uherské Hradiště /: kultura slovanská
26. Holasovice /okr. Opava /: doba římská
27. Holešov /okr. Kroměříž /: paleolit

28. Horní Moštěnice /okr. Přerov / : paleolit
29. Hostim /okr. Znojmo / : doba laténská
30. Hulín /okr. Kroměříž / : paleolit, kultura lužická
31. Hustopeče nad Bečvou /okr. Přerov / : kultura slovanská
32. Chvalčov /okr. Kroměříž / : doba laténská
33. Jaroměřice n. Rok. /okr. Třebíč / : kultura moravská malovaná
34. Jeseník /okr. Šumperk / : středověk
35. Jezeřany-Maršovice /okr. Znojmo / : kultura moravská malovaná
36. Jihlava /okr. Jihlava / : středověk
37. Jívová /okr. Olomouc / : středověk
38. Ketkovice /okr. Brno-venkov / : neolit
39. Klobouky u Brna /okr. Břeclav / : středověk
40. Kobeřice /okr. Opava / : eneolit
41. Kostelec na Hané /okr. Prostějov / : kultura moravská malovaná
42. Kotojedy /okr. Kroměříž / : kultura volutová, zvoncovitých pohárů, popelnicových polí
43. Kramolín /okr. Třebíč / : kultura moravská malovaná, doba halštatská
44. Kyjov-Nětčice /okr. Hodonín / : kultura šňurová
45. Kyjovice /okr. Znojmo / : doba halštatská
46. Lesonice /okr. Znojmo / : středověk
47. Lesůnky /okr. Třebíč / : kultura moravská malovaná
48. Lešná-Poruba u Hustopeč n. Bečvou /okr. Vsetín-Přerov / : doba bronzová
49. Letovice /okr. Blansko / : kultura slovanská
50. Lipník nad Bečvou /okr. Přerov / : kultura volutová, moravská malovaná, kanelovaná, starší doba bronzová, kultura popelnicových polí, slovanská
51. Loděnice /okr. Znojmo / : doba laténská
52. Loštice /okr. Šumperk / : kultura slovanská
53. Luleč /okr. Vyškov / : neolit
54. Míkovice /okr. Uherské Hradiště / : kultura volutová
55. Mikulčice /okr. Hodonín / : kultura slovanská
56. Moravská Nová Ves /okr. Břeclav / : kultura únětická
57. Moravská Třebová-Udánky /okr. Svitavy / : středověk
58. Moravské Budějovice /okr. Třebíč / : kultura moravská malovaná
59. Moravský Písek /okr. Hodonín / : kultura velatická
60. Morkůvky /okr. Břeclav / : kultura slovanská
61. Mušov /okr. Břeclav / : kultura volutová, zvoncovitých pohárů, únětická, velatická, podolská, horákovská, doba laténská, římská, kultura slovanská, středověk
62. Mutěnice /okr. Hodonín / : kultura slovanská
63. Nechvalín /okr. Hodonín / : kultura slovanská
64. Nejdko /okr. Břeclav / : bez určení
65. Nížkovice-Heršpice /okr. Vyškov / : středověk
66. Nová Hradečná /okr. Olomouc / : kultura lužická
67. Nový Poddvorov /okr. Hodonín / : kultura slovanská
68. Olomouc /okr. Olomouc / : doba římská, kultura slovanská, středověk
69. Opava /okr. Opava / : středověk
70. Ostrožská Nová Ves /okr. Uherské Hradiště / : paleontol. nález, kultura slovanská
71. Osvětimany /okr. Uherské Hradiště / : středověk
72. Paměťice /okr. Blansko / : doba římská
73. Píšť /okr. Opava / : neolit
74. Polešovice /okr. Uherské Hradiště / : středověk
75. Přerov-Předmostí /okr. Přerov / : paleolit
76. Přestavky /okr. Přerov / : paleolit
77. Příštipo /okr. Třebíč / : kultura moravská malovaná
78. Pustiměř /okr. Vyškov / : kultura zvoncovitých pohárů
79. Rajhrad /okr. Brno-venkov / : kultura slovanská
80. Rajhradice /okr. Brno-venkov / : kultura slovanská
81. Rouské /okr. Přerov / : bez kult. označení
82. Rýmařov /okr. Bruntál / : středověk
83. Skřečon /okr. Karviná / : paleolit
84. Slatinky /okr. Prostějov / : kultura baalberská
85. Strachotín /okr. Břeclav / : doba laténská, kultura slovanská
86. Strání /okr. Uherské Hradiště / : středověk
87. Sudice /okr. Blansko / : doba římská
88. Suchohrdly u Miroslavi /okr. Znojmo / : kultura únětická
89. Sušice /okr. Přerov / : kultura popelnicových polí
90. Sušice /okr. Uherské Hradiště / : kultura slovanská
91. Svojkovice /okr. Jihlava / : středověk
92. Šlapanice /okr. Brno-venkov / : paleobotanický nález, kultura moravská malovaná, velatická, horákovská
93. Traplice /okr. Uherské Hradiště / : neolit, eneolit
94. Třebětice /okr. Kroměříž / : doba laténská

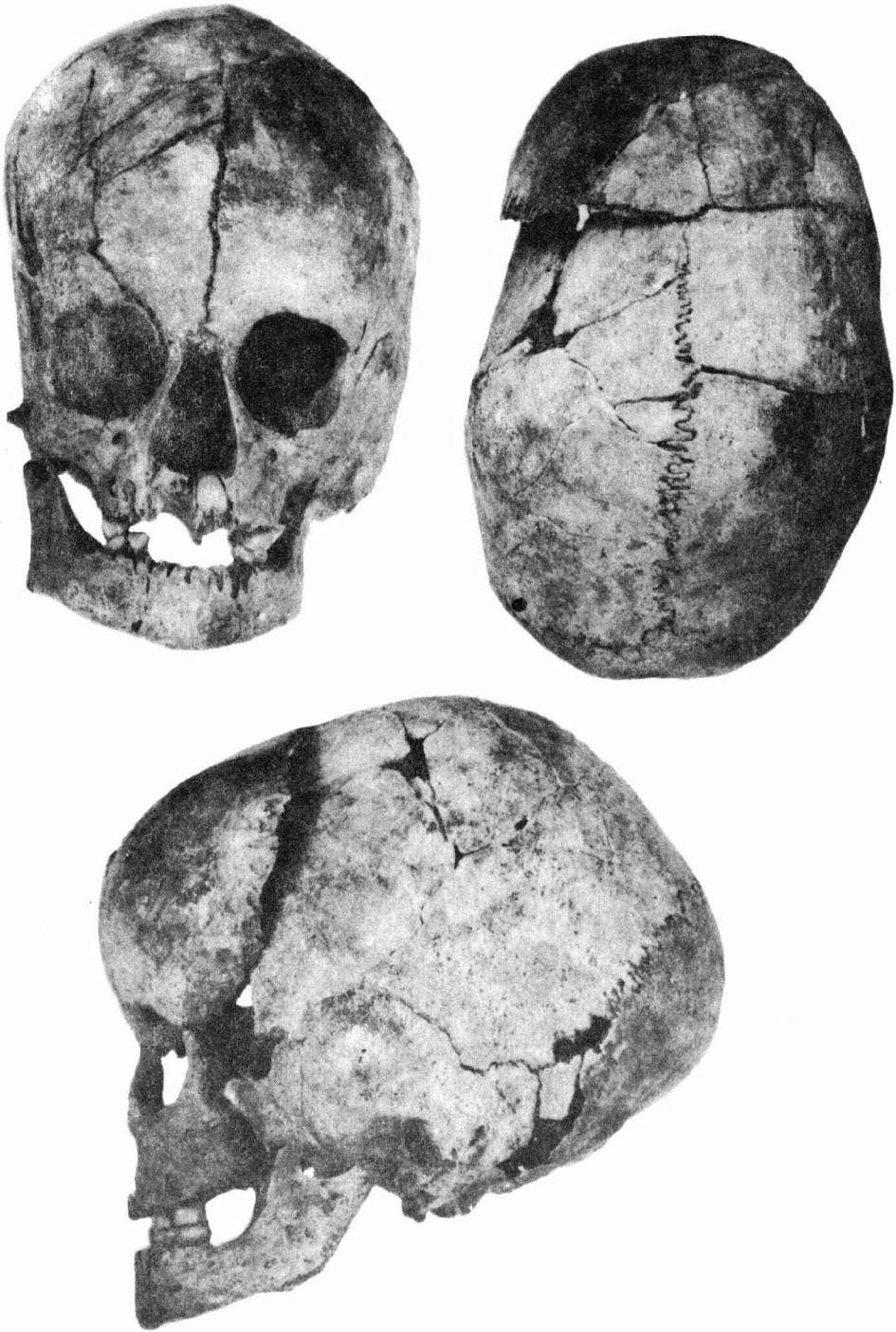
95. Tupesy /okr. Uherské Hradiště /: kultura volutová
96. Uherské Hradiště /okr. Uherské Hradiště /: středověk
97. Uherské Hradiště-Jarošov /okr. Uherské Hradiště /: paleontologický nález, kultura slovanská
98. Uherský Brod /okr. Uherské Hradiště /: doba římská
99. Unčovice /okr. Olomouc /: kultura lužická, laténská
100. Vacanovice /okr. Olomouc /: neolit
101. Valtice /okr. Břeclav /: středověk
102. Vážany /okr. Kroměříž /: kultura popelnicových polí
103. Velké Bílovice /okr. Břeclav /: kultura moravská malovaná, nálevkovitých pohárů, protoúnětická, slovanská, středověk
104. Velké Hostěrádky /okr. Břeclav /: kultura slovanská
105. Velké Hoštice /okr. Opava /: kultura volutová, popelnicových polí, středověk, kultura nálevkovitých pohárů, doba římská, kultura slovanská
106. Vranovice /okr. Prostějov /: kultura únětická
107. Vysoké Pole /okr. Gottwaldov /: středověk
108. Záblatí /okr. Karviná /: paleolit
109. Zahnašovice /okr. Kroměříž /: paleolit
110. Zbýšov /okr. Brno-venkov /: středověk
111. Zlechov /okr. Uherské Hradiště /: kultura slovanská
112. Zvěrkovice /okr. Třebíč /: kultura zvoncovitých pohárů
113. Žabčice /okr. Brno-venkov /: středověk

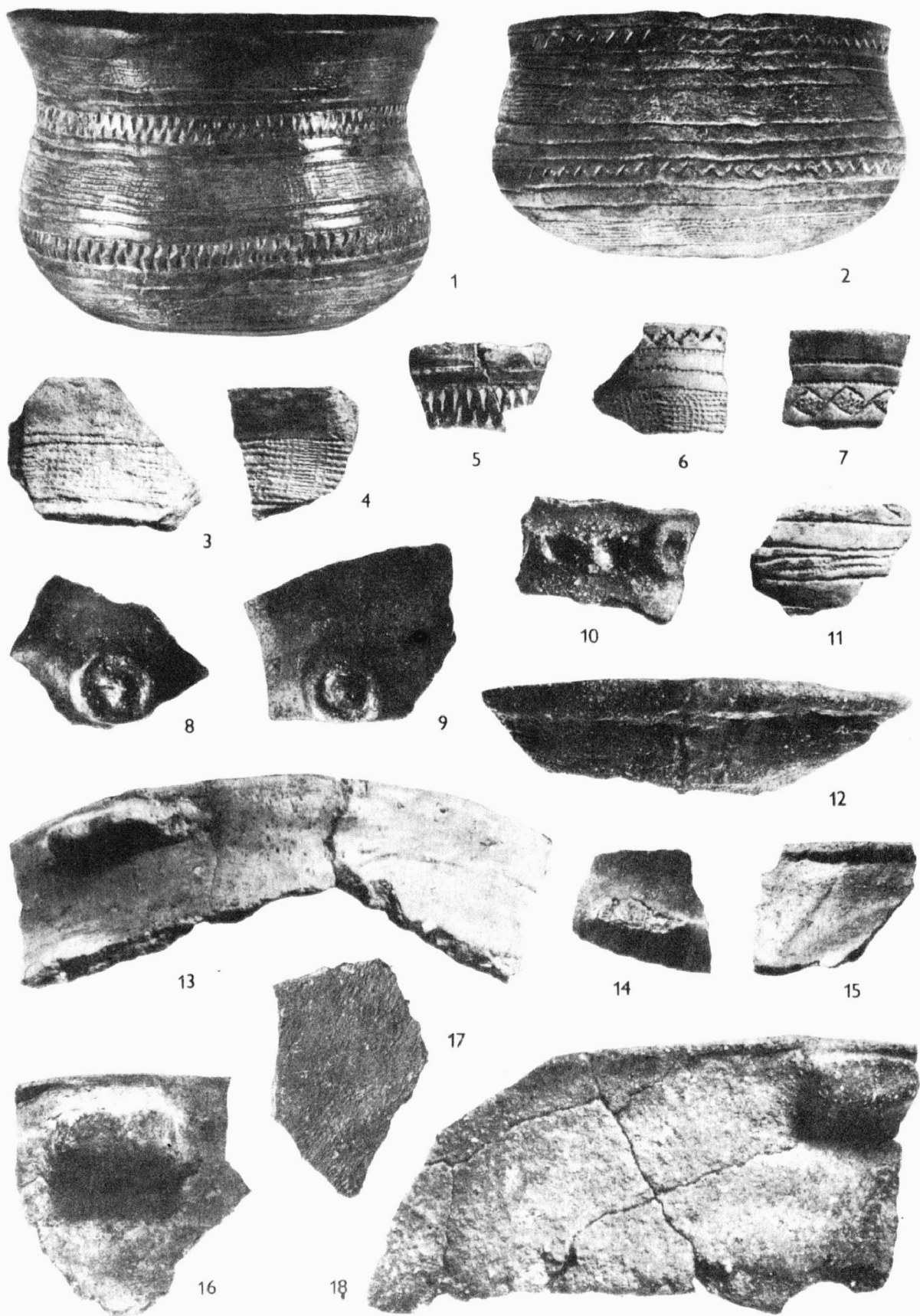
Tab. 1
 Slatinky /okr. Prostějov / . 1 skupina mohyl v blízkosti hradiska "Varhany" na Ostichovci; 2 kamenný plášť mohyly I. - 1 Hügelgräbergruppe in der Nähe des Burgwalles "Varhany" am Ostichovec; 2 Steinmantel des Hügelgrabes I.

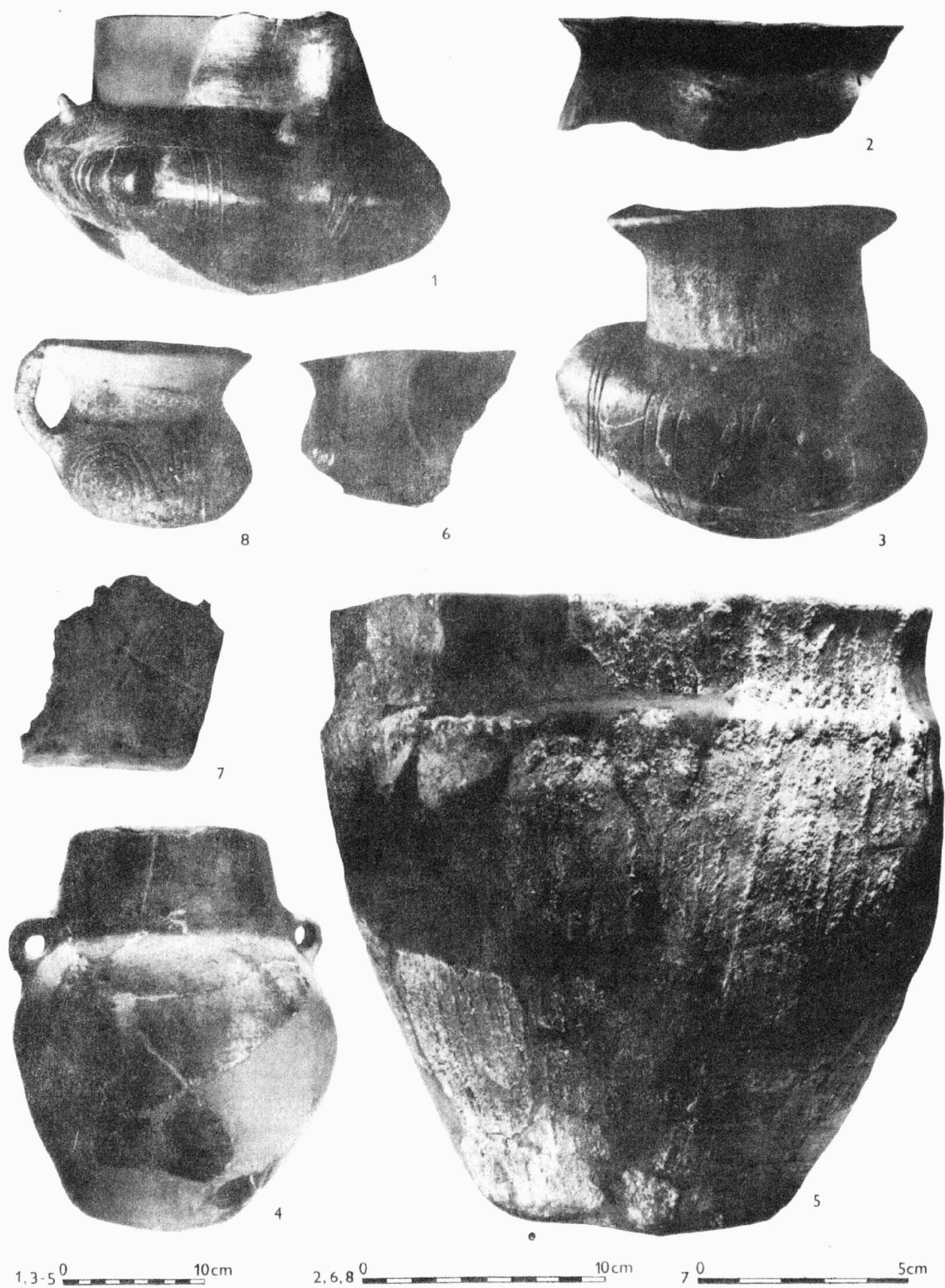
Tab. 2
Slatinky /okr. Prostějov / . 1 mohyla I, hrob 1; 2 mohyla I, hrob 2. - 1 Hügelgrab I, Grab 1; 2 Hügelgrab I, Grab 1; 2 Hügelgrab I, Grab 2.

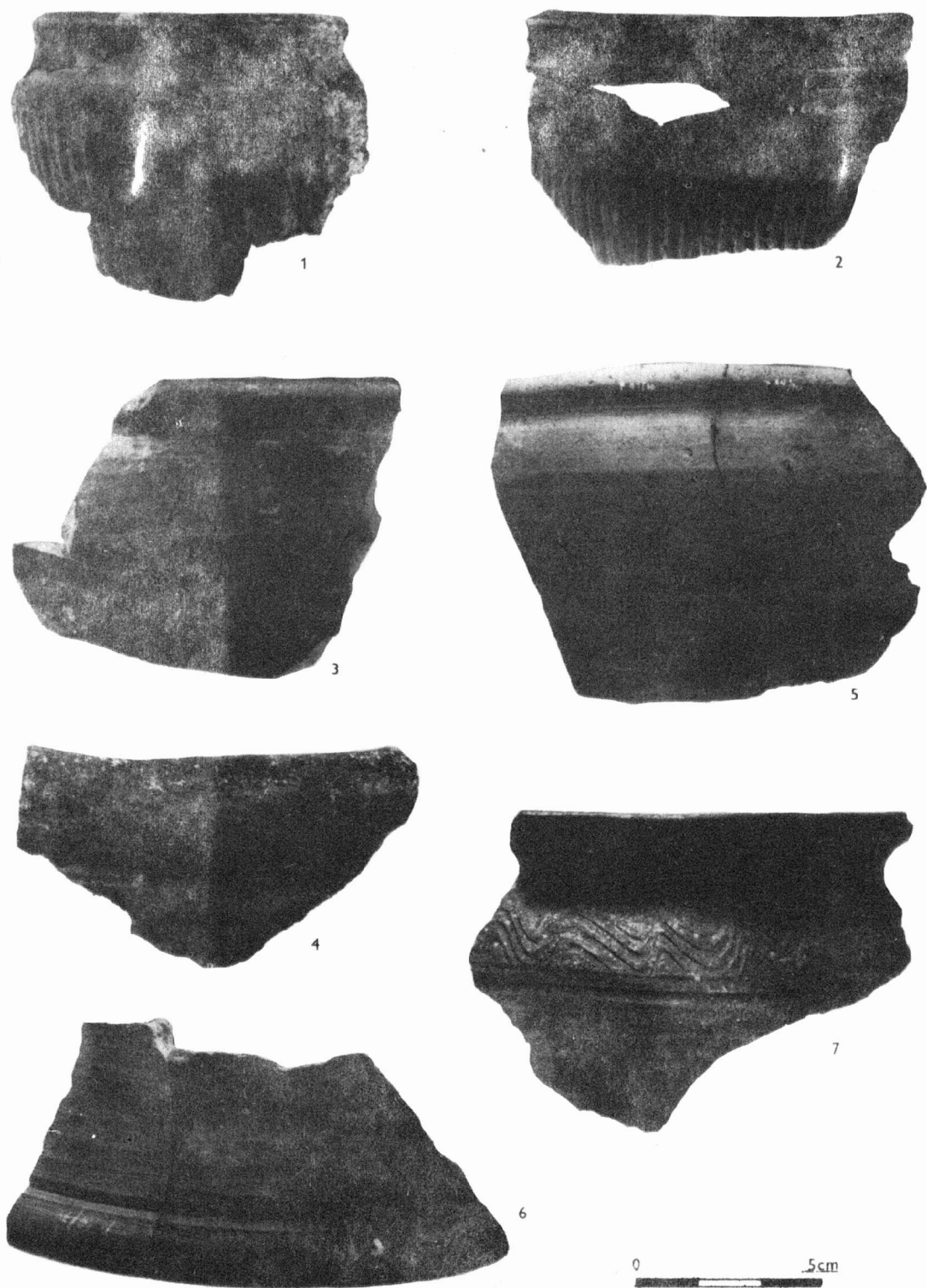
Tab. 3
Slatinky /okr. Prostějov / . Dětská lebka z baalberského hrobu č. 1. - Kinderschädel aus dem Baal-
berger Grab Nr. 1.

Tab. 4
 Pustiměř / okr. Vyškov /. Výběr keramiky ze sídlištní jámy kultury zvoncovitých pohárů. - Keramik-
 auswahl aus einer Siedlungsgrube der Glockenbecherkultur.

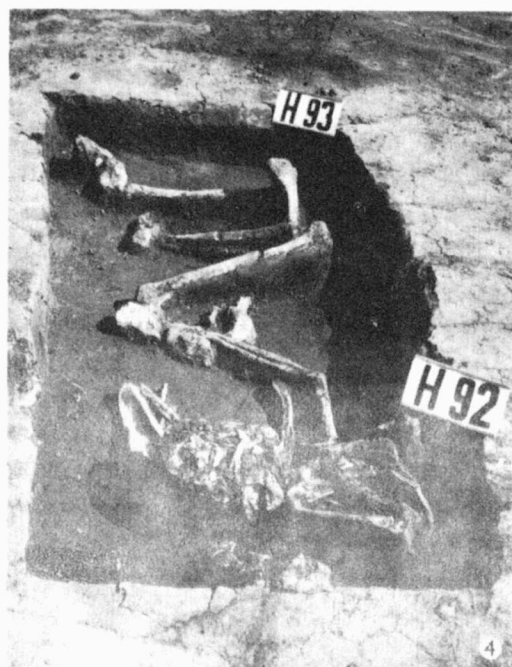
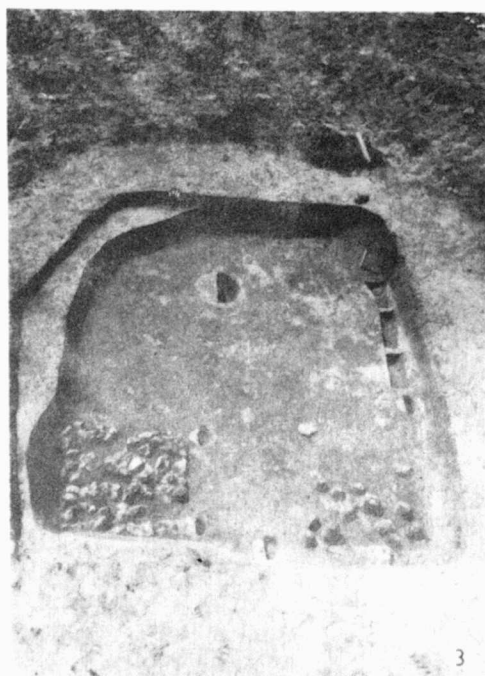
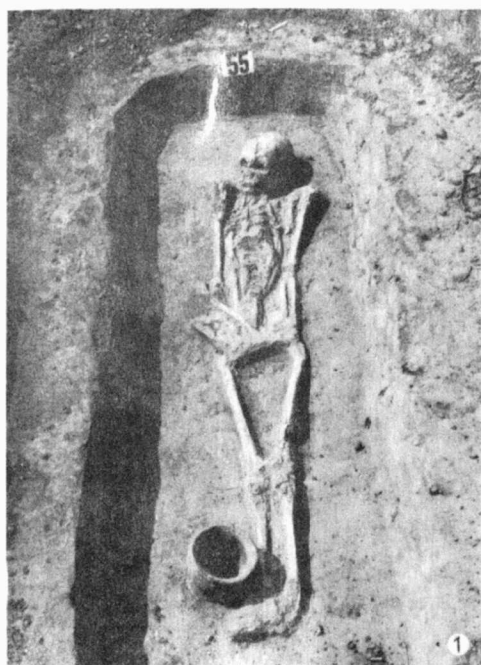
Tab. 5
 Unčovice /okr. Olomouc / . Výběr nálezů z jámy A. - Fundauswahl aus Grube A.

Tab. 6
 Unčovice /okr. Olomouc/. 1-6 výběr nálezů z jámy C; 7 střep z jámy D. - 1-6 Fundauswahl aus Grube C; 7 Scherben aus Grube D.

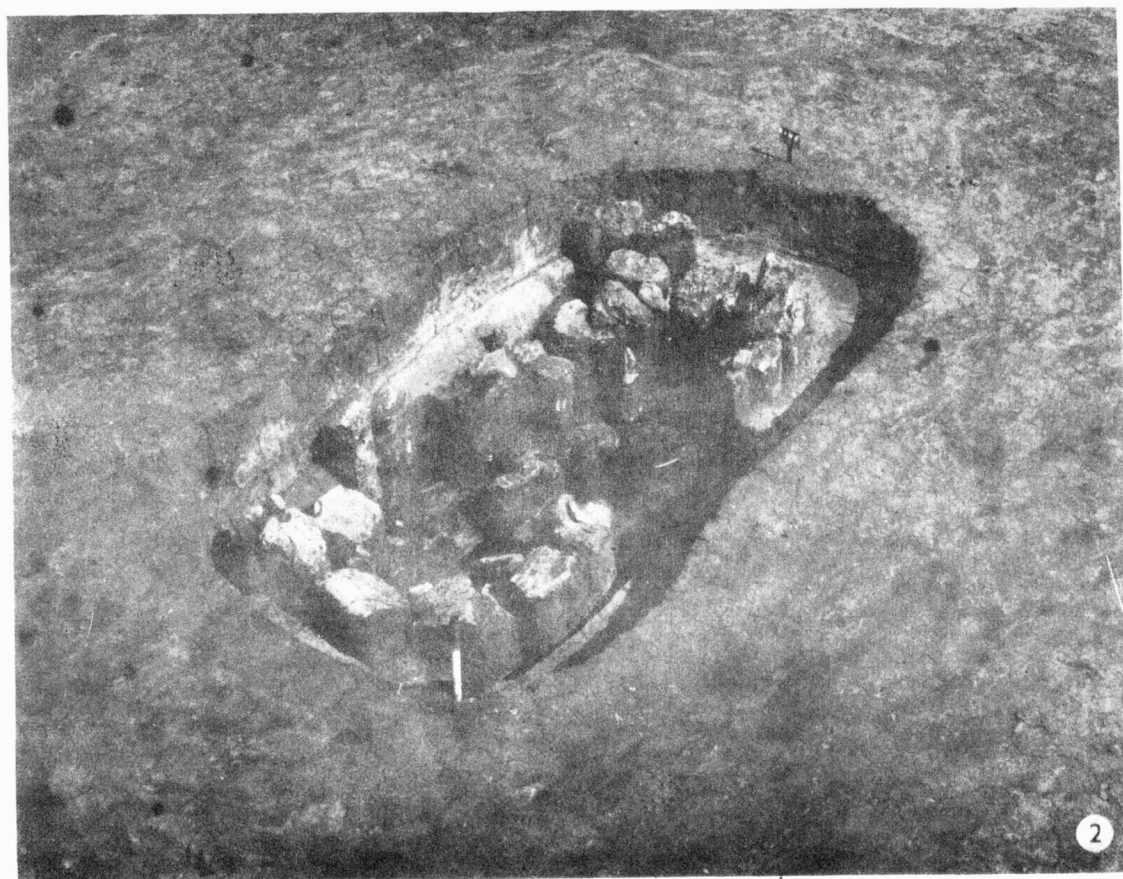
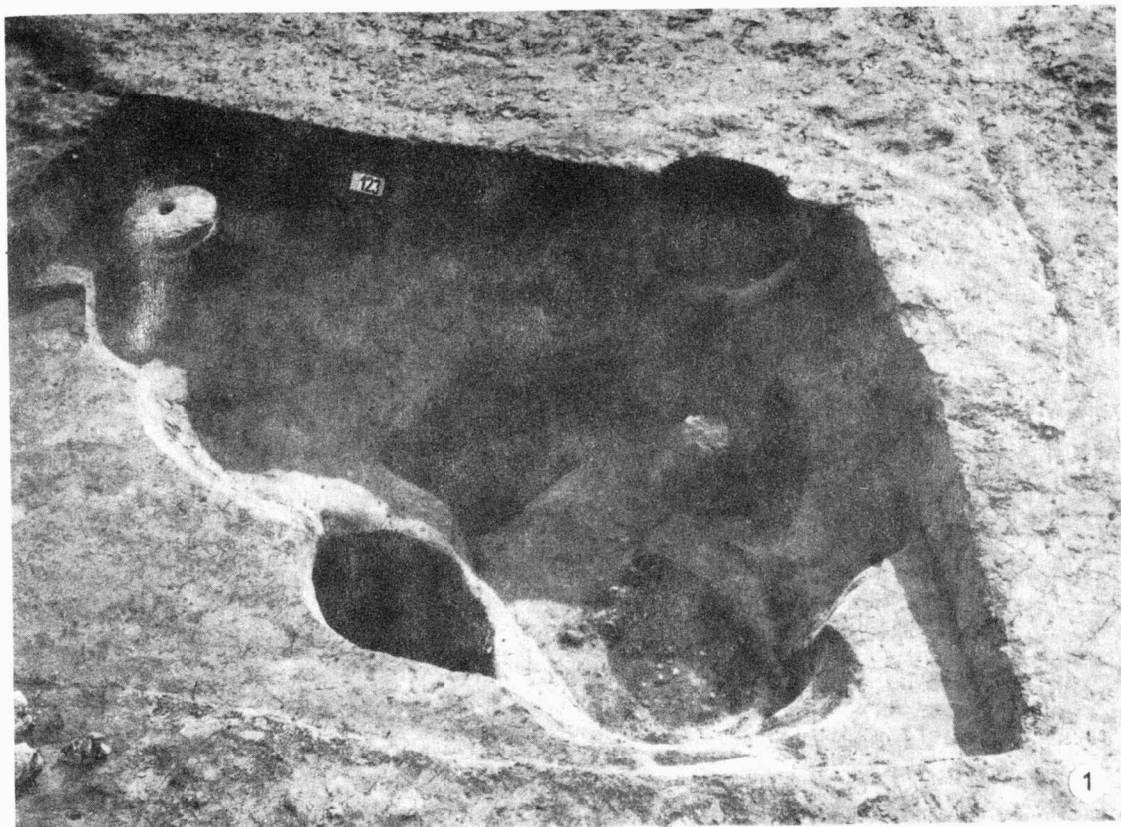

Tab. 7
Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav / . Lesní školka 1976. 1 první fáze výzkumu obj. 82; 2 kostrové hroby. - Waldbaumschule 1976. 1 erste Grabungsphase des Obj. 82; 2 Skelettgräber.

Tab. 8

Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav / . Jihozápadní předhradí 1976, 1 hrob č. 55; 2 hrob č. 49; 3 zemnice č. 127; 4 superpozice hrobů č. 92 a 93. - Südwestliche Vorburg 1976. 1 Grab Nr. 55; 2 Grab Nr. 49; 3 Erdhütte Nr. 127; 4 Superposition der Gräber 92 und 93.

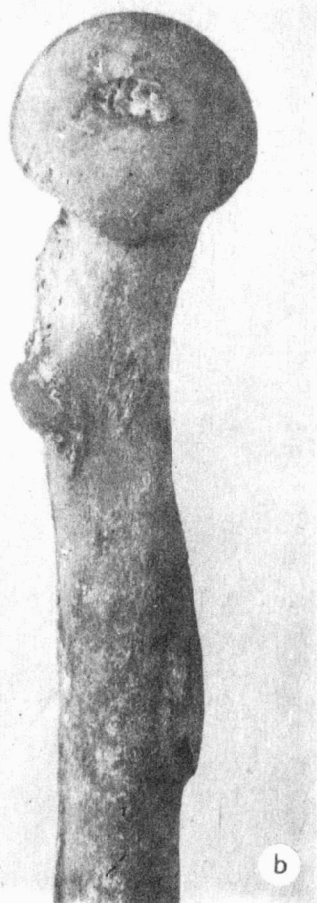
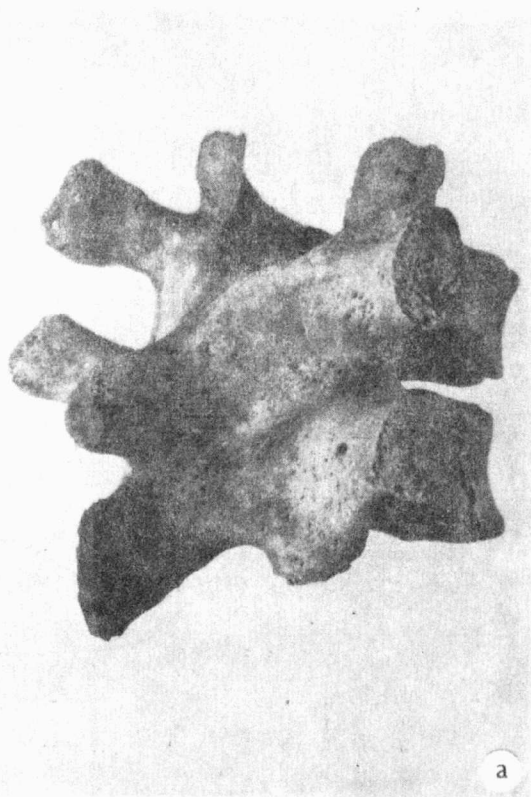
Tab. 9

Břeclav-Pohansko / okr. Břeclav / . Jihozápadní předhradí 1967. 1 zemnice č. 123 se zbytky tří hliněných pecí a s kamenným mlýnem; 2 obdélníková jáma č. 87 s kamennou výplní. - Südwestliche Vorburg 1976. 1 Erdhütte Nr. 123 mit Überresten dreier tönerner Herde und mit einer steinernen Mühle; 2 rechteckige Grube Nr. 87 mit steinerner Ausfüllung.

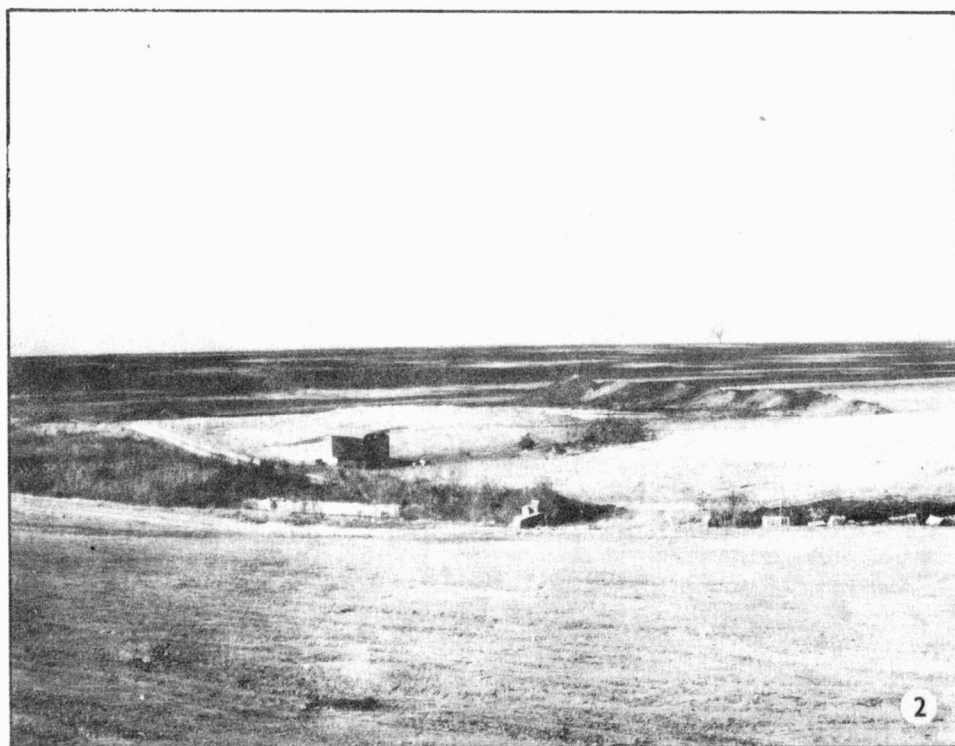

Tab. 10

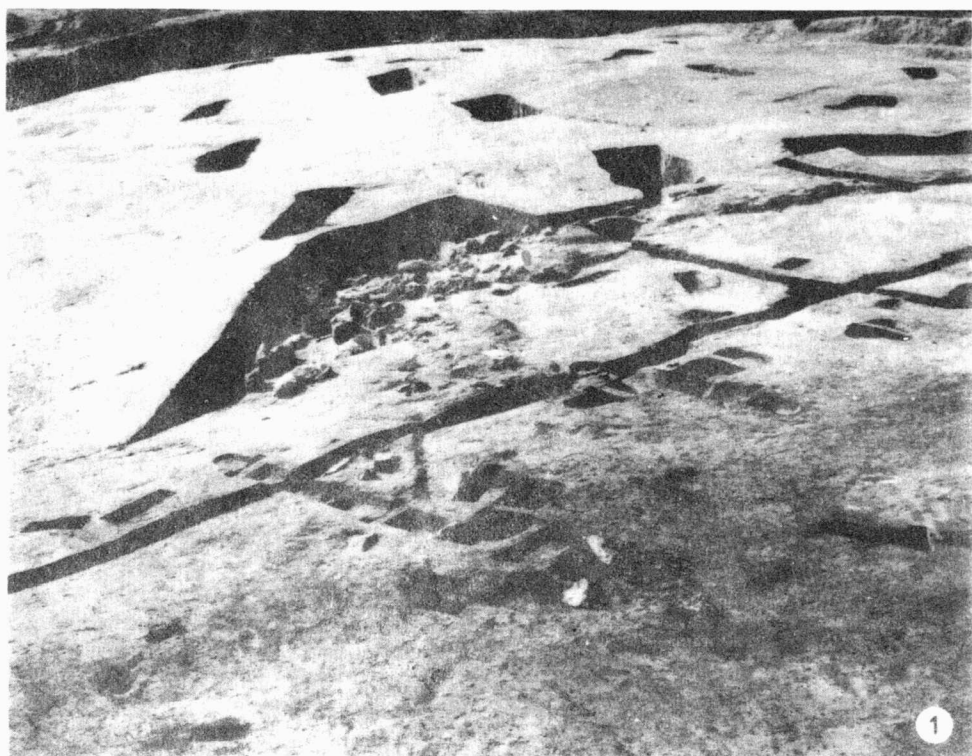
Rajhradice /okr. Brno-venkov / . Lebky z hrobů č. 2 /dítě, 7-8 let / ; č. 4 /dítě, 9-10 let / a č. 5 /muž, 40-50 let/ . - Schädel aus Gräbern Nr. 2 /Kind, 7-8 Jahre / , Nr. 4 /Kind, 9-10 Jahre / und Nr. 5 /Mann, 40-50 Jahre / .

Tab. 11
Rajhradice /okr. Brno-venkov / . a - vrozená synostosa oblouku 3. a 4. hrudního obratle kostry č.4 /dítě, 9-10 let / ; b - periostální aposice na přední stěně levé stehenní kosti z hrobu č. 5 /muž, 40-50 let / , následek zhojeného zranění. - a - angeborene Bogensynostose des 3. und 4. Brustwirbels von Skelett Nr. 4 /Kind, 9-10 Jahre / ; b - periostale Apposition auf der Vorderwand des linken Schenkelknochens aus Grab Nr. 5 /Mann, 40-50 Jahre / , Folge einer verheilten Verwundung.

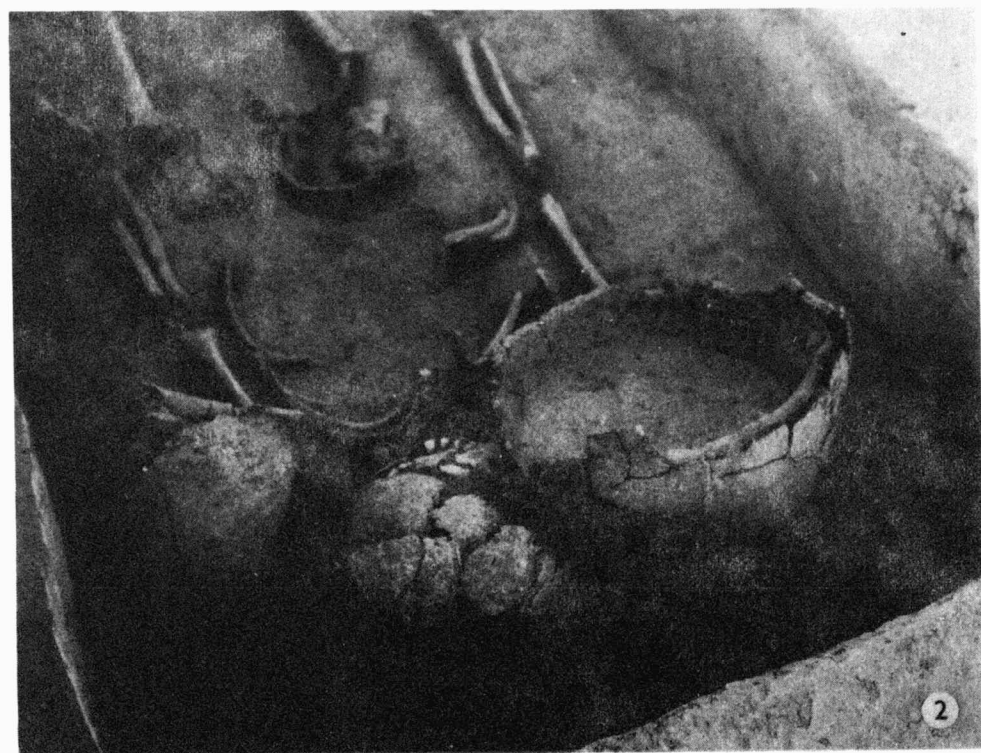

Tab. 12
Velké Bílovice /okr. Břeclav/. 1-2 celkové pohledy na lokalitu od západu a východu. - 1-2 Gesamtansichten auf die Lokalität von West und Ost.

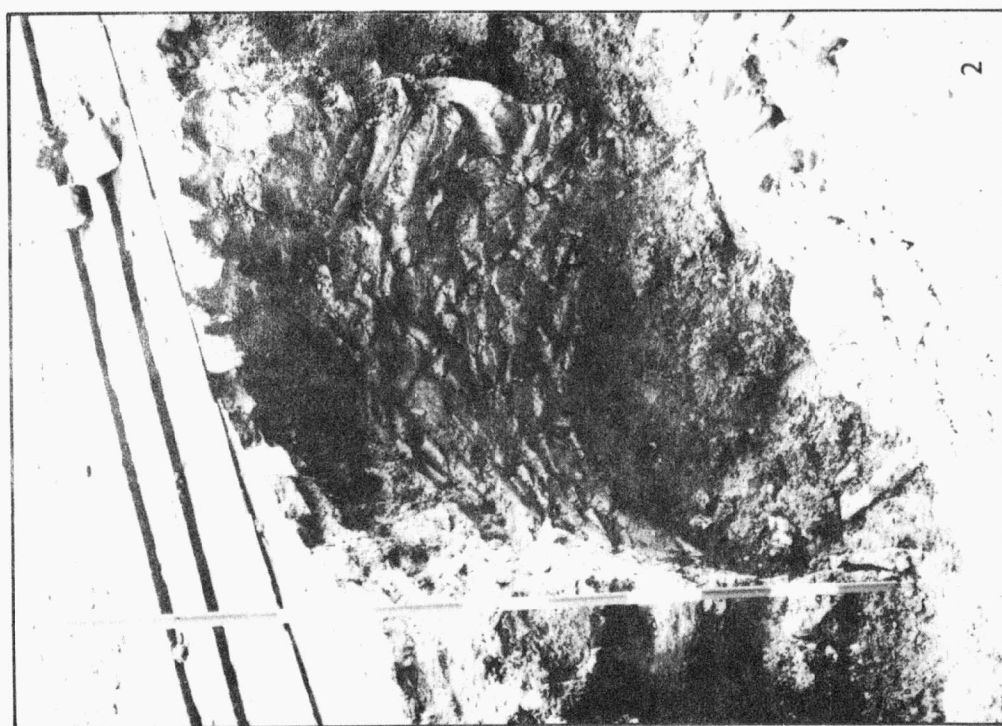
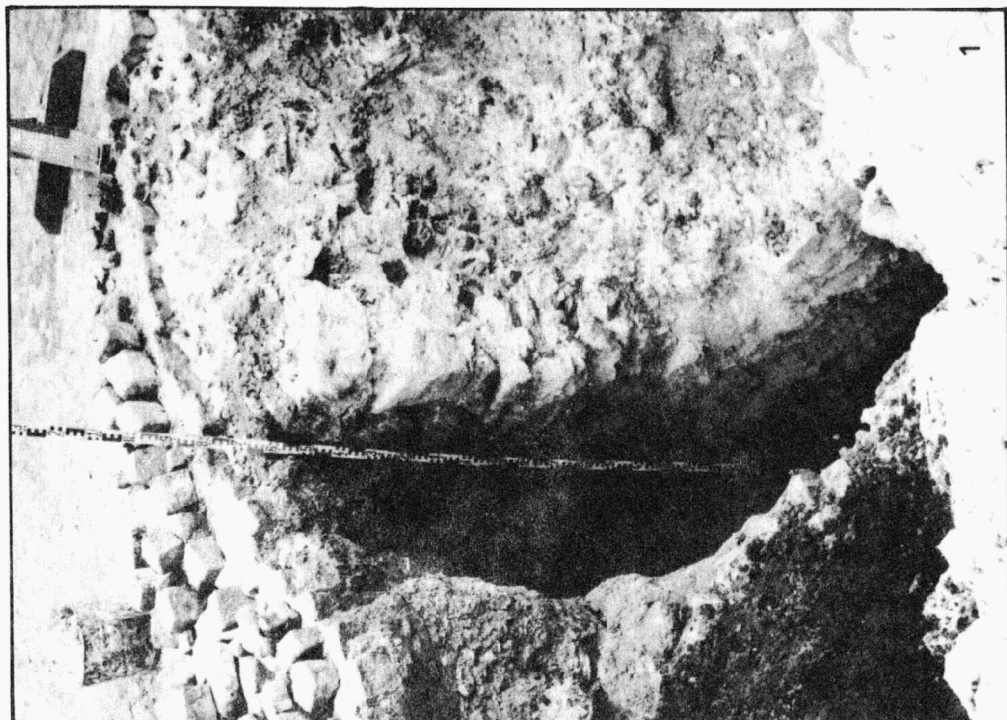
Tab. 13

Velké Břlovice /okr. Břeclav / . 1 pohled na kúlové jamky obj. 3; 2 hrob č. 10. - 1 Ansicht auf Pfostengruben des Objektes 3; 2 Grab Nr. 10.

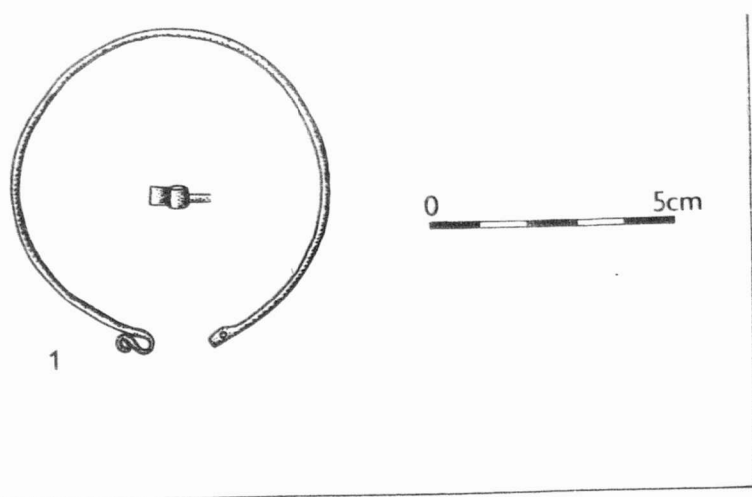
Tab. 14

Velké Bílovice /okr. Břeclav /. 1 hrob č. 13 s hrotem kopí u pravého ramene; 2 hrob č. 38 s lebkou mezi dvěma nádobami. - 1 Grab Nr. 13 mit Lanzenspitze bei der rechten Schulter; 2 Grab Nr. 38 mit Schädel zwischen zwei Gefäßen.

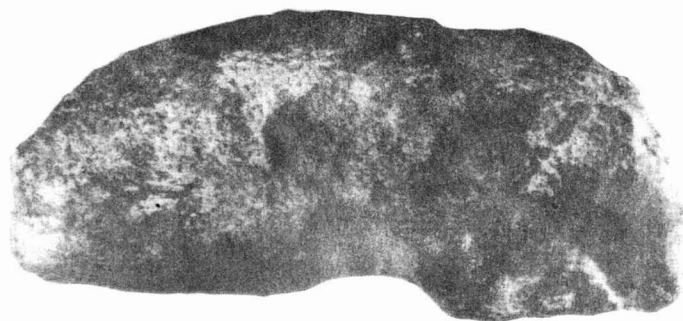
Tab. 15

Olomouc, Pekární ulice /okr. Olomouc / . 1 obnažená zeď kostela Věch svatých; 2 zasypaná studna uprostřed rajského dvora zaniklého augustiniánského kláštera. - 1 entblösste Schiffmauer der Kirche der Allerheiligen; 2 verschütteter Brunnen in der Mitte des Paradieshofes der Augustinianerklosterwüstung.

- 3

2

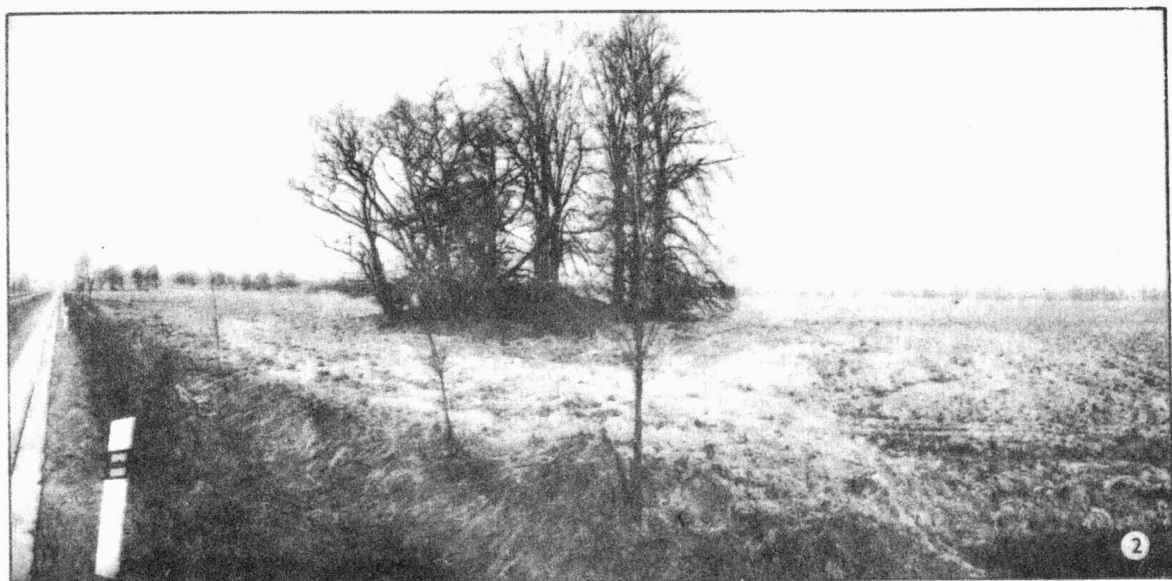
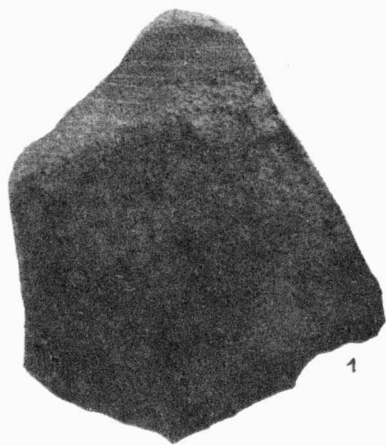
2a

4

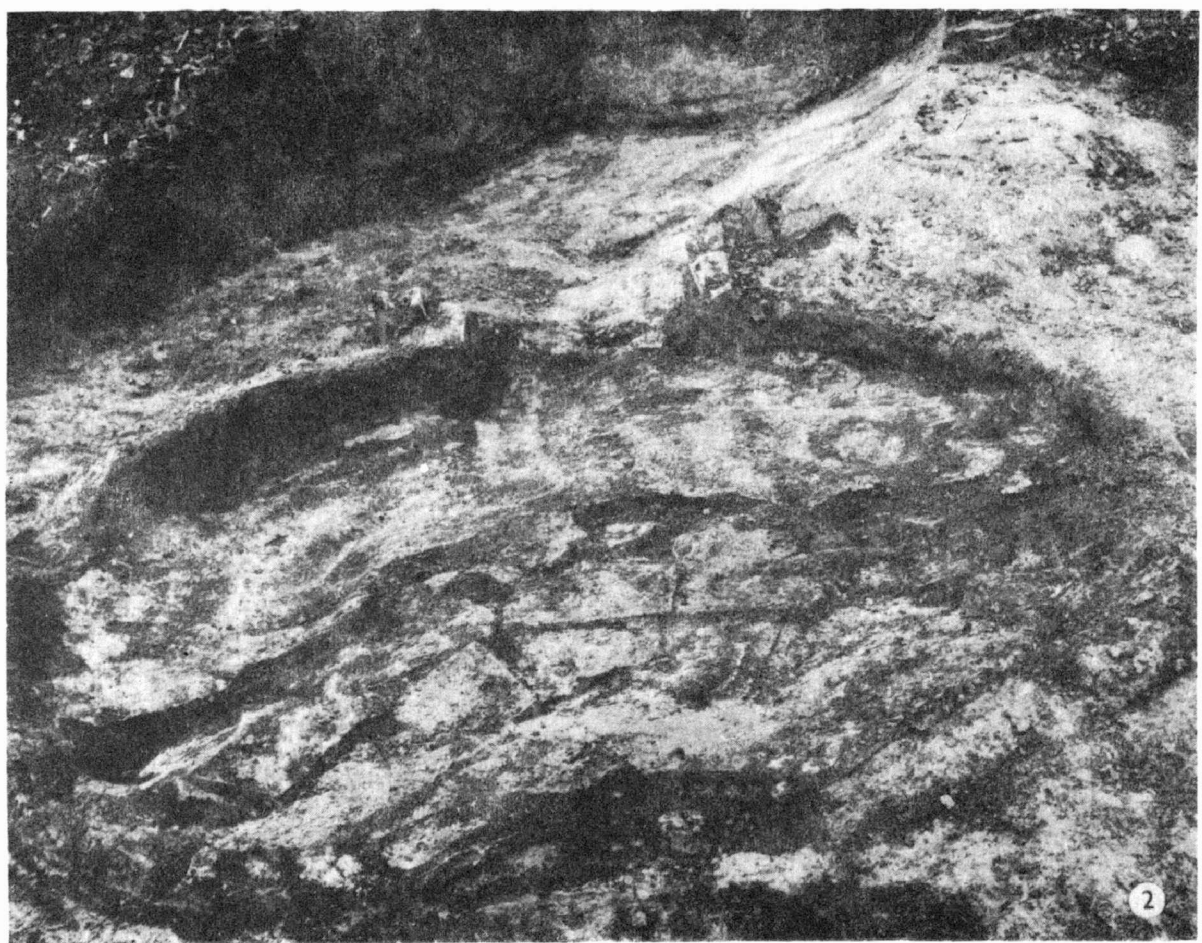
Tab. 16

Letovice /okr. Blansko / . Nález získané při hloubení kalové jámy v n.p. Letostroj na severním okraji města. 1 esovitá záušnice; 2,2a mlýnský kámen; 3,4 zlomky dřeva. - Funde, die beim Eintiefen einer Schlammabfallgrube im VEB Letostroj am nördlichen Stadtrand gewonnen wurden. 1 S-förmiger Schläfenring; 2,2a Mühlstein; 3,4 Holzbruchstücke.

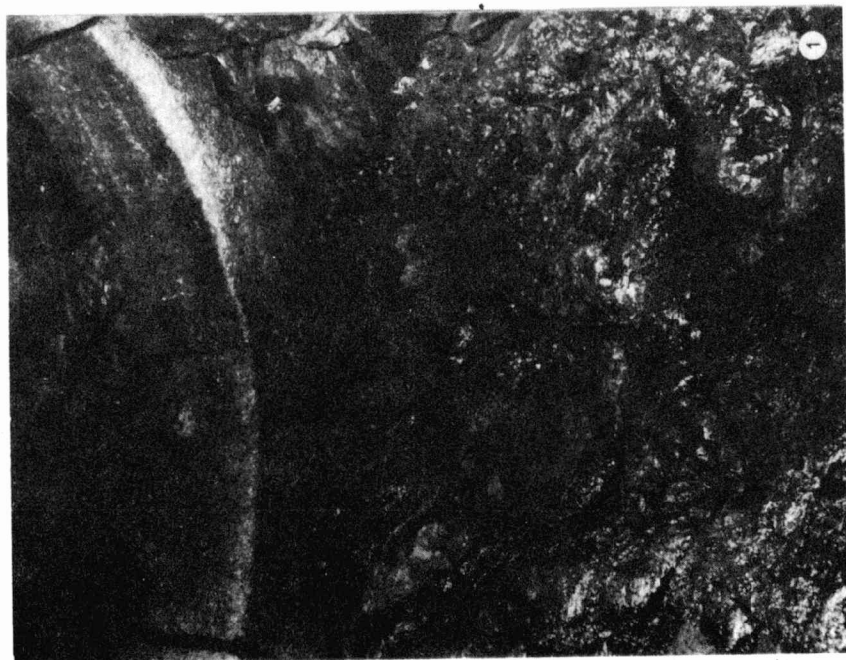
Tab. 17

Hustopeče nad Bečvou /okr. Přerov/. Mohyla u silnice Hranice-Valašské Meziříčí. 1 stěp nalezený na úpatí mohyly; 2 pohled od severozápadu; 3 pohled od jihovýchodu. - Hügelgrab bei der Strasse Hranice-Valašské Meziříčí. 1 Scherben auf der Hügelgrabsohle gefunden; 2 Ansicht von Nordwest; 3 Ansicht von Südost.

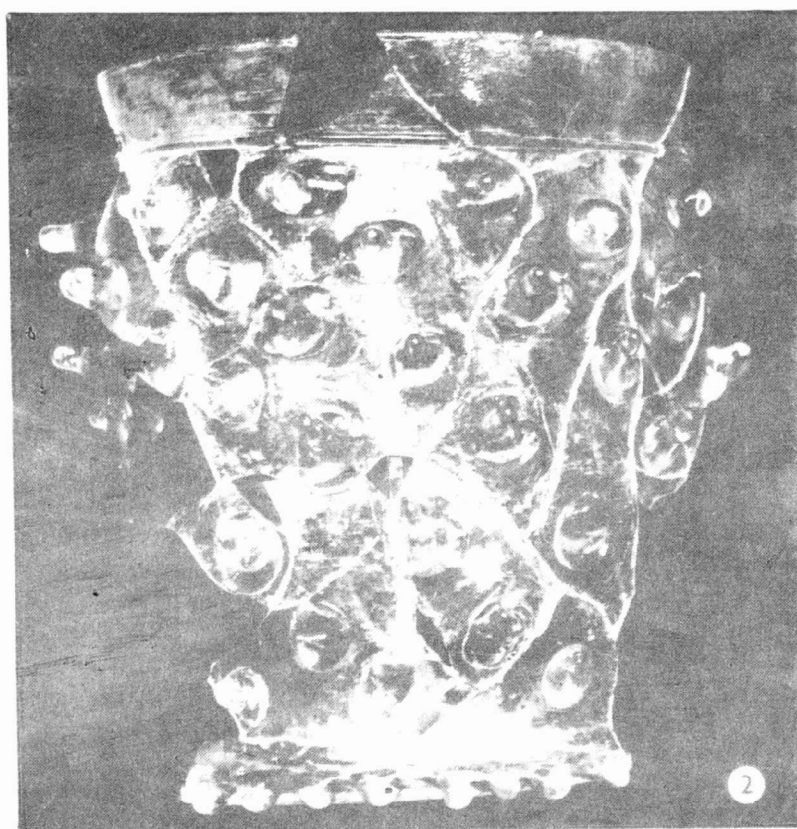
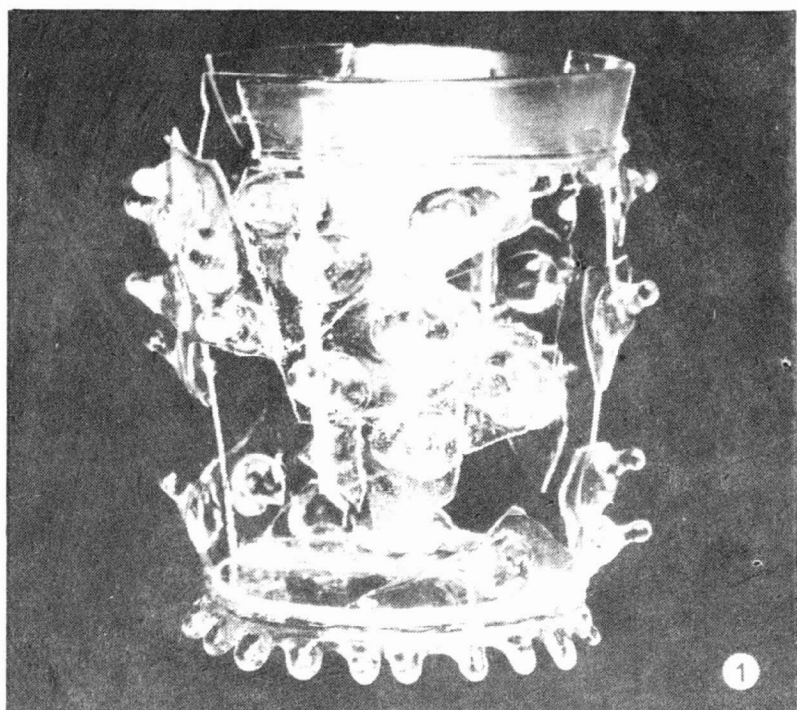
Tab. 18

Zbýšov / okr. Brno-venkov / . Zaniklá středověká osada Studýň. 1 celkový pohled na obj.č.7; 2 detailní pohled na čelůšň pece /obj. č.7 / . - Mittelalterliche Dorfwüstung Studýň. 1 Gesamtansicht auf Objekt Nr. 7; 2 Detailansicht der Herdöffnung /Obj. Nr. 3 / .

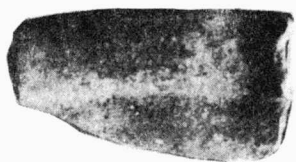

Tab. 19

Olomouc /okr. Olomouc /. Studna na Rajském dvoře u domu. 1 rozhraní mezi horní vyzděnou a spodní tesanou částí studny; 2 výplň skalních výklenků. Jeden z kvádrů označen konsekračním křížem. - Brunnen im Paradieshof beim Dom. 1 Grenze zwischen dem oberen gemauerten und unteren gemeisselten Brunnenteil; 2 Ausfüllung der Felsennischen. Einer der Quader ist mit einem Konsekrationskreuz bezeichnet.

Tab. 20
Jihlava /okr. Jihlava / . 1 rekonstrukce t.zv. "košťálové" číše; 2 druhá skleněná čiška z jímký č. 8. -
1 Rekonstruktion des sog. "Krautstrunkbechers"; 2 zweiter Glasbecher aus Fanggrube Nr. 8.

1

2

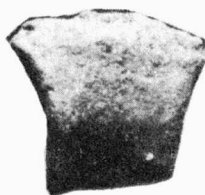
3

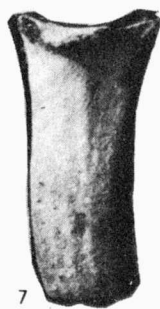
4

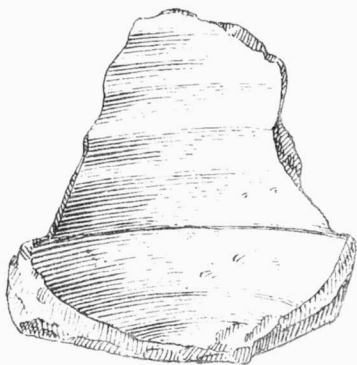
5

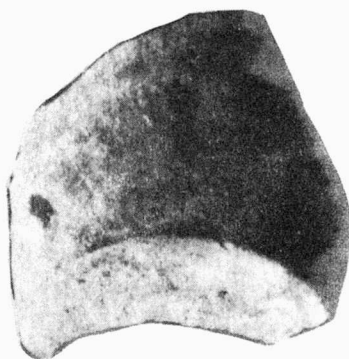
6

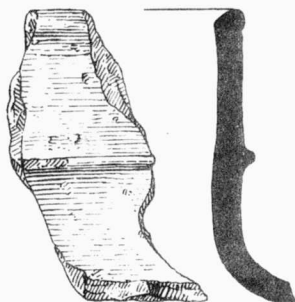
7

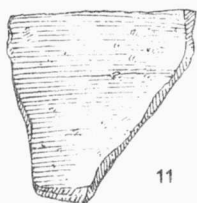
8

9

10

11

12

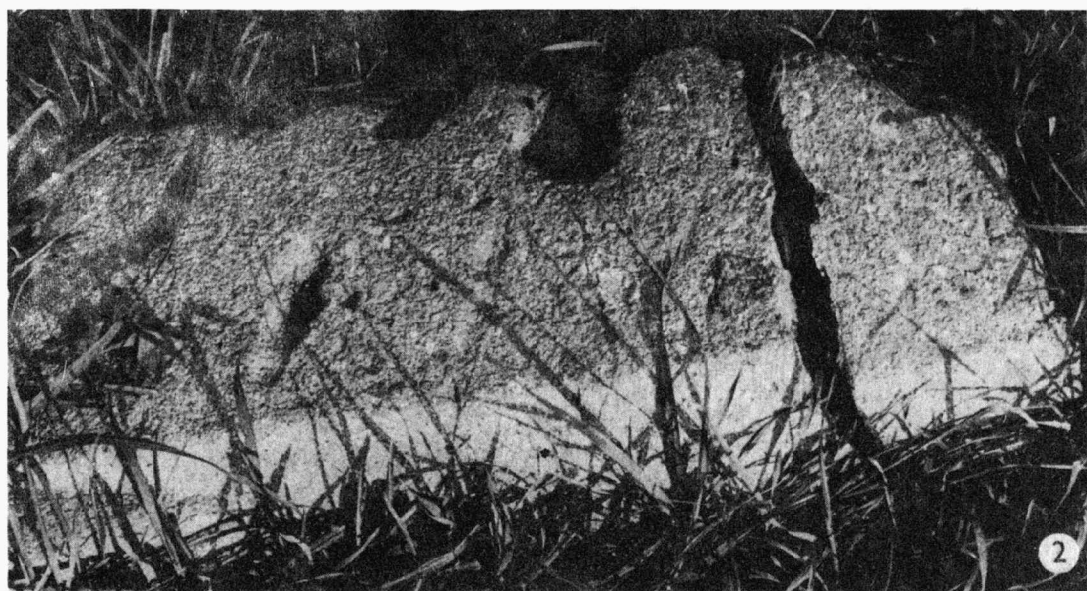
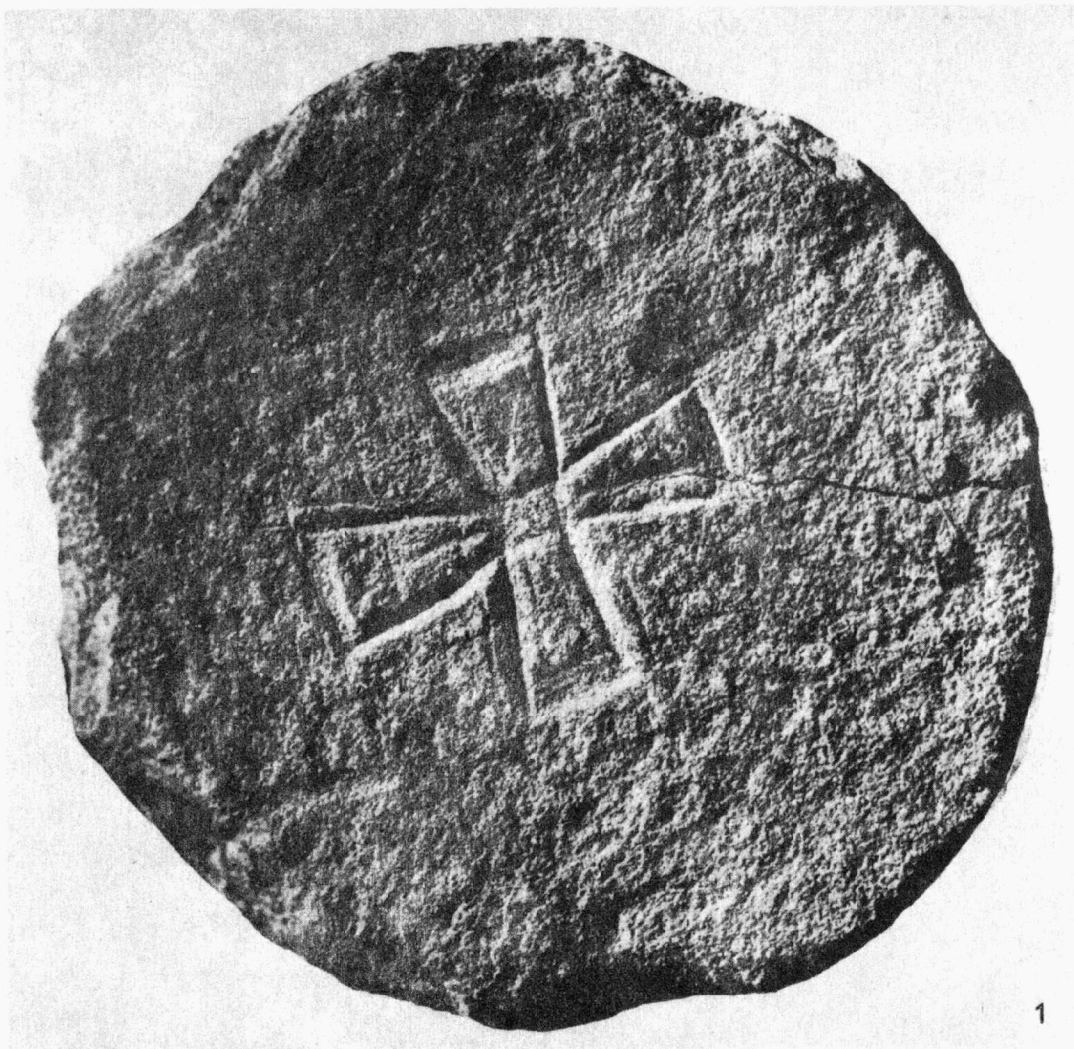
13

Tab. 21
Lesonice /okr. Znojmo / . Keramika ze 14. století. - Keramik aus dem 14. Jahrhundert.

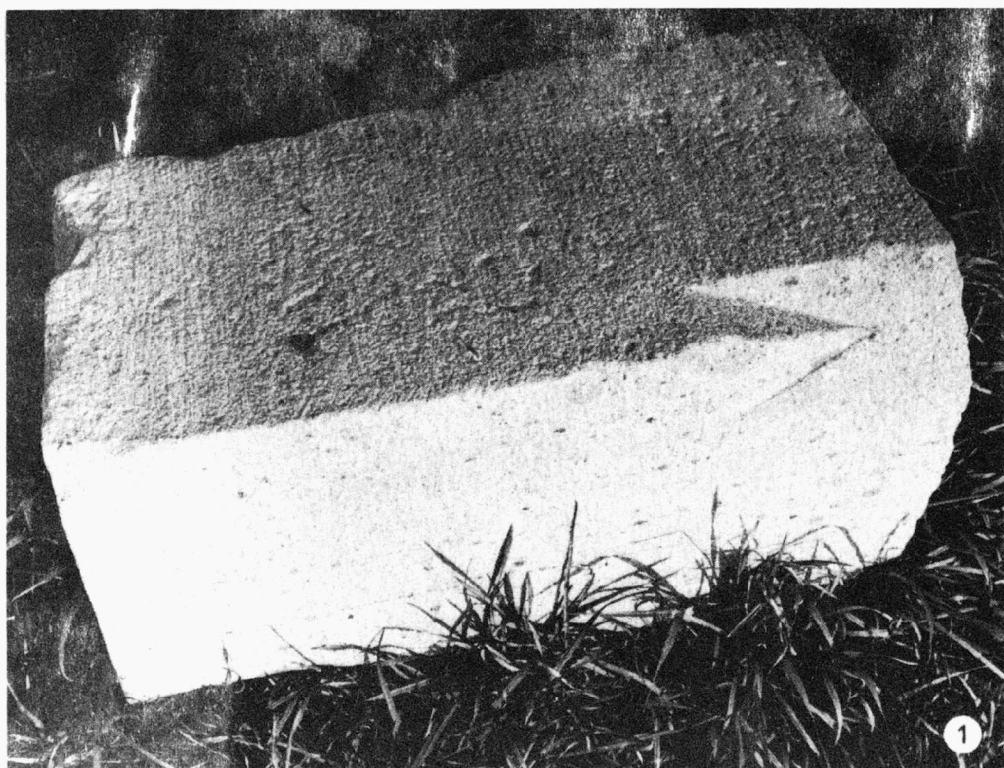
Tab. 22

Lesonice /okr. Znojmo / Kamenná deska s npísem - Ot/er/e nař/er/ iže esi na nebi. Vyřka písmen je 2,5 ař 3 cm. - Steinplatte mit Inschrift. Hohe der Buchstaben 2,5-3 cm.

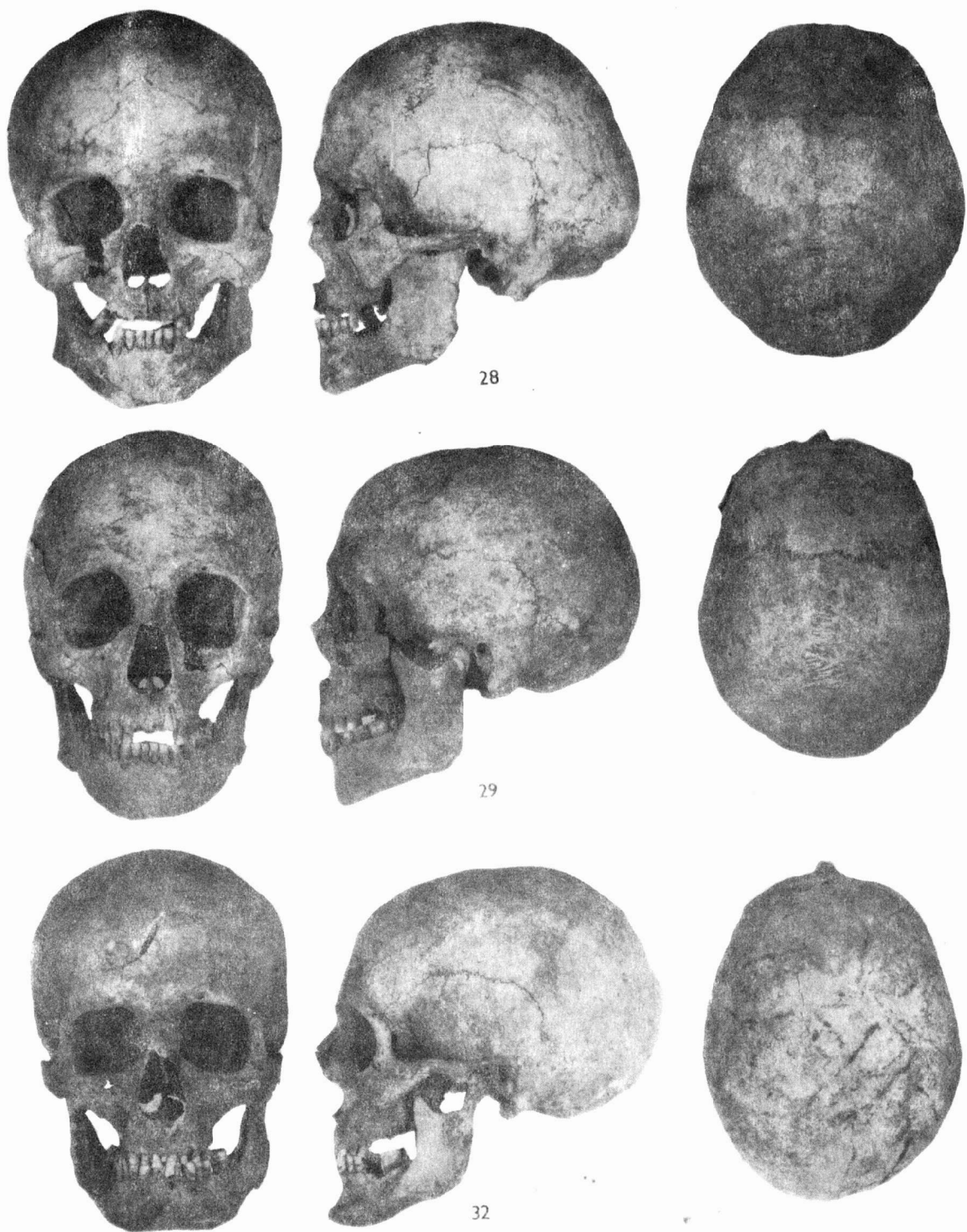
Tab. 23

Lesonice /okr. Znojmo /. 1 plochý kamenný kotouč s rytinou kříže. Průměr 10 cm; 2 zlomek vykopané architektury. - 1 flache Steinscheibe mit geritztem Kreuz. Durchmesser 10 cm; 2 Bruchstück der ausgegrabenen Architektur.

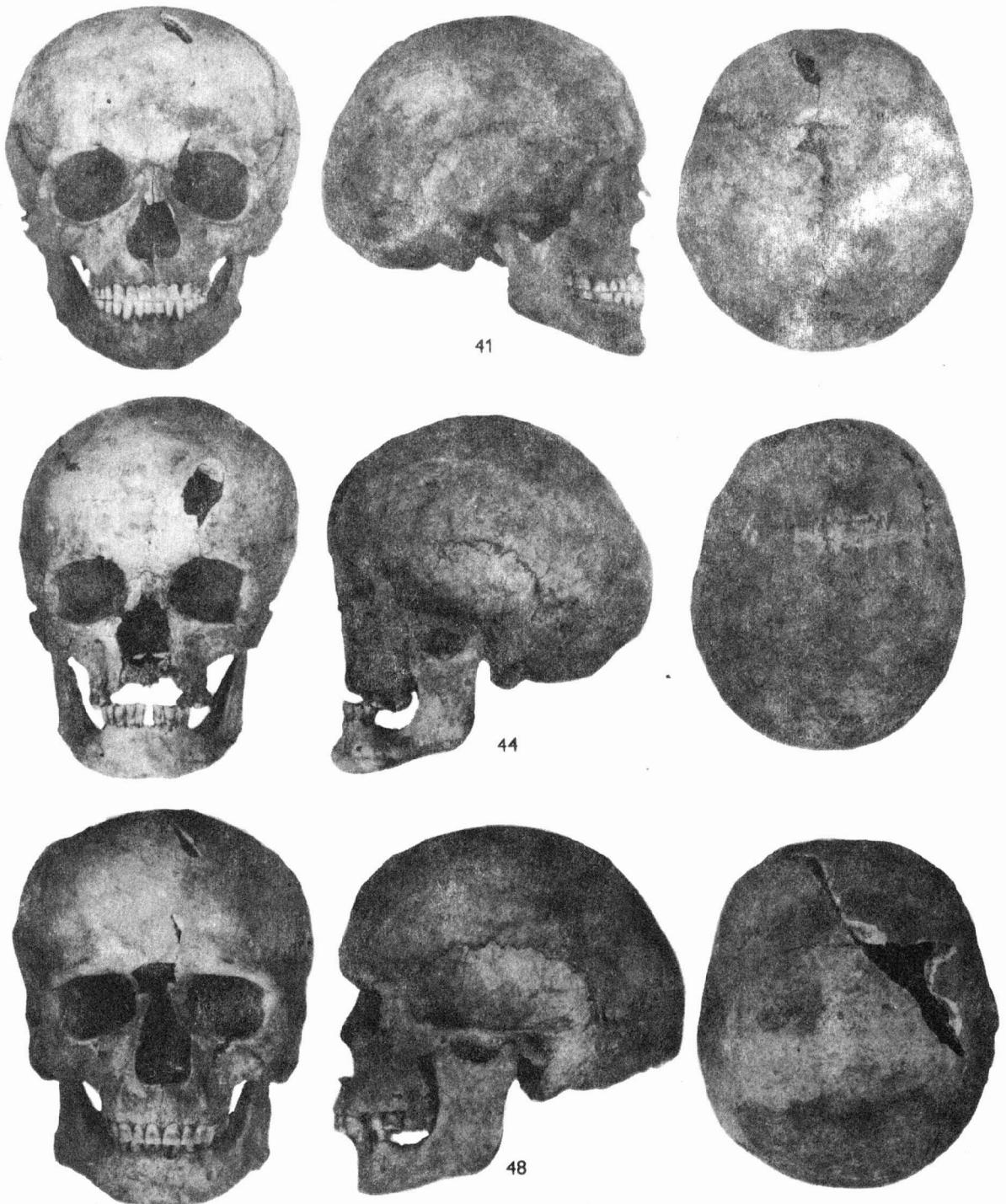
Tab. 24

Lesonice /okr. Znojmo / . 1-2 zlomky nalezené architektury. - 1-2 Bruchstücke gefundener Architektur. .

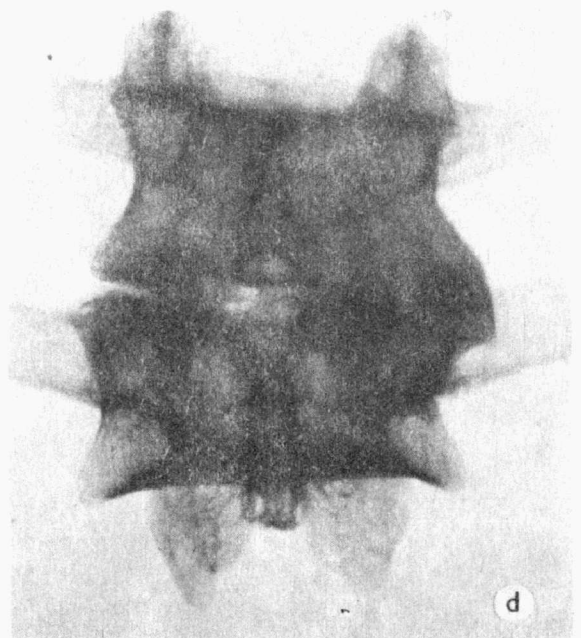
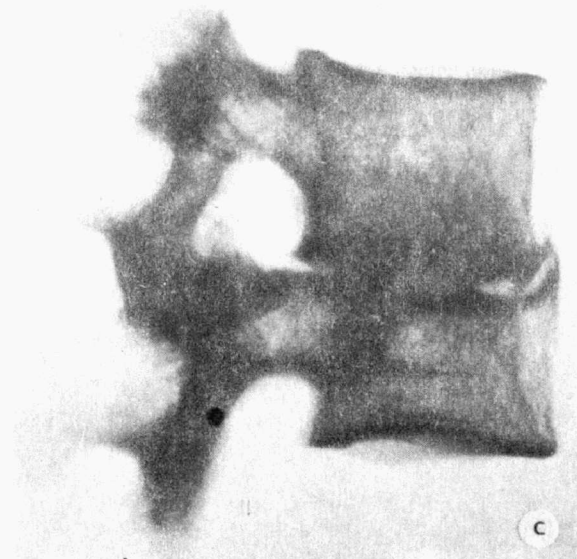
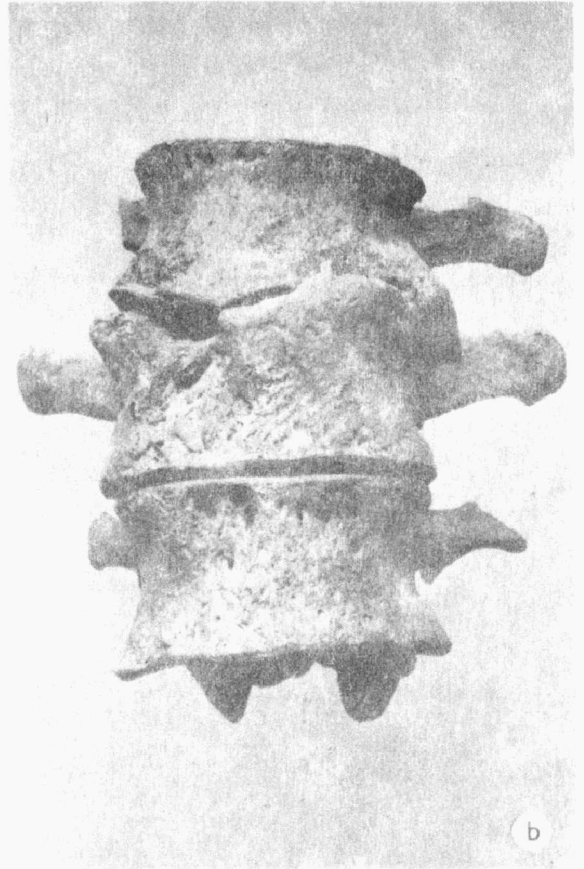
Tab. 25

Konůvky /obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. Lebky z hrobů č. 28 /muž, 40-50 let / , č. 29 /muž, 40-50 let / a č. 32 /muž, asi 60 let / . - Mittelalterliche Dorfwüstung. Schädel aus den Gräbern Nr. 28 /Mann, 40-50 Jahre / , Nr. 29 /Mann, 40-50 Jahre / und Nr. 32 /Mann, ca. 60 Jahre / .

Tab. 26

Konůvky /obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. Lebky z hrobů č. 41 / muž, 30-40 let / , č. 44 / žena, 40-50 let / a č. 48 / muž, 50-60 let / . - Mittelalterliche Dorfwüstung. Schädel aus den Gräbern Nr. 41 / Mann, 30-40 Jahre / , Nr. 44 / Frau, 40-50 Jahre / und Nr. 48 / Mann, 50-60 Jahre / .

Tab. 27
 Konůvky / obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. a - zhojený zásek na temeni lebky č. 40 / žena, 40-50 let / ; b-d - brucelózní spondylitida na bederních obratlech kostry č. 36 / muž, 40-50 let / . - Mittelalterliche Dorfwüstung. a - verheiliter Hieb auf dem Scheitel des Schädel: Nr. 40 / Frau, 40-50 Jahre / ; b-d- - brucelose Spondylolithität auf dem Beckenwirbeln des Skelettes Nr. 36 / Mann, 40-50 Jahre / .

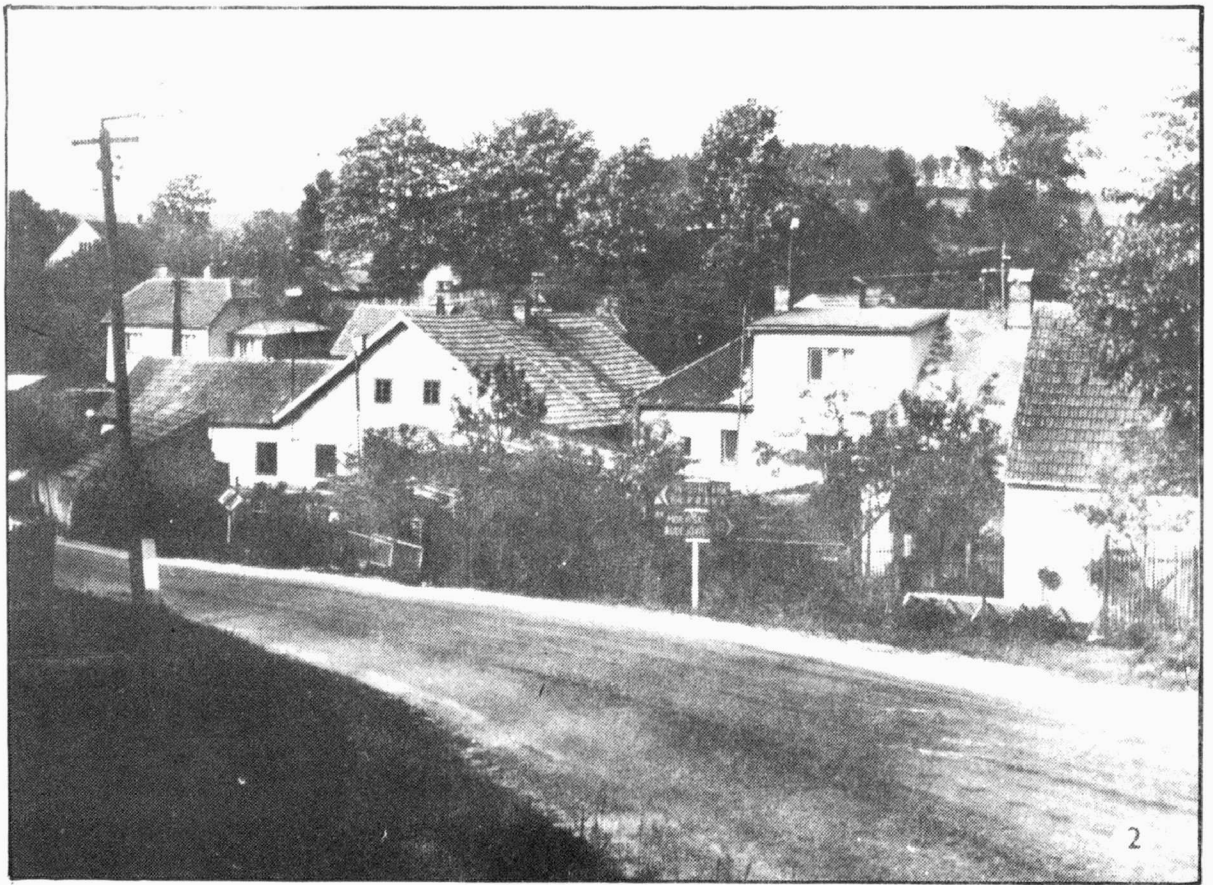
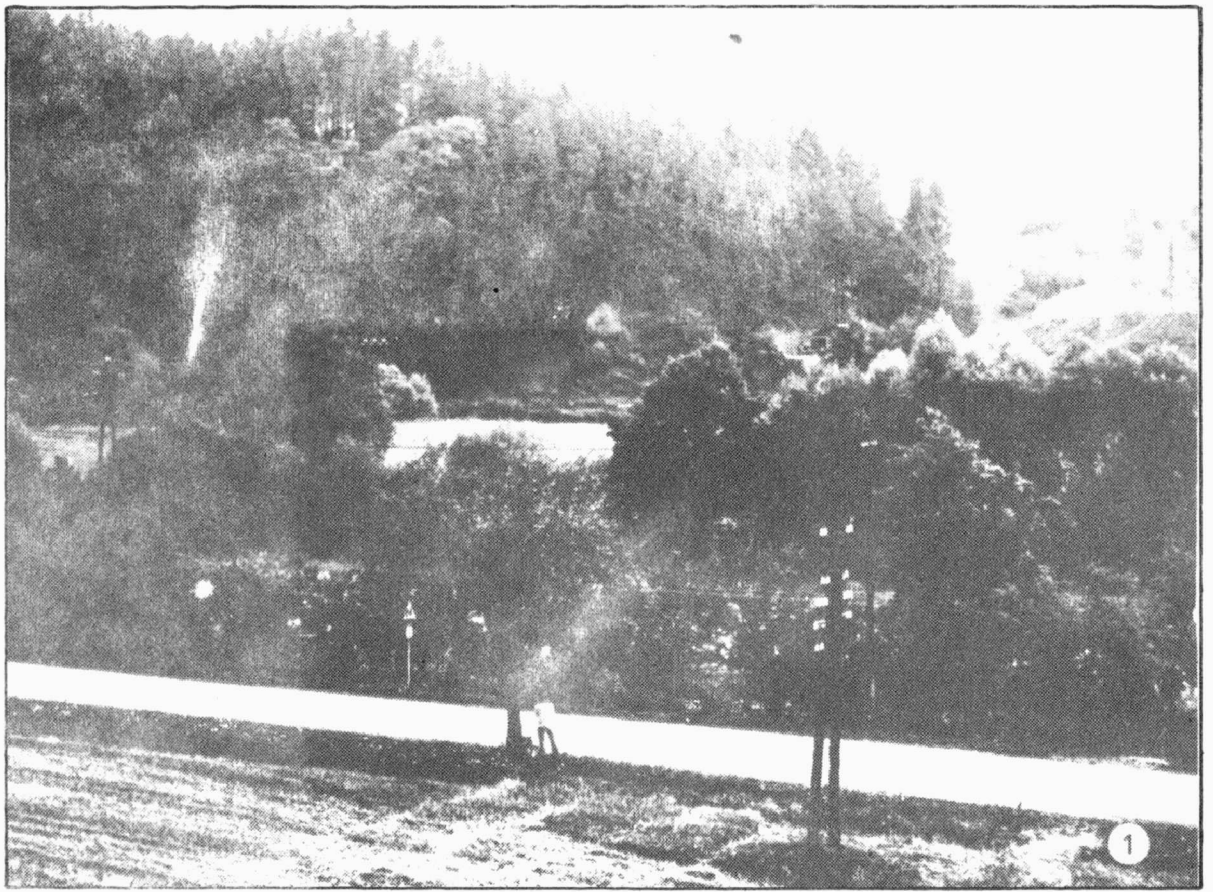

Tab. 28

Konůvky /obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. Exostosa na levostranné pažní kosti z hrobu č. 48 /muž, 50-60 let / . - Mittelalterliche Dorfwüstung. Exosthose auf dem linksseitigen Armknochen aus Grab Nr. 48 /Mann, 50-60 Jahre / .

Tab. 29
 Velké Bílovice /okr. Břeclav / . Hrnčířské a džbánkářské výrobky z druhé poloviny 19. a počátku
 20. století, získané při čišťení tzv. Novosádké studny. - Töpfer- und Krugerzeugnisse aus der
 zweiten Hälfte des 19. und dem Beginn des 20. Jahrhunderts, bei der Reinigung des sog. "Novosád-
 šká" Brunnens gewonnen.

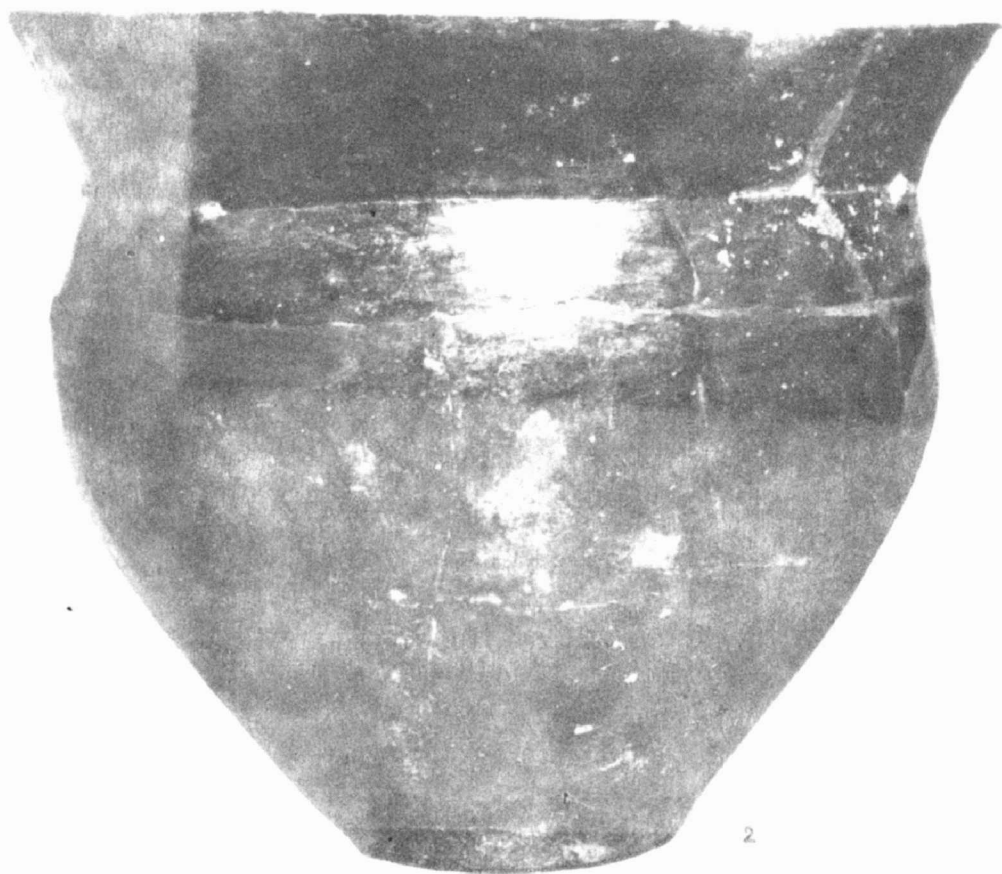
Tab. 30

1 Bransouze /okr. Třebíč / . Ostrožna na levém břehu Jihlavy, na které se nacházejí pozůstatky středověkého hrádku. - Sporenlage am linken Ufer des Flusses Jihlava, auf dem sich Überreste eines mittelalterlichen Hausberges befinden; 2 Stonařov /okr. Jihlava / . Poloha "Hirschbühel" na jižním okraji Stonařova, kde stával středověký hrádek. - Flur "Hirschbühel" am Südrand von Stonařov, wo ein mittelalterlicher Hausberg stand.

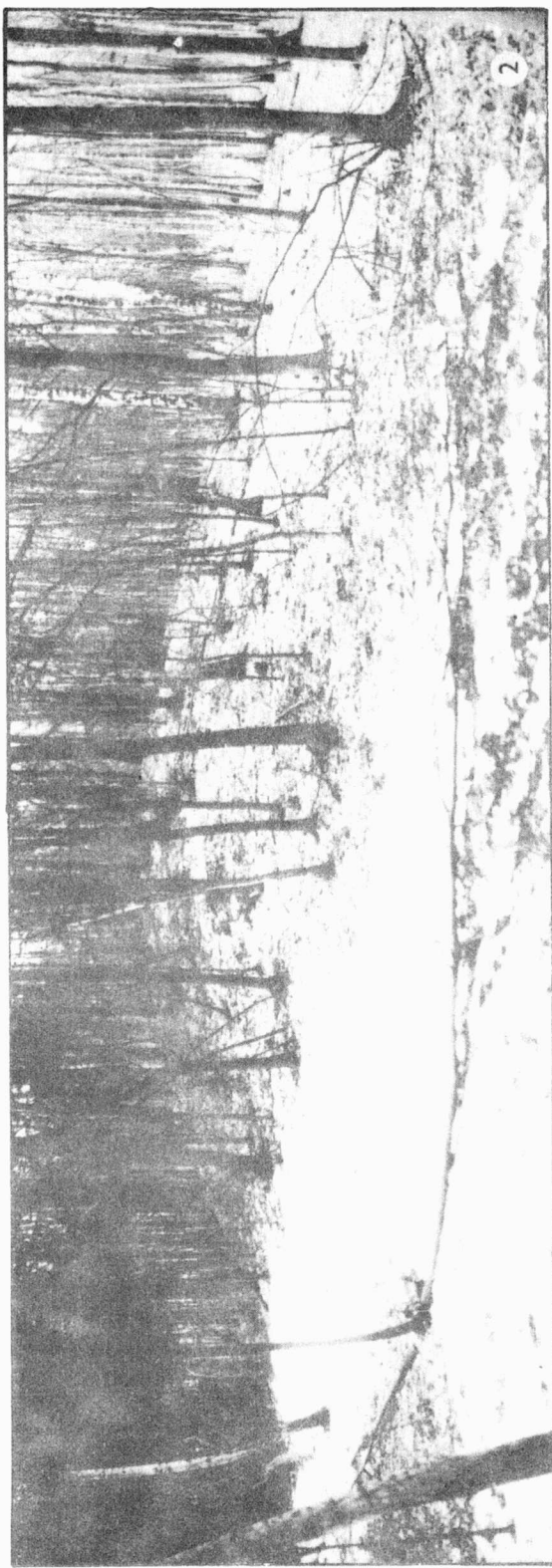
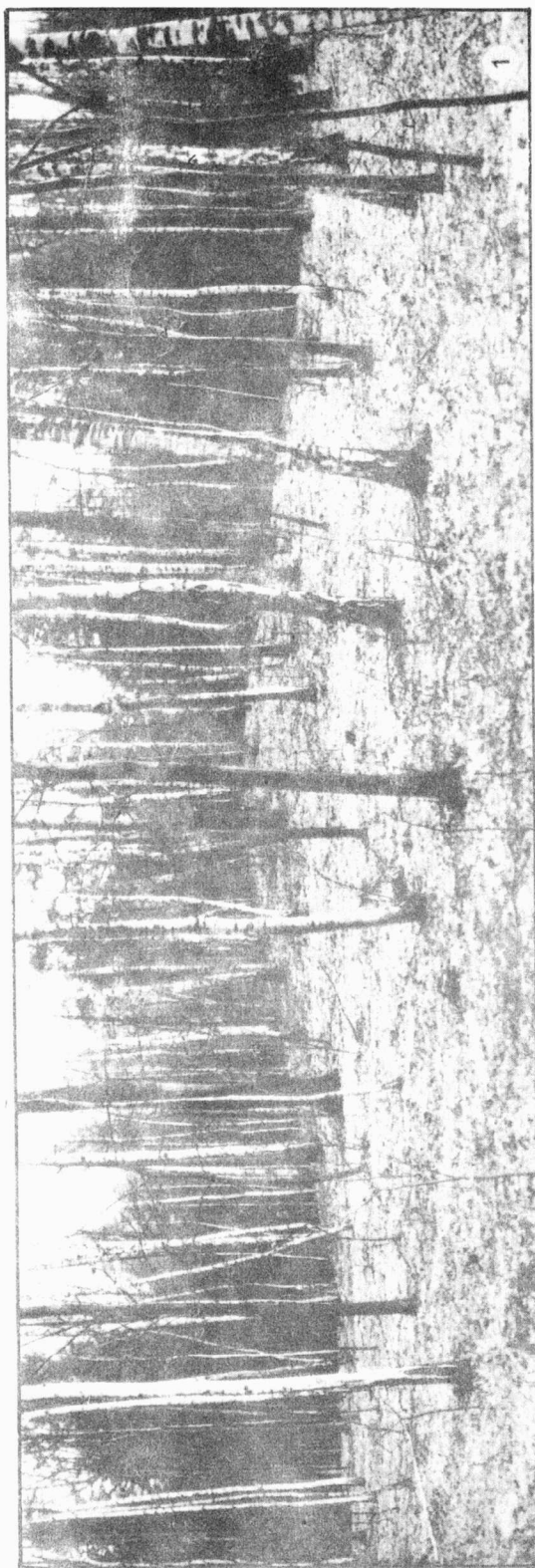
Tab. 31

1 Stěměchy /okr. Třebíč / . Zbytky zdiva vodní tvrže. - Gemäuerüberreste der Feste mit Wassergraben; 2 Heraltice /okr. Třebíč / . Zámek vzniklý na místě středověké tvrže. - Schloss am Orte einer mittelalterlichen Feste entstanden.

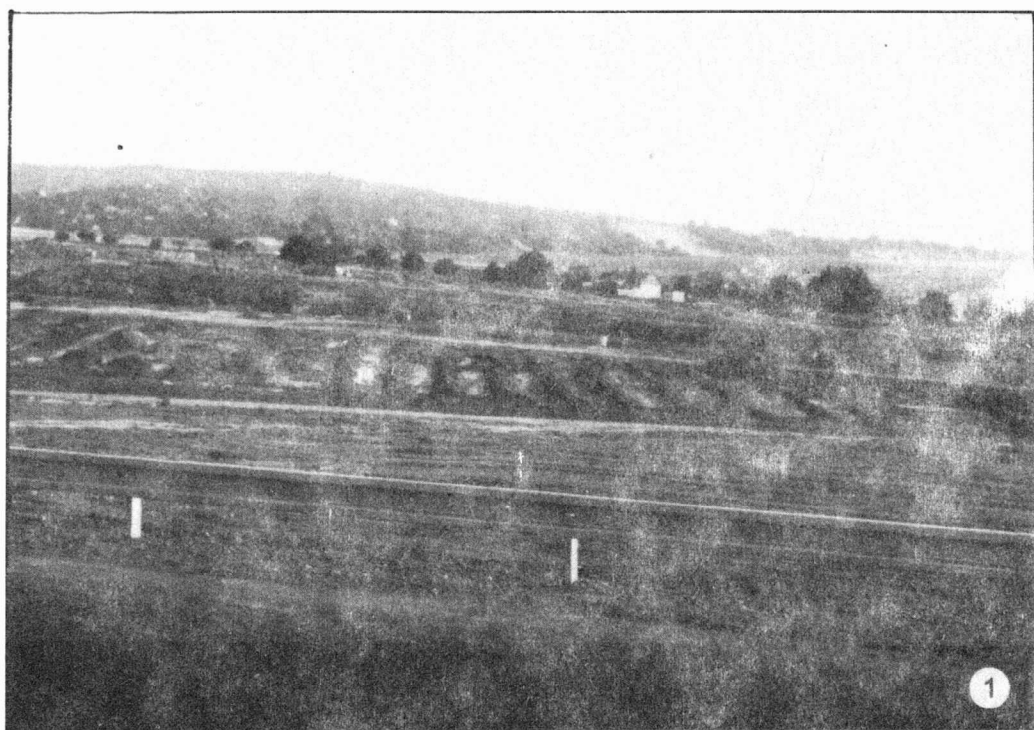

Tab. 32

Mušov /okr. Břeclav / 1 "U mlýna". Římské sídliště. - Kaiserzeitliche Siedlung; 2 mezi mlýnem a štěrkovnou státního statku. Objekt kultury nálevkovitých pohárů. - Zwischen der Mühle und der Schottergrube des Staatsgutes. Objekt der Trichterbecherkultur.

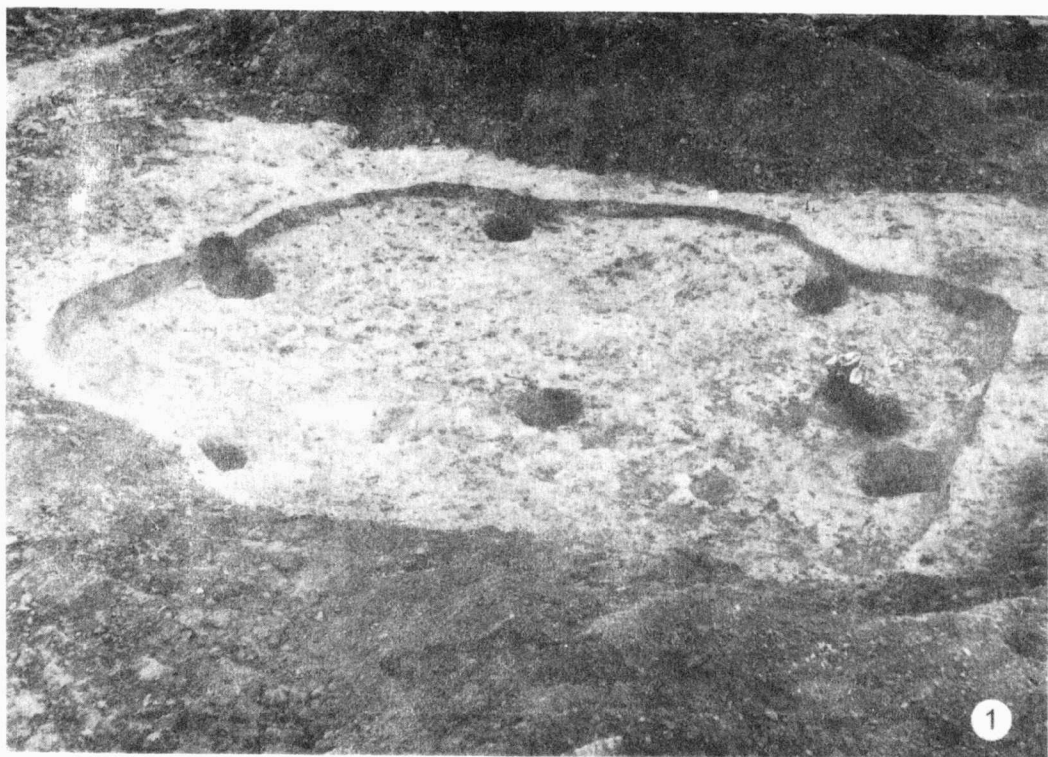

Tab. 33
Rouské /okr. Přerov /. Mohyla v lese severně od kravína JZD. 1 pohled od západu; 2 pohled od severovýchodu. - Hügelgrab im Wald nördlich von dem Kuhstall der LPG. 1 Ansicht von Westen; 2 Ansicht von Nordost.

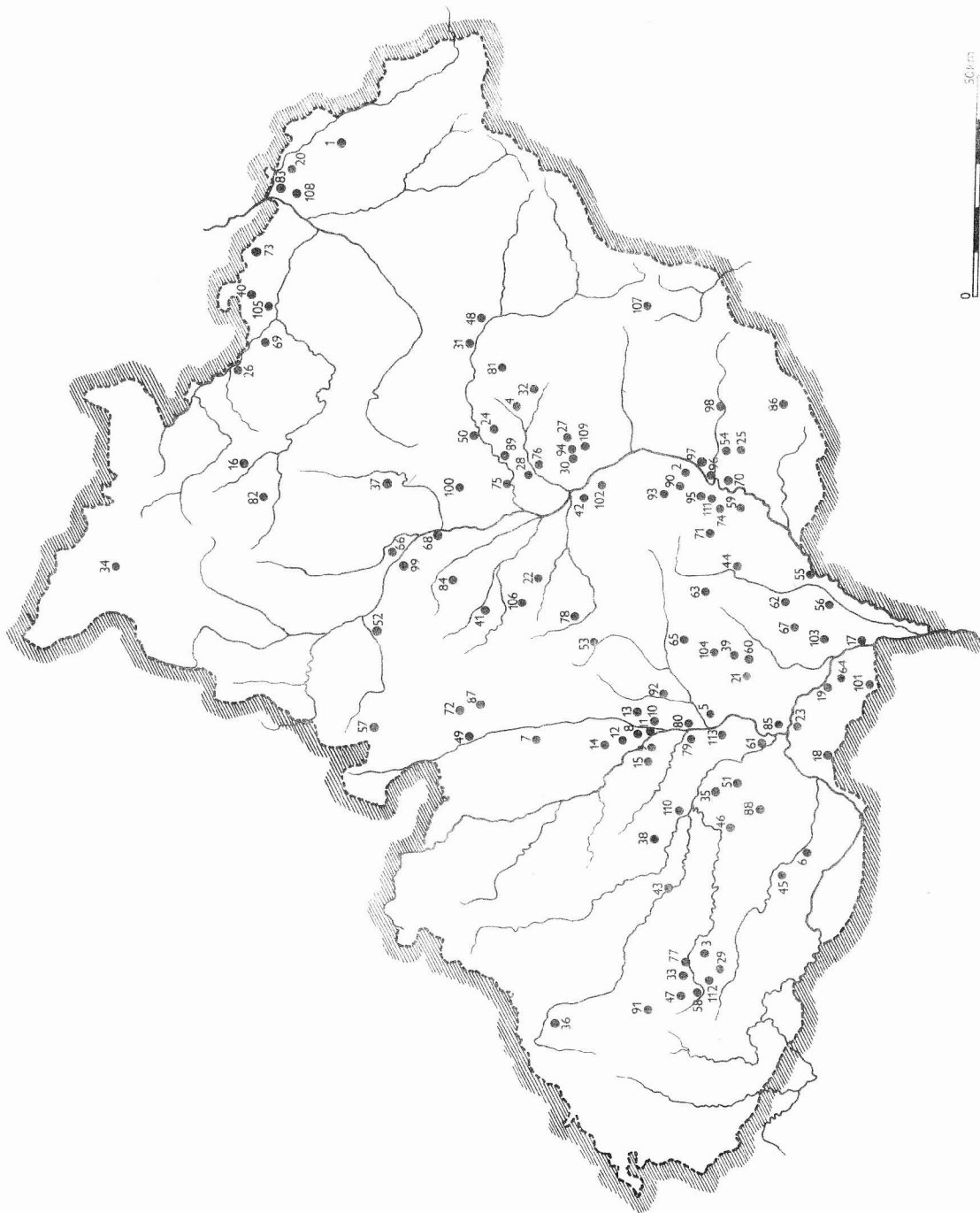
Tab. 34

Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město /. 1 celkový pohled na zkoumanou plochu; 2 hrob kultury šňůrové /objekt č. 36 /. - 1 Gesamtansicht auf die untersuchte Fläche; 2 Grab der Schnurkeramik /Objekt Nr. 36 /.

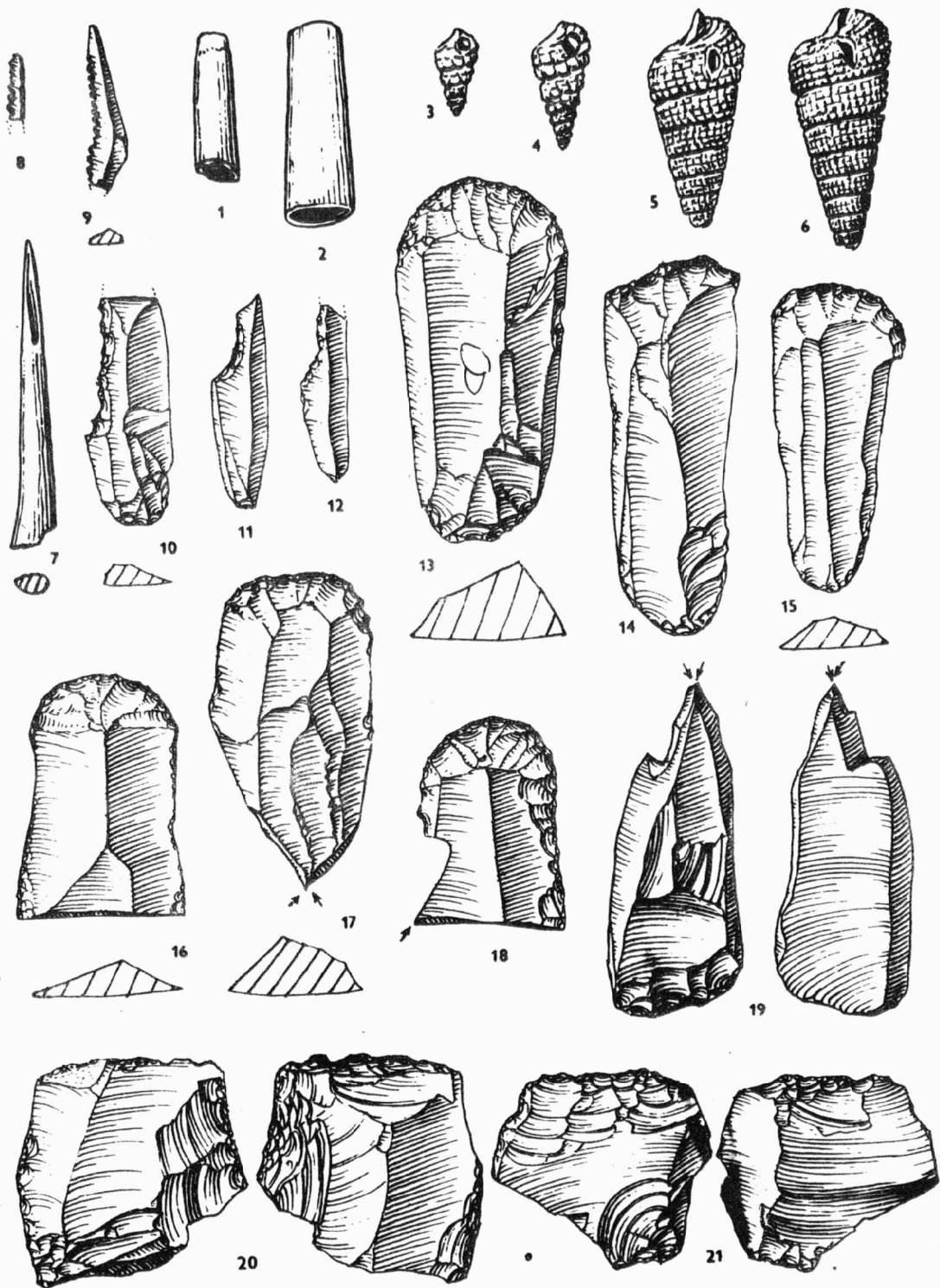
Tab. 35

Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město / . 1 chata z doby římské; 2 chata z doby hradištní.-1 Hütte aus der römischen Kaiserzeit; 2 Hütte aus der Burgwallzeit.

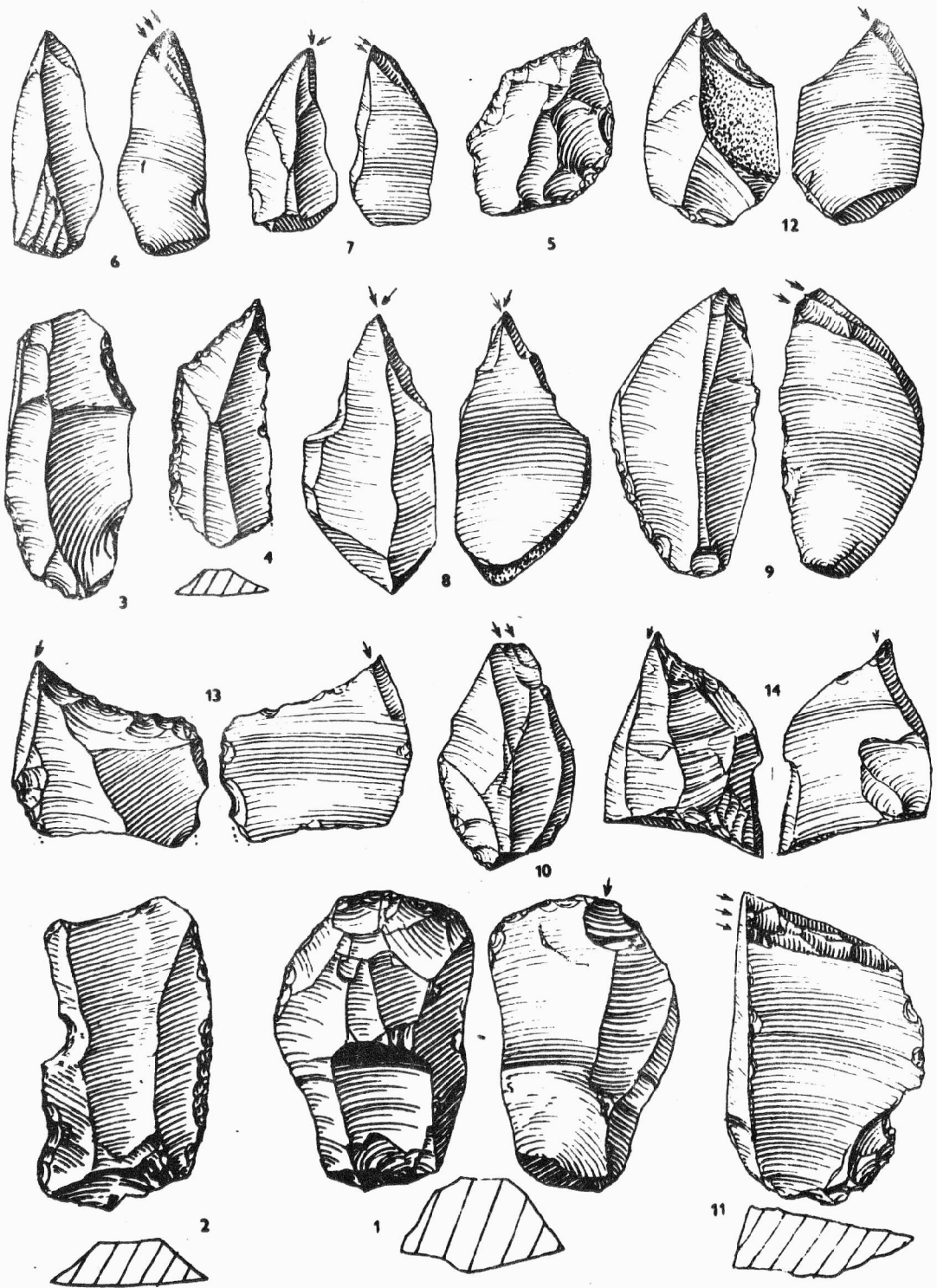
Tab. 36

Výzkumy a záchranné akce na Moravě v roce 1976. - Grabungen und Rettungsaktionen in Mähren im Jahre 1976.

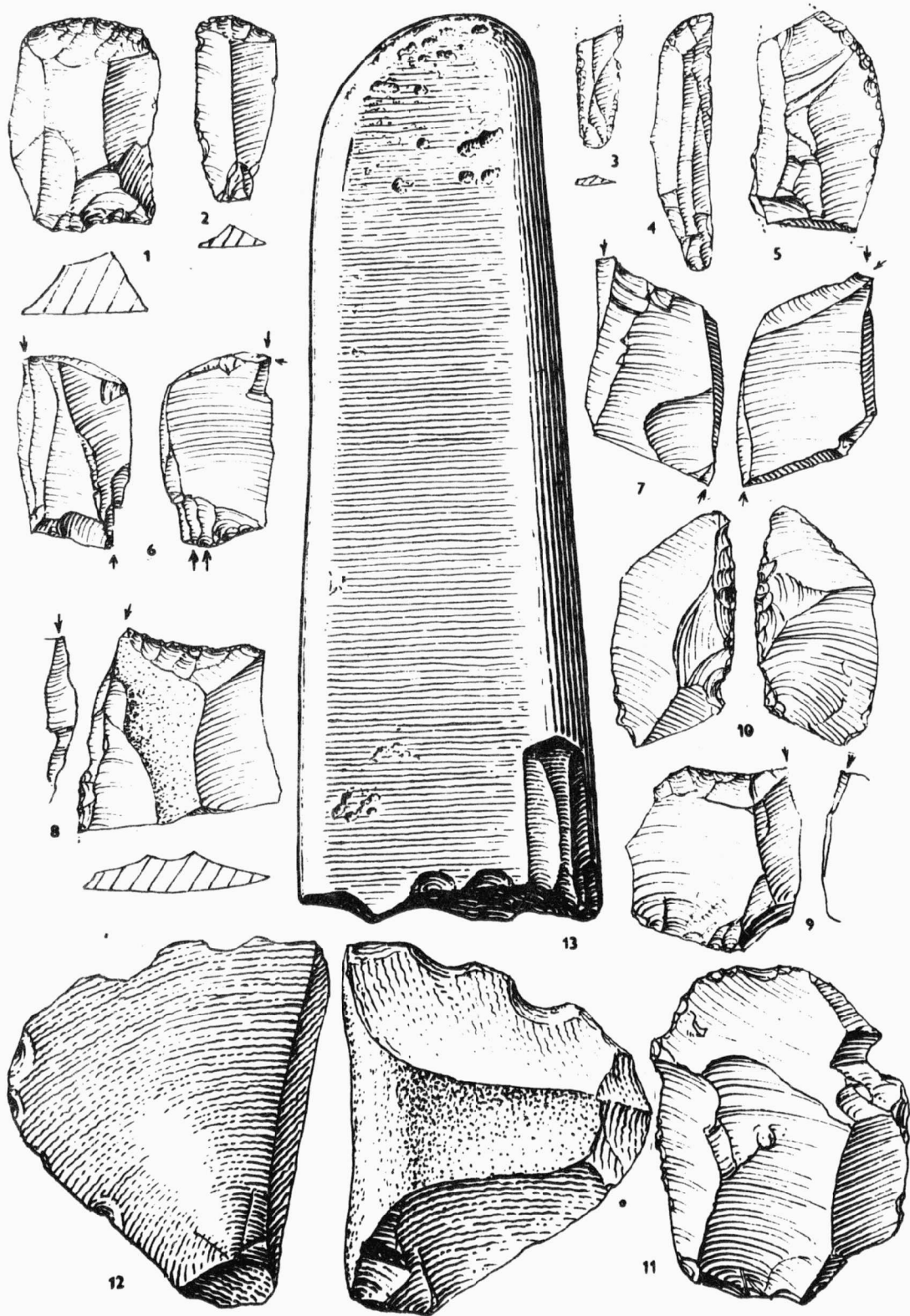

Obr. 1

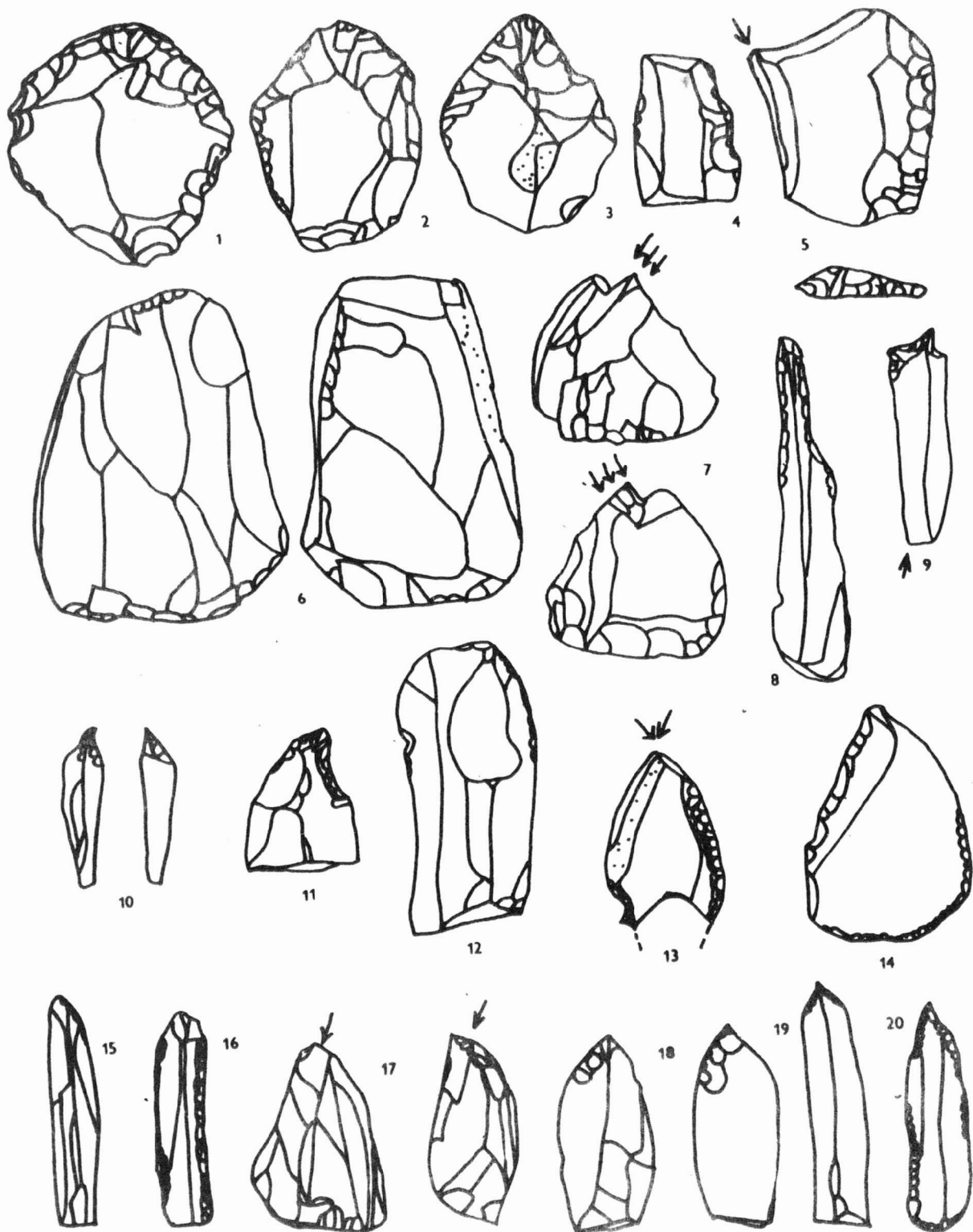
Dolní Věstonice / okr. Břeclav /. Výběr nálezů. 1-6 ozdobné předměty; 7 sídlo; 8-9 pilečky; 10-12 vrubovité čepelky; 13-16 škrabadla; 17-18 kombinace škrabadla s rydlem; 19 rydlo; 20-21 odštěpovače. Fundauswahl. 1-6 Ziergegenstände; 7 Ahle; 8-9 Feilen; 10-12 Kerbklingen; 13-16 Schaber; 17-18 Schaber - Ritzerkombination; 19 Ritzler; 20-21 Absplissgeräte.

Obr. 2
 Horní Mostěnice /okr. Přerov /. Výběr kamenné industrie. 1 škrabadlo s rydlem; 2-3 čepele; 4-5 vr-
 táky; 6-14 rydla. - Auswahl an Steinindustrie. 1 Schaber mit Ritzer; 2-3 Klingen; 4-5 vr-
 taker. 6-14 Ritzer.

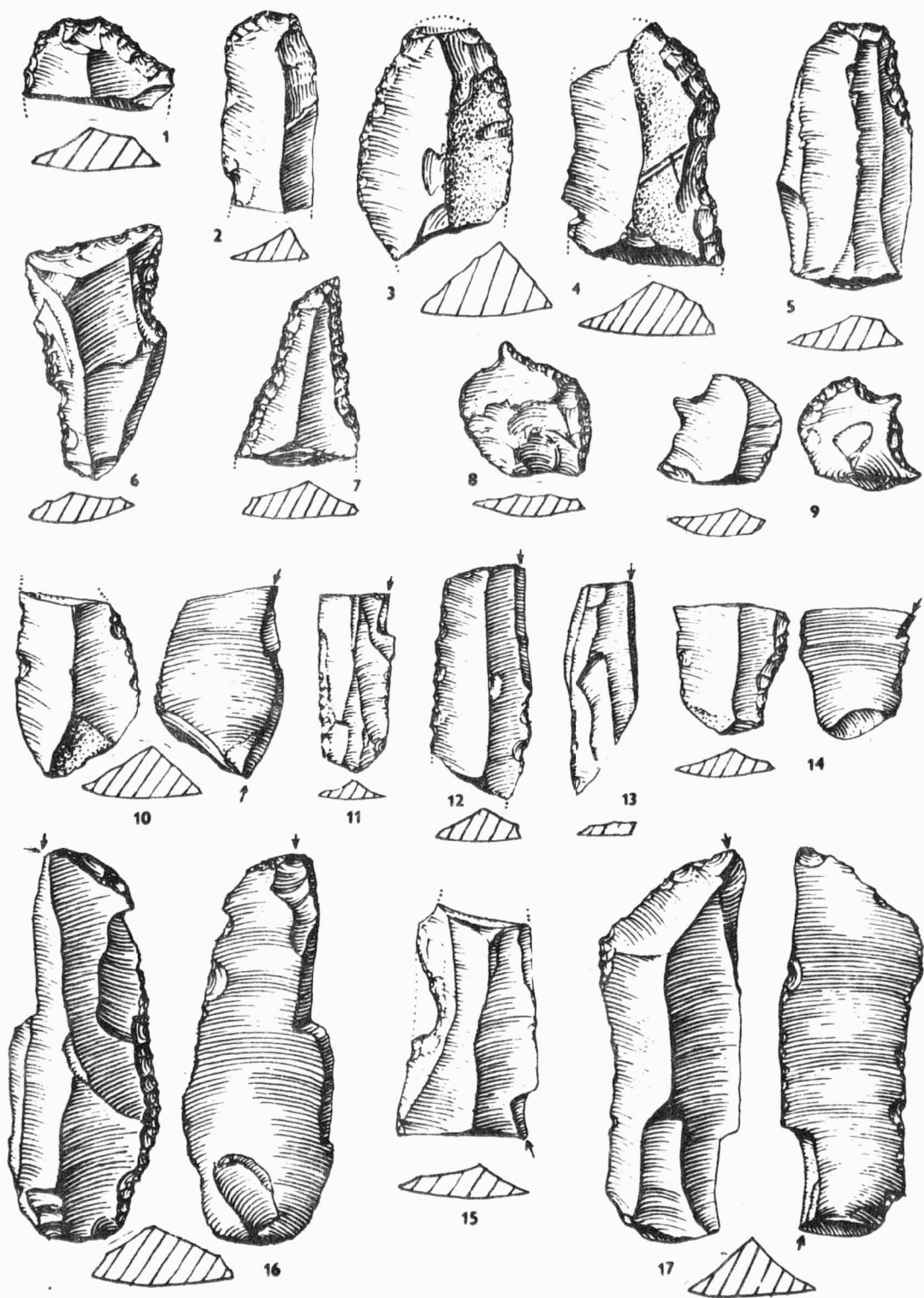

Obr. 3
 Přerov-Předmostí /okr. Přerov / .Výběr kamenné industrie. 1-2 škrabadla; 3-5 čepelky; 6-9 rydla;
 10 drásadlo; 11-12 úštěpy; 13 pískovcový buchar. - Auswahl an Steinindustrie. 1-2 Schaber; 3-5
 Klengen; 6-9 Ritzer; 10 Kratzer; 11-12 Absplisse; 13 Sandsteinstampfer.

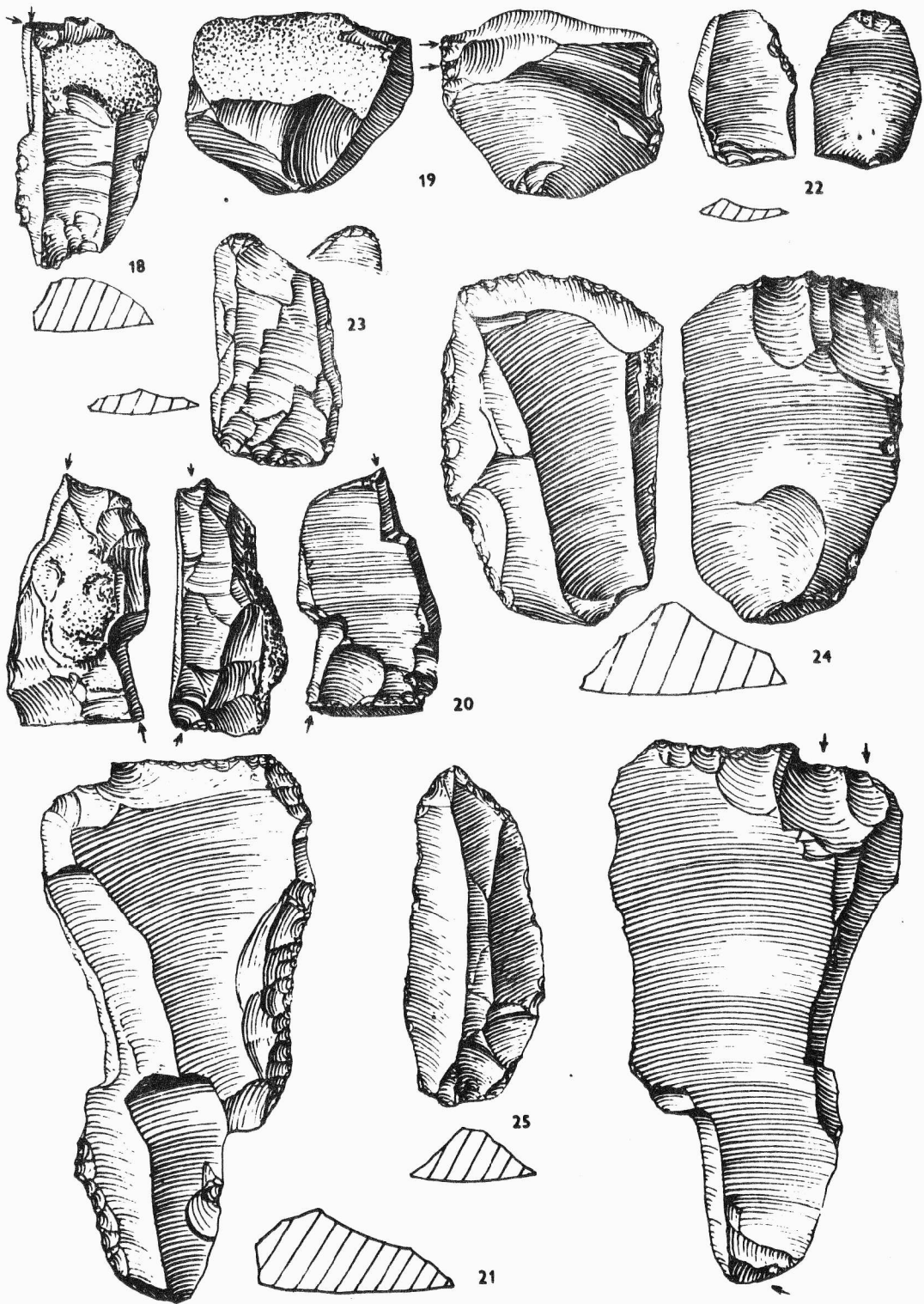

Obr. 4

1-5 Diváky /okr. Břeclav /; 6-11 jeskyně Pekárna /okr. Brno-venkov / - Pekárnahöhle; 12-17 jeskyně Hadí /okr. Brno-venkov / - Hadí Höhle; 18-19 jeskyně Švédův stůl /okr. Brno-venkov / - Švédův stůl Höhle; 20 jeskyně Býčí skála /okr. Blansko / - Býčí skála Höhle.

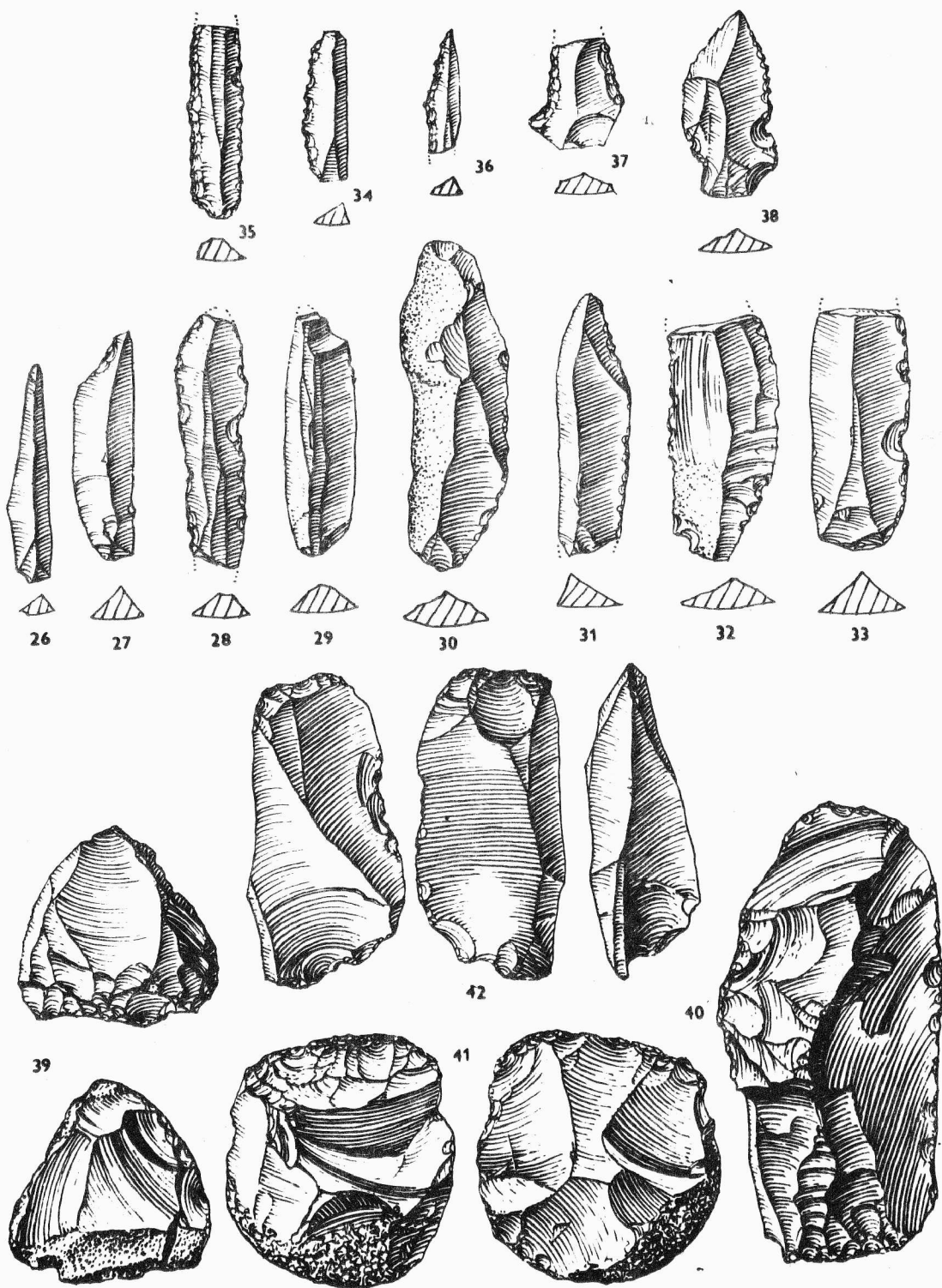

Obr. 5
 Záblatí / okr. Karviná / . Výběr pozdně paleolitické kamenné industrie. - Auswahl an spätpaläolithischer Steinindustrie.

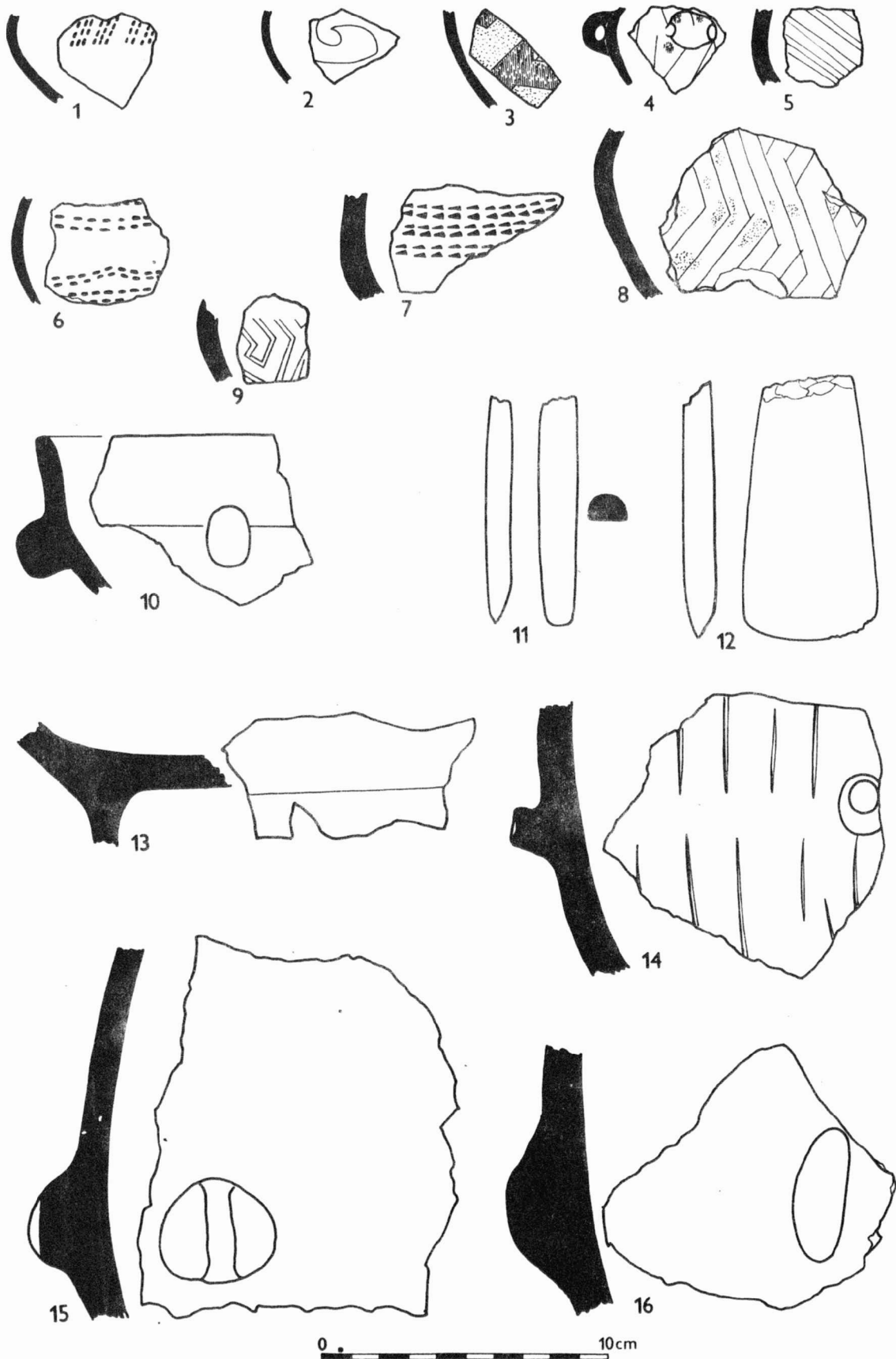

Obr. 6

Záblatí / okr. Karviná / . Výběr pozdně paleolitické kamenné industrie. - Auswahl an spätpaläolithischer Steinindustrie.

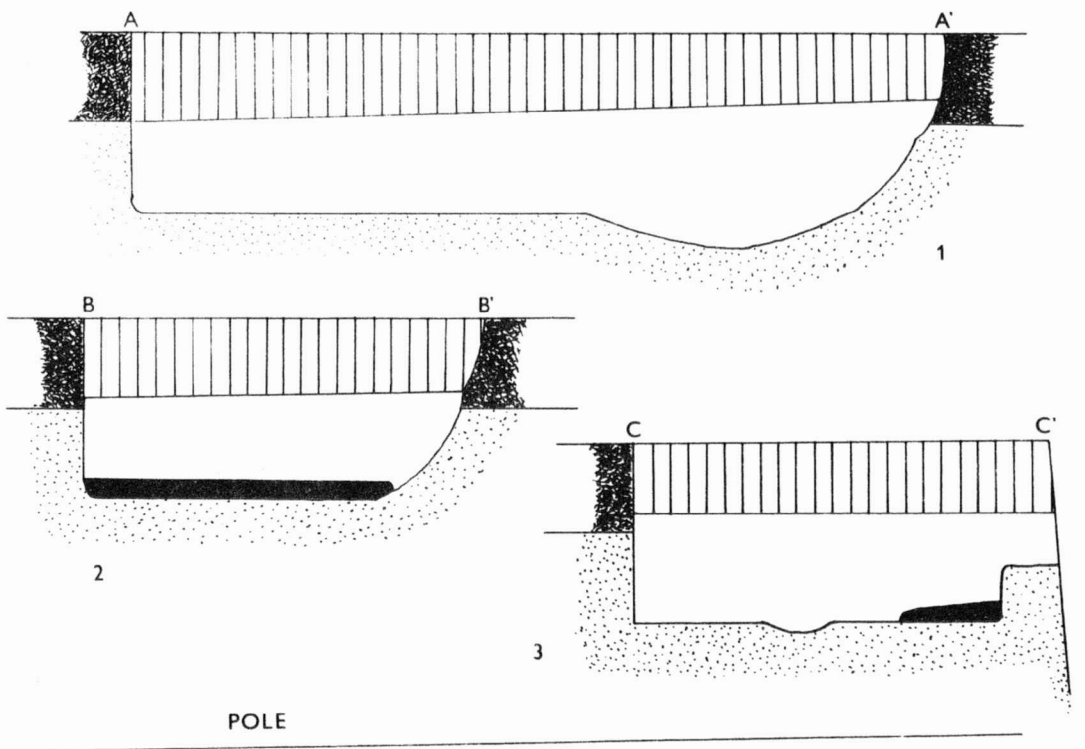

Obr. 7
 Záblatí /okr. Karviná / . Výběr pozdně paleolitické kamenné industrie. - Auswahl an spätpaläolithischer Steinindustrie.

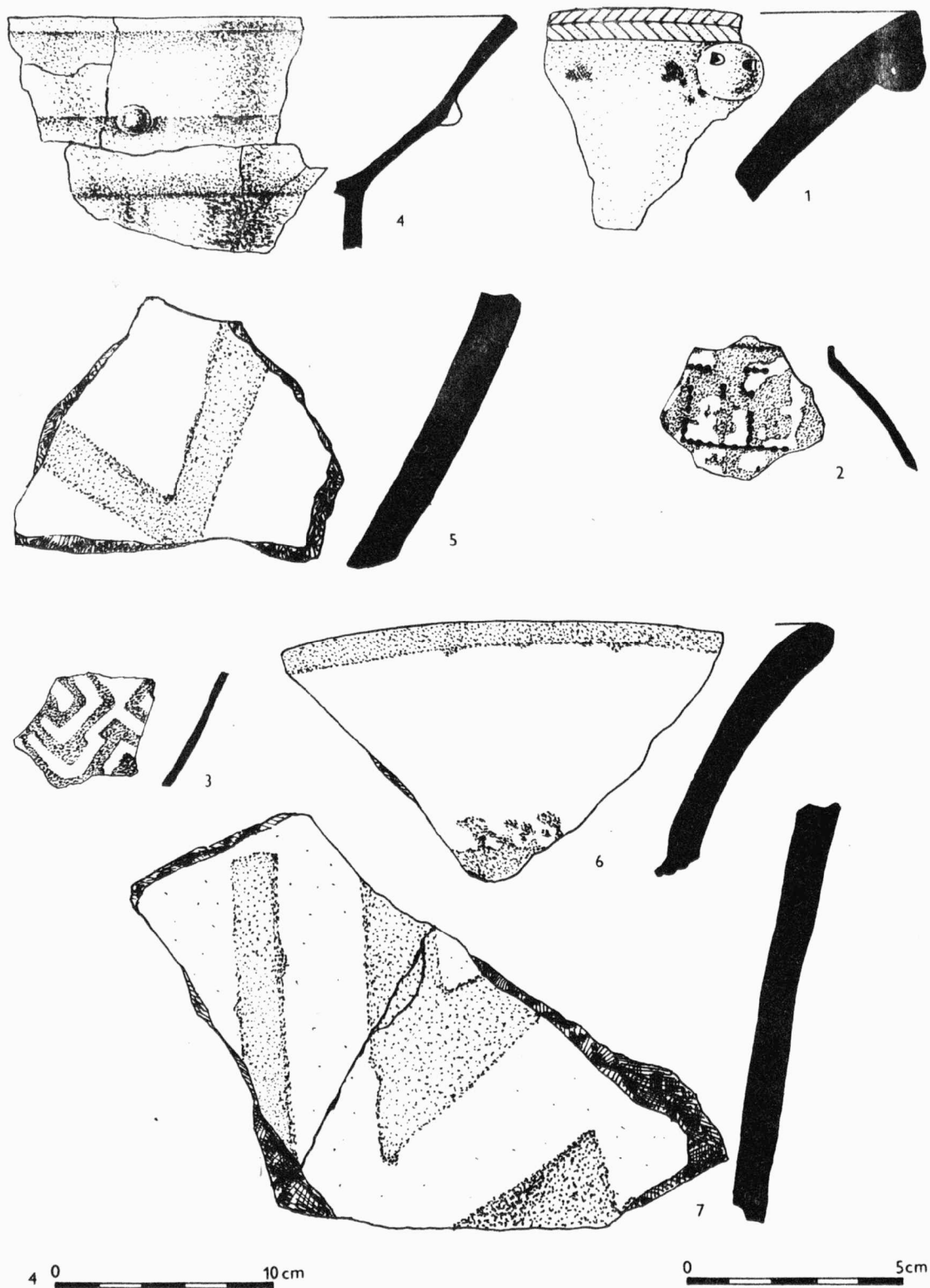
Obr. 8

Luleč / okr. Vyškov /. Archeologické předměty z období neolitu. - Archäologische Gegenstände aus dem neolithischen Zeitabschnitt.

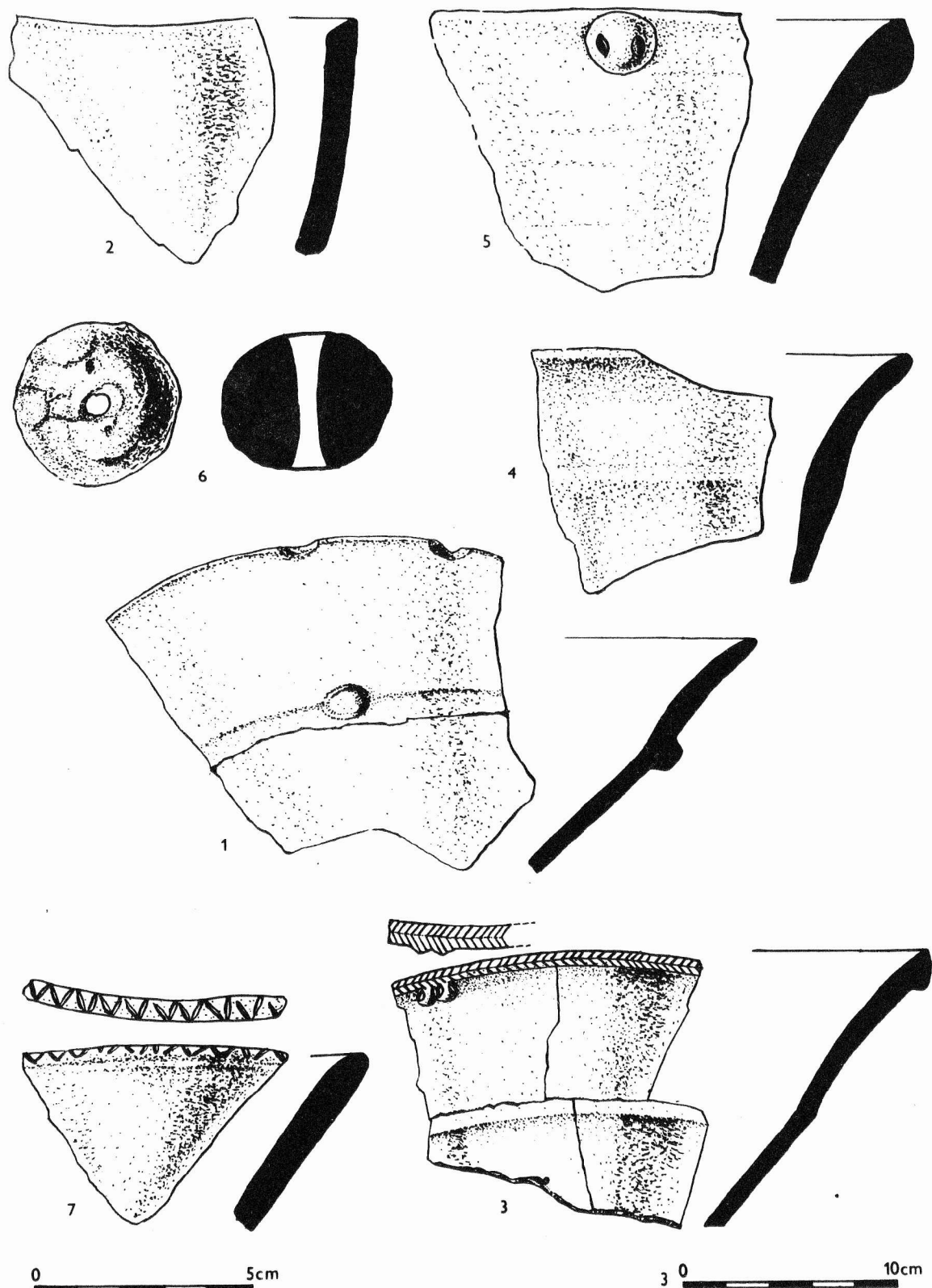
Obr. 9

Kostelec na Hané /okr. Prostějov /. Rolnická cihelna. Sídlištní objekt s moravskou malovanou keramikou. 1-3 profily; 4 půdorys. - Landwirtschaftliche Ziegelei. Siedlungsobjekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik. 1-3 Profile; 4 Grundriss.

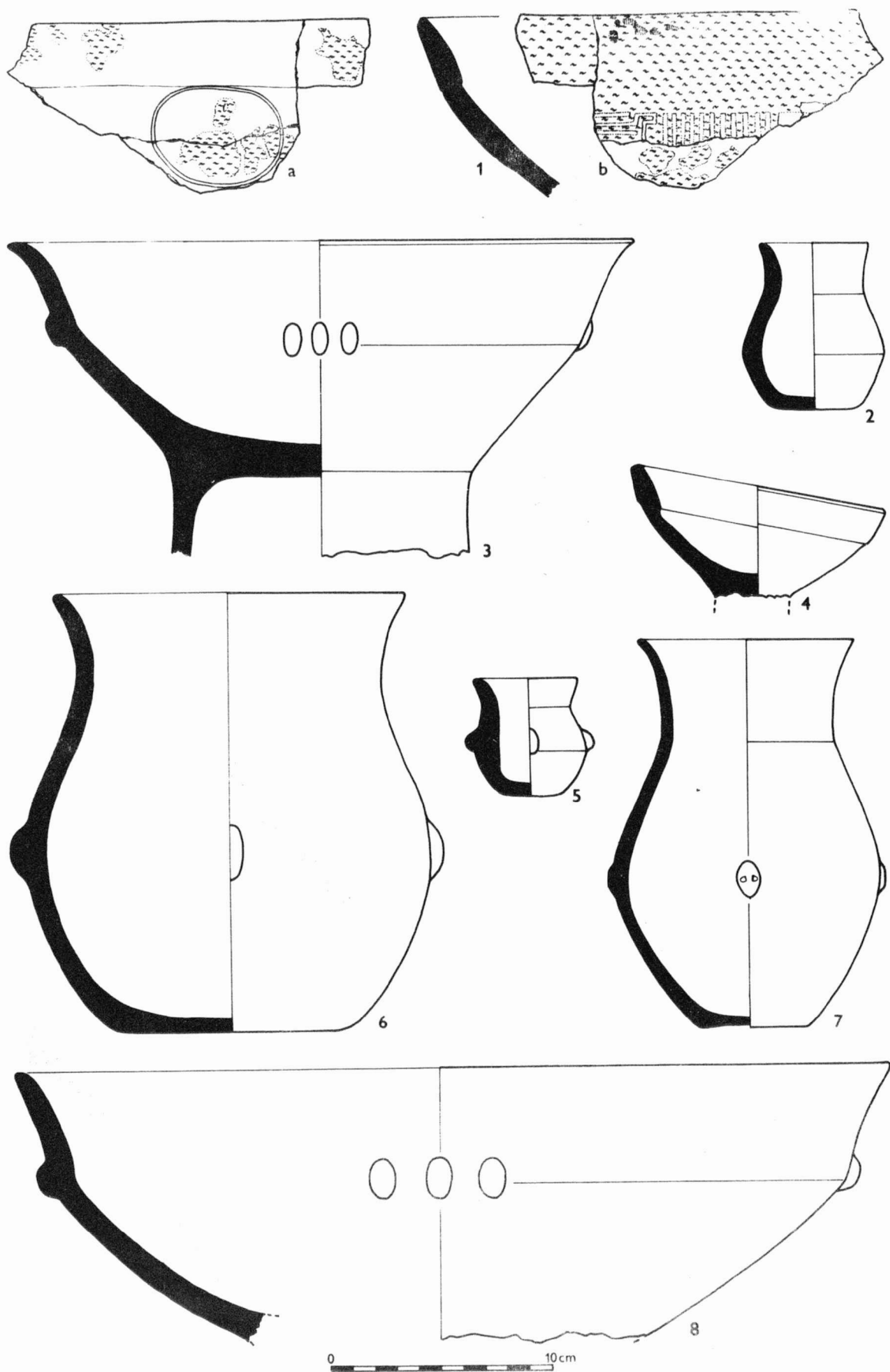
Obr. 10

Kostelec na Hané /okr. Prostějov /. Rolnická cihelna. 1-3 keramika z vrstvy B; 4-7 keramika z mazanické kry. - Landwirtschaftliche Ziegelei. 1-3 Keramik aus Schicht B; 4-7 Keramik aus der Lehmewurfscholle.

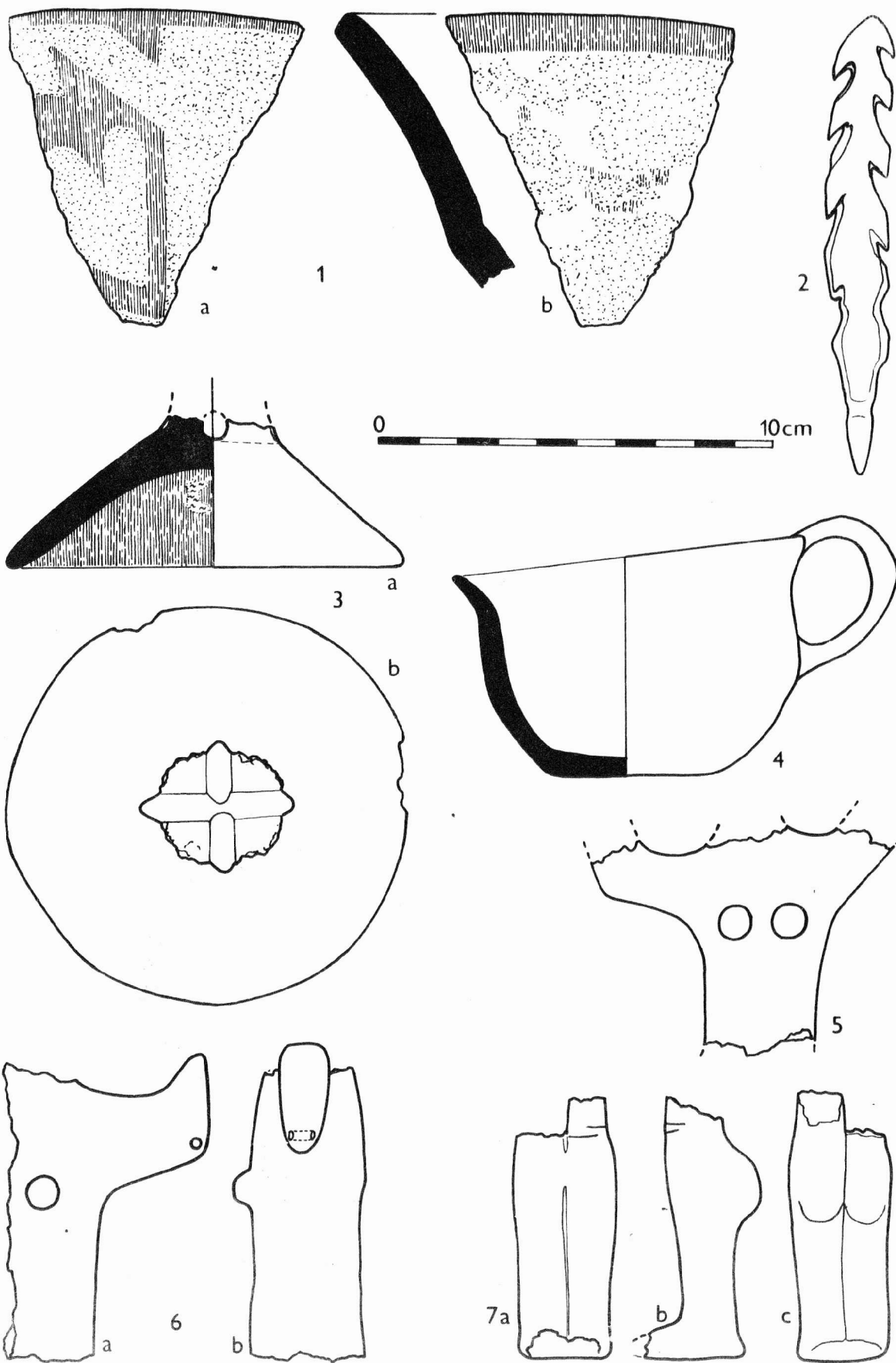
Obr. 11

Kostelec na Hané /okr. Prostějov / . Rolnická cihelna. 1-7 keramika z vrstvy B. - Landwirtschaftliche Ziegelei. 1-7 Keramik aus Schicht B.

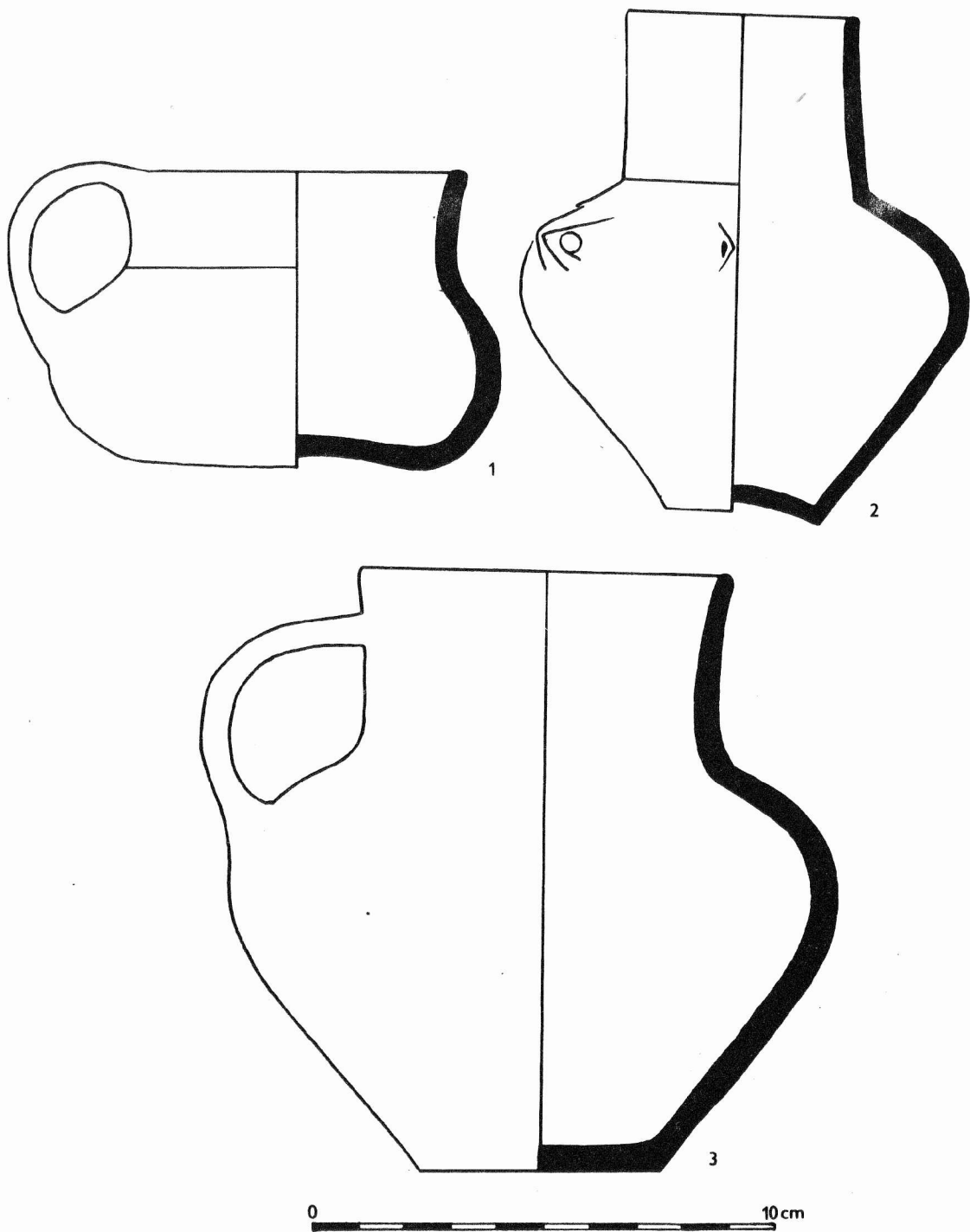

Obr. 12

Jezeřany-Maršovice /okr. Znojmo /. Nálezy ze sídlisté s moravskou malovanou keramikou. - Funde aus der Siedlung mit mährischer bemalter Keramik.

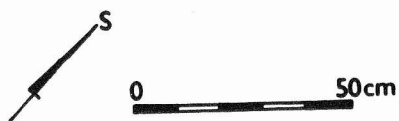
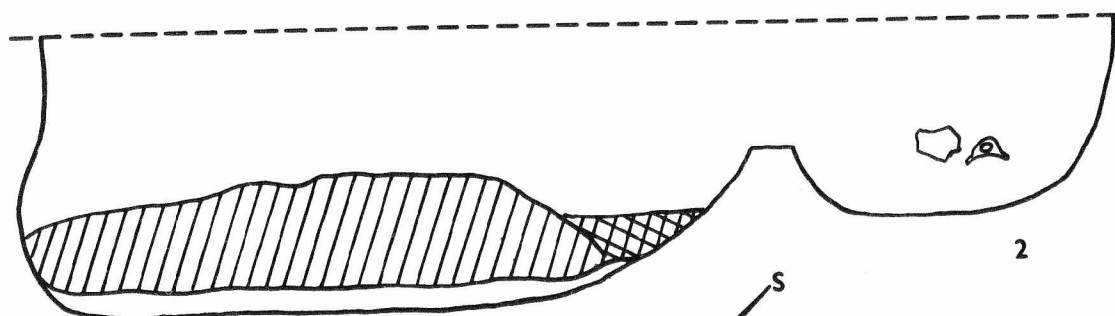
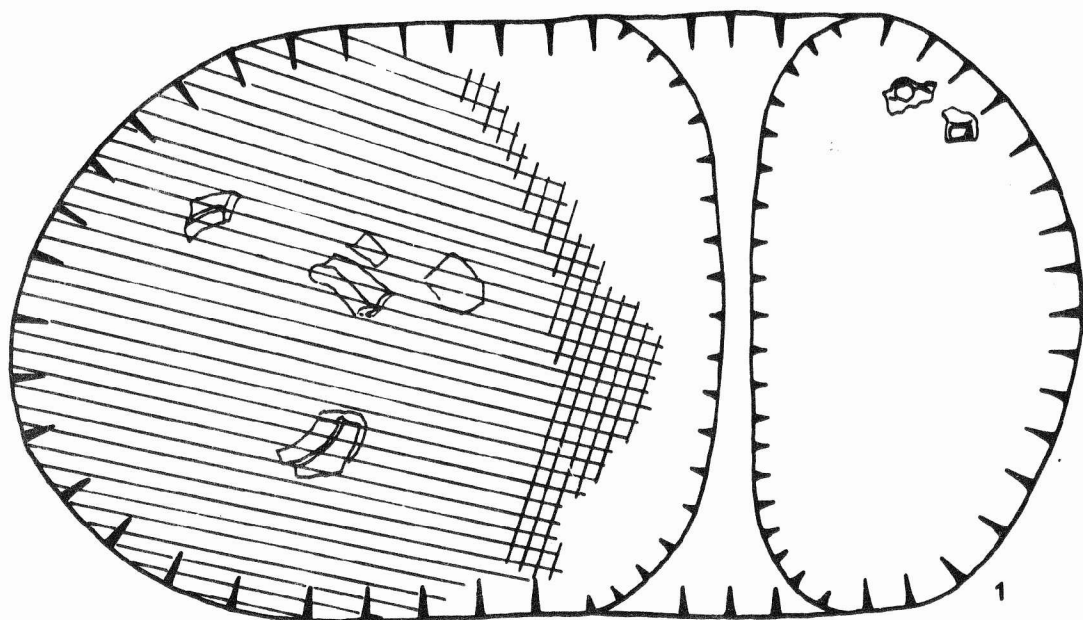

Obr. 13
 Jezeřany Maršovice / okr. Znojmo /. Nálezy ze sídliště s moravskou malovanou keramikou; 4 velatická kultura. - Funde aus der Siedlung mit mährischer bemalter Keramik; 4 Velaticer Kultur.

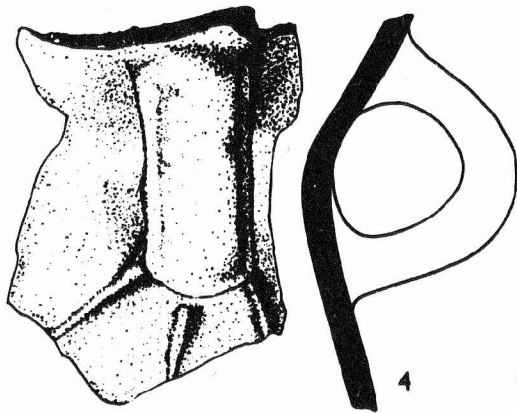
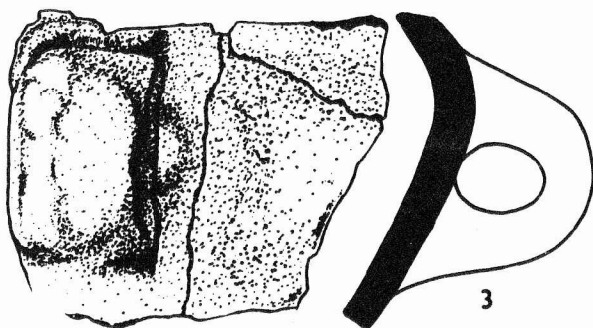
Obr. 14

Slatinky /okr. Prostějov / . 1-2 keramika z hrobu 1 v mohyle I; 3 keramika z hrobu 2 v mohyle I. -
 1-2 Keramik aus Grab 1 in Hügelgrab I; 3 Keramik aus Grab 2 in Hügelgrab I.

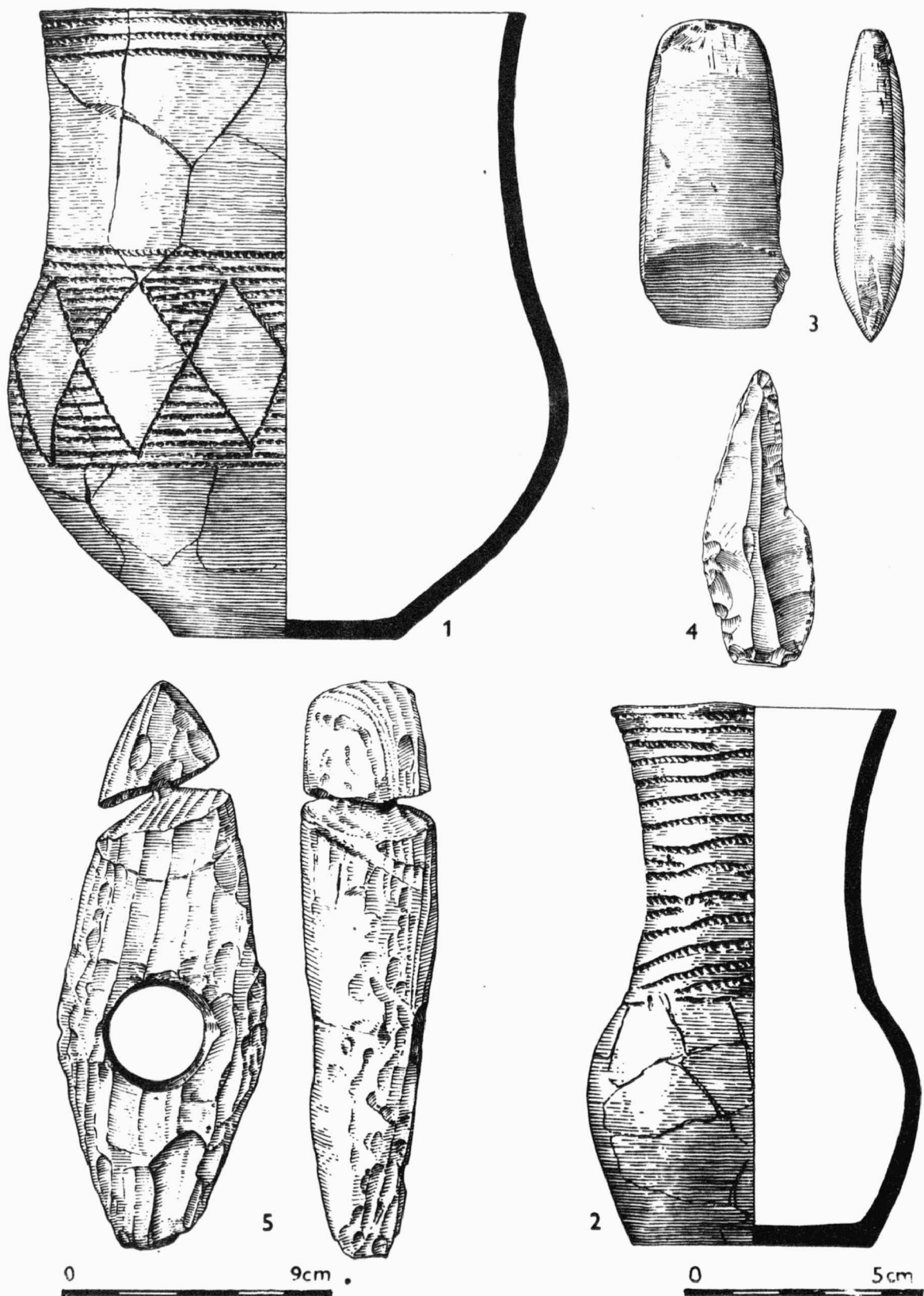
 destrukce pece

 popelovitá vrstva s uhlíky

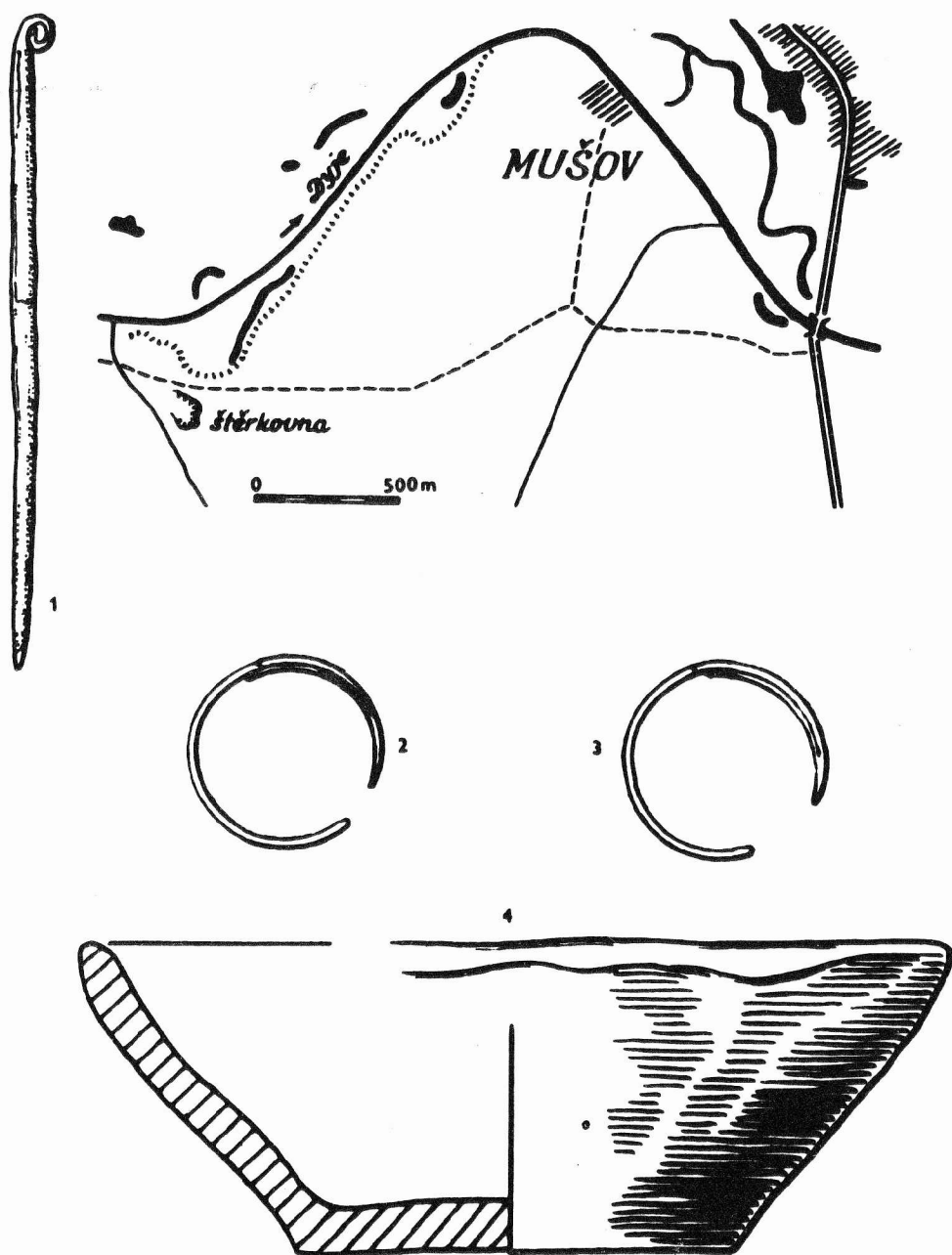
Obr. 15

Kostelec na Hané / okr. Prostějov /. Pec s baalberskou keramikou. 1 půdorys pece; 2 řez pecí; 3 keramika z předpeční jámy. - Herd mit Baalberger Keramik. 1 Herdgrundriss; 2 Herdschnitt; 3 Keramik aus der Vorherdgrube.

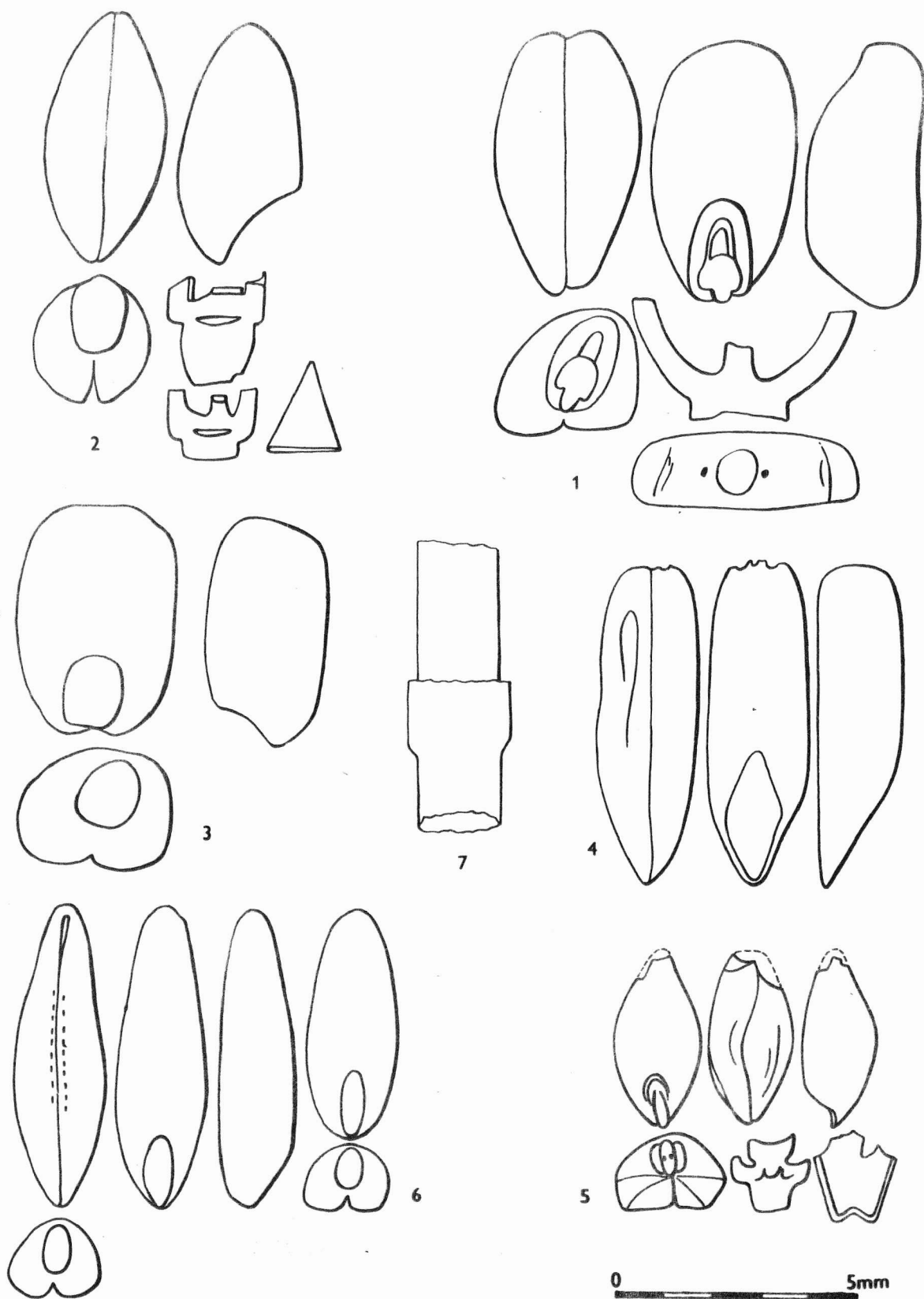
Obr. 16

Kyjov-Nětčice /okr. Hodonín / . Materiál z hrobu se šňůrovou keramikou. - Material aus einem Grab mit Schnurkeramik.

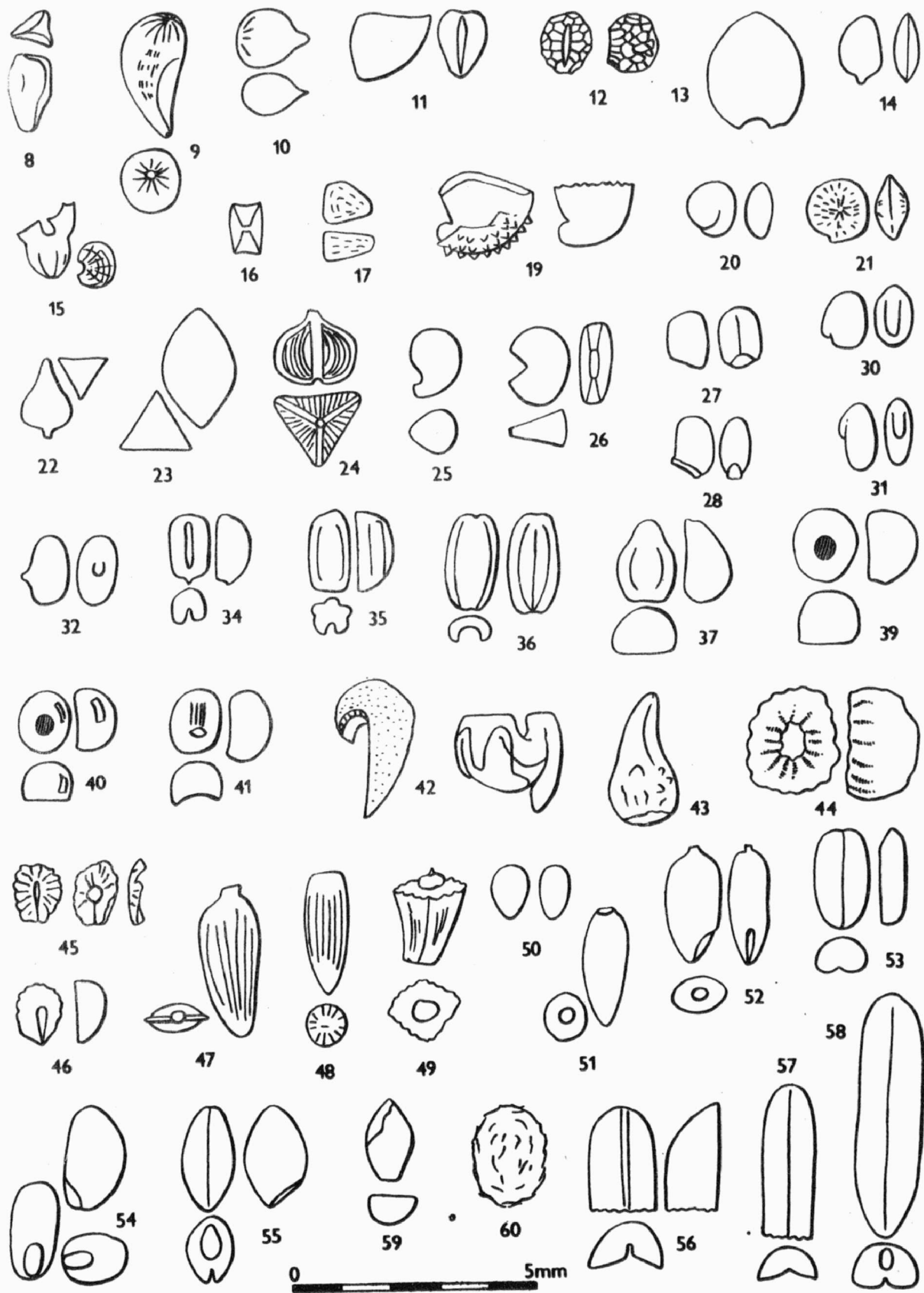
Obr. 17

Mušov /okr. Břeclav /. Situace a nálezy z hrobu únětické kultury. 1 jehlice ; 2-3 bronzové vlasové ozdoby ; 4 miska. - Situation und Funde aus einem Grab der Úněticer Kultur. 1 Nadel ; 2-3 bronzene Haarzieraten ; 4 Schüssel.

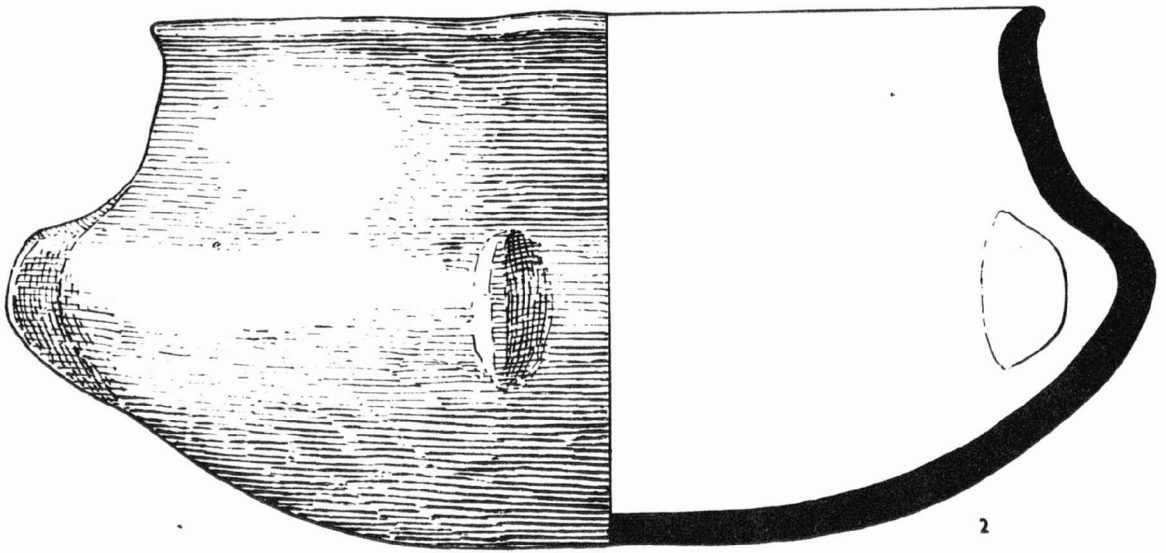
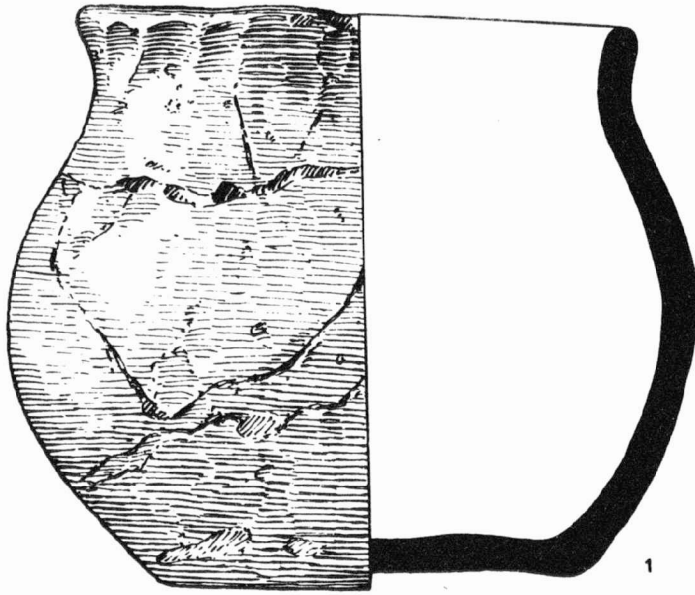
Obr. 18

Šlapanice /okr. Brno-venkov / . Obilí z doby bronzové. - Getreide aus der Bronzezeit.

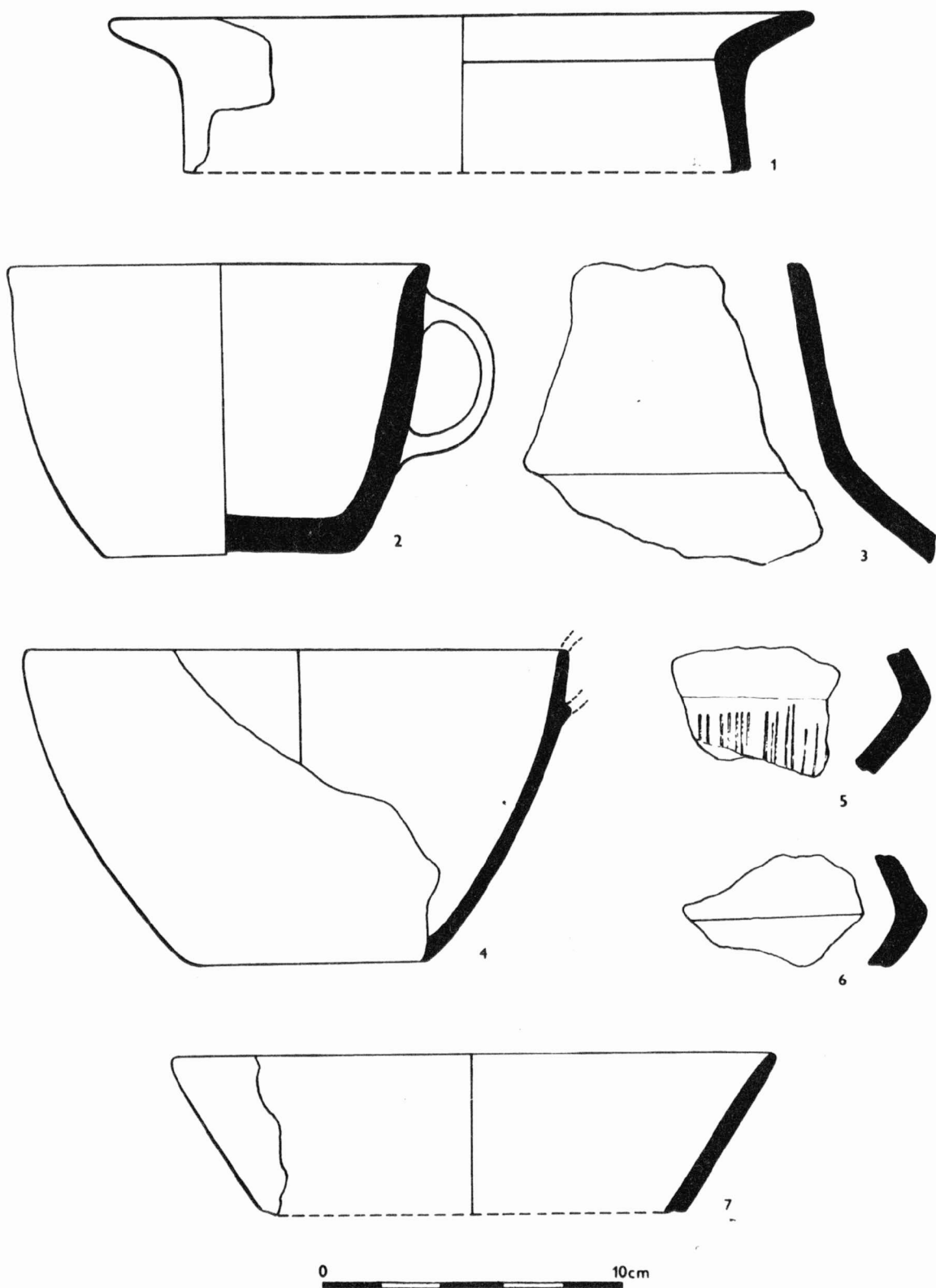
Obr. 19

Šlapanice /okr. Brno-venkov / . Obilí z doby bronzové. - Getreide aus der Bronzezeit.

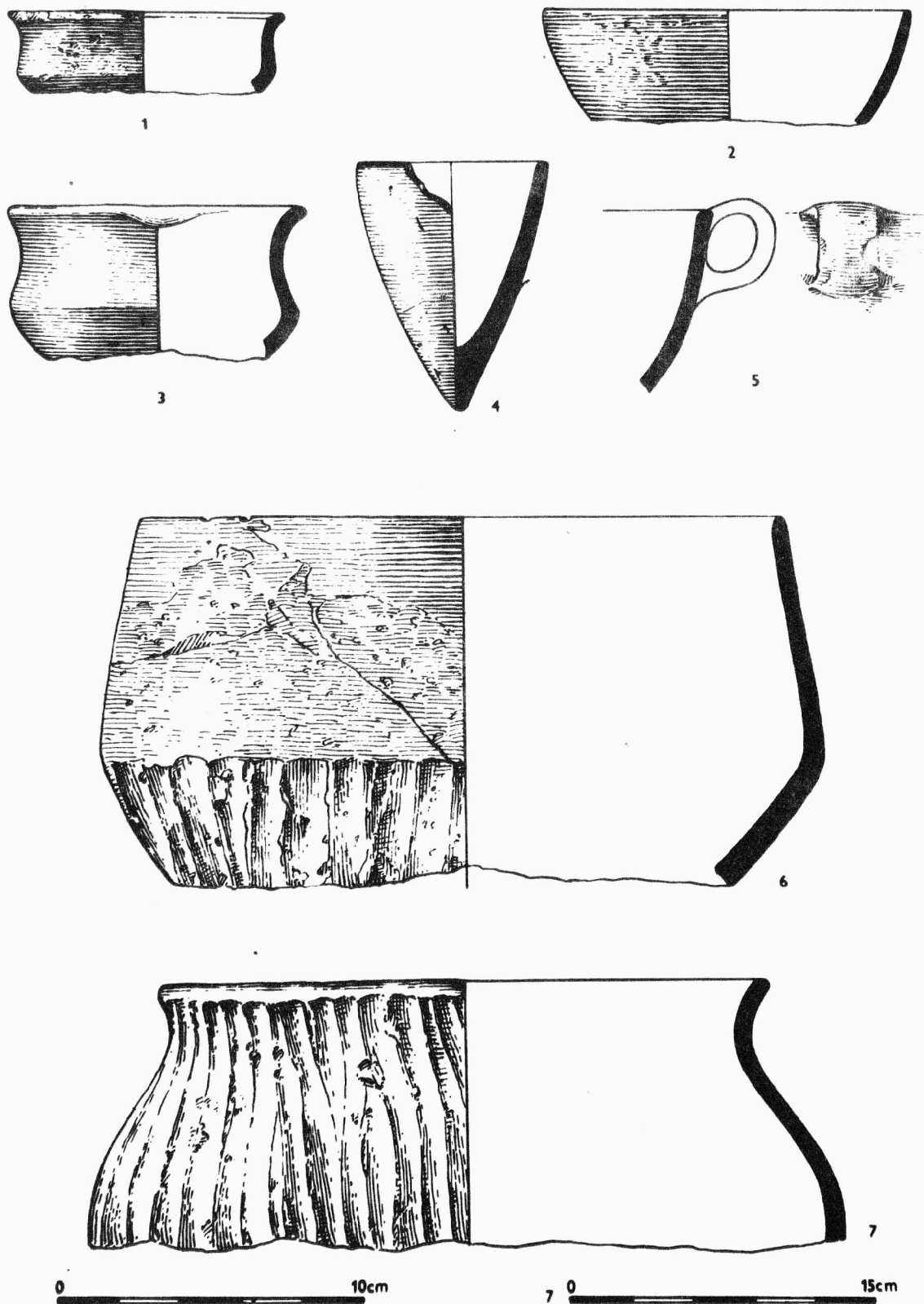

Obr. 20

Borotice / okr. Znojmo /. Keramika z langobardského hrobu v mohyle 9. - Keramik aus einem langobardischen Grab in Hügelgrab 9.

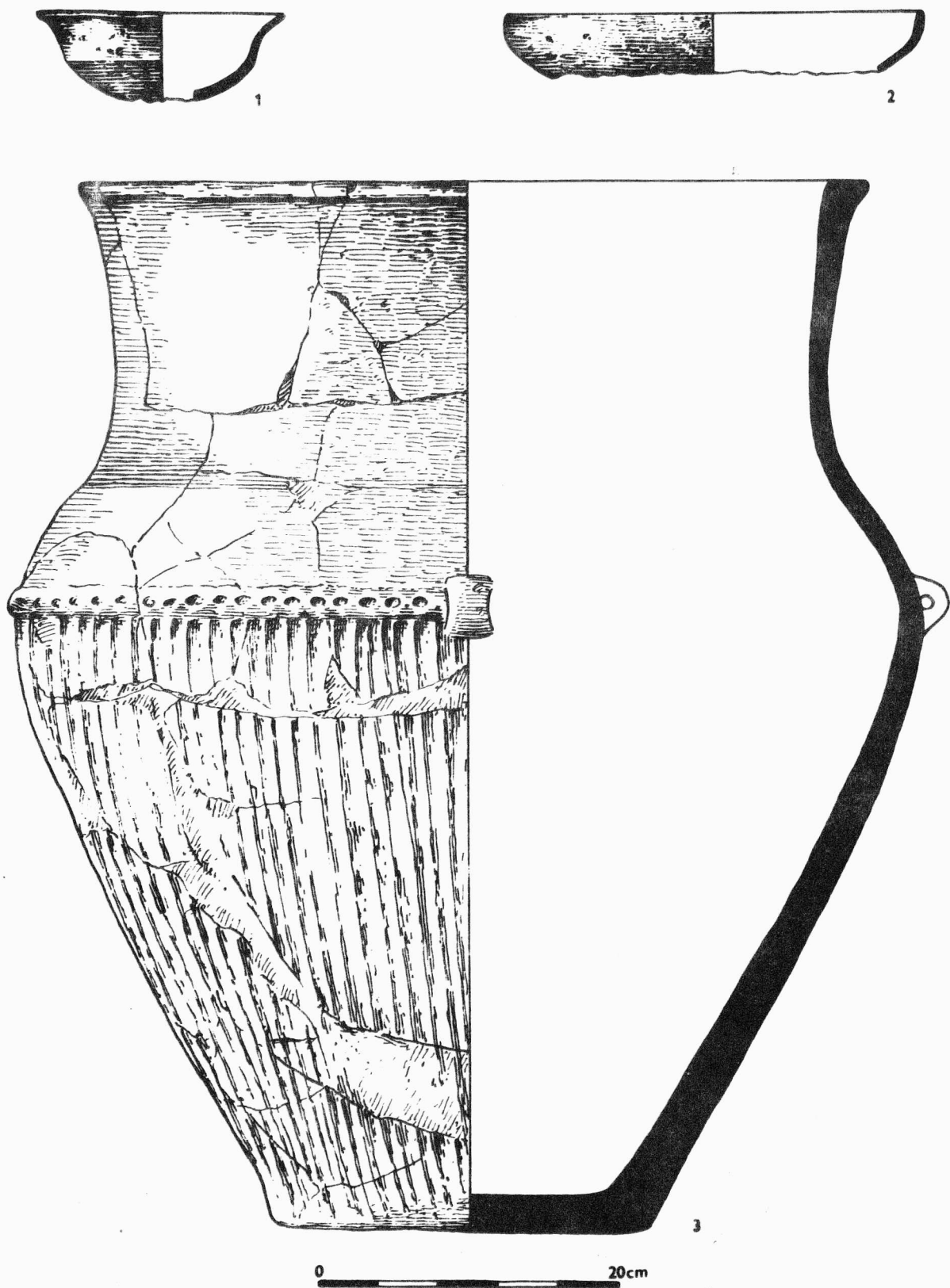

Obr. 21
 Brno-Líšeň / okr. Brno-město / . Výběr keramiky ze sídlištní jámy velatické fáze středodunajských
 popelnicových polí. - Keramikauswahl aus einer Siedlungsgrube der Velaticer Phase der donaulän-
 dischen Urnenfeldkultur.

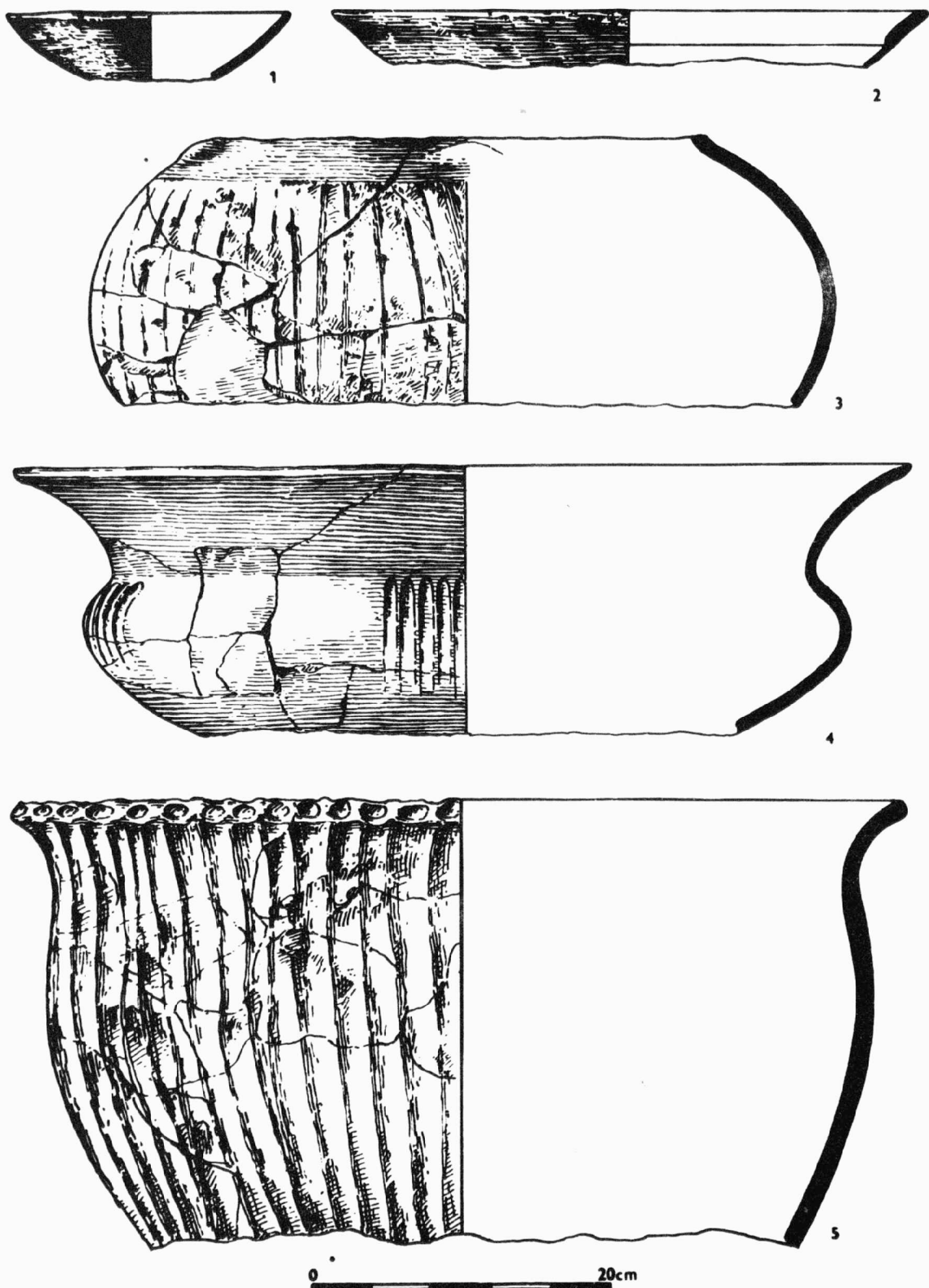
Obr. 22

Blučina /okr. Brno-venkov / . Sídliště velatické kultury. 1-5 kulturní vrstva; 6-7 jáma 1/76. - Siedlung der Velaticer Kultur. 1-5 Kulturschicht; 6-7 Grube 1/76.

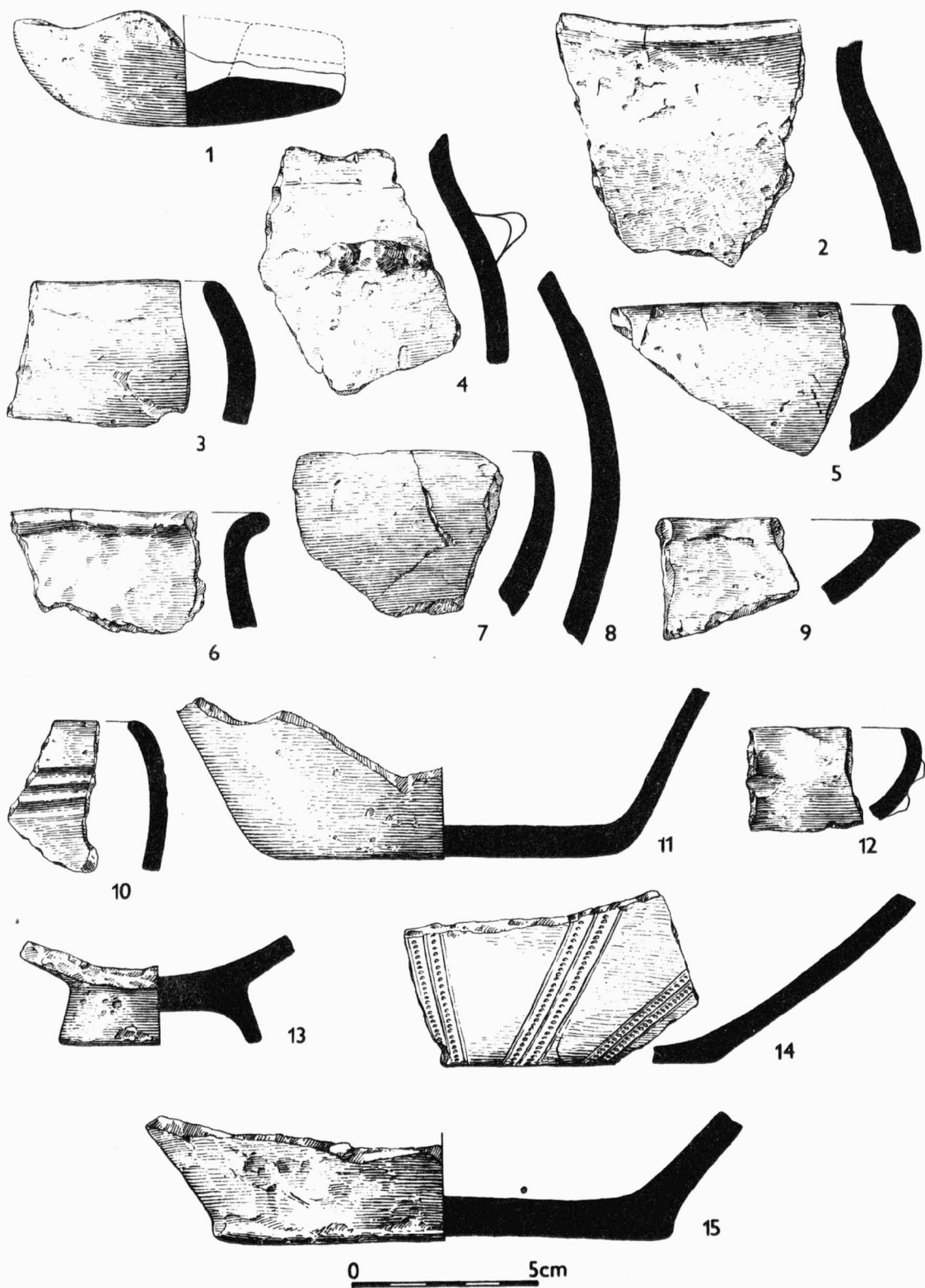
Obr. 23

Blučina /okr. Brno-venkov / . Sídliště velatické kultury. 1-2 kulturní vrstva; 3 jáma 1/76.-Siedlung der Velaticer Kultur. 1-2 Kulturschicht; 3 Grube 1/76.

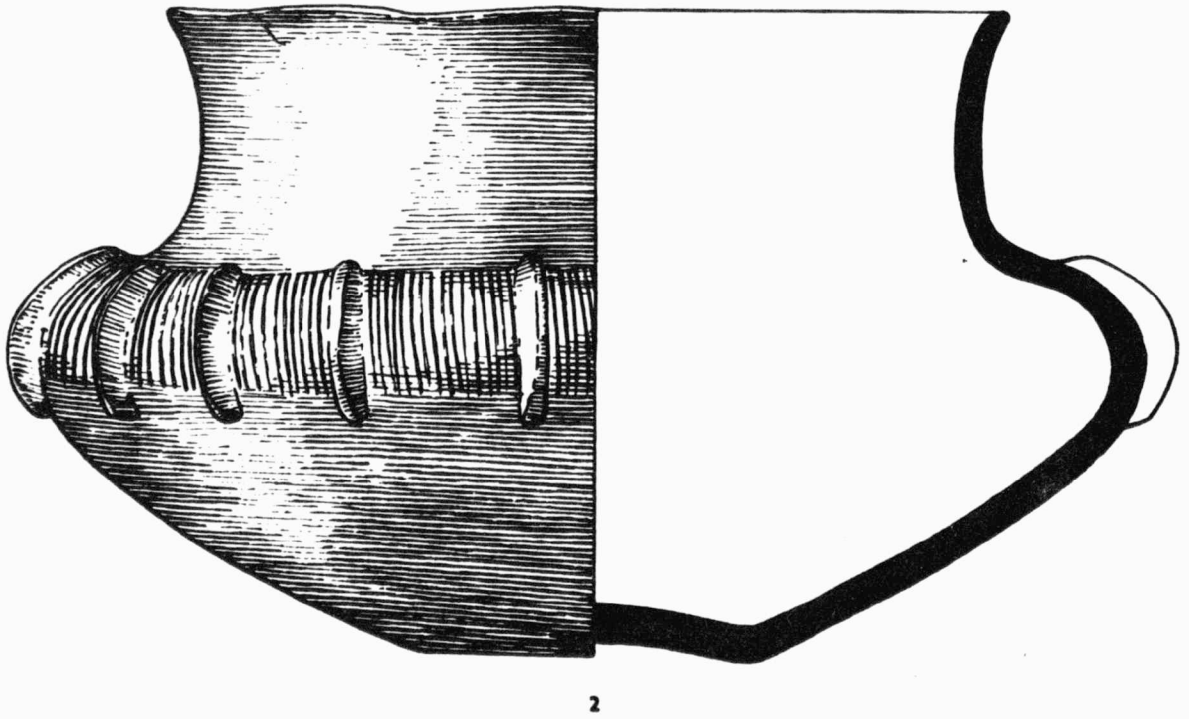
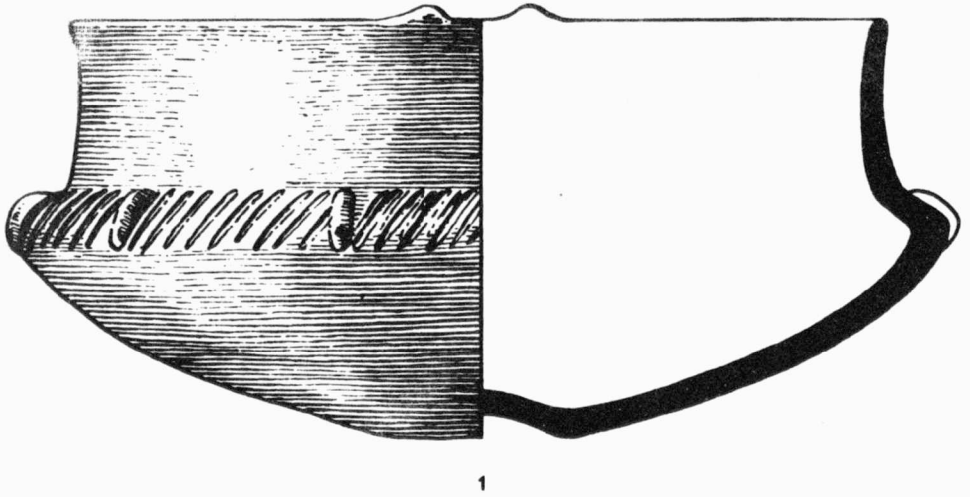

Obr. 24

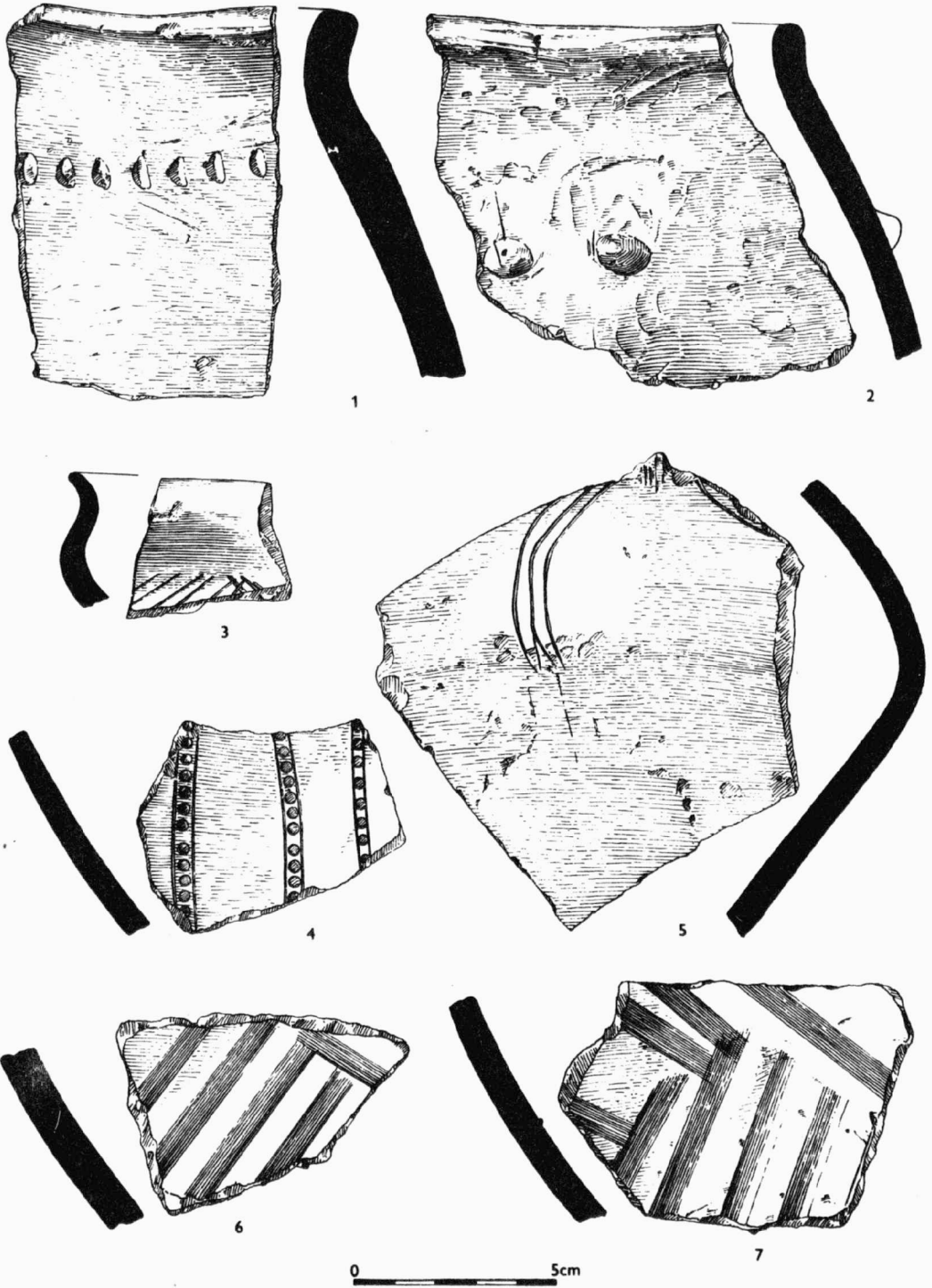
Blučina /okr. Brno-venkov /. Sídliště velatické kultury. 1-2 kulturní vrstva; 3-5 jáma 1/76. - Siedlung der Velaticer Kultur. 1-2 Kulturschicht; 3-5 Grube 1/76.

Obr. 25
 Mušov /okr. Břeclav / , trať "Betlém". Keramika z porušených objektů. - Flur "Betlém". Keramik aus gestörten Objekten.

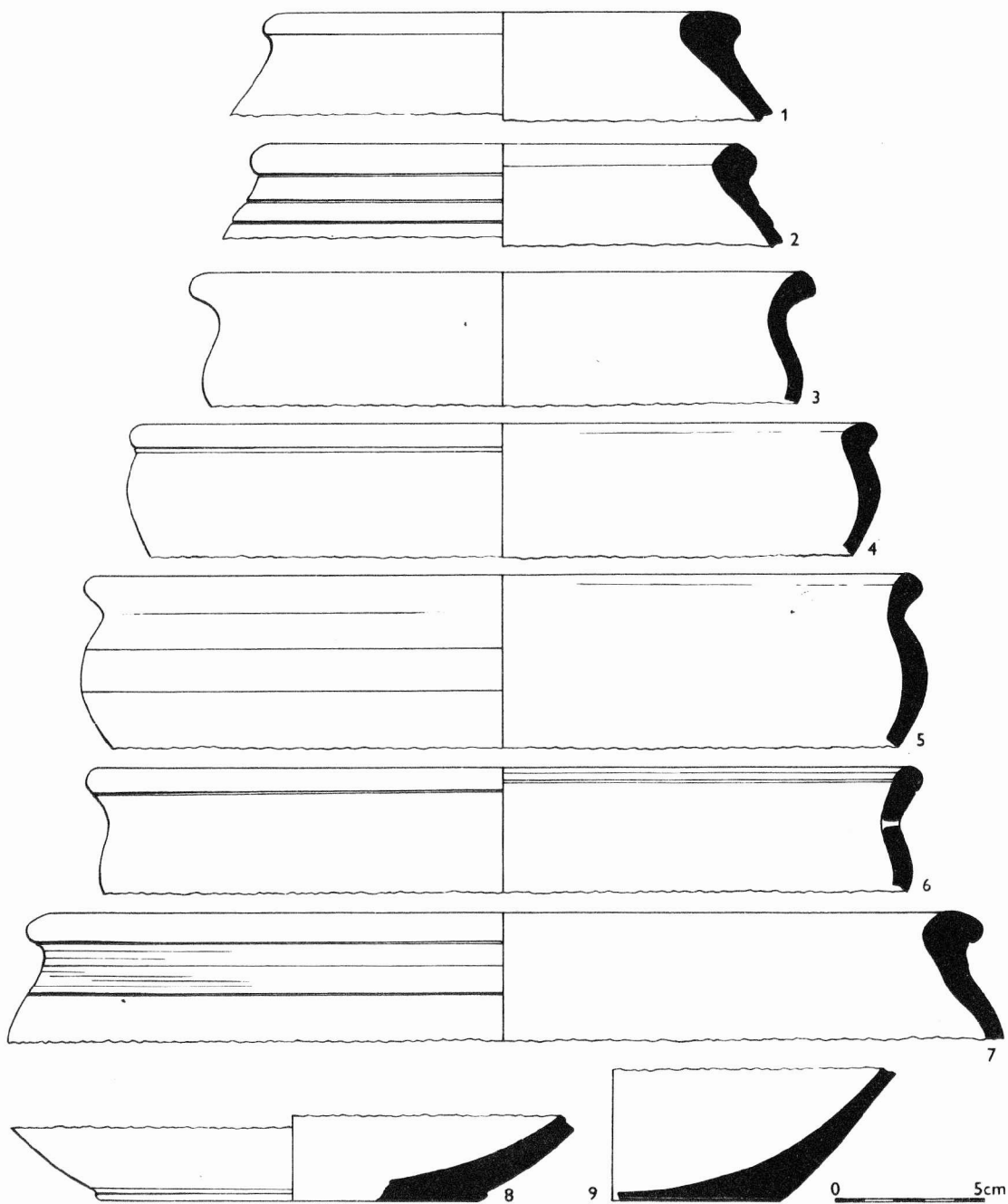

Obr. 26
Kyjovice / okr. Znojmo / . Keramika ze zničného hrobu. - Keramik aus einem zerstörten Grab.

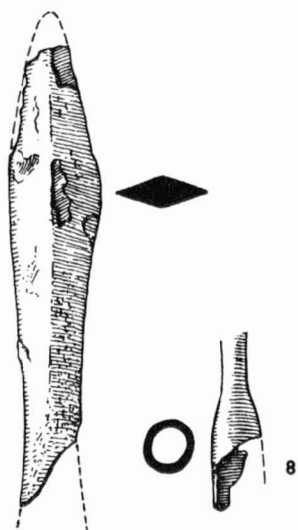
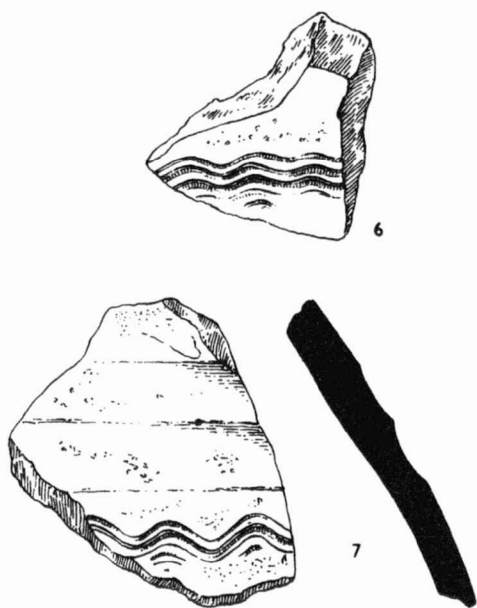
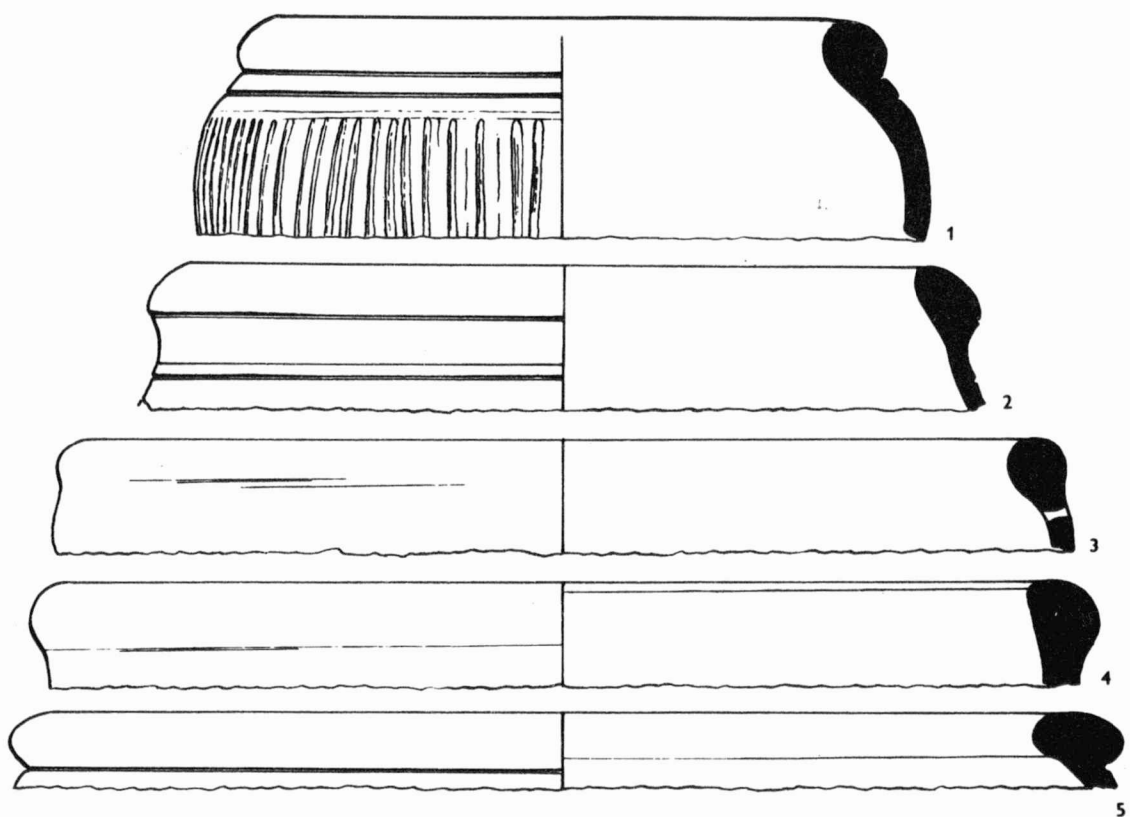

Obr. 27

Brno-Bohunice /okr. Brno-město / . Stavba sídliště Bohunice-východ. Keramika ze sběru. - Bau der Siedlung Bohunice-Ost. Keramik aus Lesefunden.

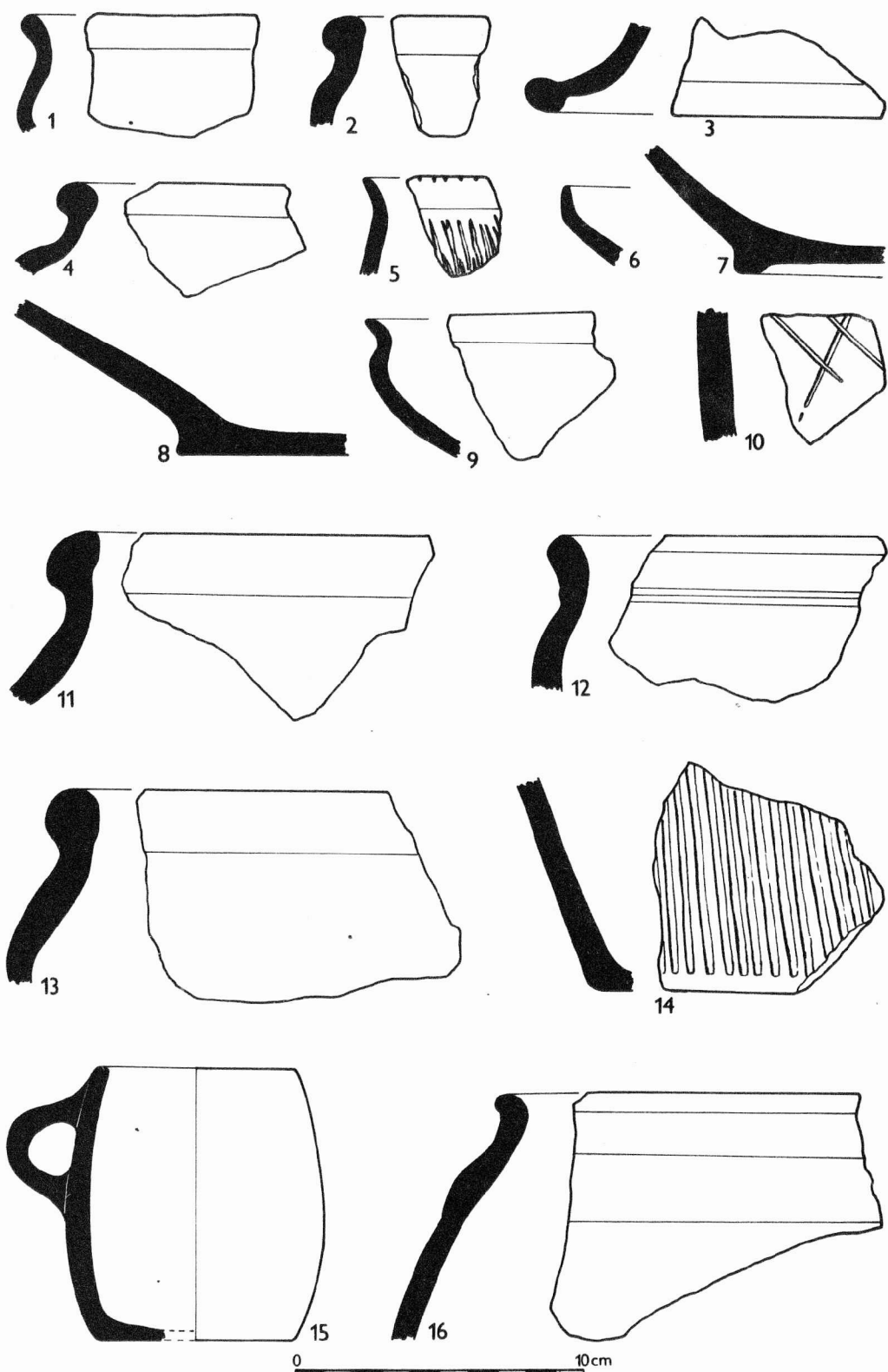

Obr. 28
 Strachotín /okr. Břeclav / . Laténská keramika ze sídliště. - Latènezeitliche Siedlungskeramik.

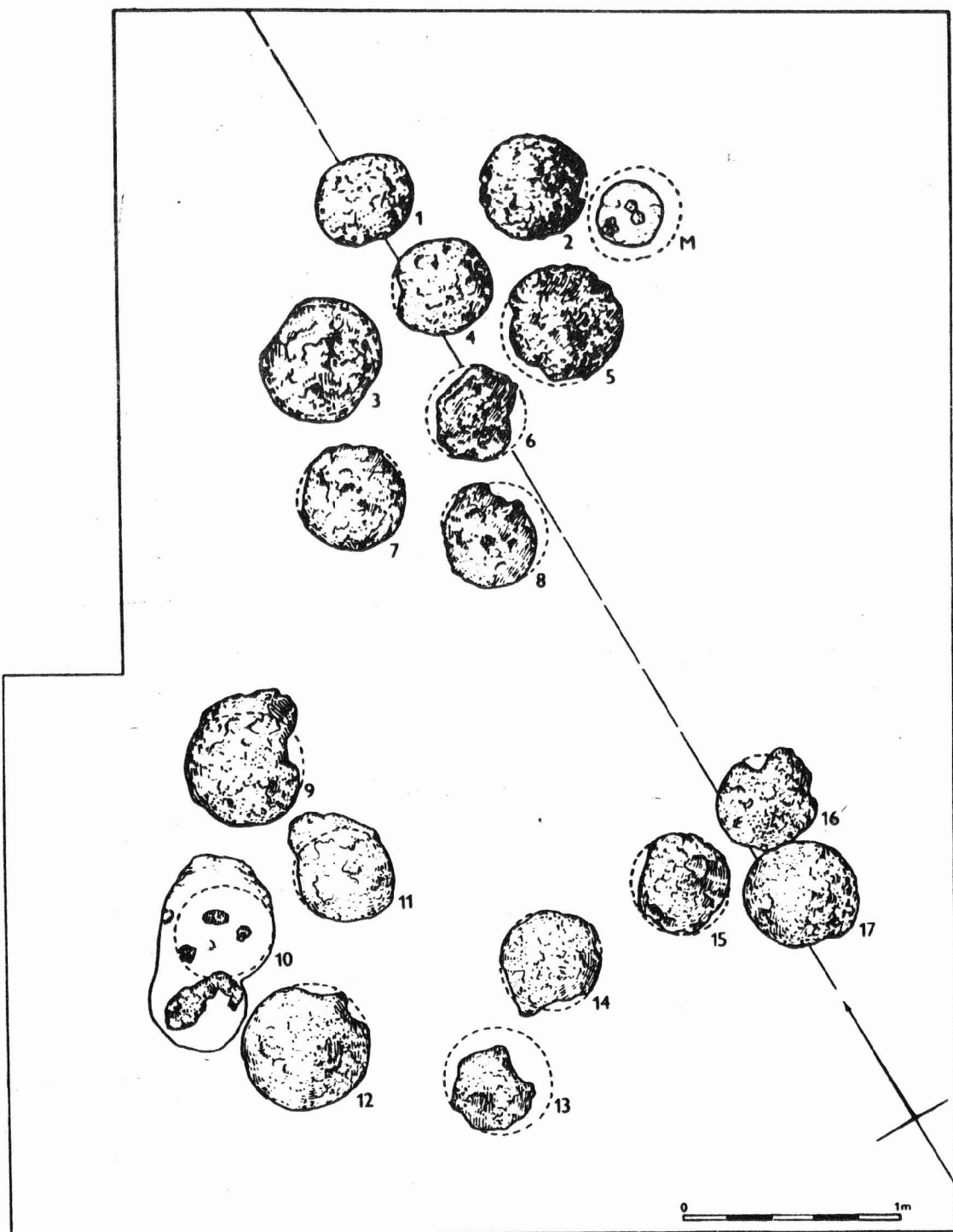

0 5cm

Obr. 29
 Třebětice /okr. Kroměříž/. 1-5 laténská keramika; 6-7 keramika z mladší doby římské; 8 hrot středověkého šípu. - 1-5 latenezeitliche Keramik; 6-7 Keramik aus der jüngeren römischen Kaiserzeit; 8 Spitze eines mittelalterlichen Pfeiles.

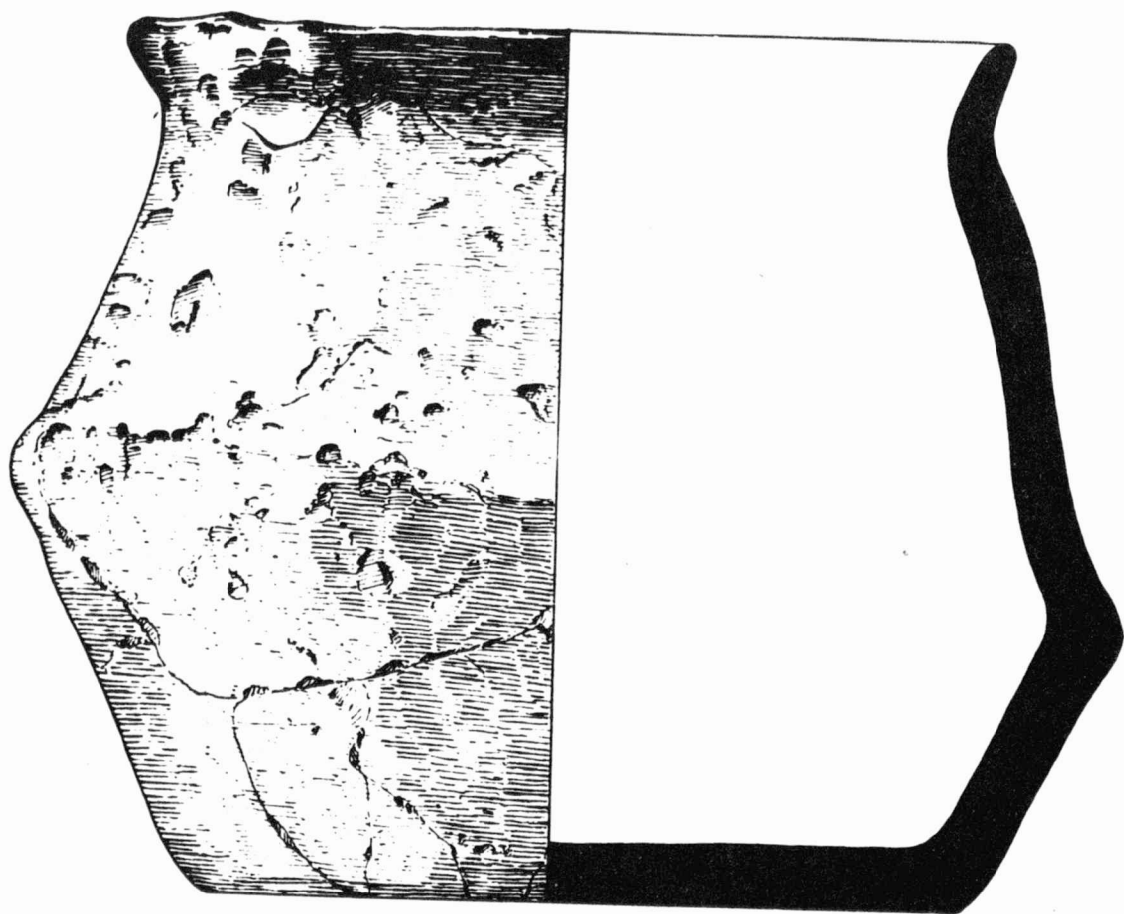

Obr. 30
 Loděnice / okr. Znojmo / . Keramika z laténského sídliště. - Keramik aus der latènezeitlichen Siedlung.

Obr. 31

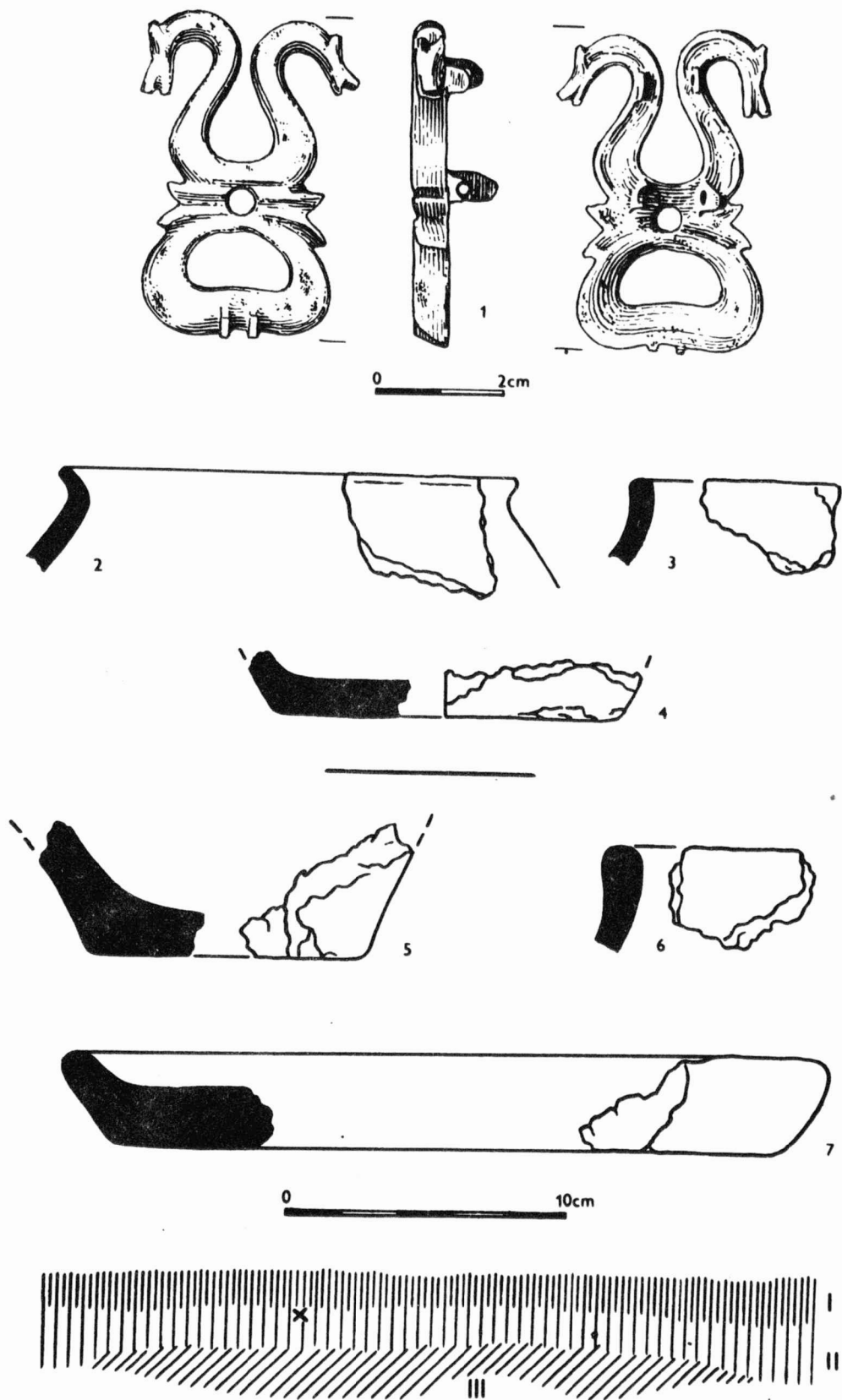
Sudice /okr. Blansko / . Skupina železářských pecí z mladší doby římské. - Gruppe von Eisenverhütungsöfen aus der jüngeren römischen Kaiserzeit.

0 5cm

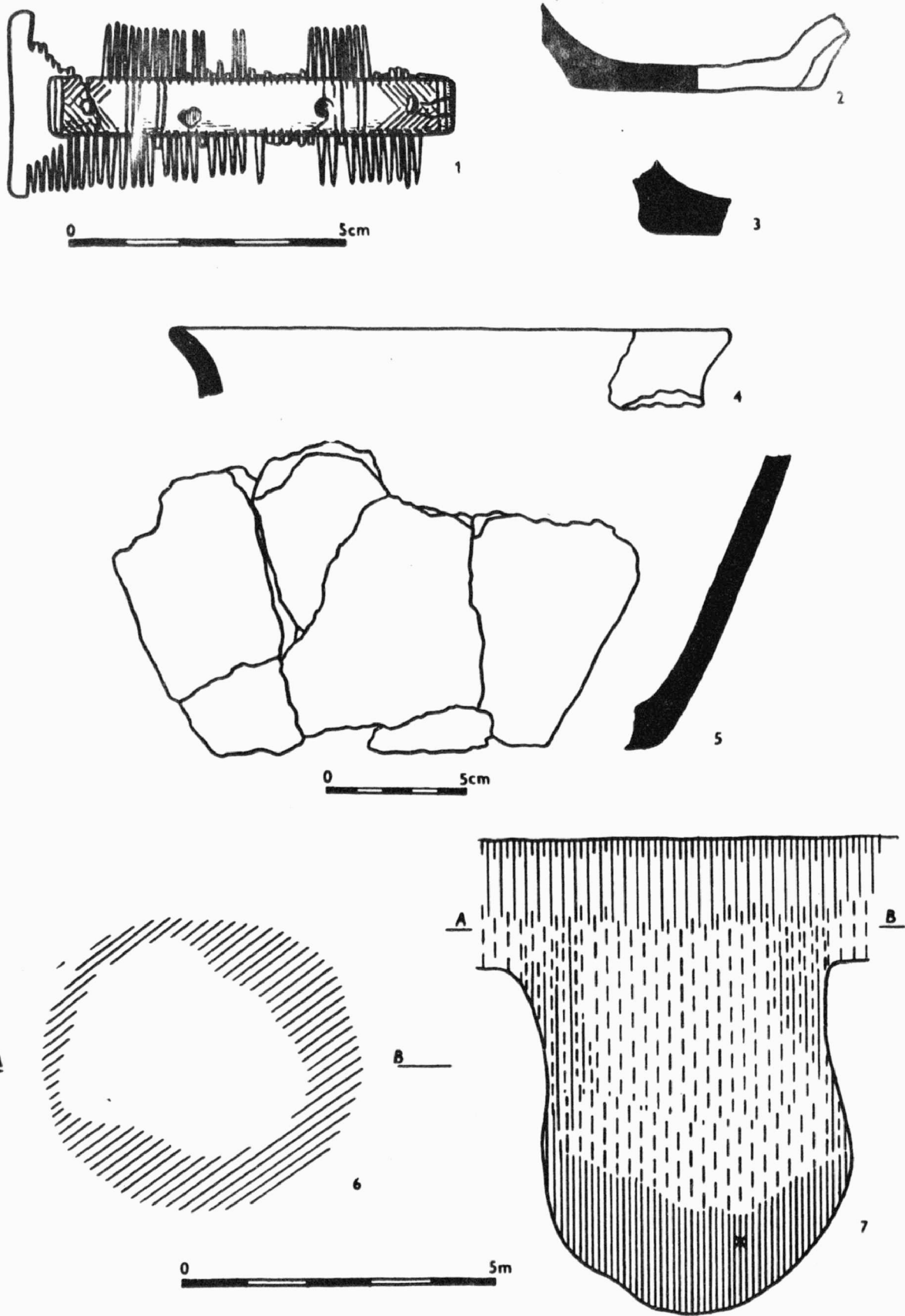
Obr. 32

Brno-Řečkovice /okr. Brno-město / . Nádoba z doby římské. - Gefäss aus der römischen Kaiserzeit.

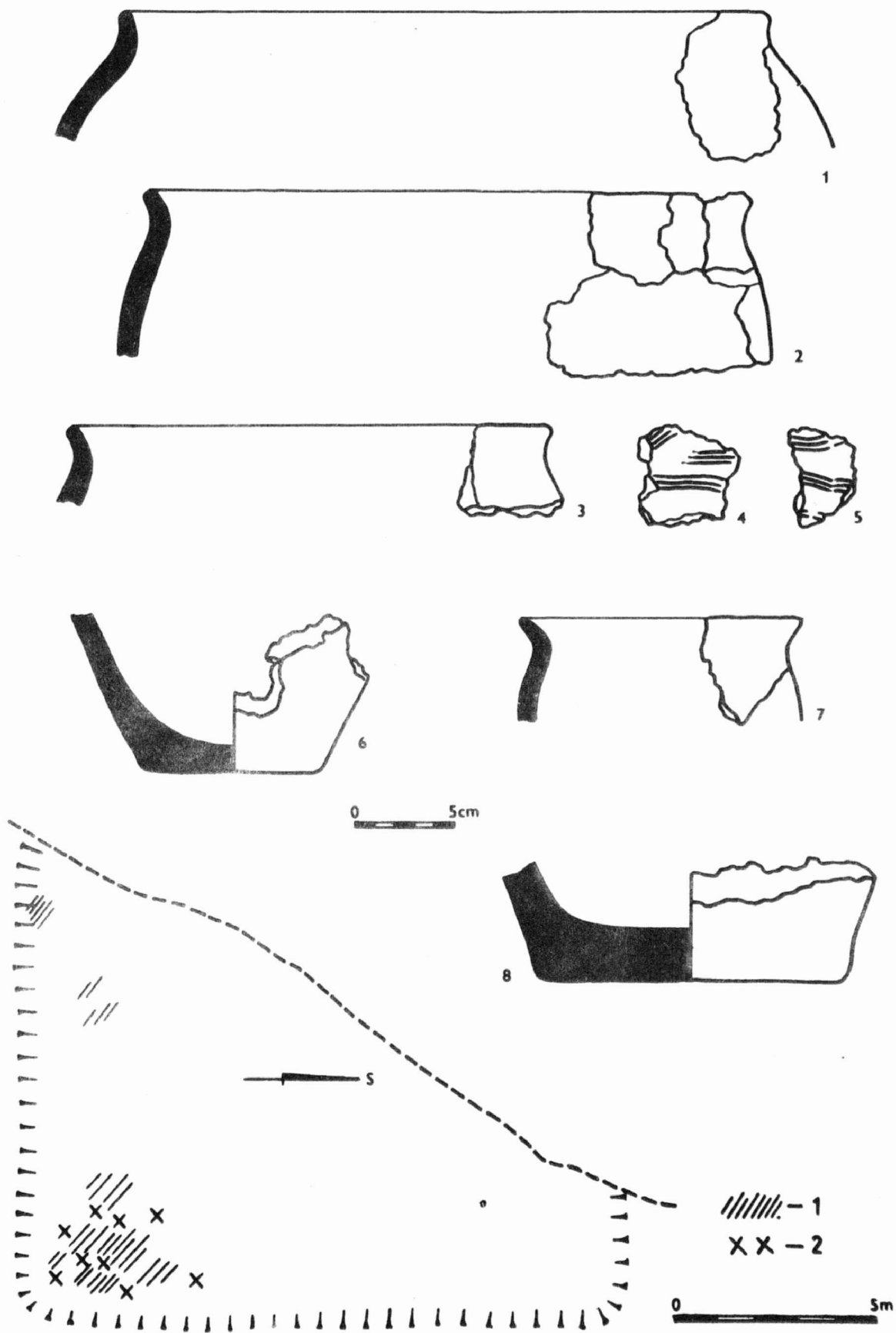
Obr. 33

Mutěnice /okr. Hodonín / . Místo nálezu bronzové přezky / 1 / označeno na profilu /dole / křížkem. I ornice; II edá hlinitá vrstva; III zbytky nadpodložního objektu. 2-4 keramika z vrstvy II; 5-7 keramika z vrstvy III. - Fundort einer bronzernen Schnalle / 1 / auf dem Profil /unten / mit einem Kreuz bezeichnet. I Ackerkrume; II graue erdige Schicht; III Überreste eines oberirdischen Objektes. 2-4 Keramik aus der Schicht II; 5-7 Keramik aus Schicht III.

Obr. 34

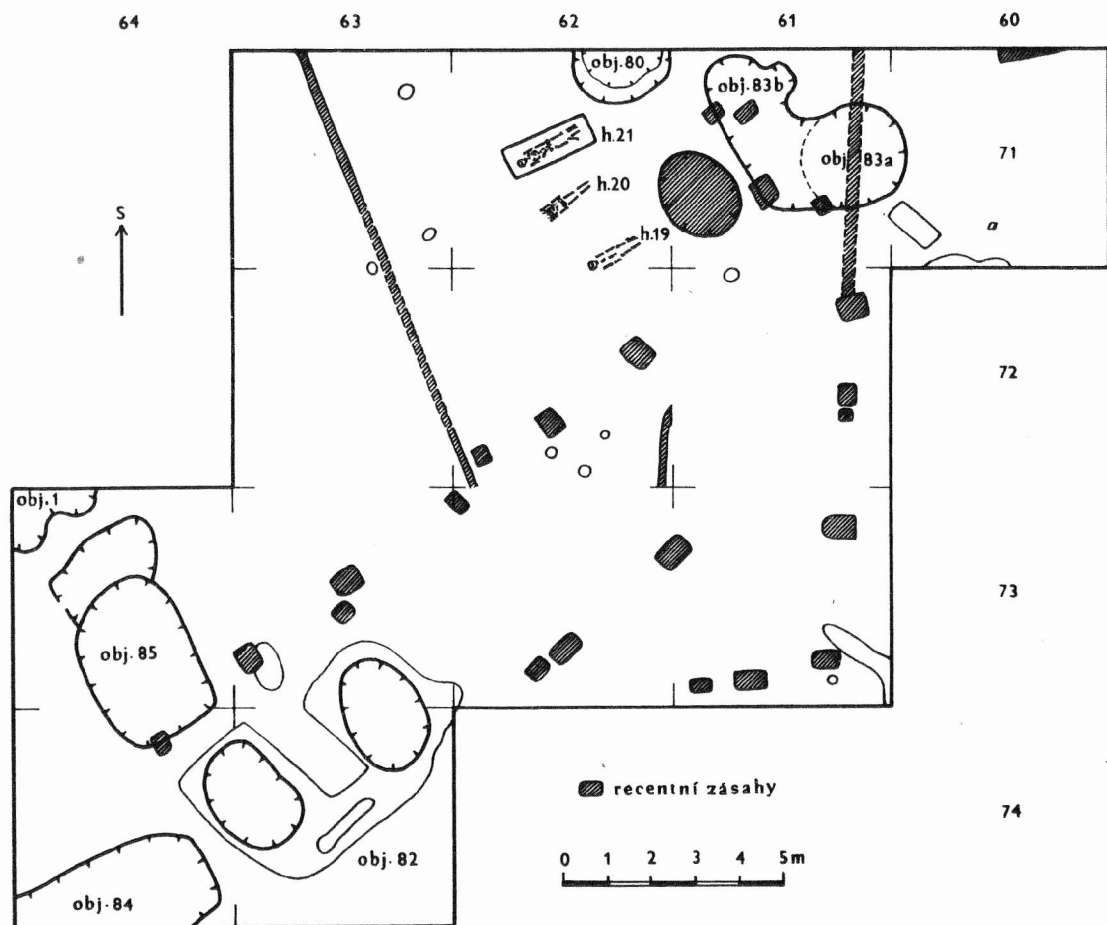
Mutěnice / okr. Hodonín / .Objekt 108 s nálezy. Křížkem označeno místo objevu hřebene. - Objekt 108 mit Funden. Die Fundstelle des Kammes mit Kreuz bezeichnet.

Obr. 35
 Mušov /okr. Břeclav /. Časně slovanský sídlištní objekt. 1 nahromadění keramiky; 2 zvířecí kosti. -
 Frühslawisches Siedlungsobjekt. 1 Keramikanhäufung ; 2 Tierknochen.

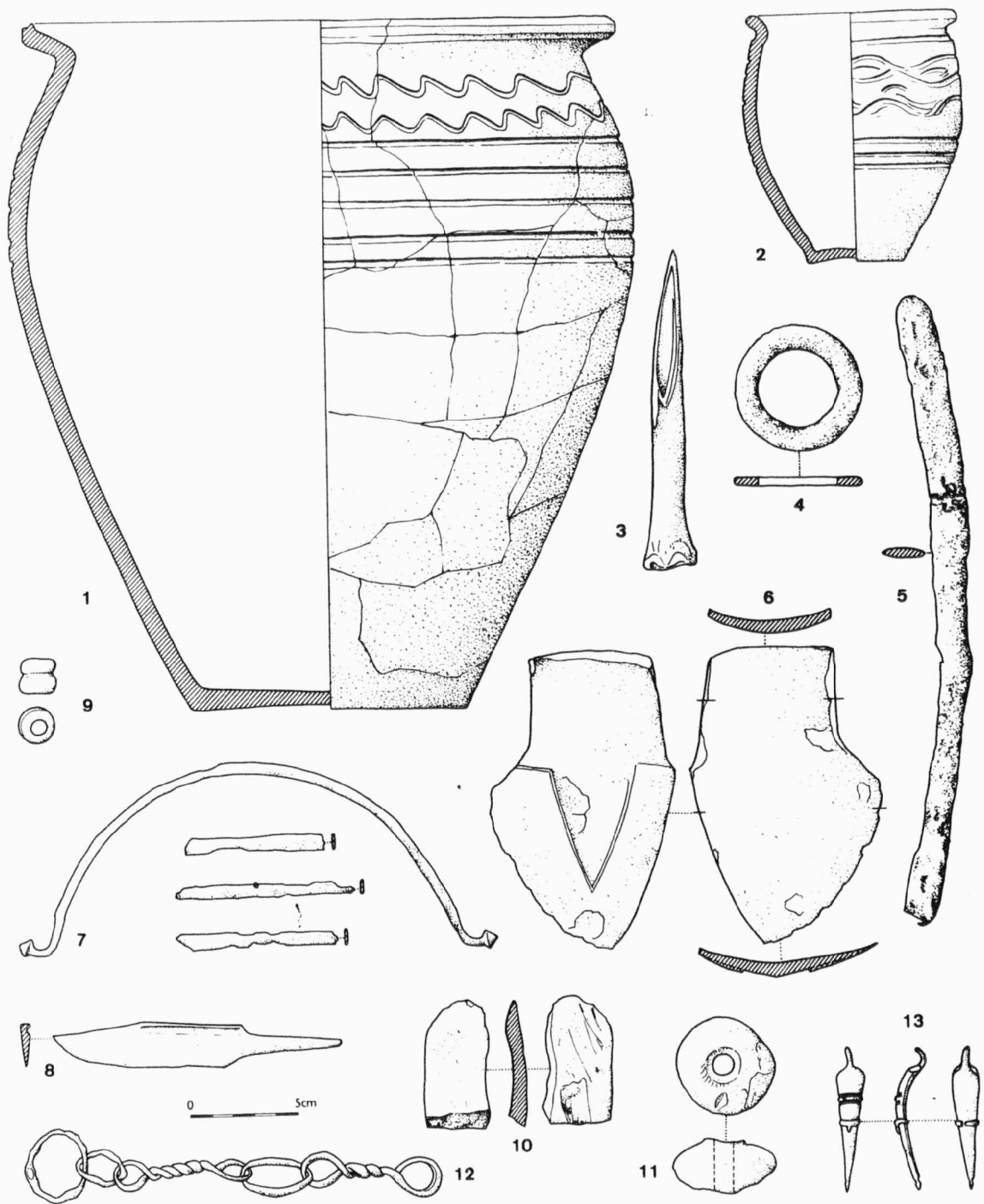
BŘECLAV - POHANSKO

LESNÍ ŠKOLKA 1976

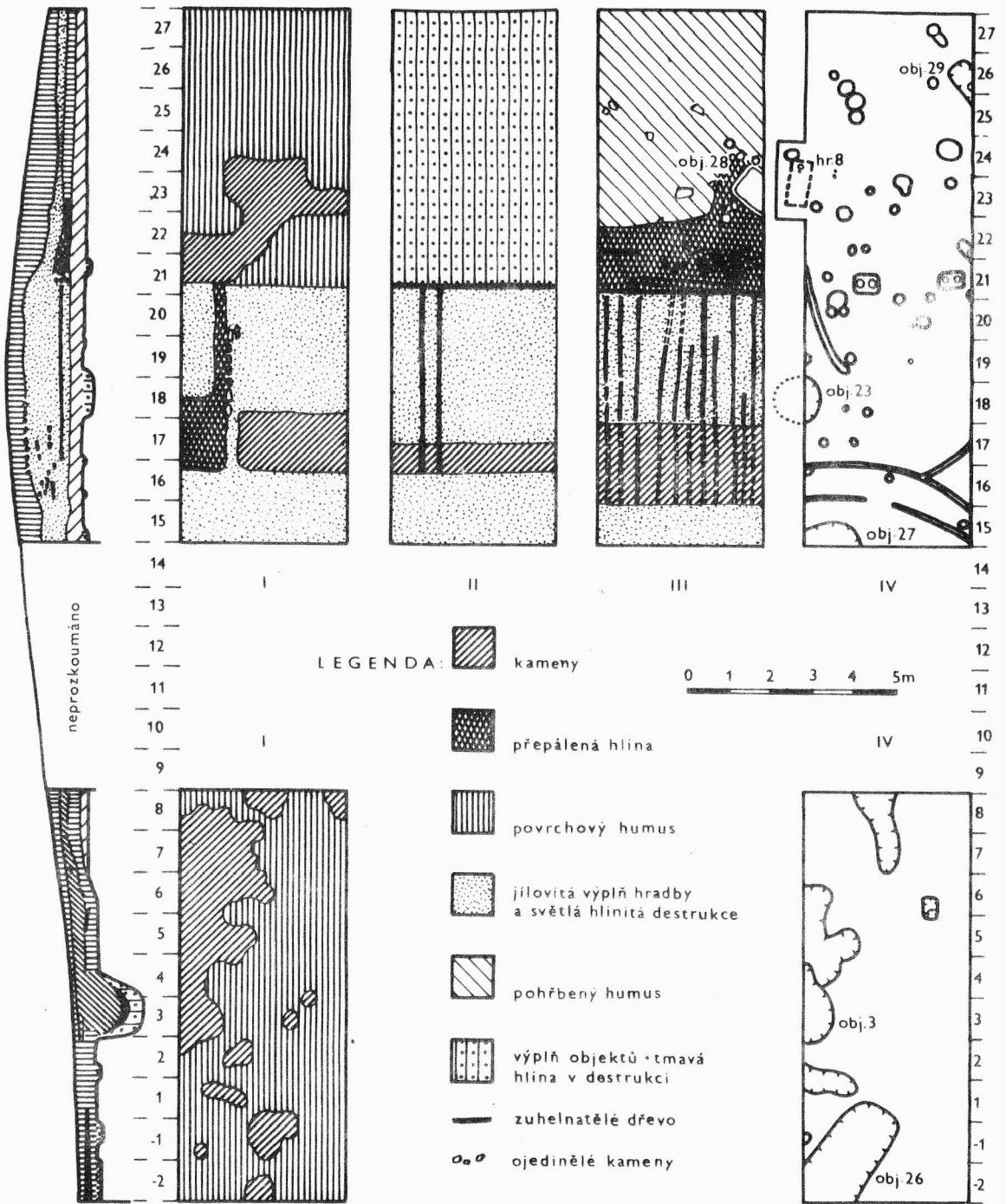

Obr. 36

Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav / . Plán výzkumu v lesní školce v roce 1976. - Plan der Grabung in der Waldbaumschule im Jahre 1976.

Obr. 37
 Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav / . Lesní školka 1976. Ukázky inventáře z objektu 82. 1,2 keramika;
 3 kostěný proplétáček; 4 železný kroužek; 5 olověná hřivna; 6 asymetrická radlice; 7 rukojet a obrouč-
 ky vědra; 8 nůž; 9 korálek z hrobu 21; 10,11 brousek a přeslen z obj. 84; 12,13 železné uaidlo a bron-
 zová laténská spona z kulturní jámy. - Waldbaumschule 1976. Inventarauswahl aus Objekt 82. 1,2 Ke-
 ramik; 3 beinerne Flechtnadel; 4 eiserner Ring; 5 Bleibarren; 6 assymetrischer Pflugschar; 7 Henkel
 und Reifen eines Eimers; 8 Messer; 9 Perle aus Grab 21; 10,11 Schleifstein und Spinnwirtel aus Obj.
 84; 12,13 eiserner Zaun und bronzene latènezeitliche Fibel aus einer Kulturgrube.

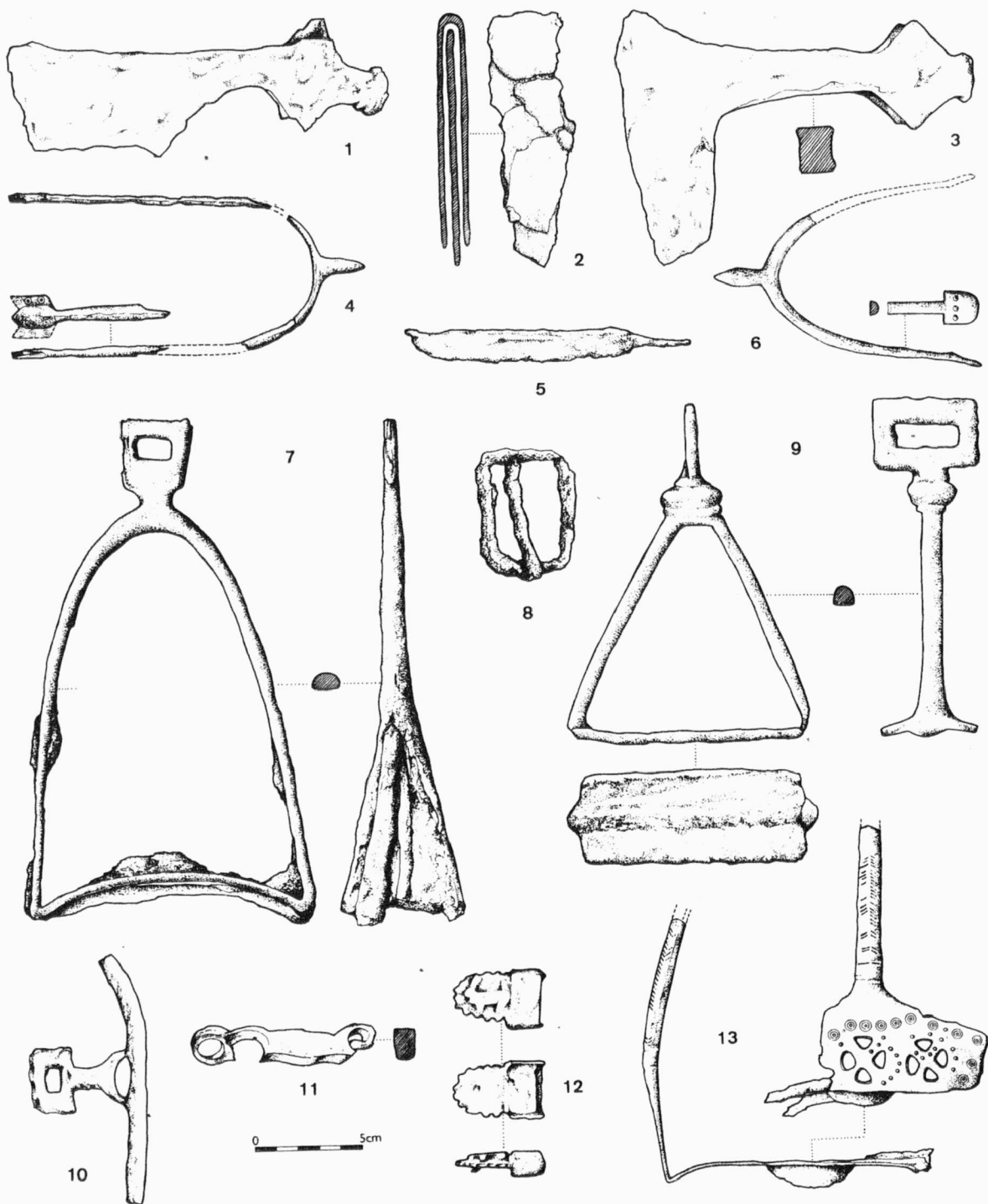
Obr. 38

Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav /. Řez valem č. XV z roku 1976. Vlevo: jihovýchodní profil řezu ; I situace 20-40 cm pod povrchem s kamennou destrukcí na vnější a vnitřní straně valu a s 1. vrstvou kamení v hradbě; II situace v hloubce asi 60 cm s 2. vrstvou kamenů a s příčnými dřevěnými kleštinami v hradbě; III 3. vrstva kamenů a dřevěný rošt v hradbě a požárový horizont na vnitřní straně hradby s obj. 28; IV situace na podloží. - Wallschnitt Nr. XV aus dem Jahre 1976. Links: südöstlicher Profilschnitt; I Situation 20-40 cm unter der Oberfläche mit Steindestruktion an der äusseren sowie inneren Seite des Walles und mit der 1. Steinschicht im Wall; II Situation in einer Tiefe von ca. 60 cm mit der 2. Steinschicht und mit den schrägen hölzernen Zangenkonstruktionen im Wall; III 3. Steinschicht und Holzrost im Wall und Brandhorizont auf der Innenseite des Walles mit Obj. 28; IV Situation im Liegenden.

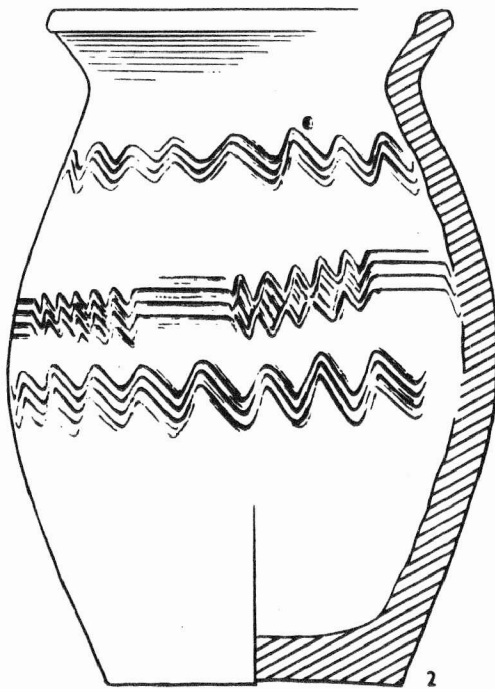
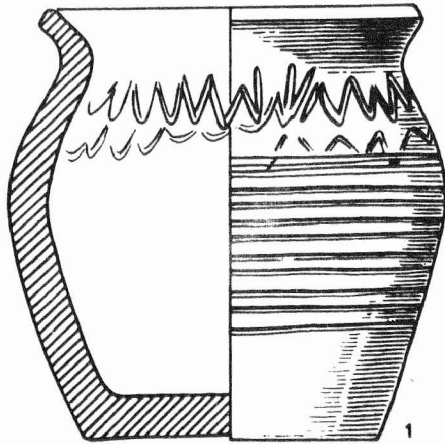

Obr. 39

Břeclav-Pohansko /okr. Břeclav / . Řez valem č. XV z roku 1976. Ukázky inventáře z obj. 28. 1-5 keramika, 6 kostěné šídlo, 7 železný vrták; 8 ostruha; 9 brousek z destrukce valu. - Wallschnitt Nr. XV aus dem Jahre 1976. Inventarauswahl aus Obj. 28. 1-5 Keramik; 6 beinerne Ahle; 7 eiserner Bohrer; 8 Sporen; 9 Schleifstein aus der Waldestruktion.

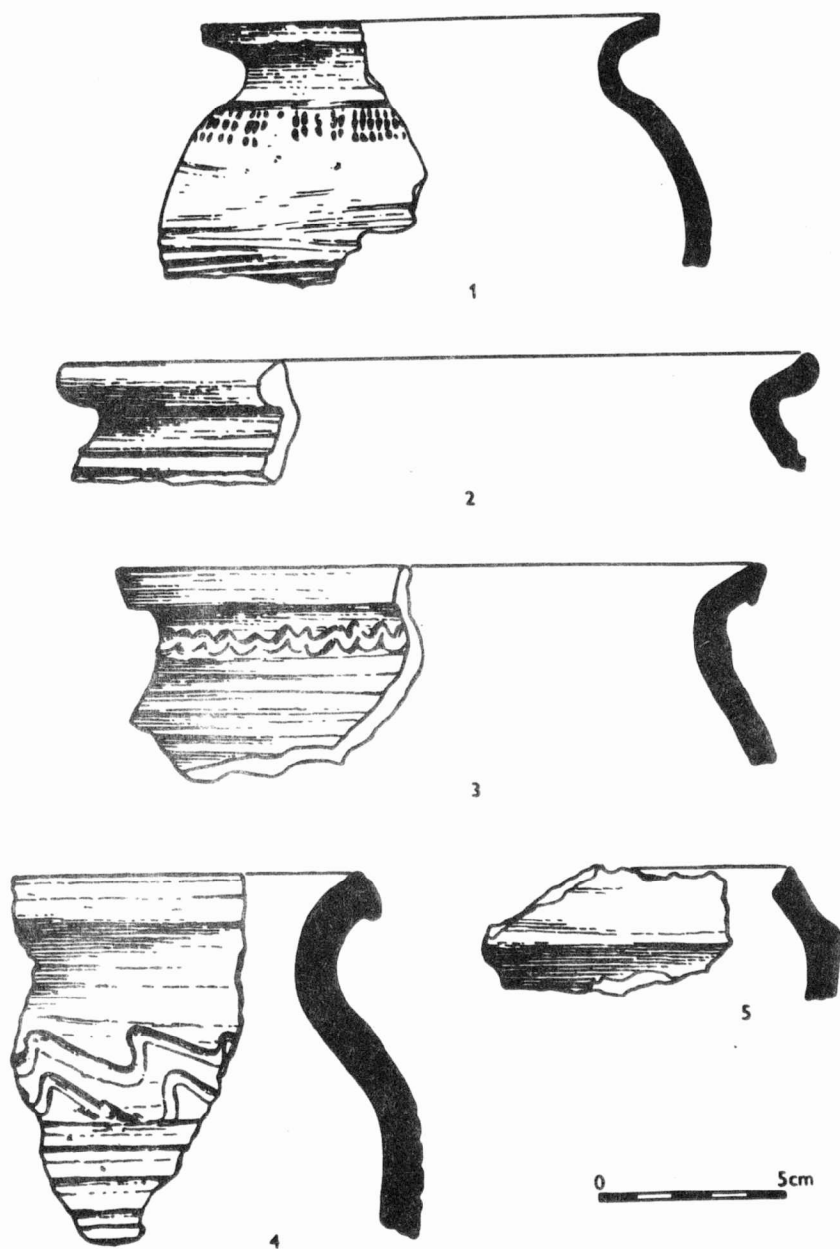

Obr. 40
 Břeclav-Pohansko / okr. Břeclav / . Jihozápadní předhradí 1976. 1,2,4 sekera, břitva a ostruha z hrobu 38; 3,5,6 sekera, nůž a ostruha z hrobu 49; 7,13 třmeny z objektu 14; 8,9 přezka a třmen z obj. 77; 10,11 části udidla od obj. 38; 12 železné nákončí se zvířecím motivem z kulturní vrstvy. Südwestliche Vorburg 1976. 1,2,4 Axt, Rasiermesser und Sporen aus Grab 38; 3,5,6 Axt, Messer und Sporen aus Grab 49; 7,13 Steigbügel aus Objekt 14; 8,9 Schnalle und Steigbügel aus Obj. 77; 10,11 Zaunteile aus Obj. 38; 12 eisernes Riemenende mit Tiermotiv aus der Kulturschicht.

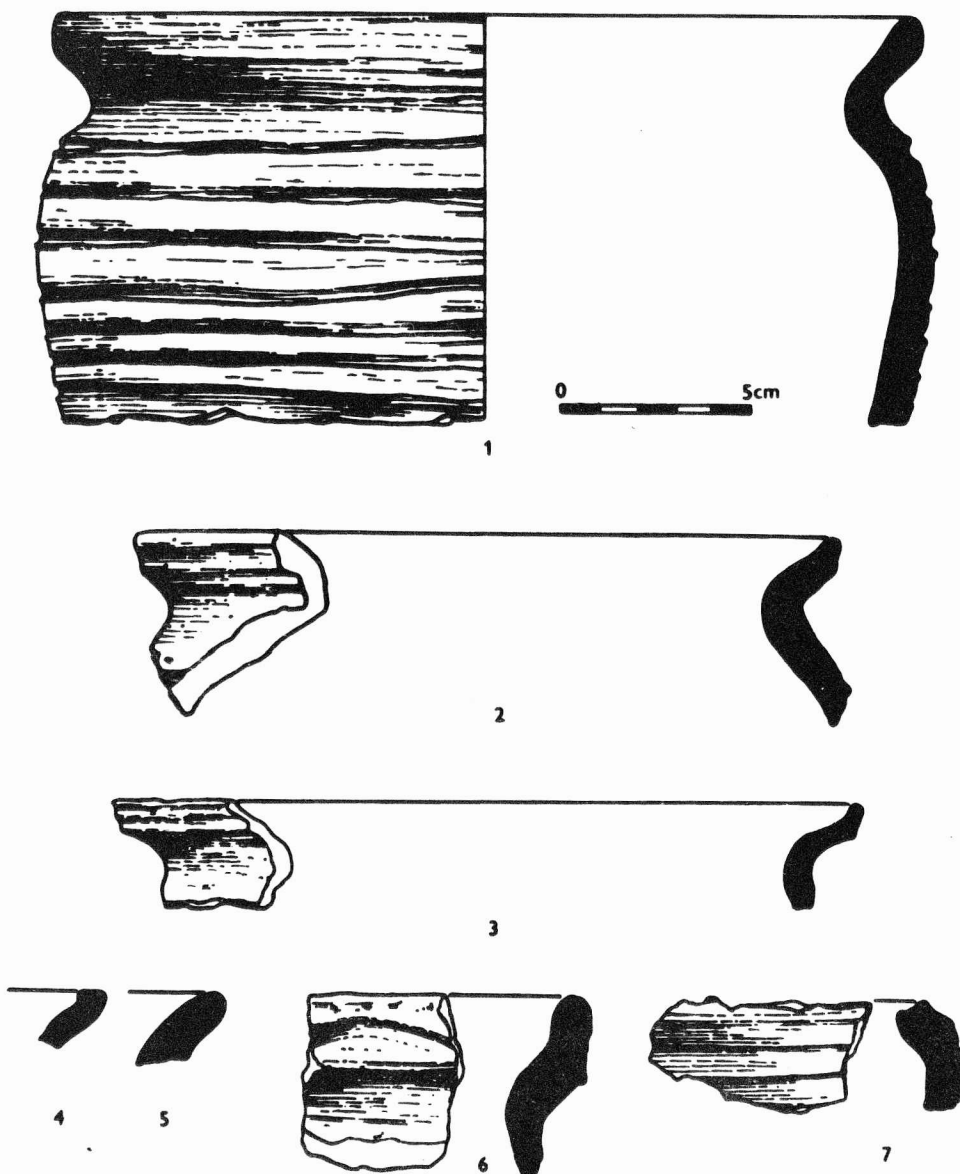
Obr. 42

1 Dolní Věstonice /okr. Břeclav / . Nádoba ze slovanského hrobu. - Gefäß aus einem slawischen Grab; 2 Břeclav /okr. Břeclav / . Nádoba ze sídlištního objektu. - Gefäß aus einem Siedlungsobjekt.

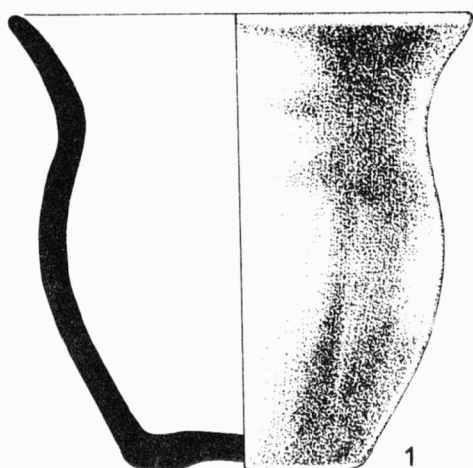
Obr. 43

Olomouc, Pekárni ulice /okr. Olomouc / . Ukázky keramiky ze slovanské vrstvy. - Keramikauswahl aus der slawischen Schicht.

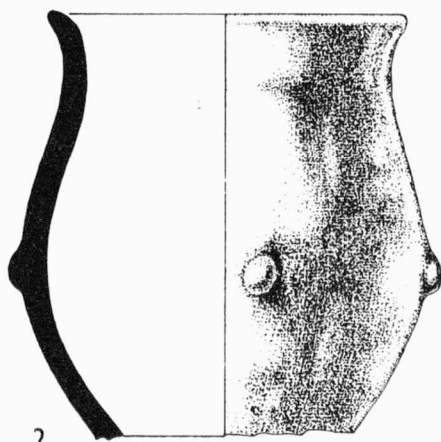

Obr. 44

Olomouc, Pekárni ulice /okr. Olomouc /. Ukázky keramiky ze slovanské vrstvy. - Keramikauswahl aus der slawischen Schicht.

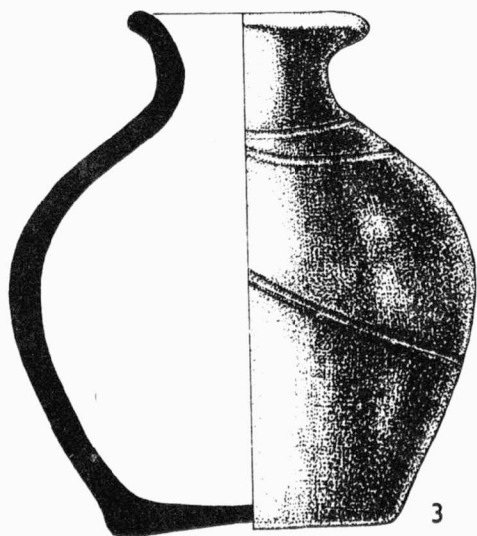
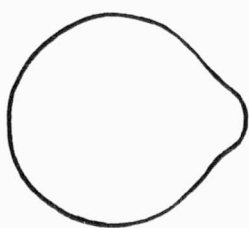

1

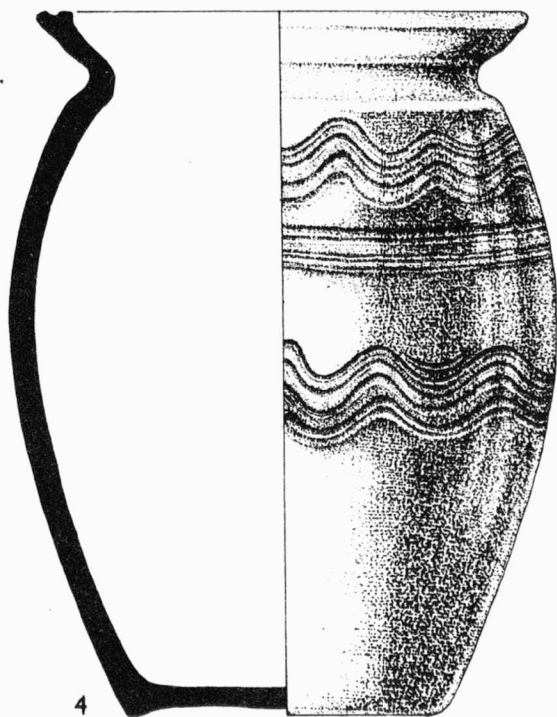

2

0 5cm

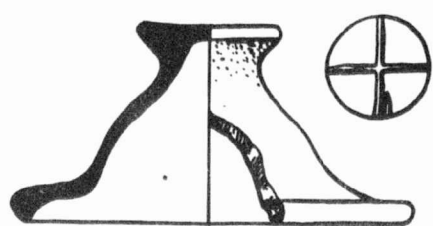
3

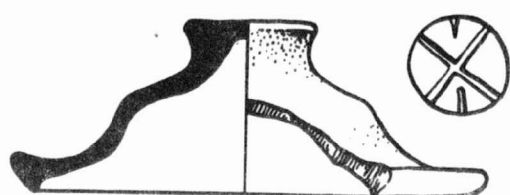
4

Obr. 45

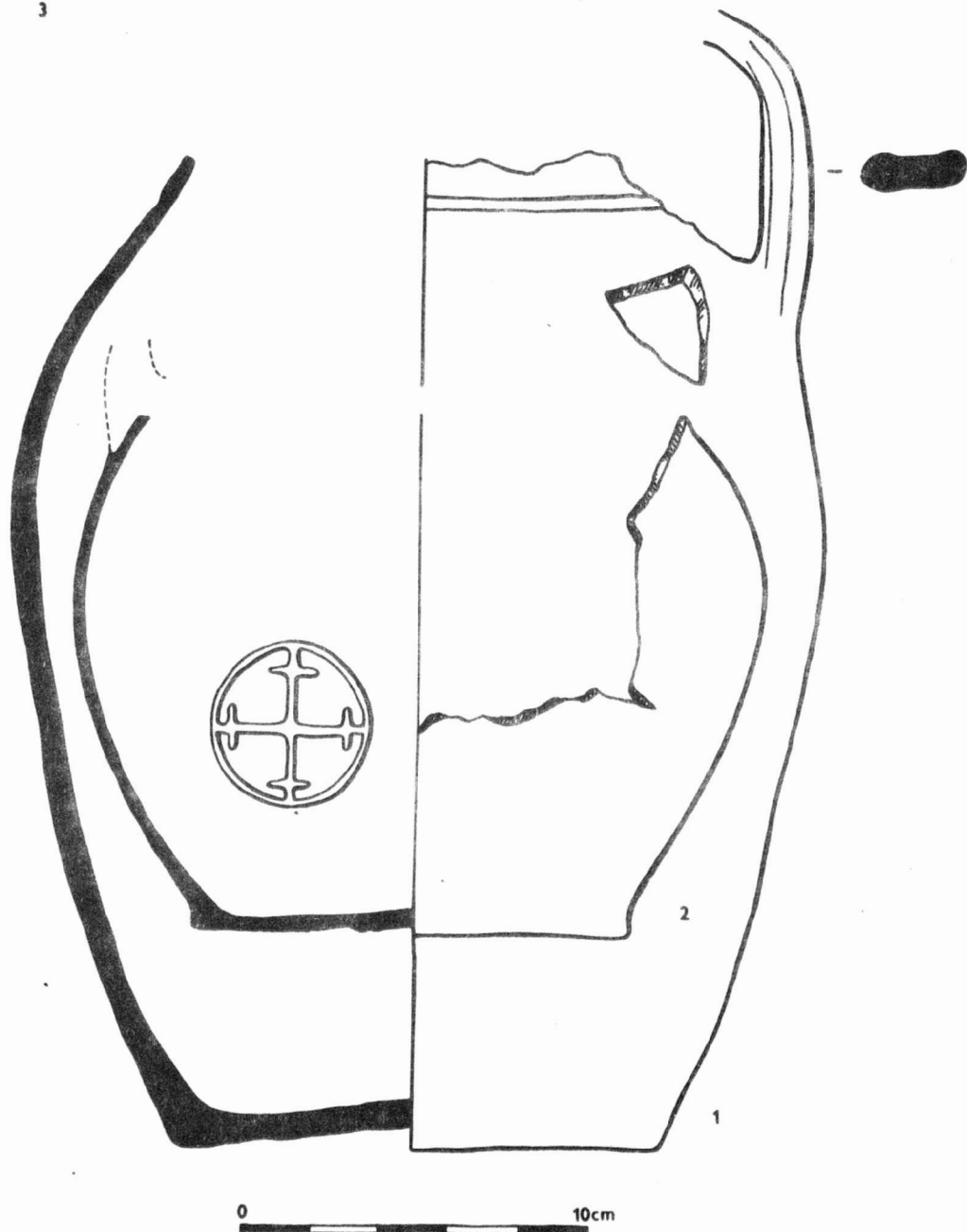
1-3 Velké Břilovice /okr. Břeclav /. Ojedinělé nálezy z katastru obce. - Einzelfunde aus dem Kataster der Gemeinde; 4 Nový Poddvorov /okr. Hodonín /. Nádoba ze slovanského kostrového hrobu. Gefäß aus einem slawischen Skelettgrab.

3

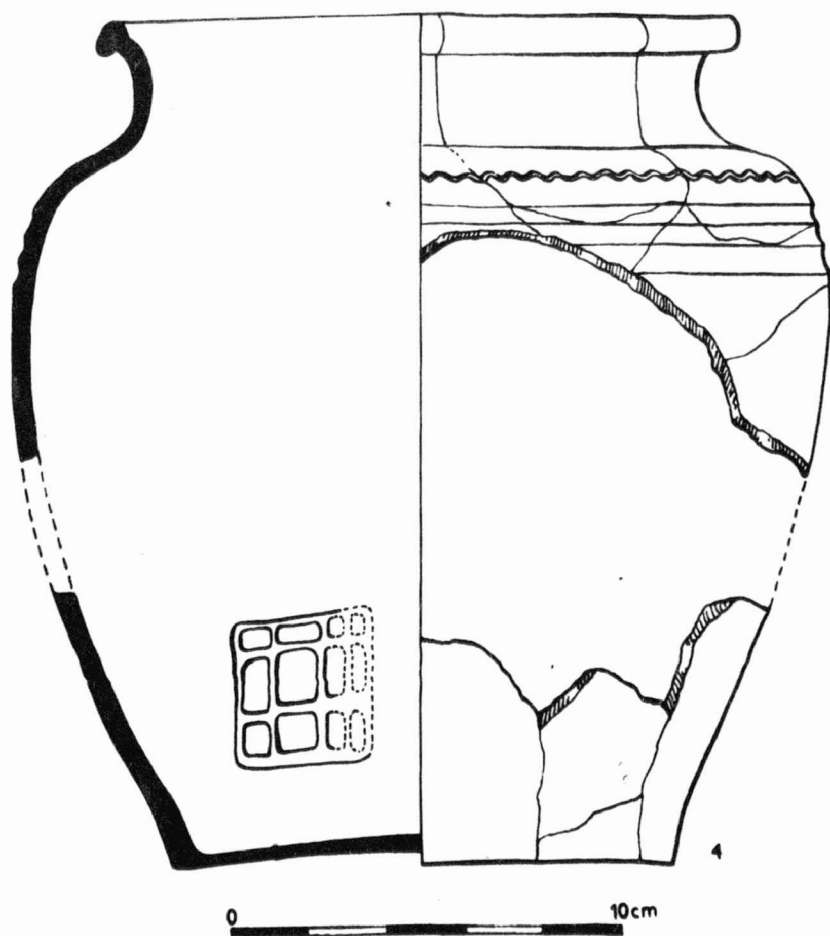
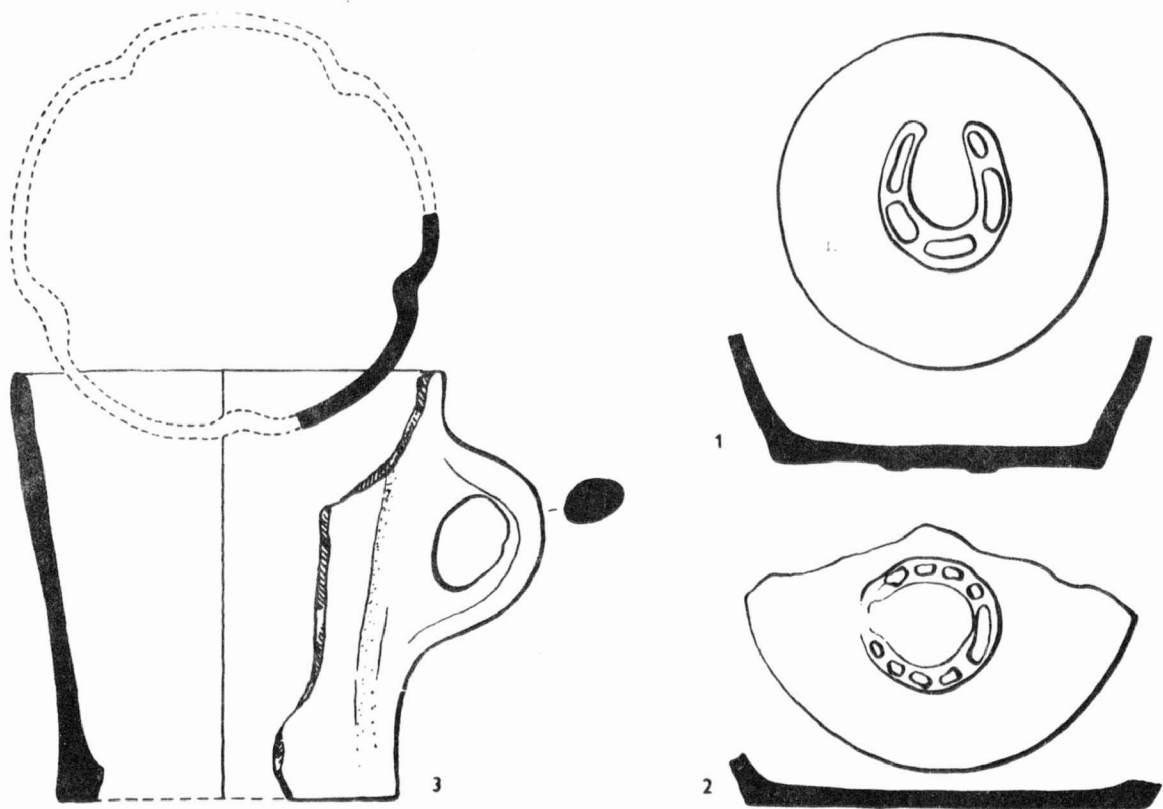

4

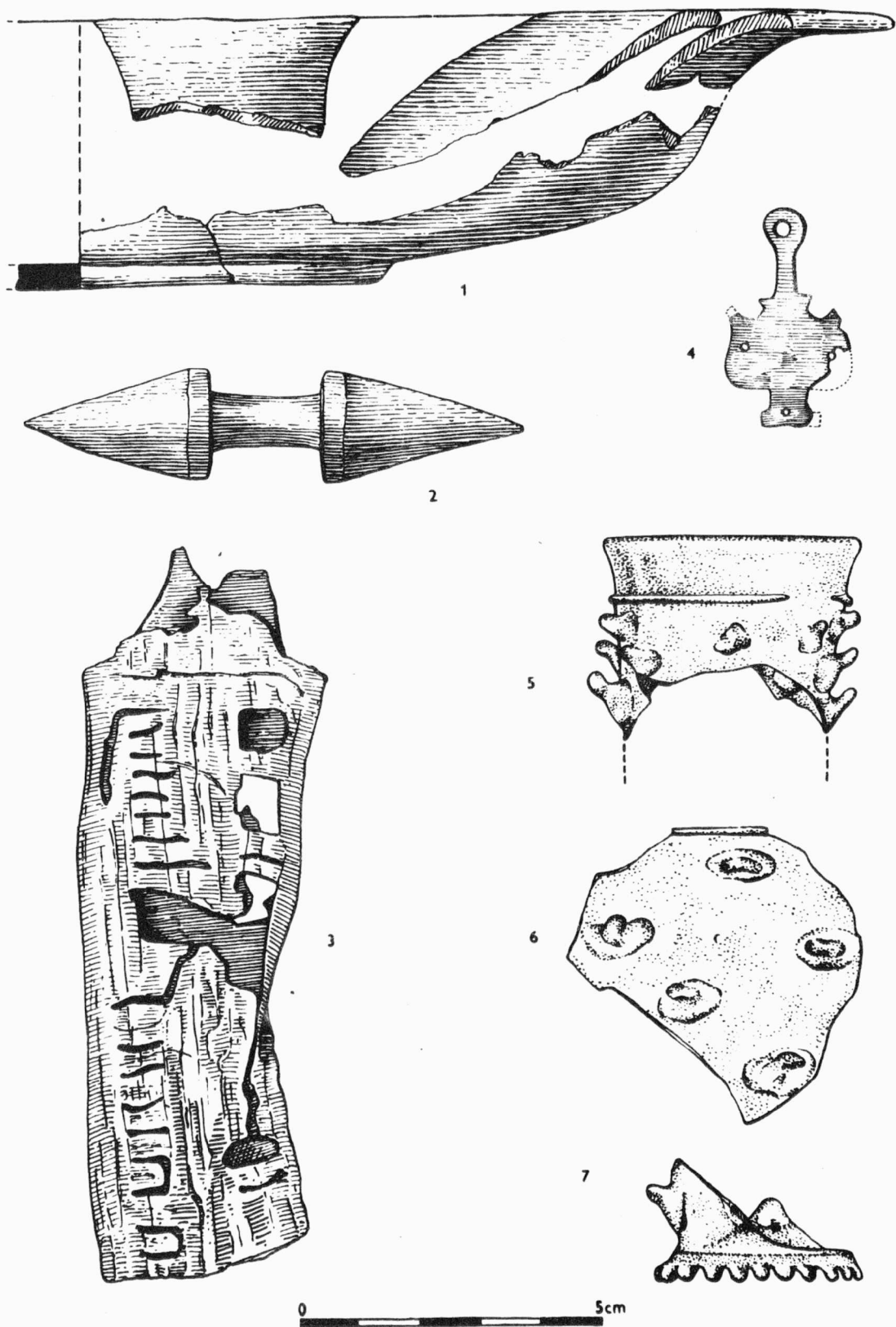
Obr. 46

Jihlava /okr. Jihlava /. 1-2 části nádob a značka na dně nádoby z jámky č. 3; 3-4 pokličky se značkami z jámky č. 5. - 1-2 Gefäßsteile und Zeichen auf dem Gefäßboden aus Fanggrube Nr. 3; 3-4 Topfdeckel mit Zeichen aus Fanggrube Nr. 5.

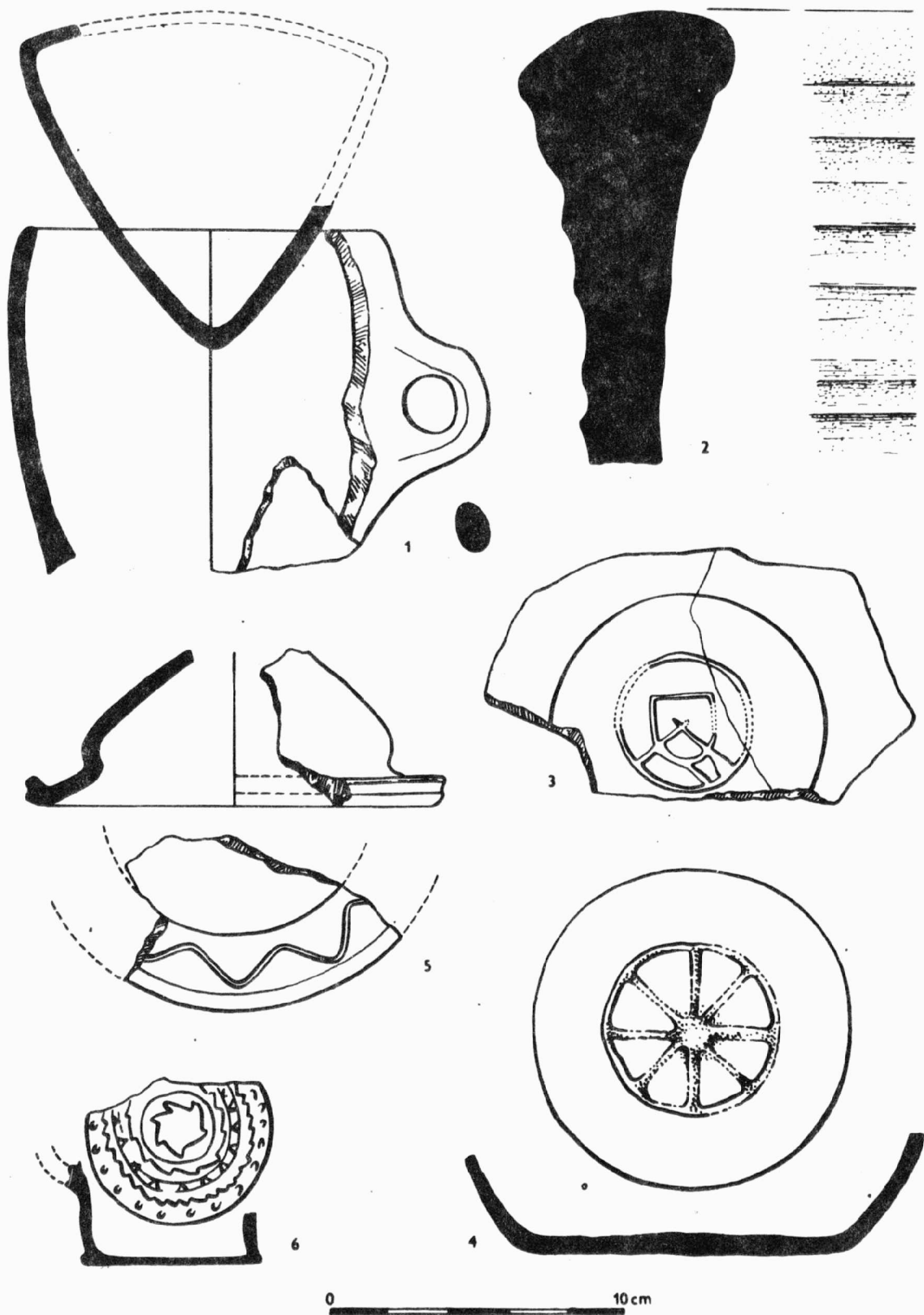
Obr. 47

Jihlava /okr. Jihlava / . 1-2 dna nádob se značkou podkovy; 3 korbel se svislými žebry; 4 nádoba s mřížkovitou značkou. Vrstva IIIb. - 1-2 Gefässböden mit Hufeisenzeichen; 3 Humpen mit senkrechten Rippen; 4 Gefäss mit Gitterzeichen. Schicht IIIb.

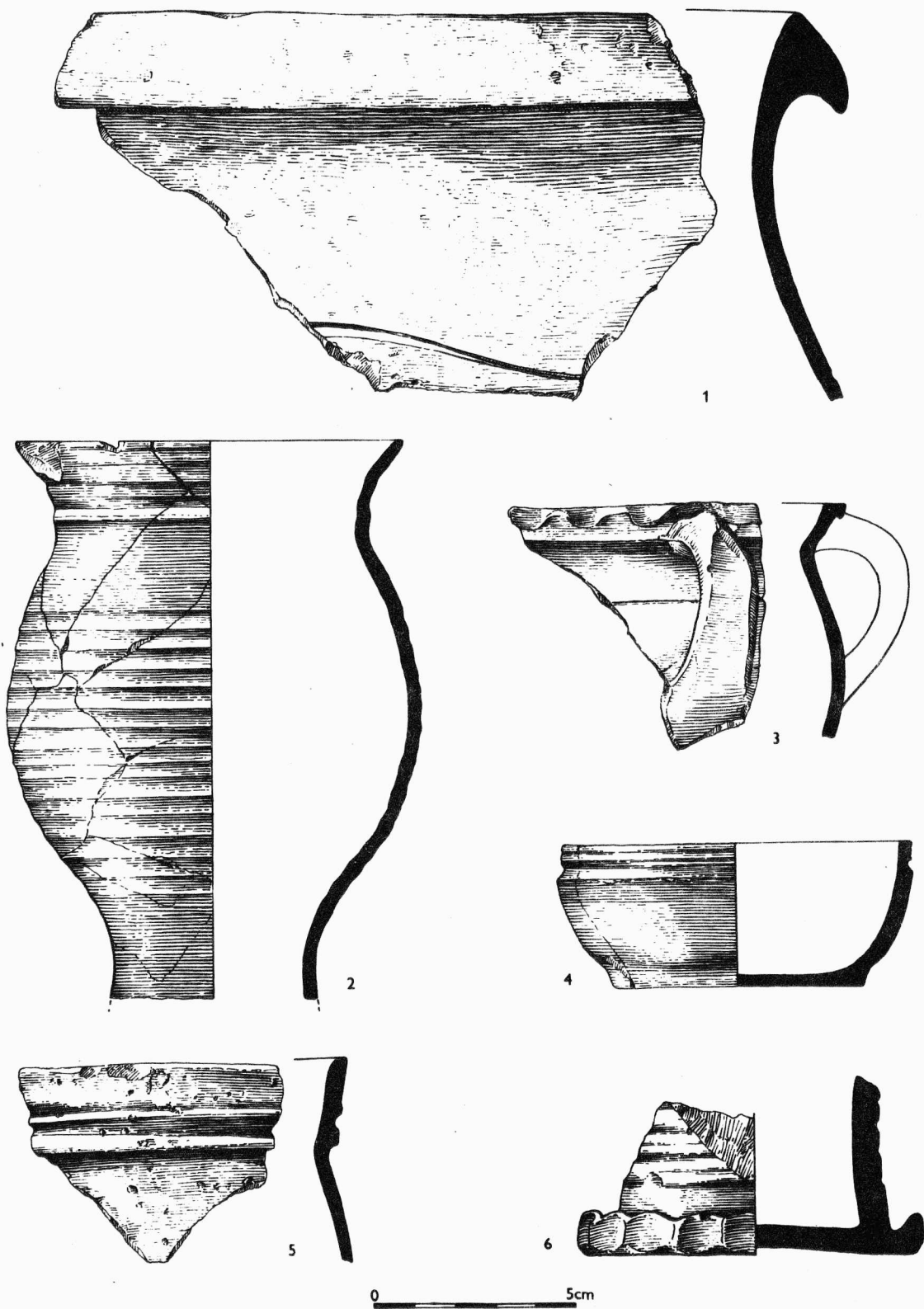
Obr. 48

Jihlava /okr. Jihlava / . 1-2 část dřevěného talíře a vřeteno z jímký č. 5; 3 zbytek zdobené kůže /pochvy /; 4 plechový závěsek z jímký č. 8; 5-7 zlomky skleněných "košťalových" číší z jímký č.8.-
 1-2 Teil eines Holztellers und Spinnwirtel aus Fanggrube Nr. 5; 3 Überrest eines verzierten Leders /Scheide /; 4 Blechhänger aus Fanggrube Nr. 8; 5-7 Bruchstücke von gläsernem "Kraut -
 strunkbechern" aus Fanggrube Nr. 8.

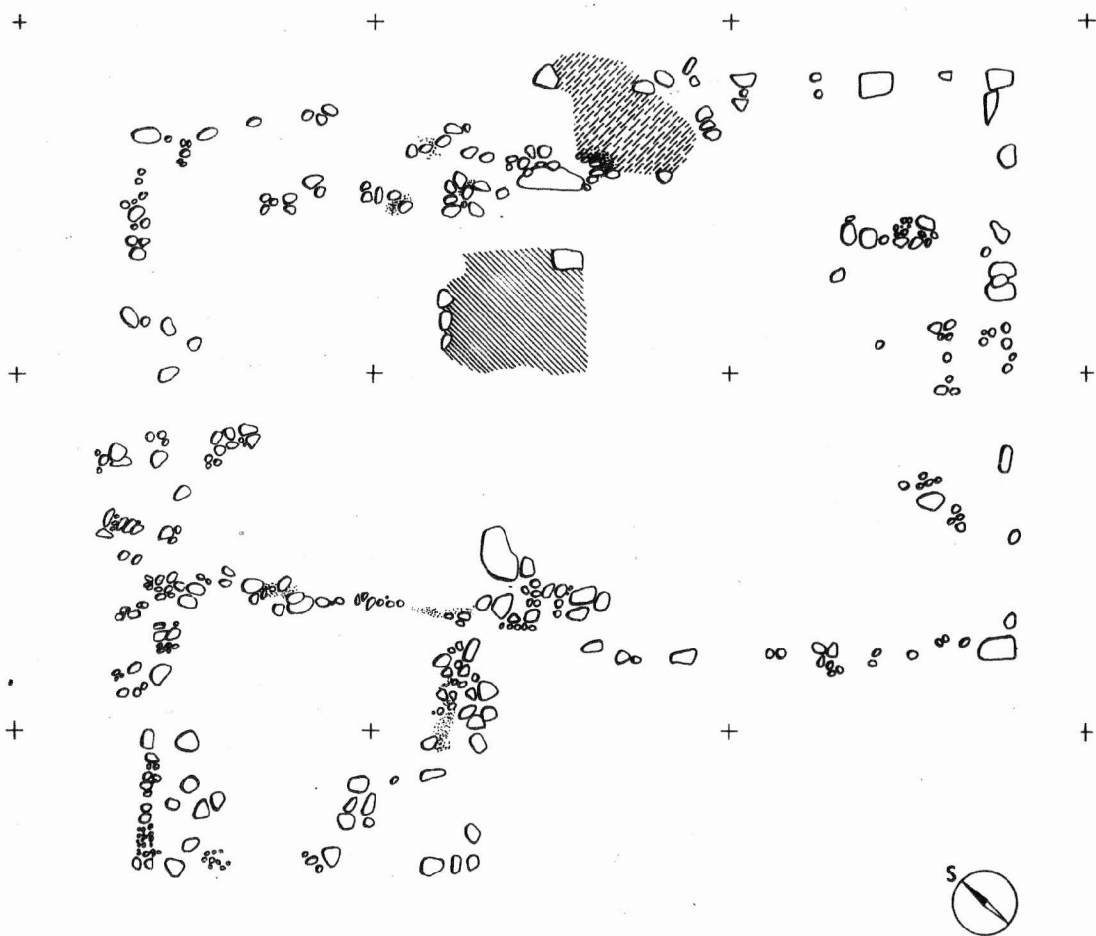
Obr. 49

Jihlava / okr. Jihlava / . 1 nádoba napodobující tyglík z jímký č. 5; 2 okraj zásobnice /vrstva Ic / ; 3-5 dna nádob a část pokličky-misky ze středověkých vrstev; 6 dno nádoby z jímký č. 5. - 1 ein, einen Tiegel nachahmendes Gefäss aus Fanggrube Nr. 5; 2 Rand eines Vorratgefässes /Schicht Ic/; 3-5 Gefässboden und Teil eines Topfdeckels einer Schüssel aus mittelalterlichen Schichten; 6 Gefässboden aus Fanggrube Nr. 5.

Obr. 50

Brno, Mendlovo nám. /okr. Brno-město / . Starobrněnský klášter. Výběr keramiky. - Altbrünner Kloster. Keramikauswahl.

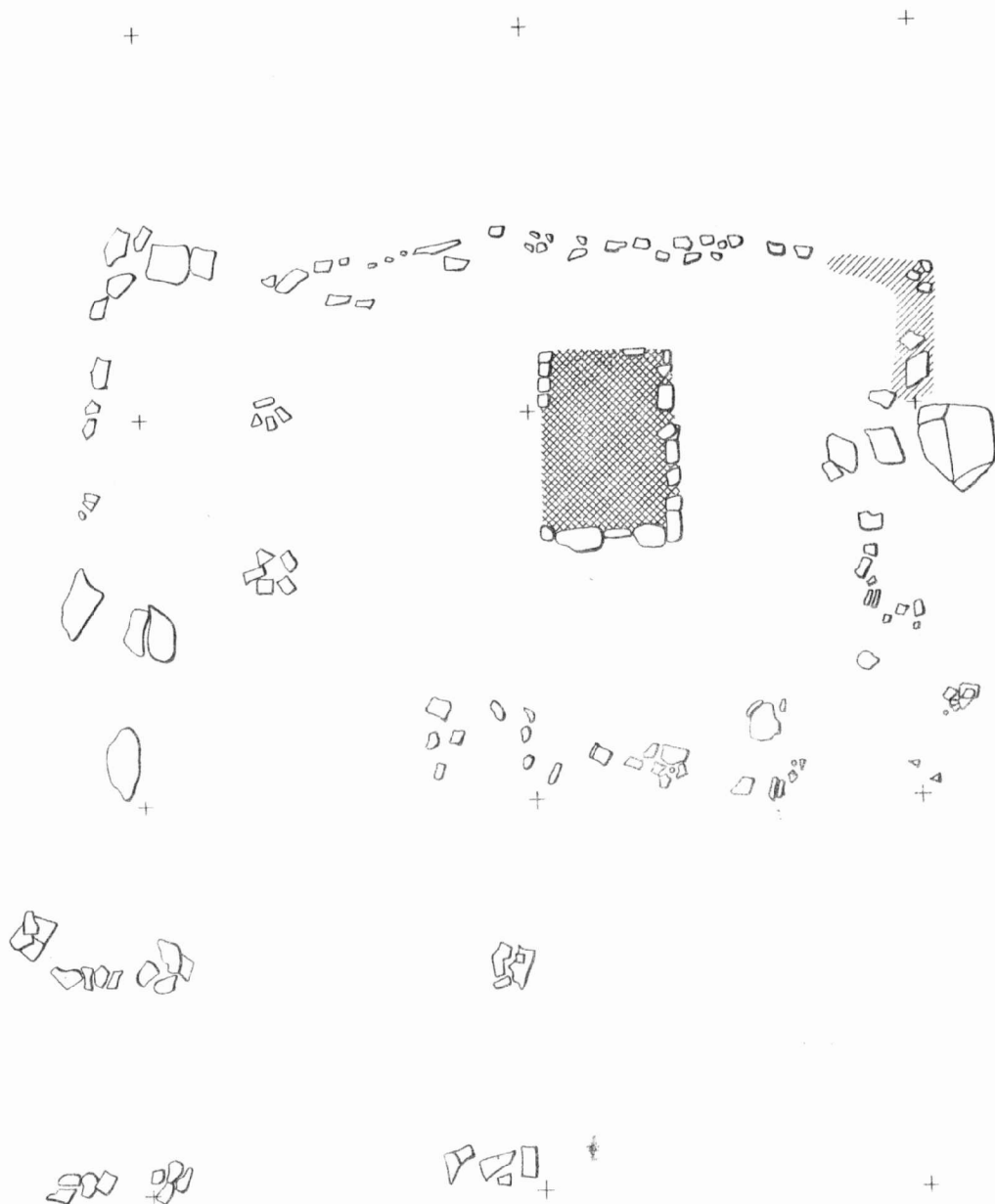
KONŮVKY 1974

objekt č. 26 - stavení

0 250cm

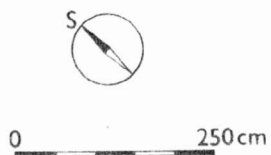
Obr. 51

Konůvky /obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. Objekt č. 26. - Mittelalterliche Dorfwüstung. Objekt Nr. 26.

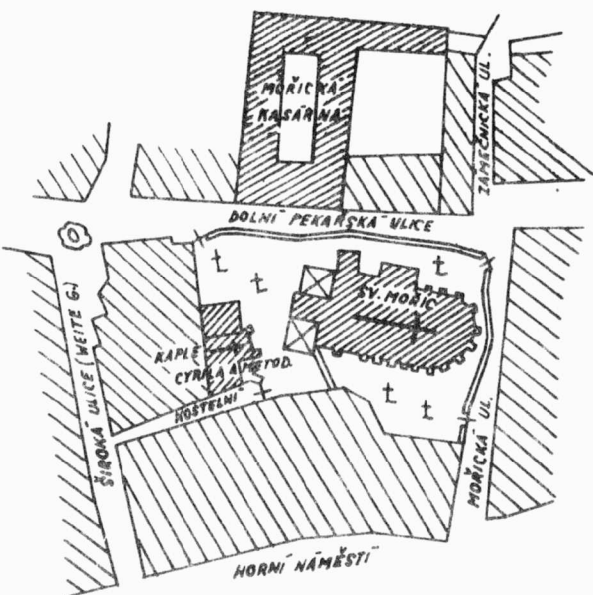
KONŮVKY

Objekt č. 27 - stavení

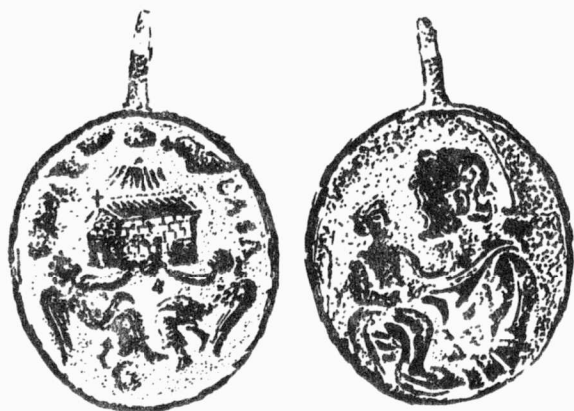

Obr. 52

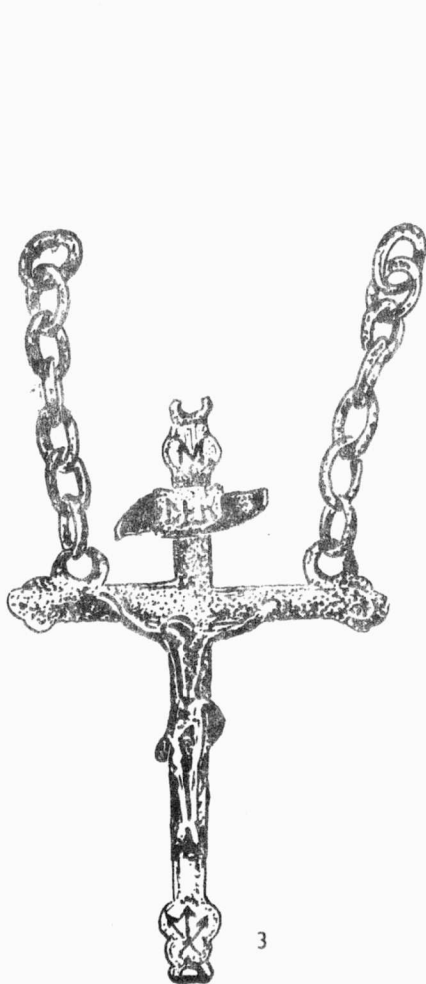
Konůvky / obec Nížkovice-Heršpice, okr. Vyškov / . Zaniklá středověká osada. Objekt č. 27. -Mittelalterliche Dorfwüstung. Objekt Nr. 27.

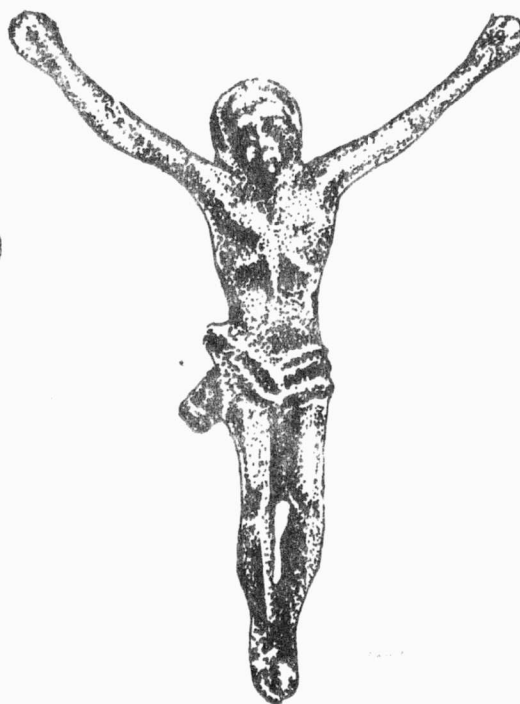
1

2

3

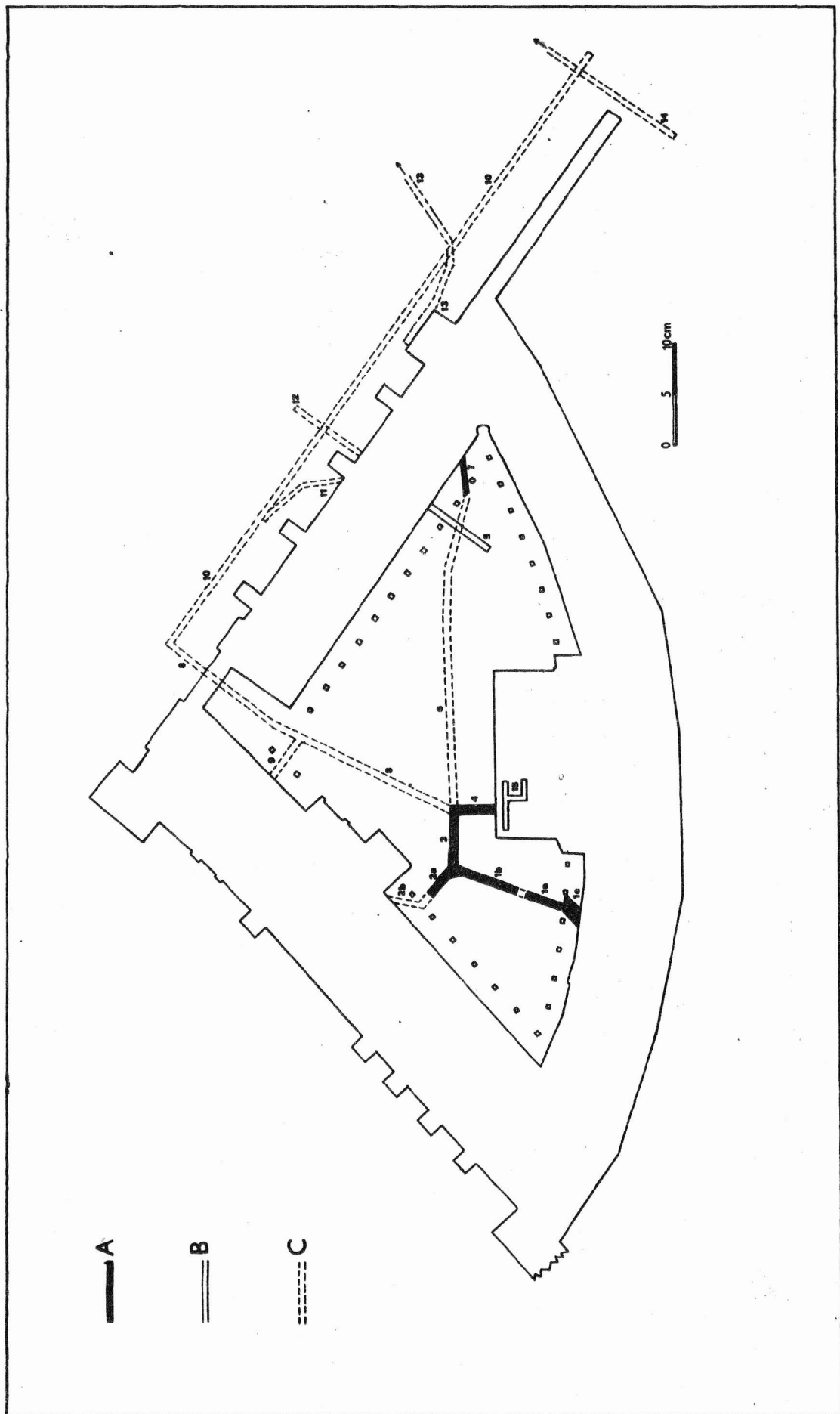

4

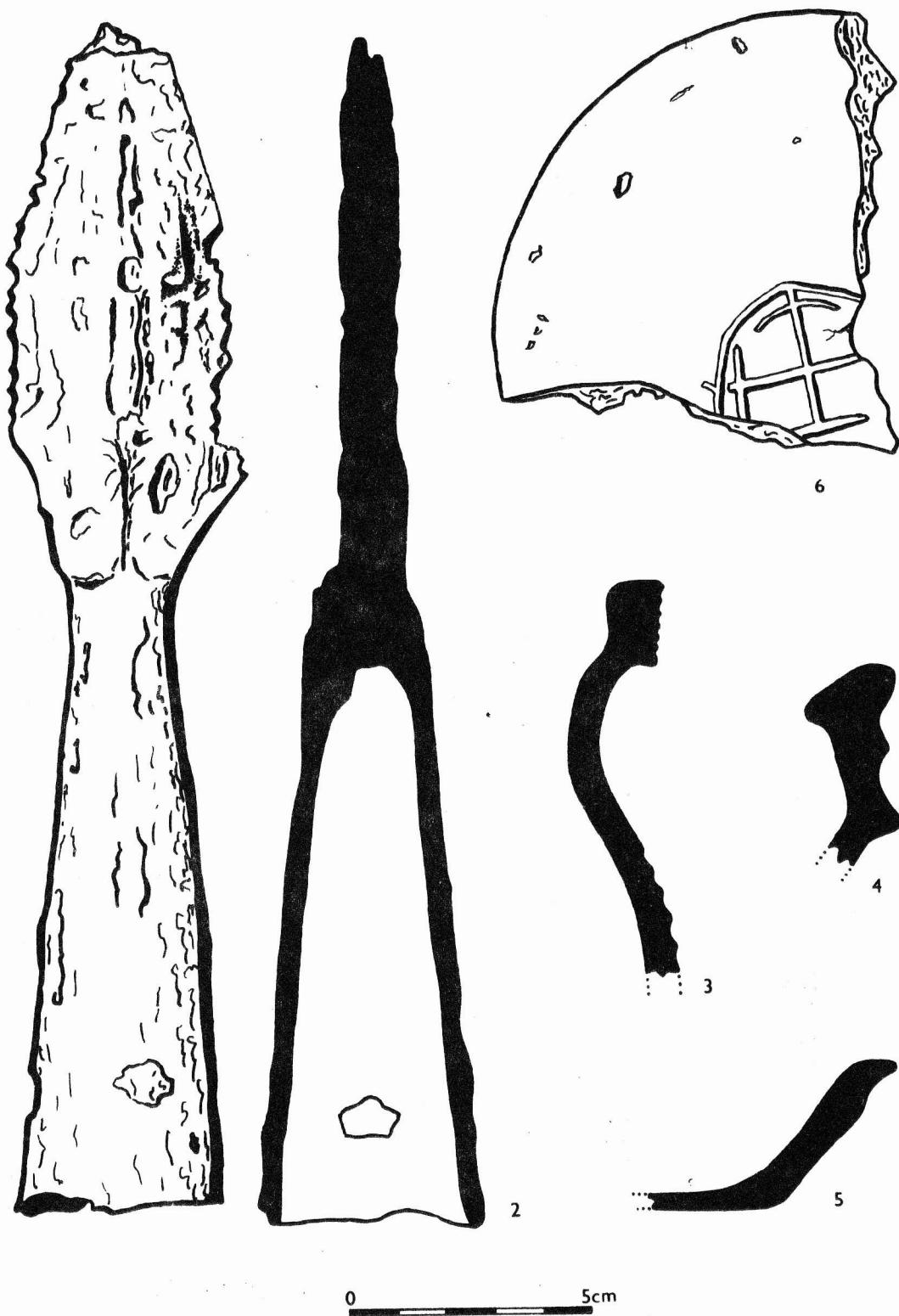
5

Obr. 53
 Olomouc /okr. Olomouc /. Zrušený hřbitov u sv. Mořice. 1 situace hřbitova; 2-5 nálezy devocioná-
 líf ze hřbitova. - Aufgehobener Friedhof beim Hl. Maurice. 1 Friedhofssituation; 2-5 Devotionalien-
 funde von dem Friedhof.

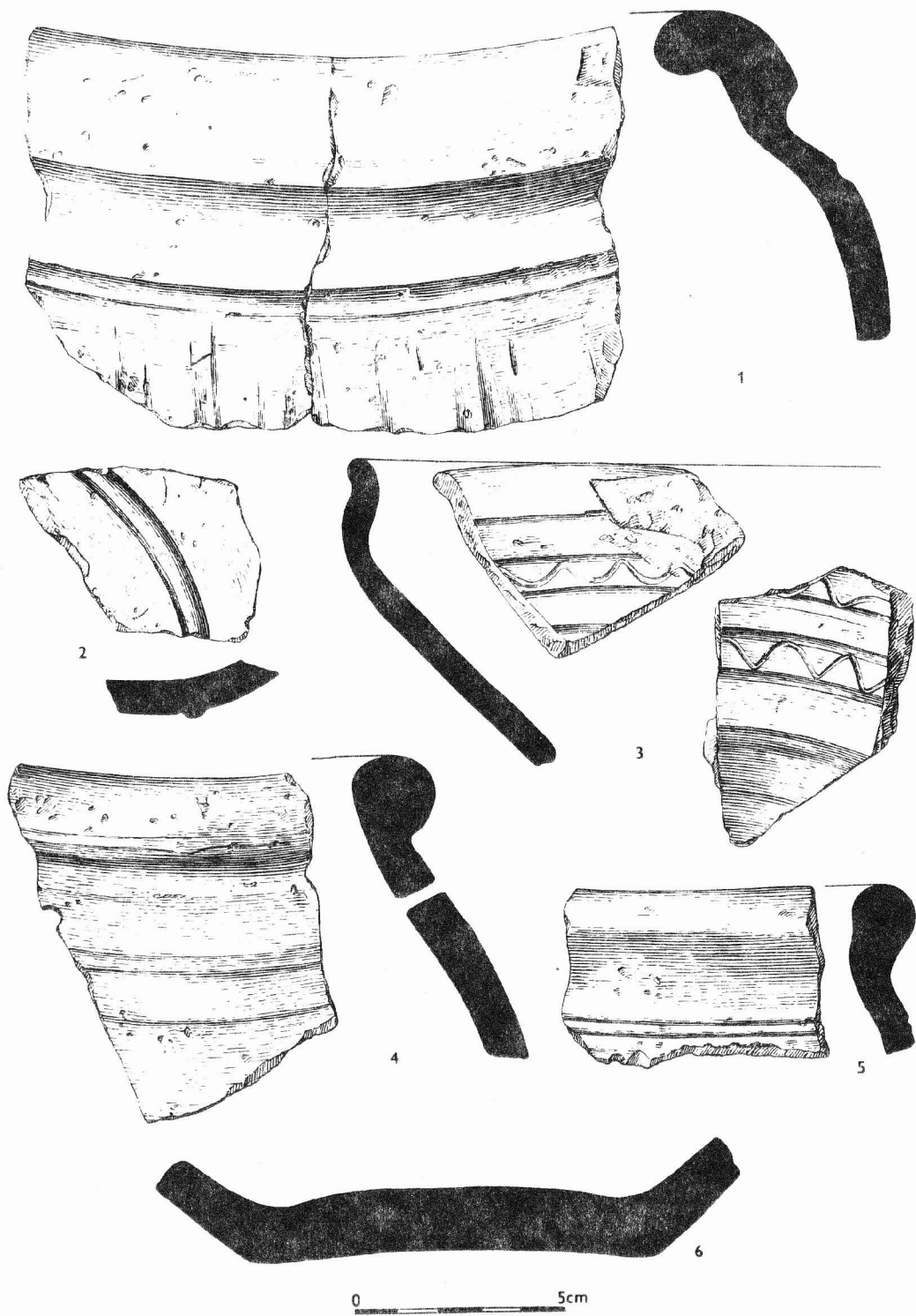
Obr. 54

Bruntál /okr. Bruntál / . Zámek. Situační plán výkopů. - Schloss. Situationsplan der Grabungen.

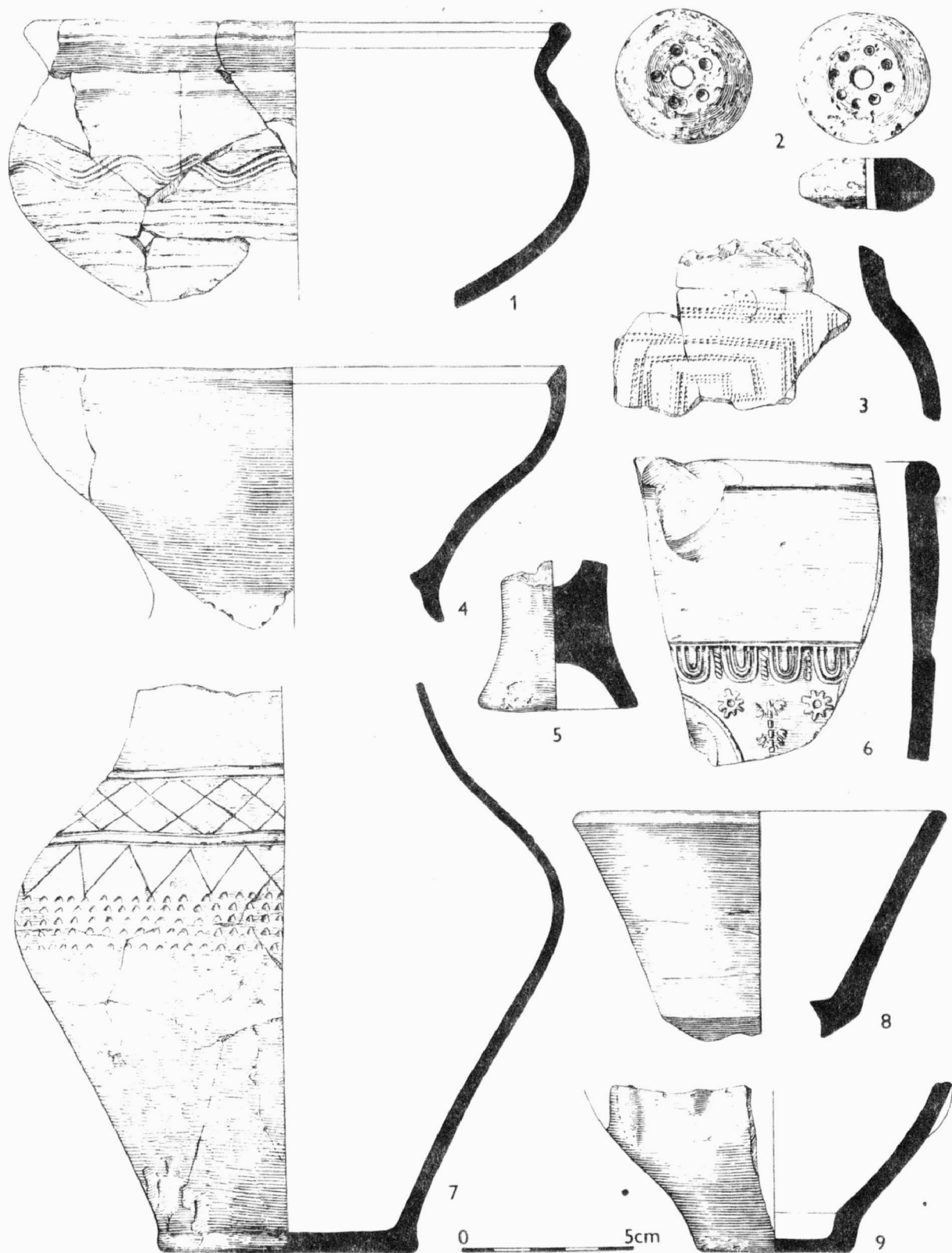

Obr. 55

Bruntál /okr. Bruntál / . Zámek. Nálezy ze sondy 1c. - Schloss. Funde aus dem Schnitt 1c.

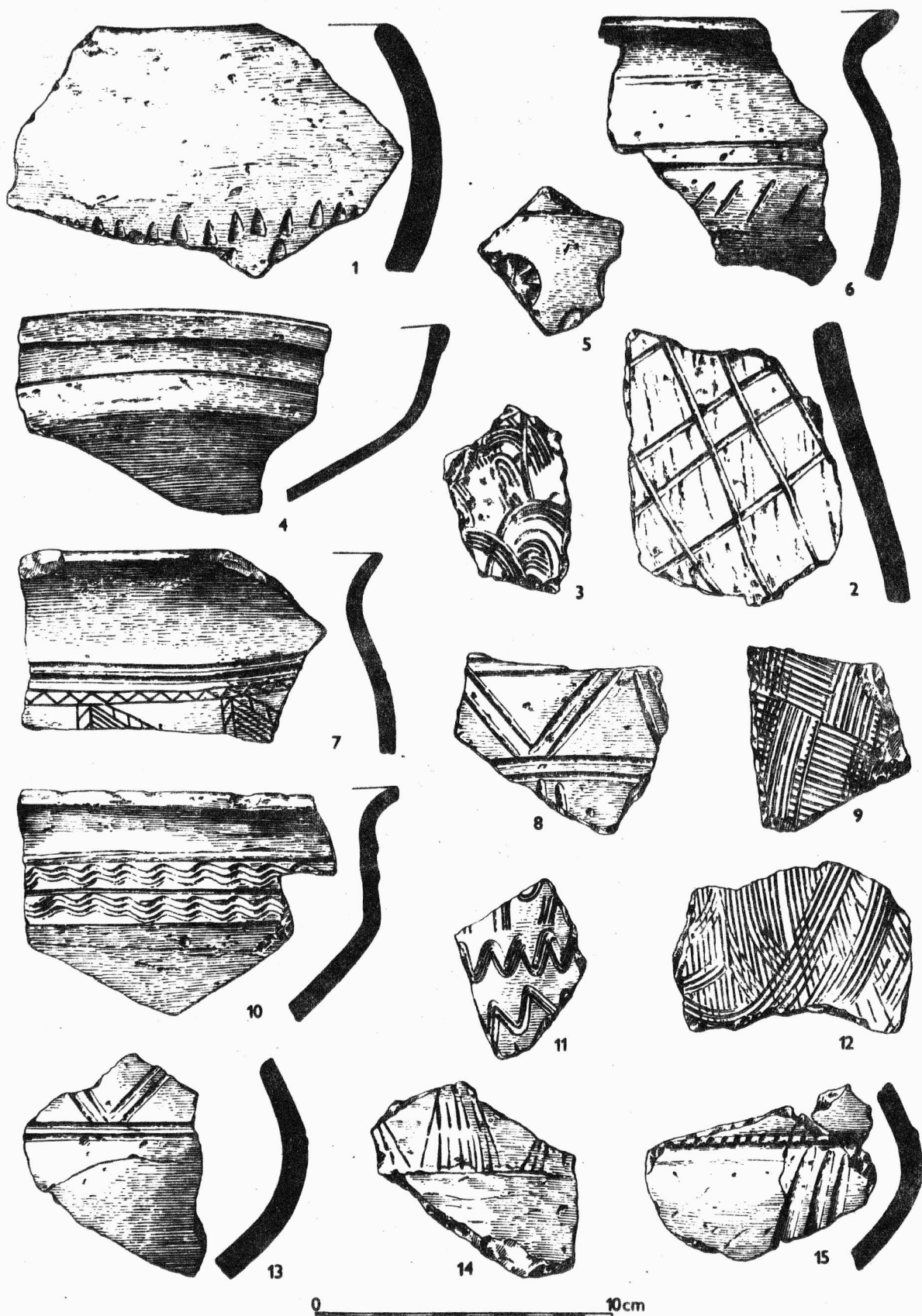

Obr. 56
 Mušov / okr. Břeclav /. "Areál snů". Keramika ze zbytku keltského objektu. - Keramik von dem
 Rest eines keltischen Objektes.

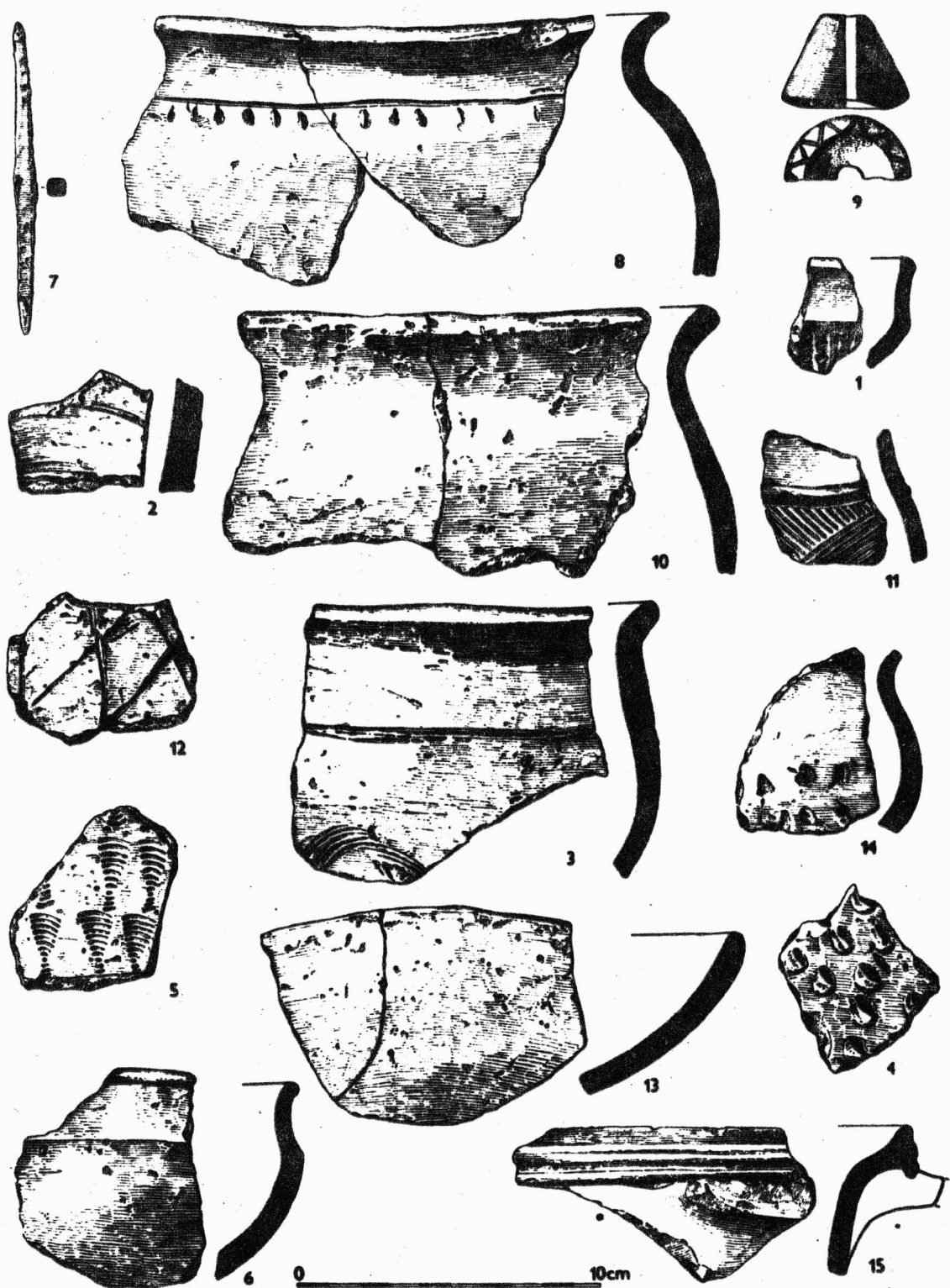
Obr. 57

Mušov /okr. Břeclav / . "Svatý Jan". Nálezy ze sídliště z doby římské. - Funde von einer Siedlung aus der römischen Kaiserzeit.

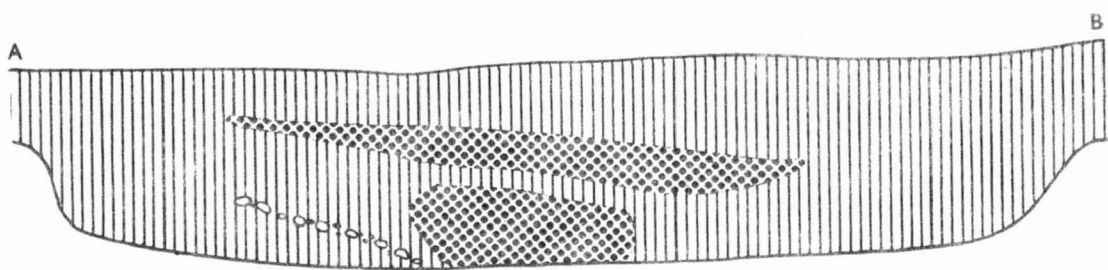
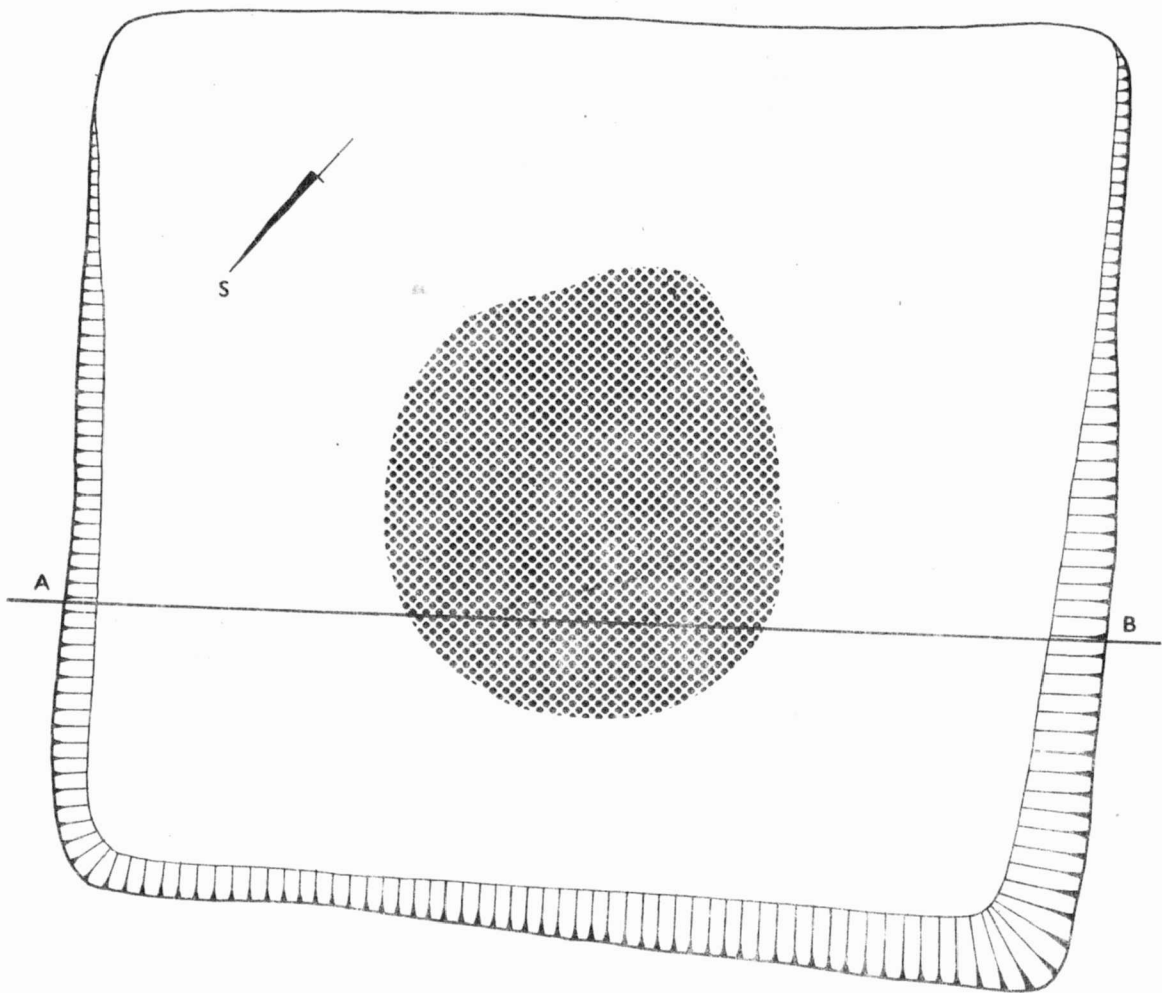
Obr. 58

Mušov /okr. Břeclav / . "Svatý Jan". Nálezy ze sídliště z doby římské. - Funde von einer Siedlung aus der römischen Kaiserzeit.

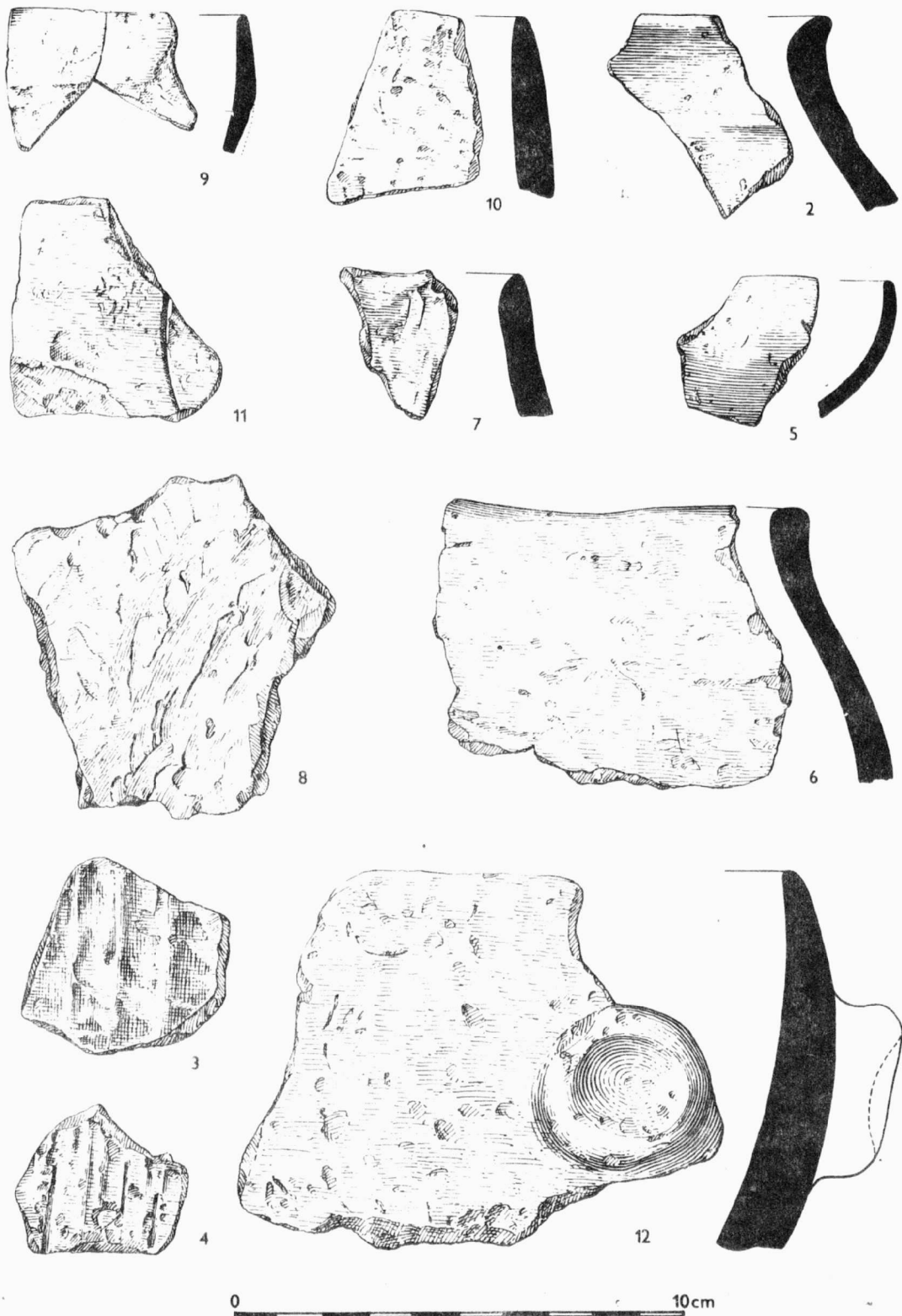
Obr. 59

Mušov /okr. Břeclav /. 1-6 "U mlýna". Nálezy ze sídliště z doby římské; 7-15 mezi mlýnem a šterkovnou státního statku. Nálezy ze sídliště z doby římské. - 1-6 "U mlýna". Funde von einer Siedlung aus der römischen Kaiserzeit; 7-15 zwischen der Mühle und der Schottergrube des Staatsgutes. Funde von einer Siedlung aus der römischen Kaiserzeit.

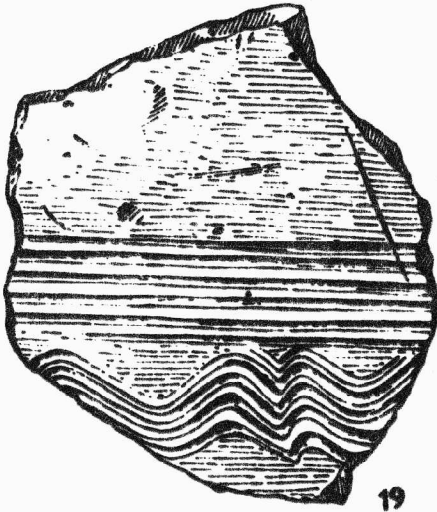

0 1m

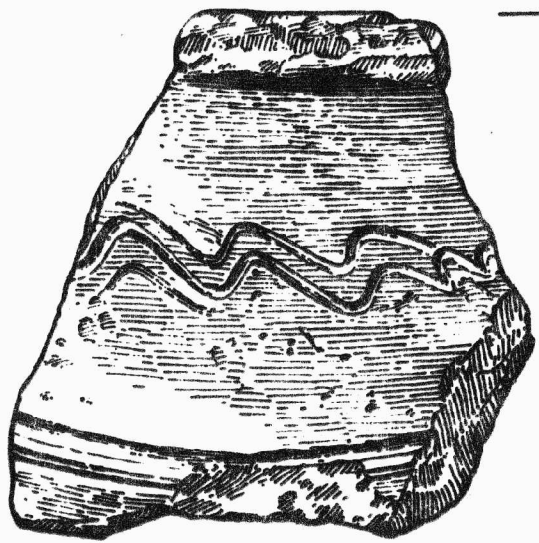
Obr. 60
 Mušov /okr. Břeclav / . Trať "Betlém". Pravouhý objekt. - Flur "Betlém". Rechtwinkeliges Objekt.

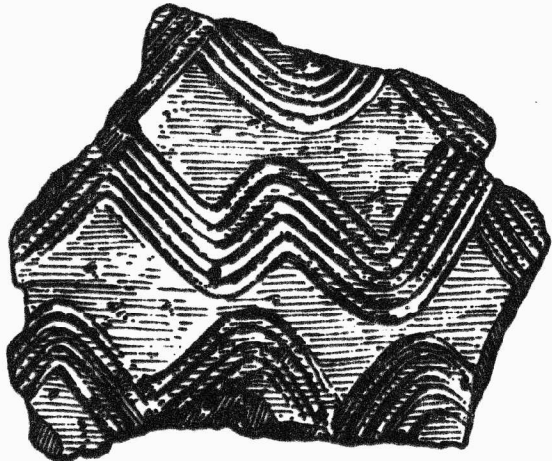
Obr. 61
 Mušov /okr. Břeclav / . Trať "Betlém". 2-4 keramika z výplně pravouhelného objektu; 1,5-12 povrchový sběr. - Flur "Betlém". 2-4 Keramik aus der Ausfüllung des rechtwinkelnigen Objektes; 1,5-12 Lesefunde.

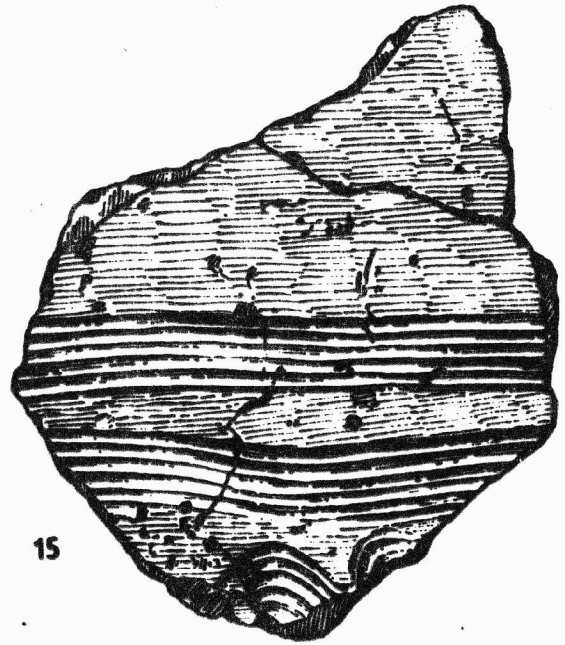
19

13

14

15

16

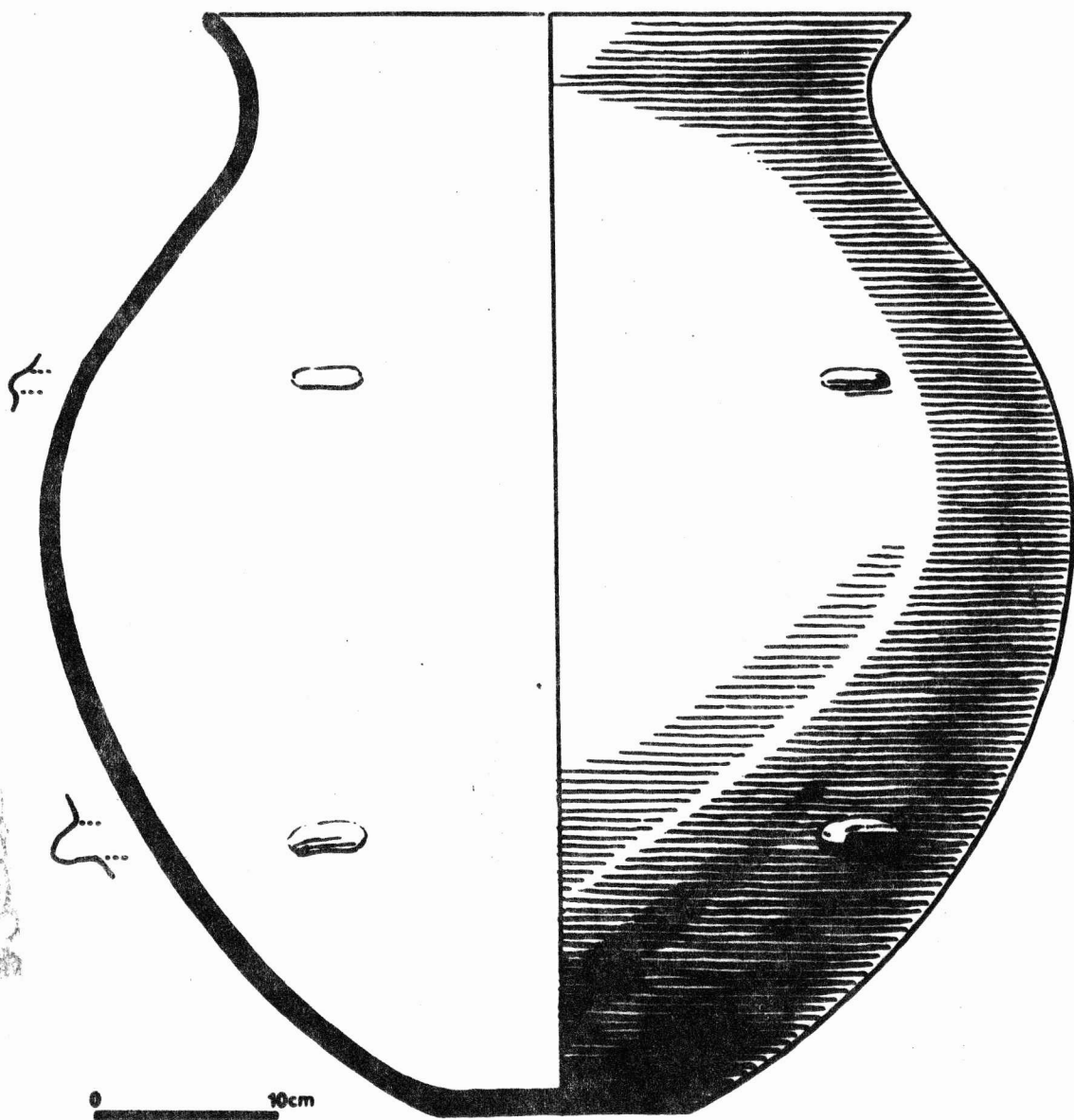
17

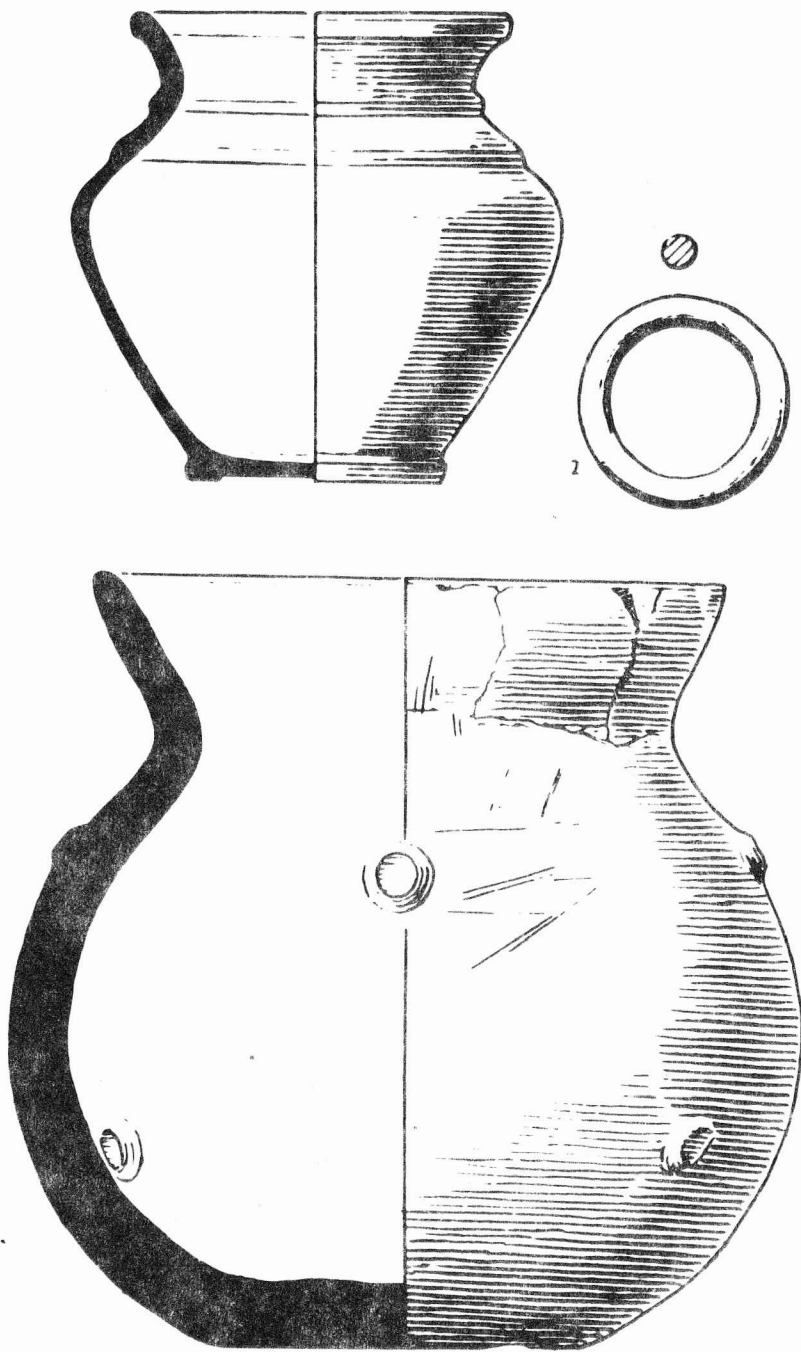
18

Obr. 62
Mušov /okr. Břeclav / . Trať "U svatého Jana". Povrchový sběr. - Flur "U svatého Jana". Lesefunde.

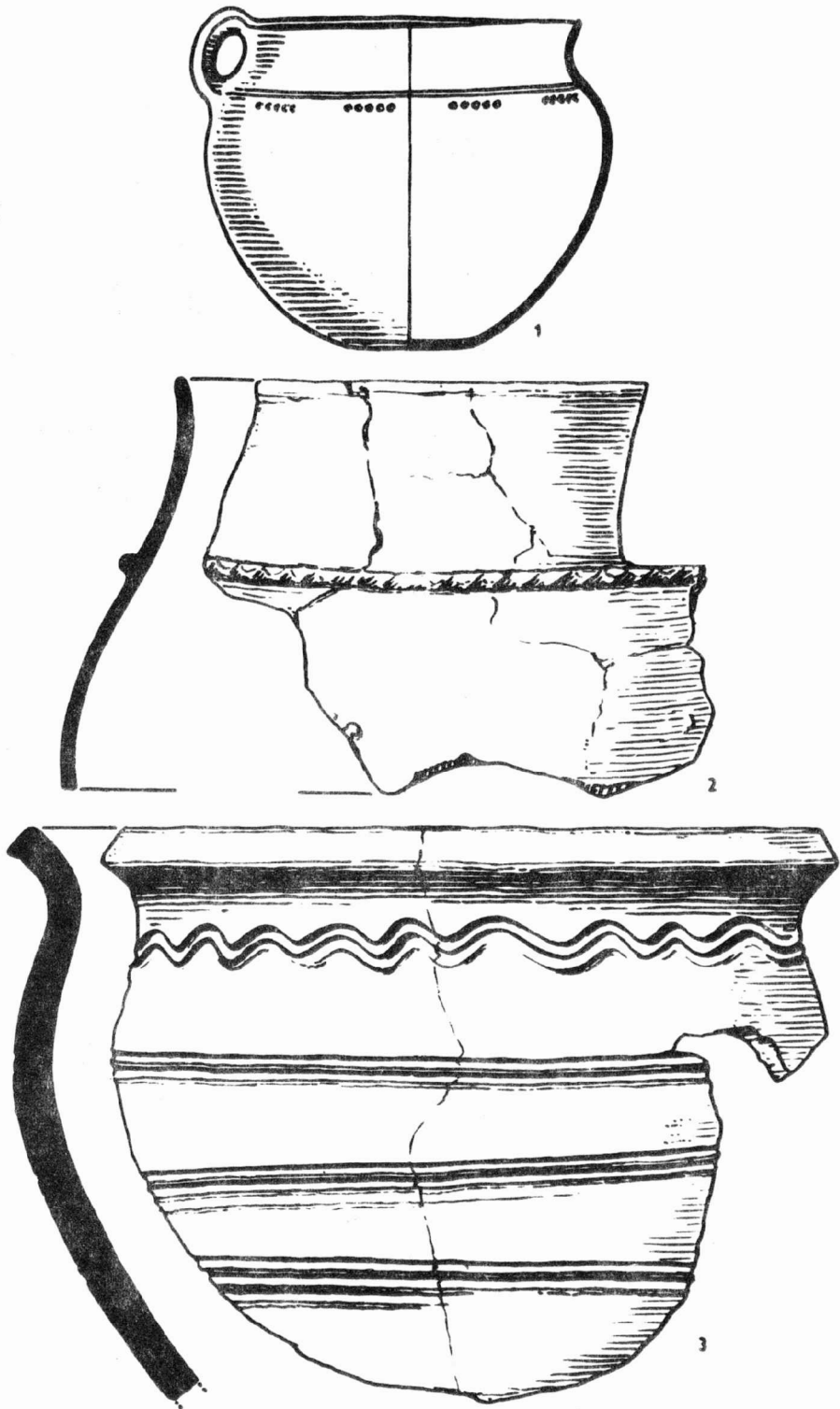

Obr. 63
Bulhary /okr. Břeclav /. Zásobnice z doby halštatské ze šterkovny severně obce. - Vorratsgefäß
aus der Hallstattzeit von der Schottergrube nördlich der Gemeinde.

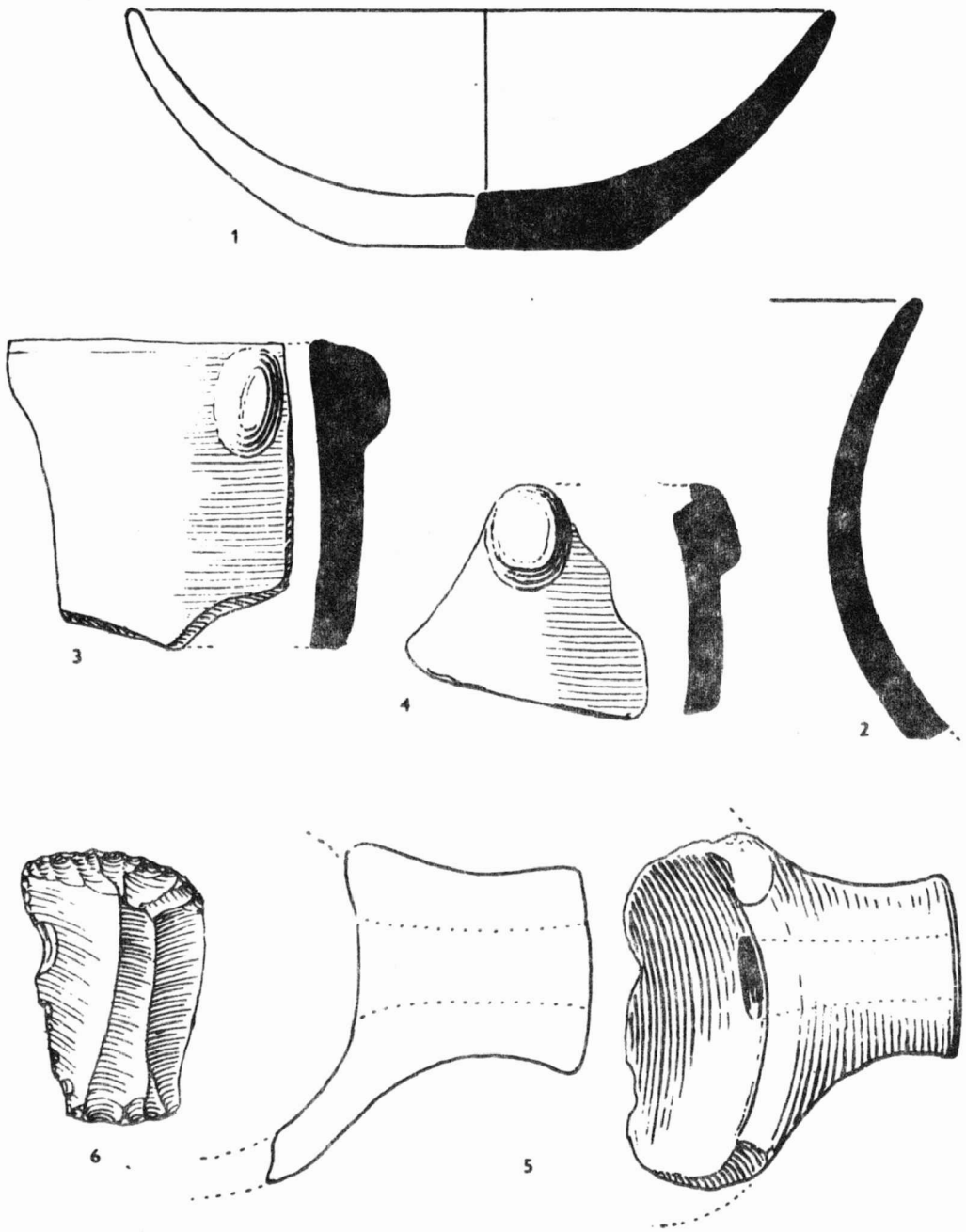
Obr. 64

Bulhary /okr. Břeclav / . Novostavby u východního okraje obce. 1-2 latěnský dětský hrob; 3 nádoba volutové kultury. - Neubauten am östlichen Rand der Gemeinde. 1-2 latenezeitliches Kindergrab; 3 Gefäß der Bandkeramik.

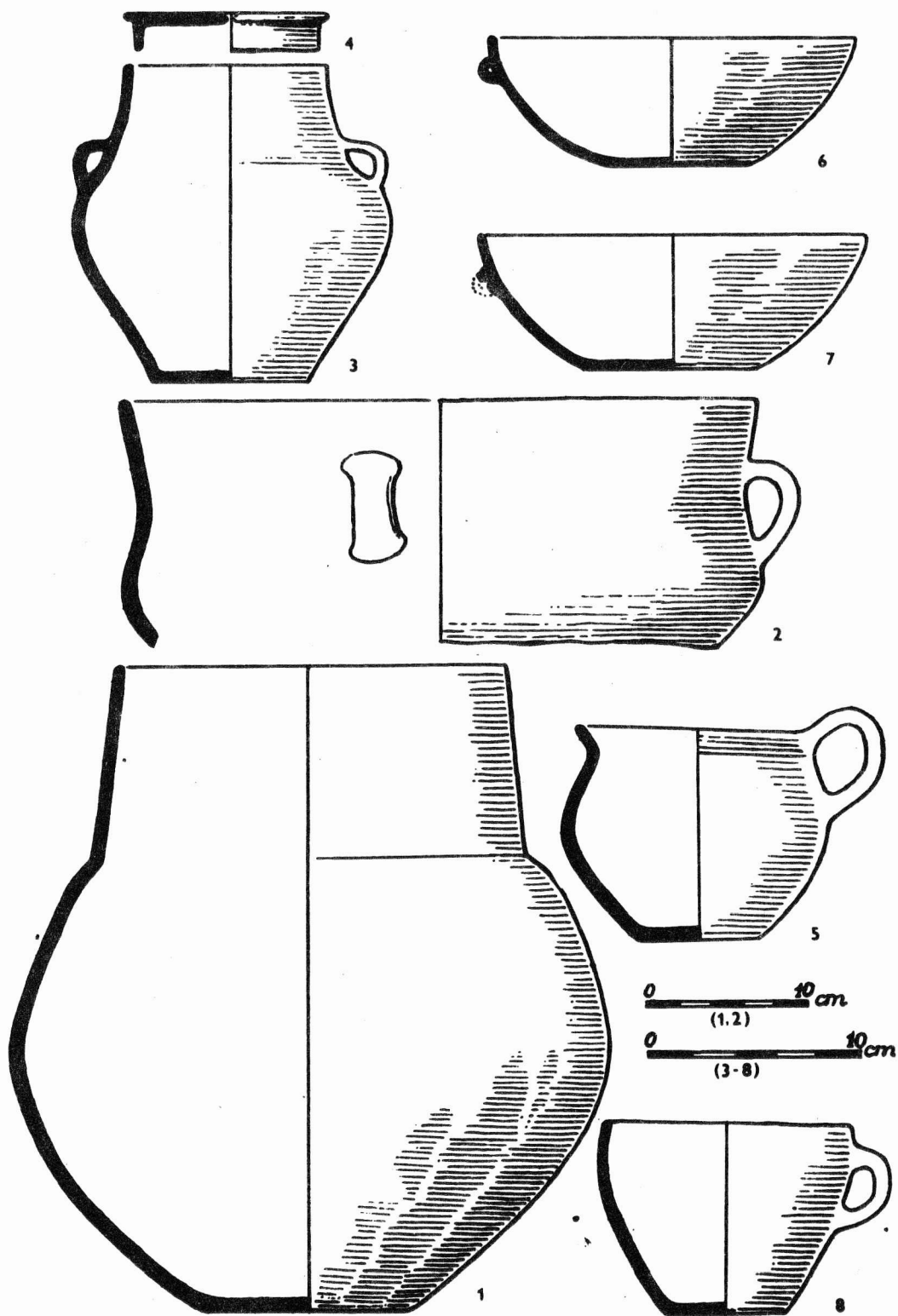
Obr. 65

Bulhary /okr. Břeclav /. Halštatská keramika z rozrúsené jámy ze šterkovny severně obce. -Hallstattzeitliche Keramik aus einer gestörten Grube von der Schottergrube nördlich der Gemeinde.

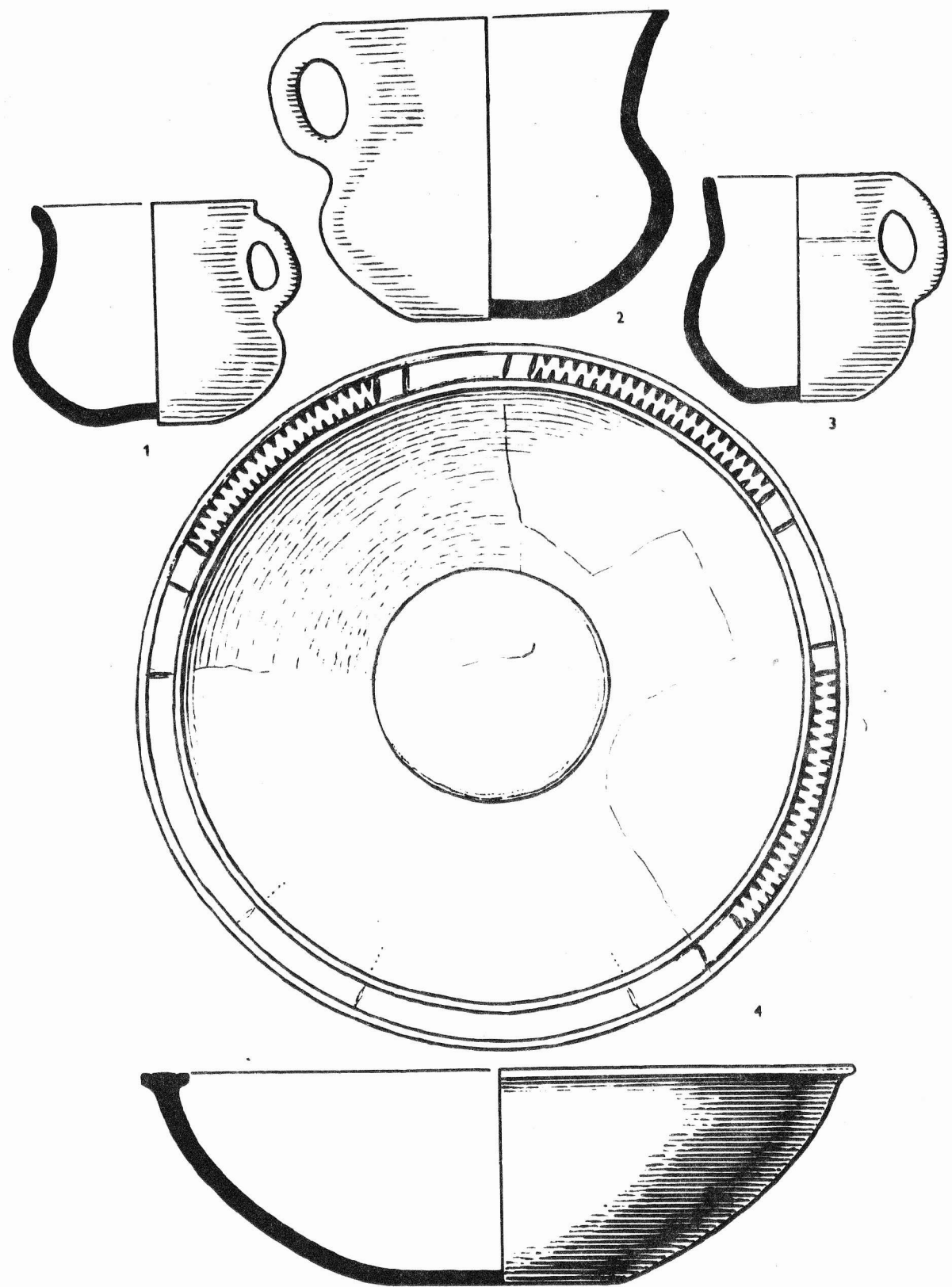
Obr. 66

Dolní Věstonice /okr. Břeclav / . Nálezy z rozrušeného objektu kultury s moravskou malovanou keramikou u naftové věže. - Funde aus einem gestörten Objekt der Kultur mit mährischer bemalter Keramik.

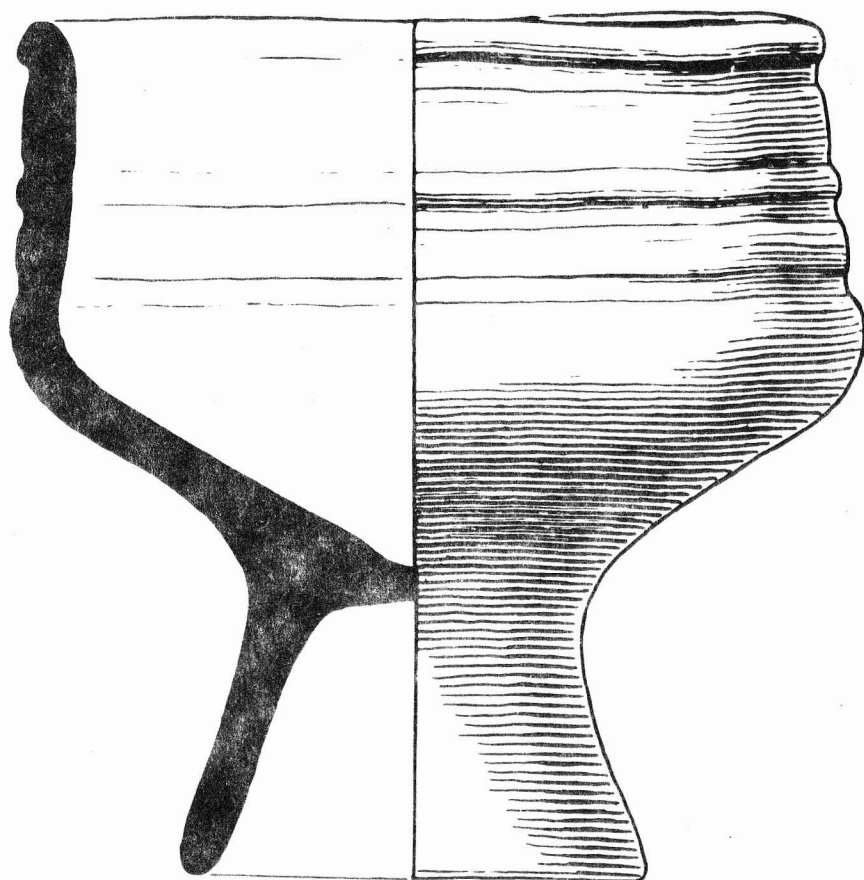
Obr. 67

Dolní Věstonice / okr. Břeclav / . Keramika z velatické jámy, zachycené při stavbě vrtné věže u staré štěrkovny. - Keramik aus einer Velaticer Grube, beim Bau eines Bohrturmes bei der alten Schottergrube erfasst.

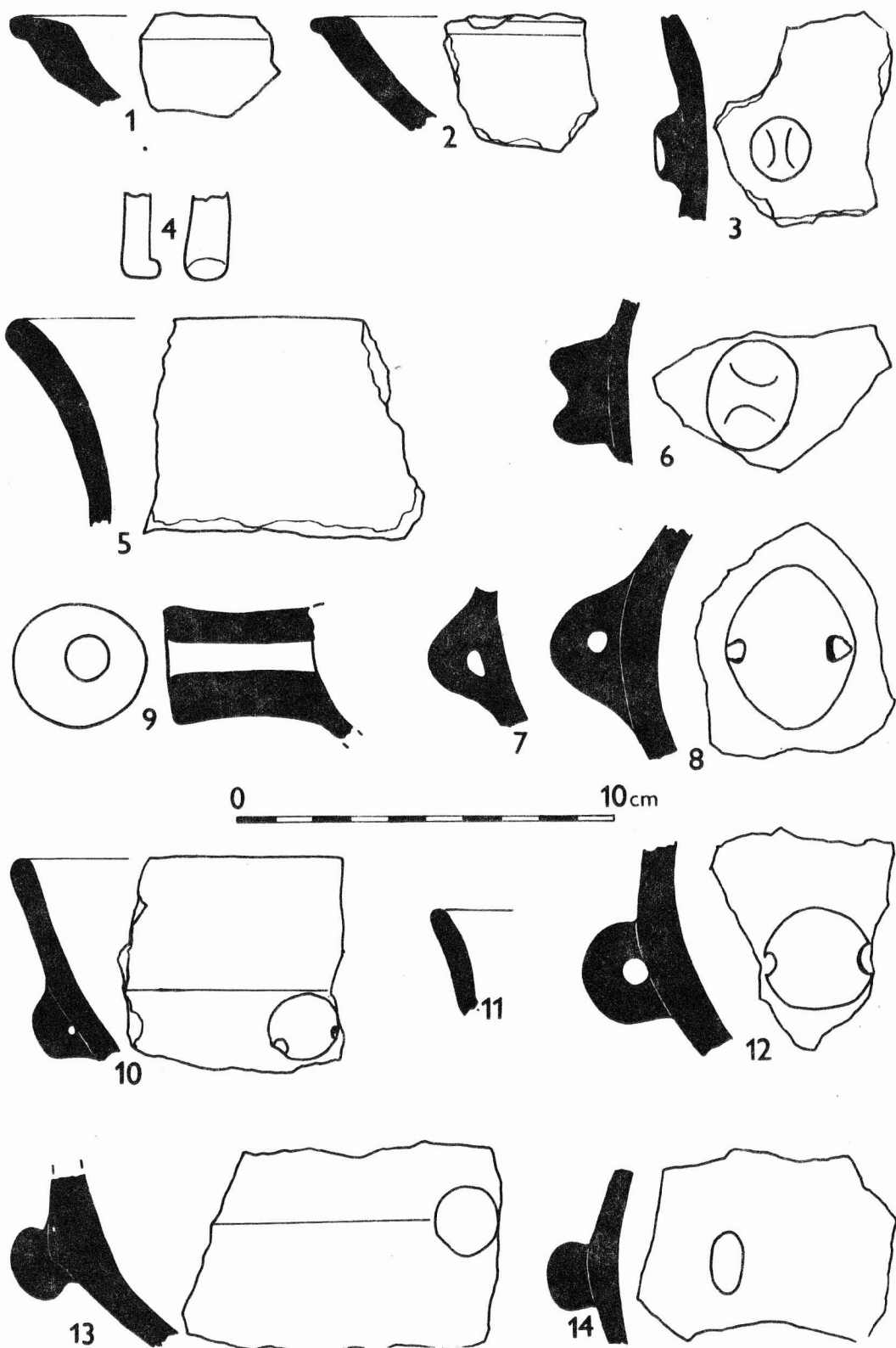
Obr. 68

Dolní Věstonice /okr. Břeclav /, Stará štěrkovna. Keramika zvoncovitých pohárů. - Alte Schottergrube. Glockenbecherkeramik.

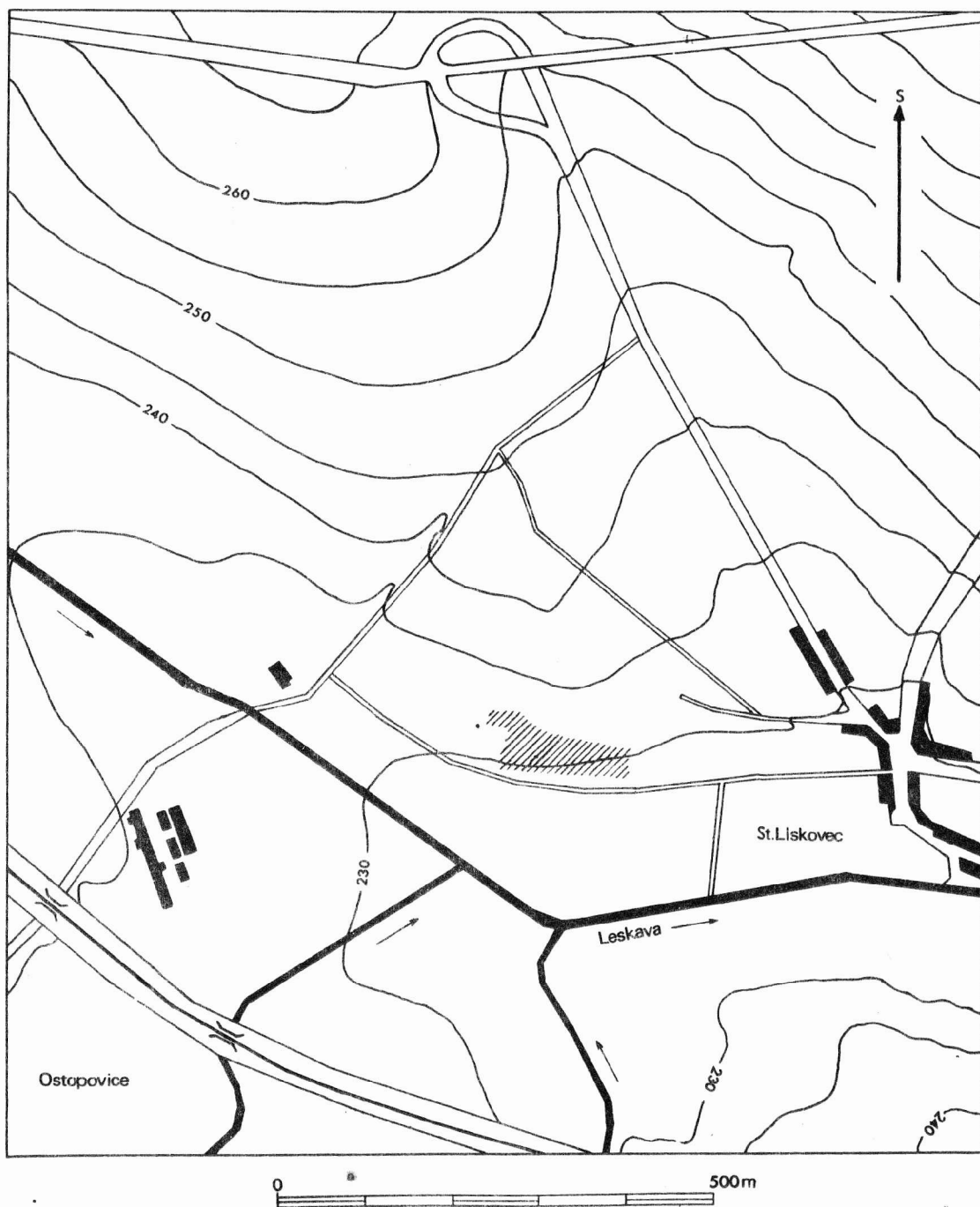
Obr. 69

Dolní Věstonice /okr Břeclav /, Stará štěrkovna. Nádoba z doby římské. - Alte Schottergrube. Gefäß aus der römischen Kaiserzeit.

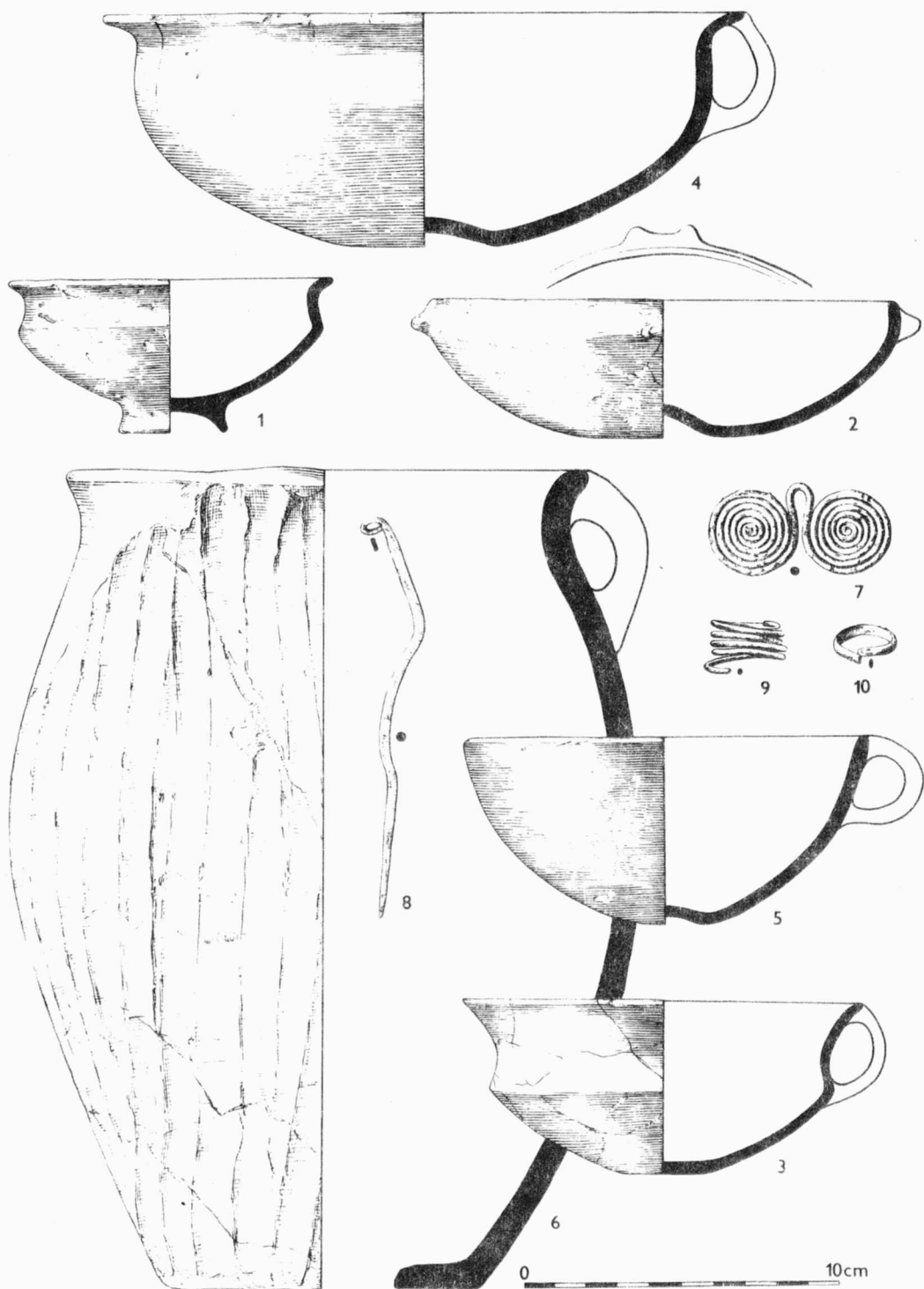
Obr. 70

1 Blatnice /okr. Třebíč / ; 2 Zvěrkovice /okr. Třebíč / ; 3 Moravské Budějovice /okr. Třebíč / ; 4-6 Lesůnky /okr. Třebíč / ; 7,8 Jaroměřice nad Rokytou /okr. Třebíč / ; 9-14 Přítšpo /okr. Třebíč / .

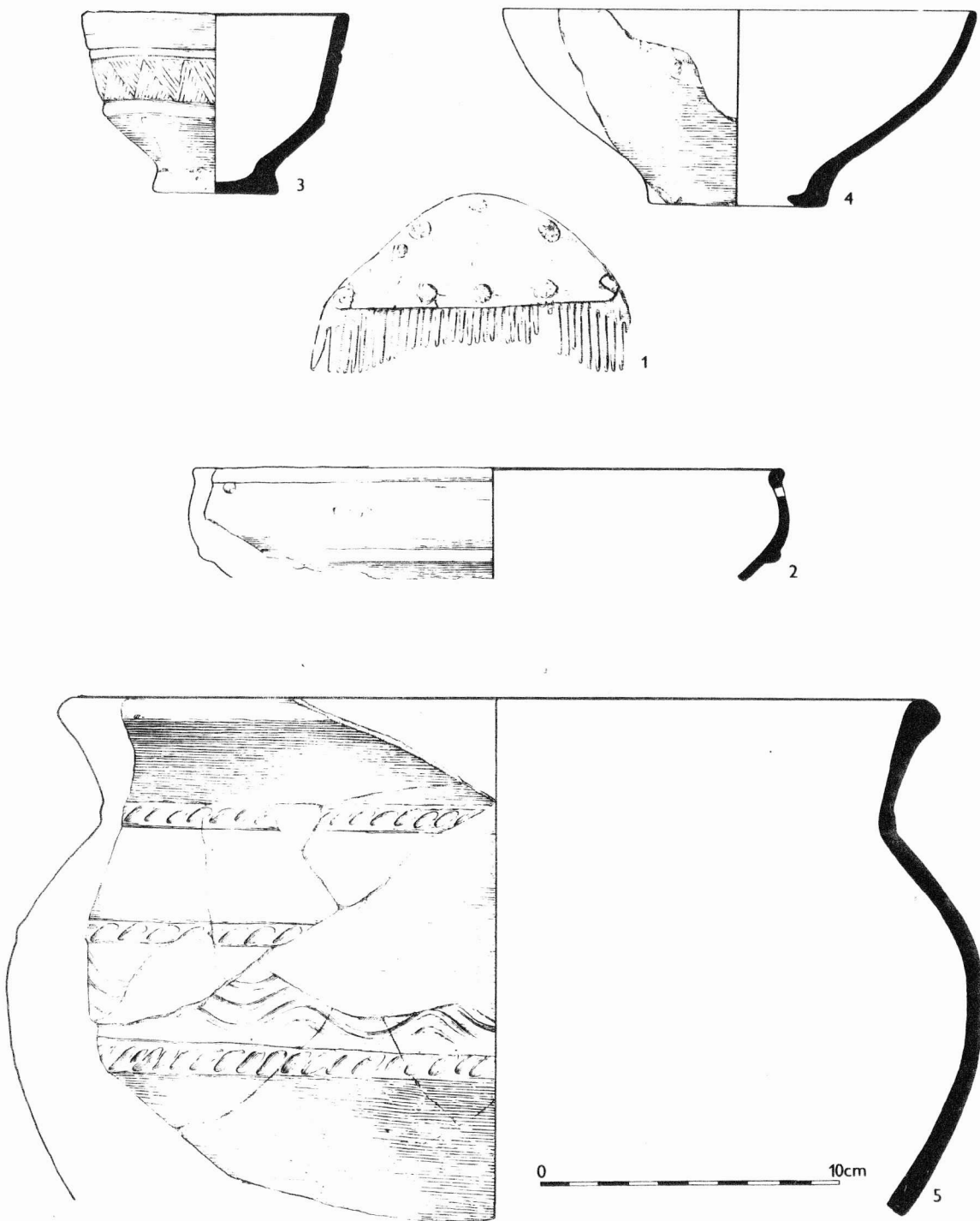
Obr. 71

Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město / . Výřez z mapy s vyznačením plochy výzkumu. - Kartenausschnitt mit der Eintragung der Grabungsfläche.

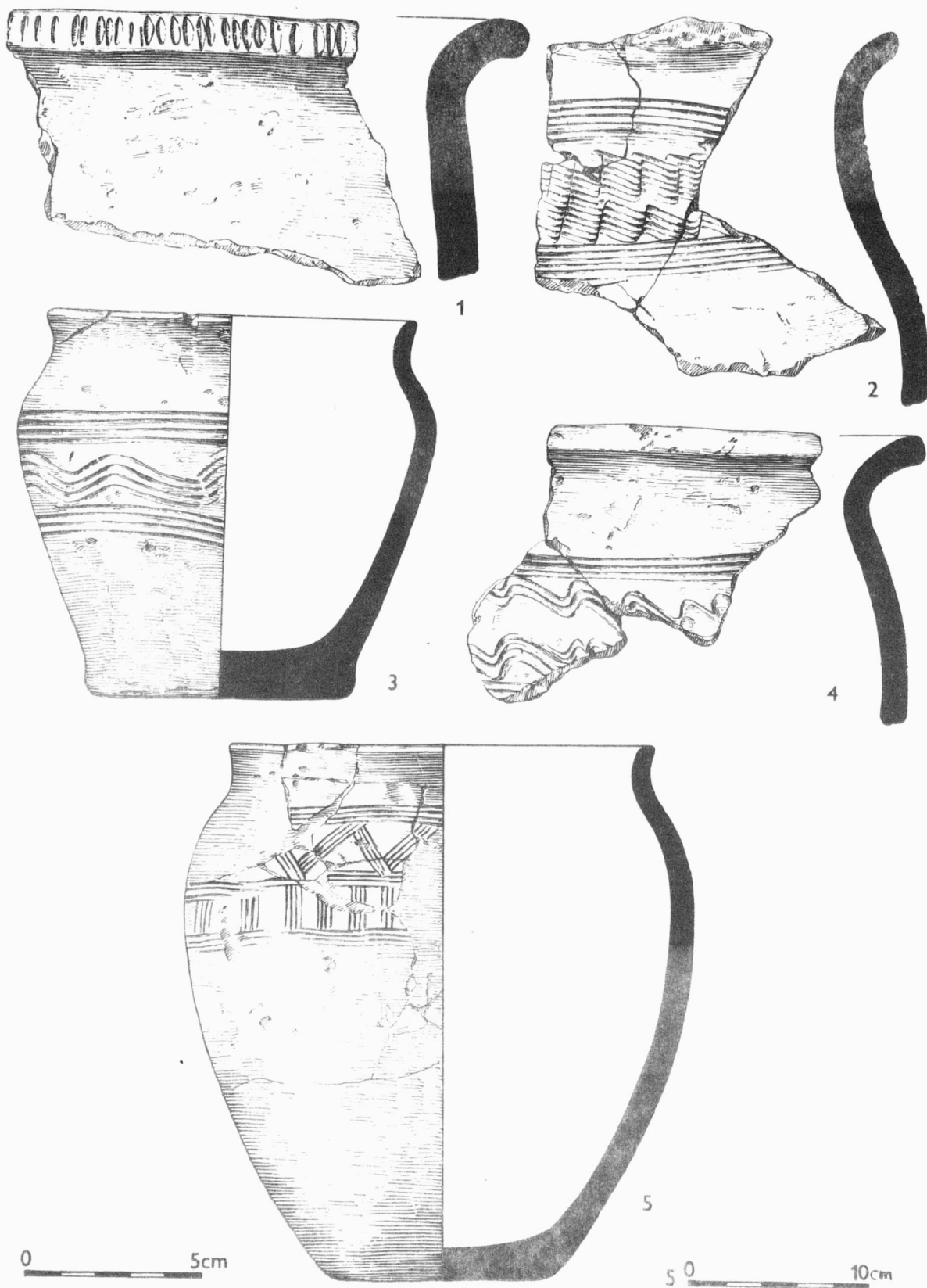
Obr. 72.

Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město / . 1-6 výběr keramiky z velatických objektů; 7-10 bronzové předměty z velatických objektů. - 1-6 Keramikauswahl aus Velaticer Objekten; 7-10 bronzene Gegenstände aus Velaticer Objekten.

Obr. 73

Brno-Starý Lískovec /okr. Brno-město /. Výběr keramiky a kostěný hřeben z objektů z doby římské. -
Keramikauswahl und beinerner Kamm aus Objekten der römischen Kaiserzeit.

Obr. 74

Brno-Starý Lískovec / okr. Brno-město / . Výběr keramiky z objektů z doby hradištní. - Keramikauswahl aus burgwallzeitlichen Objekten.

Obr. 75

Brněnské Ivanovice /okr. Brno-město / . Povrchové nálezy v trati "Panský lán". - Lesefunde in der Flur "Panský lán".

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1976.

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : Bronzová přezka ze slovanského sídliště v Mutěnicích
Tisk : Moravské tiskařské závody, n.p. Olomouc, závod Gottwaldov, provoz 34 -
Kyjov
Evidenční číslo : ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejné

PD 1520

1976. (1978.)